(જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રન્થાંક ૮.)

શ્રી આનંદ-કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈન-કાવ્યસંગ્ર .)

મૌક્તિક ૮ મું.

સંગ્રા ક ને સંશોધક:

મુનિરાજ શ્રીસંપતવિજય.

પ્રકાશક:

શેઠ દેવ ન્દ લાલ ાઇ જૈન પુ૦ ફંડ ાટે,

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી, બમુંઇ.

વીર સં૦ ૨૪૫ . વિક્ર ૧૯૮૩. ફોર્મ્સ ૧ ૨ .

પ્રતિ ૧૦૦૦. વેતન રૂા. ૧-૮-૦.

Published by

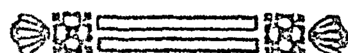
Jivanchand Sakerchand Javeri

FOR

Sheth Devchand Lalbhai Jain

Pustkoddhar Fund.

AT THE 114/116 JAVERI BAZAR, BOMBAY.

PRINTED BY N. M. VIMAVALA AT

THE GANDIVA PRINTING PRESS

SURAT.

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustakoddhar
Fund Series. No. 70

ÂNAND-KÂVYA-MAHODADHI.

(A collection of Old Gujrati Poems.)

PART VIII.

Collected and Edited by

MUNI SHREE SAMPATVIJAY.

Published by

JIVANCHAND SAKERCHAND JAVERI.

A TRUSTEE.

Sold by

The Librarian

SHETH DEVCHAND LALBHAI J. P. FUND.

C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmshala.

Badekha Chakla Gopipura.

SURAT.

1927.

Rs. 1-8-0.

સાહિત્ય-ભંડારો ખોલો તો સાહિત્ય સેવાનું મૂલ આંકાય

શૈવ-વૈષ્ણવ સાહિત્ય સૂકાયું હતું ત્હારે ગુજરાતી સાહિત્યનો ઓઘ જૈનોએ વહતો રાખ્યો.

જૈનોએ રાસાઓમાં ગાયેલા ઢાલ રાગણી ઢોલણી વિ૦ દેશજ ઢાલોઃ પ્રેમાનન્દે એ દેશજ ઢાલોમાં મહાકાવ્યો રચ્યાં.

જૈનોના રાસાઓએ સ્ત્રીચાતુરી વિ૦ની કથાઓ આપી. સામળભટ્ટે એવી કથાઓના મહાગ્રન્થો રચ્યા.

ગુજરાતના બે મહા કવિઓનાં એ જૈન ઋણ.

સરસ્વતીના બંધ છોડો. ભંડારો ખોલી દ્યો. બન શકે તો સકલ ભંડારોને એકત્ર કરી એક મહા જ્ઞાન ભંડાર સ્થાપો.

સુરત. | કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામ.
સં૦ ૧૯૮૦ | જૈન સાહિત્ય પરિષદ્દના પ્રમુખપદેથી

મુખ્ય સ્થળ:—

૧૧૪/૧૧૬ જવેરી બજાર,

મુંબાઇ નંબર ૨.

કાર્યકારો—

શા. જીવણચંદ સાકરચંદ

" ગુલાબચંદ દેવચંદ.

" ફુલચંદ કસ્તૂરચંદ

" અમરચંદ કલ્યાણચંદ.

" નેમચંદ અભેચંદ.

" મંછુભાઇ શાકરચંદ

વિક્રીય [illegible]ખા:—

બડેખાં ચકલો,

ગોપીપુરા- સુરત.

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક વખત ગયો છું એ ભંડારોનું સંભાલથી જતન કરવામા આવે છે. જૈન ભંડારોમાં હજારો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અને હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોનો નાશ થવા દ એ છીએ. અથવા તો પ્રજાકીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

બનારસ. ता ૪-૪-૨૬. } પ્રોફેસર બી . દ્રા [illegible] ભાષણમાંથી.

ઉત્તમોત્તમ અંગ્રેજી ગ્રન્થો.

ધી જૈન ફીલોસોફી......................... ૧—૦—૦

ધી યોગ ફીલોસોફી......................... ૦—૧૪—૦

ધી કર્મ ફીલોસોફી......................... ૦—૧૨—૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ ધર્મશાળા.

બડેખાં ચકલો— સુરત.

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનું ખરૂં ભાન કરાવવા માટે સાહિત્યમા રસ લેતા અભ્યાસીને જેટલું જૈનેતર વર્ગના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ તેટલુંજ જૈનોના આચાર, વિચાર તથા ધર્મનું હોવું જોઈએ.

—

શ્રી ત કૃષ્ણલાલ . વેરી

ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસીઓને અતિ ઉપયોગી શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિના ઉત્તમોત્તમ મૌક્તિકો.

અંક.	મૌક્તિક:	વિષય:	મૂલ્ય
૩૦.	૪ થું	શત્રુંજયરાસ.	૦-૧૨-૦
૩૨.	૫ મું.	હીરસૂરિરાસ.	૦-૧૦-૦
૪૩.	૬ ઠું.	રૂપચંદ કુંઅર અને નળ દમયંતી રાસ.	૦-૧૨-૦
૬૬.	૭ મું.	ઢોલામારૂણી શકુન ચોપાઇ માધવાનળ વગેરે.	૧—૮-૦
૭૦	૮ મું.	સદર ગ્રન્થ.	૧—૮-૦

માસ્તર વિ ઘચંદ । નલાલ
ઠ દેવ ંદ લાલ ।ઇ ધર્મશા ।
બડેખાં ચકલો— ૨ .

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્લોલોમાં પછડાઈ, સસ્નેહ અનેક મૌક્તિક એકત્ર કરી, માળા ગુંથી, સજ્જન કંઠ માટે તૈયાર કરી. પણ, માળાને પરિપૂર્ણ રીતે કંઠમાં સજી તે પ્રત્યે અન્યોને આકર્ષવાં, એ કર્તવ્ય રસપ્રજ્ઞોનુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-સુજનો-પંડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક તો માત્ર કમલ-કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્રહજ કરી શકે છે.

વન.

ક્રમોલ્લેખ.

योगनिष्ठ श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी.

जन्म सं. १९३० महा वदी १४
(विजापुर).
दीक्षा सं. १९५७ (पालनपुर).

आचार्यपद सं. १९७० (पेथापुर).
देहोत्सर्ग सं. १९८१ ज्येष्ट वदी ३
(विजापुर).

Lakshmi Art Bombay, 8.

स्मरणपत्रिका.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મવેત્તા પરમપૂજ્ય સ્વર્ગસ્થ

જૈનાચાર્ય **શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર.**

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન કૃતિઓને પ્રકાશમાં લાવવાની આપની તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને અખંડ પ્રયાસો હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગ, ઉપનિષદ્, ઇતિહાસ આદિ ગૂઢ વિષયો પર આપશ્રીનો અનુરાગ હોઇ આપે ગદ્યપદ્ય શતાધિક ગ્રન્થો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત હિન્દી ગૂજરાતી ભાષામાં શ્રીઅધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રકાશક મંડળદ્વારા પ્રકટ કરાવી ભારત વર્ષને અમૂલ્ય વારસો અર્પ્યો છે.

પૂર્વાચાર્યોની કૃતિઓ પ્રકટ કરનાર અમારી આ સંસ્થા પર આપ નિરંતર કૃપાદૃષ્ટિ રાખી અમૂલ્ય સહાય્ય દેતા હતા.

નિષ્કલંક જ્ઞાનમય યોગી પણ સાહિત્યવિલાસી આપના કવિજીવન ઉપરાંત જૈનધર્મ અને જૈનસાહિત્યોદ્ધારની જ્વલંત ધગશ આદિ ગુણોથી પ્રેરાઇ આ ગ્રન્થને આપશ્રીના પૂજ્ય નામ સાથે જોડી અમે અલ્પાંશે કૃતાર્થ થઇએ છીએ.

મૌન એકાદશી, ૧૯૮૩
ંબાઇ.

વ ચંદ ાકર ંદ વેરી.
પ્રસિદ્ધકર્ત્તા.

પ્રવેશક.

કર્તાઃ—રા. રા. બલવન્તરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર.

પ્રવેશક

૧ ા ખ. શ્રી મચંદ્રે (ઇ. સ. ૧૦૮૯–૧૧૭૩) જે દૃષ્ટાન્તોને પભ્રંશના દૃષ્ટાન્તો ગણીને નોંધ્યાં અને શ્રી ગુણુરત્નસૂરિના **क्रियारत्न मुच्चय** નામે ધાતુપાઠ (ડર નગરે વિરચિત, વિ સ. ૧૪૬૬ ઇ. સ. ૧૪૧૦)માં જે રૂપોને ાકૃત રૂપો લેખે નોંધ્યાં છે, તે અથવા તેમાંનાં કેટલાંક આપણી દૃષ્ટિને આજે જૂની ગૂજરાતીનાં કે જૂની ગૂજરાતીથી જરાક જ દૂર જેવાં લાગે .[1] તો ઇસવી બારમા અને પંદરમા સૈકા વચ્ચે આરંભાઇ કવિ પ્રેમાનંદ અને ામળના યુગ લગી ચાલેલા ગૂજરાતી વાઙ્મય પ્રવાહને આપણે ર્મદ દલપતથી શરુ થતા અર્વાચીન પ્રવાહને મુકાબલે જૂનો પ્રવાહ કહી શકિયે આ બે વચ્ચેનો કવિ દયારામ લગીનો માનંદ ામળ યુગ, તેને આપણા વાઙ્મયનો આપણે મધ્ય પ્રવાહ કહી શકિયે. ટૂંકામા, આપણા વાઙ્મય પ્રવાહના યુગ ત્રણ: નર્મદદલપતથી મંડાયો તે ત્રીજો યુગ, પ્રેમાનંદ ામળનો તે બીજો અર્વાચીન, (અથવા શિષ્ટ–classical કલાસિકલ) યુગ, અને તેથી આગળનો તે પ્રથમ યુગ અથવા જૂનો પ્રવાહ.

આ જૂનો પ્રવાહ મુખ્યત્વે બે ફાંટે વહેલો: (૧) જૈન ફાંટો; (૨) જૈનેતર અથવા બ્રાહ્મણ ફાંટો. જૈન ફાંટાનું વાઙ્મય મોટે ભાગે જૈન પ્રજા માટેનું અને જૈન પ્રજાને જ અનુરંજતું હતું. ધર્મ ધર્મ વચ્ચે

---

૧. જુવો રા રા મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઇ કૃત જૈન ગુર્જર કવિઓ, પ્રથમ ભાગ, વિભાગ ૩જો, ૪થો, ૫મો, અને ૭મો. વળી પંડિત બેચરદાસ જીવરાજનો નિબંધ—"ગૂજરાતી ભાષા" આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૫, પૃ. ૨૯–૩૦, અને પૃ. ૫૦–૫૨. આ પ્રવેશક આ ગ્રંથ માલામા પ્રકટ થાય છે, એટલે તેના મૌક્તિકોની સંજ્ઞા માટે અહીં ૧૦ અને મૌક્તિકનો ક્રમાંક જ હવેથી મુકીશ.

અને એક ધર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ અણુરાગ, અરે દ્વેષ એટલો તો ઉગ્ર હતો, કે વૈષ્ણવ બાલક પોતાના દરજીને 'શીવ !' શબ્દ બોલીને આજ્ઞા કરવામાં યે પાતક બેસે એમ માનતો. એટલે ખુલ્લું છે કે જૈન ફિલસૂફી, જૈન નીતિવિસ્તાર, જૈન શિલ્પ, અને જૈન વાઙ્મયનો લાભ, જૈન છાંટો પણ ખમી ન શકનાર, જૈનેતર પ્રજાને નજેવોજ મળતોઃ જૈનેતર પ્રજામાની થોડીક વ્યક્તિઓ ખાસ મેળવવાને મથે તો જ તેમને મળતો મોઢ વાણિયા જેવી કેટલીક મોટી નાતો આ આખા યુગ દરમિયાન બંને પ્રવાહોનો લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા સમાજની દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સઘો અપવાદ જેવા ગણાય. અને છેક હલકી પંક્તિની લક્ષાવધિ પ્રજાની તો વાત જ શી કરવી ! કારીગરો, દુકાનદારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણજારા, અને તેથી પણ ઉતરતાં કામમા લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમતેમ પેટ ભરતા અને દુઃખે આયખું નીગમતા એ સમાજના "શૂદ્રો" ફિલસૂફી, શિલ્પ, શિષ્ટ સાહિત્ય આદિનો શોખ ઓછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના ઉદ્રેકથી વા આકસ્મિક સંજોગોમા આ કોટયવધિ લોકડિયામાંથી કોઇમા જૈન જૈનેતર કે બેય સંસ્કૃતિઓ ઊગી નીકળતી, તોપણ એવા દાખલા તો છેક જ વિરલ બનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો યુગ અત્યારે આપણને સમઝવામાં પણ ભાગ્યે આવી શકે એવાં બની ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજી અને વિલાયતી સસ્કૃતિના પૂર હિંદમાં વ્હેવા માંડયા છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે, કે ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજનાં અંતર, અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પથ રૂપ અતરાયોનાં અતર ભૂસાતા ભૂલાતાં જાય છે, અને આખી હિદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામા વ્હેતી નદીઓ મટીને એક સાગરના જેવા ઐકયમા વધતી જાય છે, તથા તેના પેટામાં ગૂજરાત બૃહદ્ ગૂજરાતની ગૂજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂજરાતી પ્રજા પણ ઐકયમા અને પોતાની અસ્મિતામાં વધતી જાય છે. એક

ભાષા બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાનું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય ભર્યું સાત્ત્વિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ તેમ ભાષાસ્મિતાબદ્ધ એ ઐક્યભાવના વધારે બળ પકડતી જાય છે. આપણા અર્વાચીન વાઙ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના ધર્મભાઇઓને માટે જ લખતો નથી; પોતાના ધર્મના પંથના વિષય ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે વાચનાર પણ લખાણ વિશે કર્તાના પંથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બાંધતો. સર રમણભાઇ પ્રાર્થનાસમાજી છે, રા. રા. આનંદશંકર સનાતની છે, રા. રા. ખબરદાર પારસી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર વશંકર શ્રેય: સાધક છે, રા. રા. કરીમ હમ્મદ મુસ્લિમ છે, પંડિત બેચરદાસ અને રા. રા. મોહનલાલ જૈન છે, સ્વ. લીંબાળા અને રા. રા. મગનલાલ શાસ્ત્રી વલ્લભી છે, રા. રા. પુરધૂભાઇ આર્યસમાજી છે, અને ગાંધીજી, • ાનાલાલ, ઈંદુલાલ યાજ્ઞિક, બટુભાઇ મરવાડિયા, અને કનૈયાલાલ નશી જેવા મ્હારી જેમ ધર્મપંથાદિમાં અનિર્વચનીય જેવા છે, તેતે કારણથી હાલના ઝમાનાનો એક પણ વાંચનાર તેતે કર્તા તર્ફ નથી આકર્ષાતો, કિંવા નથી તે કોઇ કર્તાથી જરાયે વિમુખ થતો. વિષય અને વિષયની માંડણી પ્રમાણે જ આપણે સૌ કૃતિને જોતાં શીખતા જઇયે છિયે. અને જૂના પ્રવાહના વાઙ્મયની કૃતિઓ પોતપોતાને સમયે તેમ છેક ગઇ કાલ લગી ભલે કર્તાના ધર્મભાઇઓ અને પંથભાઇઓમાં જ ફેલાયલી રહી; હવે તો આખી ગૂજરાતી પ્રજા એ બેય ફાંટાના વાઙ્મયને એકસરખું અભિનંદે અને વિચારે, એ જૂદાજૂદા વહેલા ફાંટા એક જ નદીના ફાંટા છે, તથા છૂટાછૂટા વહ્યા તોય પાસેપાસે અને એકબીજા ઉપર કૈં કૈં અસર ઉપજાવતા વહ્યા છે તે તપાસી શકે, એમ લાગે છે. બંને ફાંટાના વાઙ્મયમાંની સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને બીજી સમૃદ્ધિઓ અને તેમની અસરો, અથચ દરેક ફાંટાની તેનામાં જ અવતરી ઊપજેલી ખાસિયતો તપાસવાનું પણ હવે જૈન બ્રાહ્મણ પારસી એમ સર્વ ધર્મના અને

પંથના વિદ્યાવ્યાસંગી અને ભાષાભક્ત સાહિત્યરત અભ્યાસીઓ માંડી બેસશે, એવી આશા બંધાય છે. તથા બંને ફાંટામાંની કૃતિઓ વધારે સંખ્યામા તેમ વધારે શાસ્ત્રીયતાથી સંશોધાઇને પ્રકાશમા આવતી જાય છે, એટલે આવા સર્વદેશી સમદર્શી તુલનાત્મક ઐતિહાસિક અભ્યાસના સાધનો પણ ગૂજરાતમાં વધતાં જાય છે, એ વિદ્વાનોને આનંદનો વિષય છે.

૨. **ી કુમારપાલ રાજાનો રાસ.** જૈન વાઙ્મય પ્રવાહમાની આ **કુમારપાલ રાજાનો રાસ** એક આવી આકર્ષક ગૂજરાતી પદ્યબદ્ધ કૃતિ છે. એ વિશે કર્તા પોતે કવે છેઃ—

પૂર્વેઈ જે મહાપંડિત હવો, સૂરિ સોમસુંદર અભિનવો,
પંચાસમિ પાટિ તે કહ્યો, તપાગચ્છ સિરિ ટીકો થયો. ૫૪

તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જિનમંડણ નામિ ઉવઝાય,
કુમારપાલ પ્રબંધ જ કર્યો, સુણતા નરનારી ચિત ઠર્યો. ૫૫

શાસ્ત્રઇં સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરુ નામી શીશ,
સંવત ચૌદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણનીલો. ૫૬

કાવ્યનૂ શ્લોક ગદ્ય જૂના જેહ, કેતાએક માહિં આણ્યો તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લહ્યા, તે મિં જોડી વિવરી કહ્યા. ૫૭

સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમા મ રાખો શંકાય,
ને પ્રબંધમાંહિં જે જસ્યુ, ઋષભ કહે મિં આણ્યું તસ્યું. ૫૮

કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, રાસમાહિં મિં જાણ્યા તેહ;
કેતાએક પરંપરાઇ વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત. ૫૯

જિન શાસ્ત્ર અનેરા ભલા, તિહાથી વચન સુણ્યા કેતલા,
રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નીતિશાસ્ત્ર વલિ જેહ. ૬૦

હેતુ યુક્તિ દૃષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
વચન વિરુદ્ધ કહ્યું હોઇ જેહ, મિછાદુક્કડ ભાખું તેહ. ૬૧

કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, કંઅ્યા કવિ જિઇ આગઇં હુઆ,
સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાંહિ લેઇ આણ્યા તેહ. ૬૨
એણીપરિં બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષીગુણમાલા કરી,*
સિદ્ધ ... ... બ્રહ્મસુતાઇં સાર મુઝ કરી. ૬૩

આ પ્રકાશન વિ. સં. ૧૮૧૫ ની અને વિ. સ. ૧૬૯૨ ની એમ બે પ્રતિ ઉપરથી કર્યું છે; પ્હેલી પ્રમાણે આખો રાસ છાપ્યો છે, અને બીજીમાંથી પાઠાંતર નોંધ્યા છે. બંને કાર્ય શુદ્ધિ માટે કાળજી પુર્વક થયાં જણાય છે; પણ ખુલ્લું છે કે વિ. સ. ૧૬૯૨ ની પ્રતિ જો સારી અને સંપૂર્ણ હતી અને તે વાપરી શકાય એમ હતું તો તેને જ મુખ્ય ગણીને પુસ્તક તૈયાર કરવાથી જૂની ભાષાના અભ્યાસીને ઘણો વધારે લાભ મળત; કવિ ઋષભદાસને પણ વાંચક વધારે ન્યાય આપી શકત.

. કવિ ઋષ દા વક. આપણા જૂના વાઙ્મય પ્રવાહમાંના પૌરાણિક ફાંટામાં જેમ ઘણાખરા કર્ત્તા બ્રાહ્મણો છે, કાયસ્થ, સોની, વાણીયા, કણબી, "ભગત," અને બીજા વિરલ છે, તેમ તેના જૈન ફાટામાં ઘણાખરા કર્તાઓ સાધુ થઇ ગયેલા માણસો છે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને કવિ તરીકે કીર્તિ જીતનારા વિરલ છે રોપના મધ્યકાળમાં તેમ આપણા દેશના એ યુગમાં વિદ્યા વિદ્યાવ્યસન અને સર્જન લેખન, ધર્મનાં કર્તવ્યોનો આશ્રમ એક વા બીજે રૂપે ગ્રહણ કરેલો હોય તેવા વર્ગોનાં માણસોને જ સાધ્ય હતાં; એ કુંડાળા બ્હારના માણસોને હાલના જેવાં સાધ્ય હતાં નહીં, એ સ્પષ્ટ છે. અનેક પ્રકારનાં સાહિત્ય વંચાય ગવાય ભજવાય, અને ટોળેટોળાં તે સાંભળીને રીઝે, એવી વ્યવસ્થાઓ આપણા દેશમાં અનેકવિધ અને એકંદરે સારી હતી. પરંતુ શ્રવણ અને ચિત્તરંજન ઉપરાંત અભ્યાસ અને મનન અને સ્વયં-

---

* આ રાસ ખંડ ૨ જો, પૃ. ૧૯૮.

સર્જન વિના સરસ્વતી ઊગતી નથી, અને એવી અનુકૂલતાઓ એ યુગમા આ અતિન્હાના વર્ગોને જ પૂરતા પ્રમાણમાં હતી. તથાપિ ઋષભદાસ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ કવિ બનનાર વિરલ વ્યક્તિઓ-માંના એક છે, અને એવા જૈન કવિઓમાં એમનું સ્થાન ઘણું ઊંચુ નીવડશે એમ સભવે છે.

ઋષભદાસે આવી ઉચ્ચ પદવી મેળવી તેના કારણ—મારા અધીન મતે—એ દેખાય છે એક તો એ ગર્ભશ્રીમત હતા, એ કારણ. એમના પિતામહ વિસલનગરના વીશા પોરવાડ મહીરાજે સઘ કહાડાને સંઘવી * પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ મહીદાસના પુત્ર સાંગણ † (સંભવે છે કે) વધારે બ્હોળા અને જલ્દી દૂઝતા વ્હેપારને અર્થે વિસનગર છોડીને ખંભાત બદર આવી વસ્યા. ત્યા એમને વેપાર સારી પેઠે ફળ્યો જણાય છે, અને એમણે પણ સંઘ કહાડ્યો હતો. ઋષભદાસ આ રીતે પોતાના વતન બનેલા ખંભાત બંદરને ઉમંગે વખાણે છે, અને એમનું એ વર્ણન કવિસુલભ અતિશયોક્તિ વિનાતું તેમ અકબર અને જહાંગીરના સમયના ખંભાતના વણિકોનો સારો ચિતાર આપતું હોઇ ઉપયોગી જણાય છે, એટલે કવિના હિતશિક્ષા રાસમાથી એ પક્તિઓ ટાકું છું.—

ગુર્જર દેશમાં નગર જ બહુ, હાર ખંભાત આગલે સહુ. ૨
વસે લોક વારુ ધનવંત, પહેરે પટોળા નર ગુણવંત,
કનકતણા કંદોરા જડ્યા, ત્રણ આગુલ તે પહોલા ઘડ્યા. ૪
હીરતણો કંદોરો તલે, કનકતણાં માંદલિયાં મલે;
બાધી ખલખલતી હાથે ખરી, સોવન સાંકલી ગલે ઉતરી ૫

---

* संघपति—संघवइ—સઘવી: गढपति—गढवइ ગઢવી: राजपति—राजवइ—રાજવી: ઇત્યાદિ.

† ઋષભદાસ પોતાનાં માતાનુ નામ સરૂપા દે જણાવે છે (ભરતબાહુબલિ રાસ).

વડા વ્યવહારી જિહા દાતાર, શાલુ પાઘડી બાંધે સાર,
લાંબી ગજ ભાખું પાંત્રીશ, બાંધંતા હરખે કર શીશ ૬

ભેરવની એગતાઈ જાંહિ, જીણા ઝંગા પહેરે તે માહિ,
છટી રેશમી કંડે ભજી, નવ ગજ લાંબી સવા તે ગજી ૭

ઉપરે ફાલિયુ બાંધે કોય, ચાર રૂપૈયાનું તે હોય,
કોઈ પછેડી કોઇ પામરી, ત્રીશ રૂપૈયાની તે ખરી. ૮

પહેરી રેશમી જેહ કભાય, એક શત રૂપૈયે તે થાય,
હાથે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર જાણું સરગ થકા. ૯

પગે વાણહિ અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વરણ સબલી તે જાલ;
તેલ પુષ્પ સુગંધ સનાન, અંગે વિલેપન તિલક ને પાન ૧૦

એહવા પુરુષ વસે જેણે ઠાય, સ્ત્રીની શોભા કહી નવ જાય;
રૂપે રંભા બહુ શણગાર, નિત્ય ઉઠી વંદે અણગાર. ૧૧

ઇસ્યું નગર તે ત્રંબાવતી, સાયર લહેર જિહાં આવતી;
વાહાણ વખાણ તણા નહી પાર, હાટે લોક કરે વ્યાપાર. ૧૨

નગર કોટ ને ત્રિપોલિયો, માણકચોક બહુ માણસ મિલ્યો;
વહોરે ફૂણી કોઠી શેર, આલે દોકડા તેહના તેર ૧૩

ભોગી લોક ઇસ્યા જ્યાં વસે, દાન વરે પાછા નવિ ખસે;
પંચાશી જિનના પ્રાસાદ, ઇંદ્રપુરીશું કરતા વાદ. ૧૪

પોષધશાલા જિહાં બહુ તાલ, કરે વખાણ ત્યાં ઋષિ વાચાલ;
પુણ્યવંત પોષધ ધરતાં ત્યાંહિ, સાહામીવત્સલ હોયે પ્રાહિ. ૧૫

એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર પાતશાહ જેહનો ધણી;
તે ત્રંબાવતી માહિ રાસ જોડંતા મુઝ પહોતી આશ. ૧૬

યુગલ સિદ્ધિ અને ઋતુ ચંદ, જુઉ સંવત્સર (૧૬૮૨) ધરિ આનંદ;
૨ ૮ ૬ ૧
માધવ માસ ઉજ્જ્વલ પંચમો, ગુરુવારે ૧૭

મેં ગાયો હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાએ પૂરી આશ;
શ્રી ગુરુ નામે અતિ આનંદ, વંદું વિજયસેન સૂરીંદ * ૧૮

ભરતબાહુબળિ રાસમાં કવિ જણાવે છે કે ખંભાતના ત્રંબાવતી, ભોગવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી, એમ—

ઇસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ.
વહેલ વરઘોડા વીંજણો, મંદિર જાલિ ભાત,
ભોજન દાલને ચૂડલો એ સાતે ખભાત.+

ઋષભદાસના હીરવિજયસૂરિ રાસમાથી મળતી એક બીજી ઐતિહાસિક વિગત અહીંજ આપું છું. હુમાયુ પાતશાહની ગૂજરાતસોરઠની ચંડાઇને લગતી એ હકીકત હૃદયદ્રાવક છે. એ ચ્હડાઈ દરમિયાન લાખો બાન બાંધીને ગુલામગિરીમાં જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી

---

* સદ્ગત શા ભીમસી માણેક પ્રકાશિત હિતશિક્ષા રાસ (ઇ. સ ૧૮૯૫), ઢાળ ઉપાંત્ય. આ (અને આ રાસમાના બીજાં અવતરણો આવશે તે સર્વની) ભાષા ઋષભદાસના સમયની ભાષા નથી. પ્રકાશકે કાં તો અર્વાચીન પ્રત ઉપરથી રાસ છાપેલો, અગર જૂની ભાષાને અર્વાચીન (અને સામાન્ય વાચકોને માટે) સરલ બનાવીને તે છાપ્યો આ અવતરણુમાંની જ કેટલીક પંક્તિઓ હીરવિજયસૂરિ રાસમાં આવે છે, તે (૧૦ ૫–પૃ. ૩૧૬–૮) વિ. સ. ૧૭૨૪ની પ્રત પ્રમાણે તેમાં છાપેલી હોવાથી તેમાની ભાષા જૂની છે, જો કે એ પ્રતિને પણ કવિના સમયથી આશરે અર્ધ સૈકાનું અંતર, અને વળી તે અર્ધ સૈકો એ જ, કે જે દરમિયાન આપણી ભાષાએ પોતાનુ હાલનું રૂપ ઝડપથી પ્રકાશ્યું હતું. મ્હારું વક્તવ્ય આ છે કે પ્રેમાનંદ ગથી ત્રી કે વધારે વર્ષ જૂની કૃતિઓ છાપવાને માટે બનતાં પ્રેમાનંદયુગ પ્હેલાં લખાયલી પ્રતિઓ મેળવવી જોઇએ.

\+ કા૦ દો૦ ૩, પૃ૦ ૧૦૩–૧૦૫.

નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામાં તગડયા અને તેમાંથી "નવ લખ" એક જણને આપ્યા,–જાઓ આટલા "ખુરાસાન" માં વેચીને જે ઊપજે તે નાણું લઇ આવો હુમાયુંના દરબારીઓમા "ભૈરવ શા" નામે એક શ્રાવક હશે, હીરવિજયના અનેકાનેક ધનાઢય શિષ્યોમાંનો એક; તે "પરધાન" જેવા કોઇ અધિકાર ઉપર પણ હશે એમ જણાય છે, કદાચ (મુઘલ સલ્તનતના જાણીતા બંધારણ પ્રમાણે) અલવરનો તે વખતનો માંડવિયો શેઠ જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી રીતે જ એવી તો બેકાળજીએ રાખવામા આવતા, કે તેમાંથી રોજ સંખ્યાબંધ મરી પણ જતા.[૧] અલવરમા એક સ્હવારે હુમાયુંએ કૈ નિમિત્તે ભૈરવશાને પોતાની મ્હોરછાપ સોપી તુરત એ ઉદાર અને છાતીના આધા શ્રાવકે તેનો લાભ લઇને પાતશાહી ફરમાન લખી ઉપર મ્હોરછાપ વગેરે તમામ યથાયોગ્ય સંપૂર્ણતા ઊપજાવીને તે ફરમાન પેલા "ખોજ મકીમ"ના હાથમાં ધરી દીધું.

તે ફુરમાન દેખાડયું ત્યાંહિ રે, ખોજ મકીમ બેઠો છે જ્યાંહિ રે ૮

૧ કવિ કહે છે "દસ વીસો." દશ વીશ કે ચાળીશ પચાશ જ જો રોજ મરતાં હતાં, તો ખુરાસાનમાં વેચવા માટે જૂદી પાડેલી અને ભૈરવશાએ છોડવેલી સંખ્યા "નવ લખ" નહીં એક લાખ પણ નહિં, હજાર બે હજારથી વત્તી ભાગ્યે હોય "નવ લખ" એટલે કવિતામા "જેનાં લાખે લેખાં થાય" એટલા, અર્થાત્ અસખ્ય. માળવા ગૂજરાત સોરઠમાંથી પકડેલાં બાનોની સંખ્યાને કવિતામાં "નવ લખ" એટલે અગણિત કહેવી એમાં ઝાઝી અતિશયોક્તિ નથી. આમ હજારો બાન પકડાય એ તો મુસ્લિમ વિજયી સવારીઓનો સૈકાઓથી બનતો રહેલો પરિચિત બનાવ હતો મુઘલ શહેનશાહતની અકબરશાહથી શરુ થતી જાહોજલાલી તળે પ્હેલાના મુસ્લિમ સમયની અત્યંત કાળીઘોર કેટલીક પાતાલ ઊંડી રેખાઓ છે, તેમાં આ પણ એક ભુલી ન શકાય એવી છે.

કરી તસલીમ ને ઊભો થાય રે, મસ્તક મૂકી હાથેં સાય રે;
ઊભો રહીને વાચે ત્યાંહિ રે, નામ હુમાયુંતું લિખિયું માહિ રે. ૯
મકીમ ! કહા તુમ મેરા કીજે રે, નવ લખ બાંદ ભૈરવકું દીજે રે,
અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરો રે, દીઠી ઉપરિ આજમુખી મોહોરો રે ૧૦
મકીમ મુકે ભૈરવને આલે રે, તિહા વાણીઓ જીવ ચલાવે રે;
કાઢચાં બાદ તિહા સૌ રાતિં રે, જાઓ, જાતા ન રહિસ્યો વાંટિં રે. ૧૨
ઘોટિક પંચસેં ઘરથી આણ્યા રે, આલ્યા તેહને કરમી જાણ્યા રે;
મુકી નારીઓ બંધન કાપી રે, વસ્ત્રેં બાધી મોહોર તે આપી રે.+૧૪

× × × ×

બસ. હુમાયું સુધીના મુસ્લિમ સમયની એક સિહા રેખા જોઇ લીધી હવે હુમાયુ પછીના મુઘલ સમયની ઉજ્જ્વલ બાજુ જોઇયે. અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળગિયે. ઋષભ ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજુ કારણ સમઝવા પ્રયત્ન કરિયે. હિંદના ઇતિહાસમાં અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્ગમાં અકબરનું સ્થાન કેટલું તો ઊંચું છે તેની નિર્મલ બુદ્ધિના ઇતિહાસકોએ પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી. સદ્‌ગત વિન્સેન્ટ સ્મિથ, મોરલાન્ડ આદિ આ ઝમાનાના ઇતિહાસકોની શોધકવૃત્તિએ હવે અકબરના સમયની એટલી તો વિગતો નવેસર ભેગી કરી ગોઠવીને નવા પ્રકાશમાં આણી છે, કે આપણે હવે એ મહાનુભાવનો દુનિયાના મોટામાં

+ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસ (આ૦ ૫ —પૃ. ૨૭૭–૮૦).

ઘોડા, વાટખર્ચી, આદિ બાનોમાંના કેટલાકે પોતાની શાખ વડે મેળવ્યું હોય, ઘણાને અલવરના મહાજને આપ્યું હોય; બધું જ એકલા ભૈરવશાએ પુરૂ પાડયું એમ માનવાની અગત્ય નથી. એ ગમે તેમ હો, લોકવાયકા તો આ ભીષણ–કરુણ બનાવ આવી રીતે પરિણમે તેનો બધો જશ ભૈરવશાને એકને જ આપે એ કુદરતી છે.

મોટા રાજાને ટક્કર મારે એવો પ્રભાવ જોઇ શકિયે એમ છે. અહીં આ વિષય ઉપર લંબાણ છેક અપ્રસ્તુત, અને પૂરતા લંબાણ વિના આવો વિષય ઠીક મંડાય પણ નહિં, એટલે એટલું જ કહીશ કે

શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સબ ગી

એ ઉક્તિ કવિપણાની અતિશયોક્તિ માત્ર છે: અકબર ન હોત તો સુનત હોત સબકી—એ જ હિંદના ઇતિહાસમાં સુદૃઢતર સત્ય છે. સાડાત્રણ સૈકાના ત્રાસથી અને કેરથી છેક ખળભળી ઊઠેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અકબરની ઉદાર રાજનીતિએ ધારણ આપી, નવું લોહી અને નવુ વીર્ય ઊપજાવવા જેટલો સમય આપ્યો, અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીલવી શકે એવાં બીજ પણ છૂટે હાથે એણે વાવ્યાં. અકબર જન્મથા જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઇને જન્મ્યો હતો. ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તંત્રની ઊંડામાં ઊંડી પ્યાસ હતી સંજોગોએ એને રાજા અને રાજાધિરાજ અને એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો, તો આ ધર્મપિપાસા છીપવવાને કોઇ એકેંદ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઇ મહારાજા પોતાની બધી સત્તા વગ અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રકારે આ રાજર્ષિએ પોતાની વય અને સત્તાના મધ્યાહ્નમાં વર્ષો લગી કર્યા મુસ્લિમ સંઘની ઘોર ઝનૂનને પણ આ નીડર મર્દે લેખવી જ નહીં. રાજા એટલે લોકપાલ, કાલકારણ બની નવો, પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઊપજાવવા મથે તે રાજા પદને સાર્થક બનાવનાર રાજા, એ હિંદુ સસ્કૃતિની નમૂનેદાર રાજા માટેની ભાવનાને એણે સાચા ઊમળકાથી વધાવી લીધી, અને હિંદુ મુસ્લિમના ઊંડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી. આ પ્રયાસો દરમિયાન એક વખત એના જોવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો, તેની વિલક્ષણતા ઉપરથી કબરે પૂછપરછ કરી, અને એને કહેવામાં આવ્યું કે એ વરઘોડો આગ્રાના જૈન સંઘે ચંપા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને કહાડ્યો

હતો, કેમ કે ચંપાએ છમાસી ઉપવાસનું વિરલ પુણ્યતપ કર્યું હતું. લાગટ છમાસ લગી માણસ અન્ન વગર રહી શકે એ અકબરને સંભવિત લાગ્યું નહી. તેણે એ બાઇને ઘટતા માન સાથે પણ પુરા બંદોબસ્તથી એક માસ રાખી, અને તે વચન પ્રમાણેજ વર્તે છે એમ તેની ખાતરી થતાં, * તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિનધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો રીત રીવાજો આદિ વિશે પણ તેના સાંભળવામાં આવતાં, અકબર જેવી વૃત્તિવાળા માણુસને તો એક નવા સ્વતંત્ર અને વિશાલોદાર જ્ઞાનસ્થાન અને અનુભવસંચયની ભાળ મળી. જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમોત્તમ ગુરુ કોણ હતા તે શોધી કહાડતાં અકબરને વાર લાગી નહિં, અને આ પ્રમાણે અકબરનો હીરવિજયસૂરિ અને તેજસ્વી જિનભકતો સાથેનો સમાગમ આરંભાયો.

હેમાચાર્ય અને તેમના સહાયકોએ ગુર્જરમંડલમાં × સંસ્કૃતિ

---

* શ્રી જિનવિજયજી જૈન ઐતિહાસિક ગૂર્જર કાવ્યસંચય (૧૯૨૬): રાસસાર વિભાગ, પૃ. ૧૦૬.

× આપણા દેશને ગૂજરાત નામ મુસ્લિમ અમલ પ્હેલા ન્હોતું. આનર્ત્ત અને સૌરાષ્ટ્ર એ આપણા દેશના બે અંગોના જૂનામાં જૂના નામ. સૌરાષ્ટ્રમાંથી સોરઠ નામ થયું આખા દ્વીપકલ્પને કાઠીવાડ–**काठेवाड**–કાઠિયાવાડ નામ આપી, સોરઠ નામ તેના દક્ષિણ પેટાભાગને માટે સંકોચનાર મરાઠાઓ હતા. આનર્ત્ત શબ્દનોજ અપભ્રંશ થઇને લાટ શબ્દ થયો જણાય છે. હેમાચાર્ય અને સિદ્ધરાજના સમયના આનર્ત્ત, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર આદિ ચૌલુક્ય રાજ્યના વિભાગોને માટે એકઠું ગુર્જર મંડલ નામ જ ઘટે. આ વિષયના એકથી વધારે અંશ હજી સંદિગ્ધ છે. જુવો—A. S. Altekar નો A History of Important Ancient Towns and Cities in Gujarat and Kathiawad (1926) એ મુંબાઇ યુનિવર્સિટીનો ઇનામી નિબંધ (છૂટો છાપેલો

અને વિદ્યાનો એક બલવાન મોજો ઉત્પન્ન કર્યો હતો.[૧] એ મોજા દરમિયાન આપણી પ્રજામા સાહિત્ય વિદ્યા આદિ જોરથી ફેલાયાં હતાં, અને નવાં પણ ઊપજ્યાં હતા, પરંતુ એ સર્જક યુગનું આયુષ્ય ટૂંકું નીવડ્યું અને એ યુગ દરમિયાન થયેલું અને આરંભાયલું ઘણુ ખરું પાછું ધૂળ તળે દટાયું. થોડુ ઘણું કજળતુ કજળતુ પણ ઊગર્યું અને નામશેષ રહ્યું તેનું કારણ અમદાવાદ પરિષદ વખતે મેં મ્હારા વ્યાખ્યાનમાં સૂચવેલું તે હતુ કે અમદાવાદના સુલતાન વંશની નીતિ ઉગ્ર મુસ્લિમ નીતિ હતી નહીં હિંદમાંની મુસ્લિમ ગાદીઓ દેહલીના તખ્તથી જેમ દૂર આવેલી, તેમ તે ગાદીને ટકાવનાર મુસ્લિમ બલ ઓછા આછાં અને તેમ તે ગાદીપતિઓને પોતાની ગાદી ટકાવવાને લોકપાલ વધારે પ્રમાણમાં થવું પડેલું: પોતાની નીતિમાં પ્રજાના ગ્રહોને અને પ્રજાની રુચીઓને વિશેષ વઝન આપવું પડેલુ. વળી ગૂજરાતના તખ્તની લક્ષ્મી અને જાહોજલાલી તો મુખ્યત્વે અવલબે દરિયાપારના વેપાર ઉપર, અને એ વ્હેપારની કલા હિકમતો તમામમા હિંદુઓની બાપુકી હાકમીઃ ખાસ કરીને જૈનોની.

તેમ Indian Antiquary ના ૫૩ મા અને ૫૪ મા વાલ્યુમોમાં)

[illegible]નર્ત [illegible]ટ અને સોરઠ વચ્ચેનો ઐકયભાવ મુસ્લિમ યુગે જ સાધ્યો છે; ગૂજરાતમા મુસ્લિમ યુગ બે [illegible]મદાવાદના સુલતાનોનો તે પ્હેલો, મુઘલ સલ્તનતનો તે બીજો. કચ્છ, ઈડર, આદિ જે જે પ્રદેશ અમદાવાદી સુલતાનો અને મુઘલ પાતશાહોના "વિષય" મા રાજ્યસત્તા આણી શકેલી નહીં, તેમનું ગૂજરાત સાથેનું ઐકય આજે પણ આછું છે.

૧. ગુર્જરમંડલની સંસ્કૃતિમાં જે યુગના શિખર રૂપે શ્રી [illegible]માચાર્ય વિરાજે છે, તે પ્હેલાના સંસ્કૃતિયુગો વિશે પંડિત સુખલાલ, પંડિત [illegible] ચરદાસ અને મુનિ જિનવિજય હાલમાં જે અભ્યાસો અને સંશોધનો કરી રહ્યા છે, તે ઉપરથી થોડાજ સમયમા પુષ્કળ માહિતી મળી જશે એમ ધારું છું.

મહાન અકબરની રાજનીતિ અને અકબર હીરવિજયના સમાગમનું એક મહામોટું ફલ એ આવ્યું કે ગૂજરાતી સંસ્કૃતિના જૈન ફાટામાં બીજો બલવાન મોજો ઉત્પન્ન થયો અને આખા દેશમાં ફેલાઇ દેશના સીમાડાઓથી આગળ પણ રેલાયો. ઋષભદાસ ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થયા કારણ કે તેઓ ગર્ભશ્રીમંત હતા. પોતે જ કહે છે

સકલ પદારથ મુઝ ઘરિ મિંલણા, થિર થઇ લછી રે નારય

પણ ઋષભદાસ કવિ થયા તેનું વધારે મોટુ અને સજીવન કારણ તો આ કે એમને આ નવા મોજાનો લાભ મળ્યો. મોજો જોરમાં હતો તે સમયમાં એ પાકયા, વળી તેની સાથે એમનો અંગત સંબંધ નિકટ અને કુટુમ્બીનો હતો.

મૃઝ આગણિ સહઇકાર જ ફલીઉ, શ્રીગુરૂનામ પસાઇજી,
જે રષિ મુનીવરમા અતીમોટો, વીજઇસેન સુરિરાયજી. ૫૩.

મુઝ અંગણિ સહિકાર જ ફલીઉં, શ્રીગુરૂચર્ણ પસાઇજી. આચલી.

જેણઈ અકબર નૃપ તણી શભામા, જીત્યુ વાદવીચારી જી,
શઇવ શન્યાસી પંડીત પોઢા, સોય ગયા ત્યાહા હારીજી ૫૪ મૃઝ૦

જાઇજઇકાર હુઉ જિનશાશન, સૂરી નામ સવાઈ જી,
શાહી અકબર મુષ્ય એ થાપ્યુ, તો જગમાહિ વડાઇ જી ૫૫ મૃઝ૦

તાસ પટિ ઊગ્યુ એક દીનકર, સીલવંતમા સુરો જી,
વીજયદેવ સુરી નામ કહાવઇ, ગુણ છત્રીસે પુરો જી ૫૬ મૃઝ૦

તપાતણો જેણઇ ગછ અજુઆલ્યુ, લુધનઇમ્હા સોભાગી જી,
જસ સિરિ ગુરૂ એહેવા જઈવંતો, પૃણ્યપરાશ તસ જાગી જી.* ૫૭ મૃઝ૦

---

* વ્રતવિચાર રાસ, વિ સં ૧૬૬૦ પ્રતિ ૧૬૭૯ની, કવિએ પોતે લખેલી (જૈન ગૂર્જર કવિઓમા રા. રા. મોહનલાલે છાપેલા પ્રમાણે જ ઉપર છાપ્યું છે)

હીરવિજય-શિષ્ય વિજયસેન, (વિ. સં. ૧૬૦૪–૧૬૭૨) તેના શિષ્ય વિજયદેવ; (૧૬૩૪–૧૭૧૩) અને વિજયદેવની સાથે ૧૬૭૨-૧૬૭૪ એ ત્રણ વર્ષ તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયતિલક. આ વિજયદેવ અને વિજયતિલક બંનેના શિષ્ય ઋષભદાસ. †

ઋષભદાસને પોતાને સંસ્કૃત પ્રાકૃત આદિ સાહિત્યનું સારું જ્ઞાન હતું એમ એમની કૃતિઓ જ સાબીત કરે છે, રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ એમની સંખ્યાબંધ કૃતિઓ જણાવે , અને "જૈન ગુર્જર કવિઓ પ્રથમ ભાગ" એ ગ્રંથમાં એમણે ઋષભદાસની સત્તાર કૃતિઓમાંથી ઉતારા પણ ટાંકયા છે. આ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌક્તિકોમાં પણ એમની આ પ્હેલાં હીરવિજયસૂરીશ્વર રાસ અને બીજી કૃતિઓ પ્રકટ થઇ ચુકેલી છે. એમની લગભગ દરેક રચનામાં એમણે રચ્યાસાલ આપી છે તે ઉપરથી જાણવામાં આવે કે એમની કૃતિઓ વિ. સં. ૧૬૬૫-૬૬થી ૧૬૯૦ લગીમાં થયેલી , હીરવિજય સૂરિ વિ. સ. ૧૬૫૨ની આખરમાં સદ્‌ગત થયા એટલે તેમની સાથે પ ઋષભદાસ નો બાલ વયમાં પ્રત્યક્ષ પરિચય સંભવે છે; અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય વિજયસેન સૂરિ (વિ સં. ૧૬૦૪), જેને અકબરે હીર–સવાઇ એ નામે પ્રખ્યાત કર્યા, તથા એ વિજયસેનના મુખ્ય શિષ્ય તપસ્વી વિજયદેવ સૂરિ (૧૬૩૪–૧૭૧૩), જેમને જહાંગીર મહાતપા કહેતા, તેમનો તો આપણા કવિને આખો જન્મારો ગાઢ પરિચય હતો. વળી સત્તરમી

---

† વધુ વિગત માટે જુવો રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ સાહેનો શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ નિબંધ (સુરત પરિષદ્‌ના અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહમાં તેમ "જૈન યુગ" નામે જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના માસિકમાં).

આ નિબંધને સુધારી વધારીને કર્તાએ આ મૌક્તિક માટે ફરી લખી આપેલો જુવો આ જ પુસ્તકમાં.

સદીના ઉત્તરાર્ધના જાણીતા જૈન કવિઓ–સંઘવિજય (સિંહાસન બત્રીશીના કર્તા), ગુણવિજય (કર્મચંદ્ર વંશાવલિ પ્રબંધના કર્તા), મંગલવિજય ગણિ (કમલાવિજય રાસના કર્તા), નયસુંદર (નલદમયંતી ચરિત્રના કર્તા), કનકસુંદર (સગાલશા રાસના કર્તા), સમયસુંદર (નલદવદંતી રાસ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસના કર્તા), આદિમાંથી કેટલાક ઋષભદાસની સાથે સારી પેઠે સંબંધમાં આવેલા હશે. અને ઋષભદાસ પોતાના આગળ થઇ ગયેલા જૈન કવિઓમાંથી લાવણ્ય સમય (વિમલ પ્રબંધ આદિના કર્તાઃ–જ. ૧૫૨૧ છેલ્લી મળી આવેલી કૃતિ ૧૫૮૯ની છે), લીંબો, ખીમો, તથા એ પ્હેલાંના દેપાલ વગેરેને સંમાનપૂર્વક સ્મરે છે કુટુંબ મોટું તથાપિ સંસ્કારી અને ધર્મ તથા સાહિત્ય–રત હતું અને વળી તે સમયના ઉત્તમ સાધુઓ અને પુરુષોની સત્સંગતિમાં રહેનારું, એટલે ગર્ભશ્રીમંત ઋષભદાસે વ્હેપાર અને કુટુંબવ્યવસ્થાનો ભાર સુપાત્ર માણસો અને લાયક કુટુમ્બીઓ ઉપર રાખીને પોતાનું આયુષ્ય ધર્માચાર અને પઠન પાઠન લેખનમા જ મોટે ભાગે ગાળેલું હશે એવો તર્ક એમના વિશે યોગ્ય જણાય છે. એમની કૃતિઓમાંની એકથી વધારે એમના જ હસ્તાક્ષરમાં પણ મળી આવે છે.

૪. આ રાસ વિશે કેટલાક મુદ્દા.—જૈન સાહિત્યમાં રાસને નામે ગણાતી કૃતિઓની સંખ્યા મોટી છે, અને તેમાંથી હજી થોડી જ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલી છે, એટલે આ જાતની રચનાના સામાન્ય લક્ષણો બાંધવાનું કાર્ય અત્યારે થઇ શકે એમ નથી પરંતુ કવિની પોતાની પ્રતિજ્ઞા ઉપર રજી કલમમાં આવેલી છે તે પ્રમાણે જ એમણે આ અને પોતાના બીજા રાસો રચેલા છે. કથાભાગ કે વસ્તુ ગૌણ છે; નીતિના અમારિ (અહિંસા), શીલ, દાન, તપ આદિ જે સિદ્ધાન્તો ઉપર જૈન ધર્મ ખાસ ભાર મૂકે છે, તેનો બોધ કરવો અને જિન મતનો મહિમા ગાવો, એ જ આ રાસનો પ્રધાન વિષય છે. પોતાનું કવન વિસ્તારવામાં જૈન કવિઓ પોતપોતાની વિદ્યા રુચિ આદિ પ્રમાણે આગલા ગ્રંથો,

સુભાષિતો, લોકસાહિત્ય વગેરેનો છૂટથી ઉપયોગ કરે છે. એક બે દાખલા જોઇએ.

જ્ઞાની નર સઘલે પૂજાય, નરપતિ નિજ નગરે જ મનાય;
જ્ઞાની ભલો નર જોહુ કુરૂપ, કોણ જુવે કોયલનું રૂપ.—૪
કોયલ રૂપ સ્વર મધુરો જેહ, તપસ્વી રૂપ ક્ષમા કહેહ;
પતિવ્રતા* નારીનું રૂપ, કુરૂપને વિદ્યા જ સુરૂપ.—૫
અધિકું રૂપ તે વિદ્યા કહી, ગુપ્ત ધન તે વિદ્યા સ ;
યશ સુખની દેનારી એહ, વાટે બાંધવ સરિખી જેહ.—૬
વિદ્યા રાજભવને પૂજાય, વિદ્યા ન અજ પશુઆ ગાય;
લક્ષ્મી પણ જુગ × તો શોભતી, જો ઉપર બેઠી સરસ્વતીઃ—૭
નાણા ઉપર અક્ષર નહિં, તે જાણું નવિ ચાલે કહિં;
જિહા અક્ષર તિહાં મહત્ત્વ તે બહુ, ઉત્તમ અંગને પૂજે સહુ.—૮ +

અહીં વિદ્યા વિશેનાં જાણીતાં સુભાષિતો ભેગાં કરીને છેલ્લી કડીમાં કવિએ પોતાના વ્હેપાર અને શરાફીના અનુભવને, લીસા અને સુવાચ્ય છાપ વાળા સિક્કા વચ્ચેના ભેદનો દાખલો આપી, સાથે વણી લીધો છે "ઉત્તમ અંગને" એટલે સિક્કા ઉપરના પાતશાહ કે રાજ્ય-કર્તાના ડોકાને એવો અર્થ પણ હોય માળપાળ રાસ ખંડ ૧ લામાં પૃ. ૩૭ મે ખંભાતમાં પોતાના સમયમાં પ્રચલિત સિક્કાઓની યાદી કવિએ આપેલી છે.

---

* પાતિવ્રત્ય × જગતમાં.

+ હિતશિક્ષા રાસ, ઢાલ ૧. ભાષા માટે જુવો પૃ. ૧૦ તળેનું ટિપ્પણ જ.

ભક્તિ રૂપ ધનના ગુણ લોકપ્રિય રાહના પદમાં ગાયા છે તે જુવો:—

(રાગ વસંત—" નાહલો નિરગુણ રે ")

જિન તુઝ નામ નિધાન રે, એ ધન કોઇ ન ખાય;
દેહડી જલતા સાથિં આવઈ, વિણસી કિમઇ ન જાય.—જિ૦ ૫૧

ચોર ન ચોરઇ અગનિ ન જાલઇ, ધૂરત કોઇ ન ધૂતારઈ;
વાટિઇ વહઈતા વિઘન ન થાઇ, ધૂતઈ કહી ન હારઇ.—જિ૦ ૫૨

એ ધન ખાતાં દહીઇ ન ખૂટઇ, વણજ કરિ નવિ જાઇ;
કુવસન પડતા એ નવિ વિણસઇ, રૂસી ન લીઈ રાઇ.—જિ૦ ૫૩

ચાડતણું ઇહા કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ઘાત ન ઘાલઇં;
સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું ન વિચાલઇ.—જિ૦ ૫૪

એ ધનનું હેરૂ નવિ થાઇ, લૂંટા સોય ન લૂંટાઈ;
સાયરજલ પ્રભવઇ નઈ એહેને, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઇ—જિ૦ ૫૫

એ ધનથી પેલું ધન આવઇ, રાજ ઋદ્ધિ સુખ ભોગ;
કુમારપાલ નૃપ એણીપરિ ચિંતઇ, પુણ્ય સકલ સંયોગ.—જિ૦*૫૬

રિ હરાજની ચિતા બળે છે ત્યાં કવિ વિલપે છે:—

(રાગ રામગિરિ: "રામ ચ રિ ઠીયુ"—એ દેશ)

સોનાવરણી રે ચહઇ બલઇ, રૂપાવરણી તે ધુંહ રે,
કુમકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરજાલીઅ તેહ રે.—૨૯ મા૦

માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વ રે,
સુરનર કિંનર રાજિઆ, અંતિ મૃત્તિકા સર્વ રે.—૩૦ મા૦

---

* પ્રથમ ખંડ પૃ. ૧૦૯.

જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલૂ ... . તે પાગ રે,
તે નર પોઢ્યા રે પાધરઈં, ચાંચ દિઇ સિરિ કાગ રે.—૩૧ મા૦
જે નર ગંજી રે બોલતા, – × × ×
× ÷ × × × × × ×
જેસંગ સરિખો રે રાજિઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—૩૯+મા૦

નરસિંહ મ્હેતાથી યે કયાંય જૂના આ લોકરચિત પરંપરાપ્રાપ્ત સ્મશાનવિલાપમાં ઋષભદાસની પોતાની એક માત્રા પણ હશે ખરી?

બીજે છેડેથી વિચારમાં પડી જઇયે એવા દાખલા ઊતારું. બ્રાહ્મણ પ્રતિનિધિ દેવબોધિ સમસ્યાઓ પુછે છે અને જૈન પ્રતિનિધિ આચાર્ય મારપાલની રાજસભામાં તેના ઉત્તર આપે છે (પૃ. ૧૮૧–૧૯૧: અઢાર સમસ્યાઓ આપી છે), તે વાંચતાં આપણને એમ લાગે છે કે આ શું આપણે ામળભટ્ટને તો નથી વાચતા? આમ બીજે પણ અનેક સ્થળે લાગ્યા વગર ન રહે એટલી એ બેની સમાનતા જણાય ષભદાસના ઘણા દૂહા ચઉપઇ અને ખાસ કરીને કવિત્ત ામળનાં લઢણને અને ામળની શબ્દરચનાને એટલાં તો મળતાં આવે છે કે કબરે હીરવિજય શિષ્યને હીરસવાઇ કહ્યો હતો તેમ ામળને ઋષભસવાઇ કહેવાનું આપણને મન થઇ જાય છે. માત્ર ઋષભની કૃતિઓમાં જે લોકપ્રિય ઢાળોના મીઠાં અસરકારક પદો જોવામાં આવે છે તે એની કવિત્વ પદ્ધતિનો અંશ ામળમાં નથી.

પુસ્તકો વગરના અને વાંચતાં આવડે નહીં એવા શ્રોતા ને માટે રચાયલાં સાહિત્યમાં મર મહાભારત કે તકમાલાથી માંડીને ામળ લગી કે આજે પણ ગામડાના ભાટભવાયા અને કથકો લગી કેટલાંક લક્ષણ સર્વસામાન્ય હોવાનાં જ. આગળ આગળથી એ લક્ષણો જે જરાતરા ફેરફાર સાથે ચાલ્યાં આવે, તે આગળ આગળ

× પૃ. ૧૪૭–૮.

જરાતરા ફેરફાર સાથે ઊતર્યાં જાય. અને વર્ણનોમાં ઉપમાઓ અને રૂપકો માંડીને જ્ઞાનનાં સૂત્રો કહેવતો અને ઉખાણા, રસના ટપકાં, હાસ્યના ટુચકા, ચાતુર્યના નમૂના, સૂત્રશૈલીમાં સમાવેલાં સરવૈયાં, લોકપ્રિય કથાનકો ચમત્કૃતિઓ અને તાજુબીઓ, ઘટ અને ગુંથણીમાં ફેરફાર સાથે, પરંતુ તત્ત્વદષ્ટિએ જોતાં એ ને એ મા અને એ ને એ બાપની સંતતિ, સૈકાઓ સુધી સાહિત્યવાડીમાં ઊગે અને કરમાય અને પાછાં ઊગે. સૈકાઓ લગી જ્યાંસુધી પ્રજાનું આખુયે માનસ ફરી ન જાય ત્યાંસુધી. તથાપિ જ્યાં વિચારમાલા કે દૃષ્ટિ ઉપરાંત શબ્દરચના અને દૃષ્ટાંતો લગભગ એક ને એક બે કવિઓમાં એક આખા બંધમાં અથવા તો બંધના એક આખા અંશમાં જોવામાં આવે, ત્યાં સંભવે છે કે પાછલા કવિએ આગલાનું જ પોતાનું કરી લીધેલું.

ઋષભદાસનું કેટલુંક જેમ આગલા કવિઓની કૃતિઓમાંથી અને આગલાં સુભાષિતો પદ્યો આદિના અનુવાદ જ છે, તેમ ઋષભ પછીના આપણા કવિઓમાં કેટલુંક ઋષભનું જ એમણે લીધેલું છે. અને ઋષભ તો આપણે જોયું તેમ પોતાની પ્રતિજ્ઞામા સ્પષ્ટ સ્વીકારે છે કે હા, મેં તેમ કર્યું છે, એ મ્હારું એક કર્તવ્ય જ હતુ. શામળ પણ એવો સ્વીકાર કરે છે.× છાપખાના થતાં, પુસ્તકો સુલભ થતાં, અને નિરક્ષર શ્રોતા વર્ગને સ્થાને વાંચનાર વર્ગ આવતા, આપણા નવા યુ-

× "કવચિતા સહુતણો પરતાપ." "સેવક સહુ કવચિતા તણો."

—નંદ બત્રીસી.

"કવિ કીધા લક્ષકોટિધા, મયા કરો માગું મતી"

—રાવણ મંદોદરી સંવાદ.

"દાસ સૌ કવિજન તણો."

—વૈતાલ પચીશી.

"સંસ્કૃત માંહિથી સોધિયું પ્રાકૃત કેરું પુરાણ" "સામળભટ્ટ કવિએ કરો, વેદ પુરાણો છાપ." (અથવા—"પ્રાકૃત કીધુ પૂર")

ગમાં રચનાઓના કર્તૃત્વ વિશેના આપણા ખયાલ વધારે સ્ફુટ અને સ્પષ્ટરેખ થતા ગયા છે, અને હવે આપણે કોઇ પણ કર્તા કને ઋષભ અને ભમળના જેવા એક સામાન્ય ગોળગોળ સ્વીકાર ઉપરાંત ખંડે ખડમાં, કડીએ કડીમાં, જેનું જેટલું લીધું હોય તેનો ચોકખો ઋણ-સ્વીકાર માગિયે છિયે. કર્તૃત્વ અને ઋણસ્વીકાર વિશેનાં આ આપણાં નવાં ધોરણ દલપતરામ જેવા કવિને લાગુ પાડી શકાય ખરાં? કે એમને મોટે ભાગે તો આ બાબતમાં દયારામ લગીના યુગની જ એક વ્યક્તિ ગણવા ઘટે? આ મ્હને તો લાગે છે કે, એવો સવાલ છે કે જે વિશે થોડો ઘણો મતભેદ સ્થાને છે. નીચેની પંક્તિઓ વિચારો.

પહઇલુ સુખ જે જાતિ નર્યા, બીજુ સુખ જે ઘરિ દીકરા;
ત્રીજુ સુખ જે રણવણ * વરા, ચઉથુ સુખ જે પોતઇ ઘર.

પાંચમુ સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠ્ઠુ સુખ જે ઝોટુ બારિ;
સાતમુ સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ લહઈ ઘર સૂત્ર.

પહઇલુ સુખ જે ન જાઇઈ ગામી, બીજુ સુખ જે વસઈ ઠામિ,
ત્રીજુ સુખ જે માનઇ ભૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ.

પાંચમુ સુખ ઈચ્છાઇ રમઇ, છઠ્ઠુ સુખ વેલાઇ જમઈ;
કવિ કહઈ સાતમુ સુખ એ ગમઇ, સકલ લોક ઘર આવી નમઇ.

આમાંની પ્હેલી ચાર દલપત કાવ્ય કે જૂની વાંચનમાળામાંથી

(ટિપ્પણ આગલે પાનેથી ચાલુ)

" શાસ્ત્ર સકલની શાખ."

" બ્રાહ્મણ ભાટ કે ચારણાં (કે) અન્ય કવયિતા હોય,
સેવક હું સઉકોતણો, ખોડ મ દેસ્યો કોય
જેહની બુદ્ધ દીધી શારદા, જેહની સાભળી ક્ષાત,
તેહવું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહની વખાણી વાત." વગેરે, વગેરે.

—સિંહાસન બત્રીશ.

* ઋણ વિના.

ઉતારી નથી; આ રાસમાંની જ એ આઠે પંક્તિ છેઃ જુવો ખંડ ૨ જો, પૃ ૧૩૧.

આ રાસનો આરંભથી માંડીને સિદ્ધરાજનું મૃત્યુ થતાં કુમારપાળ આવીને ગાદીએ બેસે છે ત્યાં લગીનો ભાગ સુશ્લિષ્ટ છે. મારપાળના પ્રવાસવર્ણન અને ઠેકાણે ઠેકાણેના એના અનુભવોના વર્ણનથી કૃતિમાં એટલે સુધી પૂરતા વૈવિધ્ય વાળી એકતા આવે છે. એમાં પણ જૈન શ્રોતાઓને રુચે એવો બોધ જ પ્રધાન છે, પરંતુ પછીના ભાગમા તો એ બોધ જૈનેતર વાચનારને જરા કંટાળો આવે એવો થઇ જાય છે. વળી અસમ્ભવિત ચમત્કારો (miracles) ઠેકાણે ઠેકાણે આવે છે તે અર્વાચીન વાંચનારે કર્તાના સમયના અભણ લોકના જ નહીં અભણુ વિદ્વાન તમામ પ્રજાના માનસચિત્ર લેખે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી ગણવાના છે. આજે આપણા સુશિક્ષિત વર્ગમાં યે ચમત્કારો વિશે આપણુ માનસ એક જ ધોરણે વર્ત્તતું છે નહીં. કૃષ્ણચરિત્રમાના ચમત્કારો આપણે કશારે ગળિયે છિયે, દશમસ્કધ કે સુદામાચરિત્ર જેવાં કાવ્યોમાં આપણને એવા ચમત્કારોના વર્ણનમાં અસંભવદોષ અને તેથી કાવ્યત્વહાનિ નથી લાગતા; ત્યારે જૈન પ્રબંધ ક રાસમા સોમનાથનું લિંગ ફાટે, તેમાથી નીકળી શકર પોતે કહે કે "સાચો ધર્મ શ્રી માચાર્ય જે કહે તે" અને કુમારપાલ રાજાનો સંશય આ પ્રમાણે ટળે છે, એવું વર્ણન આપણે સહી શકતા નથી. આ વિશે જો એવો પક્ષવાદ કરવામાં આવે કે જૈનેતર કાવ્યોમાં આવા વર્ણન અસંભવિત પણ એક વાર તો સંભવિત લાગી જાય એવી ખૂબીથી થયાં હોય છે, તો એ બચાવ પણ લૂલો છે. કેમકે દશમસ્કંધ જેવા ઉત્તમ કાવ્યમાં પણ એકથી વધુ સ્થળે જરાયે ખૂબી હોતી નથી, અસંભવ નર્યો અને નાગા અસંભવ રૂપે જ કથાયેલો હોય છે, એ નિર્વિવાદ છે. કલાશાસ્ત્રમા આ જ ખરું છે, કે કૂબડું પણ પરિચયથી સહ્ય બને છે, અને ગંમે તેવા પટુકરણને પણ સુપરિચિત થઇ ગયેલુ કૂબડું—ગંદાં બાલ-

કની જેમ ખૂંચતું નથી. અને આ ને આ વાત જૂદે રૂપે કહેવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ ઉપરની ભક્તિના પૂરમાં એ બધું તણાઇ જાય છે તે જણાતું પણ નથી, તો એ જ બચાવનો લાભ જૈન સાહિત્યને પ મળવો ઘટે છે.

ગઝનીના સુલતાને ચ્હડી આવી ઘેરો ઘાલ્યો અને કુમારપાલને લાગ્યું કે 'મુવા તો!'–ત્યારે જૈન ધર્મરક્ષક લોકોત્તર શક્તિ સુલતાન ઊંઘતો હોય છે ને એનો ઢોલિયો ઉપાડીને આણે છે કુમારપાલના શયનભવનમા. અને મળસ્કે જાગતા જ સુલતાનને ઉલટું એમ થાય કે 'માર્યા તો!' તથા તે બીચારો જેમ તેમ ધડ ઉપર ડોકું રાખીને આવા ચમત્કારિક વિપમમાંથી છૂટવા માટે નમી પડે છે, પોતાના મુલક અને પોતાની પ્રજામાં અમારિ પ્રવર્ત્તાવવાનું વચન આપે છે, અને કુમારપાલનો માંડલિક બનીને વદાય થાય છે. આવાં વર્ણન અસંભવ દોષના જૂદા પ્રકારના દાખલા છે. ગસ્ત્ય મહર્ષિના વચન માત્રથી પાનેતરમાં ઘૂમટો કહાડીને બેઠેલો છોકરો, મહર્ષિ "આ કન્યાદાન સ્વીકારું છું" એમ બોલતા જ, છોકરો મટી કન્યા બની જાય , એવી પ્રજાની કાવ્યસૃષ્ટિમા ઝનૂની મુસ્લિમ પણ દયાધન જૈન બને, એમાં મ્હારા જેવા અપક્ષ તોળાટને તો જરાયે વિચિત્ર નથી લાગતું. બ્રાહ્મણ અને જૈન એક લોહીની પ્રજા છે એક વાતાવરણનાં બાલક છે, શક્તિઓ તેમ અશક્તિઓમાં, રુચિઓ તેમ અરુચિઓમાં, સમાન છે, અને બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ગસ્ત્યાદિને દેવો, દેવાધિદેવ, કુદરતના નિયત ધર્મ, અને કર્મચક્ર પણ પ્રસંગ પ્રમાણે નમે, તો જૈન વિચારમિનારમાં જેઓ ઋષિમહર્ષિના સમાનશીલ , તેઓને કુદરતની અને તેથી પણ મહત્તર હોય એવી બધી જ શકિ . જૈન સાહિત્યમાં શા માટે ન નમે!

૫. જૂનું ાડ્મય. જૈન સાહિત્યમા દોષો નથી એમ મ્હારો દાવો નથી. બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં નથી એવા દોષો જૈન સાહિત્યમાં

એવા પક્ષવાદ સામે જ મ્હારી દલીલ છે. વળી દોષદષ્ટિની પ્રવૃત્તિનો સાચો આશય એક જ ઘટે· સાહિત્યનાં નવા સર્જનને એવા દોષોથી બનતાં સુધી મુક્ત રાખવાનો. દોષને વિશે દોષત્વપ્રતીતિ ના થાય, દોષને વિશે પણ ગુણત્વપ્રતીતિ થાય, તો એવા અસમંજસ વાતાવરણમાં ઉદ્ભવતી નવી સાહિત્યસૃષ્ટિ પણ એવા દોષોથી કલંકિત જ બન્યા કરે. નવા થવાના જૈન સાહિત્યને, નવા થવાના જૈનેતર સાહિત્યના જેટલું જ, દોષકલંકોથી જેમ બને તેમ વિમુક્ત સરજવું ઘટે, એ વાત તો સૌ સ્વીકારે. પરંતુ નવું સાહિત્ય—જૈન કે જૈનેતર—આ નિબંધની વિચારણામા પ્રસ્તુત વિષય છે જ નહીં. આપણી વિચારણા જૂના, અને મોટે ભાગે કાંતો અપ્રકટ કાતો પ્રકટ તથાપિ અજ્ઞાત જેવા સાહિત્યને માટે જ છે. આવા સાહિત્યને અજ્ઞાતમાથી જાણીતું અને હસ્તલિખિત પ્રતિઓ રૂપ જ છે તેને મુદ્રાંકિત બનાવવું એજ આપણો વિષય છે. અને આમાં જૈન જૈનેતરનો ભેદ છેક અસ્થાને છે. જૂના જૈનેતર સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ ગુજરાતી ભાષાપડિતોને જેટલા પ્રિય છે, તેટલા જ પ્રિય તે ભાષાપંડિતોને જૂના જૈન સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ પણ થવા જોઇએ. જૈન વાઙ્મયની સાહિત્ય દષ્ટિએ ઉત્તમ કૃતિઓ ભલે ઓછી હોય; જે ઉત્તમ કૃતિઓ હોય તે ગુણવત્તામા બ્રાહ્મણ વાઙ્મયની ઉત્તમ કૃતિઓથી ભલે ઊતરતી હોય ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યનો ક્રમિક ઐતિહાસિક વિકાસ સમઝવામાં ઊંચી ઊતરતી જેટલી હોય તેટલી સર્વે જૂની કૃતિઓ કીંમતી છે. જે છે તે એ માણસ નવાં માબાપ પેદા કરી શકતો નથી, તેમ પાછલા સમયનું વાઙ્મય નષ્ટ થયું કે તેની જગા બીજા કશાથી પૂરી જ શકતો નથી જે છે તે એ. અને અત્યાર લગી ચાલી રહ્યું છે તેવું દુર્લક્ષ હજી પણ બીજા બેત્રણ દાયકા ચાલ્યા કરશે, તો ઇ. સ. ૧૮૧૦–૬૦ લગી જેટલું હતું તેટલું ૧૮૯૦–૧૯૦૦ લગી રહ્યું નહી, અને ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ ની

વચમાં પણ આપણા ચાલુ દુર્લક્ષને લીધે કેટલુંક વધારે નહતું થયું, અથવા તો ૧૯૦૦ લગી હતુ પણ હવે નથી એ દશાને પામ્યું, તે પ્રમાણે જ બીજા ત્રીશ ચાળીશ વર્ષમાં પણ થવાનું. તો આ ટૂંકા પ્રવેશક * ની ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને "જુગલ કર જોડ" આજીજી આટલી જ કે—કાલ-અજગરે બે ય પગ તો ગળ્યા છે એવી હાલ-બેહાલ આ બીચારી સરસ્વતીના રક્ષણ માટે તેમણે નલાખ્યાનમાંનું પારધિકૃત્ય કરવાને બનતા વેગે ધાવું.

પૂણા, તા. ૩ માર્ચ ૧૯૨૭.

બલવંતરાય ક ા શ ઠાકોર

---

* આ પ્રવેશક નિમિત્તે જૈન સાહિત્યની એક લઘુ સેવા કરવાનો પ્રસગ આપવા માટે રા. રા. વનચંદ સાંકરચદ વેરીનો આભારી ં.

કવિવર પૂજા.

તાઃ—રા. રા. મોના લીચંદ દેશાઇ.

કવિવર ઋષભદાસ

[શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ મથાળાનો એક નિબંધ તા. ૧૦-૫-૧૫નો સુરતની પંચમ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદ્‌મા મોકલ્યો હતો કે જે તે પરિષદ્‌ના અહેવાલમાં અને જૈન શ્વે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડના સને ૧૯૨૫ના ખાસ ઐતિહાસિક અંક (૭-૯ અંક) માં પૃ. ૩૭૪થી ૪૦૧ સુધીમાં પ્રગટ થયો છે. તે લખાયે આઠ વર્ષ થયાં તે દરમ્યાન કેટલીક હકીકતો ઉપલબ્ધ થઇ છે તે ઉમેરી આખો નિબંધ ઠીકઠીક કરી અત્રે મૂકવામાં આવે છે:]

૧—કવિ સમય.

૧—કવિશ્રી પ્રેમાનંદની પૂર્વે—ઇ. સ. સત્તરમા સૈકાના પ્રારંભમાંજ થયેલા એક સમર્થ જૈન શ્રાવક કવિ ઋષભદાસનો પરિચય કરાવવા માટે ઉદ્યુક્ત થયો છુ. તેઓ ખંભાતનિવાસી હતા અને તેમણે ખંભાતમાંજ રહી અનેક ગૂજરાતી કાવ્ય-કૃતિઓ-રાસાઓ રચી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં સમૃદ્ધ ફાળો આપી વિશિષ્ટ સ્થાન મેળવ્યુ છે.

૨—પ્રથમ તેમનો સમય વિચારતાં જન્મ સંવત્ કવિએ પોતાના કોઇપણ ગ્રંથમાં આપેલ ન હોવાથી અને મરણ સંવત્ બીજા સાધનથી મળી શકે તેમ ન હોવાથી અનુમાનપ્રમાણથી કામ લઇશું. તેમની પહેલી મોટી કૃતિ વ્રતવિચારરાસ સં. ૧૬૬૬ મા રચાયેલી છે. તેમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ પ્રારંભે કરતા પોતે જણાવે છે કે જેવું જોઇએ તેવું પિંગલ અને વ્યાકરણનું જ્ઞાન પોતાને નથી:—

પીંગલ ભેદ ન ઓલખુ. વિગતિં નહી વ્યાકર્ણ,
મુર્ખમંડણુ માંનવી, હું સેવું તુઝ ચર્ણ.

૩—આમ કહી પોતાની નિરભિમાની વૃત્તિ અને દીનતા આ

કવિએ જણાવી છે (કુમારપાલ રાસમાં પણ આજ વાત મૂકી છે. પૃ. ૧ કડી ૭) કવિ માટે પિંગલ અને વ્યાકરણનો સારો અભ્યાસ આવશ્યક ગણાય,[૧] આ કવિએ પોતાના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તે બાબતનો પ્રથમ ઉલ્લેખ કર્યો.

૪—આ પ્રથમ કૃતિના અંતે પોતાની ગૃહસ્થ સ્થિતિનું પણ વર્ણન ટૂંકમાં કરેલુ છે કેઃ—

સુંદર ઘણારે દીસઇ શોભતા, બહઇની બાંધવ જોડ્ય,
બાલક દીસઇ રે રમતાં બારણઇ, કુટુંબ તણી કંઇ કોડ્ય.
ગ્યવરી મહઇષી રે દીસઇ દૂઝતાં, સુર તરૂ ફલીઉરે બાર્ય,
સકલ પદારથ મુઝ ઘરિ મિ લહ્યા, થિર થઇ લછી રે નાર્ય.
મહન મનોર્થ માહારઇ જે હતો, તે ફલિઉ સહી આજ,
શ્રીજિનધર્મ નિ પાસ પસાઉ લઇ, મુજ સીધાં સહી આજ.

૫—એટલે પોતે બહેન ભાઇની જોડવાળો, બાલકોનો પિતા, બહોળા કુટુંબવાળો, ગાય ભેંસના દૂઝણાં જેને ઘેર હતાં એવો, લક્ષ્મીવંતા રહી સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ સેવતા હતા. તે પરથી સં. ૬૬૬માં તેમના ઉમર ઓછામાં ઓછી ૨૫ વર્ષની ગણીએ તો સં. ૧૬૪૧ની આસપાસ તેમનો જન્મ થયો હોવો જોઇએ એમ સહેજે અનુમાન થઇ શકે.

૬—તેમની છેલ્લી કૃતિ સં. ૧૬૮૮ ની રોહિણીઆ રાસ મળી આવે છે ત્યાર પછી થોડા વર્ષો પોતે વિદ્યમાન રહી વૃદ્ધાવસ્થા ધર્મ-ક્રિયામા ગાળી હોય તો તે સંભવિત છે ઉક્ત કૃતિમાં વિજયાનંદસૂરિના

---

૧ કવિ દલપતરામ પોતાની પિંગલમા જણાવે છે કે

પિંગલ પાઠ પઢ્યા વિના, કાવ્ય કરે કવિ કોય,
વલી વ્યાકરણ વિના વદે, વાણી વિમલ નવ હોય.

પોતે શ્રાવક હતા એમ જણાવે છે તે સૂરિ સં. ૧૬૭૬ માં આચાર્ય પદ પામ્યા પછી સં. ૧૭૧૧ માં ખંભાતમાંજ સ્વર્ગસ્થ થયા.

૭. આ કવિ સ ૧૭૦૦ સુધી વિદ્યમાન રહ્યા એમ ગણીએ તો તેમનું આયુષ્ય લગભગ ૬૦ વર્ષ પ્રાયઃ ગણાય. તેમનો કવનકાળ તો સ. ૧૬૬૬ થી ૧૬૮૮ સુધીના ૨૨ વર્ષનો નિશ્ચિતજ છે. કવિના આયુષ્યકાલ દરમ્યાનજ કવિવર સમયસુંદરનો કવન-કાળ છે અને તત્કાલીન સ્થિતિ શું હતી તે સંબંધી ઉક્ત 'કવિવર સમયસુંદર' સંબંધીના મારા નિબંધમા જોઇ શકાશે. (જૈન સાહિત્ય-સંશોધક ખંડ ૨ અંક ૩-૪, તથા આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૭ સું પ્રસ્તાવના.) મુખ્યત્વે કરી ઋષભદાસ પોતાની કૃતિઓમાં જહાંગીર (ખુરમ) પાતશાહનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેના સમયની સ્થિતિ તપાસીશું.

૨. જહાંગીર બાદશાહના રાજ્યની શાંતિ.

૮. દિલ્લીપતિ જહાંગીર બાદશાહ (રાજ્યકાળ ઇ. સ. ૧૬૦૫થી ઇ. સ. ૧૬૨૭) ના રાજ્યની સીમા આગ્રાથી પંજાબ અને કાશ્મીર સુધી અને માળવાથી ગૂજરાત સુધીની હતી.

૯. "અકબર અને જહાંગીરની રાજકીય નીતિ ઘણાક વિષયોમાં મળતી આવે છે હિંદુ અને મુસલમાન બંનેને સરખા હક આપવામાં, બંને ઉપર એકજ સરખી રાજનીતિ ચલાવવામાં બંને એક સરખા મત ધરાવતા હતા; પરંતુ અકબરનું એવું ધારવુ હતું કે, હિંદુ, મુસલમાન બંનેને એકજ પંક્તિ પર મુકવા માટે, તેમના ધર્મને ઉત્તેજન આપવા અર્થે, માણસે પોતાનો ધાર્મિક જુસ્સો અને ધાર્મિક લાગણીઓને સમાવી દેવી જોઇએ અને ધાર્મિક ભાવનાથી ખીલતા આત્મિક રંગને આછો કરી નાંખવો જોઇએ. અકબરને દરેક ધર્મ ઉપર આસ્થા હતી; જ્યારે જહાંગીર એમ સમજતો હતો કે કોઇ પણ માણસ પોતાના ધર્મમાં રહીને, તેમાં પૂર્ણ માન્યતા રાખીને પોતાના

ધર્મની ક્રિયાઓ પાળીને પણ પારકા ધર્મવાળા તરફ માનની લાગણીથી જોઈ શકે છે.

૧૦ "અકબરનો અમલ ઘણોજ સુલેહભરેલો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એ હતુ કે તેણે બળ અને કળાથી પોતાની હિંદુ પ્રજાનાં મન મેળવી લીધાં હતાં દેશી સંસ્થાનો સાથે લગ્નનો સંબંધ વધારી તેમની વિદ્યા અને તેમના ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમભાવના બતાવી, તેમના પર પૂર્ણ ભરૂસો રાખી, તેમને મોટા મોટા હોદ્દાઓ આપી તેમનો અતિ ઉપયોગી પ્રેમ સંપાદન કરી, તેમને રાજ્યમા મદદગાર કરી લીધા હતા. જહાંગીરે રાજ્યાભિષેક થયા પછી પોતાના પિતાના પગલેજ ચાલવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો મરણપર્યંત તે નિશ્ચય તેણે પાળ્યો પણ ખરો

૧૧. "જહાંગીરને નાનપણથી વિદ્યા તરફ ઘણો પ્રેમ હતો. જહાગીરના સમયમાં જાદરૂપ (વિજયદેવસૂરિ!) નામે એક વિદ્વાન જતી ઉજ્જન પાસે આવેલી એક ઉજ્જડ પહાડની ગુફામા રહેતો હતો. અહિઆ ત્રણ માઇલ સુધી સ્વારી જઇ શકે તેવું સ્થાન નહોતું, છતા પણ જહાંગીર વારંવાર પગે ચાલી તેની પાસે જતો અને તેની સાથે વદવિવાદ કરવામા પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગુજારતો તે જ્યારે જાદરૂપનુ વર્ણન કરે છે ત્યારે તેના શબ્દો બતાવી આપે છે કે તે જાદરૂપ પ્રત્યે શુદ્ધ અંતકરણનો ભાવ રાખતો. છ છ કલાક સુધી તેની સોબતમા જહાગીર રહ્યો છે

"જહાંગીરનો અદલ ન્યાય, તેનો પ્રજા તરફનો પ્રેમ અને તેમના કલ્યાણાર્થે લેવામા આવતા ઉપાયોમાં મહાન્ અકબર સિવાય કોઇપણ રાજા તેની બરોબરી કરી શકે તેમ નથી"

—જહાંગીર અને તુઝક જહાગીર

[વસંત—શ્રાવણ ૧૯૬-]

૧૨. ટુંકમાં અકબર બાદશાહના વખતમા ગુજરાત સર્વતઃ જીતાયુ, અને શાંતિ ફેલાઇને જહાગીરના વખતમાં લગભગ જામી ગઇ

હતી. આવા વખતમા કાવ્યધારા ઉછળે એ સ્વાભાવિક છે એમ ઘણાનો મત છે. [1] તો અત્ર જણાવવું યોગ્ય થઇ પડશે કે કવિ ઋષભદાસ ખંભાતમાં રહીને આટલી બધી સંખ્યાબંધ કાવ્યકૃતિઓ કરી શક્યા એ શાંતિનું ચિન્હ સૂચવે છે. આના સમયમા અનેક જૈન કવિઓ નામે નયસુંદર, સમયસુદર આદિ મહાકવિઓ તેમજ બીજા નાના કવિઓ અનેક થઈ ગયા છે અને આખો સત્તરમો સૈકો લઇશુ તો પુષ્કળ મળી આવે તેમ છે. [2]

૩. મૂળ ગામ–ખંભાત.

૧૩. કવિ ઋષભદાસ પોતાના નિવાસસ્થાન–વતન તરીકે ખભાત જણાવીને જ અટકતા નથી, પરંતુ પોતાની લગભગ બધી કૃતિઓમાં તેનું સુંદર વર્ણન આપે છે. શ્રેણિક રાસ, તેમજ હિતશિક્ષા રાસ, ભરતેશ્વર રાસ, બાહુબલિ રાસ, હીરવિજય સૂરિ રાસ અને મલ્લિનાથ રાસ એ સર્વમા તેનું વર્ણન ન્યૂનાધિકતા સહિત લગભગ એક સરખું આવે છે, અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય થશે.

(૧) તપન તરપોલીઉ કોટ બરજિં ભજ્યો,
મ્યાયર લહઇરિં બહુ વહાંણુ આવઇ,

૧—જો કે જર્મન ફિલસૂફ 'નીશે' નો મત જૂદો છે કે યુદ્ધના—મહાન્ કલહના પ્રસગોમા પ્રતિભાશાળી રચનાઓ બને છે અને ખરા કવિઓ પ્રકટે છે.

૨—જુઓ (૧) જૈન રાસમાળા પ્ર૦ મનઃસુખલાલ કિ. મહેતા (૨) મારી તે પર પૂરવણી (૩) મારો 'જૈનગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ ત્રણેના પ્રકાશક જૈનશ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ—પાયધુની. મુંબઇ.

વસત વિવહારીઆ કનકકોડે ભર્યાં,
ઉઠિ પરભાતિ જિનમન્દિર જાઇ,
શ્રીઅ દેવગુરૂતણા ગુણહી ગાવઇ—

પ્રવર પ્રાસાદ પંચ્યાસીઅ પ્રણમીઇ
પોશાલ બહઇતાલીસ દીસઇં,
ગોચરી સુગમ તે સાધનિં અહીકણિં,
અહીઅ રહંતા મુની મનહી હીસઇં,
તેહ જાણો તુમ્હો વિસાજ વીસઇં—

પૌષધ પ્રાસાદ વ્યાપાર પાસઇ સહી,
શાક પાસઇ લીઇ સ્વાદ રસીઆ,
ઋષભ કહઇ તેહ જગમાહ ધના સહી,
જેઅ ત્રંબાવતી માહિ વસીઆ
શાસ્ત્ર સુણવા નર જેઅ રસીઆ—

—શ્રેણિકરાસ સ ૧૬૮૨.

૧૪. હીરવિજયસૂરિ–હિતશિક્ષા–મલ્લિનાથ રાસમા લાગ્યું વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે.—

(૨) ગુરૂ નામિં મુઝ પોહોતી આસ, ત્રંબાવતીમા કીધો રાસ,
સકલ નગર નગરીમાહિ જોય ત્રંબાવતી તે અધિકી હોય.
સકલ દેશ તણો શિણગાર. ગુજ્જર દેસ નર પંડિત સાર
ગુજ્જર દેશના[૪] પંડિત બહુ, ખંભાયતિ અગલિ હારઇ સહુ.
જિહાં વિવેક વિચાર અપાર, વસઇ લોક જિહા વર્ણ અઢાર,
બોલપાઇ જિહા વરણાવરણ, સાધુ પુરૂષના પૂજઇ ચરણ.

૪–૮ આને બદલે મુદ્રિત હિતશિક્ષાના રાસમા જોડણી સુધારી જે શબ્દો આપ્યા છે તે જવા દઇએ તો પાઠાંતર આ પ્રમાણે આપ્યા છે:—૪ નગરજ

વસઇ લોક વારૂ ધનવંત, પહિરઈ પટોલાં નારિ ગુણવંત,
કનક તણા કંદોરા જડયા, ત્રિણ્ય આંગલે તે પુહુલા ઘડયા.

હીર તણા કદોરા તલઇ, કનક તણા માદલીઆ મલઇ,
[5] રૂપક સંકલિઊં બી ખરી, સોવન સાકલી ગલિ ઊનરી.

વડા [6] વાણીઆ જિહા દાતાર, સાલૂ પાઘડી બાંધી સાર.
લાંબી ગજ ભાખું પાંત્રીસ, વાધંતા હરપઇ કર સીસ.

ભઇરવની એગતાઈ જ્યાહિં, ઝીણા ઝગા પહિર્યા તે માંહિં,
છટી રેસમી [7] કહિઢિં ભજી, નવ ગજ લંબ સવા તે ગજી,

ઊપરિ ફાલીઉં બાંધઇ કોઇ, ચ્યાર રૂપઇઆનું તે જોઇ,
કોઇ પછેવડી કોઇ પાંમરી, [8] સાઠિ રૂપઇઆની તે ખરી.

પહિરિ રેશમી જેહ કભાય, એક શત રુપ આ તે થાઇ,
હાથે બહિરપા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર જાણું સ્વર્ગ થકા. ૪૯

પગે વાણહી અતિ સુકુમાલ, શ્યામ વર્ણ સબલી તે નલ,
તેલ ફૂલ સુગંધ સનાંન, અગિ વિલેપન તિલક નિ પાંન. ૫૦

એહવા પુરૂપ વસિં જેણિ ઠાહિ, સ્ત્રીની શોભા કહી ન જાય,
રૂપિં રંભા બહુ શિણગાર, ફરી ઉત્તર નાપઇ ભરતાર. ૫૧

અસ્યું નગર તે ત્રંબાવતી, સાયર લહિરિ જિહાં આવતી,
વાહાંણ વપારિ તણો નહિ પાર, હાટે લોક કરિં વ્યાપાર. ૫૨

નગરકોટ નિ ત્રપોલીઉ, માણિકચોક બહુ માંણસ મલ્યું,
વોહોરઇ કુંલી ડોડી સેર, આલઇ દોકડા તેહના તેર. ૫૩

---

૫ બાધી ખલઅલતી હાથે ખરી, ૬ વ્યવહારી ૭ ત્રીશ, ૮ નિત્ય
ઉઠી વંદે અણુગાર.

ભોગી લોક અસ્યા જિહા વસઇ, દાન વસ્ત્ર પાખ્યા નવિ પસઇ,
ભોગી પુરૂપ નિ કરૂણાવંત, વાણિગ છાંડિ તુ બંભાજત. [1] ૫૪ ×

પશુ પુરૂપની પીડા હરિ, માલ નરનિં માર્ગ કરિ.
અજા મહીપની કરિ સંભાલ, શ્રાવક જીવન્યા પ્રતિપાલ. [1] ૫૫ ×

પંચ્યાસી જિનના પ્રાસાદ, [2]ધ્વજ તોરણ તિહાં ઘંટાનાદ,
[3]પસ્તાલીસ જિહા પોપધશાલ, કરઇ વખાણ મુની વાચાલ. ૫૬

પડિક્કમણું પોપધ પૂજાય, પુણ્ય કરતા ઘણા જાય,
પ્રભાવના વ્યાખ્યાનિ જ્યાંહિં, શાહામી વાત્સલ્ય હોઇ પ્રાહિં. ૫૭

ઊપાશરો દેહરૂં નિ હાટ, અત્યંત દૂરિ નહિ તે વાટ,
ઠડિલ ગોચરી મોહિલ્યા આહિ, મુની અહિં રહિવા લોડિ પ્રાંહિ. ૫૮

અસ્યું નગર ત્રંબાવતી વાસ, હીરતણો તિહા જોડયો રાસ,
પાતશા ખુરમ નગરનો ધણી, ન્યાય નીતિ તેહનિં અતિ ઘણી. ૫૯

તાસ અમલિ કીધો મિં રાસ, સાંગણ સુત કવી ઋષભદાસ,
સંવત સોલ પંચ્યાસીઇ જસિ, આસો માસ દસમી દિન તસિં. ૬૦

---

૧ × હિતશિક્ષા રાસની મુદ્રિત પ્રત સરખાવતાં × ચિન્હવાળી ૫૪-૫૫ એ કડીઓ, તથા ૫૭ થી ૬૧ સુધીની કડીઓ તેમાં નથી, અને તેના કરતાં હીરવિજયસૂરિ રાસમા વધુ છે, બાકી બધું સરખુ છે. છેલ્લે કડી એવી છે કે " એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર જેહનો ધણી, એ ત્રંબાવતી માહે રાસ, જોડંતા મુજ પહોતી આશ" અને પાઠાંતરમા ૨. ઇંદ્રપુરીશું કરતા વાદ, ૩. પૌષધશાલા જિહા બહુ તાલ, એ પ્રમાણે છે. મલ્લિનાથના રાસમા ' બિહુંતાલીસ જાહા પોષધશાલ ' એમ છે.

ગુરૂવારિં મિં કીધો અભ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહોતી આસ,
શ્રી ગુરૂનામિં અતી આનંદ, વદ્દો વિજયાનંદ સૂરિંદ. ૬૧

—[1]હીરવિજયસૂરિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૮૫

૧૫. આ રીતે ખભાત સંબંધી વર્ણન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભરત-બાહુબલિના રાસમાં જૂદીજ રીતે વર્ણન કર્યું છે તે જોઈએ.—

ધનાશ્રી

(૩) જિહાં બહુ માનવનો વાસો, પહોંચે સહુ કોની આશો,
ભૂખ્યો કો નવિ જાય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧

મંદિર મોટાં છે આંહિ, બહુ ઋદ્ધિ દીસે છે ત્યાંહિ,
ઈંદ્રિ સરીખા તે લોકો, કરતા પાત્રનો પોષો. ૨

ઘર ઘર સુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી,
વસે વ્યવહારીઆ બ્હોળા, પહોંચે મન તણા ડોહળા. ૩

વાહાણ વખાર વ્યાપારી, વૃષભ વહેલ તે સારી,
સાયર તણા જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળાં. ૪

નગર ત્રંબાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો,
નિજ પુર મુકીઅ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫

ઈસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ,
ત્રંબાવતી પિણ કહિયે, ખભનગર પિણ લહિયે. ૬

---

૧ આ રાસની હસ્તલિખિત પ્રત સંવત્ ૧૭૨૪ ના ભાદ્રવા શુદિ ૮ શુક્રવારની મુનિ સુરવિજયે લાડ્ડદી નગરમાં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ છે તેમાંથી અક્ષરશ આ ઉલ્લેખ મૂકેલો છે. આથી પ્રાચીન જોડણી સમજી શકાશે. અને ખને ષ તરીકે મૂકાતો, ને અને એવા એકારાંત શબ્દો ઇકારાત તરીકે મૂકાતા હતા કડીનો નંબર પણ તેમા છે તે પ્રમાણે મૂક્યો છે.

ભોગાવતી પિણ હોય, નગર લીલાવતી જોય,
કર્ણાવતી પિણ જાણુ, ગઢ મઢ મંદિર વખાણુ. ૭

નગર ચોરાસી ચહુટા, શોભંત હાટ ને મોટા;
ઝવેરી પારખ સારા, બેસે દોસી નતારા. ૮

વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, જોઇ ત્રપોળિગો હરખો,
મોટી માંડવી પુરજો, દાણચોરી તિહાં વર્જે. ૯

નગરી (નાં) લોક વિવેકી, પાપ તણી અતિ છેકી,
પૂજે જિનવર પાય, સાધુ તણા ગુણ ગાય. ૧૦

નહી કોઇને વિપવાદ, પંચ્યાસી જિન પ્રાસાદ,
મોટી પોષધશાળ, સંખ્યા તેહની બેતાળ. ૧૧

બહુ હરી મંદિર જોય, અહીં ષટ્ દર્શન હોય,
નહી કોઇને રાગદ્વેષ, વસતા લોક અનેક ૧૨

દુહા

નજ અનેક પુરમાં વસે, નહી નિધાની વાત,
બહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત. ૧

વહેલ વરઘોડો વીઝણો, મંદિર જાલિ ભાત,
ભોજન દાળ ને ચૂડલો, એ સાતે ખંભાત. ૨

બહુ વસ્તિથી દીપતુ, અમરાપુર તે હોય,
શાહ જહાંગીરજ પાતશાહ, નાથ નગરનો જોય. ૩

નગર ભલુ ત્રબાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ,
ઋષભ કહે તિહા જોડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ ૪

—ભરતબહુબલિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ મૈ. ૩ પૃ. ૧૦૩–૧૦૫

૧૬. આ નિબંધ મૂળ લખાયો ત્યારે એટલે સન ૧૯૧૫મા ખંભાત

નામ કેમ પડયું તેને માટે ગૂજરાતી સાહિત્યના માસિકોમાં જૂદા જૂદા વિદ્વાનો તરફથી ચર્ચા ચાલી હતી પણ ખંભાતની સંવત્ સત્તરમા સૈકામા રચના કેવી હતી, ત્યા જનસ્થિતિ, રાજ્યસ્થિતિ, લોકોનો પહેરવેશ તે વખતે કેવા પ્રકારના હતા, તે જાણવું વિશેષ ઉપયોગી થશે. ઉપરનાં વર્ણનો તાદૃશ અને કવિકલ્પનાજન્ય અતિશયોક્તિથી રહિત છે. જનસ્થિતિ જણાવતા આપણા કવિ, લોકો કેવી જાતના ઘરેણાં (ત્રણ આગળ પહોળા એવા કંદોરા, સોનાના માદળીઆ, સોના રૂપાની સાકળી, હાથમા વીટીં ને બેરખા વગેરે) પહેરતા હતા. લૂગડાં (પટોળાં, ઝીણા જંગા-જંઘા, કેડે રેશમી દોરો-છડી, તે ઉપર પછેડી અગર ફાળીયું અગર પામરી, ઓઢવાની શાલ, માથે બાધવાની પાત્રીશ ગજ લાંબી પાઘડી વગેરે) પહેરતા, પગે કાગત ચામડાના સુંવાળા જોડા પહેરતા-એ સઘળું યથાસ્થિત દર્શાવે છે. ઘરો જાળીવાળા હતાં. ખંભાત પાસે દરિયો હતો અને મોતી પરવાળાં ઉપરાત અનેક જાતનો માલ વહાણો મારફત આવતો અને જતો-આથી વેપારીઓ પુષ્કળ હોઇ ઘણી દુકાનો અને વખાર રાખતા વેપારીઓમાં ઝવેરી, પારખ, દોશી વગેરે હતા. સિક્કામા રૂપિયા અને દોકડા વાપરતા, નગરને ત્રણ પોળ -દરવાજાવાળો કોટ હતો તેમા ચોરાશી ચૌટા હતા અને વચમાં મોટો ચોક હતો કે જે 'માણેકચોક' તરીકે ઓળખાતો. માલનુ દાણ લેવા માટે મોટી માડવી હતી અને બંદર હોવાથી મજબૂત બુરજો બાંધેલ હતો. જૈનોની વસ્તી ઘણી હતી એ તેમાં ૮૫ દેરાસરો અને ૪૨ કે ૪૫ પૌષધશાળા-ઉપાશ્રય હતા એ વાત પરથીજ જણાય તેમ છે. આ સિવાય અન્ય ધર્મોના-હરિમંદિરો ઘણાં હતાં અને જૂદા જૂદાં દર્શનના પંડિતો પણ હતા—[redacted] રાગદ્વેષ નહિ હ ।-એ

તો. જૈનોમાં ધનાઢયો ઘણા હતા અને તેથી પ્રાય ઘણું 'સ્વામીવાત્સલ્ય' (જમણવાર) થતાં, તેમજ વરા-વિવાહ કારજ આદિ પ્રસંગો પર અને દાન કરવામાં અતિ ધન ખર્ચતા. તે શ્રાવકો ધાર્મિક ક્રિયા

ઘણી કરતા અને મુનિઓના રાગી હોઇ તેમના વ્યાખ્યાન—ઉપદેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જહાંગીર બાદશાહ (સને ૧૬૦૫થી સને ૧૬૨૭)નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ઘણી સુખી હતી, વસ્તુની સોંઘાવત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાન'—આબાદ થતું જતું હતું.

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કેઃ—

વહેલ વરઘોડો વીંજણો, મદીર જાલિ ભાન,
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરના ખંભનગર, ત્રંબાવતી, ભોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી—એ જૂદાં જૂદા નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક બિનામા વધારો કરે છે. આપણે ત્રંબાવતી નગરી અને તેમાંના માણેકચોક વિષેની લોકવાર્તાઓ ઘણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય સંવત સત્તરમા સૈકાના ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી સારી રીતે પ્રાપ્ત થશે.

૪ કવિના સમર્થનમાં ખંભાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯. આ વર્ણનના સમર્થનમા બીજા ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની આ સમયની સ્થિતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અસ્થાને નહિ થાય.

૨૦. મુકરબખાન નામનો હકીમ અકબર બાદશાહની દવા કરતો હતો તેને જહાંગીરે અમીર બનાવ્યો હતો. આ ઇસમ ઇ. સ. ૧૬૦૮ (સંવત્ ૧૬૬૪)થી સુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો. ઇ. સ ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦)માં બાદશાહે તેને ગુજરાતનો સુબેદાર નીમ્યો અને અહમ્મદ સફીને તેનો દિવાન નિમ્યો. બીજે વર્ષે (૧૬૧૭) જહાંગીર બાદશાહ દોહદના જંગલમાં હાથીનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી ઘીચ હોવાથી માત્ર બાર હાથી પકડાયા, પછી ત્યાંથી બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની નોંધમા લખે છે કે ખંભાતના બંદરમાં માત્ર નાનાં વહાણ આવી શકે છે ખંભાત મુકામે બાદશાહે સોનાની મહોર કરતાં વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈકાના યુરોપિયન મુસાફરો નીચે પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (સને ૧૫૯૮) મા વેપાર એટલો બધો છે કે જો મેં તે જાતે જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય એમ હું માનત નહિ (સીઝરફ્રેડ્રિક), (સને ૧૬૧૩ માં) એ શહેર ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણા મોટાં પરાવાળું છે અને ત્યાં વહાણ ઘણાં એકઠા થાય છે-[ડીલાવેલી], [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સરખામણી થાય નહિ એટલુ બધુ સુરતથી મોટું ખંભાત છે-(મેન્ડેલસ્લો), (સને ૧૬૭૧ મા) સુરતથી બમણુ મોટું ખંભાત હતું. (ઓગ્લીયસ) —ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૨૫૩.

૨૨. ગુજરાત સર્વસંગ્રહમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું છે કે:—

ઇ સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પુરાઇ જવાથી ફકત નાનાં વહાણોજ અને તે પણ મોટા જુવાળ વખતે ખંભાત આગળ આવી શકતાં. આથી કરીને ખંભાતથી જે કાંઇ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો દીવ, ઘોઘા, અને ગંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં ખંભાતનો વેપાર જેવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ માલ આયાત અને નિકાસ થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

તથી એટલું બધુ તો ચઢતું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીઆનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓમાંના કેટલાએક હિંદુ ને કેટલાએક મુસલમાન હતા. હિંદુ વેપારીઓની આડત ઘણા મુલખમા હતી કેટલાએક ફીરંગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માલ વેચવો વા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટા વેપારના મથક હતા.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મહદંતર દેખાય છે. એક વખતનું આબાદ ખંભાત બંદર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટિફેનટેલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઇ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus

increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour Since then the harbour has become sandlocked and the ships which formerly came right upto the city walls, must now moor half a *coss* outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p. 270.

૨૫ ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:— 'ઇ સ. સત્તરમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઇ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમા ઘણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૭૦ માં મસ્કતના આરબોએ દીવબંદર પાયમાલ કરવાથી, યૂરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને મક્કે જાઆવ કરવાનુ મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમા મોટુ વેપારનુ મથક થઇ પડયું (આ રીતે ખંભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયુ)

૫. વંશપરંપરા-પિતામહ મહિરાજ સંઘવી.

૨૬. કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતુ. તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જંબુઅ માંહિ ખેત્ર રથિ ભલુ,
દેશ ગુજરાતિમ્હાં સોય ગાયસ્યુ,
રાય વિશલ વડો ચતુર જે ચાવડો,
નગર વિસલ તેણઇ વેગેં વાસ્યૂં
—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

(૨) જંબુદ્વીપ અનોપમ કહીઈ, ભરતક્ષેત્ર માહા જાંણુરે,
દેસ ગુજર ત્યમાહિ અતિ સાર, નગર વીસલ વખાણુંરે,
સોય નગરમાહિ વીવહારી, નામ મહિરાજરે,
પ્રાગવંશ વડો તે વીસો, કરતા ઉત્તમ કાજરે.

—સ્થુલભદ્ર રાસ.

(૩) શ્રી સંઘવી મહીરાજ વખાણું, વીસલ નગરના વાસીજી,
વડા વિચારી સમકીતધારી, મિથ્યામતિ ગયા નાસીજી.

—સમકીતસાર રાસ.

૨૭. મહિરાજ વિસલનગર—વીસનગરના વતની હતા. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૫૧૪ માં જણાવ્યું છે કે 'આ વીસનગર કેટલાક કહે છે કે વિસલદેવ વાઘેલાએ (ઇ સ.) ૧૨૪૩-૧૨૬૧ ની વચમાં વસાવ્યું અને કેટલાક એમ કહે છે કે વિસલદેવ ગોહાણે ૧૦૫૪ મા વસાવ્યુ ? આધુણા કવિ તો એમજ કહે છે કે વિસલદેવ ચાવડાએ વસાવ્યું અને તે બરાબર લાગે છે.

૨૮. પિતામહ મહિરાજના સંબંધે કવિ વિશેષમાં એ જણાવે છે કે—

(૪) સધવી શ્રી મહિરાજ વખાણું, પ્રાગવંશ વડ વીસોજી,
સમકીત સીલ સદાશ(ય) કહીઇ, પુણ્ય કરે નિસદીસોજી,
પડીક્રમણું પુજા પરભાવના, પોષધ પરઉપગારીજી,
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહિ ચતુરા, શાસ્ત્ર સુઅર્થ વિચારીજી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) શ્રાવક તેહનો પ્રાગવંસિં વડો, નામ મહિરાજ સંઘવીજ કહીઇ,
જ્ઞાન નઈ શીલ તપ ભાવના ભાવતા, સમકિત શીલવ્રતધાર લહીઇ.

—નવતત્ત્વરાસ સં ૧૬૭૬.

(૬) પ્રાગવંસિ વડો સાહ મહીરાજ જે, સંઘવી તિલક સિરિ સોય ધરતો,
શ્રી શેત્રુંજય ગિરનારે ગિરિ આબૂએ, પુણ્ય જાણી બહુ યાત્રા કરતો.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં ૧૬૭૮.

(૭) પ્રાગવંશે સંઘવી મહિરાજો, તેહ કરતો જિનશાસન કાજો,
'સંઘપતિ' તિલક ધરાવનો સારો, શેત્રુંજય પૂજી કરે સફલ અવતારો.
સમકિત શુદ્ધ વ્રત બારનો ધારી, જિનવર પૂજા કરે નિત્ય સારી,
દાન દયા ધર્મ ઉપર રાગ, તેહ સાધે નર મુક્તિનો માગ.

(૮) પ્રાગવંસિ વીસો વિખ્યાત, મિહઇરાજ સંઘવી મુખ્ય કહઇહઇ વાત.

—મલ્લીનાથ રાસ સ. ૧૬૮૫.

૨૯. આ પરથી જણાય છે કે મહિરાજ પોતે સંઘ કાઢી સંઘવી-સંઘપતિ થયા હતા અને પોતે શત્રુંજય (પાલીતાણા), ગિરિનાર (જૂનાગઢ) અને આબૂની જાત્રાઓ કરી હતી વિશેષમાં તેઓ હંમેશાં જિન પૂજા કરનાર, શ્રાવકના બાર વ્રત ધારી, આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયા-પ્રતિક્રમણ પૌષધાદિ કરનાર, દાન દયા અને ધર્મના રાગી જિનશાસનનાં કાર્યો કરનાર ચુસ્ત શ્રાવક હતા.

૬. પિતા સાંગણ સંઘવી અને માતા સરૂપાદે.

૩૦. કવિના પિતા સાંગણ વિસલનગરમાં રહેતા હતા અને પછી ત્યાંથી ત્રંબાવતી એટલે ખંભાતમા જઈ વસ્યા.

(૧) સોય નયરિ વસિ પ્રાગવંસિ વડો, મહિરાજનો સુત તે સિંહ સરિખો,
તેહ ત્રંબાવતી નગર વાસે રહ્યા, નામ તસ સંઘવી ‍ ાંગણ પેખો.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાળ રાસ.

(૨) તેહના સુત છિ સીહસરિખા, સાંગણ સંઘવી નામરે,
પૂન તણી કરણી તે કરતા, ધરતા જિનવર ધ્યાનરે,

અનુક્રમિ સંઘવી જે સાંગણ, ત્રંબાવતીમાં વાસરે,
તેહનો સુત એ રાસ નીપાઇ, કવીના ઋષભદાસરે.

—સ્થુલિભદ્ર રાસ સં. ૧૬૬૮.

(૩) મહિરાજનો સુત સંઘવી સાંગણ, વીસલનગરનો વાસીજી,
જૈન ધર્મ માહિ તે ધોરી, ન કરે વિકથા હાસીજી,
વ્રત બાર ભણાવે હર્ષનરે, જીન પૂજે ત્રણિ કાલ જી,
પરરમણી પરધનથી અલગા, ન દીએ પરને આલ જી,
તપ જપ કીરિયા કરીને ન ચૂકે, મૃષા ન બોલે પાંહિ જી,
કર્મયોગે આવ્યા ઉતેઉહોરા, નગર ત્રંબાવતી માહિ જી

—જીવવિચાર રાસ સં ૧૬૭૬.

(૪) તેહનો પુત્ર ભલ સંઘવી સાંગણ, દ્વાદસ વ્રત સમકિત સાથિં,
પોષધ પૂન્ય ઉપવાસ બહુ આદરઇ, અરિહંત પૂજઇ નિત આપ હાથઇં.

—નવતત્ત્વ રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) પૂત્ર ભલ તેહનો સંઘવી સાંગણ. સમકીતધારી અ વિરત ધોરી,
દાન ને શીલ તપ ભાવના ભાવતા, જેહની મતિ છે સદાય ગોરી.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં ૧૬૭૮.

(૬) તાસ પુત્ર છઈ નયન ભલેરા, સાંગણ સંઘ ગછ ધોરી જી,
સંઘપતિ તીલક ધરાવ્યાં તેણઇ, વાધી પૂન્યની દોરી જી,
બાર વરતના જે અધિકારી, દાન શીલ તપ ધારી જી,
ભાવિં ભગતિ કરઇ જિન કેરી, નવિ નરખઇ પરનારી જી,
અનુક્રમિં સંઘવી જે સાંગણ, ત્રંબાવતી માહ આવે જી,
પોષધ પૂણ્ય પડીકમણું કરતા, દ્વાદશ ભાવના ભાવઇ જી.

—સમકીતસાર રાસ સં ૧૬૭૮

(૭) હિરાજને સુત સઘવી સાંગણ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિદ્ધોરે—
દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણ ગાવે;
સાધુ પુરૂષને શીષ નમાવે, જિન વચને ચિત્ત લાવેરે—
દ્વાદશ વ્રત તણા તે ધારી, જિન પૂજે ત્રણ કાલ,
પોષધ પડિક્રમણાં પૂન્ય કરતા, જીવદયાપ્રતિપાલરે—
સંઘવી સાંગણનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજદાસ,
જનની સરૂપાદેને શિર નામી, જોડયો રતનો રાસરે—
— રત્ન બાહુબલિ રાસ. સં. ૧૬૭૮.

(૮) મહિરાજ તણો સુત અભિરામ, સંઘવી સાંગણ તેહનુ નામ,
સમકિત સાર ને વ્રત જસ બાર, પાસ પૂજી કરે સફલ અવતાર.
—હિત શિક્ષા રાસ અને હીરવિજયસુરિ રાસ.

(૯) પ્રાગવંશમાં સંઘવિ સાંગણ, બાર વરતનો ધર્મીજી
દાન પુણ્ય પડીક્રમણા કરતા, પૂજા કરઇ નીત્ય સર્માજી.
—પૂજાવિધિ રાસ ૧૬૮૨

(૧૦) સંઘવી સાંગણ સુત તસ હોય, દ્વાદશ વરતનો ધોરી સોય
તાસ પૂત્ર પૂરઇ મન આસ, કવીતા શ્રાવક ઋષભદાસ.
—મલ્લિનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૧. કવિના પિતાશ્રી સાંગણે પણ 'સંઘવી' તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી એટલે તેમણે પણ સંઘ કાઢયો હતો અને શ્રાવક તરીકેની ધાર્મિક ક્રિયા કરનાર પોતાના પિતા મહિરાજ જેવાજ ગુણ ધરાવનાર તેઓ એક ચુસ્ત અર્હદ્‌ભક્ત હતા. કવિએ પોતાની માતુશ્રીનુ નામ સરૂપાદે હતું એ પણ ઉપરના એક સ્થળે જ ાવી દીધુ છે, પણ તેમના સંબંધમાં વિશેષ કંઇપણ કહ્યું નથી.

કવિ પોતે

૩૨. કવિ પોતે જે જણાવે છે તે પરથી પોતે પરમ શ્રાવક

હતા એમ સ્પષ્ટ થાય છે શ્રાવકના જે આચાર જૈન શાસ્ત્રમા જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસથી બોધ લેતા, અને ગદિરઆ જઇ જિનની પૂજા હમેશ કરતા. આ સર્વ જણાવવામા આત્મસ્તુતિનો દોષ ન વહોરતા લઘુતા દર્શાવે છે અને તેમાં એ હેતુ જણાવે છે કે 'આવા સારા આચાર અને મનના પરિણામ જાણી કોઇ આચરશે–આત્મકાર્ય સારશે તો મને પુણ્ય થશે–પરોપકારનો હું ભાગી થઇશ અને તે પરોપકારાર્થે આ સ્વવૃત્તાત (આત્મ પ્રશંસાનો દોષ હોય તો તે વહોરી લઇને) જણાવું છું.'

(૧) ઋષભદાસ સઘવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી
જાંણુ હુઓ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત બુદ્ધિ જાગીજી
સકલ મુનીશ્વરને શિર નાંમી, પ્રણમી કવિતા માયજી
અરિહતદેવ ભણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મસુતાયજી.
—જીવ વિચાર.રાસ સં ૧૬૭૬

(૨) સંઘવી સાંગણનો સુત વારૂ, ધર્મ આરાધનો શકિતજ સારૂ,
ઋષભ 'કવિ' તસ નામ કહાવે, પ્રહ ઉઠી ગુણ વીરના ગાવે.
સમજ્યો શાસ્ત્રતણાજ વિચારો, સમકિતશું વ્રત પાલતો બારો,
પ્રહ ઉઠી પડિકકમણુ કરતો, બેઆસણુ વ્રત તે અંગે ધરતો.
ચઉદે નિયમ સંભારી સક્ષેપું, વીરવચન રસે અંગ મુઝ લેપું,
નિત્ય દશ દેરાં જિન તણા જુહારૂ, અક્ષત મૂકી નિત આતમ તારૂં.
આઠમ પાખી પોષધમાહિ, દિવસ અતિ સઝાય કરૂ ત્યાંહિ,
વીરવચન સુણી મનમા ભેદું, પ્રાયે વનસ્પતિ નવિ છેદું.
મૃષા અદત્ત પ્રાય નહિં પાપ, શીલ પાળું મન વચકાય આપ,
પાપ પરિગ્રહે ન મિલું માહિ. દિશિતણું માન ધરૂં મનમાહિ. ૨૧
અભક્ષ્ય બાવીશ ને કર્માદાન, પ્રાયેં ન જાયે ત્યાં મુઝ ધ્યાન. ૨૨
અનરથદડ ટાલું હુ આપ, શાસ્ત્રાદિકના નહિ મુજ પાપ ૨૩
સામાયિક દિશિમાન પણ ઠરિયેં, પૌષધ અતિથિસંવિભાગ વ્રત ધરિયે ૨૪

સાત ક્ષેત્ર પોષી પુણ્ય લેઉં, જીવકાજે ધન થોડુંક દેઉં. ૨૫
ઈમ પાલું શ્રાવક આચારો, કહેતાં લઘુતા હોયે અપારો ૨૬
પણ મુજ મન તણો એહ પરિણામ, કોઇક સુણિ કરે આતમરામ ૨૭
પુણ્યવિભાગ હોયે તિહા મહારે, ઇસ્યું અ ઋષભ કવિ આપ વિચારે ૨૮
પર ઉપકાર કાજ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯
ઋષભદાસેં એ જોડિયો રાસો, સંઘ સકલ તણી પહોતી આશો. ૩૦

—હિતશિક્ષાનો રાસ.

૩૩ ઉપરની ૨૧ થી ૨૯ કડીને બદલે હીરવિજયસૂરિના રાસમાં નીચેની કડીઓ આપેલી છે:—

નિત્ય નામું હું સાધનિં સાસો, થાનિક આરાધ્યાં જે વલી વાસો ૮૮
દોય આલોયણ ગુરૂ કન્હઇ લીધી, આઠિમ છઠિ સુધિ આતમિ કીધી ૮૯
શેત્રુંજ ગિરિનારિ સંખેસર યાત્રા, સુલશાષા ભણાવ્યાં બહુ છાત્રા ૯૦
સુખ શાતા મનીલ ગણું દોય, એક પગિં જિન આગલિ સોય. ૯૧
નીત્યિં ગણુ વીસ નોકરવાલી, ઉભા રહી અરિહંત નિહાલી. ૯૨

—હીરવિજય સૂરિરાસ.

૩૪. આ ઉપરાંત પોતાના મનોરથ જણાવે છે.—

કેટલાએક બોલની ઇચ્છા કીજઇ, દ્રવ્ય હુઇ તો દાંન બહુ દીજઇ. ૯૫
શ્રી જિન મંદિર બિંબ ભરાવું, બિંબ પ્રતિષ્ઠા પોઢી કરાવું. ૯૬
સંઘપતિ તિલક ભલુંજ ધરાવું, દેસ પરદેસ અમારિ કરાવું. ૯૭
પ્રથમ ગુણઠાણાનિં કરૂ જઇનો, કરૂં પુણ્યસહિત નર જેહ છિ હીનો ૯૮
એમ પાલો હોઇ જૈન આચારો, કહિતાં સુષ તો હોઇ અપારો. ૯૯
પણિ મુઝ મનતણો એહ પ્રણામો, કોઇક સુણિ કરિ આતમકામો ૧૦૦
પુણ્ય વિભાગ હુઇ તવ મ્હારઇ, અસ્યો ઋષભ કવિ આપ વિચારઇ ૧૦૧
પર ઉપગાર કાજિ કહી વાત, મન તણો સદેહ પણિ જાત. ૧૦૨

—હીરવિજય સૂરિરાસ.

૩૫. આ પરથી જણાશે કે તે પરમ અર્હદ્‌ભક્ત ક્રિયાશીલ શ્રાવક હતા. તેણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની યાત્રા કીધી હતી, અને ઘણા વિદ્યાર્થિઓને તેણે ભણાવ્યા હતા. તે કહિ આપે છે કે બહુશ્રુત, શાસ્ત્રાભ્યાસી અને સંસ્કારી હતા.

૮ કવિ સંબંધી કેટલીક સાંસારિક વિગતો.

૩૬. ઋષભદાસના ગૃહસુખ કેવા હતા તે તેમના નીચેના કથન પરથી જણાય છેઃ

ઢાલ મનમોહનાં રાગ ગોડી

કુમારપાલના નામથી. મનમોહનાં 'મુજ ઘરિ મંગલ ચ્યાર' લાલ, મનમો
મનહ મનોરથ મુઝ ફલ્યો, મ૦, નામિં જય જયકાર લા. મ. ૬૯
સુંદર ઘરણી શોભતી, મ૦, બહિન બાંધવ જોડિ લા. મ.
બાલ રગિં બહુ બારણિ મ૦, કુટુંબ તણી કછ જોડી, લા. મ ૭૦
ગાય મહિષી દુઝતા મ૦, સુરતરૂ ફલીઓ બારિ, લા. મ.
સકલ પદારથ નામથી મ૦, થિર થઇ લછી નારિ લા મ. ૭૧

૩૭. તેમને સુલક્ષણી પત્ની, બેન બંધવ અને એકથી વધારે બાળકો હતાં, ઘેર ગાય ભેંસ દુઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતા.

૩૮. બાલકોમાં પુત્રો વિનીત હતા, અને કુટુબમાં સંપ સારો હતો. લોકોમાં અને રાજ્યમા કવિની સારી પ્રતિષ્ઠા હતી. તે ઘેર ગાડાં રાખતા નહિ—આ વાત નીચેના કથન પરથી જણાય છે·—

કહ્યો હિત શિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડા તણી આશ,
મંદિર કમલાનો વાસ, ઉત્સવ હોયે બારે માસ. ૧
સુણતાં સુખ બહુ થાય, માને મહોટાએ રાય,
સંપ બહુ મંદિરમાંય, લહે હય ગય વૃષભો ને ગાય ૨
પુત્ર વિનીત ઘરે બહુઅ, શીલવતી ભલી વહુઅ,
શકટ ઘણાં ઘરે ન હુઅ, કીરતિ કરે જગ સહુઅ. ૩

એ હિત શિક્ષાનો રાસ, સુણતાં સબલ ઉલ્લાસ
કર્યો ખ ા તમાં રાસ, જિહાં બહુ માનવ વાસ, ૪

—હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ પૃ. ૨૧૫

૩૯. આમાં સ્પષ્ટ જણાવે છે, કે બેહિન બંધવ જોડિ, તેને હતી, આનો અર્થ બે બહિન અને બે બંધવ અને બંનેની જોડી. અગર એક બહેન અને એક બધવ મળીને એક જોડી—એમ બે પ્રકારે થઇ શકે, છતા તેમને ઓછામાં ઓછું એક બહેન અને એક બંધવ હતા એટલું તો નિશ્ચિતપણે લઇ શકાય ભાઇ બહેનનાં નામ આપ્યાં નથી;

૪૦. ઋષભદાસ પોતાને 'સંઘવી' એ તરીકે કવચિત્ કવચિત્ ઓળખાવે છે—ઉદાહરણ તરીકે.

સંઘવી ઋષભદાસ એમ ભાખે, ભરતનું નામ પવિત્ર રે.

—ભરતબાહુબલિરાસ પૃ. ૧૦૫

તે પોતાના પિતામહ અને પિતા સંઘ કાઢવાથી સઘવી કહેવાયા તેથી તેના પુત્ર તરીકે પોતે સઘવી એ આડનામ રાખ્યું હોય અગર તો પોતે પણ સંઘ કાઢયો હોય તે કારણે પોતાના નામની આગળ 'સંઘવી' મૂકયું હોય એમ બે પ્રકારે અનુમાન થાય છે, છતાં પહેલું અનુમાન વિશેષ સંભવિત છે. કારણ કે પોતાના મનોરથોમાંનો એક મનોરથ જણાવ્યો છે કે મારી પાસે દ્રવ્ય હોય તો 'સંઘપતિ તિલક ભલુંજ કરાવુ" તેથી પોતે સંઘ કાઢયો નહિ હોય.

૯ નેમિદૂતના કર્તા વિક્રમ તે કવિના ભાઇ કે ?

૪૧. સંસ્કૃતમાં 'નેમિદૂત અથવા નેમિચરિત્ર' એ નામનું ૧૨૫ શ્લોક વાળું કાવ્ય છે કે જેમા કવિકુલભૂષણ શ્રી કાલિદાસના 'મેઘદૂત' નામના પ્રતિભાશાલી કાવ્યના દરેક શ્લોકનું ચોથું ચરણ લઇ ઘટાવ્યુ . આ વાત આ કાવ્યના ૧૨૬ શ્લોકમાં કહી પોતાની ઓળખાણ

ટુકમા એજ આપે છે કે સાંગણ સુત વિક્રમ. શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

तद्दुःखार्द्रं प्रवरकवितु कालिदासस्य काव्या-
दन्त्यं पादं सुपदरचितान्मेघदूताद् गृहीत्वा।
श्रीसन्नेमेश्चरितविशदं साँगणस्यांगजन्मा
चक्रे काव्यं बुधजनमनःप्रीतये विक्रमाख्य ॥

—કવિવર કાલિદાસના નિર્માણ કરેલા અને સુંદર પદોથી રચેલા મેઘદૂત કાવ્યના ચોથા ચોથા ચરણોને લઇને સાંગણના પુત્ર વિક્રમ કવિએ બુદ્ધિમાનોના ચિત્ત પ્રસન્ન કરવા અર્થે આ શ્રી નેમિનાથનું નિર્મલ ચરિત્ર રચ્યું કે જે રાજીમતિના દુ:ખથી આર્દ્ર છે.

—નેમિચરિત+ પૃ. ૫૮–૫૯

૪૨ આમાં સંવત્ વર્ષ નથી આપેલ તેથી ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, છતાં સાંગણ સુત વિક્રમ એવી ઓળખાણ પરથી તે શ્રાવક હોવાનું માલૂમ પડે છે, તદુપરાત ઋષભદાસ કવિ પોતે સંસ્કૃત ભાષાના નિપુણ જાણકાર હતા એ એમણે પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે વસ્તુઓ સંસ્કૃત કાવ્યો પરથી તેમજ સંસ્કૃત ગદ્ય પરથી લીધેલ છે તેથી પ્રતિત થાય છે, તેમજ તેને બાંધવ હતો એ પણ ઉપર કહેવાઇ ગયું તેમજ બનેના પિતાનું નામ સાંગણ છે તેથી તેમજ ઋષભદાસે પણ નેમિનાથ સંબંધે ગુજરાતીમાં 'નવરસો' બનાવેલ છે તે પરથી સબલ અનુમાન કોઇ કરે કે ઋષભદાસ અને વિક્રમ બંને સગાભાઇઓ હતા. વિક્રમ એ નામપર બે કૃતિઓ નામે નેમિનાથ-ચરિત્ર તથા નેમિદૂત જૈન ગ્રંથાવલિના પૃ. ૨૪૩ અને ૩૩૧ પૃષ્ઠ પર માલુમ પડે છે તો તે બંને કૃતિઓ એક હોઇ શકે, કારણ કે ઉપરોક્ત પુસ્તક નેમિદૂતને બદલે નેમિચરિત્ર એ નામથી પ્રગટ થયું છે, વળી (મંત્રી) વિક્રમકૃત 'મેઘદૂત' નામની કૃતિ પણ તેજ

+પ્રકાશક–શ્રી જૈન ગ્રંથ રત્નાકર કાર્યાલય–હીરાબાગ મુંબઇ મૂલ્ય ૪॥ આના.

ગ્રંથાવલિના પૃ. ૩૩૨ પર માલુમ પડે છે તો તે (મંત્રી) વિક્રમ જૂદા હોવાનો સંભવ છે.

૪૩ પરંતુ આ નેમિદૂતની સં. ૧૬૦૨મા લખાયેલ પ્રત વાલુચરના ગદુ બાબુને ત્યાં જીર્ણ છે. (નોટીસીઝ ઑફ ધી સંસ્કૃત મૅનસ્ક્રિપ્ટ્સ વૉ. ૧૦ પૃ ૨૭), તેથી આ વિક્રમ ઋષભદાસના બાઇ હોઇ ન શકે એમ હવે નિશ્ચિત થાય છે.

૧૦ કવિના ગુરૂ.

૪૪. કવિ જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમા તપા ગચ્છના હતા, અને તેના સમયમાં પ્રથમ તે ગચ્છની ૫૮ મી ગાદી પર ૧૩ હીરવિજય સૂરિ હતા કે જેમનો સ્વર્ગવાસ સં ૧૬૫૨ ના ભાદ્રપદ શુદિ ૧૧ ને દિને ઉન્ના (અગર ઉન્નત)—હાલના ઉના ગામમાં થયો હતો, ત્યાર પછી તેમના પટ્ટધર ૧૪ વિજયસેન સૂરિ થયા. તેઓના

---

૧૩ હીરવિજય સૂરિ—અકબર બાદશાહને જૈન ધર્મનો બોધ આપનાર. જન્મ સં ૧૫૮૩ માર્ગશીર્ષ શુદિ ૯ પ્રલ્હાદનપુર (પાલ્હણપુર), દીક્ષા પાટણમાં સં ૧૫૯૬ કાર્તિક વદિ ૨, વાચક—ઉપાધ્યાયપદ નારદપુરિમાં સં ૧૬૦૮ના માઘ શુદિ ૫, સૂરિપદ શિરોહીમાં સં. ૧૬૧૦, સ્વર્ગવાસ ઉન્નામા સં. ૧૬૫૨ ભાદ્રપદ શુદિ ૧૧. આનું સંસ્કૃત ચરિત્ર મુદ્રિત-હીરસૌભાગ્ય કાવ્યમાં છે. જુઓ આ કવિકૃત હીરવિજયસૂરિ રાસ, વિસ્તૃત ગૂજરાતીમાં ચરિત્ર માટે જુઓ 'સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ્' એ નામનું મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી લિખિત પુસ્તક.

૧૪ વિજયસેન સૂરિ—તપાગચ્છની ૫૯ મી પાટે પિતા કમંશા, માતા કોડમદે. જન્મ સં. ૧૬૦૪ નારદપુરીમાં, દીક્ષા ૧૬૧૩. બાદશાહ અકબરે તેમને 'કાલિ સરસ્વતિ' એ બિરૂદ આપ્યું. સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૬૧ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ સ્તંભતીર્થે (ઋષભદાસનાજ વતનમા) થયું. અકબર બાદશાહે સર્વ દર્શનની પરીક્ષા માટે તે તે દાર્શનિકને બોલાવ્યા તેમા વિજયસેને જય મેળવ્યો એટલે પાદશાહે કહ્યું કે 'હીરવિજય તે ગુરૂ, અને આ સવાઇ ગુરૂ'—એટલે ગુરૂથી શિષ્ય અધિક છે.

સમયમાં કવિએ આદિનાથ વિવાહલો અને નેમનાથ રાજીમતિ સ્તવન (સં. ૧૬૬૭નું) રચેલ છે તેમાં તેમનું નામ આપ્યું છે[૨૫] તેઓએ ઋષભદાસને શિષ્ય તરીકે ઘણું શાસ્ત્રાધ્યયન કરાવી તેના પર પરમ ઉપકાર કર્યો જણાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેની કૃતિ પણ જોઈ તપાસી શોધી આપેલ છે. કુમારપાલ રાસને અંતે કવિ પોતે જણાવે છે કેઃ—

સોલ સંવછરિ જાંણિ વર્ષ સિત્તરિ ભાદ્રવા શુદિ શુભ બીજ સારી,
વાર ગુરૂ ગુણ ભર્યો રાસ ઋષભિ કર્યો, શ્રી ગુરૂ સોધિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી.

૨૨ પુ.

૪૫. ઋષભદાસે પણ તેમનેજ પોતાના ગુરૂ તરીકે સ્વીકાર્યા છે. તે ગુરૂનું વર્ણન આપી પોતે કહે છે કે 'તે જયસિંહ ગુરૂ માહરો રે.' આમા જયસિંહ તે વિજયસેન સૂરિનું અપરનામ યા મૂલનામ છે. [જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ, હીરસૌભાગ્ય વગેરે] તેમનુ વર્ણન આ પ્રમાણે કવિ ભરતેશ્વરબાહુબલિ રાસને અંતે આપે છે કેઃ—

હીરતણો પાટે હવો, જયસિંહજી ગુણવંત,
જિણે અકબરશાહ બૂઝવ્યો, દિલ્લીપતિ બલવંત.
જિણેં દિલ્લીપતિ દેખતાંરે, જીત્યો વાદ વિવેક,
શાહ અકબર રંજીઓરે, હાર્યા વાદી અનેક.
શાહ અકબર એમ કહેરે, હીર તણો શિષ્ય સાચ,
રોહણાચળનો ઉપનોરે, તે નોય વળી કાચ.
જગગુરૂનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણગ્રામ,
ત્યાં દિલ્લીપતિ થાપતોરે, સૂરિ 'સવાઇ'રે નામ.

---

૨૫ વડ તપા ગચ્છ પાટિં પ્રભુ પ્રગટીઓ, શ્રી વિજયસેન સૂરિ પૂરિ આસો;
ઋષભના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહત કવિતા નર ઋષભદાસો.

ઋષભ કહે નર તે ભલારે, રાખે પિતાનું નામ,
શ્રી આદીશ્વર કુલ જુઓરે, રત વધારે મામ.
વસુદેવ કુલે કૃષ્ણજીરે, દશરથકુલે શ્રી રામ,
નૃપ પાંડુકુલે પાંડવારે, જિણે કર્યાં ઉત્તમ કામ.
ઇણ દૃષ્ટાંતે જાણજોરે, તે ચેલો જગસાર,
નિજ ગુરૂ મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારંવાર.
વીરવચન આજુઆલતો રે, ગૌતમ બ્રાહ્મણ જાત,
તો તેહના ગુણ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત
હીર વચન દીપાવતોરે, જયસિંહ પુરૂષ ગંભીર,
જિણે ગચ્છ સંઘ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર.
બિંબપ્રતિષ્ઠા બહુ થઇરે, બહુઅ ભરાયારે બિંબ,
શ્રી જિનભુવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાધ્યો બહુ લંબ.

૪૬. વિજયસેન સૂરિએ અનેક જિનમંદિરો બધાવી તેમાં અનેક જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે તે હાલના મોજૂદ શિલા લેખો પરથી માલૂમ પડે છે. આની પછી કવિ કહે છે કે વિજયતિલક સૂરિ પાટે આવ્યા (તે યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ), જ્યારે તપગચ્છની પટ્ટાવલીમાં વિજયદેવ સૂરિ આવ્યા એમ જણાવ્યું છે. તો તે બંને ખરૂં છે, એટલે વિજયસેન સૂરિની પાટે બે આચાર્યો થયા (૧) વિજયદેવ સૂરિ[૧૬] (૨) વિજયતિલકસૂરિ, અને તે આ પ્રમાણે:—

૪૭. "વાચકશિરોમણિ શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી પાધ્યાયે

---

૧૬. વિજયદેવસૂરિ—જન્મ ઇડરમાં સં. ૧૬૩૪, દીક્ષા વિજયસેન સૂરિ પાસે સં. ૧૬૪૩, પંન્યાસ પદ સં. ૧૬૫૫ સૂરિપદ સં. ૧૬૫૬. તેમણે ઇડરના રાજા કલ્યાણમલ્લને પ્રતિબોધ્યો હતો, અને જહાંગીર બહાદશાહે તેને 'મહાતપા' એ બિરૂદ આપ્યું હતું, સ્વર્ગવાસ ઉન્ના નગરમાં સં. ૧૭૧૩ ના આષાઢ શુદિ ૧૧ ને દીને.

'કુમતિકુદ્દાલ' નામનો ગ્રંથ બીજા ગચ્છોની વિરૂદ્ધ ઘણી સખ્ત ભાષામાં રચ્યો હોવાથી તેને અપ્રમાણ ગણી વિજયસેન સૂરિએ ધર્મસાગરજીને ત્રણ પેઢી સુધી ગચ્છ બહાર કર્યા હતા. વિજયદેવ સૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામા ધર્મસાગરજીના ભાણેજ થતા હતા અને અરસ્પર બનેને પ્રેમ હતો. તેથી ગચ્છ બહારની હકીકતનો પત્ર ધર્મસાગરે વિજયદેવ સૂરિને લખ્યો કે જેનો ઉત્તરમાં વિજયદેવ સૂરિએ પત્રની અંદર જણાવ્યુ કે 'કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરૂનું નિર્વાણ થયે તમને ગચ્છમા લેઇ લઇશું' આ પત્ર માણુસ સાથે મોકલ્યો, તેણે ભૂલથી તે વિજયસેનના હાથમાં આપ્યો વાંચતા હૃદયમા પોતાના શિષ્યને માટે આઘાત થયો અને બીજા કોઇને ગચ્છપતિ નીમવા વિચાર રાખ્યો. વિહાર કરતા ખંભાત આવ્યા, સં. ૧૬૭૧, ત્યા સ્વર્ગે જવા પહેલાં આઠ વાચક (ઉપાધ્યાય) અને ચારસો મુનિના પરિવારને બોલાવી જણાવ્યુ કે 'એક વખત તમે વિજયદેવસૂરિ પાસે જઇ મારૂ વચન માન્ય રાખવા કહેજો જો માન્ય કરે તો પટ્ટધર તેનેજ સ્થાપજો, નહિ તો બીજા કોઇ યોગ્ય મુનિને સ્થાપજો' એમ કહી સંઘ સમક્ષ તે આઠે ઉપાધ્યાયોને સૂરિમંત્ર આપ્યો.

૪૮. આઠે વાચકોએ વિજયદેવ સૂરિ પાસે અમદાવાદ આવી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યનો અંતિમ સંદેશ કહ્યો, પણ તેમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો એટલે વિજયસેનની ગાદી પર વિજયતિલક સૂરિને સ્થાપિત કર્યા તે ત્રણ વર્ષ પછી સ્વર્ગસ્થ થયા. સં ૧૬૭૪. એમને કવિએ આચાર્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા.[૧૭]"

તે જયસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ,
સમતા શીલ વિદ્યા ઘણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ.

---

૧૭. દીપવિજય કૃત સોહમકુલ પટ્ટાવલી રાસપરથી. વિશેષ માટે જુઓ વિજયતિલક સૂરિ રાસ. ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થો.

૪૯. તેમની પછી ૧૮ વિજયાણંદ સૂરિ થયા, અને તેમનો કવિએ ગુરૂ તરીકે અંગીકાર કર્યો.

તેહને પાટે વળી પ્રગટીઓરે, કલ્પતરૂનો કંદ,
વિજયાનંદ સૂરીશ્વરરે, દીઠે અતિરે આનંદ.
જેહની મધુરી દેશનારે, સૂરિ ગુણ રે છત્રીશ,
ગુણ સત્તાવીશ સાધુનારે, સત્તર ભેદ સંયમ કરીશ.
હીર હાથે દીક્ષા વરે રે, હુઓ તપગચ્છનો રે નાથ,
ઋષભ તણો ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ

— રતેશ્વર રાસ સં. ૧૬૭૮.

---

૧૮ વિજયાણંદસૂરિ—મરૂ દેશના રોહ ગામમાં પ્રાગવંશી પિતા શ્રીવંત, અને માતા લાલબાઇ-શૃંગારદેથી સં. ૧૬૪૨ માં જન્મ, મૂલનામ કલો, હીરવિજયસૂરિ પાસે દીક્ષા સં. ૧૬૫૧, દીક્ષાનામ કમલવિજય, વિજયતિલક સૂરિએ શિરોહીમાં સૂરિ પદ આપ્યું સ્વર્ગવાસ સં. ૧૭૧૧ આષાઢ શુદિ પૂર્ણિમા ખંભાતમા. વિજયાણંદસૂરિ હીરવિજયના શિષ્ય હોવાથી વિજયદેવના કાકા ગુરૂ થતા હતા પોતે જ્યારે અમદાવાદમા હતા ત્યારે વિજયદેવસૂરિ મળવા માટે અમદાવાદ આવ્યા. અરસપર પ્રીતિથી બંનેની સંમતિ પૂર્વક ગચ્છાધિપત્ય ત્રણ વર્ષ ચાલ્યું. ભાવી યોગે ચોથા વર્ષથી વિજયદેવ સૂરિએ પોતાના નામનો પટ્ટો મુનિઓ માટે લખ્યો, આ સાંભળી આણંદ સૂરિએ પણ પોતાના નામનો પટ્ટો લખ્યો. આ કારણથી એકજ કુળમાં બે આચાર્યોના નામથી બે ગચ્છ થયા એકનું નામ દેવસૂરિગચ્છ અને બીજાનું નામ આણંદસૂરિગચ્છ. સાગરગચ્છની ઉત્પત્તિ પણ આ સમયમા થઇ. (આ માટે જુઓ મારો ગ્રંથ નામે જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા પુષ્પ ૧ લું. પ્ર૦ અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.)

૫૦ શ્રી હીરવિજય સૂરિના રાસમાં પણ કવિ કહે છે કે.—

વંદિઇ વિજયાણુંદ સૂરિરાય, નામ જપતા સુખ સબલું થાય.
તપ ગચ્છ નાયક ગુણ નહિ' પારો, પ્રાગવંશે હઓ પુરૂષ તે સારો.
સાહ શ્રીવંત કુલે હંસ ગયંદો, ઉદ્યોતકારી જિન દિનકર ચંદો.
લાલબાઇ સુત સીંહ સરીખો, ભવિક લોક મુખ ગુરૂતણું નિરખો,
ગુરૂ નામે' મુઝ પોહતી આસો, હીરવિજયસૂરિનો કર્યો રાસો.

—સં ૧૬૮૫.

૫૧. દરેક જૈન રાસકાર પોતાની કૃતિમા થોડો ઘણો પણુ પરિચય આપવા ઉપરાત પોતાની રચનાની મિતિ આપે છે, તેજ પ્રમાણે ઋષભદાસે પોતાની કૃતિઓમા પોતાના સંબંધે પરિચય કટકે કટકે પણુ અન્યની અપેક્ષાએ વિશેષ આપ્યો છે અને તે પરથી આ લેખ ઘડી શકાયો છે હજી તેમની સર્વ કૃતિઓ પ્રાપ્ત થઇ શકતી નથી, નહિ તો આ કરતા ઘણુ વિશેષ હકીકત મળવા સંભવ છે.

૫૨. ઉપરની હકીકત સંબંધે સમસ્યાનો આધાર લઇ હીરવિજય સૂરિના રાસમા જણાવે છે કેઃ—

કવણ દેસિં થયો કવણ ગામિં કહ્યો, કવણ રાજ્યઇં લહ્યો એહ રાસો,
કવણ પુત્રઇં કર્યો કવણ કવિતા ભયો, કવણ સંવછર કવણ માસો.
કવણ દિન નીપનો કવણ વારિ ગુરિં, કરીઅ શમસ્યા સહુ બોલ આણુઇ,
મૂઢ એણિં અક્ષરા સોય સ્યુ સમઝસ્યઇ, નિપુણ પંડિત નરા તેહ જાંણુઇ.

૫૩. કયા દેશમા 'કયા ગામમાં' કેના રાજ્યમાં, કેના પુત્રે, કોણે, કયે વર્ષે, કયે માસે, કયે દિને—વારે, રાસકારે રાસ રચ્યો છે અને પોતાના ગુરૂ કોણ એ વાતો શમસ્યામાં કહી છે કે જે મૂઢ—અજ્ઞાન નહિ જાણે પણ નિપુણ પડિત નર જાણી શકશે. દેશ આદિ સંબંધે નીચેની સમસ્યા આપે છે.

।

પાટણ માહિ હુઓ નર જેહ, નાતિ ચોરાસી પોષઇ તેહ,
મોટા પુરૂષ જગે તેહ કહેસ, તેહનઃ નાતિનિ નામિં દેશ.

—ગૂર્જર દેશ. ૧૯

ગા

આદિ અષ્યર વિન 'બીબઇ' જોય, મધ્ય વિના 'સહુ કોનિં' હોય,
અંત્ય અક્ષર વિન ભુવન મઝારી, દેખી નગર નાંમ વિચાર.

—ઐાં ાતિ.

રા

'ખડગ' તણો ધુરિ અષ્યર લેહ, અષ્યર 'ધરમ'નો બીજો જેહ,
ત્રીજો 'કુસુમ' તણો તે ગ્રહી, નગરીનાયક કીજઇ સહી.

—ખરજ પાતશા. (જ ાંગ ૨)

પિતા

'નિસાંણ' તણો ગુરૂ અષ્યર લેહ, લઘુ દોય 'ગણપતિ'ના જેહ,
ભેલી નામ ભલુ' જે થાય, તે કવી કેરો કહુ પિતાય.

— ાંગ .

કવિ

ચંદ અષ્યર 'ઋષિ' ધરથી લેહ, 'મેપલા' તણો નયણમો જેહ,
અષ્યર ભવનમો 'શાલિભદ્ર' તણો, 'કુસુમદામ'નો વેદમો ભણો;

---

૧૯ એક સ્થલે ટુંકમાં ગૂર્જર દેશમાં કેટલો વરસાદ આવે છે તે સંબંધે ઉપમા બીજાને આપતાં કવિ જણાવે છે કેઃ—

ગુજર દેશ પૃથિવી પરે મેહ, માસ પાક તેહનો રહે ત્રેહ,
પિણ બહુ કાલ ન લીલો રહ્યો, શ્રાવક પંચમ એહવો કહ્યો.

—ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૯૫

'વિમલવસહી' અખ્યર આણુમો, જોડી નામ કરો કાં ભમો,
શ્રાવક સોય રામ નીપાત, પ્રાગવંશ વીસો વિખ્યાત.

—ઋષભદાસ

(આમાં વંશ પણ 'વીસા પોરવાડ' છે એમ આવી ગયું.)

વર્ષ

દિગ આગલિ સોઇ ઇંદ્રિહ ધરો, કાલ સોય તે પાછલે કરો,
કવણ સંવછર થાયે વલી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રલી

—સં. ૧૬૮૫.

આ -તિથિ

વૃક્ષ માંહિ વડો કહેવાય, જેણી છાયે નર દુષ્ટ પલાય,
તે તરૂઅરનિ નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અભ્યાસ.

—આસો.

આદિ અખ્યર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુઇ આદરો,
અંતે વિના સિરિ રાવણ જોય, અજુઆલી તિથિ તે પણિ હોઇ

—શુદ ૧૦.

વાર

સકલદેવ તણો ગુરૂ જેહ, ઘણા પુરૂષને વલ્લભ તેહ,
ઘરે આવ્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તર.

ગુરૂ —ગુરૂવાર

દીવાલી પહેલું પરવજ જેહ, ઉદાયી કેડે નૃપ બેઠો તેહ,
બેહુ મલી હુઇ ગુરૂનું નામ, સમર્યે સીઝે સઘલાં કામ.

—વિજયાનંદ સૂરિ.

ગુરૂ નામે મુઝ પોહોતી આસ, ઋંબાવતીમા કીધો રાસ.

૧૧. જનશ્રુતિ. સરસ્વતિની પ્રસા દ.

૫૪. એવું કહેવાય છે કે કવિએ વિજયસેન સુરિ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા શરૂ રાખ્યુ હતુ. એક રાત્રે ગુરૂએ પોતાના શિષ્ય સારૂ સરસ્વતિ દેવીને પ્રસન્ન કરીને પ્રસાદ મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ રાત્રિએ ઉપાશ્રયમાંજ સુઇ રહેલા ઋષભદાસના જાણવામાં આવતાં તેણે પોતેજ આરોગી લીધો અને તે મહાન્ વિદ્વાન્ થયો. આના પરિણામે ઉપર જણાવેલી સખ્યાબંધ કૃતિઓ તે રચી શકયો. આવી દંતકથા છે (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬ પછીનું પહેલું-બીજુ પૃષ્ટ.)

૫૫ આ દતકથામા કેટલું સત્ય છે તે કહી શકાતું નથી, છતાં આટલુ તો સત્ય છે કે દરેક કૃતિમા કવિ સરસ્વતિ દેવીની સ્તુતિ કરવા ઉપરાંત તેનો પાડ, પ્રભાવ સ્વીકારે છે સરસ્વની દેવીનું મગલાચરણ દરેકમાં કરી તેની સહાયતા માંગે છે. એક સ્થળે નમ્રતાથી જણાવ્યું છે કેઃ—

"સમરૂ સરસતી ભગવતી, સમર્યાં કરજે સાર,
હું મૂરિખ મતિ કેલવુ, તે તાહરો આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓલખુ, વ્યકિતં નહીં વ્યાકર્ણ,
મૂરિખ મંડણ માંનવી, હું સેવું તુઝ ચરણ.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ

સાર વચન દ્યો સરસ્વતી, તું છે બ્રહ્મસુતાય,
તું મુજ મુખ આવી રમે, જગમતિ નિર્મલ થાય.
તું ભગવતી તુ ભારતી, તાહરા નામ અનેક,
હંસગામિની શારદા, તુજમાં ઘણો વિવેક
બ્રહ્માણી બ્રહ્મચારિણી, દેવકુમારી નામ,
ષટ્ દર્શનમા તું સહી, સહુ બોલે ગુણગ્રામ

વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય,
તું ત્રિપુરાબ્રહ્મવાદિની, નામ જપે સહુ કોય.
હંસવાહની તું સહી, વાણી ભાષા નામ,
તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.
કરજો માતા વાંછયું કામ. પ્રથમ જપું હું તાહરૂં નામ,
તું મુજ માતા રાખે મામ. ગાઉં ભરત તણા ગુણગ્રામ

—ભરતેશ્વર રાસ.

૫૬. દરેક ગ્રંથની અંતે પણ પ્રાયઃ સરસ્વતીનો ઉપકાર તેની સમાપ્તિ થઇ તે માટે સ્વીકારે છેઃ—

કવિજન કેરી પોહોતી આસ હીર તણો મેં જોડયો રાસ,
ઋષભદેવ ગણધર મહિમાય, તૂંઠી શારદા બ્રહ્માસુતાય.

× × × ×

સરસતી શ્રી ગુરૂ નામથી નીપનો, એ રહો જિહાં રવિ ચંદ ધરતી.

—હીરવિજય સૂરિ રાસ.

૧૨ કવિ તરીકે ઋષભદાસ

૫૭ 'કવિ' નું ઉપનામ પોતાના નામ આગળ ઋષભદાસ કોઇ વખતજ આપે છે ('પુણ્યવિભાગ હુઇ તવ મ્હારઇ, અરગો ઋષભ કવિ આપ વિચારઇ —હીરવિજયસૂરિ રાસ), પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે ખરો કવિ અને કહેવાતા કવિમા આસમાન જમીનનો ફેર છે. જુઓઃ—

આનંદ ભયો કવી નામથીએ,
તુમ કવી મોટા હોય;
કવિપદ પૂજિયે એ.
હું મૂરખ તુમ આગળે એ, તુમ બુદ્ધિસાગર જોય— કવિપદ, ૧

ક્યાં હસ્તિ ક્યાં વાછડો એ, ક્યાં સાગરને ચીર
ક્યાં બંટીની રાબડી, ક્યાં ઘૃત સાંકર ખીર— કવિપદ. ૨
ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે ખજુઓ સૂર,
ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહુ ગંગા પૂર. કવિપદ. ૩
નામે રીંખા બેહુ જાણ્યા એ. બેહુનાં કવિયો નામ,
નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમાં ઝાઝા રામ. કવિપદ. ૪
ગજકંઠે ઘંટા ભલી એ, વૃષભ ગળે ઘંટાય,
તિણ કારણે વૃષભો વળી એ, ગજની તોલ ન થાય– કવિપદ. ૫
ચંદન બાજી વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ,
ગરૂડ ચીડી બેઉ પંખીઆ એ, પ્રાક્રમ સરખું ક્યાંહિ ? કવિપદ. ૬
મહાનગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ,
હેમ પીતળ પીળાં સહી એ, જુજુઆ છે ગુણગ્રામ– કવિપદ. ૭
તીર્થંકર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય,
તત્ત્વજ્ઞાન વિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય.– કવિપદ. ૮
લંકાગઢ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ,
એહમા અતર અતિ ઘણો એ, જિમ ઘઉં બાજર લોટ. કવિપદ. ૯
માચાર્ય પ્રમુખ કવિએ, મહાકવી તસ નામ,
સિદ્ધસેન દિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ– કવિપદ. ૧૦
વિક્રમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરપંતો દાન,
ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહિ તેહ સમાન– કવિપદ. ૧૧
ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઇ જાણ,
બેલ વિચાર હરખે કથું એ, કરી કવિજન પ્રણામ– કવિપદ. ૧૨

• રા • પૃ. ૯૭–૯૮ • રાસ પૃ. ૩૧૧–૩૧૨.

૫૮. આ ઉપરથી જ ાય છે કે કવિનો ઉચ્ચ ખ્યાલ ઋષભદાસને પળે પળે હતો 'વિબુધ કવીના નામથી, હુઓ જ તિ

આનંદ' એમ જણાવી કવિના નામથી પોતે 'કવિ' તરીકે ઓળખાઇ આનંદ લેવામાં આવતો. આમાં કુમારપાળ રાજાના પ્રતિબોધક[૨૧] હેમચંદ્રાચાર્ય અને વિક્રમ રાજાના પ્રતિબોધક ×સિદ્ધસેન દિવાકર નામના સંસ્કૃતમાં જૈન મહાકવિઓ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલાને પોતે વખાણ્યા છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ પોતાના પૂર્વકાલીન જૈન ગૂજરાતી કવિઓ પૈકી કેટલાકના નામ આપી તેમની પાસે પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે.

આગિં જે કવિરાય, તાસ ચરણરજ ષભાય,
લાવણ્ય લીંબો જ મો ખરો, કલ કવિની કીરતિ કરો ૫૩

હંસરાજ વાછો દેપાલ, માલ હેમર્ના બુદ્ધિ વિશાલ,
સુસાધુહંસ સમરો(ગે?) સુરચંદ, શીતલ વચન જિમ શારદચંદ. ૪૪

---

૨૧ **હેમચંદ્રાચાર્ય**—"અપભ્રંશ કિંવા પ્રાચીન ગૂજરાતીનાં વ્યાકરણ આદિ પ્રવર્ત્તક અને પ્રાકૃત બોલીઓના પાણિનિ. એ સમર્થ ગૂર્જર ગ્રંથકારનો સમય ઇ સ ૧૦૮૮-૧૧૭૨ છે" તેઓ ગૂજરાતના રાજન્ સિદ્ધરાજના સમયમાં હતા, પછીના રાજન્ કુમારપાળના ગુરૂ હતા (સંક્ષિપ્ત ચારિત્ર માટે જુઓ યોગશાસ્ત્ર-મુંબઇ માંગરાળ જૈન સભા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ ગ્રંથના પ્રારંભમાં મૂકેલું મારૂં લખેલું ચરિત્ર, તથા ગુજરાત સાહિત્ય ખંડ ૫ વિભાગ ૨-૩-૪માનો નિબધ નામે 'જૈનો અને તેમનું સાહિત્ય' પૃ. ૬૫ થી ૧૫૮ પૈકી ૯૨ થી ૧૦૦ વિશેષમા કુમારપાળ રાસ-પ્રબંધ, પ્રબંધચિંતામણી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ વગેરે.

×**સિદ્ધસેન દિવાકર** ઉજ્જયિનીના રાજા વિક્રમાદિત્યના પ્રતિબોધક આચાર્ય. તેમણે જૈન ન્યાયને પ્રથમ પદ્ધતિપુરઃસર મૂક્યું; કોઇના માનવા પ્રમાણે વિક્રમના નવરત્નમાના ક્ષપણક તે એ હતા. તેમ ન્યાયાવતાર, સંમતિતર્ક આદિ ન્યાયના ગ્રંથો અને કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર રચેલ છે.

એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ,
સાયર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડિ આવણુ નિ ખીર. ૫૫
ષીર ષાંડ ઘૃત સરિષા જેહ, હું સેવક મુઝ ઠાકુર તેહ,
તેહનાં નામ તણુઈજ પસાય, સ્તવીઓ કુમારપાલ નરરાય. ૫૬

— મારપાલ રાસ.

૫૭. આમાં પૂર્વ સમયનાં જૈન ગૂર્જરાતી કવિઓનાં નામ મળી આવે છે.–૨૧**લાવણ્યસમય**, ૨૨**લી**ંઓ, ૨૩**ખીમો**, ૨૪ ક-

---

૨૧. **લાવણ્યસ ય**—તેમનો વિમલપ્રબંધ સ્વ. સાક્ષર શ્રી મણિલાલ બકોરભાઇ વ્યાસે મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જન્મ સં. ૧૫૨૧, દીક્ષા ૧૫૨૯, પંડિતપદ સં, ૧૫૫૫; તેમણે સં. ૧૫૮૭ માં શત્રુંજયના સપ્તમોદ્ધારની પ્રશસ્તિ લખી છે. તેમની કૃતિઓ વચ્છરાજ-દેવરાજ રાસ (આનદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩ જામાં મુદ્રિત) વગેરે અનેક છે. વિસ્તાર માટે જુઓ વિમલ પ્રબંધ, તથા આનંદ મૌ. ૩ જાની પ્રસ્તાવના. મારો ગ્રંથ—જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો પૃ. ૬૮–૮૮.

૨૨. **।**—શ્રાવક. સમય કૃતિ માટે જુઓ જન પૃ. ૧૬૨–૧૬૩

૨૩. **ખીમો**—એ શ્રાવક કવિ છે. સમય તથા કૃતિ જુઓ એજન પૃ. ૧૬૧–૧૬૨.

૨૪. **ક** —(ઉપાધ્યાય મુનિ) કે જેમ ઘણી ઝાયો, સ્તવનાદિ, તેમજ આખ્યાન રચ્યાં છે. તે માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૭૫ થી ૨૮૪.

લચંદ્ર, [૨૫]કુંસરાજ, [૨૬]વાછો (વચ્છ), [૨૭]દેપાલ, [૨૮]માલ (મુનિ ?), ક્ષેમ (?), સુસાધુહંસ,[૨૯] સમરો[૩૦] (સમયસુંદર[૩૧] ?),

૨૫. કુંસરાજ—જેમણે મહાવીર સ્તવન રચ્યુ છે તે

૨૬. વાછો—શ્રાવક. તેની કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૬૩ થી ૬૬. આમાં વચ્છ અને વચ્છ ભંડારીનો સમાવેશ થાય છે.

૨૭. દેપાલ—શ્રાવક. તેનો સમય તેમજ કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૭ થી ૪૧.

૨૮. માલ—માલમુનિ–માલદેવ લાગે છે સમય તથા કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૦૫ થી ૩૧૦.

૨૯ સુસાધુહંસ— ાધુહંસ મુનિ. સમય અને કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૨.

૩૦ મરો—આ નામના કવિની કોઇ મોટી કૃતિ પ્રાપ્ત થઇ નથી. તેથી તેનો ઉલ્લેખ મારા ગ્રંથ જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧લામાં થયો નથી. કવચિત્ તે નામના કવિની સ્વાધ્યાય આદિ નાની કૃતિ મેં જોઇ છે એવું સ્મરણમા છે.

૩૧ મયસુદર—ખરતર જિનચંદ્ર સૂરિના શિષ્ય શ્રી સકલચંદ મુનિના શિષ્ય. તેઓ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. તેઓ પણ એક સમર્થ કવિ હતા. જૈન ગુર્જર સાહિત્યમા વિક્રમ સત્તરમી સદીના ઉત્તરાર્ધને 'સમય–ઋષભયુગ' કહીએ તો ચાલે તેમ છે. સમયસુંદરના સંબધી વિસ્તૃત નિબધ મે લખ્યો છે તે આ નિબધના પ્રારંભમાં જણાવાઇ ગયુ છે. તેમણે ઘણી કૃતિઓ રચી છે. જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ પૃ. ૩૩૧ થી ૩૯૧.

સુરચંદ૭૨ વગેરે.-આ સર્વની બુદ્ધિ વિશાલ જણાવી તેમની પાસે પોતે મૂર્ખ બાલક છે એવું કહી આપણો કવિ વિનય સાચવે છે એટલુંજ નહિ, પરંતુ સરસ્વતીને સ્તુતિ કે જે પોતાના દરેક ગ્રંથમાં કરે છે તે કરતાં તેમની સહાયતા માંગવા પોતાની અતિશય દીનતા, લઘુતા, અને અજ્ઞાનતા દર્શાવે છેઃ—

સમરૂં સરસતિ ભગવતી, સમર્યાં કરજે સાર,
હું મૂરિખ મતિ કેલવું, તે તાહરે આધાર.
પિંગલ ભેદ ન ઓળખું, વ્યક્તિ નહી વ્યાકર્ણ,
મૂરીખમંડણ માનવી, હું સેવું તુજ ચર્ણ.

— મારપાલ રાસ. પૃ. ૧.

૬૦. કવિતા સંબંધી એક સ્થળે કહ્યું છે કે અણચિંતવ્યું જે કહે તે કવિતા—'જિમ કવિતા અણચિત્યું કહઇ—યા પાઠાંતર જીમ કવિતા મનિ ચિંતવ્યું કવે'—કુમારપાલરાસ પૃ. ૨૩ કડી ૧૧૯.

૧ કવિની કૃતિઓ

૬૧. બીજે સ્થલે કહ્યું છે કે

કવિના પંડિત જાગે ઘણાં, બુઝવે નારિબાલ
પ્રાહિ પંડિત તે નહિ સમઝાવઇ ભૂપાલ.

—કુ. રા. પૃ. ૧૧૧–૭૪; હી. રા. ૧૭૯–૧૧.

ભણ્યો ગણ્યોવિચક્ષણ પણો, માગિઈ મૂહુત ગયો કવિ તણો.

—કુ. રા. ૧૪૧–૬૫.

૭૨ ર ંદ—આ નામના કવિની કોઇ કૃતિ પ્રાપ્ત થઇ નથી. સુરહંસ નામનો કવિ છે. જુઓ એજન પૃ. ૧૩૨ સુરચંદ એટલે દેવચદ એમ હોય તો દેવચંદ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. જુઓ એજન પૃ. ૫૭૯–૫૮૧.

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોવી જોઇએ એવું તેની ઉપલબ્ધ કૃતિઓ તથા જૂદા જૂદા ભંડારોની ટીપો પરથી માલૂમ પડતું હતું, પરતુ કેટલાએક પ્રસિદ્ધ ભડારોની જાતીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મ્હારા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં નોંધી છે. (પૃ. ૪૦૭થી ૪૫૮) તે છપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે ગ્રથના ત્રીજા ભાગમાં આવશે. તે છતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે ને હીરવિજયસૂરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અઠાવન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીઇ બહુ સુખવાસો,
ગીત થુઇ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ સ્તવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક બનાવ્યા હતા. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધા હતા. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી કરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતા સ્વ. રા. મણિલાલ બકોરભાઇ વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસૂરિના બારબોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અંતે તેની કૃતિની ગાથાવાર ટીપ નીચે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્ મૂલ જોઇને તથા બીજા આધારથી પૂર્યા છે.)

૩૩" સંઘવી રીષભકૃત રાસની ટીપ લખી છઇ:—

---

૩૩ શ્રેણિક રાસની એક પ્રતમા પણ ટીપ આપી છે તેમાં જે રાસના નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ ટીપમાં છે તેનાં નામ; મલ્લિનાથ રાસ, હીરવિજયસૂરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને શ્રેણિક રાસની ટીપમાં છે અને આ ટીપમા નથી તે રોહિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસનાં નામ			રચ્યા સંવત્.
*૧ શ્રીરીષભદેવનો રાસ	ગાથા	૧૨૭૧	
૨ શ્રીભરતેશ્વરનો રાસ	ગાથા	૧૧૧૬	૧૬૭૮ પોશ શુદ ૧૦ (મુદ્રિત. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૈ. ૩)
૩ ,, જીવવિચારનો રાસ	,,	૫૦૨	સ. ૧૬૭૬ આશો શુદ ૧૫
૪ ,, ક્ષેત્રપ્રકાશ	,,	૫૮૪	સં. ૧૬૭૮ મહા શુદ ૨ ને ગુરૂવાર
૫ અજાપુત્ર રાસ	ગાથા	૫૫૯	સં ૧૬૭૭ વિજય-સેનસૂરિનાવારામાં
૬ શત્રુંજય રાસ	ગાથા	૩૦૧	
૭ સમકીત રાસ	,,	૮૭૯	સં. ૧૬૭૮ જેઠ સુદિ ૨ ગુરૂવાર
૮ સમઇસરૂપ (સમયસ્વરૂપ) રાસ	ગાથા	૭૯૧	
૯ દેવસરૂપ રાસ	ગાથા	૭૮૫	
૧૦ નવતત્ત્વ રાસ	ગાથા	૮૧૧	સં. ૧૬૭૬ કાર્તિક વદ ૦)) રવિવાર
૧૧ થૂલીભદ્ર રાસ	ગાથા	૭૨૮	સં. ૧૬૬૮ કાર્તિક વદ ૦)) દીવાળી શુક્ર
૧૨ વ્રતવિચાર રાસ	ગાથા	૮૬૨	સ. ૧૬૬૬ કાર્તિક વદિ ૦)) દીવાળી.
૧૩ સુમિત્રરાજા રાસ	૧ગાથા	૪૨૬	સં. ૧૬૬૮ પોસ શુદ ૨ ગુરૂવાર
૧૪ કુમારપાલ રાસ	ગાથા	૪૫૦૬	સં. ૧૬૭૦ ભાદ્રપદ શુદ ૨ ગુરૂવાર
૧૫ કુમારપાલનો નાનો રાસ	ગાથા	૨૧૯૨	
૧૬ જીવંત સ્વામીનો રાસ	ગાથા	૨૨૩	
૧૭ ઉપદેશમાલા	ગાથા	૭૧૨	સં. ૧૬૮૦

---

* ૧-૭ શ્રેણિક રાસમાં કવિની કૃતિઓની ટીપ આપી છે તેમાં ગાથાની સંખ્યા સબંધે જે ફેર છે તે આ પ્રમાણેઃ—૧, ૨૨૩;

રાસના નામ.		રચ્યા સંવત્
૧૮ શ્રાદ્ધવિધિ રાસ	ગાથા ૧૬૧૬	
૧૯ હિતાશિક્ષા રાસ	ગાથા ૧૮૪૫	સ. ૧૬૮૨ મહા શુદ ૫ ગુરૂ (મુદ્રિત શા. ભીમશી માણેક ખડક મુંબઇ)
૨૦ પૂજાવિધિ રાસ	ગાથા ૫૭૧	સ. ૧૬૮૨ વૈ. શુ. ૫ ગુરૂ
૨૧ આર્દ્રકુમાર રાસ	ગાથા ૯૭[૨]	
૨૨ શ્રેણિક રાસ	ગાથા ૧૮૩૯	સં. ૧૬૮૨ આશો શુદ ૫ ગુરૂ

સ્તવન ૩૩, નમસ્કાર [૩].૨, થોઓ (સ્તુતિઓ) [૪]૨ ,, સુભાષિત [૫]૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫.

૨૩ હીરવિજયસૂરિ રાસ	ગાથા	સં. ૧૬૮૫ આસો શુદ ૧૦ ગુરૂ
૨૪ મલ્લિનાથ રાસ	ગાથા ૨૯૫	સં. ૧૬૮૫ પોષ શુદિ ૧૩ રવિ.
૨૫ પુણ્યપ્રશંશા રાસ	ગાથા ૩૨૮	
૨૬ કયવન્નાનો રાસ	ગાથા ૨૮૪[૬]	સં. ૧૬૮૩
૨૭ વીરસેનનો રાસ	ગાથા ૪૪૫[૭]	

[આ ઉપરાંત બે રાસ ઉમેરી શકાય એક તો જેમાં આ ટીપ છે તે નામેઃ—

૨૮ હીરવિજયસૂરિના બારબોલ રાસ. સંવત ૧૬૮૪ શ્રાવ વર ૨ ગુરૂવાર.

અને બીજા એક રાસનું નામ શ્રેણિક રાસની એક પ્રત કે જે 'સંવત્' ૧૬૯૭ માઘ વદિ ૮ રવિવારે સા. પકા વીરાના પાનાં આણીની

૨, ૧૯૭; ૩, ૧૨, ૪, ૭, ૫, ૩૭૯; ૬, ૫૨૭; ૭, ૫૨૭.

ઉતારો છે, લખીતં ગાંધી માધવસૂત વર્ધમાન પઠનાર્થં સમજી' એ શબ્દોથી સમાપ્ત થયેલી છે તેમાં આપેલી ટીપ પરથી માલૂમ પડતું નીચેનું છેઃ—

૨૯ રોહિણીઆનોરાસ ગાથા ૨૫૦૦ (સં ૧૬૮૮ પોશ સુદ ૭)
અને તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે,
અને તે ઉપરાંત ભંડારોની ટીપ વગેરે પરથી.

૩૦ અભયકુમારરાસ. સં. ૧૬૮૭ કાર્ત્તિક શુદ ૯ ગુરૂવાર

૩૧ વીશસ્થાનક તપ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૨ સિદ્ધસિક્ષા (?) રાસ પાટણ ત્રીજા ભંડારમા છે.

સ્તવનમાં સં ૧૬૬૭ પોષ શુદ ૨ ગુરૂવારે પૂર્ણ કરેલા નેમનાથ રાજીમતિ સ્તવન (નેમિનાથનવરસો), વિજયસેનસૂરિ વગેરેના વખતમાં કરેલ' 'આદિનાથ વિવાહલો' વિગેરે.

૬૫. કાવ્યની પરીક્ષા તેમાં રહેલાં વસ્તુ, પાત્ર અને રસ એ ત્રણથી સામાન્ય અંશે થાય . રસ સબંધે જણાવીએ તો આ કવિનાં ઉપરોકત લગભગ સર્વ કાવ્યો ઉપલબ્ધ થાય તેમ છે પણ તે સર્વ સબંધે બધાના અવલોકન વગર કંઇપણ કહી ન શકાય, છતા મને જે જણાય છે કે કવિએ રસની જમાવટ કરવામાં જે ચાતુર્ય, માધુર્ય. ઉપલબ્ધ થયાં છે તે પરથી કલ્પના, શબ્દપ્રયોગ, અને વર્ણનશૈલી વાપરેલ તે જોતાં તેમણે સફલતા મેળવી છે, અને સત્તરમા સૈકામાંના એક પ્રતિષ્ઠિત અને સમર્થ કવિ તરીકે ગણનામાં મૂકવા લાયકનું સામર્થ્ય બતાવ્યું છે. તેની કેટલીક કૃતિઓ મસ્કૃત પરથી અનુવાદ છે, છતા તે એટલી બધી ઉત્તમ છે કે વાંચતાં જણાય તેમ નથી કે તે અનુવાદ છે.

૬૬. ઉપરની કૃતિઓ પરથી કોઇ એમ કહેશે કે ઋષભદાસે પોતાની જે જે કૃતિઓ રચી છે તે પોતાના સંપ્રદાયને લગતી છે,

તેમાંની ઐતિહાસિક કૃતિઓ પણ—જેવી કે કુમારપાલ અને હીરવિજયસૂરિ પરના રાસો છે—તે જૈન સંપ્રદાયની ઐતિહાસિક વ્યક્તિઓ સબંધી છે અને એજ રીતે સર્વ જૈન કવિઓએ પ્રાય. કર્યું છે.

૬૭. આના ઉત્તરમા કહેવાનું કે ઉપરોક્ત વાત મુખ્યત્વે કરી સત્ય છે અને એજ વાત જૈનેતર પ્રાચીન કવિઓને પણ લાગુ પડે છે. દલપત અને નર્મદ અર્વાચીન યુગમાં થયા પણ તે પહેલા જોઇશું તો જૈનેતર કવિઓએ પણ પોતાના સંપ્રદાયને લગતુંજ કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે. ટુંકામા અર્વાચીન યુગ પહેલાનુ કાવ્યસાહિત્ય—જૈનેતર કે જૈન—સાપ્રદાયિક જ હતુ[૩૪] તેથી તે સાહિત્ય સમજવાને—અભ્યાસવા માટે જૈનેતર અને જૈનના ધાર્મિક સાહિત્ય—કથા વગેરેનો અભ્યાસ કર્ત્તવ્ય છે.

૧૪ કેટલાંક કાવ્યોનું વસ્તુ

૬૮. (૧) કુમારપાલ રાસ તે જિનમડનગણિના કુમારપાળ-

---

૩૪ સરખાવો—પ્રસ્થાન માસિકના તાજા પ્રગટ થયેલા વૈશાખ સં. ૧૯૮૩ના અંકમા 'કવિશ્રી ન્હાનાલાલનો આધુનિક કાવ્ય સાહિત્યમાં ફાળો' એ નામના રા. અભિજિતે લખેલા લેખની પહેલી પંક્તિઓઃ—

"આપણા સાહિત્યનો અર્વાચીન યુગ દલપત નર્મદથી શરૂ થતો સાધારણ રીતે માનવામાં આવે છે. આ માન્યતા અનેક દૃષ્ટિબિન્દુએ છે કે નર્મદ દલપત પૂર્વે જે કાવ્યો લખાતા તે બધામા મુખ્યત્વે કરીને સામ્પ્રદાયિક તત્ત્વ વિશેષ હતું, અને આથી તે કાવ્યો સમજવાને માટે તે તે સમ્પ્રદાયોના થોડા ઘણા જ્ઞાનની ભૂમિકાની આવશ્યકતા રહેતી. આ વસ્તુસ્થિતિમાં દલપત નર્મદના આગમનથી ફેર પડયો, કાવ્ય સામ્પ્રદાયિક ચીલામાંથી નીકળી જઇ વધારે વિશાળ સૃષ્ટિમાં વિહરવા માડયું અને પરિણામે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ જેમ અનેકવિધ છે, તેમ કાવ્યની ગતિ પણ અનેક ક્ષેત્રોમાં થવા લાગી."

પ્રબંધ* પરથી (૨) હીરવિજયસૂરિનો તે દેવવિમલ ગણિકૃત હીર-સૌભાગ્ય નામના સંસ્કૃત મહાકાવ્ય પરથી, આ કાવ્યમા સત્તરસર્ગ છે. એમા કાવ્ય ૨૭૮૯ છે; ઉપરાત પ્રશસ્તિ ૨૨ કાવ્યાત્મક છે. બધાં મળી કાવ્ય ૨૮૧૧, કદાચ શ્લોકમાન ત્રણ હજારને પાંચ કવિ કહે છે તેમ થતૂં હશે (?) અને (૩) ભરતેશ્વર બાહુબલી રાસ તે શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્ય કૃત ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્રમાંના ઋષભદેવ ચરિત્રપરથી રચેલ છે, છતાં દરેકમા પોતની કલ્પના, વર્ણનસુંદરતા, પ્રતીયમાન છેજ.

પૂર્વઇં જે મહાપંડિત હવો, સૂરિ સોમ પંડિત અભિનવો,
પંચાસમિ પાટિ તે કહ્યો, તપગચ્છ સિરિ ટીકો થયો
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિવાય, જિનમંડણ નાંમિ ઉવઝાય,
કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતા નરનારી ચિત્ત ઠર્યો.
શાસ્ત્રઇ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રથ કર્યો ગુરૂ નાંમી સીસ
સવત ચઉદ બા ણો ભલો, કુપારપાલ ગાયો ગુણનીલો
કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યા તેહ,
કેતાએક ભાવ ગુરૂમુખથી લહ્યા, તે મિં જોડી વીવરી કહ્યા.
સોય ગ્રંથ હમણાં વંચાય, મનમા મત રાખો શકાય,
તે પ્રબંધ માહિ છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મે આણ્યું તસ્યું.

કેતાએક ગંભીર બોલ તિહા જેહ, મઇં રાસમાંહે જાણ્યા તેહ,
કેતાએક પરંપરાઇં વાત, તે જોડી આંણ્યાં અવદાત. ૬૩
જિનશાસ્ત્ર અનેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન સુણ્યાં કેતલા,
રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી તેહ. ૬૪
હેત યુકિત દ્દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,
વચન વિરૂદ્ધ કહ્યું હોઇ જેહ, મિચ્છા દુકકડ ભાખું તેહ ૬૫

---

* આનું ગુજરાતી ભાષાંતર વડોદરા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી, સ્વ૦ રા૦ મગનલાલ ચુનિલાલ વૈદ્યે કરેલું પ્રસિદ્ધ થઇ ગયું છે.

કવિત કાવ્ય શ્લોક નિ દૂહા, કર્યાં કવિ જે આગઇ હુઆ,
સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ, રાસમાહિ લેઇ આણ્યા તેહ. ૬૬
એણિપરિ બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણમાલા કરી,
સિદ્ધ કામકાજ માલીઈ વરી, બ્રહ્મસુતાઇ સાર મુઝ કરી. ૬૭

—કુમારપાલ રા .

(૨) પુરવિં દેવવિમલ પંન્યાસ, સોલ સરગ તેણિં કીધા ખાસ,
ત્રિણ્ય સહસ નિ પંચ કાવ્ય, કરજોડી કીધાં તેણિં ભાવ્ય.
પાચ હજાર નિ સઇં પાંચ, એકાવન ગાથાવ્‌ત્પદનો (ટીકાનો) સંચ,
નવહજાર સાતસઇં પીસ્તાલ, કરિ ગ્રંથ નર બુદ્ધિ વિશાલ.
વિકટ ભાવ છિ તેહના સહી, માહીરી બુદ્ધિ કાંઇ તેહવી નહિં,
મઈં કીધો તે જોઇ રાસ, બીજા શાસ્ત્રનો કરી અભ્યાસ.
મોટા વચન સુણી જે વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત,

—હીરવિજયસૂરિ રાસ.

(૩) હેમ ચરિત્ર કરે ઋષભનું, એ આણી મન ઉલ્લાસ,
સોય સુણી વળી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ.

— રતેશ્વર રાસ.

૬૯. આ ત્રણે રાસ પૈકી ભરતેશ્વર રાસમાં **જૈન** પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્રો ભરત અને બાહુબલિનું ચરિત્ર ધર્મ-કથાનક રૂપે છે, જ્યારે ગૂજરાતના રાજા કુમારપાલ, અને અકબર બાદશાહના પ્રતિબોધક હીરવિજયસૂરિ—એ બંને ઐતિહાસિક પુરૂષોનાં ચરિત્રો તેમના નામાભિધાનના બે રાસમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

૭૦ હિતશિક્ષાના રાસમાં **જૈન** શ્રાવકની ધર્મકરણી આપી છે, અને હીરવિજયસૂરિના ૧૨ બોલના રાસમાં હીરવિજયસૂરિએ પોતાના સમયમાંના વિદ્વાન્ સાધુ અને આચાર્યની સંમતિથી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય નામના વિદ્વાન્ ઉગ્રસ્વભાવી સાધુએ રચેલા બીજા **જૈન** પંથોના ખંડ-

નાત્મક ગ્રંથ નામે 'કુમતિ કુંદ્દાલ' થી ઘણો ખળભળાટ થયો હતો તેથી તેને જલશરણ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખળભળાટ અટકાવવા માટે બાર બોલ લખી તેને જૂદાં જૂદાં સ્થળોએ પળાવવા માટે મોકલાવી આપ્યા હતા તેનું વર્ણન છે.

૭૧ ઋષભદેવ અને મલ્લિનાથ એ **જૈન**ના વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકરો પૈકી પહેલા અને ઓગણીશમા તીર્થંકર છે તેના ચરિત્રો છે. મલ્લિનાથ રાસમાં જ્ઞાતા ધર્મકથાંગમાંથી તેનો સંબંધ લીધો છે. શ્રેણિક એ હાવીરના સમયમા મગધનો રાજા હતો કે જેનું બિમ્બિસાર એ નામ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જોવાય છે. અભયકુમાર એ તેનો કુમાર અને મંત્રી હતો; તેમનાં ચરિત્રો તે તે રાસમાં આપ્યાં છે; સ્થૂલિભદ્ર એ નવમા નંદના શકડાલ મંત્રીનો પુત્ર હતો. અઝાપુત્ર, કયવન્ના, વીરસેન, સુમિત્ર રાજા જૈન કથાસાહિત્યમાં દાર્ષ્ટાંતિક પુરૂષો છે. આર્દ્રકુમાર એ ઉક્ત અભયકુમારથી પ્રતિબોધિત અનાર્ય રાજાનો પુત્ર હતો. આમ ચરિત્રો કાવ્યમાં નિરૂપણ કરી 'વાર્તાના ચમત્કારના ભોગી શ્રોતાઓની રૂચિને પોષતું સાહિત્ય' કવિએ પૂરૂં પાડયું છે.

૭૨. તે સિવાય વિધિ, ઉપદેશ, બોધ સંબંધે સંસ્કૃત અને માગધી ગ્રથો નામે શ્રાદ્ધવિધિ (રત્નશેખર સૂરિ કૃત, વિરચિત સં. ૧૫૦૬), અને ઉપદેશમાલા કે જેના રચનાર તરીકે મહાવીર હસ્ત દીક્ષિત શિષ્ય ધર્મદાસ ગણિ કહેવાય છે, તે પરથી સ્વતંત્ર અનુવાદ રૂપે શ્રાદ્ધવિધિ અને ઉપદેશમાલા રાસ કવિએ રચ્યા લાગે છે શ્રાદ્ધવિધિમા શ્રાદ્ધ--શ્રાવકોનાં સંપૂર્ણ આચાર આળખેલા છે અને ઉપદેશમાલામાં સાધુના આચાર—ચરિત્રપાઠો મૂકેલા છે. તે સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ (બોધિ—પ્રજ્ઞા) શુ છે, એ સમજાવવા સમકિતસાર રાસ રચ્યો છે અને જગતમાં જીવ અને અજીવ એ બે તત્ત્વો પરથી પાપ, પુણ્ય આસ્રવ [કર્મદ્વાર]. સંવર, [કર્મનિરોધ], નિર્જરા [કર્મનો અંશતઃ ક્ષય]

અને મોક્ષ [કર્મનો આત્યંતિક ક્ષય] એમ સાત તત્ત્વો થાય છે તે મળી નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજાવનાર નવ તત્ત્વ એ નામનો પ્રકરણગ્રંથ કવિએ નવતત્ત્વરાસરૂપે અનુવાદ કર્યો લાગે છે, અને બાર વ્રત [પંચમહાવ્રત અને સાતગુણવ્રત મળી બાર વ્રતઃ—નામે અહિંસા, અસ્તેય, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, દિગ્પરિમણ, દેશાવગાસિક, ભોગોપભોગ પરિમાણ, અનર્થ દંડ, સામાયિક, પૌષધ, અતિથિ સંવિભાગ] નું સ્વરૂપ, દેવ અને સમય એટલે શાસ્ત્રનુ સ્વરૂપ, સમજાવવા અને જૈન તીર્થોમાં મહાન્ તીર્થ નામે પાલીતાણાના શત્રુંજય પર્વતના તીર્થનું માહાત્મ્ય, અને પુણ્યની પ્રશંસા કરવા રૂપે અનુક્રમે વ્રતવિચાર, દેવસ્વરૂપ, સમય સ્વરૂપ, શત્રુંજય રાસ, અને પુણ્ય પ્રશંસારાસ કવિએ રચ્યા છે. આ શિવાય અનેક સ્તવનો, સ્તુતિઓ અને નમસ્કારો રચ્યા છે કે જે હાલ પણ ઘણા ભાવથી શ્રાવકો પ્રભુસ્તુતિ કરતા બોલે છે.

૭૩ તેમજ વિશેષમાં એ નોંધવા જેવું છે કે શ્રી ઋષભદાસ કૃત કુમારપાળ રાસપરથી સંવત્ ૧૭૪૨ આસો શુદિ ૧૦ (વિજયા-દશમી) ને દિને જિનહર્ષ ગણિ નામના (ખરતર ગચ્છીય) સાધુએ કુમારપાળ પર સંક્ષિપ્તમાં રાસ રચેલો છે

તે શ્રી જિનહર્ષ જણાવે છે કે:—

'રિષભ કીયો મે રાસ નિહાળી, વિસ્તર માંહિથી ટાળી હો,
રાસ રચ્યો નિજ મતિ સંભાળી, રસના પવિત્ર પખાળી હો,
—સોભાગી ભવિયણ! ધર્મસ્યું હો ચિત્ત લાઇસે. ૧૨

૭૪. આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈન સાધુ અને શ્રાવકોમાં ઋષભદાસે પોતાના આચાર અને વિચારથી અતિ ઉત્તમ છાપ પાડી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે.

૭૫. ઋષભદાસની સર્વ કૃતિઓ તપાસી નિરીક્ષવા યોગ્ય છે,

તેમાંથી તેમના સમયની ગૂજરાતની સ્થિતિની અનેક સામગ્રી મળી આવે તેમ છે. તેનાં સુભાષિતો જુદાં હાથ લાગ્યાં નથી. પરંતુ બધી મોટી કૃતિઓમાં પુષ્કળ સાંપડે છે અને એક બીજામાં પુનરૂક્ત થાય છે તો તે દરેક કૃતિમાંથી સંગ્રહીત કરી શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ કે અન્ય સંસ્થાએ મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય છે. તેની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકજ પુસ્તકાકારે છપાય તો તે વિશેષ અનુમોદનીય છે. આમ થશે ત્યારે આ કવિ, પ્રેમાનંદ અને તેના જેવા કવિઓની સાથે પોતાનું સુયોગ્ય સ્થાન લેશે એ નિર્વિવાદ હું ગણું છું.

૧૫ ઇ. સ. ૧૪ મા શતકનું જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય

૭૬. જૈન ગૂર્જર સાહિત્યનો ક્યારે આરંભ થયો તેના સંબંધમાં સ્વ. સાક્ષરશ્રી ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે:—

"પર્વ હરાડમું શતક. જૈન કવિતાનો પ્રથમ ઉદય

(આ) જૈન કવિ દયરત્ન.

જૈન કવિતાનો ગુજરાતીમાં પ્રથમ ઉદય—અન્ય કવિયોથી જુદો પડતો અને ઉક્ત પ્રકારની જૈન શૈલીના અને જૈન વિરક્તિના ગુણોથી ભરેલો–પણ **તનખા** જેવોજ."[૩૫]

૭૭ આ કથન જૈન ગૂજરાતી સાહિત્યના અનંતશાખિત્વ, વિસ્તારની અનભિજ્ઞતાને લઇને થયું છે એમ જણાવ્યા વગર રહી શકાતું નથી, અને તેથી ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ સાક્ષરશ્રીને ઠપકો કે દોષ આપીએ તો અન્યાય ગણાશે. વાસ્તવિક રીતે જે સમયમાં આદિ ગૂર્જર સાહિત્યનાં બીજ ગુજરાતનાં અમુક સ્થલે રોપાઇ પ્રગટ થયાં છે એવું

---

૩૫ જુઓ પ્રથમ સાહિત્ય પરિષદ્નો રિપોર્ટ પૃ. ૧૬.

ઉક્ત સાક્ષર જણાવે છે એટલે ઇ સ ૧૪૦૦-૧૫૦૦ સુમારે, તેથી અગાઉનું જૈન ગૂજરાતી સાહિત્ય હસ્તલેખોમા મળી આવેલું જોવામાં આવ્યુ છે સત્તરમા સૈકામા—બીજાનું ભરણું એક બાજુ રાખી કહીએ તો—શ્રી પ્રેમાનંદ શરૂ કરે તે પહેલાંના ઋષભદાસ નામના શ્રાવક કવિ એકલાએ લગભગ દશહજાર ગાથા ઉપરાંત કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે, અને અઢારમા સૈકામા તેનો વિસ્તાર વિશેષ છે તો પછી તેને **તનખા** કહી શકાશે નહિ ઓગણીશમા શતકમાં પણ જૈન કવિઓ ઓછા નથી થયા. તે માટે ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ જણાવે છે કે "ચોથો ભાગ-જૈન કવિઓ, એ ચારેક હરાડમા શતક પેઠે"—એ કથન ફેરવ્યા વગર છૂટકો નથી. મારૂં આ વક્તવ્ય જૈનોના ગૂર્જર સાહિત્ય ગ્રંથોનો ઇતિહાસ લખાશે ત્યારે અને જેમ જેમ વધુ જૈન સાહિત્ય પ્રગટ થતું જશે તેમ તેમ યોગ્ય છે કે નહિ તે પ્રતીત થાય તેમ છે.[૩૬]

૭૮ અત્યાર સુધી જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં નથી આવ્યું તેનું કારણ એ છે કે (૧) મોટે ભાગે અને પ્રાય. તેના સ્રષ્ટાઓ જૈન મુનિઓ હતા. તેઓ પોતાની કૃતિઓ તથા પોતાના પૂર્વકાલીનની કૃતિઓ ધર્મસ્થાનમાંજ—ઉપાશ્રયમાંજ રહી વાંચતા અને સભળાવતા. જ્યારે બ્રાહ્મણ કવિઓ ગામના ચોરામાં કે બે ત્રણ શેરીઓ ભેગી થતી હોય તેવા ચોગાનમાં વાચતા યા માણગોળાવાળા બની લોકને સંભળાવતા સરખાવો 'વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણ રાસ'—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩

---

૩૬ આ સને ૧૯૧૫મા લખાયું છે અને ત્યાર પછી તે અત્યાર સુધીમાં વધુ જૈન સાહિત્ય આનંદકાવ્ય મહોદધિના મૌક્તિકોદ્વારા તેમજ બીજે સ્થલે પ્રગટ થયું છે. સંવત્ ૧૩મી સદીથી સત્તરમી સદીના જૈન ગૂર્જર કવિઓનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ મારા સગ્રહગ્રંથમા બહાર પડયું છે તેમાં ૨૮૭ કવિઓની ૫૪૧ કૃતિનો નિર્દેશ છે.

-પંક્તિ ૧. (૨) જૈન અને જૈનેતર બંને કવિઓ જૂદી જૂદી જાતની કથાઓ રચી લખતા, પરંતુ તે લખેલા ગ્રંથો બીજાને આપતાં યા ગમે ત્યાં મૂકતાં રખેને તેને 'આશાતના' થાય, તે માટે બહુ કાળજી રાખતા, જ્યારે જૈનેતરોનો તેવો અભિપ્રાય રહેતો નહિ. વળી આ ઉપરાંત હાલના જૈનો મુળે એવા અભિપ્રાયના હતા કે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી લાભને બદલે ગેરલાભ વધુ થાય છે, જ્ઞાનની આશાતના થવાનો સંભવ છે, પાત્રને બદલે અપાત્રને હસ્તે જવાથી જ્ઞાનનો દુરૂપયોગ થાય તેમ છે, તે ધીમે ધીમે છપાવવાની વલણુવાળા થતાં જૈનશાસ્ત્રના પ્રકરણ ગ્રંથો અને સંસ્કૃત ભાષાના ગ્રંથો મુદ્રિત કરાવવા લાગ્યા, અને પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય પણ કેટલુક બાળબોધલિપિમાં (૩) શ્રાવક ભીમશી માણેકે અખંડ પણે પ્રગટ કર્યું, પરંતુ હાલની શૈલી પ્રમાણે પ્રગટ કરવા પ્રત્યે બહુ લક્ષ ન રહ્યું. તેમ કેળવણીનો બહુ ઓછો પ્રચાર, તેથી સાહિત્યની કિંમત સમજાઇ નહિ અને તેથી જે કંઇ તે પ્રત્યે થયું તે પ્રમાણમા ઘણું ઓછું હોવા ઉપરાંત અધૂરામાં પૂરૂ કેટલાક તરફથી ચિંથરીઆ કાગળમાં પ્રગટ થયું. હવે સુચિન્હ જણાવા લાગ્યાં છે કે કંઇ કંઇ પ્રયત્ન સારી દિશામાં થવા લાગ્યા છે.

૧૬ કવિનાં કાવ્યો માંથી કેટલાક વાનગી.

૭૯. ઋષભદાસ કવિની કારકીર્દિ સ. ૧૬૬૬થી એટલે ઇસવી સનના અઢારમા સૈકાના પ્રારંભથી શરૂ થાય છે. એટલે ગુર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ પ્રેમાનંદ, શામળ અને અખાની પૂર્વના હોવાનુ તેને માન છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેની વર્ણનશૈલી, શબ્દરચનકૃતિ, ભાષાગૌરવ તે કવિઓની સરખામણીમાં ઉતરતાં કહી શકે તેમ નથી.

૮૦. હવે તેમના રતેશ્વર બાહુબલી રાસમાથી થોડા નમુના લઇએઃ-

રાગ રામગ્રી.

રૂદન કરેરે અંતેઉરી, ત્રોડે કંઠના હારરે,
નાખે બીડારે પાનની, કુણ કરસી અમ સારરે;
રહો રહો રત નરેશ્વર। . ૧

રહો રહો ભરત નરેશ્વર, તુમ વિણુ શૂન્ય તે રાજરે.
ઈંદ્ર સરીખો દેવતા, માને જેહની લાજ રે. રહો ૨
અસ્તક વેણીને વિડારતી, ફાડે કંચુકિ ચીર રે,
મોતીહાર ત્રુટયા પરે, નયણે ગળે વળી નીર રે. રહો. ૩
નાટિક ગાન તે પરિહરે, મૂકે સકલ શણગાર રે,
ભૂમિ પડી એક વલવલે, કિસું કયું કરતાર, રે રહો. ૪
પાછા વળિયેરે પુરધણી, મૂકા ન જઇયે અનાથ રે,
સાર સંભાલ ન મૂકીયે, જેહનો ઝાલ્યો હાથ રે. રહો. ૫
નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિણુ તેહ સુકાય રે,
તુમો જળ સરીખા રે નાથજી, જાતાં વેલડી કરમાય રે. રહો ૬
જળ વિણુ ન રહે માછલી, સૂકે પોયણુ પાન રે,
તુમ વિણ વિણસેરે યૌવનું, કંઠ વિના જિમ ગાન રે. રહો. ૭
નારી નિરખી પાછા વળો, રાખો અમારી તે મામ રે,
તુમ વિણુ શૂના રે માળિયા, શૂનો શય્યાનો ઠામ રે રહો. ૮
ઇમ વલવલતી રે પ્રેમદા, આસુડા લુહે તે હાથ રે;
તુમ વિણુ વાસર કિમ જશે, તુમ વિણુ દોહીલી રાત રે. રહો. ૯

રતેશ્વર રાસ. પૃ. ૮૬.

આ રાજા ભરત ચક્રવર્તીને વૈરાગ્ય થતા તેના રાજત્યાગ વખતે તેની રાણીનો વિલાપ તે સાથે, નલરાજાએ તજી દીધેલી વૈદર્ભી પાસે

વનમાં એકલી છે ને વખતે જે વિલાપ પ્રેમાનંદે કરાવ્યો છે-'વૈદર્ભી વનમાં વલવલે'-એ સરખાવો.

૮૧. આજ રાસમાં 'આ ભરતેશ્વર આવિયો' ઢાલ ૩૪ માં છે, સરખાવો પ્રેમાનંદનું 'એ નલરાય આવ્યોરે.'

૮૨. હવે અન્ય વિષય જોઇએ લગ્ન પ્રસંગે થતી વિધિમાં વપરાતી સામગ્રી વૈરાગ્યવાસિતને મન શું સૂચવે છે તેનું વર્ણન કરતાં કવિ તેજ રાસમા (પૃ. ૬૦) કહે છે કેઃ—

માત તાત મોહે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે,
અંગે પીઠી જબ ચોળાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ. ૧
ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કટુ હોય;
ખૂંપ ભરંતા આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે. ૨
વળી ચિંતે ભૂષણ ભાર, ગળે સાકળ ચિંતે હાર
હાથેં શ્રીફળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે ૩
વરઘોડો ચઢીઓ જામ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ,
બહુ વાજિંત્ર બજાવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે. ૪
વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેઠી ગતિ સંભારે;
પુખે ધુંસરૂં વેગે આણી, સંસાર ધુંસરની એ ધાણી. ૫
ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિંધાશે નિરધાર,
દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસાર માંહે ખંડાવે. ૬
અર્ઘ દેતાં જ્ઞાને જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;
શ્રાવસંપટ જવ ચપાવે, વિવેક-કોડીયાં મુજ ભંજાવે. ૭
નાક સાહીને વેગે તાણે, સંસારે તણાવું જાણે;
કન્યા છાટે નવતંબોળ, કહે જીવ હશે એમ રોળ. ૮
કઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે બાળ;
પછી ગ્રહે તે કન્યા હાથ, તે તો દુર્ગતિ સાહુ થાત. ૯

લોક તિલક કરે તે માટે, જાવું દુર્ગતિ કેરી વાટે;
ગાંઠે પડતા સહી બંધાણો, દોહિલું છુટવું છે અહીજાણો. ૧૦
અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર-ચિતા રે સંભારી ત્યારે,
ફેરા દેતો જેણી વાર, ચિંતે ફરવું સહી ગતિ ચાર. ૧૧
ચોરી ચારે મમ જાણુ, એ દેખાડે ચહુ ખાણુ,
એમ આતમભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

— રતેશ્વર રાસ. પૃ. ૭૦-૭૧

[આમા હમણાની લગ્નવિધિ સાથેનુ સામ્ય ઘણું પરખાય છે]

૮૩ ઉત્તરતની સ્ત્રીનું વર્ણન કવિ આ પ્રમાણે કરે છેઃ—

દંત જિસા દાઢમકળી, અધર પ્રવાળી રંગ,
ઓર ઘણી કટી પાતળી, સબળ સુકોમળ અંગ
કનકકુંભ દેવેં ઘડયા, તાસ પયોધર હોય,
કમળ-નાળ સરખી કહી, નારી બાહુડી હોય
પગ પંકજનું જોડલું, જંધા કદલીસ્તંભ,
હંસગતિ ચાલે સહી, રૂપે જાણું રંભ.
દેવકુમારા પદ્મની, અંગ વિભૂષણ સોળ,
પહેરણુ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમ લોળ.
ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત,
રયણુ ઝાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત.
સાર વસ્તુ જગમા ઘણી, લીધુ તેનું સાર,
નારીરત્ન નિપાઇયું, તિસો રત ભરતાર.

—એજન પૃ. ૩૯-૪૦

૮૪ કુમારપાલ રાસ લઇએ. આંબા પર કહેતાં કવિ કહે છેઃ—

અંબ તણા ગુણ કેતાં કહું, ફરસ કરંતા બહુ સુખ લહું,
સકલ વસ્ત્રમા આંબો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર.

પ્રેમલ જેહને પુહુવિ ન માય, તેણઇં ગંધઇં સુખ સાતા થાય,
પુષ્ફ તણો કોયલ મનિ ધરઈ, ખાતી બઇઠી ટહુકા કરઈ.
પત્ર સુકોમલ સહી કહેવાય, ઘરિ ઘરિ તોરણિ તે બંધાય,
છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલઈ અંત તે ઉષ્ણકાલિ.
પવન લૂ અને તડકો તાપ, તેણઇં દિવસ નુખ કાઢઇ આપ,
નદી નવાણ સૂકે જિણિવાર, અમૃત રસ તવ દિયે સહકાર.
અંબ તણા ગુણ દીસે જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આણે તિસ્યા,
તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરે, સોય પુરૂષ સઘલામાં સરે.

—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩૩ કડી ૮૬–૯૧

૮૫. સિદ્ધરાજ જયસિંહનુ સ્વર્ગગમન થતાં તેના શબને દાહભૂમિ પર લઈ જવામાં આવે છે ત્યારે કવિ કહે છે કેઃ—

સોનાવરણી રે ચેહ બલે, રૂપાવરણી તે ધુહરે,
કુંકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરજાલીઅ તેહરે.
માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે,
સુર નર કિંનર રાજીઆ, અંતે મૃતિકા સર્વરે—

માન મ કરસ્યો રે માનવી.

જે શિરે રચી રચી બાધતા, સાલૂ સખરા ને પાગ રે,
તે નર પોઢયા રે પાધરે, ચાંચ દિયે શિરિ કાગ રે—માન.
જે નર ગંજી રે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાન રે,
તે નર અગનિ રે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાન રે.—માન.
ચીર પીતાંબર પહેરણે, કંઠે કનકના તે હાર રે,
તે નર અંતે માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સાર રે.—માન.
જે શિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર ખંધિ રે,
તે નર અંતે રે લેઇ ગયા, દેહે દોરડા બાંધિ રે.—માન.

ચોસઠિ સહસ અંતેઉરી, પાયક છનું તે કોડિ રે,
તે નર અંતે રે એકલા, સુતા ચીવર ઓઢિ રે—માન
જે જિહા તે તિહાં રહ્યુ, પાતિગ પુણ્ય બે સાથિ રે,
એહ સરૂપજ દેહનુ, પુણ્ય કરો નિજ હાથિ રે.—માન.
જેહસ્યું હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજન સાર રે.
તે નર કાલિ માટી થયા, ઘડતા પાત્ર કુંભાર રે—માન.
ચંપકવરણી રે દેહડી, કદલી કોમલ જાઘ રે,
તે નર સુતા રે કાષ્ઠમાં, પડે ભડોભડી ડાગ રે.—માન.
દેહવિડંબણ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા તું લાગ રે,
જેસંગ સરિખો રે રાજીઓ, બાલી કર્યો તિહા રાખ રે.—માન.

—એજન પૃ. ૧૪૭–૧૪૮ કડી ૨૯–૩૯

૮૯. એક પુરૂષ, પોતાની સ્ત્રીને તે ગામનો ધણી લઈ ગયો તે માટે કુમારપાલ રાજા પાસે નીચે પ્રમાણે ફર્યાદ કરે છે કે.—

નિત ઝૂરૂ દૂખીઓ ફરૂં, જોઉ તો ગામોગામિ,
સીતા વિછોહ્યો રાઘવ, કેમ રોયો વનિ રાનિ.
રામ રડતે વનિ રડું, રડયા તેહ મૃગલાય,
રોયા તે વનનાં પખિયાં, રોતા રયણિ વિયાય.
રામ રડે લખમણ બુઝવે, ઘેલા રામ મ રોય,
ગઈ સીતા અમે લાવસું, લે લોટો મુખ ધોય.
રાઘવ! રૂદન તમે મમ કરો, વનિ ઘેલા થાસ્યો રામ,
એ જેહવી લખિ આણસ્યું, તેહતું સીતા ધરસ્યું નામ.
જલ જલ કમલ ન સંપજે, વનિ વનિ અગર ન હોય,
ધરિ ધરિ સીત ન સંપજે, વીર વિચારી જોય
આભા–મંડણ વીજલી, પર્વત–મંડણ મોર,
ઘર–મંડણ સુભારજા, મુખ–મંડણ તંબોલ.

જસ ઘરિ ગ્રોડી હાંસલી, આંખડીઆલી નારી,
તે ઘરિ સદા અજૂઆલડું, મુરખિ તેહ જ નિવારી.
એક નર સુણીઓ ને દુખી, જેહને નહિ ઘરિ નારી,
કરે દીવો કલસજ કરી, કુણુ ઉભો રહે બારી.
તેણું કારણિં હું નિત રડુ, અંન પાન કીઆ ત્યાજી,
આગે કિમ ઢોલો રડયો, નારી મારૂ કાજિં.
મયા વ્હાલી ઈશને, સીતા વ્હાલી રામ,
લક્ષ્મી વલ્લહી રૂકમણી, રાધવ વ્હાલી સ્યામ.
તિમ મુંજ વાહલી પદમની, ચઢી પીહારઈ હાથિ,
દિવસ દૂખઇં કરી નીગમું, પણિ નવિ જાય રાતિ.
કનક તણી કચોલડી, ભાંગી પત્થર લગ્ગ,
સગુણ નિરગુણસું મરે, અમી વટાલ્યુ કગ્ગ.
એણું દુઃખે યોગી થયો, જીવુ તેણું આધાર,
મર નરિંદ આગલિ થસે, તે ગઈ વાલઇં નાર

—કુ. રા. પૃ. ૧૩૫–૧૩૬ કડી ૧૬થી ૨૮.

૮૭. સાગર સંબંધી એક સ્થળે જણાવે :—

વાહણે ચઢયો એકવાર, ગાજે ગગન અપાર,
ઊછળે સાગર નીર, ગાજે સબલ ગંભીર.
મચ્છ પ્રગટ બહુ થાય, ભયકર સબલજ દેખાય,
વાહણુ પાતાલમ્હા જાય, ગગન લગી ઉંચું થાય.

—હી. રા. પૃ. ૨૧૪.

૮૮. હીરવિજયસૂરિનાં સંભારણાં માટે ઉપમાઓ આપી લખે છે કેઃ—

જિમ કોકિલ સમરે સહકાર, જિમ ચાતક સમરે ઘન સાર,
ચંદા તણે સમરણુ ચકોર, સમરે જલધર પ્રત્યે મોર.

મધુકર જિમ સમરે માલતી, ઉત્તમ સ્ત્રી સમરે નિજ પતિ,
વછ નાન્હો સમરે જિમ ગાય, બાલક જિમ સમરે નિજ માય.
સકલ સાધ અમો સમરૂ હીર. ગૌતમ જિમ સમરે મહાવીર,
તેણિપરિ સમરૂં ગુરૂ ગણધાર, તુહ્મે જાતાં અહ્મ કુણ આધાર

—હી. રા. પૃ ૨૨૫

૮૯. વાણિયા સંબંધી એમ કહે છે કે:—

વણીગ કટક ચઢયાં ફેરવે, વણિગ ધનનો મદ જીરવે,
વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમે.
વણિગ કરે સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણ હાર,
વણિગ દયાવંત જાંણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારે વાણીઆ
અજા મહિષ ગવરી સાઢીઆ, મારંતા છોડે વાણીઆ,
ટાલે અકર અને અન્યાય, સોય કરે જે ન કરે રાય.
તેણિં સહી વણિગનું કુલ સાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર.

—કુ રા. ખંડ ૨ પૃ ૧૮૨.

૯૦. આજ પ્રમાણે ચોપાઇમાંજ તે અન્યત્ર કહે છે કે:—

વડી જ્ઞાતિ વાણિગની કહીએ, આ કલિયુગમાંહિ લહીએ,
જે નીતિ સકલના જાણ, જેને અભક્ષ તણા પચ્ચખાણ
નહી પર પ્રાણીનો ઘાત, વાંકી વાટે જે નવિ જાત,
જીરવતો મદ ધન કેરો, તેણે કુલ વાણિગનો વડેરો.
ધન્ય વણિગનો અવતાર, કરે સકલ પ્રાણીની સાર,
વાણિગ બંધ થકી છોડાવે, નર સહુને કર ઓડાવે
વાણિગ દેતા દખિણ લક્ષ, વળી ઊતારે દૂરભિક્ષ,
વાણિગને નમે રાણા રાય, ટાળે અકર અને અન્યાય.
ચઢયા કટક તેહને ફેરવતા, નર દરિદ્રપણું નિર્ગમતા,
તિણે વાણિગનું કુળ સાર, જિણ કુળે હુઆ બહુ દાતાર.

—હી. રા. પૃ ૧૮.

૯૧. વણિકની બીજી બાજુ પણ કહે છેઃ—

ગલે પાશ દેવે આણિયો, છેતર્યો નવિ જાયે વાણિયો

ક્ષેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચઢાવે પાડ.
વલી વિષધરને સેવીયે, પણ નવિ સેવિયે કરાડ,
આગે લુંટેરા છેતરા, ખુંદી હુંબડો હોય,
લેઇ હથીયાર તસ્કર હણ્યા, વણિગ સમો નહિ કોય.
વણિક ઘર તસ્કર ગયો, છાંટયો કાગલ તામ,
નાહક ધોયો બાપડો, લેઇ ન શકયો દામ
ભજગ્ગા ભૂપ ભુઅંગમા, એ મુખ દોહલા કુંત,
વૈરી વીંછી વાણિયો, પૂઠે દાહ દેઅંત.

આંગલ મૂકી માગલ વાસે, માગલ મૂકી મૂલ પ્રકાશે,
જો જાણે તો પાડે હાંસે, વણિગ કલાથી દૈવે નાસે.

—હિતશિ ।' રાસ. પૃ. ૧૫૨–૧૫૩.

૯૨. ખરો વાણિયો કેવો ાવો જોઇએ ? તે કહી તેને કવિ શિખામણ આપે છેઃ—

વણજ વ્યાપારે ડા ારે જોઇયે, ઓલખે સહુ કરિયાણાં,
સઘલી ભાષા બોલી જાણે, પરખે સઘલાં નાણાં
હસ્તસંજ્ઞા સમજે રે સઘલી, કરપલ્લવી પણ જાણે,
નેત્રપલ્લવી જે નર સમજે, વ જ કરી ધન તાણે.
વિણ દીઠે સતકાર ન દીજે, દીજે બહુ દેખંતાં,
મિત્ર સંધાતે વણજ ન કીજે, શાસ્ત્રે વરજ્યા એતા.
નટ વિટ વેશ્યા ને જૂવટિયા, મ કરિશ ત્યાં ઉધારો,
ધર્મ પોતાનો નવિ હેલાયે, તેહ વણજ કર સારો.
કૂડાં કાટલાં તું પરિહરજે, દેખીનો એ લા ।,
એક વારે એ શિરનો જાશે, પાઘડી સાથે ગા ।.

કૂડો કરહો મમ કાઢિશ ભોલા. સમ મમ ખાઇશ ઝાઝા,
પરધૂતીને પિંડ જે ભરતા, નહિ પરમારથે તાજા
બદલી વસ્તુ મ આપીશ કોને, છેતરતાં છેતરાઇશ,
દૂધ બીલાડીને દૃષ્ટાંતે, મસ્તક ખૂંપૂં ખાઇશ.
દેવ ગુરૂ ધર્મ તણા સમ મૂકે, સત્યનો ચીલો રાખે,
ભેલ સંભેલ મ કરજે વસ્તે, કાંઇક સાચુ ભાખે.
ખોલે માથુ મૂક્યું જેણે, તેહશુ મ કરીશ કૂડું,
ધર્મિ પુરૂષને જો તું વંચિશ, તેણે લાભે તૂં બૂડો.
દેવ ગુરૂ ઠાકુર મમ વચો, ચોથો પુરૂષ સુંહાલો,
જો કોઇ મરણ વિમાસે હઇયે, તો મમ વંચે બાલો.
કોનો પઢુ મમ થાઇશ ભાઇ, નવિ પૂરેવિ સાખો,
સમ મમ ખાજે ધીજ તજે જો, એ શીખામણ રાખો.
વણ-૮ વ્યવહાર કહ્યો મેં માડી, રૂડે દુર્મતિ છાડી,
ઋષભ કહે હિતશિક્ષા સુણે જે, તસ શિર દૈવની ડાંડી.
—હિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૭૭–૭૮.

૯૩ વાણિયાને વિશેષ શિખામણ પછી આપે છેઃ—

થયું વસ્તુનું આકરૂ જ્યારે, ધણું ત્રગણું વેચે ત્યારે,
અતિ ઝાઝું ત્યાહિ ન જાણે, ગયા કરિયાણા ન વખાણે.
પાસંગ કાટલા હીણા જેહ, ખાંચી ડાંડીયે ટાલી તેહ,
રસ–ભેલ ને વસ્તુનો ભેલ, તજે તેહને સાંઇશું મેલ.
કૂડો કરહો ને ખાતા લંચ, અતિ બહુ સેવતા મંચ,
નાણું ખોટું ને સાચું ભાંજે, લેઇ શાઇ ને મોઢું માંજે.
આહક પરના નવિ ભાગીજે, વાણી–ફેર તે કિમહિ ન કીજે,
અંધારે વસ્તુ ન દીજે, અક્ષરના ભેદ ન કીજે.
પરવંચના જે બહુ પેરે, ઉત્તમ કરતા એક મેરે,
કરી માયા ને વંચે જેહ, જગમાંહિ વંચાયે તેહ.

દેવલોક ને મોક્ષનાં સુખ, કિમ પામે પર કરી દુ:ખ,
પરવંચના મ કરો કોય, સત્ય ચાલતાં ? બહુ ધન હોય.

૯૪. કવિ પોતે શુદ્ધવ્યવહારી વણિક હતો અને તેથી વણિક સબંધી જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

૯૫. કવિનાં થોડાં સુભાષિતો કુમારપાલ રાસમાંથી લઇએ: તે ચોપાઈ, દૂહા, છપ્પા વગેરેમાં છે.

અ. ચોપઈમાં સુભાષિતો.

(૧) જનની સમ નહિ તીરથ કોઇ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલે જોઇ,
જેણે માની પોતાની માય, સકલ તીર્થ ઘરિ બેઠાં થાય
જેણી માતાએ ઉદરે ધર્યો, મલ મૂત્ર ધોઇ ચોખો કર્યો,
તે માતાના પૂજે પાય, ગુણ ઉસકલ કિમે ન થાય
સોવન બરાબરિ તોલે જોય, ખંધિ ધરી કરે તીરથ સોય,
ઇંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.
પગ ધોઇને પાણી પીયે, અમૃત-કવલ માતા-મુખિ દિયે,
દેવ-ચીવર પહેરાવે જોય. ગુણ ઉસંકલ કિહે ન હોય.
ખંડ ૨ પૃ. ૬૯.

(૨) વિણ રાંધણે વિણસે જિમ ખીર, વિણ પહેરે નારિ વિણસે ચીર,
વિણ ખેડયું વિણસે જિમ જૂત, વિણ હાથે વિણસે ઘરસૂત્ર.
વિણસે વિણ ચઢ નારિ તુરી, અતિ લાડે વિણસે દીકરી,
વિણસે ખય રોગે જિમ ગાત્ર, વિણસે ભુંડા સાથે યાત્ર
વિણસે દાતા વિહુણાં પાત્ર, વિણસે પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર,
મન મેલે વિણસે પરલોક, પુણ્ય કરિયું તે થાય ફોક.
વિણસે વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણસે કંઠ વિહુણું ગાંન,
વિણસે પુરૂપ કુદેશે ગયો, વિણસે ઋષિ થિરવાસો રહ્યો.
ખંડ ૧ પૃ. ૫૧.

(૩) પ્રાહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉખે જાયે તેહ.
ષટ મહિના જીવે કેસરી, કાલા કાગ ન જાયે મરી.
ખંડ ૨ પૃ. ૧૩૫.

(૩) અંધ પુરૂષ ને આંગણે કુઇ, નાહનો બાલ ને મા તસ મુઇ,
પડ્યા દાંત સોપારી ઘુંટે, આસણુ ગુમડું ચઢવુ ઉટે.
ઘર નાલ્યા વચિ ખીલો જડગ્યો, નિર્ધન આટે બહુજલિ પડગ્યો,
લૂખું ભોજન ટાઢું થાય, સાતે દુખ મોટા કહવાય.
ખંડ ૧ પૃ. ૧૨૫.

(૫) ઉંઘ ન માગે શૈયા સાર, અરથિ ન ગણે દોષ વિચાર
ભૂખ્યો નવિ માગે સાલણું, કામી ન પૂછે કુલ સ્રીતણું. ૧—૨૨

(૬) જો ધનવંત અધિકેરૂ જમે, સકલ લોકને તે પણ ગમે,
જો નિરધન અધિકેરૂં ખાય, તો દારિદ્રી નર લાય.
ધનવત બોલે આલપંપાલ, લોક ભણે તસ વાચાલ,
જો નવિ બોલે રક સરીર, તો સહુ ભાખેં ભલા ગંભીર.
જો ઉંઘે સુણતોજ વખાણ, તો એ લીનો પંડિત જાંણુ,
પંથે ધનવંત પાલો જાય, તો તે માન રહિત કહેવાય. ૧—૪૭

(૭) ધિગ્ મુખ જીહા નહિ તત્ત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન,
ધિગ્ કુલ જિહા નહીં પુત્ર સુસાર, ધિગ્ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર.
૧—૫૪

(૮) લોભે જાય પૂરવ પ્રીતિ, લોભે નાસે ગુણની રીતિ,
લોભે ન રહે ન્યાય ને નીતિ; લોભઈ જાય કૂલની રીતિ.
લોભે નર સઘળે હેલાય, લોભી વંચે પુત્ર પિતાય,
ધર્મ દેવ ગુરૂ કરે નિષેધ, ન લહે તત્ત્વસું ભેદાભેદ ૧—૧૧૪

(૯) ઘર ઘરણીની મ કરિસ વાત. ધન ખોયાની મ કરિસ વાત,
ઘાત કર્યાની મ કરેસ ગૂંજ, કહેતાં દુખ ઉપજસે તુઝ.

માનભ્રષ્ટ કુણ હાંમિ થયો, વાત કરંતા મહિમા ગયો,
માન મહત્ત્વ ન દીધું ક્યાંહિ, સુપુરૂષ જાંણી રહે મનમાંહિ.
દરિદ્રપણાની મ કરિસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા,
જેણીવાતે અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય.

૧-૧૩૮

[આમાં સાત બોલ તજવાના કહ્યા છે. એ પ્રમાણે જુઓ સાતને છેડીએ નહિ પૃ. ૨૭-૧૬૨, સાત નર શોધ્યા ન મળે ૩૧-કડી ૪ થી ૬, સાત વિરલ માણસો ૩૫-૩૬, બોલતાં સાત વિધિ જાળવવી ૩૬-૫૧, સાત ધર્મવિહુણાં ૪૨-૧૩ ને ૧૪, આઠ દોહલા પુરૂષ ૪૪-૪૦, સાત દૂર ન શોભે ૬૭-૬૩, સાતનો ત્યાગ ૧૦૪-૧ ને ૨, સાત બોલ ખટકે ૧૧૨-૭૮ ને ૭૯, લક્ષ્મીથી સાત પર ખાર ૧૨૮-૪૪, સાત દુઃખી થાય ૧૩૫-૯, મુક્તિના ભજનાર સાત ૧૪૦-૫૫, વગેરે વગેરે અનેક છે.

૧-દુઃખ અને ... ભાષિતો.

(૧) કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,
ભાર વહીને જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર. ૨-૧૨૯
(૨) મમતા માયા કારમી, ફોકટ ધંધ કરેસ,
જો ઋદ્ધિ મલિ અતિ ઘણી, અંતે તોહુ મરેસ. ૨-૧૯૨
(૩) પીપલ તણું જિમ પાનડું, ચંચલ જિમ ગજ-કાન,
ધન યૌવન કાયા અસી, મ કરો મનિ અભિમાન.
કાચો પિંડ ન પોષિઇ, અભક્ષ ન કીજે આહાર,
વશ કીજે મન માંકડો, તો લહીએ ભવપાર.
કાયા હંસ બે બલદિયા, ષભ કહે મન રાશ,
કર્મ રૂપિ ઓ સારથી, ફેરે ચિહું ગતિ વાસ.
કાલે જગ ખાધો સહી, કુણે ન ખાધો રે કાળ,
કાલ આહેડિ જગિ પડો, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ. ૨-૧૯૬

(૪) સાયર સંદેશો મોકલે, ચંદા પુત્ર ! જુહાર,
ચઢયા કલંક ન ઉતરે, તુઝ ખંપણુ મુઝ ખાર. ૨-૧૯૧

(૫) માગણુ જો મયગલ ચઢે, સોવન કચોલો હત્થ,
માગ્યા જો મોતી જડે, તોહે જન્મ અકયત્થ ૨-૧૨૪

(૬) શાસ્ત્ર શસ્ત્ર વાણી તુરી, નર નારી વેણાય,
જ્યારે જોહવાને મિલે, ત્યારે તેહવાં થાય. ૧-૧૬

(૭) દીપક જિમ વલી તેલ વિણુ, સેન વિના જિમ રાય,
પુત્ર વિના ઘરિ તે તસ્યો, ખીર વિના જિમ ગાય.
મંદિર મોટા ધન ઘણા, હાથી લક્ષ પ્રમાણ,
જસ ઘરિ બાલક નવિ રમે, તે ઘરિ સદા મસાણુ.
મંદિર સુના બાલ વિણુ, સુતથી વશ ફલતિ,
સુત હીણું ઘર જેહનુ, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૧-૮૧

(૮) કર્ણ ન શોભે કુંડલે, શોભે સુણતાં જ્ઞાન,
કર નવિ શોભે કંકણે, શોભે દેતા દાન.
કાયા ન શોભે ચંદને, શોભે કરૂણા સાર,
તાસ શરીરે લેખે સહી, કરતા પર ઉપકાર ૧-૯૦

(૯) પર કાજે તરૂઅર ફલે, પર કાજે જલધાર,
પર કાજે સુપુરૂષ નરા, કરતા પર ઉપગાર.
નરનારી પંખી પશુ, ભાવે સુરપતિ દેવ,
પર ગુણુ કાજે જે હુવા, ષભ કરે તસ સેવ. ૧-૯૪

(૧૦) કાયર વિષે કવિ કહે છે.—

રણિ વાગઇ સરણાઇઆ, પાખરઇ કેકાણુ,
સૂરા ઘરિં વધામણાં, કાયર પડાઆ પ્રાણ
દેખીતા ડુંગર જસ્યા, કામે કાયર થાય,
પડઇ ડગમણી ખુંબડી, તો આથમણા જાય. ૨-૭

. છપ્પય ાં સુ ાષિતો.

કવિત એટલે છપ્પામાં કવિએ ઘણા સુભાષિત રચ્યાં છે અને શામળે છપ્પા વાપર્યાં તે પહેલાં તેની થોડી વાનગી લઇએ:

(૧) માગણ મરણ સમાન, સોય પણિ સુપુરૂષ કેરે,
તૃષ્ણા કહે જે માંગે, લાજ તસ પાછો ફેરે.
ફિરી મંડે પગ પ્રાંણ, નાક મુખ નીચું ઘાલે,
હૈયું હાથ હડબડે, જીભની યુગતિ ન ચાલે.
શ્રવણ સોય સંશય પડે, કવણ શબ્દ હોસે કહી,
મન ચિંત્યું મનમાહિ, દેસે કે દેસે નહીં. ખડ ૨–૧૨૪

(૨) ચૌદે વિદ્યા સાથિ, હાથ મૂરખ ને ઉદઇ,
વરસે હુઓ વૃદ્ધ, બાલનીઃ ઉલગ દ્રોડઇ.
રૂપે હુઇ સરૂપ, કરૂપને ખંધે ચઢાવઇ,
જેહનાં કુલ અતિ ઉંચ, નીચને સીસ નમાવે.
પૂજનિક સઘલી નાતિનો, પાય પડે પાપી તણે,
છે દાસ સહુ લછિ તણા, ધન વિણ સહુએ અવગુણે. ૨–૧૧૦

(૩) મિલે જો ગંગા નીર, તો અવર નીર કા પીજે,
મિલે મિત્ર અતિ ઉંચ, નીચ સંગ કાં કીજે.
મિલે અશ્વ પાખર્યો તો, પાય કુણ પાલો દોડે,
મિલે સાલુ ચીર તો, અગિ કુણ ખાસર ઓઢે.
મિલે છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંબ તલે સાહાને જઇઇ,
સુકવિ કહે નર કોય, મંદિર છોડી કો મઢીએ રહઇ. ૨–૬૮

(૪) કર્મે રાવણરાય, રોલ ઘડ સબ ગમાયો,
ઇશ્વર સરિખો દેવ, સોય ભિલડી નચાયો.
પાંડુ સુત વનિ પેખ, રામ ઘરણિ હુઓ વિયોગ,
મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવે ભોગ.

ઈંદ્ર અહલ્યાએ સુરાચિયો, બ્રહ્મા ધ્યાને ચૂકિયો,
ઋષભ કહે રાય રંક, કર્મે કો નવિ મૂકિયો. ૧-૮૦

(૫) દાન વિલંબે ગળે, ગળે શુભ કાજ પ્રમાદે,
મતિ વિના પંડિત ગળે, ગળે મુખ લજ્જ વિવાદે.
લોભે ગુણહ ગળે, ગળે પુણ્ય અસતિએ દાતા,
પંડિત મૂરખમા ગળે, મળે તપ માયા ચિત્તે.
સ્ત્રીસંગે શિયલજ ગળે, દૂરિ ગયા નેહજ ગળે,
કવિ ઋષભ કહે રે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગળે ૧-૮૧

(૬) કાયર વળી, સંબધી આ વણિક કવિ કહે છે કેઃ—

કાયર મલિયા કોડિ, કોડિ ક્ષાણુ આણે,
ખાઇને ખાધ વધારતા, વઢયાની વાત ન જાણે.
હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમા વાકા ચાલે,
સ્હામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ઘાલે.
લોહી દીઠે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુજાનો દાવો ધરે,
ભડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૨-૭

૧૭ કવિ સંબંધી વિશેષ.

૯૬. આ કવિને રાગ-સંગીતનું અને દેશીઓનું સારૂં જ્ઞાન હતું. રાગના સપ્ત સ્વરો સંબધી કુમારપાળ રાસ ખડ ૧ પૃ. ૧૭૨માં આખી ઢાળ આપી છે, અને રાગોનુ વર્ણન હીરવિજય સૂરિ રાસ પૃ. ૧૭૦થી ૧૭૨મા કર્યું છે તેમા પછી જણાવ્યું છે કેઃ—

ગાથા ગાઇ નવિ રીઝીયો, ઋષભ કહે રાગેણ,
રંભા રૂપ ન ભેદીઓ, યોગી કેહું દરિદ્રેણુ.

૯૭ લોકોને રૂચે તેવા સાદા છંદો-દૂહા, ચોપાઇ, કવિત્ત-છપ્પય વાપરવા ઉપરંત ઢાળો-દેશીઓ પણ પુષ્કળ ઉપયોગમાં લીધી છે. તે

દેશીઓનો મોટો ભાગ પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કવિતા ।નો , તેમજ સામાન્ય લોક સમાજમાં પ્રચલિત જૈનેતર કવિઓની તેમજ સ્ત્રીગીતોની તેમજ અન્ય પણ દેશીઓ જોવામા આવે છે. [ગિરિજા દેવીને વીનવું. કુ. રા. પૃ. ૧૬૯, ઓલે કાઠે ગંગા ને પેલે કાંઠે યમુના—સ્ત્રી ગીત ભરત૦ રાસ પૃ. ૬૦, કાન બજાવે વાંસળી એજન પૃ. ૩૧, અને પૃ ૧૫ લોકપ્રચલિત દેશીઓ નામે મન ભમરાની, સાહેલડીની, બટાઉની, ઉલાળાની, ત્રિપદીની વગેરે.]

૫૮. દેશીઓ 'રથી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવે છે. તે પરથી જણાય છે કે નયસુંદરનો સુરસુંદરી રાસ (છાનો રે છપીને કંતા ક્યાં રહ્યો રે–એ દેશી. જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૩ મૌક્તિક ૩, રસુંદરી કહે શિરનામી. એ દેશી જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૧), સકલચંદ્ર કૃત કૃતિઓ (દેશી–સરસતી ભગવતી દ્યો મતિ ચંગ–વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશો.) ગૌતમરાસ (દેશી–જિમસહકારે કોયલ ટહુકે.), રત્નસાગરનો પ્રથમ પવાડો (તેની દેશી,) સમયસુંદરના મૃગાવતી રાસ, પ્રત્યેક બુદ્ધ રાસ આદિ (તેની દેશી) હી. રા. પૃ. ૧૫૬ અને ૧૬૭, હવે રાણી પદમાવતી), કમલાવતી (તેની દેશી હી. રા. ૨૪૨), રત્નસાર કુમાર (કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૩૦), મતિસાર કૃત શાલિભદ્ર રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ (બે કર જોડી તામ રે ભદ્રા વીનવે. દેશી હિત૦ પૃ. ૫) વગેરે અનેક કવિઓનું ભાષાસાહિત્ય આ કવિએ વાંચ્યુ હોવું જોઇએ; તેમજ પોતે ઉલ્લેખેલા પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કૃતિઓ જરૂર અભ્યાસી હતી. તે કવિઓ સબંધી જુઓ પારા. ૫૮–૫૯

૫૯. જૈન તેમજ જૈનેતર કથા સાહિત્યનો તેમને સારો પરિચય હતો, એ તેમણે આપેલાં દૃષ્ટાંતો પરથી જણાય તેમ છે. વળી લોકકથાઓ જે કંઇ પોતાના સમયમાં પ્રચલિત હતી તેમાં ભરથરી, વિક્રમ મુંજ, ભોજ, ઢોલામારૂણી વગેરેની વાતોનો પોતે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

એક દિન રંગિ રમઇ રથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી.
કુ. રા. ૧-૮૫-૩૪

વિક્રમરાજા સાહામું જોય, જીભઇ બહુ દૂખ પામ્યો સોય,
શનીચર સાથિં સાહનઈ લાગ્યો, થઇ ચઉરંગ દૂખ કાં ભોગવ્યો.
કુ. રા. ૧-૧૬૪-૯૬

મુંજ પડયો સુરઇ બહુજી, વારઇ પોતઈ શોચ. ૧-૧૯૯-૭૭

મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવે ભોગ. ૧-૮૦-૮૪

દોલા વલ્લહી મારૂણી, રાધવ વ્હાલી શ્યામ. ૧-૧૩૬-૨૫

૧૦૦. આમ અનેક જાતના વર્ણન અને સુભાષિતો વગેરે મુકી શકાશે. હાલ વિસ્તારના ભયથી સાધન સમયના અભાવે જૈનેતર કવિઓના કાવ્ય સાથે ઋષભદાસના કાવ્યોની સરખામણી મુલતવી રાખવી યોગ્ય છે. **આ કવિ સબંધી પ્રચુકત આહિતીઓ મુખ્યત્વે કરી એકઠા કરી મૂકવામાં આવી .**

૧૦૧. ભાષા સંબધમા આ કવિ તળપદ ખભાતનોજ રહીશ શ્રાવક હોવાથી જૈનમુનિઓમા રહેતા તેમના ભ્રમણકાળથી જન્મેલ ભાષાભેદ યાને ભાષાસાંકર્યનો દોષ-આક્ષેપ તેના પર મુકી નહિ શકાશે કારણ કે તેણે પોતાની સર્વ કૃતિઓ ખંભાતમાજ રહીને કરી છે. આથી તેની ભાષાનો અભ્યાસ, ખંભાતના આસપાસના પ્રદેશમાં અને ગૂજરાતમાં ઇ. સ સત્તરમા સતકના પ્રારભથી કેવા પ્રકારની ભાષા પ્રચલિત હતી તેનો ઘણો સારો અને સત્ય ખ્યાલ, આપી શકે તેમ છે. તે કવિની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ પણ મળી આવે છે. વ્રતવિચાર રાસની તેમજ પાર્શ્વનાથ સ્તવનની એમ બે તેમની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ મારી પાસે છે. કેટલીક તેવી પ્રતો શ્રી વિજયધર્મસૂરિના આગ્રા ભડારમા છે અને મલ્લિનાથ રાસની પ્રત ખંભાત જૈનશાળામાંના મુનિ ભાવ-

ણ્યવિજયના પુસ્તકસંગ્રહમાં છે. પુણ્યપ્રશંસા રાસની પ્રતિ મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિ પાસે છે. તે પરથી કેવી રીતે જોડણી લખાતી—એક વણિક કવિ કેવી રીતે લખતો તેનો સારો ખ્યાલ આવે તેમ છે. અત્યારે જે રીતે 'ણ' લખાય છે તેજ રીતે કવિએ બાળબોધ લિપિ લખતાં લખેલો છે. તેમાં ગુજરાતી અક્ષરો આવે છે.

૧૦૨. રા. બ. હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ સન ૧૯૨૦ની છઠી ગૂ૦ સાહિત્ય પરિષદ્‌ના પ્રમુખ તરીકે આપેલ ભાષણમાં પૃ. ૩૪ પર જણા ં હતુ કેઃ—

૧૦૩. "સંવત્ ૧૬૬૦ના અરસામાં (ખરૂં જોતાં સં. ૧૬૭૦ અને ૧૬૮૦ની વચમા) સંઘવી ઋષભદાસે પુણ્યપ્રશંસા રાસ રચેલો પરમ પૂજ્ય મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિએ કૃપા કરી મને જોવા આપ્યો, તે ઋષભદાસના સ્વહસ્તે લખેલો છે, એટલે તેમાં નકલ કરનારના પ્રમાદને અવકાશ નથી તે બાળબોધ લિપિમાં માથાં બાંધીને લખેલ છે, છતાં તેમાં ગુજરાતી (ફુટનોટ–સત્તરમી સદીમાં ગુજરાતી લિપિ ચાલતી હતી તેનો આ એક પુરાવો છે. અકબરના વખતના દસ્તાવેજમાં પણ એ લિપિ વપરાઇ છે.) અક્ષર ઘણા આવે છે. ત્ર પાંખડાંવાળો અ, વચમાં પાંખું નહિ, પણ ચ ની પેઠે કરીને નીચે ગાંઠ જેવું જરાક વાળીને તેને કાનો કરેલો એવો સ (એ બને પૂર્વે પ્રચારમાં હતાં) તેના બીબાં ન મળવાથી હાલના જેવા અને ગુજરાતી અક્ષરોને માથા દોર્યા વગર લખીને બાકી સર્વ અસલ પ્રમાણે આપું છુંઃ—

આસો રે મુ आ फली मन । ॥ ति।
द (પડી માત્રા) व नमि ीधो। पुण्य प्रं
रासोरे। આચલી ॥ मेर मही। र सौ ंहिं।
जबलग सुर प्र ासो। जब लग सीध । सुरनां घर।
तब लग रहइज्यो रासोरे ॥ मु ॥ सुणी ंमिली जे नर

चेत्या । टा भवनो पासो । रीषभ कहइ ए रास सुणंता ।
अनत सुषम्हा वासो । र (रे) मुज पोहोती नी आसो ।।

ईति श्री पूज्य प्रसंसा रास पूरण । गाथा ३२८ ।।
लखीतं ।। संघवी ।। ऋषभदास सागण (પિતાનું નામ)."

૧૯— પરચુરણ.

૧૦૪. સને ૧૯૨૫ ની પંચમ ગૂ૦ સાહિત્ય પરિષદ્‌માં 'શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ' નામનો જે નિબંધ મોકલ્યો હતો તેને જરા વિસ્તૃત અને વિશેષ હકીકતથી યુક્ત કરી અત્રે મૂક્યો છે. ઉક્ત પરિષદ્‌ના નિબંધમાં છેવટે એ 'પારાગ્રાફ' મૂક્યો હતો કે:—

છેલ્લે જૈન સાહિત્ય હજુ અપ્રકટ છે તે બહાર લાવવા વિશેષ પ્રયત્ન થશે તો સમાજસ્થિતિ, રાજ્યના ઇતિહાસ, દર્શનની તર્કજાળ, ધર્મની ભાવના, અને તત્વજ્ઞાનજન્ય આનંદનાં ચિત્રો પ્રાપ્ત થઇ શકશે એવું જણાવી નીચેની અંગ્રેજી કડીઓમાં કે જેમા જૈન અને જૈનેતર એ શબ્દો પૂર્વ અને પશ્ચિમને બદલે મૂકેલા છે તે કહી વિરમું :—

" Time has drawn near
When Jains and Non-Jains, without a breath,
Will mix their dim lights like life and death
To broaden into boundless day !"

૧૦૫. ત્યારપછી તો કાલપ્રવાહે કેટલુંયે કાર્ય કર્યું છે. તેજ પંચમ પરિષદના પ્રમુખ સાક્ષર શ્રી નરસિંહરાવે જૈન સાહિત્ય સંબધી અત્યલ્પ છતાંય નીચલો કિંચિત્ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે:—

'આપણા જૈન બન્ધુઓએ કેટલાંક વર્ષથી પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રગટ કરવાનો સ્તુત્ય પ્રયાસ આરમ્ભ્યો છે. એ પ્રયાસ જેટ

સાહિત્યમાં ભાષાના ઇતિહાસ તેમજ સાહિત્યના ઇતિહાસ બંનેમાં નવો પ્રકાશ મળ્યો છે તેથી એ બન્ધુઓના આપણે ખરેખર આભારી છિયે. હેમણે પ્રગટ કરેલા ગ્રન્થો પ્રાચીન સાહિત્યના છતાં, હેમની પ્રવૃત્તિ આ યુગમાં શરૂ થઇ છે તેથી આ યુગમાં આટલું એ પ્રવૃત્તિનું દર્શન કર્યું છે.'

૧૦૬. ઉક્ત પરિષદમાં જૈન સાક્ષર શ્રી (હાલ સ્વર્ગસ્થ) ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ. એ. એ 'પાટણના ભંડારો અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય' એ નામનો અતિ ઉપયોગી માહિતીવાળો વિદ્વત્તાયુક્ત નિબંધ મોકલી જૈનો પાસે શું ભર્યું છે—શું ખજાનો છે તેનું ભાન ગૂજરાતી સાહિત્ય-જગત્‌ને કરાવ્યું હતું.

૧૦૭. સાહિત્યસૃષ્ટિવિધાયક શ્રીમાન્ (હાલ સ્વ) રણજિતરામ વાવાભાઇ મહેતાએ સને ૧૯૧૭માં પોતાના એક લેખમા લખ્યું હતું:—

'ગુજરાતના ઇતિહાસ ઉપર અને વર્તમાન જીવન ઉપર જૈન સંસ્કૃતિનો સબળ પ્રભાવ છે બીજા પ્રાંતોમાં વિદ્યાનુરાગી બ્રાહ્મણોનો જે પ્રભાવ તેવો પ્રભાવ ગુજરાતમાં ગુજરાતી બ્રાહ્મણોનો નથી. બીજા પ્રાંતોમાં બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો (શુદ્રો) શિવાય બીજા વર્ણો નથી હોતા. પરંતુ ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણો, વૈશ્યો અને શુદ્રો એ ત્રણ વર્ણો છે. બ્રાહ્મણો અને શુદ્રો વચ્ચે જે મોટું અંતર બીજા પ્રાંતોમા છે તે આપણા પ્રાંતમાં નથી. બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો વચ્ચે તીખાશ મહારાષ્ટ્ર કે મદ્રાસ ઇલાકામાં છે તેવી આપણે ત્યાં નથી. ગુજરાતમાં સમાજના થર અન્યોન્ય સાથે ગાઢ સંબંધવાળા છે, તેમની વચ્ચે વિશાળ અવકાશ નથી. એક ઘરમાંથી જવાની અમુક રીતે સુગમતા છે. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, શૂદ્ર અનુકૂળતાએ વૈશ્ય થઇ શકે છે અને વૈશ્ય બ્રાહ્મણ અથવા શૂદ્ર થઇ શકે છે. ઘર ઘર વચ્ચે અણુરાગ, વિરોધ કે

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ કેટલેક અંશે જૈન વેપારી કોમ (વૈષ્ણવ વેપારી કોમોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાહિદી ગણત્રી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે" (જૈન શ્વે. કો. હેરલ્ડ. આગસ્ટ ૧૯૧૭ પૃ ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠ્ઠી ગૂ૦ સાહિત્ય પરિષદ્‌ના પ્રમુખ રા બ રાજરત્ન હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ પોતાના ભાષણમા જૈન સાહિત્ય સં-બંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જુઓ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદ્‌ના પ્રમુખ રા. બ. કમલાશંકરને કહેવુ પડયું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—'પ્રાચીન કાલથી જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી ભાષાના । કવિઓમાં આદ્ય કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અરસપરસ વિચારની આપલે થયેલી અને બંને કોમોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમા રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રન્થમાળાના મૌક્તિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્‌ઘાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદ્‌ની સ્વાગત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્‌ગારો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

"જૈન બંધુઓની જાગૃતિ–જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીમત સમજતા થયા છે. જૈન કોમના નેતાઓને બેવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ લેવુ પડે છે. એક તો એ કોમના મ્હોટા ભાગે કેળવણીના ફળ ચાખ્યા નથી, એટલે તેને સાહિ-

તેમને રસ લાગ્યો નથી. બીજું એ કે એ કોમનો સાક્ષરતા પામેલો વર્ગ, સાધુ, યતિ, મુનિજી વગેરેનો, તે પણ અમુક અપવાદો સિવાય, ભંડારોમાં ભરાઇ રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાની વિરૂદ્ધ છે. આવી મુશ્કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી ભારે છે તે તો તે દૂર કરનારાજ જાણે છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ ભંડારોમા અંધકાર સેવતા લાખો ગ્રંથોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમા આણી આપણા જૂના સાહિત્ય પર, આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર પ્રકાશ નાંખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાઇ ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ કાર્યમા ઘૂમી રહેલા ભાઇ મોહનલાલ દેશાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર વાળી સસ્થા તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદધિની મૌક્તિમાળ પરોવનાર ઝવેરીઓનો જેટલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો. એવા એવા સાહિત્યવિલાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઇ શકયા છીએ કે શુ નરસિંહ મહેતાના સમયમા કે શુ તેના પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો અને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમા માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં બીજી કોઇ રીતની ભિન્નતા જોવામા આવતી નથી"

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો શતક વાર (૧૩માથી ૨૦મા સુધી) વિસ્તૃત સૂચિરૂપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ ભાગ 'જૈન ગૂર્જર કવિઓ' એ નામથી જૈન શ્વે. કોન્ફરન્સ તરફથી બહાર પડયો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સગ્રહ આવ્યો છે. વળી તેમાં પ્રસ્તાવનામા "જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ" એ નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ થયો છેઃ તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની ઉત્કટ અભિલાષા યથાશકિત પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમા જૈનો હંમેશા સામિલ રહી પોતાના અખૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આપ્યાંજ કરી 'જૂના સાહિત્ય પર, જૂની-ભાષા રચના પર, જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર

પ્રકાશ નાંખ્યાજ કરશે અને પોતાના પૂર્વજોની તેમજ પોતાની ભાષા પ્રત્યેની અપૂર્વ સેવા અને અગાઢ પ્રીતિ વ્યક્ત કરશે; તેમજ જૈનેતર ગૂજરાતી આલમ તે પ્રત્યે સમભાવ, ન્યાયશીલતા, અનભિનિવેશ, અને મધુરતા-થી ભરેલી દૃષ્ટિ કરી તેની યોગ્ય કદર કરશે-એજ યાચના

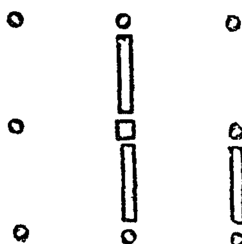
મુંબઇ, તા. ૧૯-૬-૨૭ **મોહનલાલ દ ચં૦ દેશાઈ.**

લેખ

૧૧૪. ગત ડીસેંબરની ૨૭ મી તારીખે પાલ્હણપુરમાં ત્યાંનો ડાયરાનો ભંડાર જોવાની તક મુનિ રવિજયની કૃપાથી મળી હતી, તેમાં આ ઋષભદાસ કવિ કૃત ' વંતસ્વામી ના રાસ' ની પ્રત જોઈ તેની પ્રશસ્તિ પરથી જણાયું કે તે રાસ સં. ૧૬૮૨ ના વૈશાખ વદ ૧૧ ગુરૂવારે ખંભાતમાં કવિએ રચ્યો હતો.

૧૧૫. વિશેષમાં સાથે સાથે કિંચિત્ શુદ્ધિ ખાસ નજરે પડી તે જણાવી દઉં. 'પ્રવેશક' માં પૃ. ૧૭ પંક્તિ ૯ માં 'ઉતારા' એ શબ્દને બદલે 'આદિ અને અંત ભાગો' જોઇએ, અને તેજ પૃષ્ઠની ફુટનોટમાં ઉલ્લેખેલ "જૈનયુગ"ને બદલે "જૈન શ્વે. કોન્ફરન્સ હેરેલ્ડ" હોવુ ઘટે. મારા આ કવિસંબંધી નિબંધમાં પૃ. ૩૨, પંક્તિ ૧૧ માં 'મહન' ને સ્થાને 'મનહ' છાપવુ જોઇતું હતુ.

મુંબઇ, ૨૭-૧-૨૮. **[illegible] નલાલ દ [illegible] દેશાઇ**

શાંતિદાતા નમો નમઃ

વક્તવ્ય :—

આવા સાહિત્યને અંગે તો ઘણુંયે લખવાનું હોય, લખવાની ઇચ્છા પણ હોય, સામગ્રી પણ યથાશકિત એકત્ર થઇ હોય, ગાંડીવ પ્રેસના, ગાંડીવની પણુછમાંથી; શત્રુને સાવધાન કરનાર થડક્કારાના ધ્વનિ તુલ્ય—ટંકારરૂપ ઠપકાએ સાંભળ્યા હોય, છતાં આખરે "કાંઇ પણ લખ્યા વિનાજ પ્રજા પાસે મૂકવુ" એવીજ જાણે કુદરતની પ્રેરણા ન હોય ! તેમ ઘણો સમય વ્યતીત થવા છતાએ, ફળ સમર્પ્યા વિનાજ પ્રસિદ્ધિમાં આણવુ પડયું છે, જે માટે વાંચકવર્ગની ક્ષમા વિના બીજું શું માગવાનું હોય ?

સાહિત્યના કાર્યને અંગે તો સંઘવી **ઋ ષ ભ દા સ** કવિએ શ્રી-હીરવિજયસૂરિ રાસમાં કહ્યું છે તેમ,

"(૧)કાજલ (૨)કાગળ (૩)કાંબળીઉં મળી, (૪)કોડો (૫)કાંબી (૬)કાતર વળી;
"(૭)કોટિ (૮)ક (૯)ડિ (૧૦)કર કણનું કામ, (૧૧)કોડ ધરી કવ્યુ ગુરૂનું નામ.
"(૧૨)કર (૧૩)કરાનું કાયવશ કરી, (૧૪)કવિતા કાવ્ય (૧૫)કાવત (૧૬)(૧૭)મનધરી;
"એણીપરેં શાસ્ત્ર તે કષ્ટેં થાત, વાંઝિ ન લહે વીયાની વાત"

[આનંદ કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૧૨.

જ્યારે સત્તર કક્કા એકત્ર થાય, અને તે વડે એક તાન એક ધ્યાન લાગી રહે તોજ સાહિત્ય કાર્ય કરી શકાય છે. તેમાંયે વળી ગૃહસ્થીયોને શારીરિક સાંસારિક અનેક ઉપાધિયો લાગેલી હોયજ કે જેમાંથી વખત ચોરી કાર્ય કરવા બેસવુ એ મહાન્ ઉદય હોય તોજ બની શકે.

અને **ઋષભકવીશ્વર** જેવા કોઇક ગૃહસ્થજ ભાગ્યશાળી હોય કે જે અનેક ઉપાધિયો હોવા છતાં સર્વોત્તમરીત્યા સાહિત્યની સેવા બજાવી શકે. **ઋષભ કવીશ્વર** જેવી સાહિત્ય સેવા બજાવવા ગૃહસ્થોઓમાંથી હજુ સુધી બીજા કોઇ ઋષભદાસ ઉત્પન્ન થયાજ નથી એ વાત પણ નિ-ર્વિવાદ છે. એજ હીરસૂરીશ્વરરાસમાં કવિ ઋષભદાસે પોતાની નિત્ય ચર્યા લખતા લખ્યું છે કે.—

" સ્તવન અઠાવન ચોત્રીસ રાસો,
" પુણ્ય પસર્યો દીયે બહુ સુખવાસો. ૩૨
" ગીત થુઇ નમસ્કાર બહુ કીધા,
" પુણ્ય માટે લિખી સાધને દીધા " ૩૩

[આ. કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૩૨૨]

એ મુજબ ૫૮ સ્તવનો, ગહન વિષયના એક એકથી ચઢિયાતા ૩૪ રાસાઓ અને કેટલાંયે સ્તુતિ નમસ્કારાદિ રચવા. એ ભગવતી શારદમાતની પરમ દયા મેળવેલા ઋષભદાસ વિના અન્ય ગૃહસ્થી કોણ કરી શકે ?

આવા પ્રાચીન સુરસકાવ્યોને બહાર આણવામાં સાક્ષર વર્ગની જરૂર હતી, પરન્તુ " તે સમય સુધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાવ્યોને હજુ પણ દાબી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ રુચ્યુ નહિ." તેમજ શ્રીયુત **લલ્લુભાઇ કૃતે ચંદ્રકાર** [illegible] વખતો વખત કહેતા કે, " માત્ર સંસ્કૃત પ્રાકૃતજ નહિ ! સાથે સાથે બાળોપયોગી રાસાઓનુ કાર્ય પણ કરાવો." આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઇને પણ આવાં કાવ્યો વેળાસર બહાર પાડયા છે.

આ ગ્રન્થમા પ્રસિદ્ધ કરવામા આપેલ પ્રાચીન કાવ્ય, એ "ગૂજરાતી જૈન સાહિત્ય" છે અને એ સાહિત્યને—કાવ્યને " રાસ રૂપે આલેખ-વામાં આવે છે. ' રાસનો " સામાન્ય અર્થ " ધ્વનિ કરવો, લલકારવું,

રાસ ક્રીડા, અને કથા” એવો થાય છે. તે ઉપરથી “પદ્યકાવ્ય કથાઓને રાસ, રાસો અને રાસા” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત જ્ઞાનની ખામી થઇ અને ગૂજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેશોમાં પ્રચલિત ભાષા તે તે પ્રદેસોમા ઓળખાતી થઇ ત્યારે, ગૂજરાતી ગદ્ય-ગ્રંથો અને સૂત્રોના બાળાવબોધો તથા ટબાઓની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહજ્જનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્ય કથા બંધ ગૂજરાતી ગ્રન્થોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવબોધાય[1] છે.

રાસાઓના પ્રખર અભ્યાસી **શ્રીયુત મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઇએ**, શ્રાવક **કવિવર ઋષભદાસ નામનો** લેખ લખીને કર્તાની જીવની આપી છે જે બદલ તેઓના આભારી છિયે.

રા. રા. બળવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર મહાશયે, અતિ મહેનતે **પ્રવેશક** યોજી ગ્રન્થની શોભામા વધારો કર્યો છે જે માટે એઓશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છિયે.

શ્રાવક કવિ **ઋષભદાસના** સ્વહસ્તાક્ષરથી લખાયેલ **તત્ત્વવિચાર રાસની** આખી પ્રતિ **શ્રીયુત મોહનલાલ દ. દેશાઇ** પાસે હોવાથી, કર્તાના હસ્તાક્ષરો જાળવવા માટે છેવટના પત્રનો એક બ્લોક મૂળ પાનાની જેવડોજ કરાવીને આ સાથે જોડયો છે. બ્લોક માટે પત્ર આપવા સારૂ શ્રીયુત **મો. દ. દેશાઇના** આભારી છિયે.

શ્રીમદ્ સૂરીશ્વર **શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિના** શિષ્યરત્ન મુનિરાજ **શ્રી રિદ્ધિવિજય**, તત્શિષ્ય **મુનિરાજ** શ્રી **સંપતવિજયજીએ** આ

૧—છંદ ગ્રંથોમા રાસક છંદ હોવાથી ને તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાઇઓના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામા આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પાડવાનો સંભવ છે.

કાવ્યની પ્રતો મેળવી હતી અને તેઓશ્રીએ આ મૌક્તિકનું સંશોધન કર્યું હતુ જે બદલ તેઓશ્રીનો પણ અંતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છિયે.

અમારા તરફથી અત્યાર સુધીમાં સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી અને આવા કાવ્યોના ગૂજરાતી ગ્રન્થો પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવામા આવ્યો છે, કે જે પ્રયાસવડે આ ગ્રન્થને અમો તરફથી બહાર પડતા ગ્રન્થોમાં "ગ્રન્થાંક ૭૦" (જૈન ગૂર્જર–સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રન્થાક ૮ મા) તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. ટાઇટલો ઉપર ભૂલથી ૬૯ છપાયો છે.

અત્રે ફંડનો ટુંક ઇતિહાસ આપવો એ અયોગ્ય લેખાશે નહિ. મર્હૂમ **શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ ઝવેરીએ**, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે પોતાના વીલમાં રૂા. ૪૫૦૦૦)ની રકમ, બીજી રૂા ૫૫૦૦૦)ની અન્ય શુભમાર્ગે ખરચવા કાઢેલી રકમો સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં તેમના સુપુત્ર **શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી** તરફથી મર્હૂમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખરચવા કાઢેલા રૂા ૨૫૦૦૦)ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી **આનંદસાગર** સૂરીશ્વરજીની સલાહ અને ઉપદેશથી તથા **શા. ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરીની** સમ્મતિથી, આ રકમોને એકઠી કરી મર્હૂમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સને ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું. તેમજ યોગ્ય વ્યવસ્થા જળવાઇ રહેવા માટે ટ્રસ્ટીઓ નીમી ટ્રસ્ટડીડ કરાવવામાં પણ આવ્યું મર્હુમ શેઠની દીકરી તે મર્હુમ **શા મૂળચંદ નગીનદાસની** વિધવા મર્હુમ **બાઇ વીજકોરની** આશરે રૂા. ૨૫૦૦૦)ની રકમ તેમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી મળવાથી, તથા મર્હુમ શેઠના ભત્રીજા અને આ ફંડના એક મુખ્ય ટ્રસ્ટી મર્હુમ **શેઠ નગીનભાઈ ઘેલાભાઇ** ઝવેરીના વીલની રૂએ રૂા ૨૦૦૦)ની રકમ વધવાથી ફંડ રૂા. ૧૦૦૦૦૦)ના આશરાનું થવા ગયું છે ફંડનો આતરિય ભાવ "જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિક સાહિત્યની જેવું કે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત,

ગુજરાતી, ઇંગ્રેજી વગેરે ભાષામા લખાયેલાં વંચાયેલા પ્રાચીન પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધો, લેખો વગેરેની જાળવણી, ખીલવણી, અને અભિવૃદ્ધિ કરવાનો છે."

આગમોદ્ધારક, આગમવાચનાદાતા, સાક્ષરશિરોમણિ આચાર્ય મહારાજ **શ્રી આનંદસાગર-સૂરીશ્વરના** ઉપદેશથી આ ફંડની સ્થાપના **થયેલી** હોવાથી તેમનુ નામ ચિરંજીવ રહે એવા ઇરાદાસહ આવા કાવ્યોના **સંગ્રહનું** નામ "**શ્રી આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ**" રાખવામા આવ્યું .

આ પુસ્તક જોડે શ્રીમદ્સૂરીશ્રી **સિદ્ધિસાગરસૂરિ**નું નામ જોડવામા આવ્યુ છે. તેઓનો બ્લોક આપવા બદલ શેઠ **મોહનલાલ** **હિમચંદ પાદરાકર** સેક્રેટરી શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળના આભારી છીએ.

મહૂંમ **શેઠ નગીનભાઇના** સં. ૧૯૭૮ ના કારતક વદ ૫ ને રવિવાર તારીખ ૨૦ નવેંબર સને ૧૯૨૧ ના દિનના ઉ. વર્ષ ૪૫ ના થયેલા અકાળ મૃત્યુથી આ ફંડના સર્વ કાર્યનો ભાર અમારા શિરે પડવાથી જોઇયે એટલા પ્રમાણમા કાર્ય થઇ શકતું નથી. શેઠ નગીનભાઇ ફંડની ૧૦/૧૧ વર્ષની કારકીર્દીમાં ૫૬ અંકો બહાર પાડવાને ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા. જ્યારે અમો તે પછીના છેલ્લા પાંચ છ વર્ષમાં માત્ર ૧૩ અંકોજ બહાર પાડી શક્યા છીએ. શેઠ નગીનભાઇના આત્માને પરમાત્મા પરમ શાંતિ બક્ષે એવુ ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કેશરીચંદ રૂપચંદ જેઓ સને ૧૯૧૬ માં ટ્રસ્ટીપણાથી મુકત થયા હતા તેથી અને **શેઠ નગીનભાઇ ઘેલાભાઇના** અવસાનથી ખાલી પડેલી બે જગ્યાઓએ **શેઠ અમરચંદ** **ઘેલાભાઇ** **ઝવેરી** અને **શેઠ નેમચંદ** **અભેચંદ** જવેરીની નામણૂંક કરવામાં આવી છે.

અંતમાં એટલું ઇચ્છી અવતરણિકાથી વિરમીશું કે આ અમારો પ્રયાસ સર્વ સાહિત્યપ્રેમી જનોને પ્રિયકર થઇ સુન્દર સુરસ ફળ આપનારો થઇ પડો. આવા પ્રયાસને જો પ્રજા તરફથી સારૂં સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં ઘણાં મૌક્તિકો પ્રજા પાસે મુકવા અમો અમારાથી બનતું કરી શકીશું.

હંસરાજ પ્રાગજી બિલ્ડીંગ
ગીરગાવ, મુંબાઈ.
મહાશિવરાત્રી, સ. ૧૯૮૩

જીવણચંદ સાકરચંદ ઝવેરી,
હું અને બીજા ટ્રસ્ટીઓ.

સદરહું ગ્રન્થ બહાર પડે તે પૂર્વે આ સંસ્થાના એક ઉત્સાહી સંચાલકના અકાલ અવસાનની અતિશય દિલગીરી ભરેલી નોંધ લેવાનું કાર્ય અમોને અમારા કમભાગ્યે પ્રાપ્ત થાય છે. આ ફંડને મહૂમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીના સ્મારણાર્થે સ્થાપનાર અને સંસ્થાના ટ્રસ્ટી **શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ** જવેરી ફક્ત આઠ દિવસની ડબલ ન્યુમોનિઆની માદગી ભોગવીને અકાળે માત્ર ૩૮ વર્ષની ભરયુવાવસ્થામા સંવત્ ૧૯૮૩ ના ફાગણ સુદ ૫ ને મંગળવાર તા. ૮ મી માર્ચ સને ૧૯૨૭ના રોજ પોતાની પાછળ પોતાની પત્ની બાઇ જશકોર, ચાર પુત્રો તથા એક પુત્રીને મૂકીને દેહમુક્ત થયા છે. વિશેષ દિલગીરીની વાત એ છે કે તેઓનાં પત્ની બાઇ જશકોર પણ માત્ર ઓગણીત્રીસ કલાકના વૈધવ્યયોગને ભોગવી બીજેજ દિવસે પોતાના પતિને પથે પળ્યા છે. પરમાત્મા આ દમ્પતીના આત્માઓને ચિરઃસ્થાયી પરમશાંતિ બક્ષે એજ પ્રાર્થના છે.

જવેરી બજાર મુબાઇ.
તા ૧ [illegible] ૧૯૨૭

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીના સ્મરણાર્થે તેમનાં નામથી
ચાલતી સંસ્થાના સંસ્થાપક.

સ્વ. ભાઈ ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી

જન્મતિથિ	સ્વર્ગવાસ
સં. ૧૯૪૫ ભાદરવા સુદ ૧૪.	સં. ૧૯૮૩ ફાગણ સુદ ૫
તા. ૭–૯–૧૮૮૯	તા. ૮ માર્ચ ૧૯૨૭.

જેમના સ્વર્ગવાસથી સંસ્થાએ એક સેવાભાવી ટ્રસ્ટી ગુમાવ્યો છે
પ્રભુ તેમના આત્માને ચિરઃસ્થાયી શાન્તિ અર્પો !

Lakshmi Art. Bombay, 8

શ્રી આનં ક વ્ય–મહો ધ.

મૌક્તિક ૮ મું.

The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri.

BORN 1853 A. D, SURAT. DIED 6th JANUARY 1906 A. D., BOMBAY.

श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे	निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपुरे.	पौषकृष्णतृतीयायाम्, मुम्बय्याम्.

B. V. PRESS.

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ દે ંદ લાલ ાઇ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

ંઘવી ઋષ દાસ કવિકૃત,

ી કુમારપ લ રાજાનો રાસ.

ખંડ ૧ લો.

દૂ ા.

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમું, નમું તે શ્રી ભગવંત;
નમું તે ગણધર કેવલી, નમું તે મુનિવર સત.
નમું તે શ્રીજિન બિંબનઇ, નમું તે સૂત્ર સિદ્ધાંત;
નમુ તે ચતુર્વિધ સંઘનઈ, નમું તે નર માહંત. ૨
નમું તે કિરિયા પાત્રનઈ, નમું તે તપિયા પાય;
નમું તે નર સીલવંતનઈ, જિમ સુખ શાતા થાય. ૩
નમું તે ગુરૂ †ગચ્છનો ધણી, નિરમલ જસ આચાર;
મધુર વચન દિઈ દેસના, વાણી સુધારસ સાર. ૪
વાણીઈ જન રંજવઈ, મહિમાં સરસતિ દેવી;
તિણિ કારણિ તુઝનઇ નમું, સારદ સાર સેવ. ૫
સમરૂં સરસતિ ભગવતિ, સમર્યા ×કરજે સાર;
હું મુરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર. ૬
પિંગલ ભેદ ન ઉલખું, વ્યકિત નહીં વ્યાક ;
મુરખ મંડાણુ માંનવી, હું સેવું તુઝ ચર્ણ. ૭

---

†ગણ ×કરસે.

ઉપ.

ચરણ પખાલ કરૂં સરસ્વતી; પુષ્ફ લેઈ પૂજું ભારતી;
ગુણ ગાઉ માતા સારદા, ત્રિપુરા તું મ વિસારૂ. ૮

હંસગામિની હંસઇ ચડી, વિદુષામાતા જગમાં વડી;
દેવી સમરૂં વાગેસરી, બુદ્ધિ આપઇ ચિત્તચોખ્ખું કરી. ૯

બ્રહ્મ સુતા બ્રહ્માણી સાર, ચરણે ને ઉર * કંઠઇ હાર;
વાણી ભાષા બ્રહ્મચારિણી, દેવી કુમારી કીરતિ ધણી. ૧૦

બ્રહ્મવાદિની સરસવતિ દેવી, તૂહી વચન દિઇ તતખેવી;
હંસવાહિની માતા સાર, તાંહરા ગુણોનો ન લહું પાર. ૧૧

તુઝવિણ અક્ષર એક નવિ લહું, તુઝવિણ મુરિખ નાંમજ કહું;
સુરનર કિંન્નર સબલ નિધાંન; તુઝવિણ કોઇ ન પાંમઈ માન. ૧૨

તુઝ વિણ વાદ કરઈ નર જેહ, માન ભ્રિષ્ટ નર થાઇ તેહ;
તુઝ વિણ નર પરદેસઈ જાય, જીહાં બૈસઇ તિહાં નર હેલાય. ૧૩

તુઝ વિણ બઇસઈ સભા મઝરિ, †મુહુત ન પામઈ તે નર નારી;
તુઝ વિણ નર બોલઈ આરંડી, તિહારઈ લોક હસઈ ખડખડી. ૧૪

જ્ઞાનવંત નર જીહાં જીહાં જાય, માન ‡ મુહુત નર બહુ પૂજાય;
નરનારી નૃપ લાગઇ પાય, જ્ઞાનવંતના સહુ ગુણ ગાય. ૧૫

જ્ઞાન વિના પદવી નવિ થાય, જ્ઞાન વિના મુગતિ નવિ જાય;
જ્ઞાન વિના જાણઈ ધર્મ, જ્ઞાન વિના નાવિ સમજઈ મર્મ, ૧૬

તેણઈ કારણિ હું વંછુજ્ઞાન, હ્રદય ધરૂં માતા તુજ ધ્યાન;
તું તુઠિ મુખિ કરજે વાસ, ગાસુ કુમારપાળનો રાસ. ૧૭

મુખ જીહ્વા મુજ કરો પવિત્ર, કુમારપાલનું કહું ચરિત્ર;
ઋષભદેવ મહાવીર વિચોલી, અસ્યો નહિ કોઇ ભૂપાલ. ૧૮

* કોટઈ † માન-આદર. ‡ આદર.

રામ કૃષ્ણ શ્રેણિન મહારાય, નૃપ કોણીની કીરતી થાય;
પણિ એ નહી કો તેહની જોડિ, કુમારપાલ ગુણ દીસઈ કોડિ. ૧૯

આગઈ ભરત બાહુબલિ હુઆ, જીવ જંત પણિ તિહારઇ મૂઆ;
કુમારપાલ નૃપ મોટઉ સાર, અઢાર દેશ નિત પાલઇ અમાર. ૨૦

કુમારપાલ તે કહું કિહાં હવો, **કવ** જાતિ પિતા કોણ સ્તવ્યો;
કવણ માત કુંણ તેહનો ઠાંમ, કવણ દેશ કુંણ તેહનો ગાંમ. ૨૧

બૂદ્વીપ અનોપમ કહું, **૨ ક્ષેત્ર** તે માંહિ લહું;
ગુ રદે વસઈ અભિરામ, તિહાં †**દઇ લી** સુંદર ગાંમ. ૨૨

ગામ તણો દીસઈ બહુવાસ, ગઢ મઢ મંદિર ઉચા આવાસ;
વસઈ વિવહારી વર્ણ અઢાર, ઋદ્ધિ તણો નવિ લાધઈ પાર. ૨૩

શ્રીજીનના પોઢા **આ ાદ**, ઇંદ્રપુરીસ્યું કરતાં વાદ;
પોષધ સાલા પુણ્યના ઠામ, વસઈ દઇથિલી સુદર ગાંમ. ૨૪

તેહનો રાજા ત્રિ **વન પાલ,** બાર ગામની કરઈ સભાલ;
કા મેરી દેવી સુકુમાલ, તસ ઉદરઈ ઉપનાં પચ બાલ. ૨૫

ારપાલ બીજો **હીપાલ**, ‡ **ત પાલ** ત્રીજો સુકુમાલ;
પ્રે લદેવી છઈ અભિરામ, બીજી **દેવલ વી** નાંમ, ૨૬

તિહુયણ પાલનો એ પરિવાર, કુમારપાલ નર §જેઠઉસાર;
જાતિ ખીત્રી કુલ ×ચૂહાણ, છત્રીસઈ રાજકુલી વહઇ આણ. ૨૭

રાજકુલી છત્રીસઈ સોહઇ, નામ કહુ સુણજો સહુ કોઈ
ગોચર **ગોલ** અનઈ **ગો લા, કાઠી કિ ારા** નઈ **કું લા.** ૨૮

બરબઇતા ા **રી** ા જેહ, **મારૂ** ા ા ભલ તેહ;
તિ †ડાહિ માનઈ **ાઠા** ા, સુભટ ભલા નર વર ઘોડીઆ.. ૨૯

---

† દહેથલી–દેથલી ‡ કીર્તિપાલ પા૦ § મોટો. × ચહુઆણ.
† જાવડા હીમા.

ાલા વીં ‡ નઈ વાઘે ા, વડી જાતિ કહીંઈ વાઢેલ;
ાહવ જેઠુઆ સોઇ સુભટ, જાડિચા નઈ પાસઇ ટ. ૩૦
§ ા લંકી સાચા પરમાર, ક્ષત્રી †કઆવહુઈ રણીધાર;
જાતિ ાવડા ચુડાસમા, ખાપ ગરાસ ન કરઈ તમા. ૩૧
ખાંટ ખચર અનઇ *શવલી, પતાઈ સરીખા યહાં ભૂબલી;
ાણીઆ મોટા રજપૂત, પલાંણીઆ રાખઈ ઘરસૂત્ર. ૩૨
ાલા ાલા રણિનવિ ખસઈ, ધારઇઆ તે ધારઇ વસઈ;
+ ાર ઇ ા બાંધઈ મહઇવાસ ખડગ તણઈ બલિ ખાઇ ગરાસ. ૩૩
સરવઇઆ ક્ષત્રી તે સાર, પોઢી જાતિ કહીંઈ પઢિઆર;
છત્રીસ રાજકુલીઅ વખાંણી, સઘલામાં મોટા ચૂહાણ. ૩૪
જીમ તારામાં મોટા ચંદ, જીમ સુર માંહિ મોટો ઈંદ્ર;
જીમ પરવતમાં મેરૂ વખાંણિ, તિમ ક્ષત્રીમાં જાતિ ચૂહાણ. ૩૫
જેણઈ કુલી હુઓ કુમરનિંદ, જાણે પ્રગટયો ગગનિ દિણંદ;
માન સરોવર જેહવો હંસ, જેણાઈ દીપાવ્યો ચઉલુક વંસ. ૩૬
ઇક્ષવાક વંસ તે જગમાં સાર, સૂર્ય સોમ યાદવ પરિવાર;
ચાહમાન ચઉલક છંદક, સીલાર વસે રાજતિલક, ૩૭
ચાપોત્કટ સિંધવ પ્રતિહાર, ચંદુકારા ઠકર જગિ સાર;
સંકરકંકર નઈ સુરપાલ, ચઉલુક વંસે બહુ ભૂપાલ. ૩૮
ચંદેલ વંસ નઇ ઓહિલપુત્ર, ચઉલુક વંસના રાખઈ સૂત્ર,
મઊરીક મકુઆણા અભંગ, ધાંન પાલક નર રાખઈ રંગ ૩૯
રાજપાલક દધિલખ્યણ જેહ, તરૂ દલીક નટ વંસહ તેહ;
નિકુંભ હુણ ભલહરિ અડવંસ, માખ પોખર સોઇ સુવંસ, ૪૦

‡ વીજા : § સોલંકી † ખ્યત્રી કાવા + મેઘાસ + ઇખાગ

સકલવંસ તેમાંહિ સાર, ચઉલક વંસ તે અતિહિં ઉદ્દાર;
જે ઇવિંસઇ હુઓ કુમરનરિંદ, તેહનો ગુરૂ મુનિ હેમ સૂરિંદ. ૪૧

હેમાચારય કુંમર નરિંદ, એક દિનકર નઇ બીજો ચંદ;
બિહુમાં પ્રેમ કેણિ પરિ થયો, કિમ પ્રતિબોધ રાજાઇ લહ્યો. ૪૨

કેણુઇ દિવસઇ નૃપ બયઠો રાજિ, કિમ વયરીનઇ આણ્યા વાજિ;
કિમ મંત્રી કીધું સતોષ, કિમ સજ્જનનો કીયો પોષ. ૪૩

શ્રીજીન ભુવન કર્યા કેટલા, કહઇસું બિંબ ભર્યા તેટલાં;
બિંબ પ્રતિષ્ટા કેહીપરિ કરી, કિમ સંધવી થયો તિલક ધરી. ૪૪

જૈન ધર્મ કિમ પામ્યો રાય, અઢાર દેસ અમારિ કિમ થાય;
સંઘ ભગતિ ભૂપતિ કિમ કરઇ. કેહીપરિઇં રાજરૂપી બિરૂદ ધરઇ. ૪૫

કિમ ભૂપતિ પૃથ્વીઇં ભમ્યો, દુસમ કાલ નૃપ કિમ નિગમ્યો;
કેહી પરિ વયરીથી ઉગર્યો, કેતો કાલ નૃપ રાજી કર્યો. ૪૬

કુમારપાલ કિમ પામ્યો રાજ, તિહુ ભુવનઇ કિમ વાધી લાજ;
કેમ કીધાં જીન શાસન કાજ, સકલ ચરિત્ર સુખિ કહઇસું આજ. ૪૭

ઢાલ

સાસો કીધો સાંમલીઆ એ દેશી.

અથવા હમચીની (રાગ ગોડી)

ચઉલુક વંશે રાજા ભૂઅડ, છત્રીસ લાખ જસ ગામ;
કનિ-કુબજતે દેશનો રાજા, કલ્યાણ કટક પુર ઠાંમ. ૪૮

ગૂજર દેશ આવી તેણુઇ લીધી, માર્યો પૃથવી રાય,
નિજ સેવક નઇં દેસ ભલાલી, નૃપ નિજનગરઇં જાય. ૪૯

ભૂઅડ રાય નઇ પાટિ પનરમઇ, ઉપન્યો કુંમર નરિંદ;
સકલ ચરિત્ર કહઇસું તે માંડી, સુણયો ધરિ આણુંદ. ૫૦

ભૂઆડ રાયનઈ કુમરી, સુંદર **મીલદેવી** નાંમ
તસ કચુક નઈ થાનક આપ્યો, ગૂજર દેસ અભિરામ. ૫૧

એણઈ અવસરિ હવઇ ગૂજરદેસમાં, દેસ ભલો વઢિયાર;
પંચાસરા તિહાં ગામ વખાણુ, વસઇ તે લોક સુસાર. ૫૨

સીલાંગસૂરિ ત્યાંહા આવી, બહુ આડંબર ત્યાંહ;
એક દિવસ શુભ સુકનહ જોવા, પુહુતા મહાવન માંહિ. ૫૩

ઝોલી એક દીઠી તિહાં ઝાડિં, માંહિ તે બાલક એક,
રૂપિં ઇંદ્રિ સરીખો દીઠો, લખ્યણ અંગિ અનેક. ૫૪

જેણઇં વૃક્ષે તે બાલિક પુઢિઓ, ન નમઇ છાયા ત્યાંહ;
ઉત્તમ નર હોસ્યે એ જગમાં, ગુરૂ ચિંતિ મનમાંહિ. ૫૫

પાસઈ માતા દીઠી તેહની, **રૂપસુંદરિ** તસ નાંમ,
પ્રેમ કરી ગુરૂ પુછઈ તેહનઈ, પૂર્વ વાત અભિરાંમ. ૫૬

રૂપ સુંદરિ બોલે દૂખ ધરતી, સાંભલી ગુરૂ ગુણવંત;
ગૂજર દેસ ધણી મુજ સ્વામી, વયરી હણીઓ કંત. ૫૭

આ બાલક હુ ઉદરિ લેઈ નઈ, નાઠી વનહ મઝારિ;
પૂત્ર જન્મ હુઓ એણઈ થાનકિ, રહુ એકલડી નારી. ૫૮

સીલંગસૂરિ તિહાં જ્ઞાન વિચારી, નામ ઠવ્યું વનરાજ;
ગૂજર દેસ ધણી એ થાસ્યે, એ કરસ્યઇ શુભ કાજ. ૫૯

ગુરૂ જ્ઞાની વલીઆ તવ વેગઈ, આવ્યા નિજપુર ઠામિ;
વિવહારી તેડયા તવ પાસઈ, કુમર કથાનઈ કામિ. ૬૦

ગુરૂ જ્ઞાની કહઇ સુણો શ્રાવક, આ વનમાં એક બાલ;
સોઈ કુંમર જઈ લાવો ઈહાં, તે થાસ્યઈ ભૂપાલ. ૬૧

દૂહા.

રાજા કરસણ સુત‡ તુરી, મહિષિ ચંદ સુકીર;
બાલપણાથી સેવીઈ, સુખ લહીઇ સરીર. ૬૩
તેણઇ કારણિ એ બાલનઈ, જઈ લાવો તુમો આંહિ;
સરીર સુશ્રુષા નિતિ કરો, રાખો નિજ ઘરમાંહિ. ૬૩

ચાપાઈ.

વિવહારી તવ વનમાં જઈ, માત પુત્ર નઈ લાવ્યા સહી;
રાખ્યાં નિજ ઘરિ રૂઢાં આવાસ, ભોજન ભકિત કરઈ નિત્ય ખાસ. ૬૪
અનુક્રમિં વાધઈ તે બાલ, ક્રીડા સબલ કરઇં ભૂપાલ;
વિવહારીના બાલિક તણઈ, મારઇં કૂટઈ §બહુ અવગુણે ૬૫
શ્રાવક કહઈ એ મોટું પાત્ર, ઘર સરીખી નવિદીસઈ યાત્ર;
સિંહ તણું બાલિક અતિભલું, પણિ સોભઈ વનમાં એકલું. ૬૬
વિવહારી મિલીયા તેણીવાર, માતા નઈ જઈ કર્યો જૂહાર;
‡બહઇની તુમ્હ સુત મોટા થયો, વિણસ્યઈ ઈહિા વણિગમાં રહ્યો. ૬૭
તુહ્મો કરો કો નૃપની સેવ, ‡તુઠી વચન દીઇ તતખેવ;
માતા પુત્ર બેહું ઉલાસ, સોઈ ગયા માઉલાનઇ પાસ. ૬૮
સુરપાલ માઉલો જેહ, ગાંમ નગર પુર લૂંટઈ તેહ;
તેહનઈ પાસઈ વનરાજ ગયો, ચોર શિરોમણી તે પણિ થયો. ૬૯
લૂટી દેશનઈ વાસઈ વંન અન્ય દિવસ નિંપાયાં અન્ન;
ઘૃત વિના તે બઇસી રહ્યા, ઘણા દોષ લૂખાના કહ્યા. ૭૦
લૂખું જીમતાં ગતિ મતિ જાઈ, લૂખું જીમતાં ધૂજઇં *કાય;
લૂખું જીમતાં બલ બુદ્ધિ ગલઈ, મૂઉ સો બાલ્યો નવિ બલઈ. ૭૧

---

‡ ગજ § નઈ ‡ હવે ‡ સેવ્યો ફલ આપઈ તતખેવ * પાય.

તેણઇ કારણિ ઘૃત ભોજન સાર, જીમ અસ્ત્રી મંડણ સિંણગાર;
નરનું મંડણ જીમ પાઘડી, તિમ ભોજન મંડણ ઘૃત ઘડી. ૭૨

જીમ ગજનું મંડણ સિંદૂર, જીમ રણનું મંડણ નર સૂર,
નદી તણુ મંડણ જલપૂર, તિમ ભોજન મંડણ ઘૃત ખૂર. ૭૩

કીધાં ઉડદ તણાં ઢોલકાં, ભાંજી સોઈ કર્યાં મોકલાં;
ઘૃત તપેલા માંહિ ધર્યાં, જીમતાં તપીઆ લોચન ઠર્યાં. ૭૪

તેણઇ તપીઆ ઘૃત લાગઈ પાય, જેહથી રત્ન કુંડલ પણિ થાય;
સાંધ્યાં ડુંગરી માંહિ ઝોલ, ઘૃત મિલ્યું તો થયો કલ્લોલ. ૭૫

ઘૃત ન કહું અમૃત †કહઇવાય જેહથી વાધિ નરનું આય;
વૃદ્ધ, બાલ, પસુનઇ ગમઈ, તો વનરાજ કિમ લૂખું જમઇ. ૭૬

તેણઇ કારણિ નર તેડયા સહિ, આણો ઘૃત તુહ્મો કહઇનું ગ્રહી.
ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં ચાલ્યા વહી, ઘૃતની ખબરી કિહાં નવિલહી. ૭૭

ત્રિણિ મિલઇ તિહાં ત્રુટઇ કાંમ, ત્રિણિ મિલઇ તિહાં ન રહઇ માંમ;
ત્રિણિ મિલઇ તિહાં વિણસઈ દાંમ, ત્રિણિ મિલઇ તિહાં ન વસઈ ગામ ૭૮

અતિસાર શીતલ હેડકી, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં પ્રાંણી દૂખી;
ઇણઇ દ્રષ્ટાંતઇં ત્રિણિ જણ જીહાં, નિશ્ચઈ કામ ન થાઈ તિહાં. ૭૯

ત્રિણિ પુરૂષ ઘૃત કારણિ ગયા, તે પણિ પથઈ બઇસી રહ્યા;
ચિહું પાસેં નર જોઈ જસઈં, એક વછીઆયત દીઠો તસઈં. ૮૦

પથી એક આવતો જાંણીઓ, સિરિ કુડલી જાતિ વાણીઓ;
ત્રિણિ પુરૂષ ગયા તિહાં બકી, મુકિ કૂંડલી મસ્તકિ થકી. ૮૧

તવ કૂંડલીઉ, સુંઝ્યો વીર, બિઇ ભાજ્યા ત્રિણિ રાખ્યા તીર;
લેઈ કામઠુ સાધઇ બાણ, નાઠા નર તે લેઈ પ્રાણ. ૮૨

---

† કહિવાય.

કાયરનર ઝાલઈ હથીઆર, રણિ સંગ્રામઈ કરઇ વિચાર;
નાસું નાસું સાંતું કિહાં, સંકા હુઇ નિજ ધોતિ માંહિ. ૮૩
અસા પુરૂષ તે કહ્યા ગમાર,; ફોક ફજેત કરઈ હથીઆર
એ છઈ સુર પુરૂષનું કામ, શીમ કસીજે નહી × તિહાં ગાંમ. ૮૪
જે કાયર તો સ્યા હથીઆર, જીમ ધન, બુદ્ધિ વિના બ્યાપાર;
સોઇ પુરૂપ દૂખ પાંમઈ હાથ, ખડગ ભલું સૂરાનઈ હાથિ. ૮૫
સૂર પુરૂપ જાતિ વાંણીઓ, ધીરજ ગુણ અગિઈ આંણીઓ;
લેઈ ધનુપ નઈ મૂંકાઈ તીર, નાઠા ત્રિણિ રાજાના વીર. ૮૬
આવિ વેગ કહિઉ વનરાય, ઘૃત લેઇ કૂડલીઉ જાઇ;
પણ બલીઓ નવિ જાઈ ગ્રહ્યો, ઓ આવઇ નર સાંહમો વહ્યો, ૮૭
વનરાજિ બોલાવ્યો હેવ, વિનય કરી નર તેડયો ખેવ;
જાઅબક નાંમઈ જાણીઓ, ઘૃત આપી બોલ્યો વાંણીઓ. ૮૮
સ્વામી તું પૃથ્વી નઈ યોગ, તાહરઇ કર્મિં ઘણો છઇ ભોગ;
કુણ કારણિં તું વગડે ભમઈ, રાજહંસ છીલર કિમ * ગમંઈ ૮૯
તવ વેગઈ બોલ્યો વનરાય, † ભલઈ પ્રધાન નહીકો આજ;
જે તું માહરઈ પાસઇ રહઈ, તો હું સોઈ કરૂં જીમ કહઈ ૯૦
પાસઈ સોઇ રહ્યો વાંણીઓ, એક અવસર તેણઈ જાણીઓ;
ભૂઅડરાય તણા નર જેહ, ધન ઉઘરાવા આવ્યા તેહ. ૯૧
ચઉવીસ લાખ સોનઇઆ ભરી, ચ્યારસહઈ વાજી કરિ ધરિ;
ચાલ્યા તે ધન લેઇ જસઈ સો લૂંટી નર લીધો તસઈ. ૯૨
સબલ ખજીનો આવ્યો હાથિ, શુભટ બહું મેલ્યા સંધાતિ;
થાંણઇભાંજઈ વઢઈ વાણીઓ, રાયઇ બુદ્ધિ સાગર જાણીઓ. ૯૩

×ત્યાહાં નહિ * રમઈ † ભલ કો પ્રધાન નહિં મુજ આજ.

ધણો દેસ કીધો તેણઇં હાથિ પોતાની વાલી ગુજરાતિ;
ભૂઅડ ભૂપઇં જાણ્યું જસઇ, ફિરી ગુજરાતિ ન આવ્યો તસઇ. ૯૪
હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, ભૂમી ભલી દીસઈ કુણ ઠાંમ;
નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, જીમ રહઇ મુજ પૃથ્વીમાં નાંમ. ૯૫
એણઈ અવસરિ દીઠો ગોવાલ; ભૂપઇં બોલાવ્યો તતકાલ;
અરે! સુપુરૂષ તુમ્હો ચારો ગાય, છઇકિ પૃથ્વી જીહા ભલઠાય. ૯૬
બોલ્યો અણુહલીઓ ગોવાળ, ભૂમી ભલી આપું ભૂપાળ,
નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, ગિહું ચાલ્યા સુંદર વનમાંહિ. ૯૭
કૌતગ કારણિ આણ્યો સ્વાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડઇ કાંન;
નાઠો લુંડી ધાયો સસો. કૌતગ દેખી રાજા હસ્યો. ૯૮
ફિરીઓ જીહાં સસલો કુતરો, જેણઇ થાંનકિં લુંડી ફર્યો. (કર)
તે પાછેરો મુકી ઠામ, ભલી ભૂમિ તિહાં વાસું ગાંમ. ૯૯
બાર ગાઉ ફિરતો વિસ્તાર, ગઢ, મઢ, મંદિર, પોલ, પાગાર.
ચઉરાસી ચોહુંટા ચઉશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ. ૧૦૦
દંતારા દોસીના હાટ, વેચઇ સાર પટોલાં પાટ;
વેચાઈ શાલૂ સખરાં ચીર, જેણઇ લખ્યાં છઇં બાવન વીર. ૧૦૧
માણિકચઉકિ મોતી તોલાય, નાણાવટિ નાણાં પરખાય;
ગાંધીને હાટે ગધીઆણા, વઇદ જીહાં બહુ બઇસઇ જાંણ. ૧૦૨
માલી, તંબોલી, મણીયાર, વેચઈ તેલ સુગંધી સાર;
† વસઇ ફોફલીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાધઈ પાર, ૧૦૩
વિવહારિ બહુ વાસઈ વસઇ, ક્રાંહિ મોટિ લઇ બઇઠા હસઈ
વાહાણ તણી ‡ વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરઇ પરની તાતિ. ૧૦૪

---

† બઇસઈ ‡ તાહાં

ફડીઆ, સાથરીઆ પસ્તાગ, રસીઆ બહુ આલાપાઈ રાગ;
ચોદુંટઇ ભણતા ચારણ ભાટ, *ત્રિફોલીઈ નાચઈ નટનાટ. ૧૦૫

વર્ણ અઢાર તણો તિહાં વાસ, કો કહઇની તિહાં ન કરઈ આસ;
વિવહારી શુદ્ધિ સહુ પાલઇ ખરી, ન લીઈ કો કેહઇનું ધન હરી. ૧૦૬

રાજભૂવન નિંપાયાં તિહાં, બહુ રચના કીધી છઇ જીહાં;
હયવર ગજની શાલા કરઇ, જોતાં નરનારી ચિત્ત ઠરઈ. ૧૦૭

આયુધ સાલા રથના ઠાંમ, લેખ સાલા તિહાં અભિરાંમ;
કરઈ માંડવી રાય સુજાણ, વિવિધ વસ્ત તિહાં લાગઇ દાંણ. ૧૦૮

ઢાલ ખ્યાની.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાસ્યો—**એ દેશ**.

રાગ. ા ા રી રિં ા.

સૂપ સકલાત નઈ ભયરવ મસરૂં, શાલૂ અતલસનો નહિં પાર;
ચીર, ચુંનડી, મોલિ પીતાંબર, હીર ચીંનીઉં સાર. ૧

હીંગ મરી નઈ તરવું સીસું, સાકર નઇ સોપારી;
મોટી માંડવી પાટણ કેરી, આવઈ કુલ વ્યાપારી. ૨

ત્રાંબુ પિત્તલ રૂપુ સોનું, મુગતાફલની જોડ;
સબલ માંડવી પાટણ કેરી; આવે ટંકોની કોડિ. ૩

લવિંગ એલચી કપુર બરાસ, જાયફલ જાવંત્રી;
દાંણ માંડવી મહાજન આપઈ, બઇઠા મહઈતા મંત્રી. ૪

ખાંડ ટોપરાં અભેરખ પારૂ, સિંગોડા નઈ દ્રાખ;
પાટણ માંડવીઈ બહુ આવઈ, દાણ ટંકાના લાખ. ૫

* ત્રપોલીઇ

દૂહા

લખ્ય દાંણ લોકજ દીઈ, કરઈ સબલ વ્યાપાર;
પુણ્ય ખેત્ર પાટણ તણો, સુણયો સહુ વિસ્તાર. ૫

પઈ.

વિસ્તાર કહઇસું પાટણ તણો, વ્યાપારી વણજારો ઘણો;
અનેક પુરૂષ તિહાં આવઈ જાઈ, વિવિધ વસ્ત તિહાં વેચાય. ૬

પુણ્ય તણી *શાલા તિહાં શુદ્ધ, માગઈ જલ નઈ †પાય દૂધ;
દાંન, માંન અનઈ વિસરાંમ, અતિ શોભઈ પાટણ પુર ગાંમ. ૭

શ્રી જીનના પોઢા પ્રાશાદ, ઇંદ્રપુરીસ્યું કરતા વાદ;
પોષધ સાલા પુણ્યનો ઠાંમ, વાડી વન દીસઈ અભિરાંમ. ૮

સહસ લિંગની શોભા ઘણી, ઉપમા માંનસરોવર તણી;
કમલ બહુ જલ મીઠઉ માંહી, હંસ, મોર, બગ, ઝીલઈ તિહાં. ૯

મચ્છ, કચ્છ, મડુક બહુ તરઈ, ચક્રવાકી જલ ક્રીડા કરઈ;
ફિરતાં વાડી વન +આરામ, નાલિ કેલી આંબા ×અભિરામ. ૧૦

ચંપક, નાગ અનઈ પુન્નાગ, તાલ, તમાલ અનઈ વર શાગ;
જાંબૂ દાડિમ દીસઇ ઘણાં, ચંદન વૃક્ષ બહુ રલીઆમણાં ૧૧

કૂપ કુંડ બહુ વાવ્યો ઘણી, §અમૃત ભરઇ સ્ત્રી સોહાસણી;
કુશ ક્રીડા કરતા બહુ લોક, ઘરિ ઘરિ મંગલ પણિ નહીં શોક. ૧૨

બાવન વવા જસ ÷નગર મઝારિ એક ચિત્તઈ સુણયો નરનારી;
પાટણ નગરી તણી ઉપમા, કવિઈં કેલવી આંણ્યા વવા. ૧૩
વાડી, વન નઈં વાવ્યો ઘણી, વાલો વેલી વનિતા સિરિધણી;
વિવેક, વિચાર, વ્યાખ્યાની વસઈ, વાદી, વીર પાછા નવિ ખસઇં. ૧૪

---

* ત્યાંહા સાલા † આપઇ. + અભિરાંમ × બહુરાંન § અંબુ ÷ નગરિ.

વેણા, વંસ, વેસ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણરાસ;
વહુરા, વાણીઆ વરૂ વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંભિ મઝારિ. ૧૫

વૈદ વાસના વિસ્નવ ઘણા, વિશ્રામ ઠામ તે રહઇવા તણા;
વર્ણ અઢાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અનોપમ ખાસ. ૧૬

વિસ્નુ મૂરતિ અનઇં વેદીઆ, વેષધારી નઈ બહુ વરતીઆ,
વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭

વચણ શુદ્ધ નઈ વિદ્યાવંત, વણકર તણો ન લાભઇ અંત;
વસન, દાન, શીલ, તપઘણી, વિચિત્રાઈ વરઘોડા તણી. ૧૮

વાજી, વહઇલ અનઈં વીજણા, વાંનર, વાઘ રાય અગણિ ઘણા;
વિદ્રુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ ×વારિ, છાંટઈ રાજાને દરબારિ. ૧૯

વાજીંત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;
વઇરાગીનું કરૂં વખાણ, વસઇં લોક પરવેદન જાંણ. ૨૦

વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઇ, નરસમુદ્ર પાટણ કુણ કલઈ;
ઉદધી આભ મળ્યા જો જાઈ, તો પાટણનર સંખ્યા થાઈ. ૨૧

એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જોવા પાટણનો વિસ્તાર;
સાઝઇં સાથઈ ચોહુટઈ ચઢયા, કર્મ સંયોગે ભૂલાં પડયાં. ૨૨

રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;
વેગઇં તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩

સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, ભૂલાં પડયાં અહ્મો નર નારિ;
સોધ્યોસ્વામી પણિ નવિ જડયો, વણિગ રત્ન જીમ સાયર પડયો. ૨૪

સ્વામી નામિઇં રાણો એહ ડાબી આંખઈ કાંણો તેહ;
એણઇં ઇંધાંણેં મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

× વાર

રાઇં વેગઈ વજાવ્યો પડો, રાંણા કાંણા આવી ચડો;
સકલ એકઠા થાઓ આજ, નૃપનઇં કાંઈ પૂછયાનું કાંજ. ૨૬

રાણા કાંણા કાબી આંખી, નવસઇં નવાણું ભાખી;
મિલ્યા એકઠા નૃપ દરબારિ, ભૂપઈ તેડાવી સા નારિ. ૨૭

સોધી લીઇં તું તાહરો ધણી, તુઝ કારણિ ખપ કીધી ઘણી;
નૃપ વચને તે સોધઈ નારિ, પુરૂષ ન દીસઈ તેણઈ ઠારિ. ૨૮

સાંમી એહમાં નહી મુઝ કંત, રાય વિનોદ તિહાં થયો અસંત;
ફિરી પઢો વજાવ્યો જસઇ, રાણો કાંણો આવ્યો તસઈ. ૨૯

નારિ ઓલખી લિઈ ભરતાર, પંડિત કવિયણ કરઈ વિચાર-
નરસમુદ્ર એ પાટણ સહી, નરનારી સંખ્યા નવિ લહી. ૩૦

નર સમુદ્ર પાટણ એ સહી, કવિ કથાએ વિવરિ કહી;
જેણઇં નગરઇ *છઇં નાટિક નૃત્ય, પંડિતજન પાંમઇ બહુ વૃત્તિ. ૩૧

રાસ રમઈ તિહાં બહુ બાલિકા, સુર મોહિ રહઈ સ્વર્ગે થકા;
પાંન ફુલ તણા ભોગીઆ, જેણઇં નગરિં કો નહીં રોગીઆ. ૩૨

કામિની †કંતમાં સબલો પ્રેમ, સુરધરિ (ઇંદ્ર) ઇંદ્રાણી જેમ;
ભમર ભોગ પુરંદર ઘણા, વાસ બહુ લઘુમાલિણ નણા. ૩૩

મૃગ નયણી નારી પદમણી, વસઇં હસ્તની નઇં ચિત્રણી;
જ્યાગી જીહાં ગડઈ +નિશાણ, §વસઈ લોક પરવેદન જાંણ. ૩૪

મયગલ માતા નઈ મદ ભર્યા, ઘુઘર ઘટ સિણગાર્યા કર્યા;
અસી નગરની ઉપમ કહુ, ઇંદ્રપુરીથી અધિકી લહુ. ૩૫

જેહનો સ્વાંમી નૃપ વનરાજ, ત્રિણિભુવન જસ માંનઈ લાજ;
જેહનઇ ગજરથ ઘોડા બહુ, જેહનઇં સીસ નમાવઇ સહુ. ૩૬

* નટ †કંથ + દિનરાતિ §અસંખદલ સામિસઘાત.

જેહનઇઝાઝી અંતે ઉરી, જેહનઇ ઘરિ બહુ લક્ષ્મી ભરી;
નગર અનોપમ વાસું ગાંમ, ગોવાલીઆનું રાખ્યું નાંમ. ૩૭
અણહલવાડું પાટણ ગામ, વસઈ લોક વારૂ અભિરાંમ,
નગરધણી ચિંતઇ § વનરાજ, શ્રી ગુરૂનઈ સંભારૂં આજ. ૩૮
સીલંગ સૂરિ નઇં તેડી કરી, રાજ થાયના તિહાં પણિ કરી;
પચાંસરઇ કીધું પ્રાસાદ, સોવન ઘંટા વાજઇ નાદ. ૩૯
પંચાસરો જિન પાર્શ્વનાથ, થાપિ મૂરતિ જગિ વિખ્યાત;
સંવત આઠ નઇ બિલોતરે, થાપી પાટણ નઇ રચના કરઈ, ૪૦
વરસ પચાસઇ પાંમ્યો રાજ, વરસ સાઠિ તપ્યો મહારાજ;
જૈન ધર્મ આરાધી કરી, વનરાજી † તવ શુભ ગતિ વરિ. ૪૧
જસ પાટીં હુઓ જોગરાજ, પાંત્રીસ વરસ તપ્યો મહારાજ;
ખીમરાજ હુઓ તસ બાલ, પચવીસ વર્ષ તપ્યો ભૂપાલ. ૪૨
તેહનો ભૂઅડ સબલ જગીસ, તપ્યો વર્ષ તે ઓગણત્રીસ;
વયરસીહ હુઓ ગુણ ખાંણી, પચવીસ વર્ષ રહી તસુઆણ. ૪૩
રત્નાદિત પાટિં પાંચમઇં, પનર વરસતે રંગિઈં રમઇ;
સામંતસિંહ હુઓ નર જેહ, સાત વર્ષ નર તપીઓ તેહ. ૪૪
સાત પાટિ (એ) એણિપરિ થાય, વરસ એકસો છનું જાઈ;
તેણઈ કુલિ કો ન હુઓ પુત્ર, ભાણેજઈ લીધું ઘર સૂત્ર. ૪૫
તે *અધિકાર કહું તે સુણો, કણરાય સુત ભૂઅડ તણો;
તાસ પાટિ ચદ્રાદિત હવો, ×સોમાદિત નૃપતે અભિનવો;
તાસ પાટિ ભવનાદિત સોઈ, ત્રિણિ પુત્ર તેહનઇં પણિહોઇ. ૪૬
રાજકુંઅર દંડક અભિરાંમ, એત્રિણિ કુંઅરનાં નાંમ;
રાજપુત્ર જ્યેઠો જે ભલો, દેસ વિદેસ ભમઈ એકલો. ૪૭

§ નરરાજ † ત્યાંહાં * અવદાત. ×સોમદત્ત

પાટણિ દેખઈં તે પણિ ગયો, સોમેશ્વર આગલિ તે રહ્યો;
ઇસિ દેવ પૂજ્યો ઉલાસિ, વાંણી તાંમ હુંઈ આકાસિ. ૪૮

અણુહલવાડું પાટણુ જીહાં, રાજકુમર ચાલી ગયો તિહાં;
સામતસીંહની ભગની જેહ, પ્રેમ ધરી, તુઝ વરસઈ તેહ, ૪૯

ઇસિશબ્દ સાચો મતિ ગ્રહી, રાજકુમર ચાલી ગયો વહી;
આવ્યો પાટણુ નગર નિવેસ, ચિત્ત વિમાસઇ કવણુ કરેસ. ૫૦

એણુઇ અવસરી પાટણુનો રાય, †ચઢી અશ્વપર વાડી જાઈ,
હંસ ગતિ ચાલઇ રેવંત, એણુઈ અવસરિ ચાબક મારત. ૫૧

હાય હાય કુંમર ઇમ કહઇ, વચન સુંણી નૃપ ઉભો રહઇં;
સામંતસીંહ ઇંમ ઉત્તર કરઈં, હાય હાય મુખિ કાં ઉચરઇં. ૫૨

દૂહા.

રાજકુંમર મુખિ ઇંમ * કહઇ, સાંભલિ નૃપ મુજ વાત;
જીહાંરઈ જેહવા કરિ ચઢઈ, તિહાંરઇં તેહવાં સાત. ૫૩

શાસ્ત્ર, શસ્ત્ર, વાંણી, તુરી, નર, નારી, વેણુાય;
જીહારઇં જેહવાને મિલઇ, તિહારઇ તેહવાં થાય. ૫૪

તું સુપુરૂષ અશ્વઇ ચઢયો, હય ચાલઇ શુભ ચાલિ;
એણુઈં અવસરિ નૃપ રાજીઆ, ચાબક તુરિ મ ધાલિ. ૫૫

એણુઇં વચને નૃપ હરખીઓ, પરખ્યો હઇડાં માંહિં;
કુમારકલા જાણી કરી, ભગનિ દીધી તાહિં. ૫૬

ઢાલ ત્રિપદીના
(રાગ કેદારો)

ભગનિ લિલાદેવી સારી, જસ રૂપિ ગઇ રંભા હારી;
પરણ્યો રાજ વિચારી........હો. ૫૭

---

†ચડી *તેણે.

સુખ વિલસઇં સુખિં ભૂપાલ, જાતો સોઇ ન જાણઇ કાલ;
રાણી ઉદરિઇ હુઓ બાલ......હો. ૫૮

કર્મિં મરણ લહઇ તસનારી, ઉદરિ બાલ રહ્યો સુવિચારી;
કાઢયો પેટ વિદારી.........હો. ૫૯

કર્મ ઉદય આવઇ નર જીહારઈ, શુકસસા બલ થાઈ તિહારઈ;
જરા કૃષ્ણ નઇ મારઈ.........હો. ૬૦

કર્મિં નલ નઈ વીતું જોઈ, દશરથ રામ વિ ાગી ાઇ;
રાંમ હરિ દૂખ જોઇ.........હો. ૬૧

હરિચંદ ડૂંબ ઘર વહઈનીર, કાઢયા દ્રુપદી કેરાં ચીર;
દૂખ લહઇ વિક્રમવીર.........હો. ૬૨

કર્મિં પાંડવ પૃથવી હારઈ, કોણી પુત્ર શ્રેણિક નઇ મારઈ;
વાઘણી પુત્ર વિડારઇ.........હો. ૬૩

કુબેરદત્ત નઇં હુઓ કુયોગ, બહઇનિ વરી માતા ભોગ;
શનતકુમાર સહઇ રોગ......હો. ૬૪

કર્મ તણી ગતિ વિષમ લહેવી, કર્મિં મૂઈ લીલાદેવી;
નૃપનઈ દૂખ દઝેવી.........હો. ૬૫

।

કુવેસ ધરિ બાગ્રું દહઇ, ગરઢપણિ દહઈ નાથિ;
દહઇ બાપહકી ભુંહડી, ગઈ પીહારહં થિ. ૬૬

ત્રિણ-ઇ દુખ ન વિસરઇ, જીંમ ધન આવ્યું જાય;
દિવાગત દેવી હવી, ચિંતાતુર હુઓ રાય. ૬૭

ઢાલ

ત્રિપદિનો

ચિંતાતુર પૃથવીપતિ થાઈ, બાલિક દેખી દુખ પલાય,
જન્મ મહોત્સવ [1]કરઇ રાઈ...હો ૬૮
મૂલરાજ દીધુ તસ નામ, વાધઈ કુંમર કલા અભિરાંમ;
યોવનવય હુઓ તામ...હો. ૬૯
મામઈ રાજ દીઉ તસ સાર, વલી પાછું લીધું તેણીવાર;
ખીજ્યો સોય કુંમાર...હો, ૭૦
લાગ લહ્યો ભાણેજઈ જીહારઈ, મામાનઈ લેઇ માર્યો તિહારઈ;
છત્ર નિજ મસ્તકિ ધારઈ...હો, ૭૧

દૂહા.

છત્ર લેઇનિઈ સિરિ ધરઈ, લીધું મામા રાજ;
ગુણ કેડઈ દોષજ હુઓ, મરણ ગયો મહારાજ, ૭૨

ચ પઇ.

જામાતા, વીંછી નઈ વાઘ, મદિરા પાંની, મૂરખ અભાગ;
ભગની સુત, પૃથવીનો નાથ, કીધુ ગુણ નવિ જાણઈ સાત. ૭૩
ગુણ કેડિં અવગુણ એ હવો, ભાણેજાથી મામો મૂઓ;
[2]ગૂજરધણી હુઓ મૂલરાજ, ભાણેજા નઇં લાગી લાજ. ૭૪
સવત નવ અઠ્ઠાણુ જસઇં મૂળરાજ રાજા થયો તસઈં;
તેહનઇ પુત્ર હુઓ ચામુંડ, તેર વરસ નૃપ સોઈ અખંડ. ૭૫

---

૧ કરાએ ૨ ગુજ્જર.

વલ્લભા પુત્ર હુઓ તસ ખાસ, રાજ કરઇ [1]નર સોઈ છ માસ;
દુર્લભરાજ કરઈ તિહાં સાર, ખટ મહિનાને વરસ અગ્યાર. ૬૬

તેહનઈ પુત્ર હુઓ એક ભીમ, તેણઈ ઉતમ કુલિ રાખી સીમ;
વરસ બઇતાલીસ પાલ્યું રાજ, દિવગત હુંઓ મહારાજ, ૭૭

ભીમરાય નઇ સ્ત્રી બિઇ સતી, વિક્લા દેવી નઈ ઉદયમતી;
વિક્લદેવી સુત તે ખીમરાજ, ઉદયમતી સુત સબલી લાજ. ૭૮.

નામિં કર્ણ નૃપ સબલો જેહ, ખીમરાજથી [2]લહુડો તેહ,
ભીમઈ રાખી સ્ત્રીની લાજ, દીધું કર્ણતણઈ તવરાજ. ૭૯

[3]સોય કર્ણ જગિ મોહો હવો, જાણે સૂર ઉગ્યો અભિનવો;
અધિક પ્રતાપી નહીં અન્યાય, સાત ડડા દૂરિં કીઆ રાય. ૮૦

ડંડ, ડાંડ નઈ દુંખી જેહ, ડાડણિ, ડાકણિઓ કાઢયા તેહ;
ડર છતો દૂરિ કીઉ ડભ, કાઢી રોપ્યો કીર્તિ થંભ. ૮૧

વરસ ઓગણત્રીસ ભૂપતિ ભયો, કર્ણરાય દેવંગત થયો;
રાયતણી પટરાંણી ચંગ, મીણલસુત હુઓ જેસંગ. ૮૨

તે જેસંગનો સુણો અદાવત, કર્ણાટીક છઇ દે વિખ્યાત;
રાજ કરઇ જય=કેસરી તિહાં, મીણલ તેહની પુત્રી સહી. ૮૩

યોવનવંતી દીઠી જસઈ, વિવાહ કર્ણસું મેલ્યો તસઈ;
ભૂપ ન પરણઇ મીણલ તણઈ, રૂપ વિના રાજા અવગુણઈ. ૮૪

મીણલ મનિ [4]તવ કરઇ વિચાર, કાષ્ટભક્ષણ કરસું નિરધાર;
અષ્ટ કુંમરી જે પુંઠિઈ હતી, બલવા સજજ થઈ તે સતી. ૮૫

હવી વાત જવ જગિ વિખ્યાત. માઈ વીનવીઓ તવ નરનાથ;
પુત્ર વચન મુજ માનો આજ, એણી વાતઈ હુઇ ક્ષત્રીલાજ. ૮૬

---

૧ નૃપ ૨ લોંહોઠો ૩ નામિં કર્ણનૃપ સબલોએહવો ૪ તવમનિ

જેહ વસ્ત આપણે આદરી, તે કિમ મુંકી જાઇ પરિહરી;
પરણો પુત્રી રાખો તુહ્મો [1]રીતિ, મનિમાંનિ પછઈ કરયો પ્રીતિ. ૮૭

વારવાર જનની કહઇ જામ, કર્ણરાય તે પરણ્યો તામ;
મીણલ શીલવતી સુકુલીણ, કલા ભલી પણિ રૂપિં હીણ. ૮૮

તેણઈ કારણિ નવિ માંનઈ રાય, મીણલ મનિ ચિંતા [2]દૂખ થાય;
ભોજન ભલ સોલઇ શૃગાર, પુરૂષ વિના સ્યો [3]મુજ અવતાર. ૮૯

માત, પિતા, બંધવ મુજ બહુ, પુરૂષ વિના તે [4]વૃથા સહુ;
કંતઈ માંની જો ધરિ નારી, કોડી સગા તેહનઈ સંસાર. ૯૦

એકસૂર અજૂઆલઇ જસૂ, તારા કોડિ કરઈ નહી તસું;
એક જીવ કાયામા વસઈ, પાંચ ઇંદ્રી હરખઈ હસઇં. ૯૧

જીવ સરખો નિજ ભરતાર, ઇંદ્રી સરિખો નિજ પરિવાર;
હંસ વિના કાયા સું કરઇં. પુરૂપ વિના સ્ત્રીને કિમ [5]ગમેઈ. ૯૨

ભૂપઈ તો મુજ છંડી ખરી, જીમ પવંને અંજના [6]પરિહરી;
અમર કુમારઈ સુરસુદરી, [7]નલ ચલ્યો હઇડુ દૃઢ કરી. ૯૩

તિમ મુઝનઈ ભૂપઈ [8]પરિહરી, રાતિ દિવસ રહુ દૂખઇ ભરી;
મંત્રી આગલિ કહઈ કથાય, પુણ્યઈ રૂડું થાસઈ ાય. ૯૪

ઢાલ આખ્યાની.

લંકામાં આવ્યા શ્રીરાંમરે–એ દેશી રાગ મારૂણી.

એણે અવસરિ એક માતંગીરે, તન ચિત્ર લિખી રંગરંગીરે;
આવી રાય તણઈ તે સંગીરે; કરિ વેણિ વજાવઇ ચંગીરે.
મુખિ પંચમ રાગ આલાયઈરે, તેણઇ કામીઅડા કામ વ્યાપઇરે;
કિરપી તિહાં [9]ધન બહું અપાઇરે, ૯૫

---

૧ લાજ ૨ અતિ ૩ મુજસ્યો ૪ વૃથાકે ૫ સરે
૬ પર ૭ નલ ચલ્યોહઇઉ ૮ પર ૯ બહુધન.

તેણઈ રાગઈ રંજ્યો રાયરે, મનિ વ્યાકૂલ [1]થાયરે;
મંત્રી તેડયો તેણઈ ઠાયરે, તેહનઈ ભાંખી કામ કથાયરે. ૯૬

સુણી મંત્રી માહરા [2]ભાઈ રે, એહનેં આણિ મંદિરમાં વાહીરે;
હું એહનઇં મદિરા પાઈરે, રાખું સહી કંઠ વિલાઈરે. ૯૭

મત્રી મનિ કરઇ વિચારરે, પાપી કામ તણઈ ધિકકારરે;
સુર નર કીધા ખોખૂઆરરે, મુનિ મુકાવ્યા વ્રત સારરે. ૯૮

કર્મઇ ઈંદ્રિતણઈ ચુકાવ્યોરે, ઇશ્વર નઈ નાચ નચાવ્યોરે;
બ્રહ્માનઈ ધ્યાંન છડાવ્યોરે(વ્યુ)રે, રાય મુંજનઇ ભીખ મંગાવ્યોરે ૯૯

કમિ ચંદ્ર કલકી કીધોરે, મણિરથનઇ અપયસ દીધોરે;
કુલવાલૂઓ ઝડપી લીધોરે, રહનેમિ મુણિ પ્રસિધ્ધોરે. ૧૦૦

કર્મિં લખણ્યા કીધી મહ્લીરે, [3]ગોતમની નારી ન મેહલીરે;
ચૂલણી દીર્ઘસુ ખેલીરે, કૈચકનઈ દીધા ઠેલીરે. ૧૦૧

અવતીનો કોટ પડાવ્યોરે, [4]બ્રહ્મદત્તનઈ નરગ ચલાવ્યોરે;
આર્દ્રકૂમારનઈ વણજ ચલાવ્યોરે, નદિખેણનઇ મીન [5]મગાવ્યોરે. ૧૦૨

કુંડરિક નઈ ઉંડો ઘાલ્યોરે, આષાઢો કુમાર-ગિ ચાલ્યોરે;
અરણક ઋષિ પરઘરિ મહાલ્યોરે, પાપી કામ ન જાય ઝાલ્યોરે ૧૦૩

જે ઉત્તમ કુલના રાયરે, તે નીચ નાગીસું ખાય(ઇ)રે;
વંસ વિપુલ દૂ માયરે, તે નીચા નરઘરિ જાયરે. ૧૦૪

ધિગ્ ધિગ્ કંદર્પએ પાપીરે, સુર, નર, પસુંમાં રહ્યો વ્યાપીરે;
એકેદ્રીનઇ એ મતિ આપીરે, ત્યાંઈ ઇશ્વિરઈ મુંકયો સરાપીરે ૧૦૫

૧ પાઇ ૨ રઈ ૩ ગઉતમ ૪ બ્રહ્માને નરગિ ચલાવ્યુંરે ૫ મડાવ્યો.

દુહા.

ઈસિઈ અંતજ આંણીઓ, તુહઇ કરઇ ઉનમાદ;
નાટિકણી સ્ત્રી દેખી કરી, ચિત્ત ચલ હુઓ (તે) રાય (નાથ). ૧૦૬
કર્ણરાય પરવસિ થયો, મંત્રી કરઈ વિચાર;
નાટિકણી સું ખેલતા, ઉત્તમ નહી આચાર. ૧૦૭

ચઉપઇ.

મંત્રી બેસીં [1]કરઈ વિચાર, પહરાઇવ્યો મીણલ સિણગાર,
બોલ સિખવી નઈ મોકલી, નૃપ પાસઈ આવી એકલી. ૧૦૮
ઉંઘ ન માગઇ સિ(સે)યા સાર, અરથિ નં ગણઈ દોષ વિચાર,
ભૂખ્યો નવિ માગઈ [2]સાલણું, કાંમી ન પૂછઇ કુલ સ્ત્રી તણું. ૧૦૯
રાઈ ન પુછી તેહની જાતિ, તેહસૂં ચૂકો તેણી રાતિ;
મીણલ મનઇ વિચાર કરી, માગે લીધી કર મુંદ્રડી. ૧૧૦
નિશા ગઈ હુઇ પ્રભાત, મીણલ તવ મંદિર જાત;
ચિંતાતૂર નૃપ હુઓ આપ, સહી મુઝ લાગ્યાં પોઢા પાપ. ૧૧૧
એ વેસ્યા હુ ક્ષત્રી વંસ, કાકસુંઅ વિલુધ્ધો હંસ;
સુંડણિ સાથિ મૃગપતિ રમ્યો, ગધઇડી પગિ બાંભણ નમ્યો. ૧૧૧
ગર્દભ સરિખી વેશ્યા નારી, બ્રાહ્મણ સરિખો રાય વિચાર,
ભૂપિં કામ કરિઉ જો ઇસ્યુ, તો ક્ષત્રીનઈ જીવિત કિસ્યું. ૧૧૩
વિષખાઉ ઝંપાવું કૂઈ, મોટું પાપ સહી જાઇ મૂઇ;
અસું વચન મુખિ બોલાઈ રાય, ન પીઇ પાંણી અન ન ખાય. ૧૧૪
તેડયો મંત્રી ખીજ્યો તાંમ, પાપી લુણ કરિઉં જ હરાંમ;
હું મતિ મૂઢ થયો રાજાન, તુહ્મ મંત્રી કાં ન્હાઠી સાંન. ૧૧૫
તવ પ્રધાન વદઈ ઉલ્લસી, સ્વામી રીસ મ કરસ્યો કિસી;
જે છંડી તુહ્મો મીણલ નારી, તે આવી તુહ્મ મુહુલ મઝારિ. ૧૧૬

---

૧ ન કરે ૨ શાક

એણેઇ વચને નૃપ હરખિયો બહુ, ભૂષણ વસ્ત્ર [1]અપાવ્યા સહું;
બહુ પ્રસંગી દિઉ નિધાન, ધન્યધન્ય મંત્રી (શ્વર) પ્રધાન. ૧૧૭
મંત્રી વિણ તે સૂનુ રાજ, મંત્રી વિણ ન કરઈ શુભ કાજ;
મંત્રી વિણ નૃપ ન રહઈ લાજ, મંત્રી કાજ કર્યું મુઝ આજ. ૧૧૮
મંત્રી કટક ચઢયાં ફેરવઈ, જીમ કવિતા [2]અણચિંત્યું કવઈ,
તિમ મંત્રીથી રહઈ ઘરસૂત્ર, મંત્રી વિણ સ્યા બંધવ પુત્ર. ૧૧૯
ઇમ પ્રધાન પ્રશંસો ઘણું, રાય નિશાન માગઈ આપણું;
આણી મુદ્રિકા દીધી હાથિ, ભૂપ ખુસી હુંઓ બહુ ભાતિ ૧૨૦
પુર્વ નીમત નિમતીઇ કહિઉ, સોય વચન [3]સાચું પણિ થયુ;
રાંણી કુંખ રહિઉં [4]આધાન, દિનદિન વાધઈ મીણલમાંન[5] ૧૨૧
જાણી વાત તે સોકિંઈ જસે, કાંમણ કોટલ કીધાં તસેં;
ખણિ ભોમિ નઈ ઘાલ્યાં હેઠિ, જેસંગ થંભ્યો માંનઈ પેટિ. ૧૨૨

ઢાલ

કામણુની—રાગ ધન્યાસી.

કાંમણડું કીધું રાંણી મીણલ કાજી, સોકડીઈ ઘાલી ઘાતમોરા [6]લાલરે;
રાય જેસંગદે પ્રસવ ન થાય, દેસડઇ તે વાગિ વાત. મો. કા૦એ-આંચલી ૧૨૩
સેત્ર ચણોઠીનઈ માંકડીઆનું હાડરે કુઆરીનું કાત્યું સુંત મો,
સોય સિંદૂરફૂઈ હાથા જાડિ, કાંમણઇ ખીલ્યો પુત. મો. ૧૨૪
ભમરાની પાંખનઈ બાઉલીઆના કાંટા, કણયરાં કેરાં ફૂલ મો;
રાખ મસાંણનઈ વેસનું બલીઆં, તિવટા કેરી ધૂલ[7]. મો; ૧૨૫
બાર વરસ રાંણી એણી પરિ નાંખઈ, ઉંદરઈ વાધઈ બાલ. મો;
મીણલતણઇ બહુ વેદન વાધી, રોમિ રોમિ ઉઠી ઝાલ. મો. ૧૨૬

---

૧ આપ્યા ૨ મનિ ચિંતવ્યું કવે ૩ પણીસાચું ૪ ઉધાન
૫ વાંન ૬ માહારાજ ૭ ધૂલિ.

તેણુ દૂખિં રાંણી દ્વારિકાં ચાલી, કાષ્ટભક્ષણનઈ કાજિં. મો.
જહઈર હલાહલ ખાવા લાગી, પ્રાંણ કરેવા તાજિ. મો. ૧૨૭

ગણિઆ નઇં ગારૂડી ભલેરા, સાંખ્ય સંન્યાસી જેહ. મો;
યંત્ર મંત્ર નર તંતના જાંણી, ભેદ ન લહઇ કો તેહ. મો. ૧૨૮

રાયવચનેં રાંણી દ્વારિકા ચાલી, આવી કારેલી ગાંમિ. મો;
યોગિ એક મળ્યો બુધ્ધિ સુંદર, [1]કાગલ લિખી તેણઇ [2]ઠાણી. ૧૨૯

કર્ણતણઈ ઈ એણીપરી કહયો, મીણલ જન્મ્યો પુત્ર;
કાગલીઉ જઇ પાટણ પોકાર્યો, રાય રહિઉં ઘર સૂત્ર. મો. ૧૩૦

સોય કાગલ વાંચી નૃપ હરખ્યો, તોરણ બાધ્યા [3]બાર. મો.
વાતસુણી સોકડીઈ સુખણિ, કામણ જૂઈ [4]જઈ ગરિ. મો. ૧૩૧

કામણ ખણી-જવ [5]કાઢયાં શોકિં, પ્રસવ થયો તેણિવાર. મો.
સુધ્ધ વધાંમણીઉ પછઈ આવઇ, નૃપ હુંઓ જયજયકાર. મો. ૧૩૨

શ્યામ થયાં મુખ શોકયો કેરાં, જબ જનમ્યો જેસગ. મો.
કર્ણ તણો તે [6]સુત અતિ બલિઓ, દૂર્જન કર્યો સુખ ભંગ. મો. ૧૩૩

ઢાલ. ૫.

જેણઇ બહુ પૃથવી પોતઈ કરી, ત્રિહુ ભુવને કીરતિ વિસ્તરી;
ગૂજરદેશ ધણી અભિરાંમ, સિધ્ધરાય ધરાવ્યું નાંમ. ૧૩૪

એણઇ અવસરિ પાટણના વિપ્ર, તીર્થં ફરસી થયા પવિત્ર;
ચઢીઆ જઇ હેમાચલ જીહાં, તીર્થં ભૂમિ ફરસેવા તિહાં. ૧૩૫

એક અસંભવ કૌતગવાત, દીઠો યોગી અચલાનાથ;
સિધ્ધ બુધ્ધિ સાથિઇં યોગની, ભાવિ ભગતી કરઈં એકમની. ૧૩૬

---

૧ સાગર ૨ ઠામિ ૩ બારિ ૪ તેણે ૫ કાઢી મુકયાં
૬ સુતતે બહુ બલિઓ.

તેણઇ બોલાવ્યા ભટ ભાવીઆ, કુણ નગરીથી તુહેં આવીઆ;
[1]વિપ્ર કહઇં સુણિ દેવી માય, પાટણિ સિધજેસંગદે રાય. ૧૩૭
સિધ નામ સૂણ્યું જેતલઇં, સિધ બુધિ ખીજી તેતલઈ;
એવડું બીરૂદ ધરાવાઈ જેહ, જઈ જોઉં નર કુણ છઈ તેહ. ૧૩૮
કદલી પત્રઈ બઇસી કરી, આવી તે પાટણિ પરવરી;
બઇઠાજીહાં સિદ્ધ જેસગ(દે)રાય, સિધબુધિ આવઇ તેણઈ [2]ઠારિ. ૧૩૯
બોલાવ્યો પાટણનો ધણી, રાજા વાત કરઇં છઇં ઘણી;
સિધ નાંમ નૃપ તાહરૂ કહઇ, અસું બિરદ કુણિ કારણિ[3]વહઇં ૧૪૦
જે આકાશ ભમઇ દિનરાતિ, વિષધર નઇ ખેલાવઈ હાથિ;
અષ્ટ મહા સિધ જાણઇ જેહ, સિધ નાંમ ધરાવઈ તેહ. ૧૪૧
ચિંતાતૂર હુઓ મહારાજ, કેહી પરિ ઉત્તર આપુ આજ;
સુભટ બહુ ધન ખાઈ જાઈ, ઉત્તર દેવો મઇં પણિ થાઇં. ૧૪૨
ચઉદ રત્ન કાઢ્યાં ઇશ્વિરઇં, સુર વહઇચી લેઇ ગયા ઘરિ;
તાલપુટ વિષ છેહડઈ જડયું, તે ઇશ્વિર નઈ ખાવું પડયું. ૧૪૩
[4]મંત્રી તિમ ધન માહરૂ બહુ, વિવિધ પ્રકારઇં ખાઇં સહુ;
કામિઇં કો ઊભો નવિ થાઇ, મધુરૂ વચન મુખિ બોલ્યો રાય, ૧૪૪
અરે! [5]યોગની કહુ છું અહ્મો; ધણી ભોમીથી આવ્યા તુહ્મો;
હવડા રહો આણઇં [6]આવાસ, વાંહણઈ ઉત્તર [7]દિઉં ઉલાસ. ૧૪૫
ચિંતાતૂર હુઓ તવ રાય, રાતિ દિવસ ખિણ દોહેલાં જાય.
સુર સુભટ વિમાસણ કરઇ, નૃપ ચિંતાથી [8]દૂખ બહુ ધરઈ. ૧૪૬
તેણઇ અવસરે એક નર હરપાલ, તેહનો પુત્ર સજન સુકુમાલ;
તેણઇ પુછી પિતા નઇ વાત, ચિતા કિમ ટલસ્યે નર નાથ. ૧૪૭

---

૧ બ્રાહ્મણ ૨ ઠામિ ૩ લહે ૪ તિમમંત્રી ૫ વચન
૬ આવાસિ ૭ દેસુ ૮ બહુ દુખ.

સાકરીઓ બોલ્યો હરપાલ, આગઇં કર્ણ હવો ભૂપાલ;
તિહારઇં (એહવા) કૌતુગ બહુ, મઈ ઉપજતાં વાર્યાં સહુ. ૧૪૮
હવડાં નાનો જેસંગરાય, તેહનઇં કો ગરઢો ન સુહાય;
[૧]નાનાં ઉપરિ એહનઇં રાગ, ઇહાં બોલ્યાનો નહીં [૨]મુજ લાગ. ૧૪૯
વાત કરઇ ઇંમ પુત્ર પિતાય, મંદિર [૩]હેઠિં મત્રી જાય;
શ્રવણિ વાત સુણિ જેતલઇ, નૃપ આગલિ જઈ કહઇ તેત લઇં. ૧૫૦
કાંમ પડિઇ બોલ્યો ભૂપાલ, જઈ તેડી લાવો હરપાલ;
મંત્રી સાંતુ ઉભો થયો, હરપાલ તણઇં ઘરિ ચાલી ગયો. ૧૫૧
વેગઇ બોલાવ્યો હરપાલ, તુહ્મ નઇં તેડઇ છઇં ભૂપાલ;
સો સાકરીઉ બોલ્યો તાંમ, અહ્મ ગરઢાનું સું–છઇ કાંમ. ૧૫૨

દૂહા.

કિંસું કામ ગરઢા તણું, સું પુછઈ અહ્મરાય;
ઈંદ્રી પાંચ હીણાં પડયાં, વચનઇ વાદ ન થાઈ. ૧૫૩

ઢાલ

એકવજૂ છાલતોરે–એ દેશ.

મુખ વાંટૂઆની પરિંમલઈએ, નાક ચૂઈ નઈ આંખ્યો ગલઇએ
કટિ ભાગિનઈ બેવડવલ્યો એ, પગ ધૂજે નઈ મસ્તગિ પલોએ. ૧૫૪
[૪]ઝાઝું ખાધું નવિ [૫]સહઇએ, પછઈ સાતલલાં ગરઢ પણિ વધઇએ,
લોભ લાલિચ લવલી લરીએ, લૌલયાદિક લગનીત ખરીએ. ૧૫૫

દૂહા.

સાત લલા ગરઢ પણિ વધઈ, ચિંત્યુ કામ ન થાય;
ધર્મ ધ્યાંન ક્રિયા તણી, હુંસિ રહી મનમાંહી. ૧૫૬

---

૧ નાહનાં ૨ મુજ નહીં ૩ હઠીલા ૪ બહુરૂ ૫ સદઇએ

વલી સાકરીઉ ઈમ કહઇ, હું ગરઢો એ બાલ;
[1]અણગમતી પ્રીતિજ કરઈ, નરના ગુણ વિસરાલ. ૧૫૭

ચઉપઇ.

બાલ પુરૂષ સુ મિત્રી કરઈ, વચન અણસમજિઉં ઉચરઈ;
કારણ વિના હસતો ખડ ખડી, હુંસિ હીંડઈ ગર્દભચઢી. ૧૫૮
સ્ત્રી વિગ્રહ નીચાની સેવ, આપથુઈ કરવાની ટેવ;
હરપાલ કહઈ તસનહીં મહિમાઈ, સાતે બોલે નર હેલાય. ૧૫૯
તેણઇ કારણિ નવિ આવું અહો, જઈ જેસગનઈ કહયો તુહો,
વાદ વિવાદ ન જાણું વાત, ઉત્તર દેસઇ પૃથવી નાથ. ૧૬૦
રાજભુવનિ આવ્યું નવિ જાઈ, ધર્મ ધ્યાન માહરું સીદાઈ;
મંત્રી કહઇ સુણિ સ્વાંમી વાત, નવિ દૂહવીજઈ પૃથવીનાથ. ૧૬૧
રાજા તસ્કર મૃગપતિ સાપ, સસ્ત્રપાણિ દૂહાવિઈ સંતાપ;
કવિ બાલક પ્રેમઈ તેડીઈ, પણિ સાતઈ નઈ નવિ છેડીઈ. ૧૬૨
સું સીખાંમણ દિઉં હું બાલ, તું બુદ્ધિસાગર નર હરપાલ;
વાંકી વિસમી મુકો વાત, આવો જીહાં પથવીનો નાથ. ૧૬૩
અસ્યાં વચન તિહાં મત્રી કહઇ, સાકરીઉ સાચૂં સદહઇ;
જીનપૂજી સુકૃતઈ ભરી, ભોજન ભક્તિ મઇતાની કરી. ૧૬૪
[2]મઇહઈતો સાકરીઉ હરપાલ, આવ્યો જીહાં જેસંગ ભૂપાલ;
નૃપનઈ સિસ નમાવે જસે, કાકો કહી બોલાવ્યો તસે. ૧૬૫
હસી કરી બોલ્યો હરપાલ, કામિઇ કાકો (કેહે) ભૂપાલ;
સબલ વધારઇ માહરી માંમ, કાંઈકિ મુઝ [3]સરખું તુઝ કાંમ. ૧૬૬
જીમ સુખીઆનઇ ન ગમઇ દૂખી, ન ગમઇ તપીઆનઇ સર્વભખી;
સીહ અંન કિમઇ નવિ જમઇ, તિમ [4]તુઝ નઈ ગરઢો નવિ ગમઇ, ૧૬૭

---

૧ મલતી ૨ મહિતા ૩ છઇમુજ તુજ સરિખું કામ. ૪ તમને

અસરથ નામ ધરાવઈ સાધ, જીન પૂજાઇ જવ પીડયો વ્યાધિ,
વૃદ્ધ વેસ્યા જીમ શીલઈ રહઈ, તિમ કામિં મુઝ કાકા કહઈ. ૧૬૮

દૂહા.

સાતે સાયર હુ ભમ્યો, જંબુ દીપ પઇઠ;
કારણ વિહુણી પ્રીતડી, કરતો કોઈ નઃદીઠ. ૧૬૯
સ્વારથ સહુકો વલ્લહો, પર વલ્લહો ન કોઇ;
વચ્છ ધેનું જવ પરહરઈ, જો થાનિ દૂધ ન હોઈ. ૧૭૦

ચ પઇ.

જેસંગ કહઈ સાંભલી હરપાલ, હુ રાજા મૂરખિ મતિ બાલ;
જે મઈ તુઝ સેવા નવિ થઇ, સોઇ ચૂક પથિ માહરી સહી. ૧૭૧
તું ગરઢો રાખઈ મુઝમાંમ, [1]તુજ સરીખું ઉપનું મુઝ કામ;
પૂછઈ યોગીની દીઉ જવાબ, તુજથી મુજ વાધઈ પરતાપ. ૧૭૨
સાકરીઉ બોલ્યો હરપાલ, ચંદ્રહાસિ લોહડુ દિઈ ભૂપાલ;
તેહની મુઠી નીંપાઉ સાર, સાકરતું કીજઈ હથીઆર. ૧૭૩
સભા સમુખિ હુ લાવેસ [2]તેહ, અમો કહું તવ ખાજ્યો [3]તેહ;
[4]કપટકલા કરૂ જે અહ્મો, સકલ ભેદ સમજજો તુહ્મો. ૧૭૪
અવધિ આઠ દિવસની કરી, શાકરીઓ ધરિ આવ્યો ફિરી;
શસ્ત્ર નીપાઉં તે બહુ ભાતિ, આલ્યું અન્ય પુરૂપ નઇ હાથિ. ૧૭૫
તેહનઇ સીખ દેઈ હરપાલ, આવ્યો જહાં બઇઠો ભૂપાલ;
બઇઠી [5]યોગી નૃપ જન બહુ, જોવા લોક મિલ્યા તિહાં સહુ. ૧૭૬
એણઇ અવસરિ બોલ્યો હરપાલ, કલા દેખાડો નર ભૂપાલ;
સિદ્ધ બુદ્ધિ ખુસી જીમ હોઇ, નગર લોક સહુ નયણે જોઈ. ૧૭૭

---

૧ તું સરિખું ઉપનું એ કામ ૩ એહ ૪ જેસંગ
૪ એહ વિધિ. કહું છુ. ૫ યોગીનિ.

તવ બોલ્યો હરખી સિધરાય, બિહુત્તરિ કલા નરની કહઇવાઇ;
કુણ દેખાડું વિઘા આજ, સભા સુમુખિ બોલ્યો મહારાજ. ૧૭૮
સાકરિઓ [1]બોલ્યો મુખિત્રાડિ, લોહ ભક્ષણ વિઘા દેખાડિ;
તવ વલતું બોલ્યો મુખિ દેવ, વહઇલિ લોહ આણવો એવ. ૧૭૯
અસું વચન મુખિ બોલઇરિાટ, કપટ કલા તે વિચમાં થાઈ,
સુભટ એક આવ્યો તિહાં ધસ્યો, નૃપ આગલિ બોલ્યો ઉલસ્યો. ૧૮૦
રાજા પરમાડી જસ નાંમ, કલ્યાણ કટકપુર [2]જેહનો ઠાંમ;
અનેક અશ્વ, રથ, હથીઆર, ભેટિ મોકલ્યા નૃપ તુઝ સાર. ૧૮૧
રાઈ હાથિ ગ્રહી તરૂઆરિ, તે લઈ છોડી સભા મઝારિ;
ચદ્રહાસ્ય દીઠું હથિયાર, ભૂપ પ્રસસઇ વારોવાર. ૧૮૨
તવ વેગઈ બોલ્યો હરપાલ, કિસું પ્રસસઈ તું ભૂપાલ;
અસ્યાંખડગ બહુ મુહુલ મઝારિ, હવડાં કૌતગ કલા સંભારિ. ૧૮૩
તવ વેગઈ બોલ્યો ભૂપાલ, લોહ આણવો નર હરપાલ;
સાકરીઓ કહઇ મ કરિ વિચાર, ખાઓ તુહ્મ કરિલો હથિઆર. ૧૮૪
સકલ સભા દેખતાં રાય, ચંદ્રહાસ ખડગ તિહાં ખાય;
તવ હરપાલ સભાથી ઉઠિ, જઇ ઝાલી ખાંડાની મુંઠિ. ૧૮૫

ગા ।.

જીહા જાણંત છંદો, કુલવહુ જાણેવ વર્ણવહ્નાઓ;
કવી જણ એહજ ગાહા, સંત મુનિ જને કહ્ના.

દૂ ।.

ણ્ઇ દ્રષ્ટાંતઇ નૃપ સુંણો, તઈ ખાધી તરૂઆરિ;
સમુદ્રતરી કમિ બૂડસ્યઇ, સરોવર સોય મઝારિ. ૧૮૬

---

૧ મુખિ બોલ્યો, ૨ તેહનો.

ખીર, ખાંડ, ધૃત ઉરવઈ, જાઉલી કુંણ માંહિં;
તીક્ષણ ખડગ જેણઈ વાવર્યું, મુંઠિ કુણ લેખાં માંહિ. ૧૮૭

મુંઠિ દીઓ સિધપુધિ નઈ, ખડગ તણી પરિઆય;
સકલ સભા સહુ દેખતાં, કૌતગ જાૂઈ રાય. ૧૮૮

ભૂપ કહઈ હરપાલ સુણિ, મઈ ઓટિ મુખિ મુઠિ;
તે કિમ આપુ એહનઈં, વચન વદઈ કાં જાૂઠિ. ૧૮૯

હરપાલ કહઈ સુંણિ ભૂપ તુ, ધાતિં સીસ ઉત્પાય;
તુહનઈ પખાલી હું દિઉં, મુઠિ ગોગિની ખાય. ૧૯૦

નિર્મલ નીરઈ ધોઈ કરી, મુઠિ દિઈ તસ હાથ;
ખાઓ [1]નઈ માનજ તજો, લાગો જેસગ પાય. ૧૯૧

ગોગિની મુખ ઝખા થયાં, એહ નહીં માહરૂં કાંમ;
સિધરાય જેસગ વડો, [2]સાચો સહી તુઝ નાંમ. ૧૯૨

અમો મૂરખી બિઈ [3]બહઇનિડી, [4]ફોક કરી ઈર્ષાય;
તાહરી કલા દીઠી અમો, તું સાચો સિધરાય ૧૯૩

રાય પ્રશંસી [5]સો ગઈ, હરખ હુઓ ભૂપાલ;
નગર શેઠ તિહાં થાપીઓ, સાકરીઓ હરપાલ. ૧૯૪

પુરજન લોક સહુ હરખીઆ, હરખ્યો જેસગ તાંમ;
એણઇ અવસરિ હુઇ થાપના, ૩૬ બારમો નાંમ. ૧૯૫

૩૬ નામ ધરાવતો, ધારા નગરમાં જાઇ,
માલવપતિ જેણઈ બાંધીઓ, નાંમિ નરવરરાય. ૧૯૬

મોહમક પાટણ ધણી, મદનબ્રહ્મા નૃપ નાંમ;
તે જીપી સોવન ગ્રહિઉ, કોડિ છતું તિહાં [6]ગાંમ. ૧૯૭

---

૧ કે, ૨ સહી સાચો ૩ બેબડિ. ૪ ફોકટ. ૫ તે.
૬ ગ્રામ.

જેણઇ બહુ વયરી વસિ કીઆ, મેલ્યું બહુજ નિધાંન;
પુન્ણ યોગે આવી મિલ્યો, સાજનદે પ્રધાંન. ૧૯૮
ઉંદર્યા ગાંમ તણુઈ વિષય, રહઈ સાજણુદે શેઠ;
ક્રર્મિં તે નિર્ધન થયો, દૂખિં ભરઇં પેટ. ૧૯૯
કુલદેવી તસ ઇંમ કહઇં, તુઝનઇ સુખ ખભાતિ;
ઋધિ, સિધિ, સુખ સંપદા, વાધઇ તાહરી ખ્યાતિ. ૨૦૦
દેવી વચનેં વાંણીઓ, ચાલ્યો તેણી વાર;
શકરપુરમાં જઇ રહ્યો, [1]તિહાં રંગઈ ભાવસાર. ૨૦૧

ચઉપઇ.

તેણઈ ધરિં સા ભાડઈ રહ્યો, કાલ કેતલો વચિમાં ગયો;
પૂરવ કર્મ જવ પ્રગટ થયું, ભોમિથકી ધન તાહરે લહિઉ. ૧
સાજણદે સાહનું મન ઠામિ, એ ધન નાવઇં માહરઈ કાંમિ;
કનક કઢા તિહાં લેઇ કરી, જઇ રંગી મુખિ આગલિ ધરી. ૨
રંગી કહઇ સુણિ માહરા શેઠ, [2]તુહ્મ ધન દેવઇ કીધું ભેટ;
માહરૂં ભાગ નહીં જગિ સાર, પિતા ભોમિખણીએકવીસવાર. ૩
કવિઅણુ દોઈ પ્રશંસી સહી, ધીરય મન રાખ્યું ધન લહી;
નિરધન નર પર દ્રવ્ય પરિહાર, જાંણે શુભ ગતિનો ભજનાર. ૪
યોવનવઇ ઇંદ્રીનઈ દમઇં, કારણ પડઇં જૂઠું નવિ ગમેં;
ધન પામઈ જસ નહી અભિમાંન, કીર્ત્તિ ન વંચઇ દેતો દાંન. ૫
શક્તિ ધણી પણિ ન કરઇ કોપ, પરનાં ગૂઝા કરે જે ગોપ;
નિરધન પર દ્રવ્યેં નવિ ચલઈ, એ સાતે નર સોધ્યા(ન)મિલઈ. ૬
તેહની પાંતિનો સાજણસાહ, ધન દેખી મન રાખ્યું ઠાહ;
અનુક્રમિં સાજણદે વલી, થયો છતો જેસંગનઇં મલી. ૭

૧ યાંહાં ૨ એ.

કનક કઢા તિહાં આપી સહી, પુર (વ) કથા [1]મનૂ માંડી કહી;
હું છું વિવહાર સુધ્ધિનો ધણી, નવિ કલ્પે કંચન તે ભણી. ૮
ગુણ સાગર નર જાણ્યો જસે, મંત્રી સાજણ થાપ્યો તમે:
અનુક્રમે કર્યો સોરઠનો ધણી, ચાલ્યો ધન ઉઘરાવા ભણી ૯
બાર વરસ સોરઠ ભોગવી, ધન પ્રાપ્તિ તિહાં સઘલી હવી;
સાઢિબાર કોડિ સોવન, હાથિ [2]કરિતુ જેસ ગનું ધન. ૯
જે શ્રાવક પુણ્ય અરથી આપ, ધન પામી તે ન કરઇ પાપ;
સાજણ શુભ ગતિનો ભજનાર, સાત ક્ષેત્રની કરતાં સાર. ૧૦
જીણઇ કીધાં જીનશાસન કાંમ, ગિરિ ઉપરિ ખરચ્યો બહુ દાંમ;
તે અધિકાર કહુ તે સુંણો, સંબધ [3]સાજન મંત્રી તણો. ૧૧

ઢાલ.

ભાદ્રવે ભીસમચાણી—એ દેશી, રાગ. સામેરી.

જેસંગ તણો પરધાંનરે, તેણઇ ખરચ્યુ બહુ નિધાંન (રે)
સાજણદે મઇતો નાંમરે, તે ભોગવઇ રાયનાં ગાંમ (રે) ૧૨
શ્રી સોરઠ દેસ રતનરે, કરતો બહુ જતન (રે)
તેણેં બહુ ધન ઉપાય રે. [4]ગયો ગિરિ ઉપરિ ઉમાહી (રે) ૧૩
તિહાં જૂહાર્યા નેમજીણંદ રે, ઉપનો મનિ અતિ આણંદ (રે)
વિપવાદ હુઓ મનમાંહિ રે, દેખિ ચૈત્ય [5]પડ્યા બહુ ત્યાંહિં(રે) ૧૪
ધિગ્ ધિગ્ મુઝ સ્યો અવતાર(રે), જો તિર્થ ન કરૂં ઉધ્ધાર (રે);
લાભ આઠ ગણો ઇહાં આજરે, ઇમ ભાખે શ્રી જીનરાજ (રે) ૧૫
એતો દ્રવ્ય તણું છઇ કાંમરે, ગાંઠિ નહિં [6]બહલું દાંમરે (રે);
ધન રાય તણું મુઝ હાથિરે, ખરચુ તે [7]ઇહા બહું ભાતિ(રે) ૧૬

---

૧ સવિ ૨ કર્યું ૩ સાજણદે. ૪ ગિરિ ઉપરિ ચઢયો.
૫ પડતા. ૬ બોહીલા. ૭ અહિં.

પછે થાનાર તે થાસ્યેરે, પુણ્ય કરતાં વિઘન પલાસે(રે)
પાષાણ મઈં ભુવન કરાવઈરે, દંડ કલશ તોરણ બંધાવઈં(રે). ૧૭

તેજીં તરણિ નઈં હરાવઇરે, ઇદ્ર ભુવન બિરૂદ ધરાવઇં(રે);
ઉંચો જીમ સોવન મેર રે, ટાલઇ [1]નરૂ ચિહું ગતિ ફેર(રે). ૧૮

દુહા.

ચિહું ગતિ ફેરા ટાલતો, અસ્યો ભુમન ઉતંગ;
બહું લક્ષ સોવન ખરચીઉં, સાજણ રાખ્યો રંગ. ૧૯

ઢાળ.

તો ચઢીઉધણુ માન ગાજે—એ દેશી.

રંગ રાખ્યો મંત્રી તિહાં એ, પછઇં વિચારઈ આપ તો;
નૃપ મુઝ લેખું પૂછસઇં એ, દેસું કસો જવાબ તો નૃ૦. ૨૦

અસું વિચારી ઉતર્યો એ, આવ્યો વણથલી ગાંમ તો;
તિહાં વડ વિવહારીઆ એ, મેલ્યા પુણ્યનેં કાંમ તો. ૨૧

(રાજ મુજ લેખુ માગસ્યેએ;)

ચુપઈ

ગાંગો, ગણપતિ નઈં ગોપાલ, સોમો સારણ નઈં શ્રીપાલ;
તેતો તેગો નઈં તેજમાલ, પાચો પેથો મુખિ વાચાલ. ૨૨

રતનો રાંનો નઈં [2]રણમલ્લ, [2]લીઓ લહુઓ માણસ ભલ્લ;
ધનો, ધર્મસીનેં ધનસાર, મિલ્યા પુરૂષ ન [3]લાધઇ પાર. ૨૩

સૂકો, સંઘો, સવજીશેઠ, મેઘો મહાવો મોટું પેટ;
નાના, નારદ નઈં નરસિંઘ, વીરો, વાઘો નઈં વરસંઘ. ૨૪

(૧) દૂર ગતિના ફેરરે. (૨) જીવો. (૩) લાભઈ

[1]જયચંદ, જાુઓ નઈ જીણદાસ, અમરોઅગીઓ માણસ ખાસ;
કાઓ, ઉદો નઇં કર્મસી, રૂપબ રાંમ બિહુ બાંદા હસી ૨૫

દેવચંદ, દેવો, દેવરાજ, [2]સઘો, સવો સમારેં કાજ;
ભાદો, ભૂગતિ નઇં ભીમસી, ખોખો શેઠ ખરો ખીમસી. ૨૬

વધૂઓ, વિમલ અનેં વસરાંમ, કાલો કરઇં જીનશાસન કાંમ;
સામસંઘ,સૂજો, સંઘરાજ,[3]રામ, લખો બિહુ સબલી [4]લાજ. ૨૭

બબુઓ, બાકિઓ, શેઠ બંગાલ, હીરા, હરખા મુખિ નહી ગાલી;
પનો, પદમસી નઇ પચાણ, કીકો, કુરો એ ગુણની ખાંણ ૨૮

સીંરગ, સાંગો નઇ સીરાજ, તેડો માંડણ, માધવ આજ,
લહુઓ, લાડણ નઇ લખમસી, મુછિઇં ભુજ ઘાલઇ ઉલસી. ૨૯

વીમો, વાસો નઇં વરજાગ, લોલણ લખીઆ લાંબી ટાંગ;
ચાંચો, [5]ચૂઆડ નઇ ચાંપસી, પાપથકી પાછા [6]રહઇ ખસી. ૩૦

દુહા.

પાપ કર્મ તે નવિ કરઇ, કરઈ, સો પુણ્યહ કાંમ;
અસ્યા પુરૂષ નર બહુ મલ્યા, મત્રી બોલ્યો તાંમ. ૩૧

ઢાલ —પાછિલી.

મુઝ સ્વાંમી સુણો શ્રાવકો એ, મઇ કીધુ શુભ કાજતો,
રાય તણો દ્રવ્ય ખરચી (ઓ) એ, તે મુઝ ચિંતા આજ તો (રા.) ૩૨

એણેં વચને વિવહારીઆએ, બોલ્યા વચન વિવેક તો;
ધન બહુલુ તુહ્મ પુણ્યથીએ, મ કરો ચિંતા રેખ તો ૩૩

---

(૧) નાંઉઓ કાંગોને (૨) સંઘજી. (૩) ગવ. (૪) કાજ. (૫) ચઉડ (૬) રહઇ પાછાં.

બઇઠા વડા વિવહારીઆએ, આણ્યા કાગલ સાર તો,
નાંમ સકલ તિહાં માંડીઆંએ, કરઈં હવઇ વડો વિચારતો. ૩૪
કોટિધ્વજ નર બહુ હતા એ, પણિ નવિ ચાલઈ જીવતો;
દાતા તુછ કૃપી ઘણાએ, એ દીસઈ સદૈવ તો. ૩૫
દાતા, સૂર, સાચા, નરાએ, પંડિત શીલ નિરીહ તો;
એ સાતે વિરલા મિલઇ એ, જીમ પસુઆમાં સીહ તો. ૩૬
નિરધન મૂરખિ રેણુકા એ, ખોટાં ખારાં વારિ તો;
કુભોજની નર કૃપણા એ, એ સબલા સંસાર તો. ૩૭
એક કહઈ નર કેટલાં એ, કોક ઓસીયાલા થાઇં તો,
જો પછેડી ટુંકડી એ, સીદ પસારઈ પાય તો. ૩૮
જે બહુબહુ બોલા કૃપણાએ, કુબુધ્ધિ ઇર્ષાવંત તો;
જે મતિ હીણા વાઉલાએ, કડઆં વચન કહંત તોં. ૩૯
જે ગભીરહ ગુણ ભર્યા એ, જે સરિ સબલા ભાર તો,
તેણઇં વાર્યા સવિ પુરૂપ નઇંએ, ન કહઈ વચન અસાર તો. ૪૦
સુર સરીખો નર એ, સાહુ સાજણ ગુણવંત તો;
સોઈ નર ઇંહા આવીઓ એ, જો જાણ્યા પુણ્યવંત તો. ૪૧
જે ધોરીનર ધૂરિ લગઇએ, તે કિમ ગલીઓ થાય તો;
જે પાખર છઇં ગજ તણીએ, તે નવિ અજા ઉચાય તો. ૪૨

દૂ ા.

એણે વચને સહુ હરખીઉ, ખુસી હુઆ મન માંહિં;
એક સાથરીઓ શુંભમતી, આવ્યો વેગઈ ત્યાંહિં. ૪૩

ચ પાઇ

વણિગ્ કહઇં નર કહુ છું અહ્મો, કવણ કાજી સાહુ બઇઠા તુહ્મો;
પુણ્ય કાજી જોઇઈ, કાંઈ દાંમ, તે દેયો મુઝ સરીખું કાંમ. ૪૪

તાં વિવહારી કેતા હસઇ, [1]સઘલુ કામ હવઈ તે થસઇં,
આવ્યો અઉઠ કોટિનો ધણી, સી ચિંતા આપણા ધન તણી. ૪૫
જે ગંભીર અનઇ મતિ સાર, તેણઇં કીધો ઘણો આવકાર;
સ્વામી ધન જીન મંદિર કાંમ, દ્રવ્ય મ ડાવાઈ નિજ નિજ નામિ ૪૬
જોઇ કાગલ નઇં કર્યો વિચાર, મુઝ મસ્તગિ આવ્યો સહુ ભાર;
જો હું ઉચલું તો આવાર, ના આપુ તો મુઝસ્યો અવતાર ૪૭
અચલ લેઈ ખોલઉ પાથરઇં, વિધિ વિનતિ બહુ પરિ કરઇં;
સ્વામી તુહ્મો વડા મુઝનાથ, તુહ્મ સેવક નઇ કરો સનાથ. ૪૮
જીણઇં કારણે તુહ્મો મેલ્યો દામ, તે મુઝ સોંપો સઘલું કાંમ;
તુહ્મો અનેક કર્યા બહુ કાજ, મુઝનઈ મોટો કીજઈ આજ. ૪૯

દૂહા.

મુઝનઇં મોટઉ કીજાઈ, વચન વદન શુભધ્યાત;
પ્રાહિં પુરૂષનઈ બોલતાં, વિધિ [2]જાલવી સાત. ૫૦
મધુરવચન ડાહાપણપણુ, થોડઈ કાંમિ બોલ,
માંન રહિત ત્યજ તુછ વચન, અનર્થ વયણુ મ [3]ખોલ. ૫૧
તેણઇ કારણિ તે વાંણીઓ, વચન વદઇ વલી સાર;
સ્વાંમિ મુઝ મોટો કરો, કરતો વિનય અપાર. ૫૨

ચ પઇ

વિનય કરતો દીઠો જામ, તવ વિવહારી બોલ્યા તાંમ;
સ્વાંમી લક્ષ્મી લાહો લીજીઈ, પુણ્યકામ વેગઇ કીજીઈ. ૫૩
જવ આદેશ એણી પરિ લહ્યો, સાજણદે મહઇતો કરિ ગ્રહ્યો;
આણિ બઈસાર્યો નિજ ઘરિ, ભોજન ભક્તિ કરી બહુ પરિ. ૫૪

---

૧ હવઈ કામ સઘલુ થાય રખે. ૨ સાચવીઇ. ૩ બોલિ.

ચૂઆ, ચન્દન, ફોફલ, પાંન, વિનય કરિ બહુ દેતો માંન;
સ્વામી સું નાણું દીજીઈ, કહો તે આણી ઢગલી કીજાઈ ૫૫

કહુતો દિઉં સોનઇઆ સાર, કહોતો સુપું હુંન ભંડાર;
કહોતો અભિરાંમીજ અસંખ્ય, કહોતો આપું લ્યાહારી લક્ષ. ૫૬

આ સેરી તરટંકી જેહ, ઘોડા મુહી કહીઇ [1]જેહ;
કહોતો આપુ રૂપારાલ, કઈ રૂપીઆં લિઓ ડંડાલ. ૫૭

કઇલીઓ વિવિધ રત્તની જાતિ, મણિ માણિક દિઉં બહુ ભાતિ;
અસ્યાં વચન બોલઇ મુખિસાર, આણી કીધો રત્ન [2]અંબાર. ૫૮

હરખ્યો સાજણદે ઇમિ ભણઈ, આ ધન ઢગલો કારણ કિણઈ;
જીહારઈ ધન કાંઇ માગઈ રાય, [3]તિહારઈ હું આવેસ અણઇ ઠાય. ૫૯

મઈ જોઉં તાહરૂ પારિખુ, સકલ કામ થાસ્થઈ તુઝ થકું;
પહઇલા મુઝ હુંતી અધીર, મરૂ દેશઈ લહ્યું ગંગા નીર. ૬૦

જાણ્યા વિન નર અરથ વિચાર, ખીજી બોલઈ સો ગમાર;
સાથરીઆનઈ સું ધનલબ્ધ, [4]જી હુઓ જીનશાસન થંભ. ૬૧

મંત્રી હરખી બોલ્યો તાંમ, તુઝ ધનનુ [5]હવડાં નહીં કાંમ;
જીહારઈ ગરજ પડેસઈ મુઝ, તિહારઈ (હું) બોલવિસ તુઝ. ૬૨

દુહા.

અસ્યાં વચન મંત્રી કહઇ, હઇડઈ હર્ખ વિશેષ;
એણઈ અવસરિ હવઇ રાજમાં, ઉઠયા યુગલ અનેક. ૬૩

અવસર બીજ સદા લગઈ, કો મમ જાણો આજ;
જીહાં પાણી તિહાં કાદવો, નવું લહું કુણ આજ. ૬૪

---

૧ એહ. ૨ ભંડાર. ૩ તવ ધન લેવા આવિસ્યહ. ૪ તે. ૫ નહીં હમણાં.

ઢાલ.

અઢીઆનો–રાગ–મલ્હાર.

નવુ મ જાણો આજ, નિર્ગુણ ન રાખઈ લાજ;
ચુગલ ચાડી કરઇ એ, ભૂપ શ્રવણ ભરઇ એ. ૬૫

દુબ્બલ કન્હા રાય, જીમ રોગિની કાય;
કૃપી મન જસ્યો એ, ઇમિ સ્વરૂપ તસ્યો એ. ૬૬

ખપ કરી પૂછઇ રાય, ચુગલ તે ઉભા થાય;
કહઇ સ્વાંમી સુણો એ, દ્રવ્ય લિઉં તુહ્મ તણો એ. ૬૭

એણઇ માંડયો [1]ઉદમાત, કીધુ જીન પ્રાસાદ;
તુમ ધન વાવર્યું એ, નાંમ પોતઈ ધરિઉં એ. ૬૮

ખીજ્યો જેસગરાય, આણો એણઈ ઠાય;
મત્રી નઇં ગ્રહી એ, સુભટ ચાલ્યા વહીએ. ૬૯

આવ્યા સાજણ પાસ, બોલ્યા મનિ ઉલ્લાસ;
નૃપઈ તુઝ તેડીઓએ, દુરિજન છેડીઓ એ. ૭૦

દૂહા.

નૃપ દૂહવાંણો અતિ ઘણો, તુઝેને તેડે તિહાં,
સોરઠ દેસ ધન તુહ્મ કન્હઈ, તે લેસઈ ખિણ માંહિ. ૭૧

મત્રી સાજણદે ભણઈ, મઇ આવ્યું નવિ જાઈ;
રાય તણું ધન દહદસઈ, મુઝ વિણ વિણસી જાઈ. ૭૨

જો તુહ્મારઈ ધન ચાહીઈ, તો મોકલિ આંણઈ ઠાંમિ;
દ્રવ્ય સઘલો ખોલઇ ધરૂં, કોપ કરઈ કુંણ કાંમિ. ૭૩

અસું સુંણી નર સો વલ્યા, આવ્યો જેસંગ જ્યાંહા;
સ્વામી ધન લેવા ભણી, તુહ્મનઈ તેડઇ તિહાં. ૭૪

---

૧ ઉન્માદ.

એણે વચને નૃપ ખીજીઓ, અશ્વ ચઢયો તેણીવાર;
સેન સુભટ નઇં લેઈ કરિ, પોહોતો ગઢ ગિરિનારિ. ૭૫

પઇ.

ગઢ ગિરિનારિ આવ્યો રાય, સાજણદે તવ સાહમાં જાય;
બહુ ધન મુંકી લાગો પાય, પણિ રાજામનિ સબલ કષાય. ૭૬
ખીજયો જેસગ બોલ્યો તિહા, કહઇ સોરઠ ધન માહરૂં કિહાં;
દિઈં લેખુ તું મુઝનેં સહી, આપી ધન ઇહાં ઉભો રહી. ૭૭
તવ સાજણદે કહઇ કથન, કહો [1]જેતલું આપું ધન,
પણિ એક પુણ્ય લાહો લીજીઈં, ગિરિ ઉપરિ યાત્રા કીજીઈં. ૭૮
એણે વચનેં ટાઢો થયો રાય, તીર્થ ભોમિ ફરસેવા જાય;
ગિરિ ઉપરિ નૃપ ચઢીઓ જસે, જીન પ્રસાદ નૃપ દેખઈ તસે. ૭૯
ઇંદ્રિ ભુવન દીઠો આકાર, પુહુલપ્પણી સબલો વિસ્તાર;
ઉચ પણઈં ગગનેં જઈ અડયો, બીઆં ભરીત નહી એ ઘડયો. ૮૦
ચિત્ર લિખિન અનઈં કોરણી, ઘણી પુતલી ચિત્ત ચોરણી;
ગોખ આલીઆ નઇં [2]ઓરડી, શક્ર ભુવન સ્યું કરતો હડી. ૮૧
દીઠું નેમિનાથ સ્વરૂપ, જાણે પરમેશ્વરનું રૂપ;
મૂરતિ દેખિ હરખ્યો ઘણું, નૃપ ઓછું ભાવઇ આપણું. ૮૨
જન્મ સફલ સહી તે નરનારી, જેણઇ પ્રાસાદ કર્યો એણઇ ઠારિ;
તે ભવ તરિઓ કહઇ મુખિરાય, ધન્ય પિતા ધન તેહની માય. ૮૩
અસ્યાં વચન નૃપ ભાંખઇ જસઇં, મંત્રી સાજણ બોલ્યો તસઈં;
સ્વાંમી એ દેહરૂં તુહ્મ રાય, ધન પિતા ધન તાહરી માય. ૮૪

---

૧ તે. ૨ દેહેરી ઘણી.

સોરઠ દેસનું સઘલું ધન, તે ઇહાં ખરચ્યું થઇ પ્રસન;
જો તુહ્મ સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીજઇ તુહ્મ નઇ ધન. ૮૫

તવ હરખી બોલ્યો મહારાજ, તઈં કીધું એ પુણ્યનું કાંજ;
તો મુઝ ધન સાંથિં સ્યુ કાંમ, તે રાંખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬

હૂં ખીજ્યો ચુગલનઈં બોલ, ઉંચુ નીચું કહિઉં નિટોલ;
પાપી દૂરિજન જગમાં ઘણાં, ચાડ જો કહઈં આપણાં. ૮૭

અસ્યાં કામ તણા કરણહાર, પાપી તિહાં બહુ ધરઇ ખાર;
ખીજ્યો રાજા તેડયા ચાડ, ગાધઈડિઈ લેઈ [1]નધાડ. ૮૮

છેદી નાક નઇં કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;
પ્રદક્ષિણા હુઇ નગર મઝારિ, [2]દેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯

અસ્યો ડંડ દેઇ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નગરિ માંહિં;
કાઢયા બાહિર તે ચાલ્યા વહી, ચાડ વિટંબણ સબલી થઈ. ૯૦

ઢાલ.

ી રે ીંર ઇઆં ીંડાલે—એ દેશ .

રાગ—ધન્યા ી.

ચાડ મનિં ચિતવઇં, રાય મનિં રિઝસ્યઇ,
આપસ્યઇ અસ્વ, તે અત્યત મોટા;
રાય રોષી ચઢીઓ, ચુગલ મુખ દેખતાં
નાકનઇં કાંન છેધાંજ હોઠ—આંકણી— ૧

ખુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;
અધર અલગા રહ્યા દાંત દીસઇં;
પાપ પ્રગટ ભર્યો, ચુગલ જે ચાડનો
દેખતાં લોક તે દાંત પીસઇં— ૨

---

૧ ધાલ્યા ધાડ. ૨ તે દેખિ.

ચુગલ ગાધઇં ચઢયા, [1]ગામ આખઇ ફિર્યાં
મઇસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;
બણુજ બહુ બાજ તઇ, શબ્દ જે સાંભલ્યા
નગરના ચાડીયા [2]સર્વ નાઠા— ૩
ઇંમ દૂખ તે ભજઈ, નાતિ તેહનઇં તજઇ
ચાડી કર્યાં વિના કહીઇં ન ચાલઇં
સ્વાંનની પૂંછડી, સદાઇ વાંકી રહઇં
જોઉ ખટમાસ નલીઇજ ઘાલઇ— ૪

ઢાલ.

ફાગનો.

ચાડ શિખામણ દેઇ કરી, વલીઓ જેસગરાય;
એણુઇ અવસરિ ભીંમ તાંણીઓ, આવ્યો તેણઇ ઠારિ. ૫
બેહુ કરજોડી વિનવઇ, સાજણુને તેણઇ ઠાંમિ;
સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજીઇ, શ્રી જીન મંદીર કાંમિં ૬
સાજણ કહે સુણિ શેઠીઆ, નહીં મુઝ ધનનું રે કાજ;
તુઝને પુણ્ય હવું સહી, તઇ રાખી મુઝ લાજ. ૭
ભીમ [3]ભણઈ મંત્રીશ્વરૂ, દ્રવ્ય ખરચ્યો બહુ ઠાંમિ;
જે ધન પુણ્ય થાનકિં કર્યું, તે નાવઇં મુઝ કાંમિ. ૮
તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપઇ રત્ન સો સાર;
સાઉ સાજણુ તે લેઇ કરી, કીધુ નેમ ગલઈ હાર ૯

દૂહા.

પાપ ભીરૂ ભીમજ સહી, આપ્યાં રત્ન સુતંત;
દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિગ હુઇ અત્યંત. ૧૦
દેવ તણું ધન વાવરઇ, કરતો ગુરૂની ઘાત;
કૂડ કલંક ચડાવતાં, ભવિભવિદુઇ અનાથ. ૧૧

---

૧ નગર. ૨ ચુગલ ૩ ભણેરે.

પૂર્વ પુરૂષઇ ઇમ કહીઉ, ધર્મ વિહુણાં સાત;
નર નારી પંખી પશુ, સુણયો સહુ અવદાત. ૧૨

ઉપઇ.

સંયમ મુંકી લહઈ ઘરવાસ, રહી પોસાલઇં કરતો આસ;
પૂજા રૂઅણીઆનો પુત્ર, ચેલો ગુરૂનઇ આપઇ ઉત્ર. ૧૩
શ્રી દેવ ગુરૂના અવગુણ ગાય, માત પિતા સરિ મુંકંઇ ધાય;
રૂપભ કહઇ એ સાતઈ જોઈ, [૧]પ્રાંહિ ધર્મ વિહુણા હોય. ૧૪

દુહા.

ધર્મ વિહુણા એ સહી, કરઇ સો નરતાં કાંમ;
પાપ ભીરૂ ભીમો સહી, લીજઈ તેહનું નાંમ. ૧૫
તર્યો તે સાજણદે સહી, તર્યો તે જેસગ રાય;
તર્યો [૨]સો ભીમજ વાંણીઓ, પુણ્ય તણઇજ પસાય. ૧૬
પુણ્ય કાજ સાજણ કરી, આવ્યો પાટણ માંહિં;
રાય તણે ચરણે નમ્યો, ભૂપ પ્રશસઈ ત્યાંહિં. ૧૭
નૃપ મંત્રી બિંહઇ એકમના, બિહુમાં વાધ્યો નેહ;
હવઇ તેહ નૃપ કિમ મલ્યા, સુણો આવદાતજ એહ ૧૮

ઢાલ.

ધન્ય ધન્ય સેત્રુંજ ગિરિવર એ–એ દેસી–રાગ ધન્યાસી.

કોરિંગ ગચ્છ અતિ ગુણનિલો, વયરી શાખા સાર રે;
ચંદ ગછિં દત્તસૂરિ હવા, ધન્ય તેહના અવતાર રે.
કોરિંક ગચ્છ અતિ ગુણ નીલો. એ આંકણી. ૧૯

---

૧ ધર્મ વિહુણા હુંતા સોય. ૨ તે.

યશોભદ્ર સૂરિ રૂઅડા, પ્રગટયા તેહનઈ પાટિરે;
પ્રધૂમ્ન સૂરિ તસ પાટિ હવો, જેણઇ લહી શુભ ગતિ વાટરે. ૨૦
શ્રી ગુણસેન સોહામણા, દેવચંદ્ર સૂરિ સારરે;
નગર ધંધુકઈ આવીઆ, સાથિં બહુ પરિવારરે. કો. ૨૧
તિહાં એક સાહ ચાંચો વસઈ, મોઢ વંસ અભિરાંમરે
નારી ચાહની તેહને, શુપન લહઈ શુભ તાંમરે. કો. ૨૨
આવી રહઈ તવ ગુરૂ તણઈં, સુપન લહિઉં સ્ત્રી જેહરે;
રયણ ચિંતામણી પેખીઉ, ગુરૂનઈં આપ્યુ તેહરે. કો ૨૩
ગુરૂ કહઇ સાંભલિ શ્રાવિકા, સુત હોસ્યઇ ગુણવંતરે;
સંયમ લેસઇ શુભપરિં, મહિમા વંત અત્યંતરે. કો. ૨૪
અસ્યું કહી ગુરૂ ચાલીઆ, ઉદરઇં વાધઈ બાલરે;
પુણ્યવંતો નર પ્રગટીઓ, માત પિતા પ્રતિપાલરે. કો. ૨૫
સંવત અગ્યાર પસ્તાલંઈ, લગન અનોપમ સારરે;
કાતી સુદિ પુંનિમ દિનઇં, જનમ્યો દેવકુમારરે. કો. ૨૬
આકાશ વાંણી તવ હવી, સુત હોસ્યે બ્રહ્મચારરે;
જૈન ધર્મ દીપાવસ્યે, લેસ્યેં સંયમ [1]સારરે. કો. ૨૭
અતિ ઉંત્સવ કરી થાપીઓ, ચંગદેવ તસ્સ નામરે;
પંચ વરસનો સુત થયો, બહુ વાધ્યા ગુણ ગ્રામરે. કો. ૨૮
એણઈ અવસરિ તિહાં આવીઆ, દેવચંદ્ર સૂરિ [2]રાયરે;
સાહમીઉં શ્રાવક કરઈ, આવઈ ગુરૂ ગણધારેરે. કો. ૨૯
ચંગદેવ તિહાં માયસું, ગુરૂનઇં વંદનિ જાયરે;
જઇ બઇઠો મુનિ બઇસણઇ, હઇડઈ હર્ખં ન માયરે. કો. ૩૦

---

૧ ભાર. ૨ સાર.

ગુરૂ કહઇ સાંભલિ શ્રાવિકા, [1]પૂર્વ બોલ સંભારીરે,
એ સુત આપો અહ્મતણઈ, એ નહી રહઇ સંસારરે. કો ૩૧

વલી વિમાસે શ્રાવિકા, સુત દીધો કિમ જાયરે;
મુઝ ભરતાર મહેસરી, કોપિ સોય ભરાયરે. કો. ૩૨

સંધ ચતુર્વિંધ વિનવે, સાંભલિ ચાહની વાતરે;
એ સુત આપો ગુરૂ તણઇ, હુઇ જીનશાસન નાથોરે. કો. ૩૩

ધન્યવંત તે શ્રાવિકા, દીધું પુત્રનું દાનરે.
કુંમર લેઇ ગુરૂ ચાલીઆ, જીમ નિરધન નિધાનરે. કો. ૩૪

કર્ણું પુરિ ગુરૂ આવીઆ, ઉદયન મંત્રી જીહાઈરે;
કુમર ભલાવ્યો તેહનેં, સુમરિં વાધઇ ત્યાંહિંરે. કો. ૩૫

એણઇ અવસરિ ધરિંઆવીઓ, ચગદેવનો બાપરે;
સુત નવિ દેખઇં આંગણઇં, ચિંતાતૂર હુઓ આપરે. કો. ૩૬

જઈ પુછઇ ધરિ નારીનઈ, પુત્ર ન દીસઇ કાંઇરે;
સ્ત્રી કહઈ સુત ગુરૂનઇ દીઓ, ચાંચો કોપ્યો ત્યાંહિંરે. કો. ૩૭

અંનપાંન તેણઈ પરિહરી, આવ્યો ગુરૂ નઇ પાસીરે;
દેવચંદ દિઇ દેસના, સુણતાં સહુ ઉલાસીરે. કો. ૩૮

દુહા.

ઉલાસઈ ચાંચો સુંણઇ, ગુરૂ કહઇ તત્વ વિચાર;
આઠ પુરૂષ જગિ દોહલા, જો સોધઇં સંસાર. ૩૯

દાતા, તપીઆ, સમતા નરા, ગુણગ્રહી લ સુજાણ;
વિરલા પર ચિંતા લહઈ, વિરલા નહી [2]મનિ માંન. ૪૦

---

૧ પૂરવ. ૨ મનિન હિમાણ.

સાતઇ નર સોધ્યા મિલઇ, પણિ વિરલો દાતાય;
દાતામાં દાંનિ વડો, જે દિઈ સુત ભિક્ષાય. ૪૧

તું દાતા જગમાં વડો, તઇં દીધું સુત દાંન;
તાહરી કીરતિ જગિં રહી, જીહાં થિર અમર વિમાન ૪૨

મહાભારથ માંહિં કહિઉં, જેણઇં કુલિ યતિ ન થાય,
તસ પૂર્વજ અવગતિ ભમઇં, મુગતિ કિહાંઇં ન જાઈ. ૪૩

ચાંચો તિહાં સંસઈ પડિઓ, બાજી નવિ બોલાય;
ઉઠયો [1]ગુરૂવંદન કરઇ, ઉદયનઇ મંત્રી જાઈ. ૪૪

વસ્તુ.

ઘરિ આવ્યો ઘરિ આવ્યો સેઠ ચાંચો,
મંત્રી મુખિથી ઇમ કહે, સુપુરૂષનર તુસીહ સાચો;
પુત્રદાન જગિતે દિઉ, તે મે નવિ દેવાય;
ત્રણ્ય લખ્ય સોવન લીજીઇ, સ્વામિ ભગતિ ઉચ્છાય. ૪૫

તેમ સેઠે તેમ સેઠે માંન કીધો;
ત્રણ્ય લાખ ધનંનવિ લીઓ, પુણ્ય કાજી મે પુત્ર દીધો;
રાજ હસ કુલમાં રેહે, પુંત્ર એ હોસ્યે પ્રસિધો;
તેણે કારણિ મે સુત દીઓ, રાખું ગુરૂની લાજ;
લાજે ધર્મ કેતા મલે, કરે સો દૂકકર કાજ ૪૬

ચઉપઇ.

દુ,કકર કાજ નર લાજીં કરઇ, ભાવ દેવ સંયમ આદરઇં;
લાજી મરિઅચી ન ગિઉંધરિં, તાપસ વેપ રહ્યા તે પહઇરીં. ૪૭

---

૧ તવ.

ધર્મલાભ દેઇ ઋષિ રહઈં, નરનારી હઇડઇ દુખ વહઈં;
મહા [1]મૂનિ એ આવ્યા આજ, રાજ દેઅંતાં ન રહે લાજ. ૫૯
કૃપણ નહીં આપણ ધરિ કદા, ધૃત,. ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા;
આજ કેહીપરિ આપું ધસિઈં, સ્ત્રી દુખ આંણી ઉરઇપઇસઈ. ૬૦
ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ધઈંસિ નિંપની ધરહ મઝારિ;
વહઇરો સ્વામી રાખો મન, તુહ્મો મુનિવર છો પુરૂપ રતન. ૬૧
રાબ લેઈ વહરાવઈ જસઈં, ચેલઈં સમસ્યા કીધી તસઈં;
અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાંન, રાબ તણુ કાં દેતાં દાંન. ૬૨
શેઠઇ તિહાં સમસ્યા લહી, ચેલાનઇ ઉપાડયો સહી;
લિહાલા ઉપરિ મુંકયો જસઈં, [2]હેમટકા બહુ થયા તસઈં. ૬૩
દેખી શેઠ હુઓ હર્ખ અપાર, ગુરૂ તઈં કીધી માહરી સાર;
ગયું નિધાન વલ્યુ તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણ ધન. ૬૪
ધન વિણ કોઈ ન માનઈ ગુણઇ, ધન વિણ નર સહુઇ અવગુણઈ;
ધન વિણ કોઇ ન આવે કાંમ, ધન વિણસું કીજઈ શુભ નાંમ. ૬૫
ધન વિણ રૂપ રલઇ સંસાર, ધન વિણુ નેહ છંડઈ નરનાર;
ધન વિણ બુદ્ધિ તે બઈઠી રહઇ, ધન વિણ પુરૂપ મુહુત્ત નવિલહઇ. ૬૬
લૂલો ટૂટો નઇ પાંગલો, બહઇરો, બોબડ નઇ આંધલો;
ઋદ્ધિં પૂજા કોઢિ લહઈં, કંદર્પ્પ કોડિ તે બઇઠો રહઈં. ૬૭
જો ધનવંત અધિ કેરૂ જમઈં, સકલ લોકનઇં તે પણિ ગમઈં;
જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮
ધનવંત બોલઇ આલ પંપાલ, લોક ભણઈ [3]તસ વાચાલ;
જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ ભાંખઈ ભલા ગંભીર. ૬૯

---

૧ મુનિવર. ૨ હાટિર, ટિંબ થયો તહાંતસે. ૩ ભલ.

ધર્મલાભ દેઇ ઋષિ રહઈં, નરનારી હઇડઇ દૂખ વહઈં;
મહા [1]મૂનિ એ આવ્યા આજ, રાજ દેઅંતાં ન રહે લાજ. ૫૯

કૃપણ નહીં આપણ ઘરિ કદા, ધૃત, ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા;
આજ કેહીપરિ આપું ઘસિઈં, સ્ત્રી દૂખ આંણી ઉરઇપઇસઈં. ૬૦

ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ઘઈંસ નિંપની ઘરહ મઝારિ;
વહઇરો સ્વામી રાખો મન, તુહ્મો મુનિવર છો પુરૂષ રતન. ૬૧

રાજ લેઈ વહરાવઈ જસઈં, ચેલઈ સમસ્યા કીધી તસઈં;
અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાંન, રાજ તણુ કાં દેતાં દાંન. ૬૨

શેઠઇ તિહાં સમસ્યા લહી, ચેલાનઇ ઉપાડચો સહી;
લિહાલા ઉપરિ મુંકયો જસઈં, [2]હેમટકા બહુ થયા તસઈં. ૬૩

દેખી શેઠ હુઓ હર્ખ અપાર, ગુરૂ તઈં કીધી માહરી સાર;
ગયું નિધાન વલ્યું તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણ ધન. ૬૪

ધન વિણ કોઈ ન માનઈં ગુણઇે, ધન વિણ નર સહુઇ અવગુણઈં;
ધન વિણ કોઇ ન આવે કાંમ, ધન વિણસું કીજઈં શુભ નાંમ. ૬૫

ધન વિણ રૂપ રલઇ સંસાર, ધન વિણ નેહ છડઈ નરનાર;
ધન વિણ બુદ્ધિ તે બઈઠી રહઇ, ધન વિણ પુરૂષ મુહુત્ત નવિલહઇ. ૬૬

લૂલો ટૂટો નઇ પાંગલો, બહઇરો, બોબડ નઇ આંધલો;
ઋદ્ધિં પૂજા કોઢિ લહઈં, કંદર્પ કોડિ તે બઇઠો રહઈં. ૬૭

જો ધનવંત અધિ કેરૂં જમઈં, સકલ લોકનઇં તે પણિ ગમઈં;
જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮

ધનવંત બોલઇ આલ પંપાલ, લોક ભણઈં [3]તસ વાચાલ;
જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ ભાખઈ ભલા ગંભીર. ૬૯

---

૧ મુનિવર. ૨ હાટિર, ટિંબ થયો તહાંતસે. ૩ ભલ.

જો ઉંઘેં સુણતોજ વખાણ, તો એ લીનો પંડિત જાંણ;
પંથઇ ધનવંત પાલો જાય, તો તે માંન રહિત કહેવાય. ૭૦

એટલું દ્રવ્યતણું બંધાણ, સાભલિ ગુરૂ તું ચતુર સુજાણ,
તે ધન આવ્યુ ઘરિ (તુમ)થકી, ગુરૂ પસાઈં થયો હું સુખી ૭૧

તુહ્મ દર્શણ વાધ્યઈ મુઝ પ્રેમ, ટલી કોયલા થયુ જવ હેમ;
બહુ ધન ખરચી અતિ ઉઠાય, જીહારઈં એ ગુરૂ પદવી થાઈં. ૭૨

દીધું હેમાચારજ નાંમ. [1]કસ્મેરી ભણી ચાલ્યા તાંમ;
સાંહમી આવી તિહાં સરસ્વતી, હેમ તણઈં કર્મઈં થઇ છતી. ૭૩

એક દિવસ ગુરૂ ગિરૂઓ જેહ, કહઈં સિદ્ધચક્ર મંત્ર વલી તેહ;
હેમાચાર્ય સિખઈં સહી, સાધેવા ઉઠ્યા ગહઇ ગહી. ૭૪

મલયગિરિ, દેવેંદ્ર સૂરિ, હેમાચાર્ય પુણ્ય અંકુર;
એ ત્રિણિ ચાલ્યા [2]ગહઈંગહી, ગ્રામ કુમારઇ આવ્યાં [3]વહી. ૭૫

પરિઅટ વસ્ત્ર પખાલઈ જીહા, દીઠું ચીર ઉગવીઉ તિહાં;
ભમરા બહુ ગુંજારવ કરઈં, ગંધ વિલૂદ્ધા મધુકર ફિરઇ. ૭૬

દૂહા.

પ્રેમ વિલૂધા ભમરલા, ગંધઈં પદમણી ચીર;
પ્રમલ સાર સુંગધ બહુ, પદમણી તણુ શરીર. ૭૭

પદમની નઈં પોહર નિદ્રા, બે પોર નિદ્રા હસ્તની;
ચિત્રણી નઇ ત્રિપહોર નિદ્રા, અઘોર નિદ્રા સંખણી. ૭૮

પદમની તે હંસનાદિ, હસ્તની ગંભીરતા;
ચિત્રણી તે કાગકંઠી, સંખણી ખરધીરતા. ૭૯

પદમની તે પુષ્પગંધી, [4]ચેલગંધી હસ્તની;
ચિત્રણી તે ચંપગંધી, મચ્છગંધી સંખણી. ૮૦

---

૧ કાસ્મેર. ૨ ઉલ્લસિ. ૩ ધસી. વેલિ.

પાસેર જમઈ તે પદ્મની, અધસેર જમે તે હસ્તની;
સેર જમઈ તે ચિત્રણી, સર્વ [1]જમઈ તે સંખણી. ૮૧

પદ્મની સિરિ વેણી સુક્ષ્મ, લંબ વેણી હસ્તની;
ચિત્રણી (તે) ભમર વેણી, ટુંકડી [2]વેણ સંખણી. ૮૨

પદ્મની તે પાંન રાચઈ, માંન રાચઈ હસ્તની;
ચિત્રણી તે ચિત્ત રાચઈ, કલહ રાચઈ સંખણી. ૮૩

પદ્મની તસવંક પયોધર, હસ્તની મોટા [3]ઘણાં;
ચિત્રણી તસ શાંમ પયોધર, સખણી લંબકુચના. ૮૪

શુભદાંતિઈં સ્ત્રી પદ્મની, હસ્તની ઉંચા દંતી;
ચિત્રણી સ્ત્રી સમીપાંતિઈ, સંખણી લંબ અત્યંત. ૮૫

મહિલા લક્ષણ કવિ કહઈ, કઇ લહઈ ચતુર નિરંદ;
ચીર ભમરો દેખી કરી, હરખ્યો હેમસૂરિંદ. ૮૬

ઢાલ

નાને પીને કંતાકિહાં રે ોરે–એ દેશ રાગ. રામગિરિ.

હેમ સૂરિં તિહાં પૂછીઉ એ, પરિઅટનેં તેણઈ ઠારિરે;
જેણઇં ચીરઇં મધુકર ભમઇરે, તે પહઇરિઇં કુંણ નારિરે–આંકણી ૮૭

પરિઅટ કહઇ સુંણો સાધુજી એ, અધિકારી એણઇં ગાંમિરે;
તે ઘરિ નારિ પદ્મનીરે, રત્નવતી એ હવઈ નાંમિરે. હે. ૮૮

સાધ સલુંણા તિહાં આવીઆએ, અધિકારિ ઘરિ બારિરે;
ધર્મ લાભ દેઇ બોલીઆએ, આશ્રમ દેઈ ઉતારિરે. ૯૮

તવ અધિકારી ઈંમ કહઇ એ, ઋષિ રહુ આણઇં ઠારિરે;
મધુર વચન દિઓ દેસના એ, સમઝાવો નરનારીરે. ૫૦

---

૧ આહારિ. ૨ લટી. ૩ સ્તના.

ઋષિજી ઉતારઈ ઉતર્યારે, નવરસ કરઈરે વખાંણુરે;
સહુ રસ ભેદ ભલા લહઇરે, જે હુઈ જાંણુ સુજાણુરે. હે ૯૧

શંગાર,હાસ્ય,રૂદ્ર,[1]કરૂણાભલીએ, વીર, ભયાનક સારરે;
બીભત્સ અદ્ભુત, શાંતિ રસારે, આણ્યો ઉતારી પારરે. હે. ૯૨

આઠરસ જોણુઈ જાંણીઆરે, ન લહ્યો તેહમાંનો ભેદરે;
પંડિત સોય અધુરડોરે, વિપ્ર જીસો વિણુ વેદરે. હે. ૯૩

અષ્ટરસ આઠઈ અંગમાંરે, નવમો સિરિનઈ ઠાંમિરે,
સિર વિણુ સરીર ન શોભીઇરે, કર, પાય ન આવઈ કાંમિરે. હે. ૯૪

શાંતિરસ રૂપણી રસવતીરે, નિંપાવ્યા મુનિ સારરે;
આઠરસ રૂપિઆ તિહાં વલી એ, ધગાવઇં અંગારરે. હે. ૯૫

સોઈ રસવતી જે જમઇરે, નાસઇ તાપ કપાયરે;
તપ, જપ, કષ્ટ કર્યાં વિનારે, તે નર મુગતિ જાયરે. હે. ૯૬

કૂરગડૂ હુઓ કેવલીરે, ચંદ્ર રૂદ્રનો શિષ્ય [2]તેહરે;
તપ, જપ, ધ્યાન કર્યા વિનારે, સમતાઇ સિધ્યા તેહરે. હે. ૯૭

એ રસ શાંતિ સોહામણોરે, પોખઇં દેવ ઇંદ્ર સૂરિરે;
એણીપરિ દેતાં દેસનારે, હવું ચઉમાસુ પૂરરે. હે. ૯૮

ગુરૂ કહઇં સુણો અધિકારીઆરે, ચઉમાસું કરિવઉં ઇહાં સારરે;
હવઇ ઇંહાંથી અહ્મો ચાલસ્યુરે, રહઇતાં નહી આચારરે. હે ૯૯

સ્ત્રી પીહરિ નર સાસરેરે, મુનિવર એકઈ ગામિરઈ;
એ ત્રણ્યે વણુસે સહીરરે, જો રહે એકે ઠામિરે. હે. ૧૦૦

ચઉપઇ.

વિણુરાંધણિવિણુસઇજીમખીર, વિણુ પહરઇ નારિ વિણુસઇચીર;
વિણુખેર્યું વિણુસઈજીમજૂત, વિણુ હાથિં વિણુસઈ ધરસૂત્ર. ૧

---

૧ કરૂણા રૂદ્ર રસ્યેરે. ૨ જેહરે.

વિણસઈ વિણચદનારિ તુરી, અતિ લાડઇં વિણસઇં દીકરી;
વિણસઈખયરોગઇં જીમ ગાત્ર, વિણસઇં ભુંડાસાથિં યાત્ર. ૨

વિણસઈ દાતા વહુણાં પાત્ર, વિણસઇં પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર;
મનમયલઇં વિણસઇં પરલોક, પુણ્ય કરિઉં તે થાય ફોક. ૩

વિણસઇં વિદ્યા અતિ અભિમાંન, વિણસઇં કંઠ વિહુણું ગાંન;
વિણસઇ અતિઆલસ,નિજ કાંમ, વિણસઇં અમરબીજથી ગાંમ. ૪

વઢો તે વેગઇં વાંણીઓ, રાઉલરાઇં તે જાંણીઓ;
વિણસઇ પુરુપ કુદેસઇ ગયો, વિણસઈઋષિ થિર વાસો રહ્યો. ૫

ઢાલ-પાછલી.

રાગ-રા ગિરિ.

તેણઇ કારણિં અહ્મો ચાલસ્યુંરે, પૂરવ રાખેવા પંથરે;
ધમ લાભ હવો તુહ્મ ઘણોરે, કરયો પુણ્ય :પુણ્યવંતરે. ૬

સુવિહિત સાધુ થિર નવિ રહઇરે, રહતાં વિણસ્યેં વાતરે;
પરિચય બહુ નરનારિસ્યુંરે, તેણઇ સયમ વ્યાઘાતરે. ૭

તવ અધિકારી ઇમ કહઇરે, ઋષિ કહો કાંઇ મુઝ કાંમરે;
ગુણઉસંકલ જીમ થઇઇરે, તુહ્મો કહ્યો ધર્મ અભિરાંમરે. ૮

[1]દેવઇંદ્ર સૂરિ તવ બોલીઆરે, એક અપૂરવ કાજરે;
રસના ઉંચી ન ઉંપડઇરે, કહઇતાં આવઇં લાજરે. સુ. ૯

તુહ્મ ઘરિ નારિ પદ્મનીરે, નગનપણઇં રહઈ તેહરે;
વસ્ત્ર તજી કરું સાધનારે, મંત્ર ફલઈ મુઝ જેહરે. સુ. ૧૦

અહ્મો કરું [2]મંત્ર સાધનારે, તું લેઈ રહઈ તરૂઆરિરે;
મન, વચન ચિતઇં ચૂકીઇરે, તો હણજે તેણઇ ઠારિરે. સુ. ૧૧

---

૧ દેવેંદ્ર. ૨ જ્યારે.

ગુણે રંજીત અધિકારીઓરે, ગુરૂનઈ કહઇ મુખિ હાયરે;
ત્રિણિ આચાર્ય નારિસુરે, ગઢ ગિરિનારે જાયરે. સુ. ૧૨
શ્રી જીન પ્રતિમા આગલિરે, નાગી પદમની નારીરે,
આચાર્ય કરઈં સાધનારે, નર હાથિ તરૂઆરીરે. સુ. ૧૩
ન ચલઈ મેરૂની ચૂલિકારે, ન ચલઇ દ્રુ સર્પ્પ શેષરે;
ન ચલઈ મુનિ મત્ર સાધતારે, જીમસિરિ અક્ષર લેખરે. સુ ૧૪
પરગતિ હુઓ તવ દેવતારે, વિમલેશ્વર સુર જેહરે;
કહઇ માગો ઋષિ રાજીઆરે, તુહ્મ મનિ ભાવઈ તેહરે. સુ. ૧૫
દેવેંદ્રસૂરિ તવ [1]બોલીયારે, કાંતીથી પ્રાસાદરે;
શ્રી સેરીસપ આણવોરે, દિઇ વિદ્યા જશ વાદરે. સુ. ૧૬
મલયગિરિ મુખિ માગીઉરે, સિદ્ધાંત વૃત્તિ કરૂં સારરે;
પરગગિ થયો સુર તે સહીરે, દિઇ મુઝ શક્તિ અપારરે. સુ. ૧૭
હેમ હરૂખિત તવ બોલીયારે, દિઇ મુઝ વિદ્યા એહરે;
વચનબલિ નૃપ બુઝવુ રે, સાસન દીપાવઇ તેહરે. સુ. ૧૮
હેમ વચને અતિ હરખીઉરે, સુર હુઓ સતુષ્ટરે,
વિદ્યા ત્રિણિ દેઈ કરીરે, કીધી પુષ્પની વૃષ્ટિરે. સુ. ૧૯

દૂહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, વિદ્યા હુઈ પરતખિ;
ગુરૂ ચરણે આવિ નમ્યો, હેમાચારજ શિષ્ય. ૨૦

ચઉપઇ.

હેમાચાર્ય ગુરૂનઇં નમઇ, ગુરૂનઇં ચેલો દીઠો ગમઇં;
હર્ખ ઉપનેં બઇસે ધ્યાન, આંબિલ તપ આરાધઈ જ્ઞાન. ૨૧

1 માગિયો.

ખટ્ મહિના નઇ અંતિ કરી, આવઇં શાસન સુરસુંદરી;
ગુરૂ વાંદિનઇં ઉભી રહી, સુલ્લલિત વાંણી સુખિથી કહી. ૨૨

હેમાચાર્ય તાહરો શિષ્ય, તેહનઇં પદવી આપો ઋષિ;
તેહથી જીનશાસન ગાજસઇં, જસ પડહો જગિમાં વાજસઇ. ૨૩

અસું કહીનઇં દેવી ગઇ, ગુરૂ ધ્યાનઇં (મી) ઉઠિઆ ગહગહી,
મનમાં વાત હતી તે [1]થઈ, આગઇ દૂધ નઇં શાકર ભલી. ૨૪

આગઇં સિંધ એનેં પાખર્યો, કનક કલશ નઇં અમૃત ભર્યો;
આગઇં ગુરૂ ચેલામાં નેહ, શાસન દેવીઇં દેખાડયો તેહ. ૨૫

હરખ્યો ગુરૂ ઉઠિઉ તેણીવાર, સાથિં સહુ લીધો પરિવાર;
આવ્યા નાગપુરિ મુણીંદ, વસઇ વિવહારી જીહાં ધનદ. ૨૬

ગુરૂ જ્ઞાની તિહાં કરઈ વખાંણ, સંઘ ચતુર્વિધ સુણઈં સુજાણ;
ધર્મ કથા કહઇ ચિહું પ્રકાર, દાન, શીલ, તપ, ભાવના સાર. ૨૭

જે હલૂઆ એકા અવતાર, તે આરાધઈ સોઇ ચ્યાર;
યોવન વયિં ઇંદ્રી વસી કરઇ, બાર ભેદ તપ આદરઇં; ૨૮

ભલી ભાવના ચોખુ ધ્યાન, ધન પાંમી દિઇં પાત્રઇં દાંન.
સાતે ક્ષેત્રે વિત્ત વાવરઈ, બિંબ પ્રતિષ્ઠા યાત્રા કરઈ. ૨૯

જે ધન ખરચ્યું જીમણઇ હાથિં, જીહાં જાય તિહાં આવઇ સાથિં
ગુરૂગિરૂઆ તિહાં એણીપરિકહઇ, અલ્પ સંસારી તે સદ્દહઇ. ૩૦

ગુરૂ ઉપદેશ સુંણી શુભ ધ્યાંન, ધનદ ખરચાઈ બહુ નિધાંન;
સંવત અગ્યાર છાસઠયો જસઇં, એહ મહોત્સવ કરાવ્યો તસઇં. ૩૧

હેમ સૂરિ નઇ થાપી કરી, [2]આવ્યા તે પાટણ પરવરી;
પત્તન (નો) રાજા જેસંગ જેહ, રાય રેવાડી [3]ચઢીઓ તેહ. ૩૨

---

૧ મલિ. ૨ ગુરૂ આવ્યા પાટણ ૩ ચાલ્યો.

હેમાચાર્ય દીઠા તિહાં, હર્ખ હુઓ તવ હઈડા માંહિં;
[1]મોટા તે બોલાવઇ હસી, ધર્મ કથા કાંઇ કહુ ઉલસી. ૩૩

હેમ વચન હરખીનઈ કહઇ, દયા, દાનથી નર સુખ લહઇ
રાય કહઇ તું ગુરૂ અવધારિ, નિત્ય આવેવું સુહુલ મઝારિ. ૩૪

નૃપ વચને હરખ્યો મુનિરાય, રાજ સભામાં નિતિ જાય,
ધર્મ સુણાવઈ જેસગ તણઇ, હેતુ યુગતિ દ્રષ્ટાંતઈ ઘણઇં. ૩૫

સ્વામી ખટ્ દર્શણ નિરખીઈ, સાચો ખોટો શ્રેય પરખીઈ,
સુધો વર્ગ આદરીઈ આજ, કૂડો ધર્મ તજો મહારાજ. ૩૬

કૂડા ગુરૂ નઈ કૂડા દેવ, કૂડા શ્રેયની મ કરૂ સેવ,
મિથ્યા ધર્મ કરંતા વલી, પુણ્ય સકલ જાયે પરજલી. ૩૭

ગલીઇં ધોયો જીમ કાગડો, કિમ ઉજલ હોસી બાપડો;
તિમ જીમ મિથ્યા કરતો ધર્મ, કહો કિમ હોસઇ આઠઇ કર્મ. ૩૮

તેણિ કારણિં શ્રેય પરિખ્યા કરૂં, સુધો ધર્મ તુહ્મો આદરૂં;
જશોમતિ જીમ પરિખ્યા કરી, બઇલ પુરૂપ જેણઈ કીધુ ફિરી. ૩૯

સંખપુરી સંખ શ્રેષ્ટિ વિચાર, જશોમતિ તેહનઇ ઘરિ નારી;
સ્ત્રીનેં નવિ માંનેં ભરતાર, સાહ પરણ્યો તવ બીજી નારી ૪૦

નવ યોવન નઇ નાહ્લી નારી, તે આવી ગરઢા નઇં ઘરઆરિ;
વૃદ્ધપુરૂષ તિહાં હરખઇં હસઇ, રાતિ દિવસ નવિ [2]પાછો ખસઇ. ૪૧

જીજીકાર કરઇં સ્ત્રી તણઇં, જે બોલે તે પ્રેમઈ સુંણઇ;
વૃદ્ધ પુરૂષ નઈ નાહ્નનારી, દુલહો યોગ મિલઇં સંસાર. ૪૨

બિહું નરનારી રંગિં રમઇ, પહલઈ સ્ત્રી નઇં તે નવિ ગમઇં,
નરચઇતેહનઈ તન, ધન, માલ, ખિણ ખિણ ખટકંઈ સોકણીશાલ ૪૩

---

૧ રાયતવ. ૨ પાછો નવિ.

દૂહા.

સા મેરી સુલખણી, ચઢી તે રાવલ ચઉકિ;
હું તુહ્મ પૂછું રે પડિતા, સૂલી ભલી કઇ સોકિ. ૪૪
સૂલી એકજ કઢડો, સોકિ અનતા કઢ;
નિત્ય મરીઇ નિત મારીઇ, હઇડા પગ પગ હડ. ૪૫
સૂલી આપઇ એક મરણ, શોકી દિઇ સોવાર;
લોયણ પેહુ તણખલું, ખટકઈ વારોવાર. ૪૬
કાંણો કોલો કૂબડો, સોકી વિના પીઉહત,
સોકી સરીખું કાંમદેવ, દૈવ મ દેઇસ કત. ૪૭
ધરટી પડાં જીમ હોઇ ધરનિ, કણય સરીખું કંત,
કહો કિમ આખો ઉગરઈ, ભરડી આણઇ અંત. ૪૮
પરવસ પીઉ પરવસ ધન, પરઘરિ ભોયણ આસ;
પર હત્થિ જે કજડાં, એ ચિહુ પડયાં નિરાસ. ૪૯
પરહત્થિ ગઈ જે પ્રમદા, ખિણખિણ સાલે તેહ,
સાલઈ સાપણિ શોકડી, નરહ નસાડયો નેહ. ૫૦

અથ કુનિ i.

બેર બેર દહઇત, કઈ ઠાકુર લૂસણો;
દહત નારી કુનારી, (કે) બેર બેર રૂસણો.
ગલીઓ બઇલિ દહત કઇ પથઈ બઇસણો;
કુનિ કુનિ હાં (હાં) ભાઇ દહત શોકડી શાલ કઈ ગુંમડ આસણો. ૫૧
સીહન કઈ સરિસલકઈ મેહા ગજણો
ભૂપતિ કે સરીસલ, રણઈ દલ ભજણો.
શાલતહી ખિણઅણિ કે તાજે તાંજણો,
કુનિ હાં હાં ભાઈ કામની કે સિરિ [૧]સલકઇ લુછન લાજણો. ૫૨

---

૧ સોક.

છંદ–અડઅલ્લ.

ડુંગર કડણિ કુકડ જીમ શલ્લઇ, ગાજી વિજ કેશરી સરિ સલ્લઇ;
ચૂકો બાણ જીમ ક્ષત્રી સલ્લઇ, ગયો નાથ સુકુલીની સલ્લઇ. ૫૩
માતો ગયદ વિધ જીમ સલ્લે, બોલ કુબોલ સોહડ જેમ સલ્લે;

દૂ હા.

નેહ નાઠો નર નારિમાં, સગતિ શોક વિરાંમ;
હઇડઇ કૂડી પાપિણી, સું કીજઈ શુભ નાંમ. ૫૪

કવિત્ત

ઇંદ્ર વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કડુઉં;
મીઠું નામજ સાર, ખાય તો ખારૂ જડપુ.
શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણ ભખી નવિ જાઇ;
દેવા માગઇ ભીખ, પગે અણહાણે જાય;
ભોજ રાજ કરંઈ વઇતરૂં, શોક બહઇન જગમાં લહી.
નામ અનોપમ એહ, પરિણામઇ માઠાં સહી. ૫૫

દૂ હા.

પરિણામઈ ભુંડી સોકડી, શાલઇ શાલ સમાંન;
યશોમતી દૂખણી થઇ, બઇઠી આરતિ ધ્યાંન. ૫૬
નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણ ન નમીઆં દોઇ,
સૂઉ સૂઓ પનોતીઓ, જસપીઉનાં સુખ હોઈ ૫૭
સુંખી તે કિમ વિસરે, જે મનમાંહિ પઇઠ,
હઇડાં થકી જો ઉતરઇં, તો સુપનાંતર દીઠ. ૫૮

વાહલા તે કિમ વીસરઈ, જેસું ઘણો સનેહ;
વિસાર્યો ન વિસરઇ, ગરૂવા તણા સનેહ. ૫૯

ક્યાંહાં કોયલ ક્યાહાં અંબવન, કયાહાં મોરા કયાંહાં મેહ;
રાતિ દિવસ તે સંભરઈ, જેમ બાપીડા મેહ. ૬૦

સજન થોડા હંસ જેમ, વિરલા કહી દિસંત;
દુર્જન કાલા કાગ જેમ, મહિયલિ ઘણા ભમંતિ. ૬૧

તગણ સરિસો નેહડો, મકરિસ હઇડા ગમાર;
ગાંધે નાખી ગુણ જેમ, વલતી ન કરે સાર. ૬૨

જો આવે દસ ભલા, જો નાવે તો વીસ;
જેણે ચિત્ત ઉતારીયા, તે સું કેહી રીસ. ૬૩

સનેહ વિણસીઉં રૂસણું, ગઢ વિનાસિ પોલિ;
અણમાનિતો પરોહણો, આ વેઢે અધોલી. ૬૪

પીઉડો મુજ સનેહ તજ્યો, હુઓ તે જાણ ગમાર;
જે નર માની વકડા, તે નર થયા ખૂહાર. ૬૫

નદીતે વંક વોલા ભણી, પર્વત ઉડા ખોહ;
વાંકા નર ને વિઘન ઘણા, ગેહેલી મુગ્ધિ મ રોય. ૬૬

એણઇ અવસરિ તિહાં આવીઓ, મંત્ર સુવાદી જેહ;
જશોમતી પ્રેમઈ કરી, વેગઈ તેડયો તેહ. ૬૭

કર્મ કથા માંડી કહી, તેહનઈ થઇ દયાય;
મંત્ર મૂલ દીધું અસું, જેણઇ નર પોઠી થાઈ. ૬૮

જશોમતી પ્રેમઇ કરી, રાંધ્યાં અંન અપાર;
મંત્ર મૂલ માંહિ ધરિઉ, ભુંજાવ્યો ભરતાર. ૬૯

પુરૂપ ટલી પોઠી થયો, નાઠાં ડાઢી મુંછ;
લાંબી કોટિં લટકતો, લાંબા શિંગ નઈ પુંછ. ૭૦

ઢાલ.

હમચીની.

પુંછ [1]નચાવઇ શિંગ હલાવે, દેખઈ નાની નારી;
તે ગઇ રાજ સભામાં વેગઈ, નૃપ આગલી પોકારીરે. હમચડી. ૭૧

સ્વામી માહરો કંત અનોપમ, સોકી કીધો પોઠી;
ભૂપ તેડો તસ સીખ દેઇનેઈ, છેદો સિરની ચોટીરે–હ. ૭૨

જશોમતી તેડી ભૂપાલઈ, પૂછી પૂરવ વાતો;
તઇં પોઠી કા કીધો ભુડી, જે પોતાનો નાથોરે–હ. ૭૩

જસોજતીકહઇંસુ ણિ[2]તુસ્વાંમિ, મઇં અપારાધ ન [3]કીધુ;
સોકિં કાંમણ કીધુ મુઝનઇં, નર તાણી નઇં લીધુંરે–હ. ૭૪

મુઝનઇં નવિ માનઇ બોલાવઈ, તવ હું રોસિં ભરાંણી;
કરતા સું મઇ કીધો પોઠીઓ, અવર કલા નવિ જાંણીરે–હ. ૭૫

(પાછિલી હું પસ્તાણી હો.)

સોકિતણઇં પાપિ થયો પોઠી, દદ કરઈં એ ઠાલો;
એહનું મસ્તગ મુડિ રાજા, ગાધઇડિઇં લેઇ ધાલોરે–હ. ૭૬

[4]નૃપતિ નારિ વિખોડઇ [5]એહું, એહું નઇ વઢતિ વારઈં;
જસોમતિનઇ [6]બલદ ભલાવ્યો, તે પણિ તેહનઇ ચારઇરે–હ. ૭૭

જસોમતિપાલઈનિજ પીઉનઇ, વનચારિ જલ પાઇ;
એણઇ અવસરિ એક નારિસુ, વડ [7]વિવહારી જાયરે–હ. ૭૮

જશોમતી દેખી નઇ પૂછઇં, વિદ્યાધરની નારી;
કુણ કારણિએ દીસઇં દૂખિણી, ઝુરઇ વનહ મઝારીરે–હ. ૭૯

---

૧ હલાવઇ. ૨ હો ૩ કીધો ૪ નરપતિં. ૫ વનઇ.
૬ બટાલ. ૭ વિદ્યાધર.

વિદ્યાધરકહઇ સુણિ હો,[૧]અબલા, કંત પશુ એણિ કીધો;
[૨]અલદ ટલીનઇં પુરૂષજ હોવઇ, સોય મંત્ર નવિ લીધોરે–હ. ૮૦

અનુકંપા આવઇ તસ નારી, બોલઇ બુદ્ધિ વિચારી;
પશુ ટલી જીમ પુરૂષજ થાય, સોઇ બુદ્ધિ [૩]દિઉ સારીરે–હ. ૮૧

વિદ્યાધર કહઇ સુણિ અબલા, એહનો એક ઉપાય;
એ બઇઠી તિહાં એક મૂલકું, તેહથી માંણસ થાઇરે–હ. ૮૨

વિમલ વિમાન વહી તવ ચાલ્યું, શબ્દ ગ્રહઇ તિહાં નારી;
તેણઇ ક્ષેત્રઇં ઉગ્યાં વન વેલી, લીધાં ચુટી બાહારીરે–હ. ૮૩

છોડ એકેકો હાથે લઈ, પીઉનઇં ચારિ ચરાવઇ;
[૪]સુદ્ધમૂલઆવ્યું મુખિ જીહારઇ, તવ પોઠી નર થાઇરે–હ. ૮૪

જસોમતી હુઇ તવ સુખિણી, પીઉસું પ્રીતિજ વાધી;
બહુ વન વનસ્પતિ સોધંતાં, સુદ્ધ ઓષધિ લાધીરે–હ. ૮૫

તિમ તુ ધ્યાંન ધરીનઇ સ્વામી, ષટ દર્શન પરખીજઈ;
સુદ્ધ ધર્મ રાજા આદરીઇ, કૂડો શ્રેય તજીજઇરે–હ. ૮૬

સુદ્ધ દેવની પૂજા કીજઇં, સહઈ ગુરૂ પાય નમીજઈ;
સુદ્ધ ધમ આરાધો રાજા, અનિ અનુકંપા કીજઈરે–હ. ૮૭

સિદ્ધરાય હરખ્યો મનમાંહિં, હેમ વચન ચિત્તિ લાગો;
સુદ્ધ ધર્મ શ્રવણે સાંભલતાં, કુમતિ કદાગ્રહ ભાગોરે–હ. ૮૮

એણઇઅવસરિનૃપ ગશ્વ ચઢીને, સિદ્ધપુરી માંહિં જાય;
ઇસ તણો પ્રાસાદજ ઉચો, રૂદ્રમાલ નીપાયરે–હ. ૮૯

પાસઇ આબુ મંત્રી મોટો, રાજવિહાર કરાવઈ;
મૂરતિ વીર તણી તિહાં માંડી, શ્રી જીનના ગુણ ગાઇરે–હ. ૯૦

---

૧ નારી. ૨ બાયલા. ૩ કોહો. ૪ સુદ્ધ મૂલકું આવ્યું મુખપરિ.

તે દેખી હરખી સિદ્ધ રાજા, આવઇ જીહાં ગુરૂ ખાસો;
અરિહંત ઇસ વચિ સ્યો અંતર, સ્વામી સોય પ્રકાસોરે—હ ૯૧

હેમ ગુરૂ તિહાં એણીપરિ બોલઇ, અંતર કહું સુણિ રાય;
ઇસિ તણઈ માથઈ હુઈ ચંદો, સોય નમઇ જીન પાયરે—હ. ૯૨

શ્રી ગુરૂ વચન સુંણિ જેસંગદે, તેડયા શુભ સુતારો,
વાસ્તુ શાસ્ત્રે વાંચોરે વેગઇં, તેહમાં કિસ્યો વિચારોરે—હ. ૯૩

શાસ્ત્ર અર્થ સૂતાર પ્રકાસઈ, સુણિ જેસંગ નરનાથો;
ઘર સામાનિ તણે પંચ શાખા, રાજા ભુવન તે સાતોરે—હ. ૯૪

ઇસ તણઇ દેહરઈ નવ શાખા, શ્રી જીન ઘરિ એકવીસો;
મઢી મહેસ તણી વનમાંહિં, નગર ભુવનિ જગદીસોરે—હ. ૯૫

શંકરનઈ દેહરઇ એક મંડપ, જીન ઘરિ એકસો આઠ;
ત્રિણ છત્ર સિંઘાસણ શોભઇ, પદમાશન ચઉવાટોરે—હ. ૯૬

જીન પ્રતિમાનઈ પાય લિખીઇ, ગ્રહઇ નવ નિરધારો;
આદિ શક્તિ રહઇ જીન પાસેં, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારોરે—હ. ૯૭

અન્ય દેવનઈ એહવી રચના, કીધી કુણઈ ન જાય;
કરઈ કરાવઇ કો હઠી ચઢીઓ, તે નર દૂખીઓ થાયરે—હ. ૯૮

ચક્ર, બાણ, ગદા નઈ ગુપતી, જીણ વિણ ઠાંમ અનેરઈ;
ઉછંગઈ અબલાની મૂરતી, વિષ્ણુ તણઇ હુઈ દેહરેરે—હ. ૯૯

અનંત જ્ઞાની તણુ પ્રકાસ્યું, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારો;
વિશ્વ કર્મા કહઈ માંનો રાજા, ચઉદ પૂરવનુ સારોરે—હ. ૧૦૦

શાસ્ત્ર સુંણિ હરખ્યો જેસંગદે, તત્ત્વજ્ઞાન ચિત્ત ભાવઇ,
કનક કલસો કરી રાજાઇં, શ્રી જીન ભુવનિ ચઢાવઈરે—હ. ૧૦૧

દૂહા.

કનક કલસ રચના કરી, ભવિજન હરખ્યા તિહાંઇ;
સેન લઇ [1]જેસંગ ચઢીઓ, આવ્યો પાટણ માંહિં. ૧

ચઉપઇ

પાટણમાંહિં આવ્યો જેસંગ, હેમ સૂરિ સ્યુ લાગો રંગ;
એક દિવસ જીન મંદીર જીહાં, નેમ ચરિત્ર વચાઈ તિહાં. ૨

હેમ સૂરિ કરતા વ્યાખ્યાન, બહુ જન સું બઇઠો રાજાન;
એણઇ અવસરિઆવ્યોઅધિકાર, સેત્રુંજય પાંડવ સિધ્યા સાર. ૩

બ્રાહ્મણ ભટ ખમી નવિ શાકયા, સભા માંહિં તે બાંભણ બકયા;
પાંડવ પાંચ પલ્યા કેદાર, હેમ ગલી ગયા મુક્તિ મઝાર. ૪

અસ્યુ વચન બોલ્યા ભટરાય, સકલ [2]સભામાંહિં સંદેહ થાય;
નૃપ જેસગદે પૂછઇ ઇસ્યું, કહુ સ્વામિ ભટ કહઇ છઈ કિસ્યું. ૫

હેમસૂરિ બોલ્યા તેણીવાર, ભારત શાસ્ત્રઈ ઇસ્યો વિચાર;
પાંડવનો કાનો ગાંગેય, કુટંબ ' ખ દીધી તતખેવ. ૬

એક વચન માહરૂં પાલયો, કુમારી ભુમિ જઈ બાલયો;
જીહારઈ મરણ હુઉ ગાંગેવ, તિહારઈ ઉપાડયો તતખેવ. ૭

લેઇ ચાલ્યા પર્વત નઈ શૃગિ, વિશ્વાનર જવ મુકયો અંગિ;
શબ્દ હવો બાલો કુંણ ઠાંમિં, સો ભીષ્મ દહઇઆ એણઈ ઠાંમિં ૮

દાધા પાંડવ ત્રિણિસઈ સાર, બાલ્યા દુર્યોધન હજાર;
કર્ણ તણી નવિ સંખ્યા લહી, અસી [3]કથા ભારથમાં કહી. ૯

હેમસૂરિ કહઈ સુણિ નરનાથ, કુણ પાંડવની ભટ કહઇ વાત;
જે પાંડવ પાંડુ સુત કહ્યા, તે સેત્રુંજય (ગિરિ) મુક્તિં ગયા. ૧૦

---

૧ : જેસંદે. ૨ મનિ વિરમે થાય. ૩ સંખ્યા.

શ્રી સેત્રુંજય પાંડવ બિંબ, નાશક ત્રંબક ગરનિ અસંખ્ય;
ચંદ્ર પ્રભુ સાજણ પ્રાસાદ, પાંડવ મરનિ કરતી વાદ. ૧૧
એણઈ વચને હરખ્યો જેસંગ, જૈન [1]ધર્મનો લાગો રંગ;
રાય કહઈ બ્રભણિ નવિ લહું, હેમ વચન સાચું સદહું. ૧૨
વિપ્ર કહઇ જેસંગદે સુણો, આદિ ધર્મ નહી [2]જૈનજ તણો;
વેદ બાહ્ય અશુચિ મલ ભર્યા, એણઈ ધર્મિં કોઈ નવિ તર્યા. ૧૩
બદ્ધ મૂલ નહી એહનો ધર્મ, જીવ ઉગારઇં એહજ [3]ધર્મ;
ઉનાં પાંણી પુણ્યઇં પીઇ, વસ્ત્ર [4]લેઈ મુખિ ઉનર દીઇં. ૧૪
માંગી ખાય રોટી ભાત, શાસ્ત્ર તણી સ્યું જાંણઈ વાત;
ભણ્યા ગુણ્યા એહનઇં નવિ કહું, હેમ વચન અહ્મો નવિ સદહું. ૧૫
એણે વચને ખીજ્યો ભૂપાલ, વિપ્ર નહી તુહ્મો મૂરિખ બાલ;
નવો ધર્મ કિમ કહોછો મૂઢ, વાસ્તુ શાસ્ત્ર ન માંનો મૂઢ ૧૬
તેહમાં જીન મદીરનાં ભેદ, [5]પ્રથમ તાતે કરો નિષેધ;
પછઇ ઉથાપો જીનવરનો ધર્મ, કાં મતિ મઢ થયા તુહ્મો [6]બ્રમ. ૧૭
જેણઇં ધર્મિં માનઇં અજ અશ્વ, સોય ધર્મ વિખોડઈ વિશ્વ;
જેણઇં ધર્મિં [7]નૃપ હત્યા કરઈ, તેણઇં પુ નિ નર કેહી પરિ તરઈ. ૧૮
કૂર્મ નાગ દાદુર નઇં દમો, યગ્ન કરીનઈ દુગતિ ભમો,
મસ ભખો વેષા સંગ કરૂ, તેણઇ ધર્મિં કેહી પરિ તરૂં ૧૯
ખોટા શ્રેય ન કીજઈ જોય, જીહા હિંસા તિહાં ધર્મ ન હોય;
દયા ભલી જીનશાસન માહિ, અસ્યો ધર્મ ન દીસઇં કિંહા ૨૦
દિવસ આતલા ભુલો ભમ્યો, જે હું વિપ્ર વિરોધી નમ્યો;
હિંસા ધમ પરૂપઇ જેહ, ભૂપ કહઇ નવિ માનુ તેહ. ૨૧

---

૧ સું. ૨ જિન. ૩ મર્મ. ૪ દેઇ. ૫ પહેલુ તમો કરો નિષેધ. ૬ બ્રહ્મ. ૭ નર.

કનકબીજ ભખઈ નર કોઇ, માટી સોનું દેખઇ સોઈ;
તિમ તુહ્મો જગમાં ભુલા ભમો, દયા વિના આલિ ભવ ગમો. ૨૨

તુહ્મે ન જાણો સાર, અસાર, નવિ સમજો કાંઇ તત્ત્વ વિચાર;
જૈન ધર્મ નઈ જો અવગુણો, જીન વ્યાકર્ણ કિમ માંનો ગુણો. ૨૩

હાર્યા પંડિત લાજ્યા તાંમ, હેમ સુરિ વાધ્યા ગુણગ્રામ;
જૈન ધર્મ સાંહમો નૃપ થયો, કુમતિ કદાગ્રહ મનથી [1]ગમ્યો. ૨૪

ભૂપતિ ધર્મ જાણ્યો જસઇં, હેમસૂરિ મુખિં બોલ્યાં તસઈં;
જો રાજા મનિ હુઈં રંગ, તો વ્યાકર્ણ કરૂ પંચાંગ. ૨૫

રાય કહઇં સાંભલિ મુનિ હેમ, જીમ તુહ્મનઈ ઉપજઈ બહુ પ્રેમ;
તિમ કીજઈ ગુરૂ ગચ્છના ધણી, કીસી સીખ માગો મુઝ તણી. ૨૬

એણે વચને હરખ્યો [2]મુનિ હેમ, હેમસૂરિ બોલ્યા તતખેવ;
નૃપ જેસંગ કહું તુઝ સાર, કાશ્મીર શારદ ભંડાર. ૨૭

આદિ વ્યાકર્ણ અનોપમ કહું, અષ્ટ પરતી તેણઇં થાંનિકિં લહું;
વેગઈ સોય અણાંવો રાય, જીમ વ્યાકર્ણ કરૂં રચનાય. ૨૮

તવ ભૂપિ તેડયો પ્રધાન, કાજ કહીઉ દેઇ બહુમાંન;
કાશ્મીર દેસઈ તુહ્મો જાઇ, વ્યાકર્ણ પોથી લાવો સહી. ૨૯

નૃપ વચને તે હરખ્યો સહી, કાશ્મેર ભણી ચાલ્યો વહી;
આવ્યો જીહા શારદ ભંડાર, અગર ધૂપ કરી ભક્તિ અપાર. ૩૦

તૂઠી તવ વેગઇં સરસતી, પોથી આઠ આપઈ ભાંરતિ;
લેઇ વેગઈ આવ્યો પરધાંન, રાજા હરખી [3]આંપઇં માંન. ૩૧

દીઠી પોથી સુંદર ભાતિ, આપી હેમાચારજ હાથિ;
છોડી પોથી જોઇ જસઇં, હેમસૂરિ [4]તિહા હરખ્યાં તસઇ. ૩૨

---

૧ ગયો. ૨ ગુરૂદેવ. ૩ દે બહુ માંન. ૪ મનિ.

સેવી શારદ કેરાચર્ણ, વલી પચાંગ કરીઉં વ્યાકર્ણ;
આપ્યું રાજા કેરઈં હાથિ, નૃપ હઈડઈ હરખ્યો બહુ ભાતિ. ૩૩
તેડયાં પંડિત જોસી જાણ, [1]જોઈવ્યાકર્ણ [2]કરઈઅપ્રમાંણ;
પંડિત કહઈ સાચુ તો કહું, જો વ્યાકર્ણ પરિખ્યા લહું. ૩૪
કાશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપણું જન નહીં લવલેસ;
ચંદ્ર કાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેજી ત્રિણિ ભુવન જીપતી. ૩૫
તે દેવીનુ ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીઉ કુંડ;
શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કરૂ, [3]તો પુસ્તગ લેઇ જલમાં ધરૂ. ૩૬

દૂહા.

એણ વચને નૃપ ચિંત તો, બુદ્ધિ વિચારઇ તાંમ;
વયર વિના એતાવલી, દીસઇ મચ્છર ઠાંમ. ૩૭

ચ પઈ.

પાપીનઇ ન ગમઇં પુણ્યવંત, નિર્ધનને ન ગમઇ ધનવત,
નીચ કુલિનર કહીઇ જેહ, ઉચ કુલીનેં હેલઇ તેહ. ૩૮
મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિકાને જીમ સતી;
મયલાને ન ગમઈ આચાર, ન ગમે કીરપી નઈં દાતાર. ૩૯
ન ગમેં રોગીનેં ભૂખાલ, [4]ન ગમે આલસુ નઇ ઉજમાલ;
સોભાગી નઇં સહુ કો નમઇં, દોભાગી નઇ તે નવિ ગમઇ, ૪૦
મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરઈ, સુર વિહુણો તિહાં ઇર્ષા કરઇં;
કપટી કપટ કરિ જગિમાંહિ, નિઃકપટી નઇ હેલઇં ત્યાંહિં. ૪૧
નિર્લજ હીણઈ લજાવંત, [5]કાયરનઇ સુરા નવમલંત,
ન ગમઇ બ્રાહ્મણ મુનિવરનાંમ, વયર વિના એ મચ્છર ઠાંમ ૪૨

---

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ ૩ તે પુસ્તક લેઇ તેહમાં ધરો.
૪ ન દે આપીઉ સુનર ઉજમાલ ૫ કાયરસૂરાને ન મલત.

દુહા.

મચ્છર ભરીઆ બંભણા, બોલઈ મુખથી ચંગ;
કાગલ પોથી કિમ [1]રહઇ, કરતાં પાંણી સંગ. ૪૩

ચોપાઇ

નૃપ પૂછાઇં આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિસ્યું મુખિ ભણુઈ;
હેમ કહે નૃપ વાર મ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪
તેડયા પંડિત દેઇમાંન, પુસ્તક લેઇ ચાલ્યા પરધાંન;
આવ્યા શારદ દેહરૂં જીહાં, પુસ્તક મુકયું પાંણી માંહિં. ૪૫
જીમ હસા સર ક્રીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી ઝીલઈ તરઈ;
કાઢી પુસ્તગ જોયું જસઇ, ભીનુ કિંહા ન દીસઈ [2]ફીસઈ. ૪૬
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આવ્યા જીહાં બઈઠો સિદ્ધરાય;
બોલ્યા પંડિતનઈ પ્રધાંન, જગમાં સાચું હેમ જ્ઞાન. ૪૭
એહવું વ્યાકર્ણ કુંણ જગિં કરઈ, જેહની પોથી જલમાં તરઈ;
કલિકાલઈ એ સર્વજ્ઞ સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮
એણેં વચનેં નૃપ હર્ખ અપાર, તેડયા શાસ્ત્રતણા લિખનાર;
ત્રિણસઈ લહીઆ જે સાર, ત્રિણવરસતે તિહાં લિખઇઅપાર. ૪૯
સોવન અક્ષર પોથી ભલી, અઢારદેસ માંહિં મોકલી;
વાંચઈ કોપી નાસેં રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦
સારસ્વત, ઇંદ્રિ અનઇ પાંણિણી, માંન મ વહઇસ્યો તેંહનાધણી;
તત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જોડો હાથ. ૫૧
ચંદ્રાનઈ જે કંઠાભર્ણ, સોય કવી મમ નાણો વર્ણ;
સવા લાખ હવે પ્રગટિઉ હેમ, તે વાંચીનઈ દુજા પ્રેમ. ૫૨

---

૧ તરઇ. ૨ તસે.

શાલી [1]વાલિ સરહાં પકવાંન, દીઠઇં ન ગમઇં ખીચડી ધાંન;
ચીર પટોલાં શાલૂ જોતિ, તિહારઇં ન ગમઈ ખાસર પોત. ૫૩

મેરૂ શિખર જે રગિં રમઈ, દુજા ડુંગર તસ નવિ ગમઈં;
આલઈ મણિ મોતી ભંડાર, ન ગમઈં તસ દુજો દાતાર. ૫૪

હંસઈ માનસરોવર લહિઉં, ન ગમઈ બીજે થાનકિં રહિઉ,
નાગેં પાંમ્યો ચદન ઝાડ, તો તસ ન ગમઇં ઉચા તાડ. ૫૫

તિમ એ જગમાં વ્યાકર્ણ હેમ, દીઠઈ ઉપજઈ પંડિત પ્રેમ;
હેમ તણી વાણી જગિ સાર, અઢાર દેસ હુઉ વિસ્તાર. ૫૬

હેમ હેમ જંપઈ જગિ [2]નાંમ, સિદ્ધરાય બોલઇ ગુણ ગ્રામ;
હેમ રાય અલગા નહીં અંસ, જેહવી પ્રીતિ અછઇ નખમંસ. ૫૭

હેમ વચન સુણિ તવ રાય, પાપ ભીરૂ જેસંગદે થાય;
આહેડો વાર્યો વાગરી, સાયર જાલ મનઇ તિહાં કરી. ૫૮

વરસઇં કોડી સોનઇઆ માંન, સિદ્ધરાય કરઈ પુણ્યદાંન;
અકર મુંકીઉ મીણલ નામિ, બહુત્તરિલાખ હેમબહુંલડિ ગાંમિ. ૫૯

અકર નવાંનો જે કર થાય, એક સો [3]ગ્રેનું હણ્યાંનું પાપ;
અકર ઉતારઇં તે નર ધન્ય, કોડિ ગાય છોડયાનું પુણ્ય ૬૦

અસ્યા અકર મુંક્યા બહુરાય, હેમાચાર્ય તણઇં પસાય;
નૃપ સન્મુખ હુઓ જવસાર, હેમસૂરિ તવ કર્યો વિહાર. ૬૧

દૂહા.

વિહાર કરંતો મુનિ તરઇ, તારઇ નરની કોડિ,
થિર રહઈતાં કીરતિ ઘટઇ, સંયમ લાગઇં ખોડિ. ૬૨

---

૧ દાલી. ૨ જગમાંહિં. ૩ ગાય.

પઈ.

સુપુરૂષ સોપારી નઇં પાંન, [1]હય વરહાથી નઇં વિજ્ઞાન;
વલી કેવડો જગિ વિખ્યાત, દૂરિ ગયાં શોભઇં એ સાત્ત. ૬૩

દૂહા.

તેણઇં કારણિં મુનિવર વડો, હેમાચારજ જેહ;
મંહિ મંડલિ વિચરઇં સદા, પુરજન તારઇં તેહ. ૬૪

સિંધ સોરઠ નઇં માલવો, દક્ષણ વાગડ દેસ;
હેમ સૂરિ તિહાં વિચરીઆ, ભવિજન દિઇ ઉપદેશ. ૬૫

એણઇ અવસરિ એક દેવતા, આવી કરઇ મધ્ય રાતિ;
અવર દેસ તુહ્મો પરીહરિ, હેમ રહો ગુજરાતિ. ૬૬

તુહ્મનઇં લાભ [2]તિહાં ઘણો, બૂઝઇં બહુ નરનારિ;
સુર વચને ગુરૂ આવીઆ, પાટણ નગર મઝારિ. ૬૭

જેસંગ જઈ પાએ નમ્યો, પુરજન હુઓ ઉછાય;
હેમ સૂરિ પાટણિ રહ્યા, ઉત્સવ અધિકો થાય. ૬૮

સિદ્ધરાય હરખ્યો ઘણું, ધન્ય મુઝ ચઉલૂક : વંસ;
જેણઈ કુલિ ગુરૂ હેમજ હવો, જસો સરોવર હંસ. ૬૯

વંસ વડો ચઉલૂક તણો, ભીમદેવ મહારાજ;
દોઇ પુત્ર તેહનઇં હવા, કર્ણું અનઇં ખીંમરાજ. ૭૦

કર્ણું તણો જેસંગ હવો, ખીમરાજ સુત સાર;
દેવ પ્રાશાદજ પુત્ર ભલો, બુદ્ધિ તણો ભંડાર. ૭૧

---

૧ હેમર. ૨ હસ્યે.

ઢાલ.

બીપરિં રાજ કરંત દેશ -રાગ-ગોડી.

તેહનો તિહુયણ પાલરે. ત્રિસુત તેહનઇં;
દોઇ સુતા શીલઈ ભલીએ— ૭૨

જ્યેઠો કુમરનિરંદરે, બીજો માહીપાલ;
કીર્તિંપાલ ત્રિજો સહીએ— ૭૩

પ્રેમલદેવી ધ્રેયરે, જેસંગ સેનાણી;
કૃષ્ણદેવ નઇં તે વરીએ— ૭૪

દેવલદેવી જેહરે, નગરી કાબેરી,
પૂરણરાય નઇં તે વરીએ— ૭૫

ત્રય બંધવ બિ બહઇન્યરે, દેવી કાસ્મેરી;
પંચ [1]ભાંડૂ જનમીઆરે— ૭૬

એક દિન કુંમર નિરંદરે, અશ્વઈ તે ચઢયો,
રાજ સભામાં આવીઓ એ— ૭૭

દીઠો હેમ સૂરીંદરે, હઇડઇ હરખીઓ;
પ્રેમ કરી ગુરૂ નિરખીઓએ— ૭૮

ધન્ય જૈન મુણીંદરે, સમતા રસ ભર્યો,
સુમતિ ગુપ્તિ ઋષિ પાલતોએ— ૭૯

દેખી હેમ સૂરીંદરે, રાજા રંજીઓ,
ગયો પોસાલઈ વાદવાએ— ૮૦

બઇઠો બિ કર જોડીરે, સુંણતો દેસના,
ચિન્ત ચમકયો અતિઘણુએ— ૮૧

---

૧. ભાંડર.

વલતું કુંમરનિરંદરે, પૂછઈ સાધુ નઈ,
કવણ ગુણે નર શોભીએએ— ૮૨
હેમ કહઈ સુંણો રાયરે, નર નઈ સત્વગુણ;
પરદારા સંગ નવિ કરઈએ— ૮૩
તારામાંહિં જીમ ચંદરે, લબ્ધિ ગૌતમ,
અભયકુમર બુદ્ધિ વડોએ— ૮૪
મંત્ર માહિ નવકારરે, ઋદ્ધઈ શાલીભદ્ર;
ઈંદ્રિ વડો સુરમાં વલીએ— ૮૫
ભૂપતિમાં જીમ રામરે, સીતા સતીયમાં;
પંખીમાં જીમ હંસલોએ— ૮૬
ગઢમાં લંકા કોટરે, ગુણમાં સત્ત્વ ગુણ;
હેમ કહઈ નૃપ જાણીઇએ— ૮૭
બીજો ગુણ નવિ હોયરે, તે એણિનવિ અડઈ;
સત્વગુણે નર શોભીએએ— ૮૮
જેમ એકલડો સીંહરે, ન સહઇ [2]નાગનઈ;
સત્વ ગુણઈ વનમાં ફિરઈરે— ૮૯
જીમ એકલડો સૂરરે, ટાલઈ તિમીરનઈ;
ગગનિ મંડલ કરઈ ઉજલુ રે— ૯૦
મોટા પર્વત પોઢરે, વજ્ર તે નાંનડું;
[3]સ્વયં ડુંગર ચૂરતોએ— ૯૧

કવિત.

ઘણા મ જણી કામિની, સીહણી સીહ એકજ જાઇ;
આવઇં નહીં કો ઢૂકડો, પસુ, નર, નાગ, પલાઈ.

---

૨. ગામ. ૩. સત્વે.

લુંડણિ જાઇ લાખ, તોહઈ પરસેન ન ઠેલઈ;
જે વનમાં એક સીંહ, તિહાં કો પાય ન મેલ્હઈ.
તે માટઈ કહું કામિની, સત્વ સહીત જાણિ એક.
સહસસ્યું સાંહમો ભિડઇ, કરઇ સો કાંમ અનેક. ૯૨

ઢાલ-પાછલી.

સત્વ હિ । નર જેહરે, લેખઈ નવિ ગુણ;
જો ગુણ બીજા અતિ ઘણા એ— ૯૩
કાયા વિન જીમ હંસરે, તરૂઅર ફલ વિના;
વારિ વિના જીમ જાન્હવીએ— ૯૪
વર વિહુણી જીમ જાંનરે, વેણા તુંબ વિના;
પુરૂષાતન વિણ નર કિસ્યોએ— ૯૫
ચદ્ર વિહુણી રાતિરે, હસ્તી વિણ દંતી;
યોગ વિના યોગી જસ્યોએ— ૯૬
લુંણ વિના જીમ અન્નરે, [1]નૃપ સેન વિના;
કાજલ વિણ જીમ આંખડી એ— ૯૭
દેવલ દેવ વિનાયરે, ગુણ વિણ ગચ્છ જીસ્યો;
ચ્યવરી ખીર વિના [2]જસીએ— ૯૮
તિમ સત્વ હીણો જેહરે, નર નવિ શોભીઈ;
કાજ ન સીઝઈ તેહથી એ— ૯૯

દૂ હા.

સૂર સુભટ ભલ પચ જણ, કાયર સોં પંચાસ;
નિસત્વ લક્ષ લેખઈ નહી, સૂરો એકજ ખાસ. ૧૦૦

---

૧ નરપતિ. ૨ કસીએ.

ચુપઈ.

કથા કહું તુહ્મ સૂરા તણી, સુંણયો નર પંડિત જે ગુણી;
હસતીનાપુર પાંડવ વસઇ, યગ્ન કરેવા મન ઉલ્લસઈ. ૧
પ્રથમ અર્જુન બલીઓ જેહ, રાય યુધિષ્ટિર તેડયો તેહ;
રે બંધવ તું થઇ પ્રસન્ન, આંણિ કુંમારૂં ઇહાં સોવન્ન. ૨
બંધવ વચને હરખ્યો સહી, ચાલ્યો અર્જુન વેગઈ વહી;
સેતુબંધ રામેસર જીહાં, વેગઈ અર્જુન આવ્યો તિહાં. ૩
એણઇઅવસરિએક કૌતુગ થાય, અડકયો રથ આઘો નવિ જાય;
ચિહુંદસિ ચતુર નિહાલઈ યોધ, કાષ્ટ પાષાણ ન દીસઇ રોધ. ૪
સૂક્ષ્મ નજરઇં જોયું જસેં, વારતાં તોઉ દીઠઉ તસઇ;
ઉંદિર એક દીઠો અનુકૂલ, તેહનઈ પૂછઇ તાંનુ મૂલ. ૫
હઇઇં વિચારઇ અર્જુન વીર, સહ્યા તરી જે સાયર નીર;
તે મહિમા નવિ પાંણીપાહાણ, સોય શક્તિ નૃપરામ સુજાણ. ૬
સોય દ્રષ્ટાંત મિલ્યો તે ખરૂ, નવિ રૂંધઈ તાંનૂ ઉંદરો;
દેવ, દાનવ, યક્ષ, યોધા જેહ, પ્રતિગ થઇ બોલ્યો તેહ. ૭
ઉંદિર ટલી હુઓ હનુમંત, મધુર વચને બોલ્યો ગુણવંત,
રે અર્જુન તુ જાઈ કિહાં, નૃપ રામઇં મુઝ મુકયો [1]ઈહાં. ૮
જેણઈ રામિં માર્યો રાવણો, લોહ સંગ્રામ હવો અતિઘણો;
તેણઇ રામિ ઇહાં બાંધીપાજ, અવર પુરૂષ [2]ઇહાં જાવું તાજ. ૯
વેગઈ બોલ્યો અર્જુન ધીર, સાંભલિરે તું હનુમંત વીર;
મઈ જાવું સકહી એણઇ પંથિ, સોવન લેવું સહી એકાંતિ. ૧૦
તઇં પણિ સેવ્યો ઠાકુર રાય, તો કિમ છંડેસ યગ્નહકાંમ;
પુણ્ય કાજી તુહ્મો પણિ કરો, ક્રોધ કાંલીં દૂરિ પરિહરો. ૧૧

---

૧ અહિં. ૨ જાવા ત્યાહાં ત્યાજ્ય.

પદમપુરાણઇ કહિઉં છઇએમ[1] કરઇ કરાવઇ અનુમોદઇ [2]જેમ;
સાહાય્ય દિઇ તસ સરિખું પુણ્ય, કૃષ્ણઇ મુખિં [3]સુણિઉં કાંનિ. ૧૨

તવ બોલ્યો કપિ કેરો નાથ, સાંભલિ અર્જુન પાંડવ ભ્રાત;
જો તાહરે કચનસુ કાજ, બીજી વાટઇં જા માહારાજ. ૧૩

અર્જુન કહઇં સુણિ પવન પુત્ર, હવઇ કહુ તુઝ છેલો ઉત્ર;
[4]સઇ ઇહાંજાવું સુણિ કપિરાજ, કહઇતો બાંધું બીજી પાજ. ૧૪

ઉડીઓ અર્જુન સુભટ સુજાણ, [5]ખીજ કરઇ બહુ મુકે બાણ;
પરિખ્યા કારણિ, તિહાં હનુભૂપ, સાત તાડ તિહાં કરઇ સરૂપ. ૧૫

પાજ ઉપરિ પડીઉ ઉછલી, બાંણ પાજ વાંકી નવિવલી;
સકલ કલા સત્વ દીઠું જસઇ, કરજોડી હનુ બોલ્યો તસઇ. ૧૬

સ્વામી તિહાદઇં કનકઇ કાંમ, કવણ કાર્ય કરઇ સગ્રામ;
લિઇ સોનું તુઝ આપુ [6]ભરી, મઇં સત્વ જોવા પરિખ્યા કરી. ૧૭

કંચન લેઇ પાછો વલ્યો, આવી રાય યુધિષ્ઠિર મલ્યો,
સોવન દીધું બંધવ હાથિ, સુભટ પ્રસસઇ તે બહુભાતિ. ૧૮
ધીર્યવતના સહુ ગુણ ગાય, એકલઇં સત્વહીં કાંમ ન થાય;
વાઘ સીઘ ગજ બલીઆ બહુ, પશુઆં નામ ધરાવઇ સહુ. ૧૯
એકઇં પઇડિઇ રથ નવિ ફિરઇ, એક કરિં બાટી નવિ કરઈ;
એકહાથિ કિમ [7]લણવું થાય, એક પગઈ કિમ ચાલ્યો જાય. ૨૦
જો નરનારી મિલઇ સુસંગિ, તો [8]સુત સુંદર ઉપજઇ અગિ;
તિણ સત્વગુણ પરદારા શીલ, જીહાં જાય તિહા પામઈ લીલ. ૨૧

દૂહા.

પરનારી નર જે તજઇ, તસ ઘરિ જય જયકાર,
પરદારા સગ જે કરઇ, તે [9]નર થયા ખુઆર. ૨૨

---

૧ એહ ૨ તેહ ૩ મ્હેં સુણ્યું એમ. ૪ મેં. ૫ પાજ કરઈ. ૬ વણવું. ૭ તો સુત ઉપજે સુદર. ૮ હુઆ. ૯ પચે તે નર.

ઢાલ.

આખ્યાનની. રાગ રામગિરિ.

પરદારાસું પ્રીતિ કરંતાં, કંઠ છેદન થાય,
રેરૂ નરગઇં તે પડઇં, ઇમ [1]શાસ્ત્ર બોલઇ ન્યાય. ૨૩
આગઇ તો અહિલ્યા સઘાતિ, ઈંદ્ર પામ્યો મોહ;
સહસ ભગ પોતઇ હવો, અસુચી વહીઈ મોહ. ૨૪
અમર ગુરૂની અગનારે, જઈ [2]હરિ લાવ્યો ચંદ;
દિન દિન કલા તે ખિણુ પામ્યો, હવઉ પોતઇં મંદ. ૨૫
રવિઘરણી કહઈ રોહિણી, કુણ દૂખ છઇ મનમાંહિ;
તુઝ પીઉ અમૃત શ્રાવીઓ, તું દુખ્ખલ કાંય. ૨૬
રોહણી કહઈ રવિ ઘરણી,સુણો, મુઝ પીઉ કલંકી હોય;
એક દિવસ સાજો માસમાં, તેણંઇ કારણ દૂખ્ખલિ જોય; ૨૭
રાંમ ઘરણી સાધવી, દસકંધર લાવ્યો પાસ;
સર્વ સેના કુટુંબ સાથિં, તેહિ પામ્યો નાસ. ૨૮
સતી શિરોમણિ દ્રુપદી, કૈચકંઇ કીધુ જોર;
સો ભ્રાત અગનિ બાલીઆ, પામીઆ વેદન ઘોર. ૨૯
નૃપ મણિરથની મતિ ગઇ, જેણઇં કર્યું પાતિગ કાંમ;
સ્ત્રી કાજી બંધવ મારીઓ, તેણઇ વસ કીધો સાંમ. ૩૦
ચંડ પ્રદ્યોતન ચૂકીઓ, સહુ મૂઢમાંહિ મોટ;
મૃગાવતી નઇ કારણિ, જેણઈ ચણાવ્યો કોટ. ૩૧
ષટ ગોધ રમતા વનિ ગયા, પરદાર કીધી પ્રીતિ.
અર્જુનઇ આવી તે હણ્યા; સો નરગ પાંમ્યા નીઠી. ૩૨

---

૨ ઇમ શાસ્ત્રેં બોલાય. ૨ જઇ લાવ્યો હરિચંદ.

દૂહા.

છઈ પુરૂષ નરગઇ ગયા, લાગુ પરતગિ પાપ;
તેણઇં કારણિ પરસ્ત્રી તજો, વારૂ આતમ આજ. ૩૩

કાચઇં તાંતણે ગાંઠડી, તિમ પરનારી નેહ;
સહગુરૂ કહઇ નર બાપડા, સીદ વિડંબઇ દેહ. ૩૪

કાચઇ કુંભઇ વારિ જીમ. તિમ પરનારી નેહ;
સહગુરૂ કહઇ નર બાપડા, સીદ વિડંબઈ દેહ. ૩૫

તડકઈ છાઇઉ તાડનો, તિમ પરનારી નેહ
સહઇગુરૂ કહઇ નર બાપડા, [1]સીદ વિડંબઈ દેહ; ૩૬

તરસ્યાં પાણી ખાર જલ, સું સુખ પાંમઈ દેહ;
ઋષભ કહે નર ચેતજો, ત્યજ પરનારી નેહ. ૩૭

ની ા.

પરનારીસું જીઉકે ચિન્ત ન લાઇઇ.
જો ચિન્ત લાણુ હોઈ તો નચિત ન જાઇઇ;
જો નિત જાણા હોઇ તો નિંદન સોઇઇ;
પુનિહાહા ભાઇ, કબહી પડિઇ પાસિતો;
મસ્તગ ખોહીઇ. ૩૮

ઋષભ કહીઈ નવિ કીજીઈ, પરનારીસું નેહ;
મુંજ સરીખો રાજીયો, બહુ દુઃખ પામ્યો તેહ. ૩૯

રંભ જસી ધરી અંગના, [2]કરઈ હાવસુભાવ;
તુહઇ પરસ્ત્રી પેખતો, નીચો [3]જાતિ સભાવ. ૪૦

શીતલગુણ નવિ શશિ તજઈ, ઉષ્ણતા ન છંડે ભાણ;
કવિ કહઇ બિ સાથિ જસઈ, એક પરગતિ નઈ પ્રાણ. ૪૧

૧ કાંઇ. ૨ કરેતિત્વ. ૩ જીવ.

કવિત્વ.

સ્વાંન કરઇ લઘુનીતિ, પાય પણિ ઉંચો એકહ,
વસ્ત્ર ન ભીજઇં કેણિ, સોય મણિ પ્રકૃતિ વિશેષઇ,
માખી હાથ ઘસંત ઉંટ મુખ ઉચુ રાખઈ,
છંડી નાગરવેલી, કટક બાઉલડો ભખઈ,
સુઈ ચાટઇ આંગુલી, કાગ વિટાલઈ કુભ નઇં,
મુનિ હેમ કહઇરે ગુણીયણો, શીખ ન લાગઇ સહઇ જનઇ. ૪૨

દુહા.

[1]શીખ તણઇ સહજ જનહી, જીમ મલ ચરતિ ગાય;
અબા મધ્ય રહઈ ગોટલી, તુહઇ કશા ન જાય. ૪૩

તિમ નીચા નર નઇ વલી, દીજઇ બહું ઉપદેશ;
પરસ્ત્રીથી [2]નવિ વેગલો, છંડઇ નહીં લવલેશ. ૪૪

પરદારા જસ વલ્લહી, તે સુખ સેજજ ન હોય;
પરનારીથી વેગલા, તસ ધરિ લિલા હોય. ૪૫

ચપ.

કલિ કાલિં સોની સંગ્રામ, શીલઈ અંબ ફલ્યો અભિરાંમ;
માગ્યો મેહ વૂઠો અતિગણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૬

સતી સુભદ્રાની સુંણો વાત, જેહનો જગિ જાણેં અવદાત;
કૂપ ચાલણિ તાંતણે તોલી, છાંટી નીર ઉઘાડી [3]પોલી. ૪૭

નારદ વેઢી લગાવઇ ઘણી, એ પરતગિ છઇ આતમતણી;
તોહઇં મોક્ષ ગયા તસ ગુણોં, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૮

---

૧ સેહિજતણઈ સીખજ નહીં. ૨ નહી. ૩ કાઢૂ.

શીલઇ રહી અંજના સુંદરી, તો વનદેવઇં રક્ષા કરી;
સીહ તણું સંકટ તસ ટલ્યુ, શિલ શિરોમણિ તે [1]વેગઇ ફલ્યું. ૪૯

કલાવતીનુ સીઅલજ જોઇ, ભુજાઇં પાંમી જગિ [2]જોઇ;
નદીપૂર તે પાછું વલ્યુ, શીલ શિરોમણી પ્રગટ ફલ્યું. ૫૦

રામચદ્ર ધરિ સિતા જોહ, અગનિ કુંડમાં પઇઠી તેહ;
વિશ્વાનર ફિટી જલ થયુ, જનક સુતાનું નામજ રહ્યું. ૫૧

વકચૂલ વનિ મોટો ચોર, વ્રત ચઉથુ તેણેં લીધું ઘોર;
કારણપણઇ તેણઇં રાખ્યું શીલ, રાજ ઋદ્ધિ બહુ પાંમ્યો લીલ. ૫૨

શેઠ સુદર્શણ શીલઇં રહ્યો, સૂલી ફિટી સિંઘાસણ થયો;
કઠીઆરૂ નવિ શીલઇં ચલ્યો, રાજ રૂદ્ધિ તેણઇ પુણ્યઇ મિલ્યો. ૫૩

અસ્યાંવચન [3]ગુરૂ હેમઇં કહ્યાં, કુમરનિરદઇ તે સદ્દહ્યાં;
ઉઠી બંઈ કરજોડી કરી, પરદારાની અગડજ કરી. ૫૪

દૂહા.

પરનારી તેણઇ પરિહરી, છબીઆ ગુરૂના પાય;
અતિ આણુંદિઇ ઉઠીઓ, નૃપ નિજ [4]નગરઇ જાય. ૫૫

ઢાલ

ઇ નગરીકા વણ શરે–એ દેસી–રાગ કેદારો.

એણઇં અવસરિ જેસંગરાય, નૃપ હઇડઈ ચિંતા થાય;
[5]રાતિ દિવસ તે દોહેલઇ જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬

નૃપ પુત્ર વિના બહુ ઝૂરઇ, ભટકઇં ભાજઇ ચ્યણસૂરઈ;
હોઈ પુત્ર પુણ્યઈ [6]તેઅ, નવિ લહીઇ શ્રેય અધૂરઇ. ૫૭

---

૧ પ્રગટ. ૨ દોઇ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ ઘેહિલઈ. ૬ અંકુરઇ.

જો કનક તણો આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થંભ ખાસ;
પણિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહઇ તે ઘર ઝુપ વિચારો. ૫૮
ઘરિ બંધવ બહઇની સાર, અતિ પોઢો બહુ પરિવાર;
એક પુત્ર ન સારો લહીઇ, તેહનઇં સદા એકલડો કહીઇ. ૫૯
ખરાં દીપ રત્ન અજૂઆલુ, ઘરિ દીવા . કોડિ નિહાલુ;
તુહઈ પણિ ઘરિ અંધારૂં, બાલિક નહી એક સારૂ. ૬૦
ઘરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી;
તોહઈ પણિ નિરધન નાંમ, ઘરિ પુત્ર વિના સ્યા દાંમ. ૬૧
ઇમ ચિંતઈ મનિ મહારાજ, વિણ પુત્ર કિસ્યું મુઝ રાજ;
હવઇં લોપી મનથી લાજ, આવી બઇઠા જ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨
નૃપ પૂછઇ ગુરૂને તહીય, માહરાઈ પુત્ર અછઇ કઇ નહીય;
મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યઇ, ગુરૂ બોલ્યા મન ઉલ્હાસઈ. ૬૩
ગૂરૂ [1]સમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,
ગુરૂ પૂછી વાત કહેવી, વલી અંબા ગુરૂ પદ સેવી. ૬૪
ગુરૂ હઇડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો નૃપ જેસંગ;
તાહરઈ પુત્ર નહી મહારાજ, લેસ્યે કુમરનિરદહ રાજ. ૬૫
હુઓ સબલો મનિ વિખવાદ, રાઇં વલતો ન કાઢયો સાદ;
ઘરિ આવ્યો જેસંગરાય, તેડયા પંડિત બહુ તસ ઠાય.. ૬૬
કહો પંડિત હોસ્યે પુત્ર, કિમ રહઇસ્યે મુઝ ઘરિ સૂત્ર;
વેગઇ આપો મુઝનઇ ઉત્ર, મમ બોલયો કાંઇ ઉત્સૂત્ર. ૬૭
બોલ્યા જોતિષી કરીઇ વિચાર, તાહરઈ પુત્ર નહીં નિરધાર;
રાજ લેસ્યઇં કુમરનિરંદ, મમ કોપીસ તું નરઇંદ્ર. ૬૮

---

૧ સેવી.

નૃપ અતિ શોકાતૂર જાણી, એક પુરોહિત બોલ્યો વાંણી;
સ્વામી કહણુ આ મ્હારૂં કીજઇ ગંગાથી જલ આંણી જઇં. ૬૯

પગિ અણુંહાંણાં નઇં પાલાં, લેઇ ગંગા જલ સુકુમાલા;
જઈ સોમેશ્વર નઇં પૂજો, નવિ દીસઇ ઉપાય દૂજો. ૭૦

અરથી સાં સાં ન કરઇ કામ, જલ પાજ બંધાવઈ રામ;
નાચ્યો ઇશ્વર મુંકિ માંમ, અરથી જેસંગ ચાલ્યો તામ. ૭૧

આવ્યો સોમેશ્વર જીહાં ઇસ, પૂજી રાય નમાવઇ સીસ,
આપો પુત્ર ભલો તજી રીસ, મમ જૂઉ લિખ્યું જગદીસ. ૭૨

ષટ્ મહીના પૂજઇં જગદીસ, પછે અતિ બોલ્યા ઇસ,
રાજાસું પડિઓ ભન્ત્રિં સહી, પુત્ર નહી તુઝ કર્મઇં. ૭૩

વલી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંમરનિરંદહ રાજ,
એણે વચને રાજા રૂઠો, તું ઇસ થઇ સું બઇઠો. ૭૪

કવિત્વ.

વિગતઇં ભૂલ્યો વિશ્વંભર, લંક ન દીધું નારી,
લક આપ્યો સીહનઇં. વસઇં વગડઇં મંસ આહારી,
ન ફલી નાગરવેલી, ફલ તાડને દીધાં,
નયન તુચ્છસુ નારી, લોચન મૃગનઈ દીધાં,
સ્વર ન દિધો શુક્ર વચન, કંઠ કોકિલા કીધું તુઝ;
નૃપ, જેસંગ એણીપરિ ઉચરઇ, ઠામિં ઠામિં ભૂલ્યો ચતુર્ભુજ. ૭૫
ચતૂર્ભૂજ (તું) અતિ ચૂકીઓ, રંગ અતિ ગુંજા દીધું;
અખલ ચિહર ઇજલા, કેવડઇ કાંટો કીધો.
આપુ (તે) અધ પાંગલા, ભૂપતિ અમરાં થોડો;
જાસ રજીઇ અસવાર, તાસ લેઇ કીધો ઘોડો.
સ્રપ દીધઈ ઇંદ્રિ વારણાં, તો ઉદરઈ કઢૂઉ કાંકરિઉ;
કહઈ જેસંગ વિસંભરાં, (તે) ગુણવંતાંઇ ગુણ હર્યો. ૭૬

વિસંભરા વેચાં નહી, તો અંતર એવડુ કીધું;
પ્રેમલ બહુલાં પુષ્પ, તાસ તો ફલહ ન દીધું.
ફલઈ અંબઇકિદા, સદા ફલે નાલીઅરી;
કોહલામાં કલીયો નહિ, ગોટલઈ ગુંથીજ કેરી.
કનક દીધું કૃપણા, દાતા દુબલ સરજીય.
નૃપજેસંગ એણીપરિ ઉચરઇ, તાહરી લીલા કુંણુ લહઈ. ૭૭
સોવન ન કીધું સુગંધ, વાસના એકજફલ આપી;
અવર વૃક્ષ જીવઇં ઘણું, કેલિ તો નાંખે કાપી.
હરિ વલ્લભ જે ભક્ત, રસના એક તસ આલી;
શેષનાગ જે સાપ, તાસ મુખિ સહસ લેઈ ઘાલી.
મૂરખ દીધી સુંદરી, ચતુર ઘરિ સંખની સારઇ સહી;
નિરધનકું બહુ બાલ, જેસગ ઘરિ એકઇ નહી. ૭૮

ઢાલ પાછલી.

એણે વચને ઇશ્વર લાજ્યો, દૂખ નૃપનો અંશ ન ભાંજ્યો;
લિખ્યું મઇ નવિ લોપાય, વિણ અક્ષર દીધું ન જાય. ૭૯
હુઈ જેહનઇ જેહવુ કર્મ, આપઇ તેહને તેટલો ભ્રમ;
જગમાં એક સાચો ધર્મ, મૂર્ખ જન લાગો ભ્રમ. ૮૦
તુમ્હો ધર્મ વિના કિમ પાંમો, જૂઓ નિરધન વિપ્ર સુદામો;
તેણેં વિપ્રે દાંનજ દીધું, તેહનું ફલ પરતગિ લીધું. ૮૧
હરિ વિક્રમ સરિખા જેહ, કરમિં દૂખ પામ્યાં તેહ;
દેવ, દાનવ નઇ યક્ષરાય, પુણ્ય ખૂટતઇં દૂખીઆ થાય. ૮૨
જે સગર સરીખો રાય, સુત સાઠિ હજાર કહઇવાય;
એક વેલા મરણજ થાય, કીધાં પાપ કર્મ નવિ જાય. ૮૩

કવિત્વ.

કરમિં રાવણ રાય, રાહ ધડ સબ ગમાયો,
ઇશ્વર સરિખો દેવ, સોય ભિલડી નચાયો,
કરમિ નલ હરિચંદ, ચંદ કલંકહ પાયો,
પાંડુ સૂત વનિ પેખિ, શંભ ઘરણિ હુઓ વિયોગ.
મુંજ મગાયો ભીખ, ભોજ ભોગવઇ ભોગ,
ઇંદ્ર અહિલ્યાઈ સુ રાચિયો, બ્રહ્મા ધ્યાંનઇં [1]ચુકયો,
ઋષભ કહઈ રાય રંક, કર્મિં કો નવિ મુંકીયો, ૮૪

ઢાલ પાછલી.

તુઝ જેસંગ કર્મ અસાર, તાહરૂઇં પુત્ર નહી નિરધાર;
ઘણુ [2]ખેદાણો નૃપ આપ, સહી પૂર્વ ભવનું પાપ. ૮૫

અસ્યું રાય વિચારી આવ્યો, સહુ પુરજન લોક વધાયો,
નૃપ મંદિરમાંહિ સિધાવ્યો, ઘરનારી નાહ બોલાવ્યો. ૮૬

નૃપ રૂદન કરંતો ભાખઇ, રાજ પૂત્ર વિના કુંણ રાખઇ;
સુતતો [3]નવિ જેસંગ કમિં, અસી વાત કહી ઇસિ ભ્રમિં. ૮૭

નૃપ વચનેં ઝૂરઇં રાણી, સૂત પાખઈ ઋદ્ધિ મલાણી;
એક પુત્રી હુઈ જો કાણી, તેહજ તુહ્મ કૂલ સૂપરાણી. ૮૮

કિસ્યું અંધલા કેરૂ ધાયુ, કિસ્યુ બહિરા પુરૂષનુ ગાયું;
કિસ્યુ ઢીંકુઆ કેરૂ પાયું, કિસ્યું વૃધ્ધ પુરૂષનું જાયું. ૮૯

કિસ્યું કુડી બહ્મનનું નાંણું, કિસ્યૂં કૂકસા કેરૂ ખાણું;
કિસ્યુ ગાડરનું દુઝાણુ, કિસ્યુ ભુંડણી કેરૂં [4]વિહાણું, ૯૦

તિમ પુત્રી જાઈ માહુ, તુહઇ વાઝી કલંક નાહું;
તજી સંયમ મંદિર રહઇણું, તિસું વાંઝીઅડાનું મહઇણું. ૯૧

[1] ચુકાવીઓ, [2] ખેદ પામ્યો. [3] નહિ. [4] વ્યાણુ.

દૂહા.

વાંઝિ પુકારઇ થલિ ચઢી, હું કાં જનમી માય;
પુત્ર ન હીડોલ્યો પાલણઈ, વહુઅ ન લાગી પાય. ૯૨
મંદિર મોટાં ધન ઘણાં, હાથી લક્ષ પ્રેમાણ,
જસ ઘરિ બાલક નવિ રમઈ, તે ઘરિ સદા મસાંણ. ૯૩
મંદિર સુનાં બાલ વિણ, સુતથી વંસ ફલંતિ;
સુત હીણું ઘર જેહનું, તે કુલ સહીજ ગલંતિ. ૯૪

કવિત.

દાંન વિલબઇ ગલઇ, ગલઈ સહઇ કાજ પ્રમાદિં;
મતિ વિના પંડિત ગલઇ, ગલઇ મુખ લજજ વિવાદઈ;
લોભિંઈ ગુણહ ગલઈ, ગલઇ પુણ્ય અસતિઇ દાતા;
પંડિત મૂરખમાં ગલઈ, ગલઇ તપ માયા ચિંતઇ,
સ્ત્રી સંગિં શિઅલજ ગલઇ, દૂરિ ગયા નેહજ ગલઇ;
કવિ ઋષભ કહઇરે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગલઇ. ૯૫

દૂહા.

દીપક જીમ વલી તેલ વિણ, સેન વિના જીમ રાય;
પુત્ર વિના ઘરિ તે તસ્યો, ખીર વિના જીમ ગાય. ૯૬

ઢાલ.

મુનિવર મારગિ ચલંતાં—એ દેશી.

સ્નેહ વિહુણું સુ રસણું, ગઢ વિહુણી પોલી;
પ્રેમ વિના જેમ પ્રીતડી, મન મલઈ અંધોલી, ૯૭

પુત્ર વિના ઘર તે તસ્યો, જીસ્યો લૂખો ગ્રાસ;
સુત વિણુ તેહવો જાણુયો, જેહવો સંસારનો વાસ. ૯૮

બાલિક વિણ જીમ પારણું, કાલ વિહુણો મેહ;
સંપતિ વિણુ જીમ પાહુણો, ગય ગ્રોવન નેહ. ૯૯

ગ્રોગ વિના ગ્રોગી જીસ્યો, મન વિહુંણું ધ્યાન;
ગુરૂ વિણુ ગચ્છન શોભીઇ, વર વિહુણી જાન. ૧૦૦

દાતા વિણુ જીમ યાચકા, પ્રાંણુ વિહુણી દેહ;
પૂત્ર વિના ઘર તે તસ્યો, ભાખઈ જેસગ એહ. ૧

ફૂલ વિહુણો તરૂઅર જીસ્યો, ચંદ્ર વિહુણી રાતિ;
ગુણુ વિણુ નામ ન શોભીઈ, પોત વિહુણી ભાતિ. ૨

લુંણ વિહુણી રસવંતી, ધન વિહુણું હાટ;
ગયવર દંત વિના જસ્યો, સૂત્ર વિહુણો પાટ. ૩

કાજલ વિણુ આંખો જસી, પરિમલ વિહુણા ફુલ;
ગતિ વિણુ હયવર નહીં ભલો, તે નવિ પાંમઇ મૂલ. ૪

પુરૂષાતન વિણુ નર કિસ્યો, વેદ હીણો બ્રંભ;
દેવલ દેવ વિના કિસ્યો, વિણુ શીલઇ રંભ. ૫

પંખ વિના પખી જીસ્યો, સરોવર વિણુ હંસ;
પુત્ર વિના તે કુલ તસ્યો, નવિ શોભઇ વંસ. ૬

દૂહા.

વંસ ન શોભઈ સુત વિના, સુત વિણુ સ્યો પરિવાર;
નૃપ જેસંગ ધરિ નારિસું, કરતો કોડી વિચાર. ૭
ગ્રોગી જંગમ જે ગુણી, પડિત [1]જે પ્રધાન;
એક પુત્ર જો મુઝ દિઈ, આપું સકલ નિધાન. ૮

૧-તે.

શૈવ સંન્યાસી બાંભણા, મત્ર તંત્ર ના જાણ;
એક પુત્ર જો મુઝ દિઈ, આપું રાજસહાંણ. ૮

કોડિ ઉપાય નૃપ કરઇ, પણિ નો હુઇ એક બાલ;
તાંમ વિચાર વાંકો કરઇં, કુંમતિ ભજઈ ભૂપાલ. ૧૦

અઠોતરસો બુદ્ધિ વસઈ, રાવણ તણઈં કપાલ;
એકઈ બુદ્ધિ ન ઉકલી, [૧]તેહનઇ ઢીટણ કાલ. ૧૧

ભણ્યો ગુણ્યો જેસંગદે, ઉંધો કરઇ વિચાર;
મારૂં કુંમરનિરંદનઈ, જીમ સૂત દિઇ મહારાજ. ૧૨

ઉપઇ

સ્વારથ ભૂત પાપી સંસાર, લોભીઇ પાતિગ કરઈ અપાર;
લોભઇં ભરત બાહુબલિ ભિડઈ, લોભિં કંસ પિતાનઇં નડઈ. ૧૨

કનકકેતુ મારઈ નિજ પુત્ર, જાણ્યું લેસ્યે મુઝ ઘરસૂત્ર;
લોભ લગઈ સુરપુરી કુમાર, [૨]હણ્યો પિતા તેણે નિરધાર. ૧૪

કોણી રાજા લોભી થયો, પિતા હણી નઇ [૩]નરગિ ગયો;
સૂભૂમરાય ચક્રી નર જેહ, અતિ લોભઇં દૂખ પાંમ્યો તેહ; ૧૫

સ્વારથ ભૂત દીસઇ જગસૂત્ર, કાંમેં ચુલણી મારઇ પુત્ર;
કાંમિંઇ લોક હુઈ વલી અંધ, ભૂપતિ મરાવઈ કુંમરનિંરદ. ૧૬

કિમ પોયણિ ઉગઈ પાષાણિ, કિમ સુપુરૂષ વંછઇ પરહાંણિ;
કિમ સોનઇવલી લાગઇ સાંમિં, કિમ રહઇ મુનિવર એકઈ ઠાંમિં. ૧૭

કિમ અમૃત થાય વિષ રૂપ, કિમ દેખતો ઝંપાવઈ કૂપ;
કિમ અવધૂત વંછઇ મનિ લીલ, થૂલિભદ્ર કિમ છંડઇ શીલ. ૧૮

---

૧ આવ્યો, ૨ તેણે પિતા માર્યો. ૩ દુર્ગતિ.

મણિધરનંઈ માથંઈ મણી જેહ, શારગ નાભિ કસ્તુંરી જેહ;
નાગદત્ત વાઘણી વનિ થાય, જીવંતાં દોહી કિમ જાય. ૧૯
કિમ પૃથ્વી હાલઇ જગિ મેર, કિમ [1]દિનકરથી હુઇ અંધેર;
ઘણો ઉપાય જેસગદે કરંઈ, કુમારપાલ [2]કિમ માર્યો મરંઈ. ૨૦
જેસંગ કોપ કરઇ અદ્ભુત, બહુ તેડયા પોતાના દૂત;
જાઓ વેગંઈ વીંટો દઇથલી, કુમારપાલકુલ નાંખો દલી. ૨૧
ધાયા સુર સુભટ મહાબલિ, વેગઇં જઇ વીંટી દઇથિલી;
માર્યો રાજા તિહુયણપાલ, કુમારપાલ નાઠો સમકાલિ. ૨૨
ન્હાઠો આવ્યો પાટણમાંહિં, ખબર ખોજ લહી નૃપ તિહાં;
બહુ કોપ્યો જેસંગ નરનાથ, કારણ વિના નૃપ કરતો ઘાત. ૨૩

ગા ।.

તનત્થી ઘર, તનત્થી દેવલ; રાવલ પિત નત્થી,
જેણે અકારણિ કુવિયા, ખલા દોતિન્નિન હુતિ. ૨૪

દૂ ।

કારણ વિના કોપંઈ અસંખ્ય, કારણ કોપ સંખ્યાય;
કારણિ પડીઇ કોપ નહિ, તે [3]વિરલા ઋષિરાય ૨૫
કારણ વિના કોપે સહિ, હુઓ અસખ્યા પાતિ;
તો દુઃખ મનમાં સું કરૂ, કાઢું મનની ભ્રાંતિ. ૨૬

ઉપઇ.

મનની ભ્રાંતિ કાઢીઈ સુખ લહુ, હવડાં હુ સહી છાનું રહુ;
શાસ્ત્રિ બોલ કહ્યા છઇ જેહ, સહી સંભારંઈ રાજા તેહ. ૨૭

---

૧ દીપકથી. ૨ નવિ. ૩ જગમાં થોડા જાણીએ.

ચતુર હુઇ તે ધરૂં વિવેક, કૂલ અરથઈ નર છંડે દેસ;
ગાંમ કાજીં કૂલ તજી અભિરાંમ, દેસ કાજી તજીઇ સહી ગાંમ. ૨૮
આતમ કાજીં છાંડી જઈ દેસ, ઉભા નવિ રહીઈ લવલેસ;
અસ્યું વિમાસી કૂંમરનિરદ, ચાલ્યો હઇડઇ ધરી આણદ. ૨૯
કૃષ્ણ [1]દેવ બનેવી જીહાં, આવી કૂમરનિરદહ તિહાં;
ભેટી શીસ નમાવી રહ્યો, વલી વૃતાંત માંડી નઈ કહ્યો. ૩૦
કૃષ્ણ કહઇ સુંણિ કૂમરનિરદ, સરીખાં દિન નહિ તારા, ચદ્ર;
સરીખા વેલા સરીખું કાલ, સરીખા વાસર નહિ ભૂપાલ. ૩૧
સુર, નર, નારી, અરિહા, ઈસિ, તેહનઈ સરીખિ નહિઅ જગીસ;
વાસુદેવ, બલદેવા જોડિ, કાલીઇ ચક્રી પાંમ્યા ખોડિ. ૩૨
એક દિન રાજ કરઈ નૃપરાંમ, એક દિન છંડઇ તે પુર ગામ;
એક દિન રાવણ સબલ જગીસ, એકદિન ભૂમિ લુઠઇ તસ સીસ. ૩૩
એક દિન પાંડવ રંગી રમઈ, એક દિન તે નર વનમાં ભમઈ;
એક દિન રંગિ રમઇ ભરથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી. ૩૪
જે નૃપમુંજ દિઇ બહુ સીખ, એક દિન તેણઇ માગી ભીખ;
હરિચંદ સરિખો સાહસ ધીર, એક દિન વહઇ હુબવરિ નીર. ૩૫
જે શ્રેણિક જગિ બલીઓ હુઓ, એક દિન તે કઠ પંજરિ મૂઓ;
જે વિક્રમ જગમાં વિખ્યાત, એક દિન છેદ્યા તસ પગ હાથ. ૩૬
એણઇ દ્રષ્ટાંતઇં [2]સમજ્યો રાય, સરિખા દિન ન કોઈના જાય;
આજ લંપી બઇસો એકઠાઈ, એક દિન તુઝ સરિ છત્ર ધરાય. ૩૭
કાલિં પુણ્ય પ્રગટ જય થસ્યઈં, સકલ આપદા [3]તહારી જસ્યઈં;
મ કરિસ ચિતા ઈંહાં રાય, નગર ભલું જે તાહરા પાય. ૩૮

---

૧ કૃષ્ણ દેવ કહે કુમરનરદ. ૨ સુણીહો. ૩ નાસી.

શુભ થાંનક જાંણી નૃપ રહ્યો, રાય જેસંગદે તે પણિ લહિઓ;
છાનું હેરૂ આવ્યું જસઈં, અવધૂત થઈ નૃપ નાઠો તસઈં. ૩૯

આવ્યો નૃપ પુરપાટણ માંહિં, કુણમેર પ્રાસાદહ જીહાં,
તિહાં ભરડાના ભેલો નૃપ થાય, કાલ કેટલો [૧]વચિમાં જાય. ૪૦

જાંણ હવુ જેસંગદે જસઇં, ભરડા જીમવા તેડયા તસઇ;
આવ્યા રાવલ ગરઢા બાલ, રાય કરઈં તિહાં પાય પખાલ. ૪૧

ધુઇં ચરણ જૂઇં આકાર, ભરડા પગિ લખ્યણ નહિ સાર;
કુમારપાલ પગિ આવ્યો હાથિ, મયગલ મછ લિખ્યા બહુભાતિ. ૪૨

સાયર સીહ તણો આકાર, ધજ તોરણ નઇં ધનુષ અપાર;
સંખ ચક્ર નઇં ચરમહપાય, ચિતિ ચમકયો જેસંગરાય. ૪૩

આવ્યો રાવત અતિ સાંકડે, વિષધર વાંકો ધાલ્યો ધડે;
મંયગલ પડયો અજાડીમાંહિ, બલ પ્રાક્રમ ન [૨]દીસઇં કિહાં. ૪૪

નૃપ જેસંગદે કરઇ વિજ્ઞાંન, તેડયા મત્રી નઇં પ્રધાંન;
આરે સુભટ સુરા થયો; આ ભરડાનઇં ઈહાં રૂંધયો. ૪૫

અસું કહી નૃપ કાંમીંઇ જાય, ભોજન ભરડા કરઈ તસઠાય;
કુમારપાલ ચિત્તિ ચમકયો તિહાં, બુદ્ધિં વિમાસઇ હઇડા માંહિં. ૪૬

સહી મુઝ ઉપરિ માંડયુ કૂડ, જાણતો હુઓ [૩]અતિ મૂઢ;
આવી પડીઉ સકટ માંહિ, દ્વાર ન દીસઇ જાવા [૪]કિહાં. ૪૭

જીમ મયંગલ ફરસેદ્રીકાય, પડઇ અજાડી આવઇ ઠાય;
પરિમલ વાહ્યો ભમરૂ જેહ, કમલમાંહિં બંધાણો તેહ. ૪૮

આંખિઇ વાહ્યો પસુ પતંગ, અગનિમાંહિ પરજાલઇ અંગ;
કર્ણ વસિઇં મૃગ હુઓ અજાણ, સંકટ પડીઓ ખોઇ પરાંણ. ૪૯

---

૧ તેહમાં ૨ નવિ ચાલે તિહા. ૩ મતિ. ૪ કયાહિ.

તિમ હું રસના રસ લોલપી, આવી બઇઠો જીહાં ધરરપી;
તો હું હુઓ પસુની જોડી, મન થકી બુદ્ધિ નાઠિ કોડિ. ૫૦

મૂઢ પુરૂપ હું નર નહીં ભૂપ, દેખંતો જંપાવ્યો કૂપ;
હવઇં નીકલવા કરૂં ઉપાય, તો હું સાચો રાવતરાય. ૫૧

અસું વિમાસઇ રાજા જમઇં, જમતાં ભોજન પાછું વમઇ;
ઉભો થઇ નઇં અતિ ઉબકઇં, ભરડા સહુ હડસેલઇં ધકઇં. ૫૨

ભરડા સભા છાંટીઇ જવ ભરી, હાકયો રાવત ફિટિ ફિટકરી;
ખરડી ડીલઇં તે નાઠો જાય, વલતાં સોય પ્રગટ નવિ થાય. ૫૩

સિદ્ધરાય આવ્યો તિહાં તસઇં, કુંમારપાલ ન દીસઇં કિસઇં;
મંત્રીને તવ પૂછઇં ભૂપ, [1]કુમરનિરંદ કિહાં ભરડા રૂપ. ૫૪

તવ મંત્રી કહઈ સુંણિ હો રાય, એક ભરડો ઇહાં સુંગુ જાય;
તે ઉબકીઓ સભા મઝારિ, ભરડઇ હાંકી કાઢયો બારિ. ૫૫

સિદ્ધરાય ખિજ્યો બહુ તાંમ, મત્રી મૂઢ બિગાડયું કામ;
સહી સંકટ છૂટો વનિ ગયો, તે મૃગપતિ કિમ જાઇં ગ્રહ્યો. ૫૬

ખીજયો રાય સેનાપતિ ભણી, મત્રીનઇં નાખ્યાં અવગુણી;
રે મૂઢો વિણસાડયું કાંમ, હું જેસંગ તુહ્મ [2]ટાલીસ ઠાંમ. ૫૭

જો જઇ ઝાલો કુમરનિરંદ, તો તુહ્મ સિરથી જાસઇ ડંડ;
જો જઇ વિણઝાલિ પાછાવલ્યો, તો ધરધરણીનઇં નવિ મલો. ૫૮

ખીજ્યોનૃપજવ બોલ્યો અસ્યો, સેન લઈ સેનાપતિ ધસ્યો;
કુમારપાલના જોતો પાય, અલી કુંભાર તણઇં ઘરિ જાય. ૫૯

વિઠિઉં ઘર પ્રજાપતિ તણું, અલી કુંભાર મ બોલેસ ઘણું;
તુઝ મંદિરમાં કુંમરનિરંદ, આપિ [3]મુઝનઈં કરિ આનંદ. ૬૦

---

૧ પાલ. ૨ ટાલુ. ૩ તો ધરણીને તમે ન વિમલો. ૪ અમને.

અલી ભણઇ ધીરજ આદરી, સહી તુહ્મરાય તણી મતિ ફિરી,
જો ડંડઈ તો ડંડિ નિસક, ફોકટ કુમર મદેસ કલંક. ૬૧

કાયા કીજઇ ખંડો ખંડ, ચોર તણી વલી દીજઇ ડડ,
કહુ પતીજ કરૂ વલી સોય, કૂમારપાલ જો ઘરમાં હોય ૬૨

ચોખાં વચન કહઇં કુંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈ વિચાર;
તેડયા સુભટ સહુ સજ કરી, કુભાંરતણું ઘર જોયું ફિરી. ૬૩

જોતાં નૃપ નવિ લાધો તિહાં, ખિણખેદ હુઓ મન માંહિં;
નીચું [1]મુખ કરી તે વલ્યો, પાટણ [2]માહિં પાછો તે વલ્યો. ૬૪

ખબરિ કરી નર જેસંગ તણઇં, સુંણી વાત નૃપ બહુ અવગુણઈ
મુખ લેઇ સ્યું પાછો વલ્યો, કુમારપાલ જો તુહ્મ નવિ મલ્યો. ૬૫

ખીજ્યો નૃપતિ જાંણ્યો જસઈ, સેનાની વલીઓ તિહાં તસઈ,
ખબરિ કરેવા કુમરહ તણી, ચાલ્યો ધરિ પ્રજાપતિ ભણી. ૬૬

એણઇઅવસરિતિહાંઅલીકુંભાર, ભંડ થકી કાઢિઓ કુમાર;
સ્વામિ તુઝ રાખ્યો નવિ જાય, જો રાખું તો (મુજ) રસઇરિય. ૬૭

હવડાં તુઝ ।રૂડો પરદેસ, ઉભો ઇહાં મ રહઇ લવલેસ;
કટુક વચન કહું છુ આજ, તું અપરાધ ખમે મહારાજ. ૬૮

કુંમર કહઇ સુણિ પરજાપતિ, તુઝ સમ લોકો જગમાં નથી;
અભયદાનનો તું દાતાર, મુઝ પ્રાંણ ઉગારણ હાર. ૬૯

અવસરિ કાજ કરઈ તે મિત્ર, અવસર ચૂકયો સુંત કહું શત્રુ,
જીમ કો મૂર્છાંગતહ શરીર, નિહારઈ ભલું એક ટીપુ નીર. ૭૦

તિમ અવસરનોતું જગિજાણ, તઇં ઉગાર્યા માહરા પ્રાંણ;
જવ ઉસકલ થાઇસિ તુઝ, તવ સુખિ નિદ્રા(ભરી) હોસઇમુઝ. ૭૧

---

૧ વદન. ૨ નર પાછો વલ્યો.

અસ્યું કહી નઈં ચાલ્યો જાય, વયરી ભાગો ન્હાઠો જાય;
વેગઈં જાંણુ સેનાની થાય, ચઢી કટક તવ કેડિઇં થાય. ૭૨

કુંમારપાલ તવ જાૂઈં ફિરી, આવતાં દીઠા ગજ તુરી;
તવ વેગઈં નૃપ સબલ પલાય, સેનાની પુંઠિઈં જાય. ૭૩

કુમારપાલ ભયંકર થયો, ભીમસિંઘ હાલી સરણિ ગયો;
રાખિ રાખિ નર તુંહિ કૃપાલ, આવ્યું સેન જેસંગ ભૂપાલ. ૭૪

ભીમસિંઘ મનિ કરઈં વિચાર, જીવ ઉગારૂ એ [1]ધર્મ સાર;
આંણી કરૂણા રાખ્યો રથિ, ઝાંખર ખાડ ઘાલ્યો તસઠાય. ૭૫

વેગઇ સેનાની આવ્યો તિહાં, કુમારપાલ નવિ દીસઈં કિહાં;
પૂછઇં, હાલીનઇં કરિ ગ્રહ્યો, ઇહાં આવ્યો નૃપકહઇ કિહાંગયો. ૭૬

હાલી ભીમ બોલ્યો મહામતી, ઇહાં નર કોઇ આવ્યો નથી;
નવિ માંનો તો જુવો જાણ. જો હુઇ તો જેસંગ આંણ. ૭૭

તવ સેનાપતિ ખીજી કરી, ખેત્ર આખું તેણઇ જોયું ફિરી;
બોર ઝાંખરાં બહુ છઇં જીહાં, ભાલે અણી પરોયાં તિહાં. ૭૮

કટકઇં ચાપી કરી અતિઘણી, કલા કેલવી બહુ આપણી;
એક ન [2]વાગુ આયુધ અણી, રાખણ હારો ત્રિભુવન ધણી. ૭૯

દૂહા.

જીસકું રખઇ સાંઇઆં, માર ન સકઇં કોય;
બાલ ન વંકો [3]તાં નરાં, જો જગ વયરી હોય. ૮૦

જીસકુ મારઇં સાઇંઆં, રાખ ન સકઇ કોય;
જમરા ચોટી ન ચૂકસે, જો જગ ઉઠણુ હોય. ૮૧

---

૧ એહજ. ૨ લાગુ. ૩ રીસકે.

સુર સુભટ રણિ બહુ મલ્યા, વીંટયો કુંમરનિરંદ;
નૃપ માર્યો તિહાં કિમ મરઇં, રાખણ હાર જીણંદ. ૮૨

સેનાની ઝાંખો થયો, સુભટ હુઆ ખીન ખેદ;
મુખ લેઈ પાંછા વલ્યા, પાંણી ગયા કુ મેદ. ૮૩

કટક ગયું જવ જાંણીઉ, તવ હાલી સજ થાય;
ઝાંખર પાછાં તિહાં કરી, કાઢિઉ ગૂજર રાય. ૮૪

સ્વામી તું સુપુરૂષ સહી, મઇં કીધી તુઝ બાધ;
[1]ઝાંખરમાંહિં ઘાલીઓ, ખમજો તે અપરાધ. ૮૫

કુંમારપાલ એણીપરિ કહઇં, સાભલિ સુપુરૂષ વાત;
તઇં મુઝ રાખ્યો જીવતો, તુ મઝા બંધવ તાત. ૮૬

નિત ઉઠી દાનહ દીઇ, સોના ખડી લાખ;
એક જીવ ઉગારિઇ, તેહનું પુણ્ય અસંખ. ૮૭

દાંન દિઇં નઇં તપ તપે, જલઇં નાહઇં સો વાર;
કુમર કહઇં એ નર જાંણયો, દયા વિના સહુ છાર. ૮૮

કર્ણ ન શોભઇ કુડલઇં, શોભઇં સુણતાં જ્ઞાન;
કર નવિ શોભઇ કંકણે, શોભઇં દેતાં દાન. ૮૯

કાયા ન શોભઇ ચદનિં, શોભઇ કરૂણા સાર;
તાસ સરીરે લેખઈ સહી, કરતા પરઉપકાર. ૮૯

તઈ રાખ્યો મુઝ [2]ભીમડા, ઉઠી આપ પરાંણ;
તું ઉપગારી જગિ થયો વડો, તુ જગિ સબલો જાણ. ૯૦

દેહ ચર્મનિ વાણહી, કરી પહઈરાવુ પાય;
[3]ગુણ ઉસંકલ વલી, તુહઇ થયુ ન જાય. ૯૧

---

૧ કંટક. ૨ જીવતો. ૩ તુઝ.

ભીમસેન સંતોષીઓ નૃપ ચાલ્યો પરદેશ,
જવ હુ રાજ લહઇસ વલી, તવ તુઝ ભક્તિ કરેસ. ૯૨

ઢાલ.

પર્વતમાંહિ વડો મેરૂ હોઈ—એ દેસી—રાગ દેશાખ, રાગ કેદારો.

અસું કહીનઈ ચાલ્યો રાય, ગામ નગર પુર જોતો જાય.
કૌતગ એક અનોપમ થાય, ઉંદિર એક દીઠો તસ ઠાય. ૯૩
તે દરમાંહિં પઇસીનઈ લાવઈ, લેઇ સોનઇઆ બાહરિ આવઇ;
હેમ ટકા માંડયા એકવીસ, નાચિઈ ઉદિર કરઈ જગીસ. ૯૪
કૌતગ જોઇ નર ભૂપાલ, લેઇ સોનઇઆ કરતો આલ;
તવ ઉંદિર ઉદીરઈ હુંઇ ફાલ, વેગઈ મરણ [1]કરઈ તતકાલ ૯૫
હઇહઇ નૃપ કરતો મુખિ ત્યાંહિ ખિન ખેદ હુઓ મનમાંહિં;
હું જગિ પાપિ મોટો મૂઢ, ભણ્યો ગણ્યો [2]હુઓ મતિમૂઢ. ૯૬
મઈમનિ કીધો અસ્થોઅ વિચાર, ઉંદિર નહીં વણજ વ્યપાર;
નવી કરવી કાંઇ જમણવાર, દાંન દેવું તસ નહિ નિરધાર. ૯૭
તીર્થ નવિ કરવી એહનઈ યાત્ર, નવિ પોખેહવા પૃણ્યહ પાત્ર;
એહનઇ નવિ કરવી ભોગનિ વાત, તો સ્યું કરસ્યેં કનકની ધાત. ૯૮
પણિ પાપી જગિ મોહની જાલ, મોહે લખમણ કીધો કાલ;
ભ્રગુ પુરોહિત વારઈ નિજબાલ, મોહઈ મુનિસર દેતો આલ. ૯૯
રોતો રાંમ રડાવઇ રાંન, મનમાં ચિંતઇ સીતા ધ્યાન;
બલિભદ્ર મોહઇ વહઈ સરિકાંન્હ, સુરપતિ બોધ દેઇ નિદાન ૧૦૦
ઉંમયા મોહ્યો ઇશ્વર નાચ્યો. નંદિખેણ કોશા ઘરિ [3]રાચ્યો;
લાહુ મોહઈ અખાડો જાચ્યો, અરણક ઋષિ પરરમણી રાચ્યો. ૧

૧ લહે. ૨ થયો ૩ માચ્યો.

કૂટુંબઈ રાચ્યો જે શશીરાય, મરણ લહી તે દૂરગતિ જાય;
આર્દ્રકુમાર તાતણઇં બધાય, કંત મોહી સ્ત્રી કાઠ ખાય. ૨

એક હસાવઇ એક રડાવઇં, એક બોલાવઈ મનમાં જે ભાવઇં;
એક ધન મોહ્યા પાપ કરવઇં, એક દેહ મોહ્યા મંસજ ખાવઇ. ૩

મોહઈં મુંઝી માતા આપ. સુતનઇ કહી બોલાવઇ બાપ;
પુત્રીનઇ કહઈ [1]આવો માય, મોહઇ મુખિ અવલુ બોલાય. ૪

મોહઈં મુંઝયા ગરઢા બાલ, મોહઇ ઉંદિર કીધો કાલ;
પશ્ચાતાપ કરઇ ભૂપાલ, તિહાંથી ચાલ્યો કુમારપાલ; ૫

આવ્યો ઉંદિરા ગામ મઝારિ, જઈ રહ્યો દેવશ્રીઆ ઘરિબારિ;
પ્રાંહિ તે પુણ્યવતી નારી, તેણઇ કીધી નૃપની મનોહારી. ૬

પંથિ જાણીં ભક્તિ કરી સાર, ભોજન ભૂપતિ સખરો આહાર;
પ્રીસ્યો કરબો ગંધ અપાર, હરખ્યો નૃપ બોલ્યો તેણીવાર. ૭

જે નર મુગતિતણા ભજનાર, તેહનઇં અગિ પડઈં ગુણસાર;
તે નર કરતા પર ઉપકાર, તે ન ગણઇ નર આપ પરાય. ૮

શારદધન લખમી દાતાર, તે ન જૂઇ કુલ ના આચાર,
દેતાં ન કરઈ સોય વિચાર, જીમ જગમાં તરૂઅર સહકાર. ૯

તરૂઆર કલ્પ સરિખી સારી, દાતા દેવશ્રીઆ જે નારી;
ભૂખ્યા નવિ જાય ભીખારી, માનવ પરિખ્યાની કરનારી. ૧૦

દીઠો કૂંમર નરેશ્વર જીંહારઇં, ભોજનભકિત કરીઅતિ તિહારઇં;
ખુશી થયો [2]નૃપ હઇડામાંહિ, મધુર વચનિ મુખિ બોલ્યો તાંહિ. ૧૧

જો મુઝ રાજ દીઉં જગનાથિ, તિલક કરાવઇ તિહારઇ હાથિ;
અસ્યું કહીનેં ચાલ્યો ત્યાહિ, આવ્યો ગામ તે દઇથલીમાંહિ. ૧૨

---

૧ બોલાવે. ૨ અતિ.

ચઉપઇ.

રાઇ દઇથિલી આવ્યો જસઇ, જાણુ હવું જેસંગનઇં તસઇં;
સુભટ મોકલ્યા જે [૧]મહાબલિ, તેણઇં વીંટી આવી દઇથિલી. ૧૩

આકૂલ વ્યાકુલ નૃપતિ થાય, સજ્જન તણંઇ સરણંઈ તવ જાય;
રાખિ રાખિ પ્રજાના ધણી, હણવા સુભટ નર આવ્યા ભણી. ૧૪

તવ [૨]સજ્જનઇ આવી દયા, કૂમારપાલ પરિ કીધી મયા;
ઇંટ માહિ નર ઘાલ્યો સોય, તે થાનકિ નવિ જાણઇ કોય. ૧૫

સુભટ બહુ આવ્યા પુરમાંહિ, કુમારપાલ નહી દીસેં કયાંહિ;
ગઢ મઢ મંદિર જોતાં ફિરઇં, કૂંમારપાલ સાહવા પરિ કરઈં. ૧૬

જોતાં કિહાં ન દિસઈં [૩]જસઇં, સજ્જન તણે ઘરિ આવ્યાં તસઇં;
વેગઇં જઇ ઝાલ્યો કૂંભાર, કહઇં કુમારપાલની [૪]સાર. ૧૭

સજ્જન કહઈં સેનાપતિ કરો, ઘોબીનો ઉખાણો ખરો;
સ્ત્રી સાથિં નવિ ચાલઈં જસે, ગાધઇડીને કૂટઇ તસેં. ૧૮

તિમ તુહ્મો રાય ન ઝાલ્યો જાય, ઘર લૂટેવા કરૂં ઉપાય;
પણ સરિ ગાજે જેસંગરાય, તિહાં પ્રજા લૂટી નવી જાય. ૧૯

સુર થઇ બોલ્યો કૂંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈં વિચાર;
કુંમારપાલ સહી નાસી ગયો, ઘરિ કુંભાર તણઈં નવિ રહ્યો. ૨૦

સેનાપતિ સેન લેઇ વલ્યો, નૃપ જેસગને આવી મલ્યો;
કરજોડી વિનવીઓ રાય, કૂંમારપાલ [૫]કિમ ઝાલ્યો જાય. ૨૧

એણઇ અવસરિ સજ્જન કૂંભાર, કૂમારપાલની કરતો સાર,
ઈંટિ થકી તવ કાઢયો રાય, વિપ્ર વોસિર મિલ્યો તસ ઠાય. ૨૨

ત્રિણિ મિલી તવ કરઇં વિચાર, બીજ્યો સજ્જન પિતા તેણીવાર;
કિસી વાત કરો મનિ :કોડિ, લાડ દેસ દીસ(જ)ઇ ચિત્રોડ. ૨૩

૧ ત્યાહા, ૨ મનિ. ૩ કસઈ ૪ ઠાર. ૫ નવિ.

સજ્જન પિતા તવ બોલ્યો અસ્યુ, કુંમારપાલ કહઇ કહોછો કિસ્યું;
એ ઉપગાર તણી છે વાત, ઉપગાર વિના નર પશુ અનાથ ૨૪
ધિગ્ મુખ જીહાં નહિ તત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન;
ધિગ્ કૂલ જીહાં નહીં પુત્ર સુસાર ધિગ્ નર જીહાં નહીં [1]પરઉપકાર ૨૫

દૂહા.

પરકાજીં તરૂઅર ફલઇં, પરકાજીં જલધાર;
પરકાજીં સુપુરૂષ નરા, કરતા પરઉપગાર. ૨૬
નર નારી પંખી પશુ, ભાવિં સુરપતિ દેવ;
પર ગુણ કાજીં જે હવા, ઋષભ કરઇં તસ સેવ. ૨૭

કવિત્વ.

માનવના મન હરણ કંઠ, કોકિલા ટહુકઇં;
મોર કલા મંડતો, હસ ગતિ ચાલતો લટકઇં. ૨૮
મૃગ લોચન સીંહ લંક, અબ ફૂળ અમૃત ભરીઓ;
કલ્પદ્રુમ જગિ અવતરિ, તેણઇ ઉપગારજ કરીઓ.
નીલ ચાસ દરિસણ ભલો, મયગલ કુંભ મુક્તા વસ્યો;
નૃપતિ કહઈ નર ગુણીયણોં, નિગુણ પુરૂષ જીવ્યો કિસ્યો. ૨૯
દાંન, શીલ, તપ ભાવના, કીઓ ન પરઉપગાર;
જીવ જતન તેણઈ નહુ કીઓ, વચન સોય નહીં સાર.
જીન ભુવન, જીન બિંબ, પૂજા કો પ્રેમ ન કીધી;
ઉપશમ ધર્યો ન જીવ, તીર્થ કો યાત્ર પ્રસિદ્ધિ.
જીન વચન ગુણવંત ગુણ, વિવહાર ચિત્ત ન થિર રહ્યો;
ગુણ હીણો નરહરણ [2]તણો, અવતાર તાસ અયલઇ ગયો. ૩૦

---

૧ રાયામાન. ૨ પરિ.

મૃગલો ભખઈ નઈ મંસ, મંસ જન મૃગનું ખાવઇ;
નાંદિ ધરૂંજ ચિત્ત, નેત્ર સ્ત્રી ઉપમ કહાવઇ.
તાપસ વાહલો ચર્મ, શ્રૃંગ ગલિ યોગિ બંધઇ;
જીમણો જાઇ મૃગ, સુકન તવ નિધિ સંધઈ.
કસ્તૂરી નાભિ રહઇં, પ્રેમલ જગિમાં વિસ્તરઈ;
[1]સુણો ભૂપ મૃગ ઈમ કહઈ, નિગુણ જનમ મુઝ કાં કરઈ. ૩૧

દૂહા.

મૃગ વચન શ્રવણે સુણિ, કરતો રાય વિચાર;
ગુણ હીણા નર પસું પરિં, ગાઇ ભઇસ અવતાર. ૩૨

કવિત્વ.

તરણ ભખું દેઉં ખીર, નિરવહઇ તરણી ઉતારૂં;
ધૃતજ મારૂં સાર, જીવ જગત્રનાં ઠારૂં.
છાંણ કરૂંજ પવિત્ર, રોગ મુતરઈંજ ટાલું;
દિવસઈ દેખું ગ્રહઇં, આંખી સદા અજુઆલુ.
તેત્રીસ કોડિ સુર પૂંછડઇ, પંડિત પૂજી ગુણ સ્તવઇ;
સુણી ભૂપતિ ગ્યવરી [2]ભણઇ, નિગુણ જનમિ કાં મીંઢવઇ. ૩૩

દૂહા.

ગ્યવરી વચન શ્રવણેં સુંણી, નૃપ બોલ્યો મુખિ વાંણિ;
ગુણ હીણો નર જે વલી, ગર્દભ સમ કરી જાંણી. ૩૪

કવિત્વ.

ગર્દભ કહઇં હું સાર, છઈ રતિ મહારઇ સરખી;
ચંદન કે છંટ છાંહાર, ભાર સિરિ લીઉં હરખી.

---

૧ રાય સુણો. ૨ વદે.

તરણ ભખું નિશદિસ, રીસ નહીં મન માહરઇં;
મુખ ઉજલુ નઇં સાંમ, અસી કુલિં ચાલિં અમ્હારઇં.
ગર્દભ કો ગળીઓ નહી, બોલ્યો આપું રિદ્ધિ બહુ;
નિગુણ જનમ મમ કો કરો, ભૂપતિ આદિ સુણગ્યો સહુ. ૩૫

દૂહા.

ગર્દભ વચન શ્રવણેં સુણી, નૃપ [1]કહઇં સોય અભાગ;
ગુણ હીણા નર જાણગ્યો, જેહવો પંખિ કાગ. ૩૬

કવિત્વ.

ચરતઇં ન કરૂં છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;
મુઝથી બીહીઇ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પટોલું.
જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રાં કેરઇં;
લીંડી ઓખધ કાજી, ગોનઇ વલી કાંમ અનેરઇ.
વિષધર વિષ મુઝ નવિ ચઢઈ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;
અધમ નરનઇ તોલિ, [2]રાજા મુઝનઇં કાં કરૂં. ૩૭

કવિત્ત.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
ભોજન પહેલો આહાર, દીઇતો ભખવું સુઝે.
માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહી છાનો;
કરૂં કટબનો પોષ ગગનિ ફલ ચરૂં લોભાણો.
છેતર્યો છપ્પો જાઉં નહી કૃસ્ન વર્ણ કાગા સહી,
નિગુણ જનમિ કાં મીઢવો વાયસ વાત વવરીગઈ; ૩૮

દૂહા.

વાયસ વચન શ્રવણે સુણી, નૃપ કેહે સોય અભાગ;
ગુણ હીણા નર જાણજો, જેહવો મુરખ છાગ; ૩૯

---

૧ બોલ્યો કરી રાગ. ૨ પડિત નૃપ

દૂહા.

છાગ વચન શ્રવણેં સુંણી, નૃપ કહઇ મ કરો વાદ;
નિર્ગુણ જલમા તુહ્મ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૪૧

જગમાં કોઈ અસ્યો નહી, તોલું નિર્ગુણ જોડી;
તેણઈ કારણિ અવગુણ તજી, આણો ગુણની કોડિ. ૪૨

અવતાર ધન્ય સજ્જન તણો, કરતો પરઉપગાર;
તુઝ પુત્રઈ મુઝ રાખીઓ, ભલો તું જાતિ કુંભાર. ૪૩

સજન પિતા સતોખીઓ, ભાખઇ ગૂજર રાય;
તું કુંભાર મુઝ કૂટુંબ નઈ, લેઈ ઉજેણી જાય. ૪૪

સજન ભલાવી સચર્યો, ચાલ્યો કુંમરનિરદ;
વિપ્ર મિત્ર સાથિ લીઓ, કરતા બહુ આણંદ. ૪૫

ઢાલ.

ક વજ્ર છાલતો- દેશ .

અતિ આણદિઈ સચર્યો એ, વિપ્રવોશિરનઈઆગલિ ૧ધર્યોએ;
ઇછા રંગિઈ તે રમઈ એ, થયો મધ્યાન તિહારઈસુંજમેએ. ૪૬

ભૂપતિ વિપ્રનઇ કહઇ હસીએ, પરિ ભોજની કરસું કિસીએ;
તું વિપ્રનઇ હું નરનાયકો એ, આજ ગાઠિઈનહી એક પાયકોએ. ૪૭

દૂ હા.

પાયકો (એક) ગાંઠિઈ નહી, લાગી ભૂખ અપાર;
ધન વિના સુ (જઈ) વુહુરીઈ, દોકડા તે જગિ સાર. ૪૮

---

૧ કર્યો.

કવિત્વ.

દોકડઈ દીયે તેહ, દોકડઇ દૂખ પણિ જાય;
દોકડઇ દૂરિજન દાસ, દોકડઇ દેવ વસિ થાઈ. ૪૯
દોકડઇ મહિપતિ મિત્ર, દોકડઈ દંદ પણિ ભાંગઈ;
દોકડા દેસ વિદેસ, જગત્ર જન પાએ [1]નમઈ.
આવો આવો સહુકો કહઇ, ઉભા થઇ આદર કરઈ;
દોકઢા વિહુણી હુસિ જેમ, કુપ છાંય મનમાંહિ રહઈ. ૫૦

દૂ હા.

કુઆ તણી જીંમ છાંહડી, ફિરી કૂપિંજ સમાય;
ધન વિન [2]હુંસી કસી કરૂ, બોલ્યો ગૂજરરાય. ૫૧

ઢાલ-પાછ .

તવ વિપ્ર કહઈ સુંણો વાત એ, મુઝ વિદ્યા જગિ વિખ્યાત એ.
ભીખ ભીખારીનેં માત એ, તું ચિંતા મ કરસિ નાથ એ; ૫૨
ભીખ સાધ તણી કલ્પવેલિ એ, કાઢી દૂરગતિ નારી ઠેલીએ;
રાય નમાવઈ સીસ એ, ભીખ આપઈ પરમ જગીસએ. ૫૩
સુર નર વિદ્યાવૃંદ એ, ચક્રી હલધર નઈ ઇંદ્ર એ;
ગજ કેસરી લાગઇ પાય એ, તે તો ભીખ તણો મહિમાએ. ૫૪
વાત કહી વિપ્રઈ ઘણી એ, પછઈ ચાલ્યો તે ભીક્ષા ભણી એ;
જઇ પઇઠો નગરિમાંહિં એ, ભલ કરબો [3]લાવ્યો તિહાંઇ એ. ૫૫
અન્ન ઉદક સહુ લાવીઓ એ, નૃપ આગલિતેપણિ આંણીઓ એ;
વિપ્ર ભીખારી જીવ એ, તેણઇ બોલવ્યો કરબો દિવ્ય એ. ૫૬

---

૧ લાગઇ. ૨ વહુણી હોંસ કરૂ કસી. ૩ પામ્યો.

રોટી ભાત લેઇ કરી એ, ભરી થાલનઇં નૃપ આગલિધરિએ;
કાલ નઈં ભાવ જોઇ કરીએ, રાય આહાર લીઈં પેટજ ભરીએ. ૫૭

રયણી [1]થઇ રવિ ગયો એ, તવ કપટ નિદ્રાઈં નૃપ થયો એ;
ભોજન લાલચી બંભણો એ, તેણે ખાધુ કરંબો અતિ ઘણો એ. ૫૮

પેટ ભરી પૂરણ થયો એ, તવ રાય તણઈં પાસેં ગયો એ;
સ્વામી કરબો આંણીઉ એ, તુહ્મો ખાઇ સંતોખો પ્રાંણીઉ એ. ૫૯

રાય કહઈં સુણો મિત્ર એ, ન ઘટઈં તુઝ કરબો અત્રએ;
ખાધો કરબો મુઝ તજી એ, હવઇં સ્યુ ખાઉં થઇ લાલચી એ. ૬૦

જેણઈં દીધુ તેણઇં દેવરાય એ, ફિરપી દાતાર ન થાય એ;
પર આગલિ ઉડિઉ હાથ એ, સુ જાંણઇ દીધાની વાત એ, ૬૧

[2]વિપ્ર કહઇં સુંણો [3]વાત એ, કહું કરંબા તણો અવદાત એ;
મુઝ ઉઘાડો એ દીઉ એ, તેણઇં કારણિ આહાર પહઇલોલીએ. ૬૨

મુઝનઇં પચીઓ આહાર એ, તવ જાંણ્યો કરંબો સાર એ;
હવઇલાવ્યો કરંબોતુહ્મ કહ્મઇરે, મમ ઠલકો નૃપ મુઝનઈં દીઓએ. ૬૩

દૂ હા.

ઠબકો મુઝનઇ મમ દીઓ, મઇ કીધી તુહ્મ સાર;
વિખ કરંબો જાણી કરી, કીધો [4]પ્રથમ આહાર. ૬૪

ભૂપઇં અવસર ઓલખ્યો, નવિ બોલ્યો મહારાજ;
વચન વાદ કરંતડાં, પ્રીતિ ઘટઇં સહી આજ. ૬૫

વચન વાદ સ્ત્રી એકાંતિઇં, વણજહ દૂરિ ગયાંઇ;
અવસર ચુકો લોભિં પડિઉ, મિત્રી એમ પલાય. ૬૬

---

૧ હવિજવ. ૨ બ્રાહ્મણ. ૩ નાથ. ૪ પહિલો.

ભોજન કરી કરાવીઇ, સુખ દૂખ સુંણી કહંતિ;
દીજઇં લીજઇં પ્રેમસ્યું, મિત્રી એમ નિવહંત. ૬૭
તિણઇ કારણિં તિહાં વિપ્રને, સંતોષ્યા બહુ ભાતિ;
ખડગ લેઇ નૃપ ચાલીઓ, આવ્યો જીહાં ખંભાતિ. ૬૮

ઢાલ.

નંદનનં[1] ત્રિસલા હુલરાવઇ-એ દેશી-રાગ-આશાઉરી.

ખંભ નયર નૃપ આવ્યો વેગઇં, બઇઠો પુણ્ય પ્રસાદિઇરે;
દીઠો અહિમસ્તગિ ગગેટો, નાચતો બહુ નાદિઇરે-ખં. ૬૯
એણઇઅવસરિમુનિહેમાચારજ, ચરણ ભોમિ તિહાં આવઇરે;
અહિમસ્તગિ દીઠો ગગુટો, સબલ સુકન મનિ ભાવઇરે-ખં. ૭૦
ડાબું જીમણું જોતાં દીઠો, કુમરનિરંદ સોભાગિરે;
તેણઇં પણિ હેમાચાર્ય દીઠા, વિનય કરી પગિ લાગીરે-ખં. ૭૧
સ્વામી હું પૃથ્વી રડવડીઓ, રાજ કરિં નવિ ચઢીઉરે;
પુણ્ય હીન દૂખ પાંમ્યો બહુલું, કર્મિં હુ પણિ નડીઉરે-ખં. ૭૨
હેમ સૂરિ તવ હરખી બોલ્યા, નૃપ મનિ ચિંતા ટાલોરે;
અહિ મસ્તગિ દીઠો ગંગેટો, એણે સુકુને ભૂપાલોરે-ખં. ૭૩
સંવત એકાદસ નવાંણું, મહાવદિઇ તુઝ કાજીરે,
ચઉથિઆદિત્યનઇપુષ્પનક્ષત્રઇં, મધ્યાંન માહિ રાજોરે-ખં. ૭૪
એણેવચને હરખ્યો નૃપ હઇઇં, લાગો મુનિવર પાયોરે;
વચનપ્રમાણ હ-સઇ સહીતાહરૂં, તુ સાચો ઋષિ રાયોરે-ખં. ૭૫
એણેં અવસરિ તિહાંઉદયમંત્રી, આવ્યો વદન કામિઇરે;
કુંમારપાલ તવ પૂછઇંગુરૂનઇં, એ રહઇ છે કુંણ ઠામિરે-ખં. ૭૬

---

[1] વાધંત.

હેમ કહઇં સુણિ કુંમરનિરંદો, એ જીનશાસન ચંદોરે;
મરૂદેશઇં શ્રીમાલી વંસિં, ઉદ્દુ નામ વણિદોરે-ખં. ૭૭
ઘૃત લેવા ચાલ્યો ચઉમાસઇં, ખેત્ર આગલિ આવ્યોરે;
તિહાંએકંકણબી સુકુનજભેદી, તેણે ઉદ્દુ બોલાવ્યોરે-ખં. ૭૮
વણિગ વાત કહું એક સાચી, ઇહાં તુઝ ઋદ્ધિ ન મલસ્યેરે;
કરણાવતીએ ગૂર્જર દેસે, તિહાં તુઝ ભાગ્ય ફલસ્યેરે-ખં. ૭૯
ચ્યાર પુત્રસું તે પણિ આવ્યો, બાહડ, અંબડ, સોહલોરે,
ચઉથઉ પુત્ર ચાહડ કહઇં, કપટ રહીત તે ભોલોરે-ખં. ૮૦
ચ્યાર પુત્ર નઇં સાથિ લેઈ, આવ્યો ગૂર્જરમાંહિ રે;
મણિધરનઇં માથઇં એકદેવી, દીઠી બઇઠી ત્યાંહિંરે-ખં. ૮૧
વણિગ વિચાર કરે જવ હઇઇં, તવ એક સુકની બોલઇરે;
કઈ રાજા કઇ મુદ્રા થાસઇ, નર નહી તુઝકો તોલેરે-ખં. ૮૨
સુકુનનમી નઇં તે પણિઆવ્યો, નૃપ જેસંગને મિલીઓરે;
મંત્રી મુદ્રા આપી તેહને, પુણ્યતરૂ તસ ફલીઓરે-ખં. ૮૩
ઉદયન મંત્રી નામ ધરાવઇં, તે વંદન ઇહાં આવ્યોરે;
નૃપ સમઝાવી કુંમરનિરંદને, ઉદયન હાથિ ભલાવ્યોરે-ખં. ૮૪

દૂહા.

[1]ઉદયન હાથિ ભલાવીઓ, કુંમરનિરંદહ રાય; ૮૫
ભોજન ભક્તિ ભલી કરઈ, [2]ભગતિ કરઈ તસ ઠાય.

ઢાલ.

પ્રણમું તુહ્મ સીમંધરૂજી-એ દેશી.

એણઇં અવસરિ જેસંગનેંજી, કીધું દૂતે રે જાણ;
કુંમરનિરંદ ખંભાયતિમાંજી, મંત્રી ઘરિ રહઇં ઠાણ.

---

૧ કુમરનિરંદ ભલાવેયો, સોંપ્યો ઉદય હાથિ. ૨ સેવ કરઇ દિનરાતિ

નરેસર માનો સાચેરી વાત, તિહાં જઈ ઝાલો જીવતોજી;
આલસ તજી નરનાથ—એ અચલી. ૮૬

કટક ચઢયાં જેસંગનાંજી, ચાલઈ તે દિનરાતિ;
કુંમારપાલને ઝાલવાજી, વીટી નયર ખંભાતિ—ન. ૮૭

જાણ હવું મંત્રી તણઇજી, તેડયો કુમરનિરંદ;
જા તું નાસી જીવતોજી, તુઝ ઝાલેવા ફંદ—ન. ૮૮

પડિઈ પાંનિ ચુંનો દીઓજી, નાખ્યો તાહરઈરે કાંમિ,
[1]કારણિ પડિઇનવિ રાખીઓજી, તો હું પસુઆ ઠાંમ—ન. ૮૯

કુંમર કહઈ મંત્રી સરૂજી, મ કરો ખોટીરે વાત;
મુખિ કિરિયાતુ તે દીઇજી, જે [2]પોતાનો તાત—ન. ૯૦

તાત સરીખો તું સહીજી, તિહુયણપાલ નઇ ઠાંમિ;
મુઝ નવિ રાખઇ મંદિરઇજી, તે મુઝ હિત નઈ કાંમિ—ન. ૯૧

તાહરા ગુણ જગમાં ઘણાજી, મુઝ હઇડઈ ન સમાય,
ધરતી કાગલ જો કરૂજી, તુહઈ લખ્યા ન જાય—ન. ૯૨

તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, કીધો પરઉપગાર;
કાજ કરઈ ફૂલઇ નહીજી, નર ઉત્તમ આચાર—ન. ૯૩

કવિત્ત.

સોયં પુરૂષ જગિ સાર, જાંણુજ વિરલા લધઈ;
દાંન શીલ તપ સૂર, વિવેક વિષ ઇંદ્રી વધઇ.
આપ અવગુણ આખિ, વિવિધ ગુણ વિદ્યા કેરા,
ઋદય ન ધરતો ગેસ, બુદ્ધિકાંજ અનેરાં.
ન ન માંન, ન ન લોભ, અવગુણ, ગુણપરદૂખભજણહાર;
કરી નામ ન ફૂલણા, તે [3]વિરલા સંસાર. ૯૪

૧ વેલા પડઇ. ૨ પોતાની માત. ૩ નર જગમા તુ સાર.

દૂહા.

સાર પુરૂપ જગિ તું સહી, તઇં કીધું શુભ કાંમ;
નિજ મુખિ તું કિમ ઉચરઇં, પોતાના ગુણ ગ્રામ. ૯૫
તું ગુણવંત ગુણે ભર્યો, તાહરૂ વચન પ્રમાણ;
તુઝ વચને નાસું સહી, નિજ રાખવા પ્રાંણ. ૯૬

ઢાલ–પાછલી.

મરણતણો ભય મનિ ધરીજી, નાઠો કૂંમર નિરંદ;
ગયો પોસાલઇં પાધરોજી, [1]રાખો હેમસૂરીંદ–ન. ૯૭
નર પૂણ્યાઢ્ય જાણી કરીજી, રાખઈ મૂનિવર ત્યાંહિં;
કુંમારપાલને ઘાલીઓજી, [2]ભોમી ભુંહરામાંહિ–ન. ૯૮
પુસ્તગ ખડક્યાં બારણેજી, બઇઠા હેમસુરિંદ;
સેનાનિ તિહાં આવીઓજી, પૂછિઉં કુંમરનિરંદ–ન. ૯૯
હેમસૂરિ તવ ઇંમ કહઇંજી, દીસેં નહી નર કિહાંઇ;
જો તુહ્મ સોધ્યો નવિ જડયોજી, તે ઘાલ્યો આ માંહિ–ન. ૧૦૦
સોધ્યો કુંમર નરેશ્વરૂજી, નવિ લાધો નર કિહાંઈ;
સુર સુભટ ઝાંખા થીઆજી, ખિણ ખેદ મનમાંહિ–ન. ૧
સુર સુભટ પાછા વલ્યાજી, કાઢિઓ કુંમર નરેસ;
તું ઉભો ઇંહાં મમ રહઇંજી, નાસીજા પરદેસ–ન. ૨

દૂહા.

પરદેસઈં પંથી ફરૂ, તું મનિ નહિ સહદેસ;
સાત બોલ તજવા સહી, તું સૂણી નૃપ ઉપદેશ. ૩

---

૧ બેઠો. ૨ ભિંત.

ચઉપઇ

તજે નગર જીહાં વયરી ઘણાં, તજે વાદ જીહાં નહિ આપણાં,
તજે મુહુલ તે અતિજાજરાં, તજીઈ નેહ વિના દીકરા ૧
તજે વૃક્ષ થયો જે ખીણ, તજે ધર્મ દયા જો હિણ,
રાય તજે પરનારી ભોગ, એ સાતિ તજવો સંયોગ. ૨
ચ્યાર બોલ નવા સાંભલો, સહસ હાથ ગજથી વેગલો;
શત હાથિં હય તજવો નાથ, શકટથી રહીઇ [1]પંચ હાથ. ૩
વયરી વિરૂઉં વિખધર નાગ, તેહથી કીજઈ દેસહ ત્યાગ;
ઉભા રહી નવિ પિજઇ નીર, તું સુખ લહીઈ આપ શરીર. ૬

ઢાલ-પાછિલી.

એણે વચને નૃપ હરખીઓજી, નમિઓ મુનિવર પાય;
તઇ મુઝ રાખ્યો જીવતોજી, જૈનયતિ ઋષિરાય.
મુનિવર માનો સાચીરે વાત ૭
રાખઇ કીડીં કંથુઓજી, છોડઇ કોડિરે પાસ,
તો કિમ દૂહવઇ નર તણઈજી, એ મુઝ નઈ વિશ્વાસ-મુ. ૮
આગઇ તુઝનઈ ધુરિ લગઈજી, પૂરવિં મુઝપરિ [2]પ્રેમ;
ગુણ ઓસંકલ કિમ થસુંજી, એ દુખ સાલે દેહ-મુ. ૯
હું રાવત તું મુનિવરૂજી, ફિરીઇ જૂજૂઇ દેસ;
કેહીપરી મલસ્યું એકઠાજી, કિમ તુઝ ભક્તિ કરેસ-મુ. ૧૦
અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યોજી, આવ્યો વટપદ્ર ગાંમિ;
તેણઈ થાંનકિ એક વાણિઓજી, કુટક સાથરીઓ નાંમ.
સૂણો નૃપ કરપી કઠીન અપાર-અંચલી. ૧૧

---

૧ હસ. ૨ નેહ.

કુમારપાલ નૃપ તિહાં ગયોજી, પૂછિઉ ખાજીમ પાડ;
ઇમજ ઇમજ મૂખિ તે કહઇજી ધૂણાવઇ નિલાડ–સુ. ૧૨

ટોલિ વચન શ્રવણે સુણીજી, ખીજ્યો નૃપ મનમાંહિ;
ચિણા તોલાવી તિહાં લીઇજી. બઇઠો હુંગઇ ત્યાંહિં–સુ. ૧૩

ચિણા ભખી પાંણી પીઉંજી, ઉઠિ ચાલ્યોરે રાય;
ફિરપી કુટકજ વાંણીઉજી, નૃપની કેડિ ધાય–સુ. ૧૪

પાલવ ગ્રહીનઈં રાખીઓજી, મુખથી બોલઇરે ગાલિ,
ધનવિણ આવ્યો વુહુરવાજી, ધિગ્ જીવ્યું તુઝ બાલિ–સુ. ૧૫

કુમારપાલ નૃપ ઇમ કહઇજી, મ કરીશ શેઠ પુકાર;
હવડાં નાણુ નવિ મલઇજી, દેસું તૂઝ નિરધાર. ૧૬

સમઝાવ્યો સમજીઈ નહિજી, મેલ્યું માણસ તાંમ;
ચિણા [1]તોલાવીનઇં ભખ્યાજી, હવઇં ન દિઇ મુઝ દાંમ–સુ. ૧૭

ભૂપતિ કહઈ નર સાંભલોજી, મુઝ હુઓ સૂખડી પ્રેમ;
મઇં પૂછી જોયું એહનઇજી, એ કહઇં ઇંમજ ઇમિ–સુ. ૧૮

મઇ જાણ્યું ફાસુ દીઇજી, લીધા તામ ચિણાય;
એ વલતો ખાધા પછીજી, કીજઈ કીસો ઉપાય–સુ. ૧૯

લોકઇં વાર્યો વાંણીઓજી, પણિ નવિ માંનઇરે બોલ;
ખીજ્યો કુંમર નરેશ્વરૂજી, પાપી પાહણ નિટોલ–સુ. ૧૯

વાર્યો ન રહઇ વાંણીઓજી, તવ હુઉ નૃપ દૂખ;
વજ પડોસરિ વાંણીઓજી, જેહમાં એહવા પુરૂપ–સુ. ૨૦

---

૧ એણે.

બાઈ કહઇતાં ન સાડલોજી, નવિ મુંકઇ નિરધાર;
ધોદા લાગઇં વાંણીઓજી, એહને એ ઉપચાર–સુ. ૨૧
ગલઇ ગ્રહી તવ નાંખીઓજી, પછઇં રહ્યો મતિમંદ;
પુરજન લોકનાં દેખતાંજી, ચાલો કુંમરનિરંદ–સુ. ૨૨

દૂહા.

ચાલ્યો કુંમર નરેસરૂજી, કીધુ આપ વિચાર;
દેણ સમું ભૂંડું નહિંજી, દેણઇ દૂખ અપાર. ૨૩

કવિત્વ.

દેણ તણો જગ દાસ, વાસ પણિ દેણઈ મુકઇં;
દેણેં દેહજ ખોઈ, દેણથી ભોજન ચૂકઇ.
દેણેં દીન મુખ હોઈ, દેણથી દીસઇ દુખીઓ;
દેણઇ ઉવટ વાટ, દેણથી સુઇ ન સુખીઓ,
દેણથી કીર્ત્તિ પાંગલી, નરગ ગતિ નરપી કહી;
નીચ યોની અવતાર, છુટઇ પસુ પીઠઇ વહી; ૨૪

દૂ હા.

પીઠ વહીનઇ છુટસ્યે, પરવસિ તેહની દેહ;
તે ભોગવતા દોહેલુ, જીહાં દુખનો નહિ છેહ. ૨૫
પરધન લેઇ એકનરા, કરતા અમૃત આહાર,
પરભવ ભઇંસા ખર થઇ, સિરિ વહઇસઇ બહુ ભાર. ૨૬
શાલિ દાલિ ઘૃત ઘોલથી, વિખ [૧]ખાધું તે ખાસ;
પરધન પણિ નવિ રાખીઈ, દેણિ તણો જગિ દાસ. ૨૭

---

૧ પીધુ.

ઇંમ ચિંતી નૃપ ચાલીઓ, કીધો યોગી રૂપ;
ખડગ હાથિ લેઈ કરી, ભરૂઅચ્ચિ આવ્યો ભૂપ. ૨૮

ઢાલ.

રાંમ ભણઇ હરિ ઉઠીઇએ. એ દેસી—રાગ રામગિરી.

ભરૂઅચિમાંહીરે આવીઓ, મલીઉ સુકુનનો જાંણુરે;
વિનય કરી તસ પૂછીઉ, કહીઈ રાજ મંડાણુરે. ભ. ૨૯

શ્રી મુનિસુવ્રત દેહરઇ, બઇઠી તે કાલી દેવિરે;
દોઇ સબદ દેવી કરઇ, માલી સારઇ તતખેવરે. ભ. ૩૦

ત્રિણિ સબદ કલસિં કર્યા, દંડ સબદ તે ચ્યારરે;
વચન સુંણિ કહઈ સુણ હેવી, કહું તુઝ સુકન વિચારરે. ભ. ૩૧

દોઈ સબદરે દીવઇં કીઆ, તેહનો એહ વિચારરે;
હીંદુઅ સિરિ વહઇ આગન્યા, આંણુ ન ખંડઇ [1]કૂમારરે. ભ. ૩૨

ત્રિણિ સબદરે કલસીં કીઆ, તે ત્રિહુ ભુવનમાં નાંમરે;
સ્વર્ગ નઈ મૃત્યુ પાતાલમાં, ગાય તાહરા ગુણ ગ્રામરે. ભ. ૩૩

ચ્યાર સબદરે દંડઇં કીઓ, કહું તુઝ અર્થ તે આજરે;
લાખ એહાદસ વાજી ભલા, હોસઇ ચિહુ ખંડિ રાજરે. ભ. ૩૪

સબદ સુણી નૃપ સચર્યો, ચાલ્યો કુંમરનિરદરે;
કુલાગ નગરમાં આવીઓ, સર્વાર્થ તિહાં યોગેદ્રરે. ભ. ૩૫

બિઈ કરજોડીરે નૃપ નમ્યો, યોગી કેરઈ તે પાયરે;
હું તુઝ પૂછુંરે પંડિતા, કહીઇં રાજ તે થાયરે. ભ. ૩૬

યોગી [2]ભણઇં સુંણિ રાજીઆ, માહરઈં મંત્ર છઇ આજરે;
એકદિઇ [3]બહુ માલનઇ, એક દિઇ દિવ્ય રાજરે. ભ. ૩૭

૧ કોય. ૨ કહઈ. ૩ ધન.

કુંમરનિરંદ એણીપરિ કહઇ, નહી મુઝ દાંમનું કામરે;
મુજ દિઈ ગુજર દેસડો, પાટણ કેરૂં તે રાજરે. ભ. ૩૮

તવ યોગી તસ સીખવઇં, મંત્ર આરાધન ત્યાંહીરે;
કુંમરનિરંદ સીખી કરી, આવ્યો સમસાંન માંહિરે. ભ. ૩૯

કાલી ચઉદસી રાતડી, દીધુ મૃતક એકરે;
અગણિ કુંડ તેહનઇં દિઈ, આયુધ દિઈ અનેક. ભ. ૪૦

વીર વકાર્યોરે આવીઓ, કોટો ખેતરપાલરે;
તે છલી નૃપનઇં પાડવા, કરતો રૂપ વિકરાલરે. ભ. ૪૧

તિહારઈ લખમી લીલાવતી, દેવી પરતગિ થાયરે;
આજ થકી વર્ષ પાચમઇં, સહી તું ગૂજર રાયરે. ભ. ૪૨

સોઇ શબ્દરે વીરઈ સુણ્યા' લાગો ભૂપતિ પાયરે;
વિદ્યા સકલ તે સાધી કરી, ખેતલ થાંનક જાઇરે. ભ, ૪૩

દૂહા.

વીર વલંતઈ ઈંમ કહિઉં, સાંભલિ કુંમર નિરંદ;
રાજ કરે સપરિવારસુ, જીમ તારામાંહિ ચંદ. ૪૪

શબ્દ સુંણિ નૃપ નાચીઓ, ઉલટ અંગિ ન માય;
અસ્યો હર્ખ હુઇ અસિપરિં, તો જીવ દુખીઓ ન થાય. ૪૫

નારી નામિં હરખતો, ધાય ધનનઈ કાંમિ;
આલસ ઘણું અંગિ વલી, જીન પૂજા નઈ ઠાંમિ. ૪૬

હાસ વિનોદ કરતાં સુંણી, જીવ ધરઇ તિહાં કાંન;
સૂત્ર સિદ્ધાન્ત સુંણતાં વલી, ન રહઈ ચોથું ધ્યાન. ૪૭

રંભારૂપ દેખી કરી, ફાટી આંખિઈ જોય,
શ્રી નવકાર ગણતડાં, નયણેં નીદ્રા જોય. ૪૮

ભારીકરમી જીવડા, જીમ નારીનું ધ્યાન;
તિમ કરઇ પરમેશ્વર તણું, પામઇ અમર વિમાન. ૪૯
પર નિંદા કરતાં વલી, જીભઈ વાધઇ જોર;
શ્રી જીનવર ગુણ ગાવતાં, આલસ અંગ અઘોર. ૫૦

ઢાલ.

રાગ વસંત—નાહલો નીરગુણરે.

જીન તુઝ નાંમ નિધાંનરે, એ ધન કોઇ ન ખાય;
દેહડી જલતાં સાથિં આવઇ, વિણસી કિમઈ ન જાય. જી. ૫૧
ચોરન ચોરઇ અગનિન જાલઇ ધૂરત કોઇ ન ધૂતારઇ;
વાટિઈ વહઇતાં વિઘન નથાય, ઘૂતઇં કહી ન હારઇં. જી. ૫૨
એ ધન ખાતાં કહીઇં નખુટઇ, વણજ કરિ નવિ [1]હારઇ;
કૂવસન પડતાં એનવિ વિણસઇ રૂસી ન લીઈ રાય. જી. ૫૩
ચાડતણું ઇહાં કહિઈન ચાલઇ, જોગી ઘાત ન ઘાલઇં;
સુરનર કિનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું નવિ ચાલઇં. જી. ૫૪
એ ધનતું હેરૂ નવિ થાય, લુટા સોય ન લૂટાઈ,
સાયરજલ પ્રભવઇ નઇ એહને,, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઇ. જી. ૫૫
એ ધનથી પેલુ ધન આવઇ, રાજ ઋદ્ધિ સૂખ ભોગ;
કુમારપાલ નૃપ મનિ એણીપરિ ચિંતઈ, પૂણ્ય સકલ સંયોગ. જી. ૫૬

દૂહા.

મોહ કર્મ મૂઝને ઘણું, જીવ રહઇં નહી ઠામિં;
તૃષ્ણા વાહ્યો નરપતિ, [2]હીડું ગાંમો ગાંમિ. ૫૭
અસું કહી નૃપ સંચર્યો, લીધું જોગી વેસ;
કાંતીપુરમાં આવ્યો, કલ્યાંણકારક વલી દેસ. ૫૮

---

૧ જાઈ. ૨ હીડઇ.

ઢાલ

રાંમ ભણઈ હરિ ઉઠીઇએ—એ દેશી.

ગુરૂ વિના ગચ્છ નવિ જિન કહ્યો, એ દેશી—રાગ આસાઉરી.

કલ્યાણકારક વલી દેસમાં, આવ્યો કુમર નિરદોરે;
કૌતગ જૂઈ નૃપ રાજીઓ, ધરતો અતિહી આણદોરે. કૌ. ૫૯
સરિ વિણ પુરૂપ પડયો તિહાં, કામિની કરઇ (કાને) વિચારોરે;
એ સિરિ વેંણી અતિવડી, કાને કુંડલ સારોરે. કૌ. ૬૦
ડાઢી મોટી અતિઘણી, એ છઈ પાંનનો ભોગીરે;
દંત અછઇં નર સોખલા, સુણીયો કૌતુગ યોગીરે. કૌ. ૬૧
યોગીઇ પૂછિઉ નારનેં, જાણ્યો કિમ વિચારોરે,
તે પણિ મર્મ પ્રકાસીઇ, તે તુહ્મ બુદ્ધિ અપારરે. કૌ, ૬૨
પહઇલી કહઇં સુણો પંથીઆ, વેણી વાંસગ આકારરે;
ખધિઇ ધાસ જ કુડલા, તવ મંઈ જાણ્યો વિચારોરે. કૌ. ૬૩
ત્રીજી કહઇ ઋદય ઉજલુ, ડાઢીનો આકારોરે;
ચુંનઇ ભર્યોજ અગુઠડો, જાંણ્યો પાનનો [1]ભોગીરે. કૌ. ૬૪
પાંચમી કહઇ સુણો યોગીઆ, કહુ તુઝ વાત એકાંતોરે,
આંગલી ટચી નખ લોહી ભર્યા, તેણે નર સોખલા દતોરે કૌ. ૬૫

દૂહા.

કૌતગ દેખી હરખીઓ, આવ્યો સરોવર પાલી,
તિહાં એક દેવ ભુવન અછે, મસ્તગ પૂજ નિહાલી. ૬૬

---

૧ ખાનારરે.

ચઉપઇ.

મસ્તગ પૂજા દેખી રાય, હઇડામાંહિં [1]વિમાસણ થાય;
પૂજારાનઇં પૂછઇ [2]જસઇં, સિર પૂજા તે કારણ કિસઇં. ૬૭
પૂજારૂ બોલ્યા તસ ઠાય, આગઇં એક મકરધ્વજ રાય;
તેણઇ ખણાવ્યુ સરોવર સાર, અમૃત સાગર નામ અપાર. ૬૮
સરોવર પાંણીઇં ભરીયું જસઇ, કમલ અનોપમ પ્રગટીઉં તસઇં;
તેહમાં મસ્તગ બોલઇં સોય, એકઇં બૂડઇ છઇં સહુ કોઇ. ૬૯
વાત હવી મકરધ્વજ જીહાં, બહુ પંડિત પણ બઇઠા તિહાં;
ભૂપંઇં પૂછીઉ મન સંદેહ, કહુ મસ્તગ સું કહઇછઇં એહ. ૭૦
તવ પંડિત હુઆ અતિ બાલ, ઉત્તર તવિ દીધો ભૂપાલ;
હુંતા પંડિત અતિ વાચાલ, તવ મતિમૂઢ હુઆ સમકાલ. ૭૧

દૂહા.

સમકાલિં નવિ બોલ્યા, ઉત્તર ન થયો ત્યાંહિ.
અવસર આવ્યો જાલવે, તે થોડા જગમાંહિં. ૭૨
અવસર વાહન વાહીઓ, રોસ ન દીધો ધાઓ;
રોસ ગયો રસ વિસર્યો, પછઇં ઘાઉ ન થાઉ. ૭૩
કવિતા પંડિત જગિ ઘણાં, બુઝવે નારિ બાલ;
પ્રાંહિ પંડિત તે નહિં, સમઝાવઇ ભૂપાલ. ૭૪
ધરિ સૂરા રણિ પંડિતા, ગામ ગેમા ગોઠિ.
રાજ સભામાં બોલતાં, થરથર ધ્રૂજે હોઠિ. ૭૫
મુંહડઇં માંગ્યું જે દીઇ, નાપઇ રાખ્યો સરણ;
પૂછ્યા ઉત્તર જે દીઇ, તે જગિ વિરલા ત્રણ. ૭૬
પૂછિઓ ઉત્તર નવિ થયો, પંડિત પચ સહાઇ;
સાત બોલ પ્રાંહિ વલી, ખટકઇં હઇડામાંહિં. ૭૭

---

૧ અસંભમ. ૨ તસઇ.

ચઉપઇ.

પુછયાનો ઉત્તર [1]ન થાય, ભોજન વેલા ભૂખ્યો જાઇ;
વાદ સમય ગાથા વિસરઇં, વ્યાખ્યાનની વ્યાઘાતજ કરઇં. ૭૮

ગાંન કરતા ગલુ બંધાય, શુદ્ધ અર્થ મરડિઇ દૃખ થાય;
સભામાંહિ હુંકારો કરે, એ સાતે બોલ હઇઇ ખટકઇં. ૭૯

ભૂપઇં પુછિઉં જેહ વિચાર, પડિતનઇં કહઇંતાં હુઇ વાર;
સોય બોલ હઇઈ ખરખરઇં, પછઇં અવધિ ખટ મહિના કરઇ. ૮૦

અવધિ આજ્ઞા લેઈ રાય, પંડિત ચ્યાર પરદેસઇં જાય;
આવ્યા નવકોટિ મરૂથલી, તિહાં એક પંડિન દીઠો વલી. ૮૧

સુંદર ડાઢી સુદર વાંન, જાણેં નાગરવેલી પાંન;
ચંદ્ર દોહન કરઈ વિજ્ઞાન, નિજ ડાઢીનુ રાખઇ માંન ૮૨

મુહુત ન રાખઇ ડાઢી તણું, તે મૂરિખ જગમાંહે ઘણું;
અસત વચન બોલેં અજ્ઞાંન, ડાઢી નહિ તે કહુ ઉપાન. ૮૩

હાસ વિનોદ કૂતુહલ કરેં, ભાંડ વચન મુખથી ઉચરેં;
સ્ત્રીની કથા કરઇ અતિઘણી, ડાઢી નહિ તે કહુ પુજની. ૮૪

સંવર નહી જસ ખાધાતણો, ક્રોધ, લોભ, કામ રસ ઘણો;
લંચા ભોજન આસ પરધરાં, ડાઢી નહી તે કહું ઝાંખરાં. ૮૫

પુણ્ય પાપની ન લહઈ વાત, ન લહઇ શાસ્ત્રતણા અવદાત;
વ્રત પાલઇ જો થાઇ મડુ, તે ડાઢી કહીઈ સુપડુ. ૮૬

જીવ જતન નધા પરિહરી, જગમાં ડાઢી તેહની ખરી;
કપટ નહી નર પરઉપગાર, તે ડાઢી જગમાંહિ સાર. ૮૭

સાર પુરૂષ ડાઢી [2]પણિ સાર, દીઠા પંડિત રૂપ અપાર;
[3]ચંદ વદન દેહ કચનવાંન, વિધાતણુ તે દેતો દાંન. ૮૮

---

૧ નવિ. ૨ જગિ. ૩ ચન્દ્ર.

અસ્યો પુરૂષ તે જાણી [1]સાર, પંડિત ગયા સોય [2]ચિત્તિધાર;
બાંભણ ચ્યાર તિહાં કરે જૂહાર, એકે પુઠઇ કહિઓ વિચાર. ૮૯

તવ તે પંડિત બોલ્યો આપ, હું નવિ જાણું જાણંઈ બાપ;
બાપ કનંઈ જવ પડિત જાય, પિતા દેખાડયો તેણે ઠાય. ૯૦

તિહાં પિણ પંડિત આવ્યા ધસી, તેણે પિતા દેખાડયો હસી;
તેહનેં આવી પૂછઇ વાત, તેણેઇ દેખાડયો ગરઢો તાત. ૯૧

તે પૂછિઓ તવ બોલ્યો આપ, ઉ સાંહમો વડવો નઈ બાપ;
તે કહનઇ નર ચ્યારે ગયા, પ્રશ્ન કરીનઇ ઉભા રહ્યા. ૯૨

તે પંડિત તવ બોલ્યો અસું, થોડી વાતનઈ [3]પુછો કિસું;
હું પણિ ઉત્તર આપું સહી, થોડા દિવસ તુહ્મો રહો ગહઇગહી. ૯૩

તુહ્મો આવ્યા પરદેસજ થકી, ધન વિહુણાં થાઓ છો દૂખી;
દિઉં બુદ્ધિ તે કરયો સહી, સ્વાન ચ્યાર લિઓ હાથિં ગ્રહી. ૯૪

તે વેચો તુહ્મ નગરી માંહે, બહુ ધન તેહનું આવઇ ત્યાંહિ;
દયા કાજં મતિ આપું અસી, લોભી બાંભણ ઉઠિઆ ધસી. ૯૫

તેણે જઇ પાલ્યાં ચારઇ સ્વાન, વેચી કરસું બહુજ નિધાંન;
કહઈ કુતિરા બાંભણ ચ્યાર, આવ્યા પુછવા અર્થ વિચાર. ૯૬

તે પડિત તવ બોલ્યો હસી, તુહ્મ ચ્યારે બાંભણ મતિ ખસી;
અર્થ ભેદ નવિ સમઝો અસુ, સહી મૂરિખ [4]તુહ્મ ભણીઆ કિસું ૯૭

સાસ્ત્ર અર્થ [5]સમઝો સુકુમાલ, સ્ત્રી રૂતિવંતી નઇ ચંડાલ;
ગર્દભ દેવાઅર્ચક સ્વાંન, આભડતાં જ ઉપજઇ સ્નાંન. ૯૮

તે કુતિરા [6]વલી બાંધ્યા પેટિ, એકઈ લોભઇ બુડા નેઠિ;
માથું અર્થ કહઇછઇ જેહ, મઈ તુહ્મ મર્મ પ્રકાસ્યો એહ. ૯૯

---

૧ કરિ. ૨. પરવરી. ૩ કહો છો. ૪ બાંભણ નહીં. ૫ સુણજો. ૬ તમ્હો.

ણઇ વચને નર સમઝયાતિહાં, લોભિં આય ઘટયાં નર સહી;
તૃષ્ણા રહીત હુઆ નર જેહ, આઉખી દીસઇ સહી તેહ. ૧૦૦
અર્થ ખરો લાધો (જગ્ય) ત્યાહિ, હરખ્યા પંડિત હઇડામાંહિં;
આવી રાયને કર્યો જૂહાર, ભાખ્યો સબ્દ તણોજ વિચાર. ૧
તેણેં વચનેં નૃપ હુઓ ખુશી, ભુવન કરાવ્યું મન ઉલ્લસી;
મસ્તગ પાહાણતણુ તિહાંધરી, પૂજા તેહની ચાલુ કરી. ૨

દૂહા.

કુંમર નિરંદ કથા સુંણી, હુઓ તે હઇઇ પ્રસન્ન;
સહી લોભઇ જગ બુડીઓ, લોભ તજઇ તે ધન્ય. ૩

ચોપઇ.

શાસ્ત્રઈ કહ્યાછઈ અંધા આઠ, પહઇલો રયણી ન લહઇં વાટ;
તેહથી ભારે દિનઆંધલો, ત્રીજો રાત્રી દિવસ પાંગલો. ૪
ચઉથઉ જનમ [1]જણ્યો જે અંધ, માની પાંચમો કહું નિરંધ;
છઠો ક્રોધી આંધો કહીઓ, જીણઈ પંથ કુપંથ નવિ લહ્યો. ૫
કામાંધ્ર કહ્યો સાતમો, લોભી લોયણ વિના આઠમો;
જેણઇ વચ્યો સકલ સંસાર, ધિગ્ ધિગ્ લોભીનો અવતાર. ૬
લોભિં જાય પુર્વ પ્રીતિ, લોભઈ નાસઈ ગુણની રીતિ;
લોભઈન રહઇ નાય નઇ નીતિ, લેભઇ જાય કૂલની રીતિ. ૭
લોભઈ નર સઘલઇ હેલાય, લોભી વંચઇ પુત્ર પિતાય;
ધર્મ દેવ ગુરૂ કરઈ નિષેધ, ન લહઇ તત્ત્વસું ભેદાભેદ. ૮

દૂહા.

તત્ત્વ [2]વાત જાણઇ નહીં, લોભી મયલું મંન,
કુંમારપાલ એણીપરિં કહઈ, લોભ તજે તે ધંન. ૯

---

૧ તણ્યો. ૨ ભેદ.

અસું વિચારી ચાલીઓ, આવ્યો જીહાં મલબાર;
કોલબ પાટણનો રાજીઓ, ભક્તિ કરેજ અપાર. ૧૦

જે સુપુરૂપ ઉત્તમ નરા, ચૂકઈ નહીજ લગાર;
મૂરખિ રયણી નવિ ઉલખઈ, જીંમ કોયલ સહકાર. ૧૧

માંન સરોવર હંસનઇં, જાણી ૧મન ગુણવંત;
એ બઇઠાં ગુણ વાધસ્યઇ, આદર કરે અત્યંત. ૧૨

પુરૂપ કુપુરૂપ ન ઉલખઇં, મૂરખિ જેહ ગમાર;
ભમરઇ જો ચપો તજ્યો, ગુણ નવિ ૨લહ્યા લગાર. ૧૩

શશિ નવિ દીઠો અંધલે, ગુણ નવિ ગલીઆ ચંદ;
લૂલઇ ધનુપ ન ખંચીઉ, જો પોતઇં બલમંદ. ૧૪

મૂઢે નાદ ન જાંણીઓ, બહઉંરઇં ન દીધો ચિંત્ત;
ભીલી મુતાહલ તજઇં, ગુણવંત ન ગયો વિત્ત. ૧૫

ગુણવત કુંમારનિરંદ છે, દીઠઈ હર્ખ ન માય;
પેખી ભક્તિ કરે ઘણી, કોલંબ નગરનો રાય. ૧૬

કુંમરનિરંદ એણીપરિ કહઇં, સુંણિ પૃથવિના નાથ;
તઇ મુઝ ભક્તિ કરિ ૩ઘણી, જીમ પોતાનો તાત. ૧૭

બાપ તણો ગુણ દીકરો, કિમ ઉસંકલ થાય;
ખાંધિ કરી તીર્થ કરઇ, તો હું રણીઉ રાય. ૧૮

તું મુઝ તાત થકી વડો, દુખમાં દીધુ સુંખ;
ગુણ ઓસંકલ કિમ થસું, તુઝ ગુણ સોય અલખ. ૧૯

અસું કહી નૃપ ચાલીઓ, આવ્યો જીહાં ઉજેણિ;
તિહાં મહાકાલ પ્રસાદઅછંઇ, જોવા લાગો તેણિ. ૨૦

૧ મતિ. ૨ ગયા. ૩ અસી.

ઢાલ

ગરીઆની-રાગ રા ગિરી.

રાય પ્રાશાદમાં જોયતાં, દીઠી સાપની ફિંણરે;
અક્ષર લેખ પણિ તિહાં લખ્યો, કહિઉં અસ્યું તિહાં કહણરે-રા. ૨૧

સંવત અગ્યાર નવાંણુ રે, હોસ્યે કુંમરનિરંદરે;
વિક્રમ નૃપ પરે તે સહી, સકલ લોક આણંદરે-રા ૨૨

વાંચી ૧નિરખીઇ ચાલીઓ, આવ્યો ઉજેણિ માંહિરે;
વોશિર વિપ્ર પણિ તિહાં મલ્યો, મસ્યોરાજાસજનનઇત્યાંહિરે-રા. ૨૩

કુટુંબ પરિવાર ત્યાંહા મલી, ચાલ્યો ગુજ્જર ભૂપરે;
ગામ દેરાસરમાં આવિયો, દીઠું જોગિઅ રૂપરે-રા. ૨૪

કુંમરનિરંદ જઇ તસ નમ્યો, પૂછ્યા ચ્યાર અવદાતરે;
સ્નાન નઇં દાન જ્ઞાની, કહઇ ધ્યાનની વાતરે-રા. ૨૫

સ્નાનનો અર્થ ઘટ નિર્મલો, દાની જીવઉગારીરે;
જ્ઞાન તે જીવ નિર્લોભતા, ધ્યાન વિષય નિવારરે-રા. ૨૬

વચન સુંણી નૃપ હરખીઓ, ભલા બોલ કહઇ ચ્યારરે;
સોય પુરૂષ જગિ આદરઇં, જેહનઇં અલ્પ સંસારરે-રા. ૨૭

બહુલ કરમી જગિ જીવડા, હણઈ પરતણા જંતરે;
લોભ વિષય નર ૨વિધુલા, હસઇ કપટ અત્યંતરે-રા. ૨૮

ચ્યાર લોભઈ ગતિ ચઉ ભમઈ, નહી મુક્તિનો પંથરે;
નાથ યોગીઅ સહી કહઇ ખરૂ, હરખ્યો રાય અત્યંતરે-રા. ૨૯

અતિહિં પ્રસસી સંચર્યો, આવ્યો ચિત્રોડ માંહિરે;
શાંતિ પ્રશાદમાં જઇ નમ્યો, રામચંદ્ર મુનિ ત્યાંહિંરે-રા. ૩૦

---

૧ હરનિય હાલીયો. ૨ નેવલી.

ભિ કરજોડી પુછીઉ, કહું નગરીની આદિરે;
પુર્વં કથા તે મુનિ કહે', બોલે મધુરડઈ સાદિરે—રા. ૩૧

દૂ હા.

મધૂર વચન મુનિવર કહઈ, સુંણિ [૧]પૃથ્વીના નાથ;
આગઇ રઘુવસઇ હવો, ચિત્રાંગદ નરનાથ; ૩૨
તિહાંરઈ એક ગોગી આવીગો, વાઘ વડુઓ તસ હાથિ;
અમૃત ફલ એક લેઇ કરી, દીધું નૃપ નઇ હાથિ. ૩૩

ઢાલ.

મુનિવર મારગિ ચાલતાં—એ દેશી.

નૃપ રજગો તવ ઈંમ કહઇ, સુંણિ યોગી નાથ;
કવણ વસ્તુ તુહ્મ ચાહીઇં, કહો તે મુખવાત—નૃ. ૩૪
તવ ગોગી મુખે' ઇંમ કહઇં, સુણિ પૃથવિરાય;
વિદ્યા એક અધૂરડી, (તે) તુઝથી [૨]સધાય—નૃ. ૩૫
સૂરો રૂપિં રૂઅડો, ગુણ અતિ અભિરાંમ;
બત્રીસ લક્ષણ નર વલી, થાય તેહથી કાંમ—નૃ. ૩૬

ઉપઇ.

બત્રીસ લક્ષણ કહીઇ જેહ, સુંણગો સહુ સભાપતિ તેહ;
હીઉં કપોલ નઇં ત્રીજું મુખ, એ ત્રિણિ પુહુલા પાંમઇ સુખ. ૩૭
નાભિ સત્વનઇં ત્રીજો સાદ, ત્રિણિ ગંભીર લહઇ જસવાદ;
કંઠ, પુઠિ, [૩]જંઘાનઇ લિંગ, લઘુથી નર પુજાઇ અંગ. ૩૮

---

૧ સાંભલિ સુપુરૂપ વાત. ૨ થાય. ૩ છીંચું.

અંગુલ, દંત, નખ, કેસ તજાય, પંચ પાતલાઈ સુખ બહુ [1]આય;
તન લોચન કર હીઉં નાક, પાંચે લાંબે લહઇ ધન લાખ. ૩૯

નાસિક ખંધનઇ નરના નખ, કક્ષા [2]હીઉં છહું સુખ;
એ ષટ ઉચઇ અતિ સોભાય, દિન દિન ઉન્નતિ [3]અતિ થાય. ૪૦

અધર આંખિ જીભા તાલવું, નર ગુંજાની 'ઉપમ કેવું;
હાથ, પાય તલિ રાતઈ વર્ણિં, તે સિરિ છત્ર ધરાવઇ ત્રિણિ. ૪૧

હાથ હથેલી રગત અત્યંત, તે નર હુઈ અતિ ધનવંત;
નીલી મધ્ય પીલી અસાર, [4]હુઇ લંપટ કઈ મંસ આહાર. ૪૨

હાથ હથેલી કાલી હોય, વહઇલો પોહુચઇ દુર્ગતિ સોય,
અંગૂઠા તલિ વાયસ પાય, મૂલ રોગઇ તસ મરણજ થાય. ૪૩

સંલગન અંગુલી મિલી તે જોય. તે નર પ્રાહિં કિરપી હોય,
છિદ્ર સહિત નર જે આંગુલી, તે નર દાતા હુઇં વલી ૪૪

છત્ર દંડ સહિત આકાર, ચામર રેખા સોભઇ સાર;
તે નર ચક્રિ થાઇ સહી, એ વાત સામુદ્રિક કહી. ૪૫

હય, ગય, રથ, વૃષભ, પાલખી, એણી રેખાઇં નર હુઇ સુખી;
આયુધ એક તણો આકાર, તે તર નવિ હારઇ નિરધાર. ૪૬

ત્રાપો સાયર પ્રવહણ હોય, રૂપ, સોવનનો ભોગી સોય;
હલ, ઉખલ, મુષલ આકાર, તે નર કરસણનો વ્યાપાર. ૪૭

મંદિર [5]પુષ્પ તણી માલાય, એણે આકારિં રાજા થાય;
હવે નર દંત તણો અધિકાર, સુંણયો સામુદ્રિક વિચાર. ૪૮

દંત સહિત બાલક જનમીઓ, કઈ સત મહીનામાં ઉગીઓ,
તે બાલિક કુલનો ખય કરેં, બિઇ વરસઇં આવ્યા દૂખ હરઇં. ૪૯

---

૧ થાઇ. ૨ હુઇઉ. ૩ અધિકી. ૪ સોલંપટ કરઇ મંસ. ૫ પુષ્ફ.

સાત વરસ દશ વરસ મઝારિ, પડી ઉગતઇં ભલું વિચાર;
બત્રીસ પૂરા ઉગઇ જોય, તો તે નર સહી રાજા હોય. ૫૦

જે નરનઇ હુઇ ત્રીસહ દંત, તે નરથાઇ લખમી વંત;
અઠાવીસ દાંતિં હુઇ સુખી, એકવીસ દાંતિ નર હુઇ દૂખી. ૫૧

એકવીસથી ઉગઈ ઓછાય, તે તો નર અધમાધમ થાય;
તિક્ષણ દાઢા હુઈ જેહની, નખર પ્રગતિ હુઇ તેહની. ૫૨

નાના કાલા વિરલા વલી, વિસમા દાંત રહ્યા નીકલી;
અધમ જીવ સાંહામુ નવિ જોઈ, તે નર ધર્મ વિહુણો હોય. ૫૩

જેહના દંત અછઇં અતિહિં, અસુલ, ઉપમ તસ મુચકંદહ ફૂલ;
સ્નિગ્ધ સુગધ ડાઢિ હુઇ જેહની, કીર્તિ ઘણી હુઈ તેહની. ૫૪

ખર, હાથીના સરિખાં દંત, તે નર ઉત્તમ નઇ ધનવંત;
હરિ કૂર્મના સરીખી પુઠિ, લખમિ પાય પડઇ તસ ઉઠિ. ૫૫

કુંભ કોટિ અને વાટલી, તે રાજા હુઇ મહાબલી;
સૂક વાયસ બગલો નઇ મોર, અસી કોટિ નર [1]દરિદ્ર અઘોર. ૫૬

જસ મુખ ચંદ [2]સરીખું હોય, તે નર પ્રાહિં ધરમી [3]હોય,
ઉંદિર, મૃગ સરીખું મુખ, તે પાપી નવી પામઇં સુખ. ૫૭

જીભા કાલી નઈ સાંમલી, તે પાપીથી લખમી ટલી;
જાડી જીભ અનઈ પાતલી, અસતી [4]ભાખી નઈ અતિમિલી. ૫૮

રાતી રસના જેહનઈ હોઈ, ભોજન ભોગ લહઈ નર સોય;
રાતઇ તાલૂઇ રાંણી વરઈ, [5]કાલઈ તાલૂઇં કુલ ક્ષય કરઈ. ૫૯

પીલી તાલવિ રાય અત્યંત, ધોલઇ તાલુઇ નર બલવંત;
કાછબ પીઠ સરિખા હોઇ નખ, તે નર પામઇ બહુલું સુખ. ૬૦

---

૧ દંદ્દ–દરિદ્ર ૨ સરિસું. ૩ જોય. ૪ વાદી. ૫ કાલુ હોઇ તો કુલ ખપ કરઈ.

સુપા સરિખા જો નખ હોઈ, વાંકા લૂખા ધોલા સોય;
ચપટા નખ તે નહી નર ભલા, દૂખીઆ દીન ભમઈ એકલા. ૬૧
એક ધારિં નર રાજા થાઈ, બિઇ ધારિં ભોગી કહેંવાય,
લઘુસંકાઈ જસ બહુ ધાર, તે દારીદ્રિ મ કરિ વિચાર. ૬૨
વીર્ય મીનગંધ તો સુખી, લાખ સરિખઈ ગધઈ દૂખી;
દુધ તથા મધુ સરીખો ગધ, તેહનેં સ્રીસુ અતિ પ્રતિબધ. ૬૩
કંદર્પ્પ કમલ ૧મદ સરીખો હોઈ, પૃથ્વી રાજા થાઇ સોય;
કદર્પ્પ હવન સરિખો હવઈ, ચતુરપાદપણું ભોગવઈ. ૬૪
માંસ ગંધ તો હોઇ ચોર, લોહી ગંધ તો ૩વ્યસન અઘોર,
હસ્તીમદ સરીખો ગંધાઈ, ખારઈ વીર્યઈ દુખીઉ થાય. ૬૫
દુધ સરીખઈ વર્ણિં રાય, કાલઈ વીર્યઈ યોગી થાય;
અધમ વીર્ય (તે) કડવું કહિઉં, સામુદ્રિક શાસ્રઈ એ લહિઉં. ૬૬
વાઘ સિંઘ હસ્તીનુ અગ, તેહનઇ આકારિં જેહનું લિંગ;
તે ભોગી યોગી નહિ કદા, પાંચઇ ઇંદ્રીનાં સુખ સદા. ૬૭
ટુંકેં લિંગઈ રાજા હોઇ, થૂલ લંબ દારિદ્રી જોય;
લિંગ પાતલેં અતિ સોભાગ, તે નર ઉપરિ નારી રાગ. ૬૮
અલતા પરવાલ ને રંગિં, રૂધિર હુઇ નર જેહનેં અગિ;
૨ભોગી હુઇ નર તેહ ધનાઢય, સોય પુરૂપનું વડું નિલાડ. ૬૯
લોહી કમલ સરીખું હોઈ, બહુ કન્યા નર પરણિં સોય;
સ્વાન, ઉંટ, પાંડરૂ શીઆલ, એણેં રૂધિર નર દૂખ ચિરકાલ. ૭૦
વાંનર(વાઘ)સીંહસરીખીકહડિ, તેહથી લખમી ચાલી ૪વહડિ;
નીલ કઠ, મૃગ, દાદુર પેટ, તે નર રાજા થાઇ ૫નેટિ ૭૧

---

૧ મધ. ૨ વાસના. ૩ તે નર ભોગિને ધનાઢય ૪ વઢ. ૫ નેટી.

દૂહા.

સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈં કહ્યાં, એ લખણ બત્રીસ;
વલી લક્ષણ નીતિ શાસ્ત્રમાં, ભાખ્યા દોદસ વીસ. ૭૨

એકેકુ સીહ, બગ તણું, ચરણાયુદ્ધના ચ્યાર;
પંચ લખાણ વાયસ તણા, સ્વાંન તણાં ખટ સાર. ૭૩

ત્રિણિ ગુણ ગર્દભ તણા, પ્રધાન પુરૂષના ચ્યાર;
એકેક ગુણ આકે તણા, લીજઇ નર નિરધાર. ૭૪

હંસ, મોર, મૃગ, મીન, [1]માલી, કોક્ર કોકિલ લોહકાર;
એકેક ગુણ એહનો ગ્રહઇ, વાધઇ બુદ્ધિ અપાર. ૭૫

ચઉપઇ

સાહસીક ગુણલિઇસીહડા તણો, એક ગુણહવઈ બગલાનો સુણો;
સંવરઈ ઇંદ્રી રહઇં એક ધ્યાંન, એણી બુદ્ધિઇ નર મિલેં નિધાંન. ૭૬

ચર્ણાયુદ્ધના લિઈ ગુણ ચાર, યુદ્ધ કરેં નર થઈ હુંશિઆર;
જાગેં વહઇલો પોખઇ સજન, ભોગ કરઇં બલ જેતું તન.

છાનો ભોગ ધીકાઇપણુ, કાલે ઘર કરતો આપણું;
અપરમાદી નવિ છેતરાય, પાંચે ગુણ વાયસ લેવાય. ૭૮

ઘણું જમઇ થોડઈ પણિસરઇ, સ્વાંમી ભક્તિ સદા [2]તે કરઇં;
સુનિદ્રા સજનનેં સૂર, સ્વાંન તણાં લખણ ખટપૂર. ૭૯

ત્રિણિ ગુણ ગર્દભના સાર, થાકો વહઇં વાંસઈ ભાર;
નાઢિ તાપ મનમાં નવિ ધરઇં, સદા લગેં સતોષઇં ચરઇં. ૮૦

---

૧ મલી. ૨ પણ.

દૂહા.

આર બુદ્ધિ પ્રધાનની, પરપચી વાચાલ;
સર્વતણે સતોષતો, પરમન લહઇ તતકાલ. ૮૧

હસ દૂધ જલથી પીઈ, જલ નઇ તજઇ અપાર;
તિમ અવગુણથી ગુણ લીઇં, તે નર ઉત્તમ સાર. ૮૨

મોર માન પગ જોઇ તજઇ, નર દેખી કરઇં ગ્યાન;
ગુણ ઢંકઇ અવગુણ [1]લવઇ, મુકી મનિ અભિમાંન, ૮૩

વનમાં ચરતો નાસતો, ફિરી જૂઇ જીમ હર્ણુ;
તિમ નર પાપ કરતડાં, ફિરી વિચારઇં મર્ણું. ૮૪

મીન પરિં ચંચલ નરા, પોતા તણઇં વલી કાંમિ;
આલસુ મંદ તણી પરિં, બઇસી ન રહઈ ઠાંમિ. ૮૫

માલી મધ્ય રોપઇં સહી, ચપાનું વનખંડ;
ફરતાં બાઉલ પુરૂપા, થોહર નઇ એરંડ. ૮૬

એણઇં દૃષ્ટાંતઇ નર વલી, હઇઇ ધરઈં વિવેક;
હીંદુ [2]તરક ભુંડા ભલા, સહુનઈ ન કરઇં એક. ૮૭

કોલ તણી પરિ સણગીએ, સંકટ પડઇ પલાય;
ખિણમાં ઉભો ઈહાં વલી, ખિણ સો જોયણ જાય. ૮૮

કોયલ પરિં મધુરો લવઇં, સકલ સભા મનિ સુહાય;
વણ દીધો જસ તેહનો, દીપતો કીર્તિ ન માય. ૮૯

કોયલ કિસ્યો ધન સંચજ, કાજ કસ્યો ધન તેહ;
જીહ્વારસ વચને કરી, જગ આપણો કરેઅ. ૯૧

એક દિન જીહ્વા દંતમાં, બિહુમાં હુંઓ કિલેસ;
દંત કહઈ કરસું કિસું, જવ જસું પરદેશ. ૯૨

---

૧ લરઇ. ૨ અસુર.

તુઝ વિણ સહી માહરઈ સરઇ, તૂઝ વિણ હુ ન મરંત;
બઇઠી ચાવુ લાપસી, તાના લોલ કરંત. ૯૩

દો દસ વીસે અગ્ગલા, વયરી વયર ધરંત;
જો વસિ [1]પડયો માહરે, કાપી આધ કરંત. ૯૪

અમ્મો ચાવુ ચુગલુ અમ્મો, અમ્મો ન કરૂં પ્રમાદ;
તું કવણ બિચારી જીભડી, બઇઠી કરઈ સવાદ. ૯૫

ફું ફું કરતી ફરસતી, ખાજાં લાડુ વાલ;
દંત વિના તાહરા થસ્યે, ગબચી [2]સરીખા ગાલ. ૯૬

જીહ્વા કહઇરે દંત તું, સીદ ચઢાવઈ રીસ;
વચન [3]અસું અહો બોલસું, [4]જેણઇં પડસો બત્રીસ. ૯૭

આજ ઘડી દીન દોયમાં, માહરૂં કીધુ જોય;
વચન વિરોધ બોલી કરી, પૂજ કરાવું તોય. ૯૮

બોલ્યા બત્રીસે બાપડા, રહ્યા તે [5]દો કરજોડિ;
માતા એહવૂ બોલજો, દંત ન [6]આવે ખોડિ. ૯૯

બંધ થકિ મુકાવીઈ, અનઇ વલી પાહુ પાસ;
જો તઇં મીનતિ મુઝ કરી, તો તુઝ પુરૂ આસ. ૧૦૦

આંબા, રાયણ, શેલડી, દ્રાખ અનઈ, જંબીર;
જીભઈ પસાંઇ બીડલાં, બેઠાં ચાવો વીર. ૧૦૧

જીભ પસાઈ જગ સુખી, જીભઈ જયજયકાર;
મધૂર વચન કોકિલ લવે, તેણે વાહલો સહકાર. ૧૦૨

તેણેં કારણિ [7]નર એક તુ, કોયલના ગુણ આંણિ;
જગમાં [8]તું થાએસ વલી, ગુણ સઘલાની ખાંણિ. ૧૦૩

---

૧ પડસ્યો અમ તણે ૨ જેવા. ૩ એક. ૪ પડસ્યો દંત. ૫ બે. ૬ લાગે ૭ મુખિ. ૮ તો જગમા.

ભાગા કટકા લોહના, જીમ સાંધઇ લોહકાર;
ભાગ્યા મન જે મેલવઇં; લખ્યણ એહ અપાર. ૧૦૪
બત્રીસ લક્ષણ નરતણાં, વિવરી ભાખા જોય;
હવઇં લક્ષણ કહું [1]નારીનાં, સુપુરૂષ સુણજ્યો તેહ. ૧૦૫

ચ ઉપઇ.

લાંબુ પોહોલું જેહનુ નાક, તેહનું પોહુચઇ સહુ અભિલાખ;
નાક અગ્ર જસ ટુંકું હોઇ, દાસપણુ પામઇ સ્ત્રી સોઇ. ૧
પીલી આંખિ નારી સદા દાસ, વહઇલી રાંડઇં પ્રીઉ નહી પાસિ;
લંબ નિલાડી સસરો [2]ખાય, દેવર લાંબઈ પેટિ સમાય. ૨
લાંબી કહઇડીં ખાઈ ધણી, ટુકે લટીએ સ્ત્રી અવગૂણી;
સ્વેત તાલૂંઇં દાસી થાય, રાતઇ તાલૂંઈ પરણે રાય. ૩
વદન વિરૂપ ન દીસઇ સોમ, જસ જંઘાઈ ઝાઝા રોમ;
કાય કેસ જો વાંકા હોય, નારી નર નઇં ખાય સોય. ૪
હરણાંખી હરણાંની જાનું, ઉદર કોટિ મૃગકેરૂં માન;
તે રાજાની પત્ની થાય, તેહનો કાલ બહુ સુખભરી જાય. ૫
ગરૂડ હંસ ચકવી કોકિલી, એહવે સાદિ નારી ભલી;
લંબ કર્ણ નઇ ભમર સુવક, તે સ્ત્રી પાંમઇ સુખ અસખ. ૬
ગાલે ખાડા ઉચા કેસ, રોમ વિના તન નહી લવલેસ;
ગીધ્ર પંખીયા સરીખી આંખિ, નર સરખઇ સાદિં મમ રાખિ. ૭
નિલવટ કાલું તિલક અપાર, પાંચ પુત્ર જણે તે સાર;
જીભા રાતી પુણ્યઇ ઘણઇ, તે ધનવંતિ પુત્રહ જણે. ૮

---

1 સ્ત્રીતણો. 2 ધાય.

જેહની રસના અતિ ઉજલી, સોય સગાનઇં નાખઇં દલી;
કાલી જીભઇ કનક નિષેધ, તે નારી કરઇ વસહં છેદ. ૯

ઉધત પિંડ ખર સરિખો નાદ, અથવા ઘોઘર જેહનો સાદ;
રોમ કઠિણ હુઈ જસ કાય, રાજ સુતા તો દાસી થાય. ૧૦

કાગ સરીખી જેહની જાનુ, ડાભેં થણી છે તિલકજ માંનુ,
સુચ્અર રોમી સ્ત્રી નહી સૂખી, તે રડા નારી હુઇ દૂખી. ૧૧

જસ હસ્તીના સરીખી જંઘ, તે સ્ત્રી પામઈ ભોગ સુરંગ,
કનક રોમ નાભિ ત્રિણિ રેખ, તે રાંણી સૂખ લહઇ અનેક. ૧૨

થૂલ [1]પયોધર કઠ સુકુમાલ, રોંમ રહીત અને રૂપાલ;
તે સુખણી હુઈ સસારિ, નાંનઈ વિરલઇ દૂખણી નાર. ૧૩

હૃદય તિલક હુઇ પુણ્યઇ [2]તણેં, ત્રિણિ પુત્ર ચઉ પુત્રી જણેં;
મેખલા નાભિ દૂઇ વાટલી, તે સ્ત્રી નૃપનઇ પરણેં વલી. ૧૪

લાંબુ પેટ નઇ જાડી જધ, ટુંકે લટીએ ટાલુ સગ;
પદ પયોધર જો ઝાઝા કેસ, તે સ્ત્રી વિધવા બાલિ વેસ. ૧૫

અતિ ઉંચી અતિ નીચી નારિ, અતિ ગોરી અતિ કાલી વારિ;
અતિ જાડી નેં અતિ પાતલી, તે સ્ત્રી સુખ નવિ પાંમે વલિ. ૧૬

ગંધ મીન છછુંદર જસ્યો, ઉગ્ર ગંધ ભૂંડો હુઇં જીસો;
વેસણ લીંબ સરીખા ગધ, તે નારી સ્યું કિસ્યો પ્રતિબધ. ૧૭

ચંપક ફુલ તણો ગધ ધરઇં, તે નારી નરનઇં વસિ કરઇ;
ઉદર પાતલું દુંટી દૂર, [3]તસ લખમી રહઇ ભરપુર. ૧૮

પ્રસેવ રહીત તન થોડા વાલ, નેત્ર, ગાત્ર જસ દોઈ વિશાલ;
નિદ્રા ભોજન અલ્પ કપાય, રાતી જીભઈ રાંણી થાય. ૧૯

---

૧ પયોહર. ૨ ધણ. ૩ તે ધરિ.

માંકણુ જૂ જસ અંગિ રમઇં, કાલી જીહ્વા ત્રપ ત્રપ કરઇં;
પીલી [1]આંખિં નારી કસી, પીલી આખિઇ સ્ત્રી રાખસી. ૨૦

કાછબ પીઠ સરીખો ભગ હોય, પુત્ર સુકોમલ પ્રસવે સોય,
પીપલ પાંન સરીખુ ભગ હોય, સહુ સુણીઓ જીહા તેહનો પગ. ૨૧

જેહને પગિ ધજ અંકુસ સાર, મુસલ છત્ર ગદા આકાર;
તે કંન્યા રાજાને વરઇ, જીહા જાવઇં તિહા લીલા કરઇ. ૨૨

જસ પગ ઉચો જાડો હોઇં, પુત્ર પવિત્ર જણઇં સ્ત્રી સોઇ;
ચક્ર કલસને પદ્મ આકાર, તે સ્ત્રી પામે નૃપ ભરતાર ૨૩

ભૂમી ન લાગઇ ટચી આંગુલી, તે વિભચારણિ હોઈ વલી;
લાંબી પુહુલી વિરલી હોઇ, નારિ કુઆરિ ચૂકઇ સોય. ૨૪

પગની પાંની ઉંચી લહી, સોય નારી કુસીલણ કહી;
મોટી હુઇ તો માલન ખેદ, લાંબી હુઇ તો પાંમઈ ખેદ. ૨૫

દુહા.

એ ઇસ્ત્રી લખણ કહ્યાં, પહઇલાં નરનાં જાણિ;
તે લક્ષણ નૃપ તુઝ કહ્યઉ, [2]કામ કરો ચિત્તિ આંણિ ૨૬
દયા કાજીં નૃપ ઙા કરઈ, ઉઠી ચાલ્યા દોય;
યોગી રાય તણી કથા, સુપુરૂષ સુણયો સોય ૨૭

ઢાલ.

મુનિવર મારગ ચાલતા—એ—દેસી.

નૃપ યોગી ડુંગર ચઢયા, કીધું અગનિનો કુંડ;
યોગી કહઇ નૃપ ઇહાં ફરૂ, હુઇ વિદ્યા અખંડ—નૃ. ૨૮

---

૧ લાંબઇ હોઠ કન્યા કસી. ૨ કાજ

ભૂપતિ આપ વિચારીઉં, ધન અરથી એહ;
પુરસા કારણ અગણિમાં, સહી મુ બલઈ દેહ—નૃ. ૨૯

હું બાલું જો એહનઇં, તો એ પુરસો [1]હોઇ;
હું અરથી છઉં તુહ્મ તણો, નો હોઇ છલ વિણ સોય—નૃ. ૩૦

[2]નૃપઈ આંખ્યો ઓલખી, બોલઇ કપટઇ રાય;
કુંડ [3]પાછલિ હું તો ફરૂં, જો તું આગલિ થાય—નૃ. ૩૧

યોગી ફરઇ તવ આગલિ, પાછલિ નર (વર) ભૂપ;
મહિપતિ યોગી લેઈ કરી, નાંખ્યો અગનિ કૂપ—નૃ. ૩૨

યોગી ટલી પુરસો થયો, આવ્યો રાયનઇં હાથિ;
લખમી કારણિ નર કરઇ, પાતિગ ધન ઘાત—નૃ. ૩૩

ઉપઇ.

લખમી લખણ હીણી [4]જોય, ઉચ નીચ ઘરિ પઇઠી સોય;
અસતી નારી બહું ભરતાર, તેણઈ કીધા નર બહુ [5]ખોઆર. ૩૪

તુઝથી નર પાંમઇ ગલઇપાસ, તઇં કીધા નર [6]પરઘર દાસ;
તેં ફેરવીઆ જન પરદેસ, પુત્ર પિતામાં કરઇં કિલેસ. ૩૫

મોટા નાંના તઇ પણિ કર્યા, સુપુરૂષ કુપુરૂષ બેહુ આદર્યા;
લૂલા ટુંટા કોઢી [7]વર્યા, ઘણા પુરૂષના પ્રાંણજ હર્યા. ૩૬

તુઝ દર્શન થયુ ચોરી મન્ન, તઇ રોલવીઆ પુરૂષ રતન;
જેણઇં તાહરૂ બહુ કરીઉ જતન, તે નર જાતા ન લહઇં અન્ન. ૩૭

સાસ્ત્રે તું અનરથનું મૂલ, તઇ નર કેતા મેલ્યા ધૂલિ;
તુંહઇં વંછઇં લછિ અપાર, નગટી દેવી સરડો પૂજાર. ૩૮

---

૧ ધાઇ ૨ ભૂપઇ ૩ પાખલિ. ૪ હોઇ. ૫ ખોહાર, ૬ ઘરિઘ.
.૭ કર્યા.

દેખઇછઇ અનરથની કોડિ, ધન કારણિ [1]નૃપ પામ્યા ખોડિ;
તુહઇ નરનઈ લાલચ ઘણી, લછિ ન જૂઇ નર ધર્મિભણી. ૩૯
કવિ રાગિ પંડિત દાતાર, પ્રાંહિંએ [2]ચિહું ઉપરિ ખાર;
ફિરથી કાયર પાપી મૂર્ખ, તે ઘરિ પઇસેવા તુઝ હર્ખ. ૪૦

ઢાલ

લખમી તુઝ પુછું વલી, ફિરથી ઘરિ કાં જાઈ;
ચતુરાં દાતા સૂર જે, તિહાં તુઝ કાં ન સૂહાય. ૪૧

ચતુરાં ઘરિ મૂઝ [3]સોકિણી, દાતા દીઇ પર [4]હાથિ;
સૂરા ઘરિ રંડાપણું, તેણઇ હું કરપી [5]હથિ. ૪૨

અવલી ગતિ માહરી સહી, હું અનરથનું મૂલ;
છંડી તે છુટી ગયા, લોભી મલીયા ધૂલિ. ૪૩

લોભીઇં યોગી કિમ મુઓ, નહી મુઝમાં કાંઇ સાર;
પ્રાંહિં લચ્છિ આવ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૪

સ્ત્રી ઘરિ મંત્રી સેજડી, વસ્ત્ર પાત્રને આહાર;
કવિ કહઈ ધન આવ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૫

એહ સરૂપ લછિ તણું, મુનિ કહઇં સંત વિચાર;
કુમારપાલ નૃપ સાંભલો, આગલિ સ્યો અધિકાર. ૪૬

ઢાલ-પાછિલી.

એ અધિકાર આગલિ થયો, લિઇ પુરિસો રાય,
દુગ કરેં દુર્ગ [6]ઉપરિ, જોઇ સુદર ઠાય. ૪૬

---

૧ બહુ. ૨ ચોહો. ૩ સોકડી. ૪ હાથિ. ૫ સાથિ. ૬ ઉપર ૯

પ્રગટ થયો કૂટ દેવતા, એહનઈ કોટનો ઠાંમ;
ગઢ કરવા તુહ્મ દિઉં, જો રહઇ માહરૂં નાંમ. ૪૭
રાય કરે ગઢ રૂઅડો, ઉચો અભિરામ;
ભૂપ ધરઇ તિહાં તેહનુ, ચિત્રકોટજ નામ. ૪૮
ચઉદ સહસ ગઢમાં વસઇ, કોટીધજ સાર;
લાખેણા રહેં તલહટીઇ વસે, તસ અંત ન પાર. ૪૯
ઉચો ગઢ રલીઆમણો, [1]સુંદર સોભઇ ઠાંમ,
અવર નગર તિહાં નેસડો, નદી વાટા નઈં નાંમ. ૫૦
અવર ડુંગર [2]ગઇ ઉપમાં, જાંણે એ દેખાલ;
ચિત્રોડ ગઢ રલીઆંમણો, ચિત્રાંગદ ભૂપાલ. ૫૧

દૂહા.

પૂરવ કથા શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંમરનિરંદ;
ગઢ ઉપરિ આવી ચઢીઓ, જોતાં અતિ આણુંદ. ૫૨
સુકોસલ વાઘણીતણું, જીણેં [3]ઠાંમિ નિર્વાણ;
જીન મંદિર જૂહારી કરી, ચાલ્યો ચતુર જાણ. ૫૩
આવ્યો નૃપ ઉતાવલો, કનિકુબજ જ્યાહાં દેસ;
તિહાં તરૂ આંબા તણાં, નગરતણઈજ નિવેસ. ૫૪

ઢાલ.

વંછિત પૂરણ મનોહરૂં—એ દેશી.: રાગ સામેરી.

કૌતુગ જોઈ તિહાંથી ગયો, કાશી દેસમાં આવીઓ;
બોલાવીઓ નૃપનઈ તિહાં એક વાંણીઇએ. ૫૫

---

૧ શોભઇ સુંદરવાન, ૨ સી, ૩ થાનકી.

કુ દીઠઇ મન ઉલસઈ, હઇઉ વદન હરખઇ હસઈ;
વલી વિકસઈં લોચન દો પ્રેમઇ કરીએ. ૫૬

દેખી નર ઉપજઇ નેહો, હુઇ શીતલ ટાઢી દેહો;
સહી સનેહી જાંણો પૂર્વભવ તણોંએ. ૫૭

પૂર્વ સનેહ જાણ્યો તસઈ, [૧]કુમારપાલ દીઠો જસઈં;
સનેહ રસિ મદનશેઠ [૨]લેઇ ઘરિ ગયોએ. ૫૮

ભોજન ભગતિ ભલી કરી, કનક થાલ કરિ ગિઇ ભરી;
આગલિ ધરી વલી વસ્તુ વિવિધ ભાતિનીએ. ૬૦

કુંમર નિરદહ ચિત્ત ઠર્યો, ગૂહા લેઈ નૃપ સંચર્યો;
બહુ ફર્યો નગરીમાં નૃપ એકલોએ. ૬૦

કર્મયોગે કૌતગ થયો, મદનશેઠ મરણઈ ગયો;
દ્રવ્ય ગ્રહ્યો નગરી ભૂપઈ તેહનોએ, ૬૧

રમત ગમત કંથા પહઇસિ, કુમારપાલ આવ્યો ઘરિ;
બહુપરિ તાલાં દીસેં બારણઇએ. ૬૨

પુછઈ કુંમર તિહાં રહ્યો. મદન પુરૂષ આ કિહાં ગયો;
જન કહે મરણ થયો [૩]તસ શેઠનોએ. ૬૩

શેઠ તણે સુત નહી જસે, ભૂપઈ ધન લીધુ તસે;
કરૂણા રસિઇ રોય [૪]કુંમરનરેશ્વરૂએ. ૬૪

ધિગ્ ધિગ્ પાપી નૃપ અસ્યા, ક્રૂરઇં ભુજગ ભોગી જસ્યા;
નર કસ્યા પરદૂખણ કારણિ સરજીઆએ. ૬૫

વાઘ સિંઘ વિષધર સહુ, તેહના મન મઇલા બહું;
ભખઈ સહુ તદુલ મચ્છ જીમ મનિકરીએ. ૬૬

---

૧ નરદ. ૨ ઘરિ લઇ. ૩ એ. ૪ કુંમરનરંદ ત્યાહાં રોઇઉએ.

વઇદ મન મયલો યોગ, વંછઈ ધનવંતાં રોગ;
મૃતસોગ [1]વાંછે મૂઢ મસાણીઆએ. ૬૭
નારદ વેઢિ વછે ઘણી, દુર્ભિક્ષ વંછઇ કંણુધણી;
છલભણી જોતી ચાલઈ શાકિનીએ. ૬૮
દોખિ વછઈ છિદ્રનેં, અસતી વધ ભરતારનેં;
તિમ મનિ નૃપ વંછઇ મૃત્ય નિરવંસી એ. ૬૯

દૂહા.

વંસ નહી જસ પાછલિ, નૃપ વંછઇ તસ મરણ;
ધિગ્ ધિગ્ પાપી તે નરા, કરતા પરધન હરણ. ૭૦
પુણ્ય યોગ પામું વલી, ગૂજર દેસનું રાજ;
જેહનઈ સુત નહી પાછલિં, તે ધન નહી મુઝ કાજ. ૭૧

ઢાલ.

કસારી મનમોહઇ એ દેસી—ઉલાલાની.

અસ્યું કહીઅ ચાલ્યો રાય, પાટલપુરમાંહિં જાય;
નૃપ ન રહઇ થિર ત્યાંહિં, આવ્યો રાજગૃહિમાંહિં ૭૨
[2]જોયાં નગરી આરામો, જોયા શાલિભદ્ર ઠાંમો;
જઈ વઇભાર ગિરિ ચઢીઓ, જિન (વર) પાએ એ પડીઓ. ૭૩
તિહાં થકી નૃપ ચાલ્યો, કામરૂ દેસમાં માલ્યો;
રમતો ભમતો એ રાય, નાગપાટણમાંહિ જાઈ. ૭૪
નગર ભમઈ નૃપ આપો, રાજ્ય કરઇ તિહાં સાપો;
કૌતુગ કુમર નિરદો, આવ્યો જીહાં બાલચંદો. ૭૫

---

૧ વછઇ. ૨ જોઇ.

જાતિં તે ચર્મકારો, બોલ્યો વચન તે સારો;
નહી ધન લીઉં એ રાય, વાણહી પહઇરો એ [1]પાય. ૭૬

દૂહા.

એણે વચનેં નૃપ હરખીઓ, મુધા દિઇ મુઝ દાંન;
મધુર વચન મુખથી [2]કહઈ, અનઈ આદર બહુ માન. ૭૭

દુલહી ગીતવતી સતી, કાંણો અનઘ સુકુમાલ;
દુલહો નાગ સમતા રસિ, માંન રહિત ભૂપાલ. ૭૮

દુલહો નિરધન વિવહાર, સુવ્રતપીઆ થોડા આહાર;
દુલહા તે જગિ જાંણજો, મધુર વચન દાતાર. ૭૯

દાતા ને મધુરો વલી, મઇ દીઠઓ ચર્મકાર;
ગુણ લેઇ [3]નૃપ ચાલીઓ, આગલિ સુંણિ અધિકાર. ૮૦

ચઉપઇ

કુંમારપાલ નૃપ ચાલ્યો જસઈ, અતિ અંબાવન દીઠું તસઈ;
લેઈ લુંબ બઇઠો તેણઇ ઠાય, કુંમારપાલ તિહાં અંબા ખાય. ૮૧

અઢાર ભાર વનસ્પતિ માંહિ, અસ્યો સવાદ ન દીસઇ કિહાં;
પંચવરણ રસ અમૃત જસ્યો, જમતાં રોગ ન થાઇ કિસ્યો. ૮૨

ધોલી અંબાડાબરીઓ ભરીઓ, અમૃત ઘૃત માંહિં ભેલ્યો કર્યો;
મેલ્યાં દહઇથરાં અર્થ હવઈ સર્યો, રસ જમતાં સહી કોડો ઠર્યો. ૮૩

કરઇ સરડ ચાટઇ આંગુલી, દેખી દાઢ દેવોની ગલી;
અંબ તણો રસ ઇચ્છઇ સોઇ, જમતાં ટીપ ન આપઇ કોઇ. ૮૪

પુણ્યઈ લહી આંબા કાતલી, પુણ્યઇ પોલી તે પાતલી;
પુણ્યઈ ધાર તે [4]ઘૃતની મિલી, ભવનો રોગ ગયો નીકલી. ૮૫

---

૧ રાય. ૨ વદે. ૩ નઇ સંચર્યો. ૪ ધીભી.

અંબતણા ગુણ કેતાં કહુ, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહુ;
સકલ વસ્તમા આંબો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર. ૮૬

પ્રેમલ જેહને પુહુવિ ન માય, તેણઈ ગંધિઈ સુખ સાતા થાય;
પુંફ તણો કોયલ મનિ ધરઇ, ખાતી બઇઠી ટહુકા કરઇ. ૮૭

પત્ર સકોમલ સહી કહઇવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બંધાય;
છાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલઇ અંબ તે ઉષ્ણા કાલિ: ૮૮

પવન લૂ અનઇ તડકો તાપ, તેણઈ દિવસ મુખ કાઢઇ આપ;
નદી નિવાણ સૂકઇ જેણિવાર, અમૃત રસ [1]તબ અંબો પાય. ૮૯

જીણ દિન થાકઈ મહીપી ગાય, તેણઇ દિન રસ એ અંબો પાય;
દૂસમ કાલિ મોટો દાતાર, વૃક્ષ માહિં આંબો [2]સહઇકાર. ૯૦

અંબ તણા ગુણ દીસઈ જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આંણે તિસ્યા;
તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરઇ, સોય પુરૂષ સઘલામાં સરઈ. ૯૧

અંબ જસ્યો શ્રેયાંસ કુમાર, જેણી વેલા કો નહીં દાતાર;
તેણીવેલા દિઇઇક્ષૂરસ આહાર, પ્રતિ લાભ્યો તીર્થંકર સાર. ૯૨

હવડાં એક જગડૂ દાતાર, પડિઇ કાલિ થયો સહઇકાર;
ત્રિણ વરસ કર્યો (અન્ન) સગાલ, મારી ઠેલ્યો દૂત દૂકાલ. ૯૩

જેણી વેલા હડબડીઆ રાય, અન્ન વશાંસઈ આંગુલ ખાય;
છત્રપતિ નર હુંતા જેહ, જગડૂનઈ ધરિ આવ્યા તેહ. ૯૪

લીજઇ ધન નઇ દીજઇ અંન, વણીગૂ કીજઇ જીવ જતન;
જગડૂ કહે દિઉં અંન અંબાર, ઉ સાહમા કંણના [3]ભંડાર. ૯૫

કણ કોઠાર ઉઘાડયા જસઈ, લીખીત પત્ર તિહાં પગટયાતસઈ,
એ કણ સઘલો પુંણ્યનેં કાજી, એહનો ધન સુઝ લેવા તાજી. ૯૬

---

૧ તવ દીઇ સહકાર. ૨ તે સાર. ૩ કોઠાર.

નરપતિ નર તવ કર્યો વિચાર, આવ્યા જગડૂ કહઇ તેણીવાર;
આપો [1]કણ મમ કરો વિચાર, ગાઢા રક બલ નહીજ લગાર. ૯૭
આઠ સહસ મૂઢા તેણીવાર, લેઇ ગયો વિસલદે રાય;
સિંધ દેસનો રાય હમીર, બાર સહસ મૂઢા દિઇ વીર. ૯૮
ગજણવઈ મોટો સુલતાન, એકવીસ સહસા મૂઢા દિઇધાંન,
માલવપતિ નઇ સહસ અઢાર, સાહ પરતાપ બત્રીસ હજાર. ૯૯
અવર અનેક પૃથવીના નાથ, જગડૂઈ ઉડાવ્યા હાથ;
સવત અગ્યાર નઇ બારોતરૂ, દિઈ દાંન જીહાં પનરોતરો. ૧૦૦
અન્ન દુકાલ તે અતિ આકલો, ધૃત અજીરણ માંહિં ભલ્યો;
દૂધ દહીંમાંહિં ડબકાં ખાય, પાણી પૂર તણાયો જાય; ૧
નાઠો દુર્ભિક્ષ જાણ્યો જસઈ, સોહલા સુત નર ધાયો તસઇ;
લેઇ લાઠુઆ આડો ફિરઇ, રોટી મારિ [2]અવહઇસ્યો કરેં. ૨
કિહાં જાય છો નાસી કરી, કરિ પ્રાક્રમ તું પાછો ફિરી;
જાવા ન દિઉં તુઝનઈ કિહાં, હુ બાંધી તુઝ રાખું ઇહાં. ૩
દાંતે તરણું લેઇ દુકાલ, છોડિ છોડિ જગડૂ કૃપાલ;
તેં [3]મુઝને લજાવ્યો ખરૂં, હવે નાવું જીહાં પનરતરો. ૪
અસ્યો કોલ કરી નઈ ગયો, જગડૂનો જસ મહિમા રહ્યો;
શ્રીમાલી વંસે સિંણગાર, જનમ લગે કીધો પરઉપકાર. ૫
અસ્યા પુરૂષ [4]નર હુઇ જેહ, અબ સરીખાં કહીઇ તેહ;
અંબ તણો ગુણ બહુ લેવાય, ગુણ લેઇ નૃપ આંબા ખાય. ૬
એતલઈ તિહાં આવ્યો રખવાલ, ભટક દેઇ મુખિ [5]દીધી ગાલ;
અરે ! મૂઢ કિમ આંબા ખાય? બાંધી મસ્તગિ મુકું ઘાય. ૭

---

૧ અન્ન. ૨ અવેર્યો કરઈ. ૩ તે મુજ લજવ્યો હાંકયો ખરો. ૪ જગમાંહિ. ૫ બોલ્યો.

અણજાંણિઈ જલ ઝીલેંજેહ, અણજાણિઇ ફલ ખાય તેહ;
અણમિલતઇ સંઘાતિ જાય, મુર્ખ હૂહવઇ પૃથવીરાય. ૮

કૂપ કંઠિ ઉંઘઇનેં સૂઈ, હીંડતાં સાહમુ નવિ જૂઇ;
અણસમઝયો બોલઇમુખ્યથકી, એ સાતઇ નર થાઈ દૂખી. ૯

અણસમજ્યો બોલ્યો રખવાલ, કુમારપાલ સિરિ ઉઠી ઝાલ;
લેઇ પૂરૂપ હાથિં ઝાલીઓ, અંબા થડિ બાંધી ચાલીઓ. ૧૦

જસ્યો અપરાધ તસ્યો નર દંડ, અલ્પ દોષ દુખ દિઇ તે લંડ;
બહુ અપરાધ દેખી નર સાર, થોડી રીસ ન ધરઇ બહુખાર. ૧૧

સાર પુરૂપ [૧]ગૂજરાત ભૂપાલ, માર્યો કુટિઓ નહી રખવાલ;
અંબાનઇ થડિ બાધી કરી, કુંમારપાલ ચાલ્યો પરવારિ. ૧૨

આગલિ પુરૂષ મિલ્યો ગહઇગહી, ત્રિયા વિયોગઈ યોગી થયો;
વિનય કરી બોલ્યો તેણઈ ઠાય, સુણિ સ્વાંમી તુ [૨]પૃથ્વીરાય. ૧૩

મુઝ ઘરનારી પદમની જેહ, નગર ધણીઇ લીધી તેહ;
તવ મનમાંહિ હુઓ ખિણખેદ, રાતિ દિવસ હું ન લહું ભેદ. ૧૪

સ્ત્રી સ્ત્રી સરીખી હુતિ ઘરિ, ભગતિ કરતી તેં બહુ પરિ;
મુઝ વીસારી નવિ વીસરઈ, નીર કુભ નિત લોયણ ભરઈ. ૧૫

દૂ હા.

નિત ઝૂરૂં દૂખીઓ ફરૂં, જોઉં તે ગાંમો ગાંમિ;
[૩]સીતાતણઇ વિયોગડે, કિમ રોયો જગિ રાંમ. ૧૬

રામ રડંતે વનિ રહું, રડયા તેહ મૃગલાય;
રોયા તે વનના પંખિયાં, રોતા રયણિ વિયાય; ૧૭

---

૧ ગુજ્જર. ૨ પૂરવ કથાય. ૩ સીતા વિછોહ્યો રાઘવ, કેમ રોયો વનિરાનિ.

રામ રડઇ લખમણ બુઝવે, ગેહેલા રામ મ રોય;
ગઇ સીતા અમે લાવસું, લે લોટો મુખ ધોય ૧૮

રાઘવ રૂદન તમે મમ કરો, વનિ ગેહેલા થાસ્યો રામ;
એ જેહવી લખિ આણસ્યું, તેહનું સીતા ધરસ્યું નામ. ૧૯

જલ જલ કમલ ન નીપજે, વનિ વનિ અગર ન હોય;
ઘરિ ઘરિ સીત ન સંપજે, વીર વિચારી જોય ૨૦

આભા મંડણ વીજલી, પર્વત મંડણ મોર;
ઘર મંડણ સુભારજા, મુખ મંડણ તબોલ. ૨૧

જસ ઘરિ ઘોડી હાંસલી; આંખડીઆલી નારી;
તે ઘરિ સદા અજૂ આલડું, મુરખિ તેલ જ નિવારી. ૨૨

એક નર સુખીઓ તે દુખી, જેહનઇ નહિ ઘરિ નારી,
ફરિ દીવો કલસંજ કરી, કુંણ ઉભી રહઇ બારી. ૨૩

તેણેં કારણિ [1]કરઇ રડૂ, અંન પાન મીઆ તાજીં;
આગઇ કિમ ઢોલો રડિઓ, નારી મારૂ કાજીં. ૨૪

ઉમયા વાલી ઇશને, સીતા વાલી રામ;
ઢોલા વલ્લહી મારૂણી, રાધવા વાલી સ્યામ. ૨૫

તિમ મુઝ વાહલી પદમની, ચઢી પીહારઇ હાથિ;
દિવસ દૂખઇં કરી નીગમું, પણિ નવિ જાય રાતિ. ૨૬

કનક તણી કચોલડી ભાગી પત્થર લગ્ગ;
સગુણ નિરગુણ સુંમરઇ, અમી વટાલુ કગ્ગ. ૨૭

એણે દુખીઇં રોગી થયો, જીવું તેણેં આધાર;
[2]કુંમરનિરંદ આગલિથસઇં, તે ગઇ વાલઈ નારી. ૨૮

---

૧ હુનિત. ૨ પાલ.

ચઉપઇ.

કુંમારપાલ થોડે દિન હસઇ, તિહારઇ બલ માહારૂં ચાલસ્યે;
હવડાં હું યોગી થઇ રહું, સુપુરૂષ વિણ હું કહનઈ કહું. ૨૨
સુંણી વાત ભૂપતિ ઉચરઈ, જેહની વાંછા તુપણિ કરઈ;
તે મુઝ કુંમરનિરદહ નાંમ, પણિ કો પુહતુ રાજ ન ગાંમ. ૨૩
નાગો નાગાનઇં સુ કરઈ, દૂખીઇ દૂખીઆ ઝૂરી મરઈં;
તું યોગી નઈ હુ ભીખાર, કેહીપરિ કરૂં તાહરી સાર. ૨૪
સુપુરૂષ જાંણી તેં મુઝ કહિઉ, મુઝથી કાંમ [1]કિસુ નવિ થયું;
તું હું જગમાં પુરૂપ અસાર, યાચના ભંગ તણો કરનાર. ૨૫
આસ કરી નર આવ્યા જેહ, વલઇ નરાસ નર પાછો તેહ;
સોય લાજ તેહનઈ નવિ કરી, લજા સોય સાંહમાનઇં સહી. ૨૬
સરોવર જાણી નર બહુ ધસ્યા, નીર ન પામ્યા પાછા ખસ્યા;
એણી વાતઇ સર સોય ધિઃકાર, પુરૂપ તણઇં નહી લાજ લગાર. ૨૭
જે તરૂઅર સુભ ફૂલ્યાં ફ્લ્યાં, અરથી લોક તિહાં ઘણા મિલ્યા;
ડાઢિ ગલાવઇ ન દીઈ સોય, લઘુતાપણું તે તરૂવર હોય. ૨૮
જે ધનવંત આ લઇ લે માલ, [2]યાચક મિલઇ તિહાં ગરઢાબાલ;
કર ખંચીઇ નઇ કિરપી થાય, તો જસ મહિમા તેહનો જાય. ૨૯
વિકટ કામ સૂરાનઈ કહિઉ, આલસપણિ જો તે નવિ થયું;
સો પુરૂપ કાયરમાં સરઈ, સૂરપણું ચાલ્યું તસ વહી. ૩૦
એણઇ દ્રષ્ટાંતઇ સુંણિ નર ગુણી, તું દૂખ રોયો મુઝ નૃપ ભણી;
મઇં તુઝ કષ્ટ ન ભાંગઇ જોઈ, તો હું સુપુરૂષ સાનો હોઇ. ૩૧
શાસ્ત્રીઇં વાત મનઈ છઇ સાહી, સોય કથા તઈં મુઝનઇ કહી;
તે વિવરી ભાખું ભ્રાત, સુપુરૂષેં બોલ તજેવા સાત. ૩૨

---

૧ એકે. ૨ યાચક.

ઘર ઘરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ [1]વાત;
ઘાત કર્યાની મ કરેસ ગૂજ, કહઇતાં દૂખ ઉપજસે તુઝ. ૩૩
માંન ભ્રષ્ટ કુણ ઠામિ થયો, વાત કરંતાં મહિમા ગયો;
માંન મુહુત ન દીધુ ક્યાંહિં, સુપુરૂપ જાંણી રહે મનમાંહિં. ૩૪
દરિદ્રપણાની મ કરીસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા;
જેણી વાતઇં અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય. ૩૫

[2]કદીયક સુપુરૂષ આગલિ કહે, નિશ્ચે કાંમ જો થાતું લહેં;
ઠાંમિ ઠામિ જો લવલવ કરે, તો તે નર મૂરખમાં સરે. ૩૬
તું પંડિત નહી મૂર્ખમાંહિ, મનની વાત ન ભાખઇ કિહાં;
જોતાં જોતાં ભમતાં નેટ, સુપુરૂષ જાંણી પામ્યો પેટ. ૩૭

જો ભગવતનુ કીધું હસ્યઈ, ગૂજર દેસનું રાજ મુઝ થસ્યઈ;
તો તુઝ દૂખનો આણું છેહ, જીમ સુખ પમિં તાહરી દેહ. ૩૮

શુભ વચને સંતોખી તિહાં, જા સુપુરૂપ તુઝ મંદિર જીહાં;
તાહરી વાત મુઝ નવિ વીસરઈ, જીહા લગઇ જીવ કાયામાં ધરઇ. ૩૯
અસ્યું કહીને ચાલ્યો જસે, શેઠ [3]સરીહો મિલીઓ તસઇં;
કુંમારપાલ દીઠો તેણઈ ઠાય, પદ્મ ઝલકઈ જીમણે પાય. ૪૦
તાંમ સરહીઓ બોલ્યો ત્યાંહિ, આગઈ સ્વામી દઇથલીમાંહિ;
કુંમારપાલ પગિ પદ્મજ હતું, ઘણઈ કાલે થયું તવ છતું. ૪૧

સહી તું કુંમારપાલ મહારાજ, થોડઈ દિવસ તુઝ થાસ્યઇ રાજ;
પંડિત જોતિષીએ મુખિ વાત, અઢાર દેસનો થાઇસ નાથ. ૪૨
સ્વાંમી તવ કરજે મુજ સાર, ફેરી કરતાં ગયો અવતાર;
યોગીનીપરિં ઘરિ ઘરિ ભમુ, ભૂખ્યો તરસ્યો રાતિ જીમું. ૪૩

---

૧ તાત. ૨ કબહીક. ૩ સરહીયો ૪ હોસ્યે.

વલી વાહણઈ ઉઠી સચરૂ, બાંધઇ મોટો કોથલ ઘરૂં;
મયલઈ વસ્ત્રઇં પૃથવી ભમું, ઉદર પુરણા એણીપરિ કરૂં. ૪૪

મધુર વચન મુખથી બોલતો, આતમ અચબ તિહાં ખોલતો;
કુમારપાલ તવ કરઈ વિચાર, વિનયવંત એ પુરૂષ સુસાર. ૪૫

વિનયે દેવ દેવી વસિ થાય, વિનયે નાગતણુ વિખ જાય;
વિનયે વાઘ ગજ બલીઆજેહ, નીચા નમણા થાઈ તેહ. ૪૬

વિનયે કરી ગુરૂ વિદ્યા દિઇ, વિવિધ વસ્ત વિનયે પાંમીઈ;
વિનયે વેઢિ રણિ ન કરઈ સૂર, વિનયે ન મરઇ વીછી અંકૂર. ૪૭

વિનયવંત સરહીઓ જેહ, વચને ટાઢીક કરતો [1]દેહ;
સબદ સુંણતાં અતિ આણંદ, હરખી બોલ્યો કુંમરનિરંદ. ૪૮

અરે! પુરૂપ! ચિંતા પરહરિ, રાખે તુ મન નિશ્ચલ કરી;
વિનય કર્યો તુઝ ફલસઈ નેટ, હુ રાજા તું નગરી શેઠ. ૪૯

અસું કહી નઇ ચાલ્યો રાય, જાતાં પથઈ ભૂખ્યો થાય;
ધૂજે કાયા કરતો દુખ, ત્રિણિ દિવસ નર વેઠઈ ભૂખ. ૫૦

પેટે પાટો બાંધી કરી, નગરમાંહિ ચાલ્યો પરવરી;
તિહાં એક કલબણી સાંહમી મલી, કુમારપાલ દેખીનઈ ટલી. ૫૧

પંડિત ભૂખનઇ સરિ નાંમ, લજાવી [2]મુંકયા તેહઇ ઠાંમ;
કુંમારપાલ બોલ્યો ઉલસી, દિઇ રોટી એક થઇ મનિખુસી. ૫૨

તવ તે કલબંણુ બોલી ચગ, દીસઇ હાલી કોઇ જડંગ;
ઉભો અંન માગઇ એણઇઠાંમિ, હુ જાઉ સુત ભોજન કાંમિ. ૫૩

અવગુણ પુંઠિઇં જે ગુણ કરઇં, પર અરથઇં નર પોતઇં મરઇં;
અધમજાતિ નર અભખ ન ખાય, પાપી કુલનઇ નહિ હિસાય. ૫૪

---

૧ તેહ ૨ મુકાવી

સ્ત્રીઇં પ્રાર્થ્યો જે નવિ ચલે, નિરધન પરભોજનથી ટલે;
ભૂખ્યો રહીનઇં આપઇ આહાર સાતઇં મુકિતતણા ભજનાર. ૫૫

અધમપુરૂષ મૂરખમાંહિ તે સરે, હુંતે હાથ તે નવિ વાવરઇ;
અછતઇં શું આપઈં આહાર, લીધુ દરિદ્ર કુલઇ સંચકાર. ૫૬

દીધા વિણ દારિદ્રી હોય, ભૂખઇ પાતિગ કરતો સોય;
પાપ પસાઇ નરગઇ જાય, મરી જીવ દારિદ્રી અવતરે. ૫૭

કરી પાપ વલી નરગઇ ફિરઇ, પુનરપિ દારિદ્રી અવતરે;
દીધાવિણુ નવિ પાંમઇં ખરે, જનમ મરણ નિંચઇ કુલિકરે. ૫૮

દાંન વિના નીચઈ કુલિ ગઇ, કર્મ સયોગઇ કલખણિ થઈ;
આગલિ પણિ દીસઇં નિરધન, તે કિમ માગ્યું આપે અન્ન. ૫૯

હઇડિં વિચારઇં ગુજરરાય, ન દીઇ સારી કરતા માય;
કાલ, ભાવ તિહાં મન વિશ્વાસ, લીધી રોટી ઝુટી છાસ. ૬૦

દૂહા.

છાસ લેઇનઇં ચાલીઓ, કીધો આપ વિચાર;
ખ. લેખણ નઈ માગવું, ત્રિણિસરિ ધિઃકાર. ૬૧

ઉપઇ.

માગ્યાં સમુ નહિ માહું કોઇ, આતમ હ્રદય વિચારી જોઇ;
માન ભ્રષ્ટ નર માગીઇ થાય, સકલ લોકમાં મહિમા જાય. ૬૨

જીહાંલગઇં તપીઓ તિહાંલગઇં ગુણી, માગણ નવિ જાય પરભણી,
રૂપવત રાગાંગી જેહ, માગી મુહુત ગુમાવઈ તેહ. ૬૩

ધરમી કરમી લજાવત, શીલવંત સત્યવાદી સંત;
ઉત્તમ કુલ આચારિ તિહાં, પરઘરિ હાથ ન નીચો જીહાં. ૬૪

ભણ્યો ગણ્યો વિચક્ષણપણો, માગિઈ મુહુત ગયો કવિતણો;
વિનય વસ્ત્ર સું કિજેં વડઇ, જે ન રહઈ પોતાનેં ઘડઇ. ૬૫

માંન મુહુત તસ નાસી ગયુ, વીસ વિસામાં કાંઇ નવિ રહિઉં;
નીચા નમણો નેં વાચાલ, વિજ્ઞાંની સૂરા નઇ ગાલિ. ૬૬

વેયાવચ નઈં પરઉપગાર, માંગ્યઇ ગુણ તે કીધા છાહાર;
થોડા બોલો તિહાં પણિ ગમઈ, જો ભીખેં ભોજન નવિ જમઇ. ૬૭

મંત્ર યંત્ર તંત્ર નઇ મૂલ, માગતાં ગુણ મલીઆ ધૂલિ;
નાંના મોટા ને સુરપતી, માગીઇ લઘુતા જે નરપતિ. ૬૮

સુપુરૂપ હુઈ તે સુણ્યો વાત, દીજઇં પણિ નવિ ધરીઇ હાથ;
કુમારપાલ કહેં સાચું કવું, ગૃહસ્થતણેં ભુંડું માગવું. ૬૯

સુકવિ કહઇ સુણિ માહારા ભ્રાત, મગ્યાની તું મ કરીસ વાત;
માગિઇ માંન રહીત તે હોઇ, સજન સગાં નવિ માંનઇ કોઇ, ૭૦

મગર નહીં તું વગડઈ રહીઈ, સજન કનઈ માગણ નવિ જઇઈ;
મંદિર થી રૂડો ઝુપડો, માગણ મમ જાઇસિ ઢૂંકડો. ૭૧

શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, તેહથી રૂડુ કોહિઉં ધાંન;
તજે પટોલા ખાસર ખાસ, પણિ મમ કરયો પરની આસ. ૭૨

પલંગ, પછોડી પોઢણુ પાટ, તેહથી રૂડી ત્રુટી ખાટ;
અશ્વ તજી પાલા ચાલવું, પણિ જગમાં ભૂડું માંગવું. ૭૩

સુખીઆથી દુખીઓ તે સાર, ચંદનથી અગિ સખરો છાર;
જીવ્યાથી તે મરણ સનાથ, પણિ [1]ઉ દીજઇ નવિ તે હાથ. ૭૪

રંગિ રાતો તબોલહવાંન, તેહથી રૂડાં ગુદી પાંન,
વિષથી વિરૂઉ અમૃત જાણિ, માગી ન કરીસ ગુણની હાણિ. ૭૫

---

૧ નડિ જોડિ જે જન હાથ.

ગાય, ભઈંસ, બહુ માગી જડી. તેહથી બહુ નહિ આંહિં ભોડી;
પણિ પોતાની લજ્જા રાખિ, દીન વચન મુખથી નવિ ભાખિ. ૭૬
કારણઈ પડ્યઇ જે રાખઈ લાજ, તે નર પામે મોટું રાજ;
કવિયણ કહઇ વિમાસિ એમ, ભાગ્ય વિણ ન પામઈ તેમ. ૭૭
અસ્યુ વિમાસી ચાલ્યો વલી, આગલિ જતાં જાંનજ મિલી;
કુંમારપાલ વિમાસઇ ત્યાંહિં, ચાલી આવ્યો જાંનજ માંહિં. ૭૮
કીધું જાંનવટી ગેહ જાહાર, ઊભો તિહાં રહ્યો નેપુણિયાર;
જમવા ઉતરી છઇડાંરે જાંન, કુંમારપાલ તિહાં માંડ્યા માંન. ૭૯
કાછડ બીડી નઇ સજ થયો, વાસો મ્હેલે મનિં ગહગહ્યો;
સકલ પુરૂષ ઓઘોલે નાર, કુંમારપાલ તિહાં ધુઇં પાય. ૮૦

દુહા.

કબહી માણસ લાખ લહઇ, કબીક લાખ સવાય;
કબીક માણસ કોડિ લહઇ, જબ વાગ્યો વાઉ કુ વાય ૮૧
દૈવ નચાવે જેણીપરિં, તિમ નાચેં રંક રાય;
કુંમારપાલ નર સારીખા, પરના ધૂઇ પાય. ૮૨

કુંડલીઆં.

કિસદિન અલુણા અન્ન કે બો પરિ સલુણા,
કિસદિન દુર્જન સેતિ ગોઠ કે સજ્જન બહુગુણા;
કુની હાંહાં ભાઈ દૈવ નચાવે નાચી,
સોઈ પરી નચણા. ૮૩

ચઉપઇ.

પાય પખાલઈ મનમાં આસ, મુઝને નાંહી મુકઈ નિરાસ;
જાંન વિહી તિહાં ભોજન કરઈ, કુંમારપાલ તિહાં પાંણી ભરઇ. ૮૪

સકલ પુરૂષ જમીઆ તેણીવાર, ન કરી કુંમારપાલની સાર;
મૂઢ મતિ નર નારી બાલ, ભૂખ્યો રાખ્યો નર ભૂપાલ. ૮૫
આગઇ હવો એક[1] કિરપી શેઠ, જીહાં જીમ્યો તિહાં કીધી વેઠ;
કિરપી સઘલામાંહિં સરઇં, સરોવર પાલ રસોઇ કરઇં. ૮૬

ઢાલ.

રાગ—ગોડી—રાગ વસંત.

એક પંથી રે, આવી સરોવર પાલિ જમતો;
તેણેં અવસરિ રે, લુંડી તિહાં આવ્યો સરોવર ભમતો. ૮૭
નર સાહમુ રે, પહઇલું કરી વિનય વિવેકઇં જાઇં;
નર કિરપી રે, તિહાં અંસ ન નીપાઇ નિગુણાં સોઇ. ૮૮
તવ બઇઠો રે, લુંડી પગ ઉધા ઘાલી;
નર ભૂંડો રે, તુહઈ તસ રાબ (ન) રોટી નાપી. ૮૯
પછઇં જોતો રે, રોતો તે માગે પુંછ હલાવી;
પણિ પાપી રે, પુરૂષા તસ તુહઈ મહઇર ન આવી. ૯૦
તવ લુંડી રે, સૂતો તે પડતો પેટ દેખાડી;
પણિ શંકડો રે, રોટી નવિ નાંખઇં કડકો ફાડી. ૯૧
તવ ઉઠીઓં રે, આઘો નર સાંહમો ચાલી આવે;
પણિ તોહે રે, દુષ્ટ નવિ આપઇ બઇઠો ખાવઇં. ૯૨
પછઇં કૂતો રે, ભૂખ્યો પગ કણું હલાવઇ,
તે બઇઠો રે, ઝાડઇ તસ કરૂણા નહીં મનમાંહિં. ૯૩
તવ લુંડી રે, લાજ્યો મુંકી આસનઇ તિહાં સૂતો,
તવ વિરૂઓ રે, ખીજી દેખાલ મારઇ વૂતો. ૯૪

---

૧ વરૂવો.

તવ હુંડી રે, ચાલ્યો તે તિહાં પંથી નઇ રોઇ;
તિમ જાંનવી રે, જગમાં તે સરીખા દુષ્ટ [1]જોઇ. ૯૫

દૂહા.

દુષ્ટી તે જગિ જાંણીઇં, મતિ હીણા નર મંદ;
વિવેક હીન જાણી કરી, ખીજો કુંમરનિરંદ. ૯૬
ચીર પીતાંબર પામરી, સાર પટોલા પટ;
સકલ વસ્ત દ્રવિ લહીઇં, વિવેક ન લહીઇ હટ. ૯૭
વિવેક કિસ્યો નરનઇં હોઇ, જે પંડિત દાતાર;
વિવેક [2]શિખ્યો નર જાં નહી, કિરપી અને ગમાર. ૯૮
ભક્તિ કરી મઇ એહની, એણઇં મુજ ખબરિ ન લીદ્ધ;
વિવેક હીણ જાંણી કરી, કુંમરઇ ક્રોધજ કીધ. ૯૯

ચઉપઇ.

કુંમારપાલ ખીજ્યો મનમાહિ, પૂછી જાતિ વણિગની ત્યાંહિં;
જાંણ્યા પુરૂષ મિલ્યા એ ધાટ, જાંન વાંણીઆ જાતિ લાડ. ૧૦૦
કુમારપાલ તિહાં કરઇ વિચાર, કઠિણ કઠોર અદાતા અપાર;
સું સીખામણ દીજઇ આજ, કરૂં ભક્તિ જવ લહઇસુ રાજ. ૧
અસ્યું વિચારી કુંમરનિરંદ, ભૂખઇ કાયા હુઇ મંદ;
એણેં અવસરિનૃપ[3]આવ્યોજીહાં, એક ફૂડલીઓ દીઠો [4]તિહાં. ૨
તેણઇ પુરૂષે માંડયુ રાંધણું, કુંમર વિવેક કરે અતિઘણું;
ઇંધણ પાંણી આણી દીઇં, નૃપ નઇ ભૂખ્યો જાંણ્યો[5]ઘીઇ. ૩

---

૧ હોઇ. ૨ વિવેક ન કર્યો નર જાનવી. ૩ ઉભો. ૪ આવ્યો.
૫ હીઇ.

રાંધ્યાં અંન ઘીસું વિવેક, વણિગ્ વિવેક ન ચૂકઈ રેખ;
અંન પાંન ઘૃત નઇ શાલનું, ભૂપ તણઇ દીધું અતિ ઘણું. ૪
જેણેં દીધુ તેણઇ દેવાય, નદી ખણિ જલ પ્રગટ થાય;
મોટા ડુંગર મધ્ય મઝારિ, ખણતાં ટીપ ન લહીઇં વારિ. ૫
કૂડલીઓ જાતિં દાતાર, નદી સરિખો નર મહા સાર;
શાસ્ત્રસુણ્યાવિણશુભમતિ જેહ, કર્મ ગોગે પડઈ છે તેહ. ૬

ઢાલ.

વિચરત વિચરત આવીઓ, પ્રણમુ શ્રી મંધરજી-એ દેશી.

કર્મ ગોગઇ સહઇજીં પડઇ એ, આતમ નઇ ગુણ એહ;
દાન શીલ તપ ભાવનારે, પરઉપગારી તેહ આતમજી-
શુભ મતિ આણોરે. ૭

કાંઇ કરજે તત્ત્વ વિચાર, મમ હારીસ નર અવતાર;
કાંઇ કરજે પર ઉપકાર, નર ભવનુ એ ફલ સાર-આ૦ ૮
વિનીતપણું સહઇજઈ અછેરે, જીન પૂજાની ટેવ;
પર અવગુણ નવિ ઉચરઈ, સુપુરૂષની કરો સેવ-આ. ૯
દયા ઘણી જસ જીવમાંરે, દાખિણનું ગુણ સાર;
અલ્પ કસાઇ ઉપશમઇ રે, સહઇંજી થોડો આહાર-આં, ૧૦
શાસ્ત્ર સબ્દ સહઇંજી રૂચઇ રે, ઉપજઇ આપ વિવેક;
સહઇજી અંમૃત બોલતો રે, કઠિણ વચન નહીં એક-આ. ૧૧
અલ્પ રાગ નર જેહનઇં રે, સહઇજી થોડો દ્વેષ;
પ્રેમ ધરઇ મનમાં ઘણો રે, દેખી મુનિવર વેષ-આ. ૧૨
હાસ, વિનોદ, કુડા નહી રે, સહઇજઇ થોડો ભોગ;
અલ્પ ગાંન માયા તસી રે, પ્રાંહિં થોડો સોગ-આ. ૧૩

સહઇજીં જૂઠું નવિ ગમઇં રે, પ્રાંહિં થોડો લોભ;
ભવ્ય જીવ જગમાં અસ્યાજી, સહઇ જઇ તેહની સોભ–આ. ૧૪

ગુરૂ ઉપદેસ વિના વલી રે, કર્મ ગોગઇ ગુણ હોઇ;
વિવિધ જાતિના પંખીઆ રે, પંચ વર્ણ તન જોય–આ. ૧૫

નીલકંઠ કુણઇં ચીતર્યો રે, કાગ કીઆં કુણઇ શાંમ;
સુપુરૂષને શુક પખીઆ રે, સહજેં જપતાં રાંમ–આ. ૧૬

હસ્તી દતુસલ કુણઇં ઘડ્યા રે, અઘડ હુઆ કિમ ઉંટ;
દિવ્ય રૂપ નર એકનું રે, જનમ તણાં એક ઠુંટ–આ. ૧૭

સીહણી જણિયુ બાચડું રે, જણતાં દીઠો [1]સાપ;
તિહાં થકી અતિ ઉછાલ્યો રે, લીધું મસ્તગિ ભાગ–આ. ૧૮

તેહનઇ કહો કુંણ શીખવે રે, સહઇજતણા ગુણ દેહ;
અમૃત અંબ કડૂ આ કર્યા રે, સહઇજી હુઆ એહ–આ. ૧૯

સહઇજીં સુપુરૂષ રૂઅડો રે, સહઇજીં નહીં વિજ્ઞાન;
સહઇજીં મુખ મધૂર લવે રે, સહઇજી દેતાં દાન–આ. ૨૦

સહઇજી દાન સુપુરૂષ દીઇ રે, ફૂડલીઓ સીરાજ;
રાય પ્રશંસી અતિ ઘણું રે, વણિગૂ વિવેકી આજ–આ. ૨૧

ઉપઇ.

આજ ફૂડલીઓ વડ દાતાર, કીધી કુમારપાલની સાર;
રાય કહઇં તઇં દીધું મુદા, કહઇ ઓસકલ થાસ્યું કદા. ૨૨

જીહારઇં થાઉ હું ગૂજરધણી, તિહારઇ તુ આવે મુઝ ભણી;
તઇતુ ભકિત કરી છો ઘણી, જાતિ જણાવે સહુ આપણી. ૨૩

---

1 નાગ.

દૂહા.

અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યો, થોડો દૂસમ કાલ;
એણઇ અવસરિ જેસંગદે, મરણ કરઇ ભૂપાલ. ૨૪

પઇ

જેસંગ મરણ કરઇ જેણીવાર, વેગઇં તેડ્યા મંત્રી ચ્યાર;
કૃષ્ણ દેવ કાન્હડદે જેહ. સાંતુ સાજણ તેડ્યા તેહ. ૨૫
રાય કહઇ સુંણિ [1]મંત્રી વાત, મુઝ કંઠિઇં તુહ્મો વાહો હાથ;
કુંમારપાલ ન દેવું રાજ, અસ્યું વચન ભાખઇ મહારાજ. ૨૬
રાય વચન રાખેવા કાંમિ, કંઠિઇં કર વાહઇ તેણેં ઠામિ;
તવ હરખ્યો જેસંગદેરાય, મરણ લહી નિજ થાંનકિ જાય. ૨૭
સગાં સજન મંત્રીજન મલી, મસાંણ ભોમિ લેઇ ગયા વલી;
અગર [2]કપૂર સુગંધી સહઇં, આણી વેગ લગાવી ચહઇ. ૨૮

ઢાલ.

રાંમ ભણઇં હરિ ઉઠીઇ—એ દેસી–રાગ રામગિરિ.

સોના વરણીરે ચહઇં બલઇ, રૂપાવરણી તે હ રે;
કુંકુમ વરણી રે દેહડી, અગનિ પરજાલીઅ તેહરે. ૨૯
માંન મ કરસ્યોરે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે;
સુરનર કિંનર રાજીઆ, અંતિ મૃતિકા સર્વરે–માં. ૩૦
જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા તે પાગરે;
તે નર પોઢયારે પાધરઇં, ચાંચ દિઇ સિરિ કાગરે–માં. ૩૧

---

૧ મોરી. ૨ ધુપ.

જે નર ગંજીરે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાનરે;
તે નર અગનિરે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાનરે—માં. ૩૨

ચીર પીતાંબર પહેહરણઈ, કહિઈ કનકના તે હારરે;
તે નર અંતિં માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સારરે—માં. ૩૩

જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર ખંધિરે;
તે [1]નર અંતિરે લેઇ ગયા, [2]દેહઇ દોરડાં બંધરે—માં. ૩૪

ચઉસઠિ સહસ અંતે ઉરી, પાયક છનું તે કોડિરે;
તે નર અતિરે એકલા, સૂતા ચીવર ઓઢિરે—માં. ૩૫

જે જીહા તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય એ સાથિરે;
એહ સરૂપજ દેહનું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિરે—માં. ૩૬

જેહસુ હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજનસારરે;
તે નર કાલિ માટી થયા, ઘડતા પાત્ર કુંભારે—માં. ૩૭

ચંપકવરણીરે દેહડી, કદલી કોમલ જાંઘરે;
તે નર સૂતારે કાષ્ટમાં, પડઇ ભડોભડી ડાંગરે—માં. ૩૮

દેહ વિડંબણ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા તું લાખરે;
જેસંગ સરિખોરે રાજીઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખરે—માં. ૩૯

ઢાલ.

તે ગિરૂઆ ભાઇ ગિરૂઆ—એ દેસી નંદનકું ત્રિસલા હુલરાવતી એ દેસી

રાગ આશાઉરી.

માહરૂં માહરૂં મ કરીસ કંતા! કંતા તું ગુણવંતારે;
નાભિરાય કુલ ઋષભ જીણંદા, ચાલ્યા તે ભગવંતારે—મા ૪૦
એ અંચલી.

---

૧ તેહને. ૨ દેહડી.

ભરત નવાણુંભાઇ સાથિં, વાસુદેવ બલદેવારે;
કાલિ સોય સમેટી ચાલ્યા, સુર કરતા જસ સેવારે—મા. ૪૧

ભરત બિભીષણ હરિ હણુ મતા, કરણ સરિખા કેતારે;
પાંડવ પચ કૌરવ સો સુતા, ૧બિરૂદ વહતા જેતારે—મા. ૪૨

નલ કૂબેર નઈ રાય હરિચંદા, હઠીઆ સો પણિ હાલ્યારે,
રાવણ રામ સરિખા સૂરા, કાલિ તે પણિ ચાલ્યારે—મા. ૪૩

દિશાનભદ્ર રાય વિક્રમ સરિખા, સકલ લોક સિરિ રાણોરે;
સગરતણા સુત સાઠિ હજારઇ, સો પણિ ભુમિ સમાણારે—મા. ૪૪

ગૂજર દેસ ધણી નરનાયક, સિદ્ધ નાંમ ધરાવઇરે;
પુણ્ય સ્યું ખૂટઇ આયસુ ત્રુટઇ, તે નર માટી થાવઇ રે—મા. ૪૫

દુ હા.

મરણ હવું જેસંગદે, દેસે વાગી વાત;
એક દિવસ શ્રવણેં સુણી, કુમારપાલ નરનાથ. ૪૬

ઢાલ.

રાગ—ધન્યાસી—ઉલાલાની.

રાય જીહારઇ રંગમાં બેઠો, કર્ણે તે શબ્દ પઇઠો;
પાટણિ નહિ કો રાય, પૂજા પાદુકા થાય. ૪૭

ઉઠીઓ કુમરનિરદો, આવ્યો ઉજેણી ઇંદો;
મિલીઓ વોશિર વિપ્રો, સજન કુંભાર મિત્રો. ૪૮

સજન કુટુંબ લેઈ સાથિ, ચાલઈ દિવસ નઈ રાતિ;
પુહુતો સિદ્ધપુરી માંહિં. કુટંબ નઇ મુકીઉ તાહિં. ૪૯

---

૧ ગરવ

દૂહા.

સિદ્ધપુરીથી સચર્યો, [1]પાટણપુરમાં જાય;
કુમારપાલ નિરંદ નઇં, સુકન અનોપમ થાય ૫૦
વેશા વહઇલી ને વારિ ઘટ, મદિરા માટી અંન;
એ ષટ્ જો સાંહમાં મિલઇ, તો પામઇ બહુ ધન. ૫૧
અગન પુષ્પ દીપક દહી, ધૃત શ્રીફલ આરીસ;
એ સાતઇ સાંહમાં મિલઇ, તો ત્રિણિ છત્રહ શીષ. ૫૨
જીવ કરેવો ચીવરી, વાંનર હરણાં [2]તેહ;
કવિ અણ કહઇ નૃપનઇ વલી, જીમણાં જાઇ તેહ. ૫૩
સાંઢ સારસ નઇ ખર તુરી, લાલી ડાવા હુતિ;
સુકવિ કવિમુખ ઇંમ કહઇ, અફલા વૃક્ષ ફલંતિ. ૫૪
શુકન વિચાર શાસ્ત્રિં ઘણા, સુહણઇં સુપન અનેક,
પરઉપકાર કારણઇં, વિવરી કહું અશેષ. ૫૫

પદ.

સુકવિ વિચાર સુપન તે કહઇં, પહઇલઇ પોહોરિ સુપનંતર લહઇં,
તેહનું ફલ એક વરસઇં હોય, બીજે પુહુર અડમાસિ જોય. ૫૬
ત્રીજઇ પોહોર સુપન નર લહિઉ, તેહનું ફલ ત્રિહું માસે કહિઉં;
ચોથઇ પોહોરિ સુપન જે થયું, એક માસિં તેહનું ફલ કહિઉં. ૫૭
સૂર ઉગમતિ વેલા લહ્યું, દસ દિવસે તેહનું ફલ કહિઉં;
વાત પિત શ્લેષમજ સહી, સુપન હુઇ તે લેખઇ નહી. ૫૮
વૃષભ, ગાય, પરવત નઇ કરી, તરૂ પ્રાસાદ ચઢઇ પરવરી;
રૂઇ, મરઇ, વિષ્ટા ચોપડે, અગમ્ય નિધાન પ્રગટ થઇ જડે ૫૯

---

૧ આવ્યો પાટણમાંહિ. ૨ જેહ.

રાજા, હસ્તી, ઘોડો, ગાય, વૃષભ કંચન જો દેખાય;
તેહનેં કુંટંબ તણી વૃદ્ધિ થાય, [૧]સુખ ભર કાલ સદા તસ જાય. ૫૦
દધિ, તંબોલને વસ્ત્ર અમુલ, બકૂલ, જાઇ, કદુકનાં ફૂલ;
મોતી, કમલ, ચંદનઇ સંખ, દીઠઇં લક્ષ્મી લહઇ અસંખ્ય ૫૧
ક્ષીર વૃક્ષ ફલીઓ અતિ ભલો, તે ઉપરિ ચઢીઓ એકલો;
પછેં વલી જાગે નિદ્રા થકી, ધન પામઈ તે થાઇ સુખી. ૫૨
આંબો, બીલી, કોઠ નિધાંન, ફલ ફલીઆ દેખઇ શુભવાંન;
સોય પુરૂષનેં વિદ્યા ફલે, ફલ્યાં દેખિ સકલ સુખ મિલેં. ૫૩
પ્રાશાદ વિષય ખાવાનું કરઈ, પછઇં સમુદ્ર ભુજાઇં તરઈ;
નિદ્રા મધ્ય અસ્યુ દેખાય, દાસ ટલી તે રાજા થાય. ૫૪
કંન્યા, દીપ, ફલ, છત્ર. ફૂલ, દીઠઇં પાંમઇ મંત્ર અમુલ;
માનવ પગની માટી ખાય, સોવન પચસઈં લાભજ થાય. ૫૫
બાહુ મંસ ભખે નરકોય, સોવન સહસ લહઇ નર સોય;
મસ્તગ તણી જે માટી ખાય, સોવન લાખ તસ પ્રગટ થાય. ૫૬
છત્ર, ખડગ નઈ વાણહી જોય, સુપને લાધાં દેખઈ સોય;
પંથ કરેવો તેહને થાય, દેસ વિદેસ તે જોતો જાય. ૫૭
પ્રવહણ બઇસી સાયર તરઈ, દેખી સુયન ઉચાલો ભરઈં;
પાછો વલઇ તવ લાવઈ ધંન, તેહથી સુખ પામઈ નિજ [૨]તન. ૫૮
પઝ્યા સઝ્યા દેખઇ નિજ દત, તેહની લખમી સહી નાસંત;
પીડા ઉપજઇ તેહનેં સહી, શાસ્ત્રિ વાત અસી સાંભલી. ૫૯
ભઈંસા ઉટડી ઉપરિ ચઢી, દખણ દસઇં નર કરતો હડી;
થોડા કાલમાં વ્યાધી તસ થાય, મારઈ કરડઇ રૂસઇ રાય. ૭૦

---

૧ સુખ ભરી કાલ તેહનો જાય. ૨ મન.

ખર ઉંટઈ અસવારજ થાય, ચઢી સોય દખણ દસ જાય;
અસ્યું સુપન નર દેખઇ સોય, થોડઇ કાલિ તસ મરણજ હોય. ૭૧

સરસ વસ્ત નેં ધૃત તેલ, અગ વિલેપન કરાવઇ છેલ;
તો તેહનઇ વલી વાંકું જોય, મરણ લહઈ નર નિશ્ચઇં સોય. ૭૨

રાતાં ચીવર પહઇરી નારી, રક્ત વિલેપન હાથિ વિચારી;
કાલાં ચીવર કાલાં વિલેપ, સાંહમુ મિલઈ કરઇ જમઘરિ ખેપ; ૭૩

ધોલાં વસ્ત્ર સ્ત્રી પહઇંરી કરી, શ્વેત વિલેપ હાથિઈં કરી;
સુપને સુંતાં દેખઇ અસ્યું, સઘલઇથી ધન આવઇ ધસ્યું. ૭૪

નિદ્રાવસિ નર આખ્યો મિલિ, કોઇક પુરૂષનઇ બાંધી વલી;
તેહનઈં પુત્રતણું ફલ જડઈં, પણિ તેહનઈં ઉચલવુ પડઈં. ૭૫

ઢાલ.

તે ગિરૂઆ ભાઈ તે ગિરૂઆ—એ દેસી—રાગ આશાઉરી.

નંદનકું ત્રિશલા દૂલરાવતી—એ દેસી.

ધોલો સર્પ નઈ જીમણઇ હાથિ, સૂપનઇ ડસતો દેખઇરે;
દસમઈ દિવસ તે સહસ સોનૈયા, ગણિ લિઇ [1]તસ લેખઇરે. ૭૬
સુપન વિચાર સુંણો નર સહુઈ—આંકણી.

કૌંચ પખી નઇ કુરકુટી, સુપનઈ બાંધી જાગઇરે;
સોય સુકુલની પાંમઈ કન્યા, કર્મ ભોગલી ભાંગઇરે—સુ. ૭૭

સૂર શશીનું મંડલ દેખઈ, હઇડઈ હર્ખ ન માયરે,
વ્યાધિ રોગ તસ દૂરિ પલાઇ, દેહ કનકમય થાયરે—સુ. ૭૮

---

૧ નર.

વૃષભ, તુરંગ, ગજ, રથ સુપનઈં, તે ઉપરિ ચઢી રોઇરે;
દેસ દેસની લખમી આવી, સોય પુરૂષ ઘરિ જૂઇરે–સુ. ૭૯

સુંપનઈં દધિકો દિઇ આપનઈં, તો ઘરિ ઋધ્ધિ ભરાઇરે;
ઘરિ આવી કો ઘૃતઈ નાહઇ, તસ ઘરિ કદલ થાઇરે–સુ. ૮૦

સુપનઇ દધિ ખાતા જસવાધઈં, જલો તણો ડક વારૂરે;
વીંછી નાગ ડસ્યા તે રૂડા, ધન પામેં પુણ્ય સારૂરે–સુ. ૮૧

સરોવરમાંહિ નર નિદ્રામાહિ, [1]કમલપતિ ખીર ખાઇરે;
સોય સુપન જગમાહિં મોટું, પૃથવીરાય થાયરે–સુ. ૮૨

સુપનવિચાર કહિઓમઈ માંડી, તેહમાં સુપન જે [2]વારૂંરે;
સોયસુપન શ્રીકુંમરનિંરદ(ન)ઈ નિદ્રામાંહિ [3]સારૂ રે–સુ. ૮૩

દૂહા.

શુભ સુકનઇ નૃપ આવીઓ, પઇઠો પાટણમાંહિં;
કૃષ્ણ દેવનઇં જઇ મિલ્યો; ભગની પ્રેમલ ત્યાંહિ. ૮૪

ઢાલ.

ભમરાની–રાગ ગોડી.

પ્રેમલદેવી પ્રેમસું મન ભમરારે, સુંકઇ જલ અંઘોલ લાલ મન ભમરારે.
દૂર્ગા દેવી તેહમાં મ. ઝીલઈ કરઇ કલોલ લા. ૮૫

કુંમારપાલ જોઇ કરી મ. બોલ્યો મધૂરી [4]વાણી લા.
જો મુઝ રાજ ગુજરતણું મ. એ તુ મુઝ મસ્તિગિનાચ લા. ૮૬

દૂર્ગા ઉડી પ્રેમસું મ. બઇઠી ઉત્તમ અગિ લા.
નાચઇ કૂદઇનઇ રમઇ મ શબ્દ કરઈ મનિ રંગિ લા. ૮૭

---

૧ પત્ર. ૨ મીઠારે. ૩ દીઠારે. ૩ વાચ.

તિહાં એક સુકુનજ પાઠકી મ. બોલ્યા મધુરી વાંણી લા.
રાજ થાસઈ દિન સાતમઈ મ. નૃપ વધસ્યઇ તુઝ આંણુ લા. ૮૮

એણઇઅવસરિપાટણવિષય મ. સુભટ મલી કરઇ રાજ લા.
મંત્રી આપ વિચારતો મ. કોહોનઇ દેસું રાજ લા. ૮૯

એક રાવત તિહાં અતિભલો મ. જેસગનઈ કુલિ જેહ લા.
મંત્રી સહુજ મિલી કરી મ. થાપ્યો રાજા તેહ લા. ૯૦

સિંધાસણ બિઇસી કરી મ. બોલ્યો મૂરખ તાંમ લા.
રાજ તુહ્મો મુઝ આપીઉ મ. કહો સુ કીજઇ કાંમ લા. ૯૧

તવ મંત્રી મુખી બોલિઆ મ. ફુટો તુહ્મોં કપાલ લા.
સીંહ થાનિક બઇઠો સહી મ. ન ટલી જાતિ શિઆલ લા. ૯૨

તવ તેહનઇ ઉઠાડીઓ મ. બીજો રાવત સાર લા.
તેહનઇ રાજી બઇસારીઓ મ. ભીતિ વિના સ્યો ભાર લા. ૯૩

ગાત્ર ભંગ તે નર થયો મ. ત્રૂટિ તેહનઇ કહઇડિ લા.
નીચૂં જૂઇ મનિ બીહેં મ. રાજ થકી ભલી હઇડી લા. ૯૪

નિસત્વ નર જવ જાંણીઓ મ. તવ ઉઠાડઇ વીર લા.
ગંગામાંહિં પખાલીઇ મ કેશ ન થાય હીર લા. ૯૫

અન્ય સુભટ તેડી કરી મ. થાપ્યો ભલ ભૂપાલ લા.
તિલક વેલા તે બોલીઓ મ. રહો, લૂઈ આવુ કપાલ લા. ૯૬

ઉઠી નિસત અલગો રહઇ મ. નહી તુઝ રાજ સોભાગ લા.
માંન સરોવર ઝીલીઓ મ. કાગ ન થાઈ હંસ લા. ૯૭

દૂ હા.

કાગ સરીખો નરપતિ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર,
મત્રી પુરૂષ મિલી તિહાં, કરતા બુદ્ધિ વિચાર. ૯૮

ચઉપઇ.

મંત્રી વ્યાર તવ કરઇ વિચાર, દીધા બોલનો કિસ્યો વિચાર;
કૃષ્ણદેવ કહઈ ઉપાય, જીમ આપણપો બોલ ન જાઈ. ૯૯

એક સિંણગારી તિહાં હાથણી, મહાત શિખામણ દીધી ઘણી;
કલસ હાથણી સૂઢિઇ કરી, પાટણ વન જાજો પરવરી. ૧૦૦

જીમણુંઈ પાસેં કુંમરનિરંદ, ઢોલ્યો કલશ ધરી આણંદ;
એણીપરિ શિખવીઓ કુંતાર, પઢો વજાવ્યો તેણીવાર. ૧

ક્ષત્રી સુભટ સહુ સજ થયો, રાજાનઈ અરથિ આવિયો;
કલસ હાથણી જસ ઢોલ સઇં, તે પૃથવીપતિ રાજા થસઇં. ૨

અસી વાત હવી પુરમાંહિ, સુભટ લક્ષ્ય મિલ્યા [૧]તવ ત્યાંહિ;
રાજ થકી ચાલી હાથણી, મુખ મરડી ન જૂઇ કઇ ભણી. ૩

કેતા નર આઘુ મુખ કરે, કેતા નર આડાં ઉતરઈં;
કેતા ભૂમિથી ઉચા રહઇ, કેતા કીર્તિ વચન મુખિ કહઈ. ૪

કેતા નર મુખિ બોલઇ ભાંડ, કેતા કહઇ કિહાં જાસ્યઇં રાંડ;
કેતા કહઈ એ કહઇ નઇ જૂઇ, [૨]કેતા કહઇ જઈ પડસ્યેં કૂઇ. ૫

લોક તણાં મુખ જેહવાં લોક, કરવા કૌતુગ મિલીઆ થોક;
એક દોડઇં નર એક આરડઇ, એક હાથણી નઇ પાગે પડઈ. ૬

અનેક વચન નર મુખથી કહઇ, પણિ હાથણી નવિ ઉભિ રહઇ;
શેઠ, સેનાપતિ, સાર્થવાહ, મુંકી હાથણી વનમાં જાઇ. ૭

આવી કુંમરનિરંદહ જીહાં, કનક કલસ સરિ ઢોલઈ તિહાં;
જય જયકાર શબ્દ તિહા હોઇ, પુણ્ય કરઈ તે ન કરઇ કોઈ. ૮

---

૧ નર. ૨ આવી જઇ નઇ ફરઇ પડઇ.

ઢાલ

પ્રણમું તુહ્મ સીમધરજી–એ–દેસી.

પુણ્યઇં ગજરથ ઘોડલાંજી, પુણ્યઇ પુત્ર વિનીત;
પુણ્યઇં દીર્ઘ આઉખુંજી, પુણ્યઇં મહીપતિ મિત. ૯
સોભાગી પુંણ્ય સમો નહીં કોઈ.
૧શત્રુસાહમું નવિજૂઇ (સકે)જી, પ્રીતિ પુણ્યસું હોય;
સોભાગી૦ આચલી. ૧૦
પુણ્યઇ ભોજન દેવનાંજી, પુણ્યઇ સૂશીલી રે નારિ;
પુણ્યઇં સુંખભરી જીવીઇજી, ગજ ગાજઇ ઘરબારિ–સો. ૧૧
પુણ્યઇ મંદિર માલીઆજી, પુણ્યઇં રૂપ ઉદાર;
પુણ્યઇ કમલા ઘરિ રમઇજી, પુણ્યઇ ભોગ સુસાર–સો. ૧૨
પુણ્યઇં ચીવર અતિ ભલા, સુખ બહુ સિય્યારે સોય;
પુણ્યઈ જી જી સહુ કરઇજી, વચન ન ખંડઇ કોય–સો ૧૩
પુણ્યઇં બંધવ બહઇનડીજી, પુણ્યઇ માત પિતાય;
પુણ્યઇં સુર સેવા કરઇજી, પુણ્યઇ જસ બોલાય–સો. ૧૪
પુણ્યઇં દેસ અઢારનુંજી, કુમર નરેશ્વર રાજ;
પુણ્યઇં પાટણ બઇસિણુજી, પુણ્યઇં પામ્યુ રાજ–સો. ૧૫

પઈ

પુણ્ય તે કુમર નરેશ્વર ઘણુ, સાહચ્ય તે કૃષ્ણદેવહ તણુ;
નીરભર્યું નવિજાઇ વિણ ઘડઇં, વાડિ વિના વેલો નવિ ચઢઇ. ૧૬
ધનુપ વિના નવિ ચાલઇં તીર, તરવર નવિ વાધઈ વિણ નીર,
પવન વિના નવિ ચાલઇ વાંહણ, કાયા તો જો માહિં પરાંણ. ૧૭

---

૩ સત્ત કોડિ.

વિણ નિસરણી કિમ ચઢાય, સુભટ સાહાય્ય વિના સ્યો રાય;
બાલ પુરૂષ જન ગરઢો થાય, લાઠી સાહાય્યઇ ચાલ્યો જાય. ૧૮

સાહાય્ય તણી છઈ મોટી વાત, કેસી ગ્રહઈ પરદેસી હાથ;
વાંમ સાહાય્ય સગ્રામહ રાંમ, તો તેણઇ કીધુ પુણ્યનુ કામ. ૧૯

ચંડ કોસીઓ સુભગતિ વર્યો, જો વીરઇ સરિ હાથજ ધર્યો;
ગયો દેસ સઘલો તો વલ્યો, જો પાંડવનઇ કાહ્નડ મલ્યો. ૨૦

હનુ આવ્યો રામ નઈ કાજી, કુમરનિરંદ બનેવી સાય્ય;
કરઈ દેસ અઢારનું રાજી, બઇઠો વયરીના મુખ ભાંજી. ૨૧

દૂહા.

વયરી મુખ ભંજી કરી, બઇઠો નૃપતિ રાજી;
મંત્રી શેઠ [૧]મિલી તિહાં, આવ્યાં ઉચ્છવ કાજી. ૨૨

ઢાલ.

ભમરાની રાગ ગોડી.

મંત્રી સહુ મિલી કરી મ. પ્રણમઈ કુંમરનિરદ–લા.
રાજ તિલક [૨]કાઢઈ સહી મ. દીપઈ જીમ દિણંદ–લા. ૨૩

સેઠ સેનાપતિ તિહાં મલી મ. વિનવીઓ મહારાજ–લા.
કહો કેહીપરિ પાલસ્યો મ અઢાર દેસનુ રાજ–લા. ૨૪

ઉંચો સાસ લેઇ કરી મ. ઉઠિઓ નૃપ તતકાલ–લા.
ખડગ બલિ [૩]નૃપહુ સહી મ. નવિ માનઇ તતકાલ–લા ૨૫

લખમી [૪]કહઇ નવિ લખી મ સૂર હુઈ તે ખાય–લા.
વસુધા વસિ છઇ સુભટ નઇ મ. ભૂજા બલિ હુઓ રાય–લા. ૨૬

---

૧ મલિ કરિ. ૨ કરઇ. ૩ હુ મહિપતિ. ૪ સાધારણ એ છે.

સંવત અગ્યાર નવાંણુઇ મ. માગશિરઇં મંડાણ–લા.
કાલીચઉથઇ થાયના મ રાય અખંડજ આંણ–લા. ૨૭

દૂહા.

અખડ આગન્યા રાયની, માંનઇ તે સહુ કોય;
ગજ રથ ઘોડાં લેઇ કરી, ભૂપ તણું મુખ જોય. ૨૮

મણી [1]મુક્તાફલ થાલ ભરી. વધાવઇ નર–નારિ;
પાંચ શબ્દ વાજઇ વલી, તોરણ બાધ્યા બારિ. ૨૯

ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિકા થાય;
કુંમરનિરદ કેસરી, લીલ કરઈ મહારાય. ૩૦

રાજ કરતો ચિતઇ, હું ભમીઓ બહુ ઠાંમિ;
ગુણ તેહના નવિ વિસરઈ, જે આવ્યા મૂઝ કાંમિ. ૩૧

અવગુણ પુઠિઇ ગુણ કરઇ, તે વિરલા સંસાર;
ગુણ કેડિઇ ગુણ કીજીઇ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨

ગુણ કેડિઈ ગુણ નવિ કરઇ, કૃતઘન તેહનું નામ;
જે નર હુઇ ગુણ મચ્છરી, તે ન લહઇ શુભ ઠાંમ. ૩૩

દાન દિઇ નઈ તપ તપઈ, પૂજઇ જીનવર પાય;
કવિયણ કહઈ ગુણ મચ્છરી, મુકિતં કિમઇ ન જાય. ૩૪

કુંમારપાલ નૃપ ગુણ ગ્રહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;
ગુણ ઓસકલ કારણઈ, તેડયા પૂરવ મિત્ર ૩૫

કવિત્ત

સ્વાન મસ્તગ કાગ મસા, ચહે પાપકો જેહ;
ચાંડાલ ચાલ્યો ચોહટઇ, ભૂજી ઝીલ્યો તેહ.

---

[1] મુકતાફલ ભરિ થાલમાં.

ભૂઉ ઝીલ્યો તેહી કરઇ મુદ્રા ઉછાલઇ;
રાખુ જમણું જૂઇ ઋતધન જસ્યો ટાલે.
રખે નિહાલે નગુણ પુરૂષ, અપવિત જેહનો મસ;
કાજ ન હોઇ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ. ૩૬

ઢાલ.

સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહા તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુંભાર-ગુણવેલડીયા.
સાત સચાં ગાંમજ ભલાં સા. આપઈ ભૂપ ઉદ્દાર-ગુ. ૩૭

ભીમ હાલી બોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતઇ પાસ-ગુ.
રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮

જેણી[1]સ્ત્રીઈ કરંબો દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.
તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. [2]ગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯

ચણ્યાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.
કૂટક [3]વણિગ વડોદરૂં સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦

ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાપ્યો નિજ પ્રધાંન-ગુ.
રાજ ઋદ્ધિ સહુ તાહરૂં સા. મુજ અરથઈ સેર ધાંન-ગુ. ૪૧

સજન તણુંઈ સતોખીઓ સા. આલ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.
લાડ દેસ ભટ વોશિરિ સા. [4]કીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨

હેમ સુરિ ચરણે નમ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.
કેહીપરિં તુઝનઈ [5]થસુ સા. ગુણ ઓસંકલ આજ-ગુ. ૪૩

સર્વાર્થ યોગી ભલો સા. તેડયો પાટણમાંહિ-ગુ.
સોવન મઢી તેહની કરી સા. રાખ્યો [6]આયસ ત્યાંહિ-ગુ. ૪૪

---

૧ નારિ. ૨ નગર. ૩ શેઠ ૪ બાંધ્યો. ૫ થાઇસું. ૬ લેઇ.

ખેત્રપાલ લખમી તણી સા. મૂરતિ કરાવી દોય-ગુ.
કોલંબપાટણનો જે ધણી સા બહુ સંતોખીઓ સોય-ગુ ૪૫

જેણઈયોગીમુખિભાખિયા સા. ચતુર બોલ વિચાર-ગુ.
ડ ડ ખપર દિઇ કનકના સા. કઠિ રયણનો હાર-ગુ. ૪૬

રામચદ્ર મુનિ તેડીઆ સા નૃપ લાગો જઇ પાય-ગુ.
સોવન પુષ્પ વધાવીઆ સા બહુ પ્રસંસો [1]તાય-ગુ ૪૭

કાસી દેસનો વાંણીઓ મા. જેણઈ રાખ્યો ધરિ રાય-ગુ.
સોલગાંમ તસ [2]સોંપીઆ સા ગૂણ ઓસકલ થાય-ગુ. ૪૮

બાલચદ્ર તિહાં તેડીઓ સા જાતિઇ તે ચર્મકાર-ગુ.
સામંતરાય તસ થાપીઓ સા આપ્યા ગાંમ તસ બાર-ગુ. ૪૯

સોય પુરૂષ સભારીઓ સા. આંબાનો રખવાલ-ગુ.
નિજ વન તાંમ ભલાવતો સા. સુખિ [2]ગમાડઈ કાલ-ગુ. ૫૦

ત્રિયા વિયોગી જે હતો સા. તે આવ્યો તેણઈ ઠારિ-ગુ.
સાસરવાસો બહુ કરી સા સુંપી પદમની નારી-ગુ ૫૧

શેઠ સરહીઓ થાપીઓ સા આપ્યા ગામ તસ બાર-ગુ.
વલી ત્યાંહાં સભારયુ સા. થાપી કણબણ માય-ગુ. ૫૨

વીસગાંમ વેગઇ કરી સા. કીધુ તામ પસાય-ગુ.
ધૃત કુડલીઓ હડીઓ સા સીરાજ તેહનું નાંમ-ગુ. ૫૩

મુગટ બધ તેહનઇ કર્યો સા સુપ્યા સોરઠ ગાંમ-ગુ.
કૃષ્ણદેવ નઇ પાએ નમ્યો સા સુપ્યો રાજનો ભાર-ગુ ૫૪

સકલ દેસ તુહ્મો ભોગવો સા. મમ પૂછો મૂઝ વિચાર-ગુ.
પંચ સહ્યાં ભરડા મિલ્યા સા. જેહમા પૂરિઓ વાસ-ગુ. ૫૫

---

૧ ત્યાંહાં. ૨ નારિનેં.

તેહની વૃત્તિ વધારતો સા રહઈવા મંદિર ખાસ–ગુ.
ગુ. ૫૬

ઉંદિર મરણ જીહાં થયુ સા. એક ભુવન તિહાં સાર–ગુ.
તેહનું નામ તિહાં થાપીઉં સા. ઉંદરીઆ વિહાર–ગુ. ૫૭

સુપન પાઠકી તિહાં તેડીઆ સા. જેણઇ કરી રાજની વાત–ગુ.
સોવન સ્નાન કરાવીઉ સા. ગરાસ ગાંમ તસ વાત–ગુ. ૫૮

સિરવિણ પુરૂષ તણિ કથા સા. જેણઇ કહી પંચઈ નારી–ગુ.
ગામ અકેક તેહનઇં દીઉં સા. વાત વિનોદ સંભારિ–ગુ. ૫૯

સોય પૂજારૂ તેડીઓ સા. જેણઈ કહી મસ્તગ વાત–ગુ.
સોવન સહસ તેહનઈં દિઈં સા. કંચન જીહવા સાત–ગુ. ૬૦

જેણઈં કરિઓ ગુણ જેટલો સા. તસ સંભાર્યા ત્યાંહિં–ગુ.
નૃપ સંતોષી [1]બહુપરિ સા. જસ વાધ્યો જગમાંહિં–ગુ. ૬૧

ભૂપલ દેવી, પટરાંણી સા. પરણી પદમની નારિ–ગુ.
પદ્માવતિ સોલ કંન્યાસું સા. સા આણિ ઘરિબારિ–ગુ. ૬૨

અઢાર દેસ પોતઇ ભલા સા. હસ્તિ સહસ ઇગ્યાર–ગુ.
અગ્યાર લાખ વાજી ભલા સા. રંથ પચાસ હજાર–ગુ. ૬૩

બહુતરિ નર બુદ્ધિ ભલી સા. સુરા સામંતરાય–ગુ.
અઢાર લાખ પાલા ભલા સા. આગલિથીઉ જાય–ગુ. ૬૪

પઇ.

એટલું રાજા કુંમરનિરંદ, પ્રગટ ઉદય જીમ ગગનિ દિણુંદ;
સબલ પ્રતાપી મોટો રાય, ચઢી તુરંગમ બાહિર જાય. ૬૫

રંગઈં ભંગ હુઓ તિહાં રાય, કૃષ્ણદેવ હસ્યો તેણેં ઠાય;
મર્મ વચન મુખિ બોલ્યો આલ, કુંમારપાલ સરિ ઉઠી ઝાલ. ૬૬

---

૧ ચલાવે કામ.

રાખી તાંમ બનેવી લાજ, કિહાં કોચું દિન પહઇલું આજ;
અલગો તેડી કરસું કાજ, અસ્યો વિચાર કરઇ મહારાજ. ૬૭

રાજભુવન નૃપ આવ્યો જસઈ, વેગ બનેવી તેડયો તસઈ;
વિનય કરી નઈ બોલ્યો રાય, વડો બનેવી બાપજ હોય. ૬૮

એણુઇ ઠાંમિ અડબોથઇ મારિ, પણિ મમ હસસો સભા મઝારિ;
તુહ્મ હસંતાં મુઝ વિણસ્યઇકાજ, સુભટ કોય ન માનઇ લાજ. ૬૯

કર્મ મર્મ નઇ જન્મજ વાત, નવિ કહીઇ પૂર્વ અવદાત;
જીવતણી ગતિ નવિ લહઇવાય, સરીખા દિન નહીં રંકહ રાય. ૭૦

દ હા.

સરિખા દિન સરિખા વલી, નોહઇ સુર, નર. ઇંદ્રિ;
જીહાં સંપદ તિહાં આપદા, ચઢત પઢત રવિચંદ. ૭૧

તરૂઅર સદા નહીં સરીખડાં, જો નહિ દોલતિ સાર;
જેહ ચઢઈ નર તે પડઇ, ન પડઇ પીસણહાર. ૭૨

જેણઇ પથર સહ્યાં ટાંકણાં, હેમ સયાં લોહ ઘાય;
મુકુટ થઈ મસ્તગિ ચઢયા, જીન પ્રતિમા પૂજાય. ૭૩

જેણઇ વસ્ત્રિં વેદન [1]સહી, તે પાંમ્યો નૃપ અંગ;
મુક્તાફલ વીંધાવીઉ, તે પાંમ્યા સ્ત્રી સંગ. ૭૪

છિદ્ર લહી ચઢિઉં તાવડઇ, વડું ધરિઉં તસ નાંમ;
જસ તેહનો જગમાં ઘણો, સમરઈ આખુ ગાંમ. ૭૫

જેણઇ ખાંધઇ ધુંસર ખમ્યાં, તો ધોરી ગુણ ગ્રામ;
નહીતર પોઠી સાંઢીઆ, જસ હીણા નર નામ. ૭૬

---

૧ લહી.

એણઇ દ્રષ્ટાંતઇ સમઝજે, મમ જો નૃપની આદિ;
એક સાહ નઈ બીજો સેવડો, સું જોઇશ બેની આદિ.

નદી નિરંદહ ઋષિ કૂલ, મુકતાહલ કમલાણ;
એતાં આદિ ન જોઇઇ, ગુણ લીજઇ ગુરૂઆઇ. ૭૮

ગૂણ લીજઈએ પચના, સૂણગે શાસ્ત્રજ ભાવ;
જીમ દીવો તિમ નરપતિ, બેહુનો એક સ્વભાવ. ૭૯

જેણઇ ઉપાયો દીવડો, ન કરઇ તેહની સાર;
તઈ થાપ્યો નૃપ મુઝ તણઇ, મ કરીસ મૂઝ પતીઆર. ૮૦

ડાકણિ પાસા જીમ કહ્યો, લખમી ગ્રોવન [1]કાલ;
શાસ્ત્ર શસ્ત્ર પતીઆર સ્યો, ખિણમાં વયરી થાય. ૮૧

નદી નખલો નરપતિ, નારી વચન વિલાસ;
નિર્ગુણ નીલજ નીચનો, સો કીજઇ વિશ્વાસ. ૮૨

નૃપ વારઈ બહુ પ્રેમસું, તું મમ લોપીસ લાજ;
ભગની કંત વડ નાતરઇ, મઈ સુંપ્યું તુહ્ય રાજ. ૮૩

દૂધે સિચ્યો લીંમડો, તોહે ન મીઠો થાય;
અહિનઈ અમૃત પાઇઇ, તો સહી વિષ નવી જાય. ૮૪

વાર્યા ન રહઈ કૃષ્ણદેવ, સુચઇ પૂરવ ભાવ;
મુંકઈ નહીં સુર નર પશુ, આપ આપણો સભાવ. ૮૫

મધુરઇ વચને વારતાં, કરતો [2]કૌટિલ વાત;
સુકવિ કહઈ નર સાંભલો, રાખ્યાં ન રહઈ સાત. ૮૬

કમલા, ગ્રોવન, લબાડ, કાલ, અતીસાર, ગજકર્ણ;
પ્રાંણી રાખ્યો નવિ રહઈ, [3]જવ આવઇ જન મરણ. ૮૭

---

૧ રાય. ૨ કુટલ. ૩ નર હે આવ્યું મર્ણ.

રાખ્યો ન રહઈ કૃષ્ણ દેવ, તાંમ વિચારઇ રાય;
ભાંડ ભીંસ દૂઝઈ તદા, [1]જવ તે પાકુ ખાય. ૮૮

ચોપઈ.

અસું વિચારી નર ભૂપાલ, તેડયા નર નાવી તતકાલ;
અરે સેવકો કહું છું અહો, કૃષ્ણદેવ કહઇ જાયો તુહ્મો. ૮૯
તેલ અગ્નિ ચોલો જઈ સુર, હાડ સવે કરયો ચકચૂર;
લેઇ આજ્ઞા આવ્યા તિહાં, કૃષ્ણદેવ બનેવી જીહાં. ૯૦
વિનય કરીનઈ વલગા વાડ, [2]મરડી ભાંજ્યાં [3]હાડહાડ;
તેહની કાયા કોથલ કરઇ, જીમ જીવઇ નર નવિ મરઇ. ૯૧
કૃષ્ણદેવ કરઇ મનિ શોક, જોયો જીહ્વાકેરો દોષ;
જેહની રસનાં લાંબી હસઇ, તે નર નારિ દૂખીઆ થસઇ. ૯૨
કમલપ્રભ આચાર્ય જેહ, તીર્થંકર દલ મેલઇ તેહ;
મરણ લહી મુનિ [4]કૂગતિ જાઇ, તેતો રસનાતણો પસાય. ૯૩
પૂરવભવિં શ્રીઋષભ જીણંદ. વૃષભ મુખિ [5]ચિંતવતાં બંધ;
લાગૂં પાપ જો ચોખું મન, વરસ દિવસ નવિ પાંમ્યા અન્ન. ૯૪
મરિઅચિ ભરતતણો સુતજેહ, અસત્ય વચન મુખિ બોલ્યો તેહ;
બહુ સંસાર વધાર્યો તિહાંઈ, જીવ ભમ્યો તસ ચઉગતિ માંહિ. ૯૫
વિક્રમ રાજા સાહામું જોય, જીભઇ બહું દૂખ પાંમ્યો સોય;
શનીસર સાથિં સાહનઈ લાવ્યો, થઇ ચઉરંગ [6]દૂખડાં ભોગવ્યો. ૯૬

દૂહા.

[7]વનમાં દાધાં રૂખડાં, ફૂલ્યા દીસઇ કાંહઇ;
કુવચન દાધાં ન [8]ફાલઇ, સાલઇ હઈડાંમાંહિ. ૯૭

---

૧ જયાહારે. ૨ ભરડી. ૩ હાડેહાડિ ૪ દુર્ગતિ. ૫ ચિંતવિઉં. ૬ સ્યાંનો. ૭ દવના. ૮ પલ્લવઇ.

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુવચનઈં જાઇ;
સૂવચન સોય ન વિસરઇ, જીમ સુપુરૂપ નિજ માય. ૯૮

સરગ નરગ સુખ જીભથી, જીભઈં નર સુખ હોય;
જીભા વસિ નહીં જેહની, તે દૂખીઆ ભવ દોય. ૯૯

કૃષ્નદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂજ્યા વેરી સોય;
કુંમારપાલને સહુ નમઇ, આંણુ ન ખંડઇ કોય. ૧૦૦

લખમી લીલા બહુ ધરી, નૃપ ન કરઇ અન્યાય;
અકર નહી જસ [1]ગાંમમાં, ડંડ ન લીઇ (ભા) રાય. ૧

ઢાલ.

પ્રણમું તુહ્મ સીમધરજી—એ દેસી.

ડંડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડંડ તે દેવલિ હોય;
બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂપણુ સોય;

સુણો નર ? સાચો કુંમરનિરંદ, સુ.
અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ ગગનિઅ દિણુંદ—સુ. ૨

બધન બાલી કુંચુઇજી, બધંન મસ્તગિ વેણિ;
બધન ધોટિક પેટનઈજી, પણિ નવિ બંધન કેણિ—સુ. ૩

વંકાઇ લોકમાં નહીંજી, વકા વહઇલી કંમાણિ;
નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ—સુ. ૪

હરઇ નહીં કો [2]કહઇનુંજી, હરઇ ત્રિયાપર ચિત્ત;
મારિ શબ્દ નહીં ગાંમમાંજી, તે સોહકાર વદંતિ—સુ. ૫

---

૧ રાજમા. ૨ તેહનુ.

મારિ શબ્દ ભૂઆ ધરીજી, કઇ દીસઇ રણમાંહિં;
કુમારપાલનાં [1]ગાંમમાંજી, મારિ શબ્દ નહી કીહાંઈ–સુ. ૬
નગર લોક નપુંસકાજી, પરસ્ત્રી ગમનહ તાજી,
બહુ બોલા નર બહુ વસઇજી, [2]પરગૂણ બોલણ કાજી–સુ. ૭
મુંગા વસઇ બહુ ગાંમમાંજી, પર અવગુણ નઇરે ઠામિ;
તસકર બહુ તસ ગાંમમાંજી, ગુણ ચોરેવા [3]ઠામિ–સુ. ૮

દૂહા.

ગુણ બોલેઈ સહુ પરતણા, અવગુણ નહી સંસારિ;
વસઇ લોક પુણ્યવંત તિહાં, છિદ્ર રહિત નર નારિ. ૯

પઇ.

છિદ્ર રહીત વસઇ નર ત્યાંહિં, છિદ્ર અ છઈ મણિ મોતીમાંહિ;
દમન નહીં જસ નગર મઝારિ, ગજ અરિ દમન લહઈ તસ ઠારિ. ૧૦
ગ્રહો ન દીસઇ કો નર કિહાંઇ, રાહુ ગલઈ છઇ રવીને [4]તિહાંઇ;
અથવા ચંદ્ર ગ્રહણ પણિ હોઇ, કઇ વર વહુકર ગ્રહણઈ સોય ૧૧
અસ્યુ નગર તે પાટણ કહું, ઈંદ્રપુરીથી અધિકુ લહું;
રાજા કુંમરનરિંદહ જીહાં, બાંવન હહાજસ [5]નગરસું તિહાં, ૧૨
હેમાચારજ સરિખા જતિ, હેમ વ્યાકર્ણ ઘણા હરી મતિ;
હેમબિંબ હરિ મૂરતિ ઘણી, હા મુખિ દાનહ દેવા ભણી. ૧૩
હીઇઇ બુદ્ધિ બહુજન વસઈ, અનઈ હસાવઇ આપણ હસઈ;
હરીઆલીના બહુ કહઇ નાર, હડીઆ લોહ [6]તણા વહઈનાર. ૧૪
હાક્યા વઢઈ એહવા નર ઘણા, હાથી હયવરની નહી મણા;
હથી સુધી હથીઆરહ ધણી, હીરા જાતિ હુઈ અતિઘણી. ૧૫

---

૧ રાજમાઝી. ૨ બોલઇ પરગૂણ. ૩ ઠાજિ. ૪ સહિ. ૫ સમાહિ.
૬ રણિ.

હેમ અંસુ નઇ હંસ નહિ મણા, હીરા જાતિ પટોલા તણા;
હાથિ મોકલા પુર જન લોક, હરિ સરિખા નર વસઈ અશોક. ૧૬
હેમાચલની વસ્ત અનેક, હાસ નરનઇં જીહાં વિશેષ;
હેમંતિ રિતુના ભોગી સહુ, હુસિ લોક વસઇ તિહા બહુ. ૧૭
હરી વંસી હરિઅડ બહુ વસઈ, હાલિ હીંદુ અતિ ઉલસઇ;
હડુકતણાં જીહાં બહુવહઇનાર, હાટ હેસ્મી હરિ નૃપ સાર. ૧૮
હાલી હલ નવિ લાધઇ પાર, હડીમાર હડીઆ વરકાર;
હસા હોલી હોલા હર્ણું, કો નવિ ઉપાય તસ મરણુ ૧૯
હરિ હંસ હોલાઇઆ જીવ, તે સુખીઆ [૧]વનિ ચરઇ સદૈવ;
હરખી હરિલંકી નારિ, હસા ગમની પુરહ મઝારિ. ૨૦
હસ્ત વદન હય ગતિ હસ્તની, હંસહઇઈ હાલઈ ગતિ મનિ;
એ બાવન હહા પુરમાંહિ, બાવન વવા તે દૂરિં ત્યાંહિં. ૨૧

વિકલ વિટલ વાંકા નર જીહાં, વિસન સાત નિવાર્યો તિહાં;
વક્ર વિરોધી નહીં પુરમાંહિ, વિપ્રીત ભાખી કાઢયા તિહાંઇ. ૨૨

વયરી વિઘન નહી વરૂઇ વાત, વચક નર નહીં વિશ્વાસઘાત;
વહિ પાડા વધના કરનાર, તે પુરમાંહિ નહિં નિરધાર. ૨૩

વાસી ભોજન કો નવિ કરઇ, વયર વાંણી પુરજન પરિહરઈં,
વઢા વઢીઆ નરજે પણિ હતા, ભૂપઇ તે વાર્યા બોલતા. ૨૪

વિઘા વિરૂઇના જે ધણી, ભૂપઈ તે નાંખ્યા અવગુણી;
વચન મુખા નવિ બોલઇ કોય, વાદ કૂવાદ [૨]નવિ બોલઇ કોય. ૨૫

વાસના ભુંડી જે નર નારી, તે નવિ લાભઇ પુરહ મઝારિ.
વાત નહી જીહાં નંધા તણી. કાઢીઆ વઢી મતિના ધણી ૨૬

---

૧ વનચર. ૨ ત્યાહાં નવિ હોય.

વિનીતા જે શીલઈથી ખસઇ, એસી નારી કો તિહાં નવિ વસઇ;
વલી વિભચારી નર નવિ મિલે, વરણી વરગ થકો નવિ ટલઈ. ૨૭

પ્રભવઇ નહીં વ્યંતર વ્યંતરી, જેણઇ નગરઇં ન વસઇ વાત્રરી;
વિષધર વીછી સરિખા નરા, નગર થકી તે રહી બાહરા. ૨૮

વારૂણી પાંન તણાં કરણહાર, વારૂ વાતના ભાજનહાર;
વૃષ હરી નઇ વાઢિ જેહ, પાટણમાંહીંથી કાઢયા તેહ. ૨૯

વણજ કુવણજ તિહાં નવિ હોય વિષ રીસઇ નવિ ખાઇ કોય;
વલી પુરૂષ જીહાં નહીં વિલગણા વિકલ નર પ્રાહિં નહી ઘણા. ૩૦

વચન વડાનું ખંડઇ જેહ, પુરથી [1]દૂરી કીઆ નર તેહ;
વાધ્યું બોલઈ વાર્યાં નવિ રહઈં, અસ્યા પુરૂષ કાઢયા તિહાં સહઇ. ૩૧

વેર વરાડ નહી ઘરિ બારિ, પ્રાંહિ થોડી વિધવા નારિ;
મુલિં મુહી જીહાં વાણહી, સાત રોગ તે પૂરમાં નહી. ૩૨

વાલો વેદ ન નહીં વલવાય, વર્ણવરાધ્ય(નહી)વસિ રૂપન થાય;
વિષ્ટ કુંહાડઇ વાય કુવાય, દોય વસ્ત નહી તેણઇ ઠાય. ૩૩

હ બાવન વરયા વવા, સુંણયો બોલ કહું [2]જે નવા;
કૂંમારપાલઇ વલી પરહર્યા, બાવન લલા પૂર બાહિર કર્યા. ૩૪

લંઠ લબાડી લજા રહીત, [3]લંચક લપટ લખણ સહીત;
લોલુય લુટિ તણા ખાનાર, પુર બાહિર કાઢયા તેણીવાર. ૩૫

લક્ષણહીણો લોભી લતખોર, લહેણું નાપઇ કઠિણ કઠોર;
લોપઇ વચન રાયનું જેહ, પાટણમા ન વસઇ તેહ; ૩૬

લુંણ હરામ તણાં કરનાર, લસણ કંદ તણા ખાનાર,
લઘુતાપણું નર પાંમ્યાં જેહ, લજાવ્યા નવિ લાજઇ તેહ. ૩૭

---

૧ કાઢયા. ૨ તે. ૩ લપટ લંચક લંછન સહિત.

લપોડસંખ લાસરીઆ હતા, લહઇણઈ જૂઠું જે બોલતા,
લાંબી જીભ અનઇ લાંપડા, સભા થકી કાઢ્યા બાપડા. ૩૮
લોચન લુગડાં મયલુ દોઇ, રાય સભામાં નહી નર સોય;
લત લપડાક અનઇ લાકડી, એ ત્રિણિ નઈ વેલા પડી. ૩૯
લસ્કરપરની જીહાં નહી બીહીક, લાલી લાવાં ન હણઇ લીખ;
લેસ્યા [1]ભુંડીના નર નહી, લોભી લેણીઆ નાઠા તહી. ૪૦
લિંગ [2]ન ઢાંકઇ લહણઇ જીમઇ, તે પાટણપુરમાંહિ નવિ ભમઈ;
લોઢાનાં નાંણાં [3]નહીં તિહા, લૂખા પુરૂષ ન દીસઈ [4]કિહાં. ૪૧
લેહનારા થોડા [5]પુરૂપ જીહા, લૂખસ લિંધાતા તુછ તિહાં;
લાંઘઇ લોટઈ નઇ નર કોઇ, લૂખું ન જમઈ પુર જન સોઇ. ૪૨
લીધો બોલ ન મુંકઇ જેહ, ભૂપઇ હાકી કાઢયા તેહ;
લાલો શબ્દ નવિ જાંણઇ કોય લુંડી સરીખા નર નહીં કોય. ૪૩
લડત ખોર લખ લખતા જેહ, પ્રાંહિ પાટણમાંહિં ન રહ્યા તેહ;
લાંફા, લેપડુ લકડફાડ, બાવનમાં તે કહયા તિહાં લાડ. ૪૪

દૂહા.

લાડ નહી જસ દેસમાં, કાઢયાં કઠીણ કઠોર;
પાલિ મધ્ય જઇ તે વસ્યાં, જીહાં ઝાઝાં રહઈ ચોર. ૪૫

ઢાલ.

ગિરિજા દેવી નઇ વીનવું—એ દેસી—રાગ—ગોડી.

સાંસો કીધો સામલીયા—એ દેસી.

તસ્કરમાંહિ નર તે રહ્યા રઇ, પછઇ ન [6]કોપ્યો રાય;
સુપુરૂપ તે તાકઇ જસ્યો રઈ, તસ્યોન મુંકઇ ધાય. ૪૬
ભાંખઈ કૂમર નરેશ્વરૂરે—એ આંકણી.

---

૧ નર નારિ. ૨ દેખાડઇ ૩ નવિસહિ. ૪ કહી. ૫ નર સાહાં
૬ કીધ્યો.

બાહુબલિ તે તાકયો ઘણુ રઇ, પણિ નવિ હણીઉ ભ્રાત;
નિજ કુલ સાંહમું જોઇ કરીરઇ, દિઇ સિરિ પોતઇ હાથ-ભાં. ૪૭

ઉદાઇ રાય આગઈ હવોરે, સબલો સોય સુજાણુ;
ચંડપ્રદ્યોતન ડાંભીઉરઈ, પણિ હણીઆ નવિ પ્રાંણુ-ભાં. ૪૮

અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરિ રે, વાલિ ચાંપ્યો પાય;
રાવણુ રાયે અકલાવીઉરે, પણિ નવિ રાખ્યો [1]તાહ-ભાં. ૪૯

તિમ ઉત્તમ નર નરપતિરે. ઋદય વિચારઈ આપ.
ઉંદિર કુલનું સું મારવુ રે, કોપ્યો ફણિધર સાપ-ભાં. ૫૦

[2]કદલીદલ-વનનું બલ કિસુંરે, કોપ્યો જીહાં કોઠાર;
ન ખમઇ નાલ તે કમલનું રઇ; હસ્તી સુંઢિ પ્રહાર-ભાં. ૫૧

ફોફલ ઉપરિ સું કરૂંરે, ગાઢા ઘણ નો ઘાય;
સરોવર પાંણીઅ રેલતાંરે, કીટક કુલ રોલાય-ભા. ૫૨

છાગ, શશા કુલ નવિ ખમઇરે, પચાયણની ફાલ;
પરાલ પૂલ તે નવિ સહઇરે, દાવાનલની ઝાલ-ભા. ૫૩

કણની જાતિમાં આકરોરે, કઠિણ કઠોર ગુઆર;
પણિ ઘંટા મનિ તે કિસ્યોરે, દલત ન લાગઇ વાર-ભા. ૫૪

નર મૂરિખ નબલા સરિરે, મુંકઇ સબલો ઘાય;
કુંભ પ્રહાર તે વજનોરે, કરતાં ન રહે લાય-ભા. ૫૫

દૂહા.

સુબુદ્ધિ વિચારઇ નરપતિ, તેડયા નર નઈ નારિ;
મારિ ડડ નઇ લાડનઇં, કાઢયા દેસજ બાહરિ. ૫૬

દૂરિજન તે [3]દૂખીઆ કીઆ, સજન [4]કીધું સંતોષ;
રાજ નિઃકંટક પાલતો, આણ ન ખંડઇ કોઇ. ૫૭

૧ થાય. ૨ કદલી વનનુ કોહોબલ. ૩ દૂરિ. ૪ કીયા.

ઢાલ.

લાલની–રાગ મલ્હાર–ઉલ્લાલાનો.

આણ ન ખંડઇ નૃપની કોઈ, પાલઈ નિર્મલ રાજ લાલરે;
એણઅવસરિએકગાંધર્વઆવ્યો, જીહાં બઇઠો મહારાજ–લા. ૫૮
તેણઇગધર્વએકરાગઆલાપ્યો, સાચો મેઘ મલ્હાર–લા.
ચિહું દસિથીતવ વીજ ચમકઇ, વૂઠો મેઘ અપાર–લા. ૫૯
વાત સુણી તવ હેમાચારજ, આવ્યા નૃપ નઈ સંગિ–લા.
સત્તમ સુરહ આલાપ્યો અંગિ, કાષ્ટ ફલઈ મનિ રંગિ–લા. ૬૦
સ્વરનાભેદ કહઇ નૃપ [1]આગલિ, ઉપજાવાના ઠાંમ–લા.
પડગ રાગ પટ્ થાનકિં થાય, નામ કહઇં અભિરાંમ–લા. ૬૧
કંઠ ઉદર રસના નઇ તાલુ, મસ્તગ છઠું નાક–લા.
[2]પડજનાદ ખટ થાંનકિ ઉપજે, હેમ સૂરિ મુખિ વાક–લા. ૬૨
ઋષભ રાગ રિદયથી ઉપજઇ, નાક થકી ગંધાર–લા.
મધ્યમનાંભિ પંચમ ત્રિહુ ઠામિ, કંઠ હૃદય સરિ સાર–લા. ૬૩
સિંધું સોય નિલાડઇં નિરખો, સઘલઇથીઅ નિષાદ–લા.
ષડજ સ્વરઇ બોલઇમુખિ મોરો, ઋષભ તે કુટ કુટ નાદ–લા. ૬૪
રાજહંસ લવઇ ગંધાર, [3]ગવાલકા મધ્યમ સાદ–લા.
પચમ કોકિલ સારસ [4]ધૈવત, કીર નિષાદહ નાદ–લા. ૬૫
પડગ સ્વરઇબોલઇમુખિ માદલ, ગોમહીપ ઋષભજ નાદ–લા.
સંખ થકી ગંધાર ભલો રો, મધ્યમ ઝલ્લરી [5]સાદ–લા. ૬૬
પંચમ ગોહીઅસિં ડંબર, મહાભેરીય નિષાદ–લા.
વાજીત્ર જાતિ કહીઇએ સાતઈ, ઉપજઈ સુંદર નાદ–લા. ૬૭

---

૧ આગઇ. ૨ ખરજ રાગ એણિ થાનકી. ૩ ચાનુક. ૪ સિંધવ. ૫ નાદ.

નાદિં મોહ્યા રહ્યા નર નારી, પસુઆ પંખી જેહ;
જાતો કાલ ન જાણઇ દેવા, નાદિ લીણા તેહ-લા. ૬૮

સુખીઆનઈં હુઇ નાદ વિનોદી, દૂખીઆનુ દૂખ જાય-લા.
સકલ પ્રાંણીનઈં તે મનોહારી, કંદર્પ દૂત કહાય-લા. ૬૯

નવ નવ રસ ઉપાયો નાદ, રાજવલ્લભ જસ નામ-લા.
પંચમ વેદ કહું પણિ એહનઈં, પંથીનો વિસરાંમ-લા. ૭૦

દૂ

હઇ હઇ નાદ અપરમપાર, સુંણતાં રીઝઇ લાલ;
સરોવર મોહ્યા હસલા, મૃગહ ચરંતા ભાલિ. ૭૧

નાદ પીઅંતો જે મરઇ, તેહની કાં રૂંઇ માય;
વિસહર વેઠઇ કરંડનઇ, મૃગહ મેરવા જાય. ૭૨

અસ્યો નાદ શ્રવણે સુણી, હરખ્યો કુંમરનિરંદ;
એહુ કરજોડી નૃપ વિનવે, ધન્ય તું હેમસુરિંદ. ૭૩

હેમ સુરિ નૃપ આગલિ, વાંચઇ શાસ્ત્ર અનેક;
એણઇ અવસરિ પ્રદેશથી, આવ્યો નર તિહાં એક. ૭૪

ઢાલ.

સિંહતણી પરિ એકલો-એ દેશી, રાગ ગોડી તથા ઘોરણી.

એક પુરૂષ તિહાં આવીઓએ, નામ્યું નૃપનઈં સીસ.
દેહર પાટણ દેવકઇરે, તિહાં સોમેશ્વર ઇસોરે, ૭૫

નૃપ અવધારિઇ, કીજઈ દેવલ સારોરે, આતમ તારીઈ-આંચલી.

ઇસ ભૂવન અતિ ખલભલ્યુંરે, કહું તુઝ ગૂજર રાય;
જો ચિત્તિઆવઇ તુહ્મ તણઇરે, તે ખિણમાહિં તે થાયોરે-નૃ. ૭૬

રાય લીઈ તવ આખડીરે, વારી રાખ્યોરે હંસ;
જવ એ દેહર નીપજઇરે, તવ મુઝ ખાવુ મંસોરે-નૃ. ૭૭

નૃપ વચને દેહરૂં થયુંરે, ખાવા લાગોરે મંસ;
હેમ સુરિ તવ [1]બોલીઆરે, સાંભલિ રાય સુવસોરે—નૃ. ૭૮

જઇ જોઇઇ તે ભૂવન નઇરે, જીહાં સોમેશ્વર ઇસ;
તિહાં લગઇ મસ ન ખાઇઇરે, નૃપ મમ કરયો કાંઇ રીસોરે—નૃ. ૭૯

એણે વચને નૃપ હરખીઓરે, ચઢીઉ કુંમરનિરંદ;
વિનય કરી તવ નેડીઆરે, સાથિ હેમ સુરિંદ—નૃ. ૮૦

લિઉ સુખાસણ પાલખીરે, બઇસો મુનિવરરાય;
હેમ કહઈ નૃપ જે જતીરે, તે ચાલિ નિજ પાયરે—નૃ. ૮૧

તુહ્મો આગલિથી સંચરરે, અહ્મો જાસું ગિરિનાર;
શ્રી સેત્રુજય આવસુ રે; ઇસ તણઇ દરબારોરે—નૃ. ૮૨

નૃપ ચાલ્યો પાટણ ભણીરે, મુનિ સેત્રુજય જાયરે;
જીહાં સોમેશ્વર દેહરૂંરે, તિહાં બિઇ એકઠા થાયોરે—નૃ. ૮૩

એણઇ અવસરિ દૂંષી ધણારઇ, બોલ્યા બ્રાહ્મણ એમ;
તુહ્મ નમી નૃપ ઇશ્વર તણઇરે, નવિ નમઈ મુનિ હેમોરે—નૃ. ૮૪

ભૂપ[2]ભણઇ સુણો મુનિવરરઈ, તુહ્મ નવિ માનોરે ઇસ;
એ જગિ મોટા દેવતારે, સઈ નવિ નાંમો (તહ્મો) સીસોરે—નૃ. ૮૫

હેમ સુરિ. મુખિ ઇમ કહઇરે, હરિ, બ્રહ્મા, જીન, ઇસ;
જે સેવ્યો શિવપદ દિઇરે, તાસ નમાવું હુ સીસોરે—નૃ. ૮૬

ઢાલ.

પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા—એ દેશી—રાગ વિરાટ.

મુનિ વચને નૃપ હરખીઉ, બોલ્યો મુખિ તતખેવરે;
હેમ સુરિંદ સરીખો ગુરૂ, ઇસ સરીખો મુઝ દેવરઈ—મુ. ૮૭

---

૧ વારિઉરે. ૨ કહે.

એક ધૂઈ તસ નીરમાં, એક રાખઇ અગિ મયલરઇ;
એક ઢાંકઇ તન વસ્ત્ર સુ, એક ઉઘાડા બઇલરે—મુ. ૮૮
એક ચરચઇ તન કેશ નઈ, એક અગિઇ બહુ છારરે;
નૃપ પૂછઈ હેમ સૂરિંદનઈ, કહુ કહુ ધર્મ સારોરે—મુ. ૮૯
હેમ કહઈ સુણો નરપતી, જે તુહ્મ કેહે મુખિ ઇસરે;
સોય ધર્મ તુહ્મો આદરૂં, જીમ તુહ્મ હોઈ જગીસોરે—મુ. ૯૦

ઢાલ.

ભાવી પટોધર વીરનો—એ દેશી—રાગ ગોડી.

નૃપ પુછઇ સોમેશ્વર તણઇ, કુણ સાચો જગિ ધર્મ;
ફાટુ લિંગ શંકર તણું, પ્રગટયો ઇશ પરમ—નૃ. ૯૧
શ્રી શંકર તિહાં બોલીઉ, સાંભલી કુંમરનિરંદ;
ધર્મ ભલો નૃપ આદરૂ, જે કહઈ હેમસુરિંદ—નૃ. ૯૨
એ યોગી જગમાં ખરૂ, જેહતુ સાચું શીલ;
[1]શુદ્ધ ગુરૂ ચરણ પસાઉલઇ, લહી લખમી લીલ—નૃ. ૯૩
એણે વચને નૃપ હરખીઓ, લાગો ગૂરૂનઇ પાય;
જઇન ધર્મ નૃપ ઓલખઇ, સમકિત સાહમો થાય—નૃ. ૯૪
લીધી ગુરૂ કન્હઇ આખડી, પરદારા નહી નેહ,
મંસ ભખું નહીં હુ વલી, જીહા લગઇ ધરીઇ દેહ—નૃ. ૯૫

દૂહા.

દેહ ધરૂં હું જીહાં લગઇ, મંસ ન ખાવુ ત્યાંહ;
હેમસૂરિ સું નરપતી, આવ્યો પાટણ માંહિં. ૯૬

૧ સદગુરૂ.

ઢાલ.

એમ વિપરીતિં પરૂપતાં–એ દેસી.

નરપતિ નર તેડાવીઆ, ખટ દર્શણ ના નાથોરે;
વાતોરે પૂછઇ નૃપ તસ દેવનીએ. ૯૭

એક કહે દેવ નારાયણ, ઇસિ બ્રહ્મા નઇં નમીઇરે;
ભમીઇરે જીમ ચ્યારઇ નવિ ખાંણિમાંએ. ૯૮

એક કહઇ સસિ સૂર નઇ, નિત ઉઠી નઇ પૂજોરે;
દુજોરે દેવ ન નમીઇ કો વલી એ. ૯૯

હેમસૂરિ નઇં પૂછીઓ, કહુ મુનિવર તુહ્મ સાચુ રઇ;
રાચુરે કુંણ મૂરતિ દેખી કરીએ. ૧૦૦

હેમ કહઇ સુંણો નરપતી, સોય દેવ નઇં પૂજોરે;
બુઝો રે દોષ અઢાર જસ વેગલાએ. ૧

ક્રોધ, માન, માયા, નહી, મૂરખપણું નહી જેહમાં રઈ;
તેહમાં રે મદ આઠઇ જો વેગલાંએ. ૨

લોભ નહી જસ દેવમાં, નહીં શોક નહી પ્રેમ રઇ;
તેમ રે રતિ અરતિ નિદ્રા નહીએ. ૩

મિથ્યા મુખિ નવિ બોલવું, નવિ પ્રાંણીનો ઘાતો રઇ;
વાતોરે ન કરઇ જે ચોરી તણી એ. ૪

હાસ વિનોદ ક્રીડા નહી, ભય મચ્છર નેં ટાલે રઇ,
ગાલેરે દોષ અઢાર જે દેવના એ. ૫

દેવ અસ્યો આરાધીઇ, ગુરૂ નિગ્રંથ સાચોરે;
રાચો રે ધર્મ કહીઓ જે કેવલી એ. ૬

જીવ દયા જસ ધર્મમાં, નહીં પ્રાંણીનો ઘાતોરે;
નાચો રે સોય ધર્મ તુહ્મો આદરો એ. ૭

દૂ હા.

વિપ્રઇ પ્રેર્યો નરપતી, નવિ માનઇ મુનિ આંણ,
ડાકમડોલા બહુ કરઇ, જીમ જલ થોડઇ વાહાંણ. ૮

ઢાલ

પાટ કુસુમની પૂજ પરૂપઇ—એ—દેસી—રાગ—આસાઉરી.

ભૂપવચન નવિ માને જીહારઇં, તવ કહઇ મુનિ દ્રષ્ટાંતો;
ચ્યાર મિત્ર વસઈ કોશલાઇ, સુણિ તેહનો અવદાત. ૯

હો રાજ કુમતિ કદાગ્રહ છાંડો, દીધ દ્રષ્ટ કરી નૃપ જૂઉ;
પુરવ રાગ મનિ ખડો હો રાજ—એ આંચલી.

ચ્યાર મિત્ર ચાલ્યા ધન કારિણ, દીઠી લોહની ખાંણિ;
પ્રબલ પોટલા તિહાંપણિબાંધ્યા, [1]જાણી વસ્ત સફારહો—હો રા. ૧૦

અનુક્રમિ ચાલ્યા તે આઘા, દીઠી રૂપા (ની) ખાંણી;
લોહ નાખી તેણઈ રૂપુ લીધુ, એક કરઇ તિહાં કાણિ—હો રા. ૧૧

અનુક્રમિ ચાલ્યા નર તિહાંથી, દીઠુ કચન સારો;
રૂપુ તજી તેણેઈસોવન લીધું, લોહન તજઇ લોહકારોરે—હો રા. ૧૨

તિહાં થકી નર ચાલ્યા ચ્યારઇ, દીઠી [2]રયણની રાસો;
કનક તજી તિણિઈ રત્નજ લીધાં, લોહ કારઈ લોહ પાસહો—હો રા. ૧૩

ત્રિણુ મિત્ર નમ્યા તસ [3]પાએ, નાખી લોહ લે રત્ન;
કુમતિ કદાગ્રહ રત્ન ન લીધાં, લોહતણું કરઈજતનહો—હો રા ૧૪

અનુક્રમિ ધરિ આવ્યા ચ્યારઈ, રત્ન ધણી હુઆ સુખીઆ;
લોહકાર હુઓ દારિદ્રી, કૂમતિ કદાગ્રહ દુખીઆહો—હો રા. ૧૫

૧ રૂપા કાલેરી તુ જાણિ. ૨ જ. ૩ ચરણે.

દૂહા.

કુંમતિ કદાગ્રહ જેહનઈ, તે સુખીઆ કિમ થાય;
[1]મદ મચ્છર મુંકી કરી, [2]સુમતી ભજો મહારાય. ૧૬

ઢાલ.

રાગ ધન્યાશ્રી. આવે આવે રિષભનો પુત્ર—એ દેશી.

એણે વચને નૃપ હરખીઓ એ, લાગો મુનિવર પાય;
કુંમર નૃપ ગાઇઇ.
બિંબ ભરાવે કનકમઈ એ, શાંન્તિનાથ જીનરાય—કું. ૧૭
નિંજ દેહરાસરિ તેહ ઠવઇ એ, નૃપ પુંજઇ ત્રિણ કાલ—કું.
વાત સુંણિ તવ બાંભણઈ એ, ઉંઠી મસ્તગ ઝાલ—કું. ૧૮
દેવબોધ તેણઇ તેડીઉ એ, આવ્યો પાટણમાંહિં—કું.
બહુ બોલઈ બિરૂદાઉલી એ, છાત્ર મિલ્યા [3]બહુ ત્યાંહ—કું. ૧૯
બહુ આડંબર આવીઉ એ, કમલ નાલનો ડંડ—કું.
કેલી [4]પાંનની પાલખીઇ એ, તાંતણઇ બધ અખંડ—કું. ૨૦
આઠ વરસના છોકરા એ, ખાંધિ લિઇ ચકડોલ—કું.
આવ્યો રાજ સભા વચિં એ, બોલઇ વચન કલ્લોલ—કું. ૨૧
એક ભણઇ એ સુરપતિ એ, એક ભણઈ ગોવિંદ—કું.
એક ભણઇ વિદ્યાધરૂ એ, એક ભણઈ રવિ ચંદ—કું. ૨૨
પવન સાધના તે લહઇરે, ગારૂડિક મંત્ર અનેક—કું.
પિંગલ જ્યોતિક તે ભણ્યો એ, વ્યાકર્ણું વલી વિશેષ—કું. ૨૩
સોવન સિદ્ધ વિદ્યા કનઇ એ, સિદ્ધ સાર જસ મંત્ર—કું.
સેવ કરઇ જસ નરપતી એ, પાય નમઇ સુ પવિત—કું. ૨૪

---

૧ મચ્છર માન. ૨ સમતા. ૩ ધન, ૪ પત્ર.

પદ્ય

સુર નર નાયક પાય પડઇ, દેવબોધિ અભિમાંનિઈં ચડઇ;
પંચસહઈં પુસ્તક પોઠી ભરી, નગર સકલ [1]જોણઇ જોયું ફિરી. ૨૫

ઉદરિ પાટો બાંધી કરી, એક કરિં કૂદાલો ધરી,
નિસરણી લીધી એક હાથિ, બિરૂદાઉલી બોલઇ બહુ ભાતિ. ૨૬

પેટ પાટાનું કારણ કહ્યં, મુઝ વિદ્યા ઉદરિ નવિ રહઇ;
રખે પેટ એ ફાટી જાઇ, ઈમ મુખિ બોલઈ પંડિત રાય. ૨૭

કુદાલો [2]ઝાલ્યો તે માટિ. છાંનો પંડિત પર્વત ઘાટિ;
સ્વર્ગ મૃત્યુ જાઇ પાતાલિ, કુદાલઇ કાઢું તતકાલ. ૨૮

નિસરણીનો મહિમા અસ્યો, કો પડિત આકાસઈં વસ્યો;
તેહને ઝાલી આંણી ઈહાં. ભૂચર લોક વસઈ છઇજીહાં. ૨૯

તે ચાલ્યો પંડિત ડોલતો, મુખિ વાંણી એહવી બોલતો;
[3]પઇઠો પડિત નગર મઝારિ, પંડિત ઘરિ મુકઇ જલ ચારિ. ૩૦

ખડ ખાઉ ને પાણી પીઉ, નહી કરિ આવી ઉત્તર દીઉ;
એમ કરતો આવ્યો દરબારિ, રાજાઇ કીધી મનોહારિ. ૩૧

પંડિત કહઇ રે રાજા સુણો, તુઝ નગરીમાં વાદી ઘણો;
મુઝ સાથિં બોલઇ છઇ કોય, તું પડિત [4]સોધી નઇ જોય. ૩૨

હું [5]હારૂ તો પોઠી જાય, તે હારિ તો લાગઇ પાય;
એણે વચને બહુ હરખ્યો રાય, હેમસૂરિ તેડયા [6]તસ ઠાય. ૩૩

ચાલ્યો મુનિવર નૃપ દરબારિ, આવિ બેઠો સભાહ મઝારિ;
કહું ! રાજા વાદી કુણ નાંમ, તે સાથિં બોલુ ગુણગ્રામ. ૩૪

---

૧ તેણઇ. ૨ કરિ. ૩ ફરતો. ૪ સાંઝીને લેય. ૫ હાર્યો.
૬ તેણઇ.

રાય કહઇ ઝાઝા તે ભલા, તુહ્મો મુનિવર દીસો એકલા;
એકલોસાયર હાર્યો સહી, સોય કથા તિહાં વીવરી કહી. ૩૫

એક ટીટૂડી સાયર સંગિ, ઈંડાં પ્રસવઇ મન નઇ રંગિ;
સહુદ્ર વેલી આવી તિહાં જસઈ, પંખી ઇડાં તાંણ્યા તસઈ. ૩૬

૧અભિચિ નક્ષત્ર ટીંટૂડી જણી, તેણઇ બલ પ્રાક્રમ બહુ પંખિણી;
ધરઇ રેણુકા સાયર મઝારિં, સમુદ્ર જલ લેઇ નાખે બાહરિ. ૩૭

ચંચ દિઇ સાગર જલમાંહિં, પગના પ્રહાર કરઇ બહુ તિહાં;
કરી પોકાર મેલ્યા પંખીઆ, સારસ હંસ ટોલઇ તિહાં-કીઆ, ૩૮

બગલા વાયસનઇ કોકિલ મોર, ચડી ચાસ નઇ જીવ ચકોર;
લાવાં તીતરનઇ ચીબરી, ગીધ પંખિણી રોસઈ ભરી. ૩૯

આવ્યો ગુરૂડ તિહાં ધરી વિવેક, છયાસી જોયણ પાંખ અનેક;
તિણેં પંખીઇ બહુ પર્વત ધરી, સાયર જલ નાંખ્યા તે ફિરી. ૪૦

અકલાંણો ઉદધી તિહાં જસઇં, વિપ્રરૂપ ધરિઉં તિહાં તસઇ;
આવી નમીઉ પંખી પાય, કૂણ કારિણ દિઓ સાયર ધાય. ૪૧

ગુરૂડ પંખીઉ બોલ્યો તિહાં, અહ્મ પંખીના ઈંડાં કિહાં.
આપો કઇ કરસું સંગ્રામ, તુહ્મ સાયરનો ટાલું ઠામ. ૪૨

ધ્રુજ્યો સાયર જે ધનવંત, લાવ્યો ઈંડા પુરાં તંત;
આપી પાછો વલ્યો જસેં, પુરૂષઇ સોય પચાર્યો તસેં. ૪૩

દૂહા.

પુરૂષઇ સોય પચારીઓ, સાયર તું ધનવંત;
પંખી આગલિ હારતાં, લજ્જા હુઈ અત્યંત. ૪૪

ન પંખીઉ સાયર ભણઈ, ડુંગર તો ગરૂએણ;
ધનહીણા પંખી આગલા, કૂંણઇ ન ગંજ્યા કેણી. ૪૫

---

૧ [illegible]તવ આવી તેહની માજણી.

ત્રણહીણા એ ૧પખીઆ, પણિ બહુલો પરિવાર;
તું સમુદ્ર એકલો વઢી, નવિ જીત્યો નિરધાર. ૪૬
એહ વચન સાયરતણું, ભાખઇ કૂંમરનિરંદહ;
એ સન્યાસી બહુ મિલ્યા તુહ્મ એક હેમસૂરિંદ. ૪૭
હેમ કહઈ સાચૂ કહુ; ૨બહુસું હારઈ એક;
પણિ હુ નહીં નૃપએકલો મુઝ પરિવાર અનેક. ૪૮
અરિહંતસિદ્ધમુનિકેવલી ગણધર, સંઘ સુજાણ,
૩તે પરિવાર સહુ મુઝતણો, જેહની જગિ વહઈઆંણ ૪૯
તું પણિ ધર્મરાજાઅછઈ, તત્વતણો ૪તું જાંણ;
સાચ પખઇ તુ નરપતી, તુઝથી વચન પ્રમાણ ૫૦

૫.

વચન પ્રમાણ નૃપ તુઝથી થાય, દ્યે ૫આદેશ પૃથવીના રાય;
તવ રાજા મુખિ બોલ્યો નાદ, બિંહું પંડિતમાં લાગો વાદ. ૫૧
કવિત્ત કાવ્ય મુખિ બોલઈ છંદ, ગાહા ગીત નઇ ગુણપદ બંધ;
સિલોક સુભાષિત સમસ્યા વાદ, બિહુમાં કહઇનો ન ઘટઇ સાદ. ૫૨
પિંગલ વિદ્યા નઇ વ્યાકર્ણ, ર્યોતિષ કેરા બોલઇ ચર્ણ;
હરિઆલી મુખિ કહઇ ગાજતા, બિહુ નવિ દીસઇ કો ભાજતા. ૫૩
વેદ તણી કાંડી તે ભણઇ, રાજસભા તે સઘલી સુણઈ;
તર્ક શાસ્ત્રની કરતા વાત, પણિ નવિ કો ભાગી નઇ જાત. ૫૪
બોલઇ પંડિત જીમ સરસ્વતી, એક સન્યાસી નઇ એક યતી;
વચનવાદ બેહુ નવિ હારીઆ, કુંમરનિરંદઇ તવ વારીઆ. ૫૫

---

૧ જે. ૨ બહુ આગલિ ૩ તે પરિવાર સર્વ માહરો. ૪ જગિ
૫ આગન્યા.

વચનવાદ ન કરસ્યો સહી, સમસ્યા અર્થ પૂછો ગહગહી;
પૂછ્યાનો પડ ઉત્તર હોય, સહી પંડિત નર સાચો હોય: ૫૬

દૂહા

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તુરીઆં તેજ નઇ નદીઅ જલ, પુરૂપ હી વાચા સાર;
સ્ત્રીનું મંડણ આભરણ, ગલઇ સકલ્યોજ હાર. ૫૭

હેમ [1]કવિત્ત.

કિસો ગલ સંકલહાર, નારી જો હોય નીલજી;
કિસ્યો તુરિકો તેજ, રહે ચામઠી વજી;
કિસ્યો નદીકો નીર વલી ઉન્હાલે સુકે,
કિસ્યો પુરૂપ કો બોલ બોલ્યાં નહી ચૂકઇ;
નઇતુરીઅ તેજ નિત્રી અસજ, સલિલ વાહો સૂકણો;
હેમ ન માનઇ તેહ નર, જે પુરૂપહી વાચા ચૂકણો. ૫૮

દૂહા.

[2]યોગી ઉવાચ —

મુનિઆ મંડણ કફુડો, પૃથવી મંડણ પુરૂપ;
પુરૂષા મંડણ લક્ષમી, વચન સોય સહ હર્ષ. ૫૯

કવિત્ત.

હેમવાણી —

કિસ્યો હર્ષ નર ઉર, જો હું આતમ નહુ રજ્યો;
કિસ્યો કાયાકો કષ્ટ, ક્રોધ તન ચિતથિ મંજ્યો.

---

૧ ઉવાચ. ૨ સન્યાસી.

કિસ્યો પૃથવીઇં પુરૂપ, કુંમતિઅ નઇં વિજ્ઞાની;
કિસ્યો નર મંડણુ દ્રવ્ય, કૃપણુ ગુણુ નહીઅ નર દાંની.
ન ન કાયા કષ્ટ ન ન નર મંડણુ, કરપી ધરિ ઇસો ધન;
હેમ કહઇ સ્યો વચન સાર, જોહુ ન રંજ્યો મન. ૬૦

દૂહા.

સંન્યાસી ઉવાચઃ—

ઘર પુત્રે રણુ બંધવે, કરતુ મંડણુ દાંન;
દેવબોધિ પંડિત ભણઇ, સુકૃત સાર સ્નાન. ૬૧

કવિત્ત.

હેમવાચઃ—

કિસું સાર સનાંન, હીઉં જો મયલ ન છંડઇ;
કિસ્યો તે પુત્ર કપુત્ર, કીર્ત્તિ જે કુલની [૧]ખંડઇ.
કિસ્યો રણુમાંહિ ભ્રાત, જોહું ઢીલો બલગાત્ર;
કિસ્યો કર મંડાણુ દાંન, પોખઇ જોહું કુપાત્ર.
ન ન સ્નાન ન ન બંધવ, પુત્ર કપુત્ર નહિ ધરિ ભલો;
કરિ કુપાત્રહ દાંનથી, દૂરગતિ [૨]ખેલઇ એકલો. ૬૨

પઇ.

પંડિતઉવાચઃ—

ગિરધુ પુત્ર કહીજઇ જેહ, તા વાહન ભક્ષ કહીઇ તેહ;
તાસ ભક્ષણુ નામ જે કહઇ, તેહનું વાહન જે જગિ લહઈ. ૬૩
તેહનું વાહલું સું વલી હોય, ઉત્પત્તિ તાસ વિચારી જોય;
તા વાહન ભક્ષ કેરો તાત, તાસ બંધન રિપુ જગિ વિખ્યાત. ૬૪

૧ છડઇ. ૨ જાઇ.

તેહના બાંધ્યા જે જગિ લહઇ, તાસ તણો સ્વાંમી કૂંણ કહઈ,
તેહનું વાહન અતિ બલવત, તેણઇ આણ્યો જગિ જેહનો અંત ૬૫
તેહનઇ બાંધ્યા જે વસિ કરઇ, તે વલઇલો મુગતિ સંચરઇ;
જન્મ મરણ જરા નહી જીહાં, કવિ કહઇ તે સુખ પાંમઇ કિહાં. ૬૬
એહનો અર્થ—કદર્પ.

ચઉપઇ.

હેમવાણીઃ—

શલીમુખ વાહન વાહન જેહ, તેહનું વાહન કહીઇ તેહ;
તેહનો [1]બેટા તેહનું પુત્ર, કંવણ સોય દીઉ મૂઝ ઉત્ર. ૬૭
તેહનું ભખણ તાસ સુતાય, [2]તેહનો પુત્ર બલીઉ કહઇવાય;
કહુ કવિ તે સાથિ ઉપજઇ, સો વસિ કીધઇ શુભ ગતિ ભજઇ. ૬૮
અર્થ—[3]મન વસિ કરવું.

ચઉપઇ

[4]ચોગી ઉવાચઃ—

સુરપતિ વાહન કેરો સૂત, તાસ [5]સામિની કેરો પુત્ર;
તાસ પિતા મસ્તગિ જે રહઇ, કૂંણથી સોય કંલકજ લહઇ. ૬૯
તાસ રિપુનો ઠામજ [6]લહઈ, તાસ ધરીનઇ કૂણ જગિ રહઇ;
તેહનો કુંણ ઝાલઇ જગિ ભાર, તાસ રિપુ ઠાકુર કિરતાર; ૭૦
તેહની નારી સાથિં નેહ, ઝાઝુ દૂખ પામે નર તેહ.
જે નર તેહથી અલગો રહઇ, કોણથી સોય કલકિજ કેહ; ૭૧
દેવ બોધિ કહઇ તે સુખ લહઇ, લખમીછંડે તે સુખીયો હોઇ.
એહનો અર્થ—દ્રવ્ય છાંડવું.

---

૧ વાહાન ૨ તાસ. ૩ મનિ વસિ કરઈ તે સુખી થાઇ.
૪ પંડિતોવાચ. ૫ સામાનિક. ૬ કેહે.

ચઉપઇ.

હેમવાણી.—

વારિ પુત્ર તેહનું સુત જેહ, તાસ પુત્ર અતિ બલીઉ તેહ;
તેહનું ભખણ તાસ બાલિકા, તરીઇ તેહના કંતજ થકા. ૭૨
તેહનો પુત્ર તે રૂપ સુસાર, તેહના અંત તણો કરનાર;
તેહનાઆભરણતણું [૪]મુખિ જોઇ, તેહનો પુત્ર અતિ બલિયો હોઇ. ૭૩
તેહનો સ્વાંમી તસ રિપુ કહ્યો, કવણ બોલ કલંકજ લહ્યો;
સોય વસ્ત નર જો આદરઇ, ધન છાંડઇ તુહઇ નવિ તરઇ. ૭૪

અર્થ—પરસ્ત્રીગમન કરતો ન તરઇ.

દૂહા.

[૧]યોગી:—

રૂપ, શાસ્ત્ર, સાહસીક પણું, એ ત્રિણિ રત્ન અપાર;
દેવબોધિ [૨]એણીપરિં ભણઇ, ચઉથઉ મંત્રી સાર. ૭૫

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો નર મંત્રી સાર, કારણિ જે કાંમિ નાવ્યો;
કિસ્યો રૂપ ગુણ હીણ, વદઇ કુવચન બોલાવ્યો. ૭૬
કિસ્યું તે શાસ્ત્ર વખાણ, ચઢિઉં તે મુરખિ હાથઇ,
કિસ્યો સાહસીક નર, ચોર દિઇ ખાતર જઇ રાતિ.
ન ન રૂપ ન ન શાસ્ત્ર, ન ન સાહસિક મંઇ નમન જો;
હેમ કહેં સ્યો મિત્ર, પડિઇ કામ [૩]અલગો રહ્યો. ૭૭

૧ ભસએહ. ૨ સંન્યાસી ઉવાચ. ૩ પડિત. ૪ આવીયો

દૂહા

પંડિત ઉવાચઃ—

પાલી, ખયકું, પરોણો, ચઉથઉ વનનો મોર;
અર્થ કરઇ તે પંડિઆ, નહીં તરિ ભાખ્યો ઢોર. ૭૮

પાલી કાં ચાલઇ પદમની, ખેડુ બહઇન્નિ સુપુરિ;
[1]પ્રાંણી પ્રીતિ ન કીજીઇ, મોરો ચિત્ત વિલુધ્ધો ઘરિ. ૭૯

દૂહા.

પંડિત ઉવાચઃ—

સરોવર સાંહમિ સંચરી, નીર ભર્યું જેણીવાર;
વેણી દંડ આગલિ કીઉ, પુઠિઇં નાખ્યો હાર. ૮૦

દૂહા.

હેમવાણીઃ—

સરોવર બઇઠા હંસલા, મુત્તાહલ તસ આહાર;
મોતી માલ ચિંણા ભણી, પુંઠઇં નાંખ્યો હાર. ૮૧

ભુજંગ વરાંસઈ પંખિણી, રખિઈ લિઇ મુખિ વેણી;
પડવા [2]નાગી પદમની, આગલિ આંણી તેણિ. ૮૨

દૂહા.

પંડિત ઉવાચઃ—

[3]એ તાંઇં ગર્ભ છિન્ન.

હેમવાણીઃ—

બાલપણઈ જે બાપડા, યોવનનઇ ધનહીણ;
પીઆરઈ સાસઈ જે સસઈ, એ તાંઇ ગર્ભછિન્ન. ૮૩

૧ પરાઇ. ૨ લાગિ પ્રમદા. ૩ ગર્ભકાં ન ગલઇ.

પંડિત ઉવાચઃ—

તે મેં કહિ ન દીઠ;

દુ ા.

હેમવાણીઃ—

ચારે દસ્યે જોઇ સહી, જોયું જંબુ પીઠ;
પર નધા જે પરહરે, તે મેં કહી ન દીઠ. ૮૪

દુ ા.

સંન્યાસી ઉવાચઃ—

તેણઇં તું કાહુ કરેસ,

દુ ા.

હેમવાણી.—

સાઠે વરસે [1]બાલિકો, [2]બાલી કિમ પરણેસ;
તે તરૂણી [3]ઉંબાહઢઉ, તેણઇં તું કાહુ કરેસ. ૮૫

દુ ા.

સંન્યાસી ઉવાચઃ—

વાયસરાહવા ભુજગમ હરી, નિશિદિન લખઇ એક બાલ;
લિખી લિખ મિટઇ વિરહિણી, કારણ કહઇ સુકુમાલ. ૮૬

દુ ા.

હેમવાંણીઃ—

કાગલ લિખ્યો એણઈ કારણઇ, પીઉની શુદ્ધ કહંત;
કોયલ કંઠ ઝડપ્યા ભણી, લિખી લિખી સોચ મિટંત. ૮૭

૧ બાલકો. ૨ બાલિકા. ૩ તુ બાહુઉ.

ચંદ ગસે વા રાહુ લખ્યો, કાંમ વધંતો જાંણી,
નિજમુખ ગલતો [1]ચિંતકરી, રાય ભુંસો નિજ પાંણિ. ૮૮

પવન ભખેવા અહિ લખ્યો, વાઈ તે કામ વિકાર;
વેણી ભુજગમ ભર્યા ભણી, અહી ફેર્યો તેણીવાર. ૮૯

સીંહ લખ્યો એણુઇ કારણઇં, નિજ વસ કરેવા કાંમ,
કટિ સીંહઈ સાથિ ભર્યા ભણી, લિખી મિટયો હરિ ઠામ. ૮૯

પઢિત કવિત્ત.

ઢાલ.

મનોહર હીરજીનો, રાગ પરજીઓ; હરિયાલી.

એક નર નારી નતી નીપાઇ, રંગે રાઇ ધરિ જાઇ;
તે નારીનો સગ કરવાને, ભોગીને સુહાય;
નર સહુ સાંભલોરે, જસમતિ હોય અતિ સારિ;
જલ થલી ઉપની જાણી, જગ વિખ્યાતા નારી—નર. ૯૦

સગા સગામાં જે નર વઢતા, જસ એગઠા નવિ આંઝે;
તે નારી તસ મદિર આવે, તેહનો ઝગડો ભાંજે—નર. ૯૧

ઇંદ્રિ એક અછે તસ પોતે, પીડ કરઇ પર જંતો;
સકલ સભાનર સૂણજો સહુઇ, પાપી તેહતો કંતો—નર. ૯૨

દેવબોધ કહે તે સુણયો, નાણા વણી નવિ ચાલે;
મુનિવરે તે મારી કાઢી, ગેહી મંદિર જઇ મહાલે—નર. ૯૩

ચઉપઈ.

આદિ અખ્યર વણિ કંચન પરિખ, મધ્ય વિના ભૂઆ ધરિ નિરખ્ય;
અંત અખ્યર વણિ રાખે ભૂર, તે અબલા મુનિવરથી દૂરિ;
અરથ—કાકસી (કાંસકી).

---

[1] જાણિ.

પંતિ ઉવાચ.

રિયાલી કવિત્ત.

૧૫.—કવિત્ત:—

આઠ ચરણ ચાલંત, ચિંહુ ખટ લો (સ્વા)ન ખટકણુ;
ત્રિણિ નાક નિર્ધાર, ત્રિમુખ જૂજૂઇ વર્ણું;
ચ્યાર ભૂજા એક પૂછ, નખ દશ, વીસઇ બાર;
યુગમ ઉપરિ જાણિ, અધિક નહી નિરધાર;
દંત [2]ચિહું ઉપરિ ચિંતવ્યો, અર્થ અસ્યો તે કુણ [3]કહઇ;
દેવબોધ કહઇ બોલયો, પંડિત અર્થ બિરૂદ પોઢું વહઈ. ૯૪

પઈ.

હેમવાણી:—

કંન્યા કારણ જોઇઇ જેહ, એક રથઇ જોતરીઈ તેહ.
બિહું નામ હરીઆલી હોઇ, અવર અર્થ ન(હિ) દૂજો કોઈ. ૯૫

વરઘોડો.

રિ ાલી કવિ .

[4]ગીઃ—

એક અચેતન પુરૂષ, નામ દો અક્ષર કહીઈ;
કાયા તુ તસ એક, સીસ કઇ કોડે લહીઇ;
પાયો ગયો પાતાલ, ઉંચ ગગનિં જઈ અડયઉ;
પર ઉપગારાં કાજી, સૂર ગજ સાથિં ભડીઉ;
હારઈ નહી જો સરિ ઘણી, વદન જીહાં વિકસઇ નહીં,
કવિ દેવબોધ કહઇ ગુણીઅણો, એહનો અર્થ લાભઇ કહીં. ૯૬

૧ સન્યાસી ઉવાચ. ૨ દંત ચોરાસી ચાવતુ. ૩ કરઇ. ૪ પંડિતોવાચ.

ચઉપઇ.

હેમવાણીઃ—

હાર સંકલાં પહઇરઇ જેહ, સુપુરૂષનઈ નાંમિ જઇ તેહ;
સકલ કાયાનું બંધાણુ, તેણઇ નામિ એ અર્થ સુજાંણ. ૯૭

અર્થ—કોટ.

[1]પંડિત કવિત્ત.

ચ્યાર પુરૂષ બિઇ નારિ, યુગ્મ વહંદલાં જાંણો;
આઠ મિલઇ એક પુરૂષ, માંનઇ રક તસ રાંણો;
વિણુ પરણ્યઇ તસ નારી; નારિ સુ નેહ ન મડંઇ;
પુત્રી નહીં તસ પુત્ર, વિષય તો વેગથી છાંડઇ;
સીસ ચ્યાર સોહાંમણાં, ઉતપતિ થલ નઈ નીરથી;
દેવબોધ ઈમ ઉચરઇ, પડિત અર્થ કહુ કથી. ૯૮

ચઉપઇ.

હેમવાણીઃ—

આદિખ્યરવિણુ ચડીમુખિ [2]હોઇ, મધ્ય ખ્યરવિણુ ઘોડારિં [3]જોય;
અંત વિના મંડપ તલિ સહી, એણેં અરથિ હરીઆલી કહી, ૯૯

અરથ—મંચક. (ચકલી)

ચઉપઇ.

સન્યાસી ઉવાચઃ—

ચૈત્ર માસિ હીંડઈ ચમકતી, નવિ અડકઇ તસ યોગી જતી,
ગાજઈ અંબર વરસઇ મેહ, તેહ નારીસું ઉપજઇ સનેહ. ૧૦૦

---

૧ સન્યાસી ઉવાચ. ૨ જોય. ૩ હોય.

ઉપદ્ય.

હેમવાણી:—

આદિખ્યર વિણ સહુકો જમઈ, મધ્ય ખ્યર વિણ ઝાઝી ગમઈ;
અંત અખ્યરવિણ કો મમ કરો, તે અબલા ધર્મિં પરિહરો. ૧

અર્થ—પાવડી.

ચઉપદ્ય.

સન્યાસી ઉવાચ;—

સિરિ ઉપનિ કરી જઈ વસી, કૃષ્ણ જલઇં ઝીલઇ ઉલસી;
મૂખવિણુ જીભા દીસઇ દોય, તેહનુ કરિઉં ન લોપઇ કોય. ૨

પંડિતજન નઇ આવિઇ કામી, તેહના માર્યા નાવઈ ઠાંમિ;
નપુંસકની નારી થઇ, ઉતપતિ તેહની લોદઇ સહી. ૩

પદ્ઇ.

હેમવાણી:—

આદિખ્યર વિણ હરિની કથા, મધ્ય ખ્યર વિણ લેવું મિથ્યા;
અંતખ્યર વિણુ મસ્તિગ જોઇ, તુઝ હરીઆલી [1]એહજ જોય ૪

અર્થ—લેખણ.

ઉપદ્ઇ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

કૂણ સુખીઉ કૂણ દૂખીઉ દીણ. કુણ ઉત્તમ કુણ જાતિ હીણ;
દેવબોધ્ર કહઇ જો તુહ્મ લહુ, પૂછીઆતું પડુતર કહો. ૫

---

૧ અર્થજ હોય.

ચઉપઇ.

હેમવાણીઃ—

સુખીઉ તે જે સમતાવંત, દૂખીઉ તે જે દીણ કરંત;
ઉત્તમ તે જે સાચું ગમઈ, હીણ જાતિ તે જે પરનઇ દમઇ. ૬

પૂછ્યાંનો પહુતર કરઇ, હેમ વચન ¹સહુકો સદ્દહઈ;
દેવબોધ તિહા ઝાંખો થાય, એણઇ અવસરિ તિહાં બોલ્યો રાય ૭

કાંઇક વિદ્યા બીજી રમુ, દેવબોધ ઉઠિઉ અભિનવો;
સ્વાંમી ગારૂડ વિદ્યા રમો, જો હારૂં તો પોઠી ગમું; ૮

તિણઈ તિહાં વિદ્યા કીધી અસી, ઉંદિર મોટા આવ્યા ધસી;
હેમઈ ઉડાડયા તિહાં સાપ, મંત્ર તણો તિહાં કીધું જાપ. ૯

તવ પંડિત તેડયા વિનોલ, રાજ સભામાં થયો કલ્લોલ;
હેમઈ તેડાવ્યા માંજાર, નાઠા નોલ નવિ કરિઓ પ્રહાર. ૧૦

પંડિતનું મુખ ઝાંખું થયું, ફોકટ માન સભામાં લહ્યું;
હવઈ મુનિવરનઈ કિમ જીપસું, દેવબોધ વિમાસઇ અસું. ૧૧

વિગ્રર ચિંત નર હુઓ જીંમ, કુંમારપાલ નૃપ બોલ્યો તાંમ;
સ્વાંમી તું વાહણે આવયો, રાજ સભામાં પ્રગટ થયો. ૧૨

દૂહા.

એણે વચને પંડિત વલ્યો, આવ્યો જવ પરભાતિ;
ધર્મ કથા કહઇ નૃપતણઇ, રંજ્યો પૃથ્વીનાથ. ૧૩

સૈવ ધર્મ વખાણીઓ, દેવ વખાણ્યો ઇસિ;
ગુરૂ સંસારી બંભણા, તીર્થ ગંગા નીર. ૧૪

---

૧ સાચું.

ગંગા ઝીલું હરિ નમું, જપું તો બ્રહ્મા નાંમ;
અસ્યા વચન પંડિત કહઈ, સભા વિસરજી તાંમ. ૧૫

ઢાલ.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો—એ—દેશી—રાગ—આશાઉરી.

સભાવિસરજી સહુ કો વલીઆ, નૃપ તેડઇ દેવબોધો;
વાત વિનોદ કરતાં આવ્યા, દેહરાસરિ બહુ ચોધો. ૧૬

કુંમારપાલ શુભ સ્નાન કરી નઇ, પૂજઇ હરિ પ્રતિમાંઇ;
શાંતીનાથની પ્રતિમા પાસઈ, પ્રણમી લાગો પાય. ૧૭

દેવ બોધ સંન્યાસી તિહારઈ, ખીજી બોલ્યો તાંમ;
ચંપાવન વચ્ચે સ્યો ધતુરો, જીન પ્રતિમા કુણ કાંમિ. ૧૮

આદિ ધરમ સૈવ એ તાહરૂ, ઇશ્વર તાહરો દેવ;
શાલિ દાલિ ધૃત છાંડી રાજા, ધઈંસિ તણી સી ટેવ. ૧૯

માતાનું થન પાંન તજી નઈં, વિરહી નઈં કુણ ધાવંઇ,
મણિ મુક્તાફલ હાર તજીકો, કાકરડા [1]કો ઘાલઇ. ૨૦

ગંગા નીર તજી કો રાજા, વહું નીર કાં પીજઈ;
ઉંચ પુરૂષની સંગતિ મુકી, નીચ તણી કાં કીજઇ. ૨૧

તરૂઅર અંબ તણાં ફલ મુકી, આક તણાં કુંણ લાવઇ;
શીલવતીનુ સંગ તજીકો, ગણિકા નઈં ધરિ જાવઇ. ૨૨

અસ્વ અનોપમ આધો ઠેલી, રાસભ કોઇ પલ્હાંણઇ;
સૈવ [2]ધર્મ તજી કો રાજા, જૈન [3]ધર્મ કો આણંઈ ૨૩

---

૧ ઘરિ લાવઇ. ૨ દેવ. ૩ બિંબ ઘરિ.

દૂહા.

જૈન ધર્મ જીન બિંબ નઈ, બિહુંકરિ આધા ઠેલિ;
હરિહર વિપ્રા ગંગાજલ, શૈવ ધર્મ મ મેહેલિ. ૨૪

ઢાલ.

રાગ–ધન્યાસી–દેખો પુણ્ય પ્રધાન–એ–દેસી.

કહિઉં ન માનઇ રાય, તવ દેવા પ્રરતગિ થાય;
હરિ, હર, બ્રહ્મા જેહ, ત્રોહે મુખિ તે બોલીઆએ. ૨૫

સાંભલિ કુંમરનિરંદ, પૂરવ ધર્મ ન છંડીએ;
જગમાં તત્વ વિચાર, હરિ હર બ્રહ્મા જાહ્નવીએ. ૨૬

પ્રીત બાંધઇ જવ દેવ, પિતરીઆ સાતઇ આવીઆએ;
મુખિ કહઈ કુંમરનિરંદ, અવર ધર્મ તું મમ કરઈ એ. ૨૭

દુર્ગતિથી ઉધાર, એણઇ ધર્મ અહ્મનઇ થયોએ;
મ કરિસ બીજો એય, જો હુઇ અહ્મ કુણ તણો એ. ૨૮

અસું કહી કુલ સાત, દેવ સંધાતિ ઉત્પત્યા એ;
ભૂપ તણઈ ચિંતાય, તેડયો ઉદયન વાંણીઓ એ. ૨૯

દૂહા.

તેડયો ઉદયન વાંણીઓ, કહી તસ પૂર્વ કથાય;
મંત્રી કહઇ ચિંતા કસી, જો સિરિ મુનિવર રાય. ૩૦

જઇ જણાવ્યું સુરિનઈ, ભાખ્યો સહુ અવદાત
મુનિવર કહઇ ઈહાં આણયો, જવ હુઇ પ્રભાત. ૩૧

ઢાલ.

રાગ મલ્હાર. ચતુર ચદ્રાનની એ દેસી.

ઉગીઓ સુર સોહામણો, હુઉં [1]તવ પ્રભાતરે;
ઉદયન કુંમરનિરદસું, નિજ ગુરૂ કન્હઇ જાતરે. ૩૨
કૂંમરનિરંદહ કેસરી, જેહવો ગગનિ દિણુંદરે;
બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, [2]જાંણે પુનિમ ચંદરે-કું. ૩૩
ગુરૂ વંદન કરી નૃપ ઠવઇ સુણઇ ધર્મ કથાયરે;
મુનિ કરઇ પવનની સાધના, રિઝવવા નિજ રાયરે-કૂં. ૩૪
ગાદી સાત આસણ તલઇ, બઇઠો તિહાં ઋષિરાયરે;
ગુરૂ થયા અંતરીક આસણઈ, નૃપનઇ કૌતુગ થાયરે-કુ. ૩૫
મધૂર વચન દીઈ દેસના, કરજો જીવ દયાયરે;
જંતુ હરે નૃપ પરતણા, સુખી તે નવિ થાયરે-કું. ૩૬
દેવ અસ્યોગ્ય આરાધીઇ, નહીં કાંમ કષાયરે;
ગુરૂ નિગ્રથ નઈ સેવીએ, જીમ ભવનાં દૂખ જાયરે-કૂ. ૩૭
કુગુરૂ, કુદેવ, કુધમનો, નવિ કીજીઈ સંગરે;
મુરખિ માંનીએ કિમ તરઇ, જેહનઇ એહસું રંગરે-કું. ૩૮

કવિ.

દેખ્યા દેવ અનેક, સોય પણિ લંપટ લોભી;
હાથિ કરઇ હથિઆર, સુભટનઈ હણઇ સુખોભી;
રગત મસનો આહાર, ભોગ ભઇંસાનો માગઇ;
દેખીપેખી કૂપિ પડઇ, પુરૂષ જે પાએ લાગઈ;

---

૧ જવ. ૨ જેહવો.

તત્વ વાત બુઝઇ નહીં, દેવ સહુકો કહઈ;
હેમ કહઇરે મુરખિ ઘણા, દેવ ન કો સાચો ¹લહઇ. ૩૯
આક, ધતૂરીઓ, અગથીઓ, પૂજ પાતરી ચઢાવઈ;
રૂંડમાલા ગલમાંહિં, ઇસ તવ ખુસીઉ થાવઇ;
ઋદ્ધિ પોટલા રાખ, બઇલ એક ખાંડો, ખાંડઉ;
ઘરિ ઘરિ માંગે ભીખ, કહું દેવ કઇ ગાંડો ?;
ભોલો ભોલો સહુકો કહઈ, ભોલો તે સાચેં સહી;
હેમ કહઇ નઈ દેવ, દેવપણું ચાલ્યું વહી. ૪૦

વ્યાઘ્રચર્મ પાથરઈ, હાથિં ડમરૂ વજાવઇ;
આગઈ રૂપ અપાર, ઉર ભભૂત લગાવઈ;
પૂરઇ સીંગી નાદ, સીસ બહુ જટા વધારઈ;
મસ્તકિ રાખે ગંગ, ધ્યાન ચિત્ત ઉનસું લાવે;
નામ ધરાવે દેવતા, કરણિતા એહવિ કરઈ;
હેમ કહઈ એ દેવ નઈ, પૂજત હી કહો કિમ તરઈ. ૪૧

ઇસ ન પૂજ્યો દેવ, ભીખ ²જેણેઇ ધરિ ધરિ માગી;
જોરૂ આગઈ નાચિ, હુઆ સો બડા અભાગી;
અફીમ ઓર વછનાગ, ભંગ બહુ ખાવઇ ભંગી;
જોગી કહાવઇ આપ, પૂજાવઇ લોક કુલિંગી;
કાંમ જલાયા જોગી કહઇ, ત્રિયા વિના નહી એકલો;
હેમ કહઇ ³રે નૃપતિ, ઇશ્વર દેવ તે નહીં ભલો. ૪૨

દુહા.

ભલો નહીં એ દેવતા, તારઈ નહીં નૃપ તોય;
અગનિ હરિ જઇ અંબિકા, જગમાં જૂઠું જોય. ૪૩

---

૧ કહિ. ૨ રહ્યા ઉમિયા પગિ લાગિ. ૩ સુણુ.

વિવિધ પ્રકારનાં પૂતલાં, નાંમ ધરાવઇ દેવ;
ગુણવિણુ ગહેલા માનવી, સું કરતા તસ સેવ. ૪૪

કવિત્ત

દેવ અગનને ઇસ હરિ ઉચ્છંગે નારી,
ઉમયા ઇચ્છે મંસ હાથિ ખડગ મુખિ મારી;
પાણી તીરથ જાસ અજામાર તેજ ધર્મ;
ગુરૂ સંયોગી જાસ નામ કહાવે બ્રહ્મ;
પાત્ર કાગાઁપુંછ પૂજે સિસ નમાવે સાપને;
મુનિ હેમ કહેરે નરપતિ કેહિપરિ તારે આપને.

દુહા.

તારઈ નહીં નર તિહાં લગઈ, ન કરઇ તત્ત્વ વિચાર;
સુદ્ધ દેવ ગૂરૂ ધર્મ વિણુ, કો નવિ પામઇ પાર. ૪૫
રાગ રહિત તે દેવતા, ૧અપરિગ્રહી ગુરૂ સાર;
બહુ દયા જસ ધર્મમાં, એ ત્રિણ્ઇ તત્ત્વ અપાર. ૪૬
એણે વચને નૃપ હરખીઉ, રંજ્યો રાજ સભાઇ;
ગુરૂ વ્યાખ્યાન કરી તિહાં, વેગઇં તેડયો રાય. ૪૭

ઢાલ.

બટાઉની—રાગ ગોડી.

રાઇ તણુઈ તેડી કરીરે, ગુરૂ બઇસઇ નિજ ધ્યાંન;
ચઉવીસ તીર્થંકર રે, નૃપ દેખઈ સોવન વાંનરે;
તેતો ઉચા મેર સમાન ગે, હેમમુનિ નમોરે. ૪૮
ંણુઈ ઘટાનાદ સુંકાનિ રે, મુનિ બઇઠો જીહાં ધ્યાનરે;
શ્રી જીન પૂજા કારણુઇ રે, નૃપનાં કુલ એકવીસ;
ચંદન ચરચઇ પાઉલઇ રે.—હે૦ ૪૯

---

૧ પરિગ્રહ રહિત.

જીન નઈ નામઈં સીસરે, સુખિ દેતા(અતિ) આસીસ રે;
નૃપ! જીવયો કોડિ વરીસરે, કરૂ શુદ્ધ ધર્મની આસ રે;
જીન નાંમિં હુઇ જગીસરે.—હે૦ ૫૦

નરગ થકી અહો નીકલ્યારે, શ્રી જીન ધર્મ પસાય;
વારૂહુ મોટા રાયરે, તાહરા પુરવજ સુખીયા થાયરે.
તેતો જૈન ધરમ મહેમાયરે હે૦ ૫૧

ચઉવિસે જિન પ્રતિમારે, બોલે મધુરી વાણી;
જૈન ધર્મ નઈ જે તજીરે, બીજઇ ધર્મિં જાણીરે,
તે લહઇસ્યઈ ચોગતિ ખાંણિરે હે૦ ૫૨

તેહનઈઆભવિપરભવિ હાંણીરે, ભજી જૈન ધર્મ ચિંતિ આંણી.
રાજા મનિ હરખ્યો ઘણુંરે, લાગો ગુરૂ નઇ પાય,
શુભમતિ સાચી આંણીરે,—હે૦ ૫૩

બારવ્રત મુઝ થાપીઈ રે, ઇમ બુઝયો નરવર રાયરે,
સહુ કુમતિ કદાગ્રહ જાયરે, હુવઈ મતિ મયલી નવિ થાયરે,
વ્રત ધર્મ દિઈ મુનિરાયરે, હે૦ ૫૪

દૂહા.

દાંન શીલ તપ ભાવના, નૃપ આદરતો જોય;
શ્રી ગુરૂ વચન સુંણી કરી, ધરમ વાસીત હોય. ૫૫

એક દિવસ વ્યાખ્યાનમાં, ચાલ્યો વ્રત વિચાર;
શુધ્ધો શ્રાવક તે કહું, જે પાલઇ વ્રત બાર. ૫૬

કુંમારપાલ નઈ ગુરૂ કહિ, લિઉ અ ગિ વ્રત બાર;
સમકિત સુધું આરાધીઈ, શ્રાવકનાં વ્રત બાર. ૫૭

ઢાલ.

પ્રણમું તુહ્મ સીમંધરૂજી એ દેશી.

પહઇલું વ્રત ઇમ પાલીઇજી, ત્રસનો ન કીજઇરે ઘાત,
આરભઇ જયણા કહીજી, ઇમ બોલ્યા જગનાથ. ૫૮
સુંણો નૃપ ધર્મ દયાઇરે હોય, આંકણી;

દયા વિના ન વલીજી, મુગતિ પહોતા ન કોય–સું. ૫૯

કૃમીવાલાદિક કીડલાંજી, કાયા જીવ અનેક;
અનુકંપાઇ કાઢતાંજી, દોષ ન લાગઇ રેખ–સું. ૬૦

જીવ દયા [1]જગિ પાલતાંજી, છુટો ગજ અવતાર;
પર ભવિ નર ભવ રાજીઓજી, થયો તે મેઘકુમાર. ૬૧

પરદેહી નઈ પીડતાંજી, આપ સુખી કિમ થાય;
જીવ કાલકસૂર મારતોજી, સત્તમ નરગિ જાય–સું. ૬૨

બિજું વ્રત ઇમ પાલીઇજી, મૃષા મ બોલેરે વાચ;
નારદ સરગિ સંચર્યોજી, જો મુખિ બોલ્યો સાચ–સું. ૬૩

કુંમરનિરંદહ સાંભલોજી, મૃષા સમું નહી પાપ;
ઉપેખો પર્વતરાય વસુજી, પાંમ્યો સોય સંતાપ–સું. ૬૪

શેઠ પુત્ર નઈ કારણિજી, ભાખી કૂડીરે સાખ;
પતિ ખોઈ પાણી ગયુંરે, જે ઉપરાજ્યું લાંખ–સું. ૬૫

ત્રિજું વ્રત ઇમ પાલઇજી, જીમ શ્રાવક જીનદાસ;
સોવન કઢા સહઇજી લહીજી, તસ્કર ભયા નિરાસ–સુ. ૬૬

અથવા વચક શેઠનઇજી, સુણગો સોય કથાય;
જસ અપજસ તે પાંમીઉજી, સુંણિ પૃથ્વીના રાય–સુ. ૬૭

---

[1] નર.

ઇહ લોકઇં દુખ પાંમસઇજી, જે ૧હરસ્યઇ પર ધન;
લોહખરૂ જગિ ચોરટોજી, કિમ દૂખ પાંમ્યો તન–સુ. ૬૮

ચઉથું વ્રત ઇંમિ પાલીઇજી, જીમ કયાડીરે પુરૂષ;
ચંદ જોઇ ચિત્ત વાલીઉંજી, પાંમ્યો સુખ અતિ સરસ–સુ. ૬૯

હેમ કહઈ સૂખ તે લહઇજી, જે જગિ પાલઇરે શીલ;
વંકચૂલ તણીપરિજી; તે નર પાનઇ લીલ–સુ. ૭૦

વિષય વિડંબ્યો રાવણોજી; ખોયા વસા નરવીસ;
ખોયું રાજ લંકાતણુજી, ખોયાં સઘલાં સીસ–સુ. ૭૧

પંચમ વ્રત ઇંમ પાલતાંજી, જીમ પેથડદેરે શાહ;
માલવ દેસ મંત્રી થયોજી, લોભિ ન પડયો ત્યાંહ–સુ. ૭૨

હેમ કહઈ નૃપ સાંભલોજી, ધન સંચિઇ દૂખ હોઇ;
મમ્મણ નદિ નઇ સાગરાંજી, કિમ દુખ પાંમ્યા સોય–સુ. ૭૩

છઠુ વ્રત ઇંમિ પાલીઇજી, દસિનું કીજઇરે માંન;
કાકજંઘ રાજા મિલ્યોજી, રાખ્યુ ચોખું ધ્યાન–સું. ૭૪

માંન વડે દૂખ પાંમીઓજી, દેખો કોણીરે રાય;
ગુફા બારણઈ તે બલ્યોજી, છઠી નરગિ જાય–સુ. ૭૫

સત્તમ વ્રત ઇંમ પાલીઇજી, જીમ જગિ રાજારે ધર્મ;
પુરવભવિં રોગી હતોજી. અગડ લેઈ દહઇ કર્મ– . ૭૬

યુગલ હુઆં જો નારકીજી, કરતા ભખ્ય અભખ્ય;
સુંજ પડયો ઝુરઇ બહુજી, વારઇ પોતઇ રોખ્ય–સુ.

અનરથડંડ તે ટાલીઇજી, રાખો રસનારે ૨દાહ;
સુરસેન મહાસેનજી, સૂણયો પુર્વ કથાય–સુ. ૭૮

૧ લેસ્યે. ૨ થાય ૩ કરિ.

કઠિણવચન મુખિં બોલતાંજી, મહસેન જીભઇંરે રોગ;
મધુરવચન મુખિ ભાખતાંજી, સૂરસેન શુભ ભોગ–સુ. ૭૯

ત્રુંસું વ્રત ઇંમ પાલતાંજી, સામાયક વ્રત સાર;
પરભવિ દૂખણી ડોકરીજી, નૃપ કુંમર નિરધાર–સુ. ૮૦

સામાયક વ્રત્ત બીજથીજી, પસર્યું પુણ્ય અપાર;
સયમ લેઇ મુગતિં ગઇજી, છુટી સ્ત્રી અવતાર–સુ. ૮૧

સામાયક વ્રત નંદતાંજી, પાંમ્યો ગજ અવતાર;
સુધનશેઠ વિવહારીઓજી, મિથ્યા ધર્મ અસાર–સુ. ૮૨

દેસાવગાસિં વ્રત ભલુંજી, પાલઇ તે જગિ સાર;
સુમિત્ર રહ્યો જગિ જીવતોજી, ફલીઉં વ્રત અપાર–સુ. ૮૩

પ્રતિહારઇં દૂખ પાંમીઉંજી, જો નહી વ્રત પચખાણ;
સુમિત્ર ઠામિ તે મુઓજી, ખિણમાં ખોયા પ્રાંણ–સુ. ૮૪

પૈષધવ્રત અગ્યારમુંજી, પાલઇ સાગરચંદ;
નભસેન સરિ બાંલતાજી, હઇડઇ અતિ આણંદ–સુ. ૮૫

શ્રાવકચૂલણી પિતા કહિઓજી, પૌષધ વત નો ધાર;
અલ્પ દોષ જાણી કહીજી, લિઈ આલોયણ સાર–સુ. ૮૬

વ્રત વિના દૃખ પાંમીઉજી, શ્રેણિક નહીં પચખાણ;
પૌષધ એક અગિં નહીજી, તેણઇ સુખ ન લહઇ પ્રાંણ–સુ. ૮૭

બારસું વ્રત ઇંમ પાલીઇજી, કીજઇ અતિથિ સંવિભાગ;
ધનશેઠ સુખીઓ થયોજી, સુગતિં પાંમ્યો માગ–સુ. ૮૮

નર સંગમ ગોવાલીઓજી, દીધુ મુનિવર દાંન;
શાલિભદ્ર નર તે થયોજી, પામ્યો બહુજ નિધાંન–સુ. ૮૯

દાંન તણે ગુણે ૩વલીજી, સુખ પાંમ્યો નયસાર;
પરભવિ અરિહાં તે થયોજી, પાંમ્યો ભવ જલ પાર–સુ ૯૦

પ્રેમઇં ધૃત વિહરાવીઉંજી, ધન ધન તે દાતાર;
ઋષભતણો જીવ તે હવોજી, મિથ્યાત્વી ધનસાર–સુ. ૯૧

દિધા વિના નવિ પાંમીઉજી, જીમ દ્રુમક અવતાર;
વાસી રાજગૃહી તણોજી, ભમતાં ન લહ્યો આહાર–સુ. ૯૨

દૂહા

એણઇં દ્રષ્ટાંતઈં જાણજ્યો, ધન સંચીઇં દુખ હોય;
દીધા વિન નવિ પામીઇ, હૃદય વિચારી જોય. ૯૩

ચઉપઇ.

પુણ્ય વિના નવિ પાંમઇ કોઇ, નર ! દીધાતું ફલ તું જોય;
એક નર બઇસઇ પાલખી, એક ઉપાડી થાઇ દૂખી. ૯૪

એકનઇ હાથી હયવર હારિ, એકનઇ એક એક છાલું બારિ;
એક નરનઈં મંદિર માલીઆ, એક ઝુંપડીઇ સો જાલીઆં. ૯૫

એકનઇ નારી દીસઇ ઘણી, એક નર નારી વિના રેવણી;
એક નર ભોજન અમૃત આહાર, એકનઇ ઘઇંસિ તણો વિચાર. ૯૬

એકનઇ પલંગ પછેડી પાટ, એકનઇ ન મલઇ ત્રુટી ખાટ;
એકનઇ પહઇરણિ [1]પટોલાં, એક નરનઇ ન મલઇ કાંમલા. ૯૭

એક નારી ગલિ મોતી હાર, એકનઈં ચીંડીયા નહીં નિરધાર;
દીધાના ફલ જોયો વલી, મૂલદેવ ઘરિ સંપદ મિલી. ૯૮

એક રાજા એક મૂલી વહઇ, દત્ત વિહુણાં ઈંમ(સુખ)દુખ સહઈં;
પગિ દાઝઈનઈં માંથઈબલઇ, રાતિ દિવસ પર મંદિર રુલઇ. ૯૯

---

૧ પટો લિવલી.

દુ ૧.

પુણ્ય વિના પર ઘરિ રલે, દત્ત વિના દુખ હોય;
તેણુઇ કારણિ નર સાંભલો, કૃપી મ થાસ્યો કોય. ૧૦૦

કૃપી તો ધન મેલીઇ, જો કલિ મરણ ન હોય;
લખમી બાંધી પોટલઇ, સરગે ન પુહુતો કોય. ૧

કાયર ખાંડું કૃપણ ધન, કડુઆંઇં લીંબ ફલાઇ;
વાંઝિ અસ્ત્રી નઇ રાંન ફૂઓ, એ પંચ ઝૂરી મૂઆંઇ. ૨

કૃપી ઘરિ માંગણ ગયો, જાંણું આવી ધાડિ;
બીહકઇ નિર્ગુણ નાસંતા, મુઉં તે માંથું ફાડી. ૩

યાચક જન કીર્તિ કરઇ, કિરપી વાગઇં બાંણ;
હાકઇં તિહાં હેમતિ હુઇ, આસણ ગયા પરાંણ. ૪

વાંઝિણી પુત્ર પ્રસવઈ નહીં, સાંઢ સરઈં નહીં નાથ;
તિમ કિરપી અવતારમા, ઉચો ન કરઈ હાથ. ૫

કરપી કાં તું જનમીઓ, જણ્યો તો જીવ્યો કાંય;
કુલ કીરતિ કડકા કરી, મુઓ સો જીવંતાય. ૬

તુરી પલાણતાં પરખીઇ, અસ્ત્રી પરખીઇ અનાથી;
[1]જાતિ જીભ પરખીઇ, કૃપી બોલ સુ સાત. ૭

૫.

ઘરિ આવઇકો [2]ભખ્યત ભાટ, તવ તેહનઇં દેખાડઈ હાટ;
હાટિઇં આવઇ [3]ભખ્યત ભાટ, તવ તસ ઘરિ દેખાડઇ સોય. ૮

પર ઘરિ પ્રીસણ ધૂજે હાથ, પુણ્યતણી તે ભાંજઇ વાત;
ભોગલ ભીડી દિઇ બારણું, ઘરિ લાવઇ ભુડું સાલણું. ૯

---

૧ જાતિજ ભાઇ. ૪ જાચક. ૩ જાચક હોય.

બઇઠો વાત કરઇ દુલલી, સઘલીમાં ગુલધાંણી ગુલી;
સાત બોલઇં કૃપણ ઉલખાય, કવિઅણ કહઇ મમ દરિસણ થાય. ૧૦

દૂહા.

દરિસણ ભુંડુ કૃપણા, ભુંડુ તે કિરપી ધાંમ,
ભુંડું તે કિરપી આંગણુ, જીહાં પુણ્યનું નહી નાંમ. ૧૧

ચઉપઈ.

પુણ્યનું નામ ન દીસઇ કિહાં, કરપી નરના પગલાં જીહા;
પેટ ભરી નવિ ખાઇ પ્રાહિં, દુબલ માણુસ તસ ઘરિમાંહિં. ૧૨
કિરપીઘરિ નિજ નારી ખડી, જાણે બલ વિહુણી બોકડી;
અજા તેં[૧]લુડણિ સરીખીહોઇ, લુંડણિ રૂપ બિલાડી જોય. ૧૩
માંજારી મૂષક પ્રમાંણુ, ઉંદિર કાય ગરોલી જાંણી;
કિરપી ઘરિ ગરોલી અસી, ભૂખી ભમરી હુઇ જસી. ૧૪
ભમરી માખી નઈ અનુસારિ, માંખી માંકણુ જસી વિચાર,
માંકણુ જુંઅ સરીખો હોઇ, છપગી લીખ સરીખી [૨]જોઇ. ૧૫
એ કિરપી ઘરિ ચરિત્ર વિચાર, [૩]કૃપણપણું મુંકો નરનારિ;
દાતા ગુણુ આંણો ભલ સહુ, દાનિઈ પદવી પાંમ્યાં બહુ. ૧૬

ઢાલ.

આવઈ આવઇ ઋષભનો પુત્ર-એ દેસી.

દાંનિંઇ નવ નિધિ પામઇએ, રાજ ઋધિ સુખભોગ તો;
દાંન વખાણીઇએ-
દાંનિ રૂપ સોહાંમણો એ, દાનિ સકલ સંયોગતો-દાં. ૧૭

---

૧ લોડણિ. ૨ હોઇ. ૩ ગુણ.

દાંનિ રંજઇ દેવતા એ, દાંનિં સુરતરૂ બાર તો–દાં.
દાંનિંઇ પૂજા પાંમીઇ એ, દાંન વડું સસારિ તો–દાં. ૧૮

દાનઇં હયવર હાથીઆ એ, ૧મુખિજોઇ મુનિવર કોડિતો–દાં.
ઉઠી ઉલગ કેઇ કરઇ એ, ઉભા બિઇ કરજોડિ તો–દાં. ૧૯

અભયદાંન સુપાત્રથી એ, નિશ્ચઇ મોક્ષ વહત તો–દાં.
ઉચિત અનુકંપા કીર્ત્તિ થકીએ, જીન કહઈ ભોગ લહંત તો–દાં. ૨૦

અનંત તીર્થંકર જે હુવા એ, તેણઇ મુખિ ભાખ્યું દાંન તો–દાં.
જેણઇ ધરમિ દાંન વારીઉએ, ત્યાહાં નહી તેજને વાન તો–દા. ૨૧

દૂહા.

દાંન દેઇ અજૂઆલીઇં, એ વ્રત છેહલું સાર;
કુંસારપાલ નૃપ સાંભલોએ, શ્રાવકનાં વ્રત બાર. ૨૨

ઢાલ.

છોડી સીમંધરસામીયા–એ દેસી રાગ પ્રભાત.

શ્રેણિક પરિ જીન પુજઇ, ભગતિ ગુરૂતણીરે નૃપ કૃષ્ણની પરિતુ
ધર્મ વિષય જીમ કામદેવ, શ્રેયાંસની પરિં દાંન દીજીઇ ધરિતો. ૨૩

બુઝિ તું કૂંમર નરેશ્વર, તુઝ સમો નૃપ છઇ કુંણ આજતો
લીલા લક્ષ્મી લહી કરી, કરો ધર્મનુંરે વલી અદ્દભુત કાજતો–બુ. ૨૪

શેઠ સૂદર્શણ તણી પરિં, પાલો નિર્મલુરે તુહ્મો સાચલુ શીલતો;
તપ આરાધો ધનાપરિંઈ, જીમ આ ભવિરે પરભવલહો બહુ લીલતો–બુ ૨૫

ભરતતણી પરિં ભાવના; લૂખાઇરે જીમ પુંડરીક રાયતો,
-કૂરગડૂ પરિં આણીંઇ, સમતારસરે અતિ અંગિ ઉછાહ તો–બુ.૨૬

---

૧ દાનિ સકલ સધ્ય હોઇતુ.

ધર્મ એ યુગલ જે જીન કહ્યા, મુનિવર તણોરે વલી દસ પ્રકાર તો;
શ્રાવક ધર્મ પ્રકાશીઉ, અંગિ ધરેરે નૃપ વ્રત જે બારતો-યુ. ૨૭

દૂહા

ગૂરૂ વચને નૃપ હરખીઉ, અંગિઇ ધરઇ વ્રત બાર;
સમકિત સ્યું આરાધતું ચૂકઈ નહીં નીરધાર. ૨૮

શ્રી મુનિ હેમસુરિંદ મુખિ, નૃપ કીધૂં પચ્ચખાણ;
ટીપ પરમાણિઈ જે લિખ્યાં, તે સઘલું પરમાણ. ૨૯

ત્રિણિ તત્વ આરાહીઇ. શ્રીદેવ ગુરૂ નઇ ધર્મ;
સમકિત સુંધું રાખીઇ, જીમ લહીઇ શિવ[1]સર્મ. ૩૦

દેવ શ્રી અરિહંત છઇ, દોષ અઢારઇ દૂરિ;
ચિહું પ્રકારઇ સદહઇતાં, અટ કર્મ કરઈ ચૂર. ૩૧

નાંમિઇ જિન પહઈલુ નમુ, ભાવ જિના ભગવંત;
દ્રવ્ય જિન ચઉથી થાપના, સહુ સેવું એક ચિત. ૩૨

લબધિ અઠયાવિસનો ધણી, વાંણી ગુણ પાંત્રિસ;
સમોસરણિ બઇઠા પ્રભુ, જગત નમાવઇ સીસ. ૩૩

અતિશય ચઉતીસ જીન તણાં, રંગિ દિઇ ઉપદેશ;
વયર વિરોધ સમાવતા, ટાલઇ [2]સયલ કિલેશ. ૩૪

દેવ અરિહંત અસ્યો નમું, ગુરૂ વદુ નિગ્રંથ;
ગુણ છત્રીસઈ શોભતા, મુનિવર [3]છે માહંત. ૩૫

પાંચ ઇંદ્રી વસિ કરઇ, નવ વિધ બંભ સાર,
ચ્યાર કષાય પરિહરઇ, મહાવ્રત પંચ ધાર. ૩૬

---

૧ મમ. ૨ સકલ. ૩ તે,

રાય કહઇ ગુરૂ માહરૂ, શ્રી મુનિ હેમસૂરિંદ;
કુમત નિસિર નઇ ટાલવા, ઉદયો પુનિમ ચંદ. ૩૭

શૈવ સન્યાસી બંભણા, ભટ્ટ પંડિતની જોડિ;
હેમ સૂરિ મુનિ આગલિ, રહ્યા સુ બિકરજોડિ. ૩૮

મયગલનો મદ તિહાં ગલઇ, જીહાં નવિ જાગ્યો સીંહ;
અંધકાર બલ તિહાં લગઈ, જીહાં નવિ ઉગ્યો દીહ. ૩૯

ભટ બભણા મદ તિહાં લગઇ, ન મલ્યો જૈન સુલતાન;
હેમ તણુ મુખ દેખતાં, વાદી મેહલ્યું માંણુ. ૪૦

રાય કહઇ ગુરૂ માહરો, સકલ લોક સિણગાર;
હેમ સૂરિ મુઝ મસ્તગિં, અવર નહીં નિરધાર. ૪૧

ધર્મ કહિઓ જે કેવલી, તે મોરઈ મનિ સતિ;
દયા મૂલ આજ્ઞા ભલી, હુ સેવું એક ચિંતિ. ૪૨

તત્વ ત્રિણિ આરાહીઇ, શ્રી દેવ ગુરૂ નઇ ધર્મ;
[1]અતત્વ ત્રિણિ પરિહરૂ, સમઝો શ્રાવક મર્મ. ૪૩

ચઉપઇ

કુગુરૂ કુદેવ કુધર્મ વિચાર, એ ત્રિણિ જગમાંહિ અસાર;
હરિ હર વિપ્રા મિથ્યા ધર્મ, એ મઇં છાંડયા સમઝી મર્મ. ૪૪

ધર્મ કર્મ હેતિં પરિહરૂં, મુગતિ કાજી તસ નવિ આદરૂ;
મિથ્યાત મનથી દુરિ કરૂ, ચિહું ભેદે કરી તે પરિહરૂં. ૪૫

લોકીક ગુરૂ નઇ લોકિક દેવ, માંનીનઇ નવિ કીજઈ સેવ;
શ્રી દેવ ગુરૂ લોકીક તે કહીઈ, માંન ઇચ્છીતિહાં નવિ જઇઇ. ૪૬

---

૧ એ તત્વ ત્રેણ્યે આદરૂ.

એ ચ્યારઇ મિથ્યાતજ હોઇ, મિથ્યા ધર્મ મ કરયો કોઇ;
મિથ્યા ધર્મ કરંતાં વલી, મુગિત નારી ન લહઇ નિર્મલી. ૪૭
એણે ભેદે સમકિત ઉચરી, બાર વ્રતની ટીપજ કરી;
વ્રત બાર કહું તુહ્મ ફિરી, સુણયો સહુ ચિત્ત ચોખું કરી. ૪૮
પહઇલું વ્રત તે પ્રાણાતિપાત, ત્રસ જીવની ન કરૂં ઘાત;
આરંભઈ તો જયણા કહી, પ્રથમ વ્રત ઇમિ પાલું સહી. ૪૯
કૃમીવાલાદિક કીડા જેહ, શરીરમાથી કાઢઇ તેહ;
[1]આપઇ અર્થ અનુંકંપા જેહ, કરૂં ઉપગાર મનિ [2]જાંણીતેહ. ૫૦
પાંચ અતિ ચાર દૂરિ [3]કરીઉં, [4]જો ચાલઇતો સહી પરિહરૂ;
વાટ વસઇં રીસઇં ઘા કર્યો, ગાઢઈ બંધનઈ પસુ આદર્યો. ૫૧
અતિઘણો જે ભારજ ભર્યો, કર્ણ કંબલ જે છેદન કર્યો;
ભાત પાંણીનો કહીઉ વિછેદ, [5]તેહનઇં ઉપજઇ અધિકો છેદ ૫૨

દૂ હા.

ખેદ ન ઉપાઇ વલી, જીમ [6]કહઇ શ્રી જીનરાજ;
જીવ દયાનઇં કારણિં, ગુરૂ કહઇ એક કથાય. ૫૩

૫ .

ગુરૂ માંડી કહઇ એક કથાય, અમરપુરિ સુગ્રીવહ રાય;
વિમલા તસ પટરાંણી સાર, અમરસિંઘ કુંખિ અવતાર. ૫૪
શુભ લગનિ તે જાયો પુત્ર, વાધ્યું પિતાતણું ઘરસૂત્ર;
અનુક્રમિં યોવન વય હુઓ, રમતાં રાય રેવાડી ગયો. ૫૫

---

૧ આપ અર્થે અનુકંપા કાજે. ૨ દાઝે. ૩ પરિહરૂ. ૪ એ નિસ્ચેં મનમાંહિ કરૂ. ૫ તેહને ઉપાયો બહુ ખેદ. ૬ ભાખે.

દીઠો છાગ એક બાંભણ હાથિ, તે ત્રાડી બોલ્યો બહુભાતિ;
[1]અમરસિંઘઈ તેડ્યો તેહ, કુણ અરથઇં લેઇ જાઇ એહ. ૫૬

તવ બોલ્યો બાંભણ ડોકરો, મઇં તો યગન આરંભ્યો ખરો,
તેણઈ કાંરણિ મારી બોકડો, અમરપુરી સુર થાસ્યઇ વડો. ૫૭

મુઝનઇ પુણ્યથાસ્યઇ અતિઘણું, કહિઉ ન જાઇ [2]પુણ્ય તસતણું;
તેણઇ કારણિ મઇ માંડ્યો યાગ, એ પણિ સુખીઓ થાસઇ છાગ. ૫૮

અમરસિંહ કહી મ કરિ કુકર્મ, જીવ હણતાં નો હોઇ ધર્મ;
અગનિમાંહિ કો નાખઇ ત્રિણ, વિશ્વાનર વાધઇ બહુ વર્ણ. ૫૯

લોહીઇં ખરડ્યા જીમ કર પાય, તે રગતી ઉજ્જલ કિમ થાય;
સમુદ્ર મધ્ય કો નાંખઈ ખાર, સહી નવિ મીઠો હુઈ લગાર. ૬૦

પાપિં જીવ સંસારઇં ફિરઇ, પાપ કરઇ જીવ કેહીપરિ તરઇ;
જીવ હણુતાં જો હુઇ ધર્મ, તો પાતકનું કેહું કર્મ. ૬૧

જૂઠું બોલઈ જો જયકાર, તો કુંણ પાપિં હુઇ અસાર;
ચોરી કરતો સુખીઓ થાય, તો કુણ પાપિંઇ દુખ સહઇ કાય. ૬૨

પરસ્ત્રી ગમનિંઇં કીર્ત્તિ ફિરઇ, કુંણ પાપિં અપજસ વિસ્તરઇ;
જીવ હણુતાં જો સુખ હોઈ, તો દુખીઉ નવિ દીસઈ કોઇ ૬૩

ઈમ ઉપદેશ દિઇ નૃપ જસઈ, એક મુનિવર તિહાં આવ્યો તસઇ;
નૃપ પૂછઇ કહો તુહ્મ ઋષિરાય, જીવ હણિઇ કો સુખીઓ થાય. ૬૪

તવ ઉપદેશ દિઇ ઋષિરાય, જહઇરિ ભખતો ન માતો થાય;
કાદવઇ પઇઠો જો નવિ કલઇ, અગનિકૂંડમાંહિ નવિ બલઇ. ૬૫

નીલ કુંડમાં કીજઇ વાસ, જો નવિ લાગઈ કાલો પાસ;
ભાલઇ આંખિ ખણી અતિઘણું, તે જન ત્રુટઇ લોચનતણું ૬૬

---

૧ અરિસિંધે. ૨ ફલ.

સીંહ સાથિં ઝુઝઇ [1]મૃગલો, સાપણિ સરિ નાચઇ સૂડલો;
કંટક સેજે જો ઉંઘાય, તો જીવ હણંતો સુખીઓ થાય. ૬૭

મ હંણીસ પ્રાંણી મ કરીસ પાપ, આગઇ એ તુઝ બોકડ બાપ;
પૂર્વિં યગન કર્યા એણે બહુ, તે અવદાત કહું તૂઝ સહુ. ૬૮

સાહમું લલિત સરોવર જેહ, તુઝ તાતેં ખણાવ્યું તેહ;
કુંડ ખણી વૃક્ષ રોપ્યો તાય, છાગતણાં તિહાં બાંધ્યા પાય. ૬૯

તેણઇ પાપિં થયો એ છાગ, તઇં ગ્રહી આણ્યો કરવા યાગ;
પુર્વ કથા મુનિ ભાખઇ જસઇં, જાતિ સ્મરણ લહઇઅિજ તસઇં. ૭૦

વાત ન માંનઇ બંભણ અજાંણ, તવ મુનિવર ભાખઇ ઇંધાણ;
તુઝ ઘરમાં ધન ડાટિઉં જેહ, જા દેખાડઈ બોકડ એહ. ૭૧

લોભી બંભ રલીઆત થયો, છાગ તણઇ ઘરિ લઇ ગયો;
જ્ઞાનિ બોકડો બુદ્ધિ અપાર, સોવન કઢા દેખાડી સાર. ૭૨

બાંભણ સાચી માંની વત, એહહી માહરો પુરવ તાત;
આવી મુનિનઈ લાગો પાય, સંયમ લેઇનઇ મુગતિં જાય. ૭૩

અણુસણ તાંમ કરે બોકડો, દેવલોકિ હુઓ સુર વડો;
અમરસિંહ પુણ્ય પોતઇ ગ્રહી, ચાલ્યો તે પ્રદેશે વહી. ૭૪

જોગી એક મિલ્યો સિદ્ધનાથ, કૂમરતણો તેણેઇ ઝાલ્યો હાથ;
કાઢી ખડગ મારેવા રહ્યો, છાગદેવ તવ પ્રગટ થયો. ૭૫

તેણે યોગીનુ કીધું કામ, કુમરતણઈ રાખ્યો અભિરાંમ;
અનુક્રમિ તે પામ્યો રાજ, જીવદયા [2]કરચો મહારાજ. ૭૬

મેરૂપ્રભ હાથી અવતાર, શશો એક રાખ્યો નિરધાર;
પુણ્ય રૂપ ફલ્યો સહકાર, શ્રેણિક ઘરિ થયો મેઘ કૂંમાર.

---

૧ મૃગ ભલો. ૨ ફૂલજ્યો.

આગઇ હુઓ એક મેઘરથ રાય, તેણઇ રાખી પારેવા કાય;
દેવતાઈ તસ સાચો કહિઓ, થઇ તીર્થંકર મુગતિં ગયો. ૭૮

મુનિવર મેતારય મોટો કહ્યો, પરકાજીં તેણઇ પરિસો સહ્યો;
દયાવંત [1]જીન નેમકુંમાર, પ્રાંણિ કાજી તજ્યો સંસાર. ૭૯

તેણઇ કારણિ નૃપ કીજઇ મયા, જૈન ધર્મમાં સાચી દયા;
એણે વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, પાપી જન વાર્યા તિહા સહુ. ૮૦

આહેડી, માછી, ખાટકી, પાપ થતાં જેહના ઘર થકી,
તેડી તે રાખ્યા ચાકરી, જીવદયા તેણઈ આદરી. ૮૧

નદી કૂપ સરોવર વાવ, તિહાં મેહલ્યાં ગલણાં બંધાય;
અણગલ પાંણીનાં બહુ પાપ, સાખિ શાસ્ત્રઇ કહિઓ [2]વિચાર. ૮૨

સાત ગાંમ બાલિઇ સંતાપ, વરસ દિવસ માછીનુ પાપ;
અણગલ પાંણી એક દિન પીઇ, એટલુ પાતિગ અંગિ લીઇં. ૮૩

તેણેં કારણ નૃપ વારે બહુ, પુરજન લોક તિહાં તેડયા સહુ;
નૃપ કહે જન વંછઈ સુખ સોય, જીવ ઘાત મમ કરજો કોય. ૮૪

જીવદયા તે સાચો ધર્મ, કોય ન કરસ્યો પાતિગ કર્મ;
રાખો જીવ પાલોજ અમારિ, પડો ફિરઈ નીત દેશ મઝારિ. ૮૫

વાજી સુંદર લાખ અગ્યાર, ગાય ભેંસ અસીહઅ હજાર;
એક સહઇનઇ એકસો કરી, ગલ્યાં વારિ પીઇ તે ફિરી. ૮૬

અસી દયા વરતઇ જગમાંહિં, જીવ ન મારઈ કો નર કિહાંઇ;
રાય તણા નર નિતિ ફિરઇ, જીવ તણી તે રખ્યા કરઇ. ૮૭

એણઈ અવસરિ મેવાડહ દેશ, તિહાં એક નગરતણઇજ નિવેસ;
વસઇ વિવહારી ગાંમ મઝારિ, માથું જૂહ઼ ઘરની નારિ. ૮૮

---

૧ સિ. ૨ જબાપ

નારિં ક્રોધી કૂડી વાત, કાઢી જૂ મારી તિહાં ઘાત;
ઢાંક્યું ન રહઇ પાતિગ કર્મ, ઢાંક્યું ન રહઇ વલી અધર્મ. ૮૯

ઢાંકયો ન રહઇ ક્રોઢ કષાય, લસણ ભખ્યુ તે સહી ગંધાય;
ઢાંક્યું ન રહઇ મદિરાપાન, ઢાંક્યુ ન રહઇ વલી વિજ્ઞાન. ૯૦

અતીસાર વ્યસની નઈ ચાડ, ઢાંકયો ન રહઇ વલી લબાડ;
ઢાંક્યું ખય રહઇ ન વિસરઇ, ખુણઇ બેઠો ખુખુ કરઇ. ૯૧

અંગિ અજીરણ નાહનું જ્વાલ, છાંનો નહીં બોલઇ તતકાલ;
ઢાંક્યું ન રહઇ પાતિક મદ, વાત ગઇ જીહાં કુંમરનિરદ. ૯૨

કુમારપાલ કોપિ ધડધડયો, જાણે અગનિ [1]બહુ ધૃત પડયો;
કુંણ પાપી જૂ મારઇ જેહ, બાંધી વેગઈ આંણો તેહ. ૯૩

ખીજી રાય દોડાવ્યા દાસ, બાંધી શાહ આણ્યો નૃપ પાસ;
કુંમારપાલઈ દીઠો [2]જસઇ, ધિગધિગ રાય કેરઇ તિહાં તસઇ. ૯૪

રે ? પાપી ? કિમ માર્યો જંત, વણિગ તવ બોલ્યો દુર દાંત.
ફોકટ ક્રોધ કરંસું રાય ? હણઇ સોય મુઝ કરડઇ ખાય. ૯૫

રાય કહઇ તુ કરડેં હણઈ, હુ મારૂં અન્યા અવગુણઉ;
તો તુઝ મુઝ કેરો નહી દોષ, પ્રાંણી [3]તજી તુંમ કરિસ રોષ. ૯૬

તેડયા વેગઈ તિહાં તલાર, ઉતાવળા મ લાગો વાર;
આ વણિગ ના હણગો પ્રાંણ, જીમ કો અવર ન ખંડઇ આંણ. ૯૭

બાંધી શેઠ નઇ ચાલ્યા જસઈ, મંત્રી મહઇતા બોલ્યા તસઇ;
સ્વાંમી તુ કીડી નવિ હણઇ, નર મારેવું કિ મુખિ ભણઇ. ૯૮

ભોમિ પડિઉ ધન કરનવિ કરઇ, તે નર ચોરી કેહીપરિ કરઇ;
નવ યોવન પરણી પરિહરઇ, તે નર પર મંદિર કિમ ફરઇ. ૯૯

---

૧ માંહિ. ૨ તસઇ. ૩ જતઈ.

લવણ શાકથી અલગો [1]રહઇ, કદ મૂલ તે કીહીપરિ [2]કરઇ;
જે નવિ દુહવઇ કીડી જંત, તે કિમ માનવનઈં મારંત. ૧૦૦

કૃપાવંત થાજે દીપતો, શેઠ તણુઇ તે રાખ્યો જીવતો;
બહુવિવહારી કહઈ મુખિજસઈ. કુંમારપાલ નૃપ બોલ્યો તસઈ. ૧

મારંતો તો પાછે ફિરઇ, જો જીન મંદિર મોટુ કરઇ;
વિવહારી નઇં જઇ તિહાં કહ્યું, રાય વચન તેણુઇ સદ્દહ્યું. ૨

મુક્યો વિવહારી ગયો ગાંમિ, ભુવન કરાવ્યું તેણુઇ ઠાંમિ;
જીન મૂરતિ માંડી અભિરાંમ, જૂક વિહાર ધરાવ્યું નામ. ૩

દુહા.

શ્રીજીનભુવન કરાવીઉં, છૂટો હત્યા આપ;
કુંમારપાલનાં રાજમાં, કો ન કરઇ વલી પાપ. ૪

ઢાલ.

અરણિ મુનિવર રાજીઓ-એ દેસી-રાગ-ઇવિરાડી.

પાપ ન કરઇ કો નગરમાં, ન કરઇ જીવની ઘાતરે;
અનુક્રમિ તિહાં આવીઆ, પાપ દિવસ ન રાતરે.

ત્રુટક.

નવરાતિ પર્વહ પ્રબલ જાણી, પૂજારા આવ્યા સહી;
નર હાથ જોડી, માંન મોડી, અર્ચક બોલઇ ગહગહી;
સ્વાંમી દેવ્યા ભોગ માંગઇ, કટેશ્વરી નાંમિ લહુ;
મહીષ બોકડ જેહ સંખ્યા, તેહ તુહ્મ માંડી કહુ. ૫

૧ થાય. ૨ ખાય.

ઢાલ.

સાત સહાઈ દિન સાતમે, આઠમઇ આઠ સહાઈરે;
નવમઇ દિન નવસઇ લહુ, રાય વિમાસઈ (તું) કાંઇરે;

ત્રુટક.

કાંઇ વિમાસઇ કુંમર ભૂપતિ, મહિષ મોટા આપીઇ;
દેવી ભોજન ભોગ દેઇ, રાજ અવિચલ થાપીઈ;
અસ્યું અરચકહિ તિહાં બોલ્યા, ભૂપ મનિ ભાવઈ નહીં;
રાય ઉત્તર દિઇ પાછો, ભરડકનઈ પોને તહિ. ૬

ઢાલ.

કુમરનિરંદહ બોલીઓ, સુંણી ભરડા મુઝ વાતરે;
જૈન ધર્મ મુજ ચિત્ત વસ્યો, ન કરૂં કીટક ઘાતરે;

ત્રુટક.

ઘાત ન કરૂં જો કીટક, મહિષ મોટા કિમ દિઉ,
કાંઇ ભરડા ! ભરમ ભૂલો, સમજાવી પોતઈ હીઉં,
જો ચાહઇ અજા પાડા, જીવતાં તુભ દીજીઇ,
સમઝાવિ અરચક દેવી તાહરી. પ્રાણઘાત નવિ કીજીઇ. ૭

ઢાલ.

મહીષ ન આપઇ નરપતી, ખીજી દેવીઅ તાંમરે;
આવી વેગઇ ઉતાવલી, જીહાં નૃપ શય્યા ઠાંમરે;

ત્રુટક.

ઠામ સુવા નૃપતિ કેરો, દેવી તિહાં બોલઇ અસી;
મહીષ માહરા આપિ રાજા, અવર વાત કહઈ કસી;

જોહઇ ખીજીસ તુહઇ દેઇસ, માહરા મહીપ રહઇ કંહી;
અનેક રાજા ઇહાં હુઆ, પૂજા કો ભાંજઇ નહીં ૮

ઢાલ.

વિનય કરી નૃપ બોલીઓ, સાંભલિ નગરીની દેવીરે;
ભોજન ભકિત તુઝ બહુ કરૂં, લાડુ સાકર સેવરે;

ત્રુટક.

સેવ સાકર તુહ્મો લીજીઇ, પ્રાંણઘાત ન કીજીઇ;
ધર્મ જાણી પશુઅ પાડા, મારેવા કિમ દીજીઈ;
જીવતા જો તુહ્મો રાખો, મહીપ તુહ્મ આપું સહી;
મારવા સુઝનીમ દેવ્યા, જીવ જંત કશા કહીં, ૯

ઢાલ.

કોપી તાંમ દેવાંગના, પરિસો કીધો પ્રતિકૂલરે,
નયન કરી તિહાં રાતડા, મસ્તગ માર્યું ત્રિશૂલરે,

ત્રુટક.

ત્રિશૂલ માર્યું જામ મસ્તગ, તાંમ નૃપ કોઢી થયો;
અંગિ વેદન વેગ વાધી, દેહ વાન સઘલો ગયો;
નૃપ મનિ થયો ઝાખો; દેહચિંતા નવિ કરઇ,
જૈન ધર્મ હુ નવો પામ્યો, રખે અપજસ વિસ્તરઇ. ૧૦

ઢાલ.

ચિંતાતુર નૃપ તિહાં થઈ, ઉદયન તેડીઉ તાંમરે;
ભૂપ કહઇ સુણો બંધવા, જો તું દેવીનુ કાંમ,

ત્રુટક.

કાંમ જો તું દેવી કેરૂં, ત્રિશૂલ તાકી મારીઇં,
અંગિ વેદન કાય કોઢી, અનઇ શીશ વડારીઉં;
તેહ ચિંતા નહીં મંત્રી, ચિંતા મુઝ ધર્મજ તણી;
રખે દેશે વાત વાગઇ, પતિ જાઇ સો આપણી. ૧૧

ઢાલ.

મંત્રી તાંમ [1]વિચારીઉં, આવ્યા શ્રી ગુરૂ પાસરે,
વાત સકલરે માંડી કહી, ગુરૂ બોલ્યા ઉલાસરે;

ત્રુટક.

ઉલાસ આણી ગુરૂ બોલ્યા, ચિંતા મંત્રી મમ કરો,
મંત્ર જલ આ તુહ્મો લેઈ, નૃપ તણાં મુખમાં ધરો;
સકલ અંગિ નીર છાટો, પાસ નામ મનમાં જપો;
કષ્ટ કોઢ જેણે દૂરિ [2]નાસે, પૂર્વ કર્મ તિહા ખપો ૧૨.

ઢાલ.

મંત્રી જલ લેઇ કરી, છાંટ્યું રાયનું અગરે;
વેદન રોગ દૂરિ ગયો, દેહ થઇ કુંકુમ રંગરે;

ત્રુટક.

દેહ કુંકુમ રંગ જેહનો, ભૂપ મનિ ઉલ્લટ થયો;
બહુ સેન લેઈ રાય ચઢીઓ, ગુરૂ તણે પાસેં ગયો;
રહ્યો વાંદી જસિં ઉભો, નારિ એક રોતી સુંણઈ;
અતિ મધુર વચને રાય પૂછઇ, હેમ સૂરિ મુનિવર તણઇં. ૧૩

---

૧ વિમાસી. ૨ જાએ.

ઢાલ.

ગુરૂ ગ્નાંની તિહાં બોલીઆ, સાંભલિ ચૌલુક રાયરે;
જે તુહ્ય રાતિ દેવાંગના, માર્યો મસ્તગ ધાયરે;

ત્રુટક.

ધાય મસ્તગિ સબલ માર્યો, વેદન અંગિ વાધી ઘણું;
તેહ દેવી ઇહાં બાંધી, પાપ ભોગવે આપણું;
નૃપ કહઇ ગુરૂ તુહ્મો મુનિવર, દયા આંણી છોડીઈ;
દેવાંગના દૂખ કાય દીજઇ, તરણ કાષ્ટ ન મોડીઈ. ૧૪

ઢાલ.

ગુરૂ કહઇ નૃપ સુંણિ રાજીઆ, મુંકઇ મંસનો આહારરે;
હઠ ન કરઇ [૧]મુઝસ્સું વલી, કરઈ વલી જીવની સારરે;

ત્રુટક.

સાર કરઈ જો જીવ કેરી, દેસ અઢારમાંહિં ફરઇ;
જેહ છાંનો જીવ મારઈ, તેહનઇ પ્રગટ કરઇ;
તોહ દેવી એહ છૂટઈ, તિહાં લગી બાંધી રહઈ;
કુંમારપાલ તિહાં વેગ ઉઠી, દેવી નઈ સુપરિં કહઇ. ૧૫

ઢાલ.

દેવી કહઇ સુણિ નરપતી, હું કહું મુખિ માંરિરઇ;
દેશ અઢારમાંહિં ફિરઇ, વરતાવું અમારિરઇ;

ત્રુટક.

અમારિ વરતી દેસમાંહિં, જીવ કો મરઇ નહીં;
જેહ પ્રાંણી હણઇ છાંનો, સીખ હું દેઉં તહીં;

---

૧ તુજસુ.

સ્યો રાજા તસી પ્રજા, દેવી પણિ તેહવી થઇ;
હેમ વચનેં [1]દેવી છુટી, ફિરઇ મહિઅલિ ગહગહી. ૧૬

દૂહા.

મહિઅલિ દેવિ નિત ફિરઇ, કરતી જીવજ સાર;
શ્રી ગુરૂ ચરણ પસાઉલે, વરત્યો જેજેકાર ૧૭

તેજાલો વાચાલડો, જેણઇ કુલિ એક ન હોય;
કંટા હીણી વાડિ જીમ, [2]પગ ચંપઈ [3]સહુ કોય. ૧૮

એકજ સૂરજ ઉગીઓ, સુપુરૂષ હેમસુરિંદ;
કુંમતિ તિમિરનઈ ટાલવા, [4]ઉગ્યો પુનિમચંદ. ૧૯

ઋષભ કહે જન સો જસ્યો, સરગ મૃત્ય પાતાલિ;
હેમસુરિંદહ સારિખા, દૂલહા દૂસમ કાલ. ૨૦

કલિકાલઈ નર બિ હવા, એકતો હેમસુરિંદ;
બીજો ઋષિરાજા કહ્યો, મોટો કુંમરનિરદ. ૨૧

કુંમારપાલથી ગુરૂ વડો, જેણઇ પ્રતિબોધ્યો રાય;
માછી મેહલ્યા વાગરી, કો જગિ જીવ ન સાહઇ. ૨૨

આહેડી વનિ નવિ ફિરઇ, સુખે ચરઈ મૃગ, ગાય;
માછી મીન ન પરભવઇ, સુગુરૂ હેમ પસાય. ૨૩

અજા મહીષી મહીષ ઘણા, વૃષભ તુરંગમ ગાય;
પખી કહઇ [5]ચિરંજીવયો, [6]હેમસુરિ (મુનિ) રાય. ૨૪

સસલા સહેલા સૂકરા, હેમતણા ગુણ ગાય;
જલચર થલચર પખીઆ, પ્રણમઇ [7]જગગુરૂ પાય. ૨૫

---

૧ તેહ ૨ જેમ ૩ જણ. ૪ ઉદયો. ૫ સૂરિંદહ
૬ સુનિવર.

થલચર પસુઆં જીન નામઈ, પંખી મુનિવર આંણ,
નીરજીવ નૃપનઈ નમઇ, એણઇ રાખ્યા અહા [1]પરાણ. ૨૬

ઋષભદેવ આગઇં હવા. તિહાં તે કીઉ ઉપકાર;
ગૂરૂ ઉપદેશ દેઇ રહ્યા, [2]રાય કરી અહ્મ સાર. ૨૭

અનેક પુરૂષ આગઇં હવા, અભયદાંન દાતાર;
તે નર અહ્મા દીઠા નહી, દીઠો નૃપ નિરધાર ૨૮

કરૂણાસાગર બહુ હવા, અસ્યો નહી એણઇ ઠાંમિ;
પરતગિ દિઇ તે દેવતા, નૃપ આવ્યો અહ્મ કામિ. ૨૯

મેઘકૂંમર આગે હવો, જંતુ ઉગાર્યો એક;
કુંમરનિરંદ જગમાં વડો, [3]રાખ્યા જંતુ અનેક. ૩૦

વીર જિણંદ જહાં વિચરતો, જીવ ન મરે તેણે ઠામિ;
કુંમરનરંદ ઉગારતો, રાખ્યા જીવ અનેરઇ ગામિ. ૩૧

એક દિવસ નેમઈ વલી, મુકાવ્યા મૃગ બાલ,
કુંમરનિરંદ જગમાં વડો, સદા કરઇ સંભાલ. ૩૨

મેઘરથ રાઈ રાખીઓ, એક પારેવો જંત;
કુંમરનિરંદ સરીખા કિહાં, રાખ્યા જીવ અનંત. ૩૩

અમરસિંઘ આગઇ હવો, અજ એક ઉગારેસ,
કુંમરનિરંદ જીવજ પડો, ફરૂંઈ અઢારજ દેસ. ૩૪

હરિબલ માછી [4]મીનની, કરતો સાર સંભાલ,
કુંમરનિરંદ જગમાં વડો, સકલ જંતુ પ્રતિપાલ. ૩૫

તેણેં કારણિ જલ જીવ કહઇ, આધિકો કુમરનિરંદ;
વનિ જાણઈ મુનિહેમનઈ, ન લહું ઋષભજીણંદ. ૩૬

---

૧ પ્રાણ. ૨ નૃપ ૩ સદા કરેસ નેક. ૪ મચ્છ.

થલચર કહે જીનવર વડો જેણે કહિયો કરૂણા ધર્મ,
પંખી કહઇ મુઝ ગુરૂ વડો. જેણે સમઝાવ્યો મર્મ. ૩૭

પખી વાદજ ટાલવા, તિહાં બોલ્યો કવિરાજ,
કરઈ કરાવઈ અનુમોદતાં, લાભ સરીખો થાય ૩૮

[1]આંબો રોપ્યો તે ભલો, સીચ્યો તે ગુણવત,
ફલહ ચખાવઇ તેહ ગુણી, ત્રિણ નર માહત ૩૯

એણે વચને પખી હસ્યા, લાગા કવિઅણ પાય,
શ્રી જીન હેમ નરપતિતણા, નિત્ય પસુઆ ગુણ ગાય. ૪૦

કીર્ત્તિ જગમાં વિસ્તરી, કુમારપાલ ગુણવત,
અઢાર દેસમાંહિ વલી. ન હણઇ પ્રાણી જત. ૪૧

ઢાલ.

પદ્મરથ રાય વીત શોકાપુરી રાજીઓ–એ દેશી–રાગ–મારૂણી.

જીવ ન મારે કોઇ વલી દેશ અઢારમાંરે;
વાધી પુણ્ય દયાય;
જીવ જત હણઇ કો પરદેશમાંરે;
તે દૂખ સબલુ રાય–રૂયડો નરપતીરે–આંકણી.

કાસી દેસમાં વાણારસી નગરી ભલીરે;
નૃપ પુગલ જયચદ,
જોયણ સાતસઈ રાજ્ય કરઈ નર ચિહુ પાંસેરે,
જેહવો ગગનિ દિણંદ. રૂ. ૪૨

ચ્યાર સહઈ ગયવર ગાજઇ બારણઇરે,
સાઠિ લાખ [2]સહાંણ,

---

૧ અંબસુ ૨ સલાન.

[1]ત્રીસ લાખ જસ પાલા આગલિ ઉલશૂરે,
બાર [2]સત નિસાંણુ—રે. ૪૩

ગંગ જમુના (રૂપિ) જેહને લાકડીરે;
તેણેં પુગલ નાંમ,
નીર વિના નૃપતિ નવિ ચાલી શકઇરે;
સેન સબલ અભિરામ—રે. ૪૪

તેણઇ રાજી નિત્ય પાપ હુઇ તિહા અતિઘણું રે;
જીવ ઘાત નહીં પાર,
વાત સુણી તિહાં કુમરનિરંદહ તેહનીરે;
કરતો હીઇ વીચાર—રે. ૪૫

ચતુર ચીતારો તેડી પટ લખાવીઓરે,
સરગ નરગ આલેખ.
પુણ્ય કરઇ (તે) નર દીસઇં સરગિ સચર્યોરે,
પાપી નરગ વિશેષ—રે. ૪૬

રૂપ લખાવ્યુ માંહિ જયચંદ રાયનું રે,
આગલિ કુંમરનિરંદ,
બઇકર જોડી ભાખઇ જયચંદ ભૂપનઇરે,
રાખિ જીવ ગોવિંદ—રે. ૪૭

યુગલ કોડિ સોનઇઆ સાંઢિ ભરી ધર્યારે;
વાજી દોય હજાર;
રત્ન અમૂલિક કીધુ રાય ભેટણું રે;
સુપરિ લખ્યો જૂહાર—રે. ૪૮

---

૧ ત્રણુય. ૨ સહસ

દૂહા.

જૂહાર લખ્યો જયચંદનઈ, ભેટિ કરિઉં બહુ ધન;
વિનય વચન સુણી રાયનાં, ભૂપતિ હુઓ પ્રસંન; ૪૯

ઢાલ.

રાગ કેદારો—અતિ દૂખ દેખી—એ દેશી.

પ્રસન્ન થઈ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો મત્રી વાત;
હું મુરખિ રાજા લોલપી, તેણઇ કર્યો પ્રાંણીનો ઘાત. ૫૦
મંત્રિને કહઇ સાચો કુમરનિરદ, જાણે ઉગ્યો પુનિમચંદ;
જેણઇ કીધું જતુ આણંદ, જેણઇ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ ફંદ—મં. ૫૧
કુંમર નૃપનઈં દરિસણઈ, હુ તર્યો જયચદ આપં;
પ્રતિબોધ [1]હુ પામીસ વલી, નવિ કરૂ રે જગમાંહિ પાપ—મં. ૫૨
તેડીઆ માછી વાઘરી, ખાટકી પાપી જેહ;
પરજંતુ નઇં જે પીડતાં, નૃપઈ વાર્યો રે દેસમાં તેહ—મં. ૫૩
મછ જાલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ ઠાંમ;
જીવ જંત કો મારઇ નહી, પઢોવજાવઇરે જીહાં નૃપ [2]ઠાંમ—મં. ૫૪

દૂહા.

અમાર પઢો વાગઈ નિતિ, નવિ મોડઇ તરૂડાલી;
કુમારપાલ પ્રતિબોધથી, જયચદ થયો કૃપાલ. ૫૫
કૃપા રૂપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ પલહાણું;
આચાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ નૃપ આંણ. ૫૬

---

૧ અતિ પામ્યો સહી. ૨ ગાંમ.

પંચ પ્રકાર સઝાય રૂપ, વાગઇ નિત વાજીત્ર;
ચઉદ રાજમાં જીવ [1]જે, તે નૃપ નાઈ સહુ મિત્ર; ૫૭
જીવ જંત પંખી પસુ, ન હણઇ સોય સુજાણ;
તે [2]વલ્લભ કુંઅરનરિંદનાઈ, જીમ પોતાના પ્રાણ. ૫૮

ચઉપઇ

પ્રાંણ ન હણઇ કો કહઇતણો, દયા ધર્મ દીપ્યો અતિઘણો;
કુંમારપાલ મોટો સાહંત, અઢાર દેશ ઉગાર્યા જંત. ૫૯
કર્ણાટક ગૂજર માલવો, સારૂ દેસ જસ પોતઇ હવો;
સોરઠ સિંધ્ધ કુંકણ કરી. સપાદલક્ષ વસઇ પરવરી, ૬૦
રાષ્ટ લાટ અનઈ ભભેર, સકલ દેશ જેણઇ કીધું જેર;
કચ્છ જાલધર નાઈ મેવાડ, જેણઇ થાનિક [3]નહી પાપ ધાડ. ૬૧
દીપક દેશ [4]વસઇ અભીર, સકલ લોક ગલી પીઈ નીર;
અઢાર દેશ એ પોતાતણઈ, જીવ જંત કો તિહાં નવિ હણઈ; ૬૨
ચઉદ દેસ અનેરા [5]જીહા, જીવ જંત કો ન હણઇ તિહાં.
ધન આપી મિત્રી બલ કરી, જીવ ઘાત કથા પરિહરી; ૬૩
એમ વિસ્તરી દેસવ્યાય, મારિ શબ્દ જો સુખિં કહઇવાય
તો ઉપવાસ રાજા આદરઈ, [6]જૂઠું બોલે આંબિલ કરઇ, ૬૪
એક દિવસ નૃપ કુમરહ જેહ, કાઉસગ્ગ ત્યાંનઈ ઉભો તેહ
મંકોડો વલગો નિજ પાય, ઉખેડ્યો અલગો નવિ થાય; ૬૫
કરૂણાસાગર કુંમરનિરંદ, સમતારસ સીતલ જીમચંદ;
અતિ અનુકંપા આણિય દયા રખે દુખ પામઇ પરકાય ૬૬

---

૧ છે ૨ વહાલો નૃ ૫ ૩ પાપીગાઢ ૪ અભિરામ, ૫ ત્યાહાં. ૬ જુઠઇ.

અસ્યું વિમાસઇ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંણિનઇ રાખિ,
તન ધન પ્રાણ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યુ નૃપતિનઇ કાજી. ૬૭

પરકાજિ હુઓ વર્દ્ધમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન;
સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, [1]નેણાઈ નિજ પ્રાણ કર્યા તાજી. ૬૮

મુનિ મેતારજ આગે હવો, પરકાજે તે મુનિવર મુઓ;
મેઘરથ રાજાપન્તનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૬૯

સંઘ કુમાર આવ્યા પરકાંમિ, ગજ ત્રાહોપાએ રહ્યો ઠામ;
વિક્રમ પરદુખ ભંજણ કહ્યો, તો તસ જગમાં નાંમજ રહ્યો. ૭૦

વાંમણ મિત્ર પનુપરિં થયો, મુનિસુવ્રત પરકાજીં ગયો.
હું પરકાજિં આવુ આજ, આપુ મકોડાનઈ ખાજ. ૭૧

દેહધર્મ તો એહવો આછઈ, અનિઇ કાયા વિણસઇ પછઇ;
સડણ પડણ વિધ્વંસણ પણું, જરા રોગતણું દુખ ઘણું. ૭૨

સનતકૂમાર સરીખા જેહ. [2]સાત રોગ ખિણ પગટયા તેહ;
ચપા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોઢી દેહ થયો તતકાલ. ૭૩

ઉદાઇ રાજઋષિનઈ જોઇ, સબલ રોગ તસ અંગિ હોઈ;
પુંડરીક રાજા જે કહ્યો, ખિણમાં દેહ તસ વિણસી ગયો. ૭૪

અસ્યું વિમાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહાં છેધો નિજ પાય;
ચમ મસ મકોડા મુખિ. ભૂપઇ અલગો મુકયો સુખિં. ૭૫

અસી દયા નર કુમરનિરદ, કિસુ વખાણઈ કવિ મતિમંદ;
એક જીભાગુણ કહ્યા ન જાય, દયારૂપ ઘડયો એ રાય. ૭૬

દૂહા

દયા રૂપે રાજા [3]ઘડયો, મુખિ ન કહઇતો મારિ,
પહઇલુ વ્રત ઇમ પાલતો, બીજઇ મૃષા નિવારી. ૭૭

---

૧ જેણઇ. ૨ શોલ. ૩ થયો.

ચઉપઇ

બીજઇ વ્રત જુઠું પરિહરઇ, પચ મૃષાની અગડજ કરઇ,
કન્યાલી ભોમાલી ગાય, કુડુ કિમઇ ન બોલઇ રાય. ૭૮
કૂડી સાખી ન દેઉ ખરી, ધર્મ કાજી મઇ જયણા કરી;
થાપણમોસો સોય નિષેધ, તે નવિ રાખઇ જાણું વેદ. ૭૯
પચ અતિચાર તજી ભૂપાલ, સહસાકાર ન દીજઇ આલ;
પરના મર્મ પ્રકાસી દીધ, સ્વદારામત્ર ભેદ ન કીધ. ૮૦
ચઉથઇ જુઠઉ [1]તે ઉપદેસ, કૂડા લેખ લખ્યા પરદેસ;
એ અતિચાર ટાલઇ સહી, ન ટલઇ તો તસ જયણા કહી. ૮૧

દૂહા

શ્રીજીનવર મુખિ ઇમ કહઇ, મૃષા સમું નહીં પાપ;
વ્રત ત્રિજઇ ચોરી તજો, વારૂ આતમ આપ. ૮૨

ચ પઇ.

શ્રીજઇ થૂલ અદત્તાદાન, તેણઇ થાનક નૃપ ચોખું ધ્યાંન,
વાટપાડું નવિ ખાતર દીઉં, ગાંઠિ છોડી નઇ નવિ લીઉં. ૮૩
દાંણુ તણું નવિ માંનજ કહિઉ, સોય વચન [2]તે મીઠઇ રહ્યું;
પથઇ ભોમિ પડયુ લાભીઇ, નિશ્ચઇ તે [3]ધન નવિ રાખીઇ. ૮૪
મંદિર હાટ અનઇ મહીમાહિ, બહુ લખમી જો દીસઇ તિહાં;
સોય ધન પુણ્ય થાનક કરૂ, પરની લક્ષ્મી હુ નવિ હરૂં. ૮૫
પાંચ અતિ ચાર એહના કહું, ચોર તણુ આણ્યું નવિ ગ્રહું;
ન દીઉ સંબલ ચોરહ તણઇ, વસ્તુ ભેલ નહી લાભજ ઘણઇ. ૮૬

---

[1] દે. [2] પાણી. [3] ધરિ.

લોક વિરૂદ્ધ તે ન કરૂં પાપ, કૂડાં તોલ નઇ કૂડાં માપ;
પાંચ અતિચાર એ ટાલીઈ, જો ચાલઇ તો શુદ્ધ પાલીઇ. ૮૭

દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતો, ન લિઈ પરનું ધન;
કારણ પડિઇ જેણઇ રાખીઉં, થિર પોતાનું મંન. ૮૮

ચઉપઇ.

કિમ મન રાખઇ નર મહારાજ, સકલચરિત્ર મુખિકહઇસું આજ;
સુંણયો સહુ નર પુરૂષ રતન, કુમારપાલ કિમ રાખઈ મન્ન. ૮૯

પાટણમાંહિં વસઇ નર એક, બાર વ્રત તસ બલ વિવેક;
કુબેરદત્ત વિવહારી નામ, જેહના જગિ બોલઇ ગુણગ્રાંમ. ૯૦

લોભઈ સોય ગયો પરગાંમિ, વાંહણ પચ સઈ ભરીઆ દામ;
રત્ન દ્વિપ ભણી તે પલ્યો, ચઉદ કોડિ ધન લેઇ વલ્યો. ૯૧

સાયર વચિ એક ડુંગર દીઠ, તે વચિં વાટઇ વાહાણ પઇઠ;
આગલિ પંથ ન દીસે ક્યાહાં, ચિંતાતુર હુઓ માલમ ત્યાહાં. ૯૨

માલમ શેઠ નર સહુઇ મિલઈ, વાલ્યાં વાહણ પાછાં નવિ વલઇ;
કુબેરદત્ત તિહાં એણીપરિં કહઇ, કોઇક ભેદ કિસો ઇહાં લહઇ. ૯૩

એણઈઅવસરિએક હોડીમાંહિ; બઇસી પુરૂષ નઇ આવ્યો તાંહ;
કીધુ શેઠ તણઇજ જૂહાર, મનરંગિ બોલ્યા તેણીવાર. ૯૪

પ્રચશૃંગ નામા એક દ્વીપ, તિહાં સતસાગર રાય અજીપ;
તેણઇ સગર્ભા મૃગલી હણી, લાગું બાંણ મૃગબાલિક ભણી. ૯૫

દીઠા પ્રાણ મૃગલીના ગયા, સતસાગર નૃપ આવી દયા;
ધિગ્ ધિગ્ [1]રાજાનો અવતાર, પાપ કર્મ નિત કરઇ અપાર. ૯૬

---

૧ રાયતણો.

નૃપનઇ નરગ કહિઉં તે સહી, અસ્યા પાપ છુટઇ કહુ કંહી;
બીહનો નૃપ પરલોકહ ભણી, અગડ કરી જીવ હણવા તણી ૯૭
નગરીમાંહિ વજાવ્યો પડો, જીવ મ હંણસ્યો નાનો વડો;
દયા કાજી પરચિંતા કરઇ, નૃપ શુક [1]પરદીપઇ ફેરવઇ. ૯૮
જાંણ્યા પંચસઇ ખોભ્યાંવાહણ, સતસાગર નૃપ કીધું જાણ;
તેણઇ ભૂપઇ મુઝનઇ મોકલ્યો, વાહણવટી આવી તુહ્મ મિલ્યો. ૯૯
વાંહણ પંચસઇ પહઇલાં જેહ, તુહ્મો નવા નવિ દીસ્યો તેહ;
મિલ્યા વાહણ ઇહાં એકહજાર, કાઢેવા હવઇ કહું ઉપચાર. ૧૦૦
સોય પુરૂષ બોલ્યો મનરંગિ, કો એક ચઢઇ આ ડૂંગર શૃંગિ;
દેવ ભુવન એક મોટું તિહાં, જોડિ દમામાં છઇ તે માંહિં. ૧
સોય બજાવય ગાઢઇ ઘાય, ભારંડ પંખી તેણઇ ઠાય;
તે ઉડઇ ભયંકર થઇ, તેણઇ પવનઇ [2]તે ચાલઇ વહી, ૨
પણિ [3]ઇહિાં વાત પડિજ વિરાંમ, જેહ ચડઇ તે રહઇ એણઇ ઠાંમિ;
તુહ્મો શેઠ મુખિ ભાખો જેહ, એણઇ થાનક નર જાઇ તેહ. ૩
શેઠ કહઇ નર સુંણજો તુહ્મો, મુખિ આદેશ ન દેસું અહ્મો;
મઇં ઉચરીઆ છઇં વ્રત બાર, કિમ બોલું મુખિ વચન અસાર. ૪
કીડી કુંથુઓ ન કહું હણો, સરખો જીવઅછઇ સર્વજ તુહ્મતણો;
કહઇનિઇં કહું હું કૂણ ઇહાં જાય, મિલવા અલ્લજો પુત્ર પિતાય. ૫
કુંણનઇં ચાલઇ એણઇ ઠામિ, હુ પોતે જાઇસ એણઇ ઠામિ;
ના ના કહઇતાં ચાલ્યો શેઠ, બઇઠો તિહાં જીન પ્રતિમા ભેટિ. ૬
સાગારી અણસણ ઉચરી, ચ્યાર સરણ મનમાંહિ ધરી;
ગાઢઇ વાદ્યાં ત્રંબ નિશાણ, ભારંડ પખી પડયુ ભંગાણ ૭

---

૧ દેસઇ ફરઇ. ૨ નઉ ૩ એક.

ઉડયા ભારંડ પંખી સહુ, તેણી પંખઇ [1]હુઓ પવનજ બહું.
તેણઇ [2]પવ નઇનઉ પાછા વલ્યા, અણહલવાડઇ પાટણ પલ્યા. ૮

આવ્યાં વાહણ ભરઅચિભણી, નાલિ ભરી તિહાં મુકી ગણી;
ધાયા લોક નગરના [3]ઘણા, વાહણવટી [4]તિહા મલીઆ ઘણા. ૯

દીઠા મહ્લિતા દીઠા લોકા, દીઠા ખલાસીઓના થોક;
દીઠાં કરિઆણાં બહુમાહિં, પણિ એક શેઠ ન દીસઇ ક્યાંહિ. ૧૦

પૂછઇ લોક મહઇતા સરિ નાંમિ, શેઠ તુહ્મારૂ કહુ કુંણ ઠાંમ;
એક કહઇ શેઠ આગલિ હસઇ, એક કહઇ પાછલિ આવસઇ. ૧૧

એક કહઇ ન લહું અવદાત, જાણું પેટ ભર્યાની વાત.
એકકહઇસાહી વચલઇ વાહાણિ, એક કહઇ ધૂય મુખ પાંણિ; ૧૨

કહઇતું વચન મિલઇનહી જીમ, વામનદેવ મંત્રી કહઇ તાંમ;
શેઠ તણી ગતિ નવિ સમઝાય, તો અવસ્યઇ જો હોસઇ આય. ૧૩

ચાલી વાત ગઇ પાટણમાંહિં, ચિંતાતુર [5]હુઉં સહુકો ત્યાંહ;
મિલ્યા પુરૂષ જે વડવા ચાલ, નૃપ નઇં વિનવીઉ તતકાલ. ૧૪

સ્વાંમી તુહ્મો આવો તસ ઘઇરિ, દ્રવ્ય તણી કાંઈ કીજઇ મહરિ;
પછઇ સહુ આરણ કારણ ભણી; કુંમારપાલ વલતું ઉચરઈ. ૧૫

અસ્યું વચન નૃપ બોલ્યો તહી, પરતું ધન મુઝ કલ્પઇ નહી;
એહની લખમી તે પણિ ખાય, જે નર એહનો પુત્ર પિતાય. ૧૬

દુર્જન બોલ્યા નર તેણઇ ઠાય, તેણઇ તિહાં ભંભેર્યો રાય;
વીસ કોડિ સોનઇઆ જેહ, કુણ કારણિ નૃપ મુંકો તેહ, ૧૭

નૃપ એ મોટો કુબેરદત્ત, જેહનઇ પોતઈ ઝાઝું ચિત્ત;
વાહણ પંચસઇ આવ્યા ઇહાં, પુંઠિ ન દીસઇ કિહાં. ૧૮

૧ નઉ. ૨ વાઇ. ૩ જેહ. ૪ તે ભેટયા તેહ. ૫ હઉ.

હયવર હાથી હીરા બહુ, ભૂપતિ ધન લીજઇ તે સહુ;
રાજા મનસું કર્યો વિચાર, વિવહારી ધન લેતાં સી વાર. ૧૯
જેહનઈ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, તેહનું રા લીઇ ઘરસુત્ર;
આગઇ સિદ્દરાજ જેસંગ જેહ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેહ. ૨૦
કુંમારપાલ(તવ)બોલ્યો [1]ઉલસી, અરે! [2]મુર્ખ! તુમ મતિકાં ખસી;
પાપિં લોયણ ગયા પિતાય, તો સુત સું તસ સરીખો થાય. ૨૧
કર્મિં તાત હવો કોઢિઓ, તો સું વંછઇ તસ લોઢીઓ;
જોહ પિતા હત્યારો હોઇ, પુત્ર પંથ આદરસ્યઈ સોય? ૨૨
કાલગસૂરિઓ કહીઇ જેહ, મહિષ પંચસઈ હણતો તેહ;
સોય મરિનઇ નરગિં ગયો; સુત તેહનો તે શ્રાવક થયો ૨૩
જૂઠા બોલો જેહનો બાપ, સુત સાચો તે કેહું પાપ,
લોહ ખરો તસ્કરમાં શરે, રોહણીઓ ચોરી પરિહરઇ ૨૪
રાવણ લંપટ સુત કિમ ભલો, નમિ રાય રહ્યો એકલો;
ચંદ્રરૂદ્ર હું તો રીસાલ, તેહનો સુત જે અતિ સુકુમાલ ૨૫
તીર્થંકર ચક્રી નૃપ જેહ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેહ;
નેમિં કામ હણ્યો મનિ હઠી, કહુ કીર્તિ વાધી કઇ ઘટી. ૨૬
એણે દ્રષ્ટાંતઇં સમઝયો નરા, આદરો બોલ હુઇ તે ખરા,
પરધન લેવાની તજી વાત, બાહ્ય પ્રાંણ કરઇ કુણ ઘાત. ૨૭
જે નર હરઈ અભિંતર પ્રાંણ, તે તો પાપી મૂઢ અજાણ;
સોય થકી ભારે નર તેહ, બાહ્ય પ્રાંણ હરઇ નર જેહ. ૨૮
અભિંતરપ્રાંણ હણીનઇ તેમૂઓ, અવરાં દૂખ તેહનઇ નઇ જૂઓ;
બાહ્ય પ્રાંણ પાપી તે હરઇ, સકલ કૂટુંબનઇ દુખીઓ કરઇ. ૨૯

---

૧ હસિ. ૨ પુરૂષ.

તેણઇ કારણિ નવિ લીઉં ધન્ન, ત્રીજા વ્રતનું કરૂ જતન;
અસ્યું વચનનૃપભાખઇ જસઇં, મંત્રી મહઈતા [1]બઇઠા તસઇં. ૩૦
સ્વામી તુહ્મો મ લેસ્યો વઇરિ, પણિ આવો નૃપ તેહનઇ ઘઇરિ.
તસ મંદિર દેહરાસર સાર, જૂહારી સફલ કુરો અવતાર. ૩૧
એણેં વચને ચઢીઓ નૃપ તિહાં, આવ્યો વિવહારી ઘર જીહાં,
પઇઠો નપ મંદિરમા ધસી, ગુણશ્રી દેખી બોલ્યો હસી. ૩૨
બહઇની મુઝ તુ માના ઠામિ, તાહરૂં ધન [2]નૃપ નાવઇ કાંમિ;
તું મનિ ચિંતા કરજે તાજી, પરનું ધન મુઝ નાવઇ કાજી. ૩૩
એણે વચને ગુણશ્રી તે ઠરી, વિવિધ વસ્ત લેઇ આગલિ ધરી;
રાય કહઇ મુઝ નહીં કો કામ, દેખાડો દેહરાસર ઠામ. ૩૪
ગુણશ્રી માતા આગલિ થઇ, દેહરાસર દેખાડયું સહી;
જોતા નૃપતિ હર્ખ અપાર, દીઠો ઈંદ્રભુવન આકાર ૩૫
રત્ન જડિત સોવનમય થભ, પાંચિદ્વાર તિહાં મણિમય બિંબ;
મોતી માલા [3]બહુ ઝુંમખા, જાણે આંણ્યા સરગહ થકાં. ૩૬
દેખી તે હરખ્યો મનિરાય, [4]ચેઇવંદન કીધું તેણઇ ઠાય;
મનમાં ચિંત્યું એણઇ સંસાર, ધન વિવહારી એ નરનાર. ૩૭
કાંઈક જીવ્યું માહરૂં ધન્ય, જે મુઝ નગરઈ અસ્યાં રતન;
એ વિવહારી પુણ્યઇ કરી, પાટણિ કીર્ત્તિ બહુ વિસ્તરી. ૩૮
જેહનઇઘરિ જિનપ્રતિમાઅસી, દેહરાસર હરખઈ રહ્યો હસી;
સોવન ઘરિ મણિમય માલીઆ, ભમરી ગોખ જડિત જાલીઆ. ૩૯
નાગ તણી શાલા તિહાં સહી, અસ્વ તણી પાયગ પણિ કહી;
રથશાલા રમવાના ઠાંમ, પોષધશાલા અતિ અભિરામ. ૪૦

---

૧ બોલ્યો. ૨ જુજણઇ ૩ જાણિ. ૪ ચૈત્ય

તે દેખી નૃપ હરખઇ જસઇં, લિખીત ટીપ તિહાં દીઠી તસઇં;
વાંચઇ કુંમારપાલ ઉલસી, નિરખી ટીપ હુઓ નર પ્રુસી. ૪૧

ષટ કોડિ સોવન નિધાંન, આઠ સહસ તુલ રૂપા માન;
દશ હજાર મણિ રત્નની જાતિ, બિ સહસ કૂંભ ઘૃતતિલ ભાતિ ૪૨

કુંભી ચોસઠિ મણનુ માંન, બિઇ સહસ ખાડી રાખઇ ધાંન;
સોલે કુંભે ખારી એક, માંન થકી નવિ ચૂકઇ રેખ. ૪૩

વાજી સુંદર સહસ પચાસ, કરી હજાર તિહાં બાંધ્યા ખાસ;
અસી સહસ જસ પોતે ગાય, મંદિર મોટા પચ સહાંય. ૪૪

પંચસઇં હલ નઇ પચસઇ હાટ, વાહણ પંચસઇં વહઇ જલવાટ;
શકટ પાંચસઇં ચાલઇ વહી, એ ધન સહુ પોતાનું સહી ૪૫

વાંચી ટીપનઇ ઉઠિઓ જસઇં, ગુણશ્રી રોતી દીઠી તસઇં,
તસ બોલાવઇ પાટણનો રાય, કૂણ કારાણિ તુ ઝૂરઇ માંય ૪૬

સ્વામી પુત્ર તણી ગતિ એહ, ખિણખિણ સાલઇ સુત સસનેહ,
તેણઇ મરણ લહ્યું જો આજ, તો મુઝ જીવ્યાનું સુ કાજ. ૪૭

આપઘાત કરસું હવઈ રાય, પુત્ર તણો વિરહ ખમ્યો ન જાય;
અનપાંન ન રૂચઇ આજ, મોટાં દૂખ એ જગમાં સાત. ૪૮

પહઇલા દુખતણી સુંણિ વાત, ઉદરિં ઉપનો ચાલ્યો તાત;
જણતાં મુઈ જેહની માય, એ દુખ બીજું સહી કહઇવાય. ૪૯

ત્રિજુ દૂખ જે નિર્ધનપણું, ચઉથુ દુખ જે પરવસિપણું;
પાંચમું છઈ જગિ મોટું દૂખ; નર નરધન નઈ ઝાઝી ભુખ; ૫૦

છઠું દુખ જે સુંણયો સરઇ, નર [1]કામીનંઇ મહિલા મરઇ;
સાતમું દૂખ સુણયો સહુકોય, અંતિ પુત્ર મરણ જસ હોય. ૫૧

---

૧ યોવન.

સ્વાંમી એ દૂખ એણુઇ સસાર, ખિણખિણ સાલઇ હઇઆ મઝારિ
ગુણશ્રી કહઇ તે મુઝ દુખ આજ, પુત્ર સનેહ સાલઇ મહારાજ. ૫૨
રાય કહઇ સુંણિ ગુણશ્રીમાત, તુઝનઇ એ કૂણઇ ભાખી વાત;
તેહનેં તેડગો આણે ઠામિ, વિણ સમઝે રૂઇ કુણ કાંમિ. ૫૩
વામદેવ તેડી તેણીવાર, ભૂપઈ પુછિઉં સકલ વિચાર;
તેણઈ વાત તિહાં માંડી કરી, કૂમારપાલ નૃપ સુંણગો સહી. ૫૪
રત્નદ્રીપથી વલીઆ જસઈ, વાહણ ડુંગર ખોભ્યા તસઈ;
નવાં પંચસઇ પહઇલાં તિહાં, અનપાંન ખૂટાં તે માંહિં. ૫૫
તે દુખીઆ નર દીઠા જસઇ, કુબેરદત્ત બોલ્યો તિહાં તસઈ;
આપણ ખાજીમ નીર અપાર, એ ભૂખ્યાં કિમ લીજઇ આહાર. ૫૬
પર ભૂખ્યાં જો જમીઇ આપ, એ જગમાહિં મોટું પાપ;
આપો અંન અનઇ સુખડી. [1]પ્રથમ બાધો પુણ્યની પુડી. ૫૭
આપ્યુ અન સુખી સહુ થાય, પુણ્યઈ તિહાં એક લહ્યું ઉપાય;
નો નવિ ચાલઈ આવાં જસઈ, શેઠઇ ડુંગર [2]દીઠો તસઈ. ૫૮
વાહ્યા ત્રંબ ઢોલ વાચાલ, ભારંડ પંખી ઉડયા સમકાલ;
તેણઈ પવનઈ નો ચાલ્યા વહી, સહુકો ખેમઈ આવ્યા સહી. ૫૯
અનપાંન વિના તિહાં શેઠ, કેહીપરિંઇ તે જીવસ્યઈ નેટિ;
અસી વાત જવ મંત્રી કહી, કુંમારપાલ બોલ્યો ગહઇગહી. ૬૦
જસપુણ્યઈ તર્યાં વાહણ હજાર, તેણઇ કીધી બહુ માનવ સાર;
[3]તેહનું દુખ મમ કરો લગાર, તે જીવઇ છઇ સહી નિરધાર. ૬૧

દૂહા.

તે જીવઇ છઇ શુભપરિ, તેહનઈ ન વાય ઉવાય;
પ્રાંહિં તે [4]જગિ સાતનું, વચન તે સાચુ થાય. ૬૨

૧ પહેલાં ૨ ચડગો. ૩ તેહ તણું. ૪ જગમાં.

રાજા તપીઓ ગુરૂ સતી, દેવ સુપુરૂષહ બાલ;
કવિઅણ કહઇ એ સાતનું, વચન ફલઇ તતકાલ. ૬૩
રાય વચન સાચું થયું, આવ્યુ એક વિમાન;
[1]કુબેરદત્ત નઇ સ્ત્રી તિહાં, માંહિ તે બહુજ નિધાન. ૬૪
આવી મિલીઓ રાય નઇ, હરખ્યો પુરજન લોક;
ગુણશ્રી કમલાવહુઅસું, નાઠો સજન શોક. ૬૫
ઋદ્ધિ દેખી નૃપ હરખીઓ, બહુ પ્રસંસઇ રાય;
એણઇ અવસરિ હવઇ શેઠનઇ, પૂછઇ પૂર્વ કથાય. ૬૬

ઢાલ.

આજ હવું સુવિહાણ—એ દેશી.

શેઠ કહઇ સુંણિ રાય !, પૂજા શ્રી જીનની કરીએ;
નાંમ જપું અરિહંત, પવતં વન જોયુ ફરીએ. ૬૭
એણઇ અવસરિ એક કુંડ, દીઠો તવ નીરઇ ભર્યો એ;
કૌતગ કારણિ માંહિં, જવ જોવા નઈ ઉતર્યો એ. ૬૮
દીઠી બારી એક, ઉઘાડી માંહિ પલો એ;
દીસઇ નગર નિવેસ, પુરૂષ તિહાં નવિ મલ્યો એ. ૬૯
ચાલ્યો રાજદુઆર, સપ્તમ ભુમિં જવ ગયો એ;
દીઠી કન્યા એક, બોલાવી ઉભો રહ્યો એ. ૭૦
કુંમર કહઇ સુણો સ્વાંમી, તિલકાપુરનો રાજીઓ એ;
પાતાલકેતુ નૃપ નાંમ, જસ મહિમા જગિ ગાજીઓ એ. ૭૧
કરમિં હુઓ મતિહીણ, મંસ લોલચી તે થયો એ;
માણસ મારઇ તામ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૨

---

૧ સ્ત્રીનું તિલકા.

સ્વાંમી સુંણિ અવદાત, પૂર્વ કથા તુમનેં કહું એ;
એક દિવસ એક જીવ, આણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ. ૭૩
મંસ ભખેવા કાજી, રાંધણીઆ કરિ તે દીઉં એ;
પુછઈ વારોવાર, મારિ મંસ નીપાઇઉં એ. ૭૪
કર્મયોગ તે જીવ, માંજારી લેઇ ગઈ એ;
જોયો ન દીસઇ જત, રસોઇદાર ચિંતા થઇ એ. ૭૫
તેણઈ ભય નૃપનો આંણિ, મૃત બાલિક લેઇ આવીઓ એ;
અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાઇઉં એ. ૭૬
ભૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બઇઠો તિહાં જસઈ એ;
પ્રથમ આણ્યુ માંસ, થાલીમાંહિં મુકયું તસઇં એ.
ખાવા લાગ્યો જાંમ, સ્વાદ હવો તવ અતિઘણો એ;
પ્રસસીઉ અ સુપકાર, પુછઇ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮
માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લપટી તે થયો એ;
આંણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

દૂહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લપટ જેહ;
જીહ્વા કારણિ નર રૂલ્યા, સુણયો નર કહું તેહ. ૮૦

ઉપઇ.

કુંડરીક સયમનો ધણી. જીભઇ ઠેલ્યો દુર્ગતિ ભણી;
મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણઇ ગતિ પાંમી વ્યતર તણી. ૮૧
માસ ખમણ મુનિ જીભઈ દમ્યો લાડૂ લાડૂ કરતો ભમ્યો;
આષાઢભૂત રસનાઇં કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨
તિમ જીસ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણસ ખાય;
પુરજન લોક ગયા ઉચલી, હુ પુત્રી છુ તેહની વલી. ૮૩

હવડાં તે ઇહાં આવસ્યઇ, નારી જો તુઝનઇં મારસ્યઇ;
જો મૂઝ પરણઇ રાખું સહી, કુંમારપાલ ! મઈં કહ્યા મુખિ કહી ૮૪

સાંત્યો પુત્ર ઢેરમા જસઈં, આવ્યો રાખસ રાજા તસઈં;
પુત્રીનઈં કહઇ આણઈં હાય. કોયક નર કાયા ગયાય. ૮૫

પુત્રી કહઈ સુંણિ મુઝ પિતાય, તુઝ આગલિ કુણ રહઈ એણઇ ઠાય;
એક કુમર વર જોઇઇ તેહ, ખાવા લાગી નર ન મલઇ તેહ. ૮૬

રાય કહઇ સુણિ પુત્રી કહુ, સોધ્યો વર હુ કિહાં નવિ લહુ;
તઈં કુંણ જાણ્યો આણ્યું તેહ, પુત્રી વર તસ ન ભખુ દેહ. ૮૭

સમ ખાતો નર દીઠો જસઈં, મુઝ નઈં પ્રગટ કીધો તસઈં;
પુત્રી પરણાવઇં નરનાથ, કુબેરદત્ત ન મુકું હાથ. ૮૮

[1]તો ભૂજ મુંકું એહનો આજ, મસં નીમ કરો મહારાજ,
પુત્રી કહઇ સુંણિ મુઝ પિતાય, ખાધઈ જીવ તૃપતો નવિ થાય. ૮૯

દુહા.

ખાધઇ જીવ તૃપતો નહી, રાય વિચારી જોય;
મેરૂ સરીખા અનત ઢગ, અન [2]ખવરાવ્યા સોય. ૯૦

ભમતાં જીવ અનંત ભવ, સ્તન્ય પાંન કીઆ માય;
અસંખ્ય સાયર જલ થકી, તે પણિ અધિકું થાય. ૯૧

એમ ગતિ ચાર ભમંતડા, જીવે કીધો આહાર;
તોહે ભુખ્યો પ્રાણિયો, સમતા નહીં લગાર. ૯૨

શ્રવણ નેત્ર મુખ નાસિકા, કટિ કાયા નઇ હાથ,
પુત્રી કહઇ પિતા સુણો, એ નિર્લજ જગિ સાત. ૯૩

---

૧ જો. ૨ ખપાવ્યાં.

ચઉપઇ

સાતઇ નીલજ સરીખા સદા, પોખે નૃપતિ ન પાંમઇ કદા;
મુંકઇ માંન ખિણ ભૂખ્યાં થઇ, કાના પ્રેમ ધરઇ નૃપ સુધા. ૯૪
આગઈ પાપ કર્યાં તુહ્મો બહૂ, કરો ગગડ જીમ છૂટો સહુ;
પુત્રી વચને વલીઓ રાય ગસ ગગડ કીધિ તેણઇ ઠાય. ૯૫
પુરંદરનલોક ૧સહુ આવી વરયો, ગજા રાજ કરઇ ઉલસ્યો;
પુત્રીવર નઇ તેડી કરી, વિમલ વિમાન દીધુ ધન ભરી. ૯૬
સોય વિમાનઇ બઇસી કરી, તુઝ પ્રાસાદઇ આવ્યો પરવરી;
રાય કહઇ વિવહારી ભલો, તું સાંભલીક અનઇ ગુણનિલો. ૯૭
તુઝ આવિઇ હુઓ જયજયકાર, કરો સકલ કુટંબની સાર;
હું આવ્યો જુહારવા દેવ, તુઝ ૨વિવહારી વડો વિવેક. ૮૯
બહુ પ્રસંસી તેણઇ ઠાય, કુંમારપાલ નિજ મંદિર જાય;
કારણજાણુઇનૃપમનિનવિચલ્યો, વ્રત લેઈ નૃપ સાચો પલ્યો. ૯૯

દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત નૃપ પાલતું, ન લિઇ પરનું ધન,
વ્રત ચોથું ૩નૃપ પાલતો, કરતો શીલ જતન. ૧૦૦

ચઉપઇ.

મહાવ્રત કેરો ટાલઈ દોષ, પરદારાનો ૪નૃપ સંતોષ;
વિધવા નારીનું પચ્ચખાણ, પશુઆં ભોગ ન વંછઇ જાંણિ. ૧
વિનીતા જેહ કૂંમારી હોય, ભોગ ન વંછઇ ૫નૃપતિ સોય;
વિનીતા પરણી આકજ સહી, અવર દોષ તે ૬લાગઇ નહીં. ૨

---

૧ ત્યાહાં ૨ દીઠયે હું હરખ્યો હેવ. ૩ અગિ આદરે.
૪ મુજ ૫ નરપતિ ૬ લગડી.

રૂપાજીવા કહીઇ [1]તેહ, કુમારપાલઇ છંડી તેહ;
ચ્યાર માસ નૃપ શીલજ ધરઇ, અબ્રહ્મ પર્વ તિથિં પરિહરઇ. ૩
મનિ ચૂકઇ આવઇ ઉપવાસ, વચનિં ચૂકઇ આંબલિ તાસ;
કાયા ચૂકઇ નીવી કરઇ, દિવસઇં બ્રહ્મચર્ય મનિ ધરઇ. ૪
પાચ અતિચાર એહના ધારિ, વિધવા વેસ્યા કુલાંગના નારિ;
હાસ વિનોદ ક્રીડા નવિ કરઇ, કૂમારપાલ નૃપતિ પરિહરઇ. ૫
એણીપરિં પાલઇ [2]ચોખું શીલ જેહવું નિર્મલ ગંગ સલીલ;
મન વચન કાયા જસ સાર; કારણ પડિઇ ન ભજ્યો વિકાર. ૬
જે પટરાંણી આઠઈ કહી, કર્મેં તે દેવાંગત થઈ,
મંત્રી સહુ બોલ્યા ગહઇગિહી, કૂમારપાલ નૃપ પરણો સહી ૭
શ્રીવિણુ રાજનહઇ નર નાથ, તેણઇ કારણિ ગ્રહો કંન્યા હાથ;
કૂંમારપાલ કહઇ રહું એકલો, વ્રત ખંડયાથી વિખ તે ભલો. ૮

દૂહા.

કૂંમારપાલ નૃપ ઇંમ કહઇ સાંભલિ મંત્રી વાત;
શીલ ન ખંડું હુ સહી, મુઝ સિરિ ગુરૂનો હાથ ૯
અગડ ગ્રહી જે ગુરૂ કન્હઇ, તે હું પાલું સાર;
વ્રત લેઇનઇ ખંડતો, નરગ લહુ અવતાર. ૧૦
સુપુરૂષ વચન સાચું સહી, જૂઠું કહઈ ન હોય;
મઈ વ્રત અંગિ આદર્યું, સહી ન છંડું સોય. ૧૧

ઉપઇ.

સોય વચન નવિ ચુકૂ સહી, જે વ્રત લીધું સરિ ગહઇગહી;
કિમઈ ન ખડું તે નિરધાર, રાખું ઉત્તમ કૂલ આચાર. ૧૨

---

૧ જેહ. ૨ નિર્મલ.

સુપુરૂપ નરની સાચી વાત, નો હઇ જુડી હુઈ સાચ;
ભાતિ પટોલઇ [1]લોહડઇ લીહ, વચન થકી નવિ [2]ચૂકઇ સહી. ૧૩
શેષનાગ સરિ લીધું ભાર, તે નવિ છંડઈ સહી નિરધાર;
સૂર્ય [3]સહુ અજૂઆલું કરઇ, કુલ લજાઇ પૃથવી ફિરઇ. ૧૪
ઇસઈ નાગ ગલઇ જો ધરિઓ તોતેહનઈ અલગો નવિ કરિઓ'
સુપુરૂષ નર સાચું આદરઈ, તેણી વાટઈ નવિ પાછો ફિરઈ. ૧૫
દિસાનભદ્ર રાજા જગિ જેહ, વચન પ્રમાણુ કરઇ નર તેહ;
શાલિભદ્ર ધનાઈ આદર્યું, વિપમ [4]કાજ તે સઘલુ કર્યું. ૧૬
શિવકુંમાર નવિ શીલઈ રહ્યો, કાઢિઓ બોલ તેણઇ નિર્વહ્યો;
જંબુસ્વાંમિ સાહુમું નવિ જોય, વચન નકી નવિ ચૂકઇ સોય. ૧૭
કાંઈક હું તેહની પાંતિનો, પણિ કો નહીં કાયર સાથનો;
સીહડો તે નવિ થાઇ શીઆલ, મંત્રી ! મુખિ મમ બોલો આલ. ૧૮

દૂહા.

અસ્યાં વચન ભૂપતિ કહઇ, ન ચલ્યો [5]નૃપતિ આપ;
શીલવ્રત અંગિ ધરી, ટાલું પૂરવ પાપ. ૧૯
સોવન તણી કરી પૂતલી, પટરાંણી તસ નાંમ;
થાપી રાજભુવન જસઇ, વ્રત રાખું અભિરામ. ૨૦
પાંચઈ ઇંદ્રી વસી કરૂં, આરાધઈ જીન આંણ;
અંગિ ધરઇ વ્રત પાંચમું, જે પરિગ્રહ પરિમાંણ. ૨૧

ઉપઇ

પાંચમઇ વ્રત ચોખું ધ્યાન, સકલ વસ્તનુ કીજઇ માન;
નવ વિધ પરિગ્રહનું પરમાંણ, અગડ ન ખંડઇ તે જગિ જાંણ. ૨૨

---

૧ લોઢઈ. ૨ ચુકુ. ૩ સહે. ૪ કામ તેણે. ૫ નરપતિ.

હવઇં કહું નપ ઋદ્ધિનું માંન, પટ કોટી સોવન નિધાંન;
અષ્ટ કોડિ રૂપીઆ લહુ, અવર ઋદ્ધિ પણિ પોતઈ કહું. ૨૩

મણિ દશ સહસ તુલા તે માન, બીજા કોડિ બદ્ધ નિદ્ધાંન;
પાંચ લાખ વાજી જસ ભલા, એક સહસ હાથી ગુણ નિલા. ૨૪

રથ રૂડા જસ સોલ હજાર, બિસહસ કુંભ ઘત તેલહ સાર;
બિઇ સહસ ખાડી પોતઇ ધાન, હલ હજાર સંખ્યા તસ માન. ૨૫

મંદિર પાંસસેં પાંચસઇં હાટ, સકટ પંચસઇ સુંદર ઘાટ;
સભા [1]પંચસઇં વાહન સાર, સંખ્યા તેહની પાંચ હજાર. ૨૬

[2]અસી હજાર દૂઝય જસ ગાય, સકલ સેનની કહું સંખ્યાય;
અગ્યાર સહસ હાથી ગાજતા, પચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં ૨૭

અગ્યાર લાખ વાજી વિસ્તાર, પાલા પુરૂપ તિહાં લાખ અઢાર;
સહસ ઉંટની સંખ્યા જોય, કૂમારપાલનઇ પોતઇ હોય. ૨૮

ઈંમિ નીજ ધનની સંખ્યા કરી, પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી;
ઈંમિ રાજા બહું ધરઇ વિવેક, શ્રીગુરૂ કહઇ કથા તિહાં એક ૨૯

અલ્પ સંસારી જે નર હોય, ભવ્ય જીવનું લક્ષણ જોય;
મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ, તે નર લોભ તણુઇ પરિહરઈ. ૩૦

લોભઇં લાગા લક્ષણ જાઈ, અતિ લોભઇ નર દૂખીઓ થાઇ;
ચ્યાર પુરૂપની સુણયો વાત, અતિ લોભનો કહું અવદાત. ૩૧

તે ચ્યારઇ ધન કારણિ ગયા, કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા;
વલ્મીક એક દેખઈ તસ ઠામ, સહી સરાઈ ચઢસ્યઇ કામ. ૩૨

શિખર ચ્યાર વલ્મીકનઇ પાસ તે દીઠાં જવ મન ઉલાસ;
એક કહઇ એ ભાંજો વલી, પીઉ નીર [2]નર નિર્મલ ગલી ૩૩

૧ પાચ, ૨ ઇસિ. ૩ એ

શિખર એક ભાંજ્યું જેટલઈં, જલ મીઠું પ્રગટિઉં તેતલઇ;
પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યાં, બીજા શિખર ઉપરિ [1]તવ ફર્યાં. ૩૪

ચુંગલશિખર તિહાં ભાંજ્યું [2]જાગુ, કનકતણી તિહાં પ્રગટિ ખાંણ;
તૃષ્ણા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીજું શિખર જોયું [3]તેણઇ ખણી. ૩૫

દીઠી રતન તણી જવ રાસિ, ચ્યાર પુરૂપ હરખ્યા ઉલાસ,
ચઉથૂં શિખર હવે ભાંજો સહી, અસુ વચન મુખિ બોલ્યા [4]તહી. ૩૬

ચઉથો કહઇ મુઝ સુણુગો વાત, અતિ તૃષ્ણા કીજઇ નવિ ભ્રાત;
પુણ્યઇં પાંમ્યા છો અતિઘણું, તો મન થીર રાખો આપણું. ૩૭

ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં બોલ્યા અસુ, ચઉથા તુ નવિ જાણઇ કિસુ;
જો તુઝનઈં ધન વાહલું નહીં, તો [5]સુ કાજી રહ્યો [6]તુ આંહિ. ૩૮

ચઉથો તવ ધન હીંડયો ચહી, સોય [7]વચન વન [8]દેવઇ લહી,
તેહનઇં ઉપાડી મુકીઓ, પોતાનઇ મંદિર ઢૂકીઓ. ૩૯

ત્રિણિ પુરૂપ [9]તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સઘલા [10]કહ્યા;
તેણઇ ત્રિણે તિહા કીધુ એહ, ચઉથૂં શિખર ભાંજઇ[11]તિહાં તેહ ૪૦

શિખર વેદ ભાંજઇ જેટલઇ, વિખધર પ્રગટ થયો તેટલઇ,
બાલિ ભસ્મ કર્યા તેણઇં ઠામિ, ત્રિણિ પુહતા જમનઇ[12]કામિ. ૪૧

લોભ રહિત નર હુતો જેહ, દોઈ ભવિ સુખ પાંમ્યો તેહ;
તે પણિ દીસઈ તે સાથનો, અસ્યો પરણાંમ તુહઈ નાથનો. ૪૨

સહી તુ સુ ભગતિનો ભજનાર, તેણઇ તૂઝનઈં નહી લોભ લગારિ;
અસ્યાં વચન ગુરૂનાં સાંભલી, બહુ પરિગ્રહ નૃપ મુંકઇ વલી. ૪૩

---

૧ જઈ ૨ જામ ૩ તિહાં ૪ રહી. ૫ સ્યે. ૬ છે.
૭ વાત. ૮ દેવ્ય ૯ જે. ૧૦ થયા. ૧૧ તઉ. ૧૨ ગામિ

પંચ અતિસાર છંડઈ [1]તેહ, ધન ધાન નઇ [2]મંદિર જેહ;
સોનું રૂપું સાતે ધાત, દુપદ ચઉપદની જે જાતિ. ૪૪

દૂહા.

પંચ અતિચાર પરિહરઇ, આરાધઇ વ્રત સાર;
છઠું વ્રત [3]અંગિ ધરઈ, જીમ પાંમઈ ભવપાર, ૪૫

ચઉપઇ

છઠું વ્રત નૃપ પાલઇ આજ, ચિહુ દસિ માંન કરઇ મહારાજ;
પાંચ અતિચાર ટાલઇ જેહ, ઉંચા નીચાં ત્રીચ્છા તેહ, ૪૬

હવઈ સાતમું વ્રત વિચાર, ભોગ પ્રભોગ નાંમઈ સંભારિ.
કુંમારપાલ પાલઈ ગહઇગહી, ચઉદ નીમ સંભારઈ સહી. ૪૭

સચિત એક જે નીલાં પાંન, બીડા આઠતણું તે માંન,
દ્રવ્ય આઠ લિઇ ધરી વિવેક, ચાતુરમાસ વિગય ઘૃત એક. ૪૮

સદા લિઈ એકાસણુ આહાર, નિશા સમય કરવો ચઉવિહાર;
નીલાં પાંન ચઉમાસઇ નહી, અભક્ષ દોષ ન લાગઈ કહીં, ૪૯

એક દિવસ નૃપ કુંમરનિરદ, ભોજન ભુંજઇ નરનો ઇંદ્ર,
ઘેબર મીઠાં કરતો આહાર, મસ સાંભર્યું તેણીવાર ૫૦

પશ્ચાતાપ કરઇ નરનાથ ચિત, જાંણઈ પાડુ મુખના દંત;
આસ્યો અવિચાર અવલોકીકરી, ગુરૂ પાસઈં આવ્યો પરવરી ૫૧

નિજ ગુરૂ આગલિ કહી કથાય, હેમસૂરિ કહઇ સાંભલિ રાય;
દંત ઉપરિ તે કરઇ ક્રોધ, ન સૂંણ્યો જેણિ ગુરૂનો બોધ ૫૨

નંદિખેણુ નઇ ધમિલ્લ જેહ, દ્દઢ પ્રહારી નર કહીઇ તેહ,
આરામ નંદન સાંહમું જોઇ, [4]કાષ્ટ ભક્ષણ ન કરતા સોય. ૫૩

---

[1] ધીર. ૨ ખેમસો ચીર. ૩ અંગઇ. ૪ આપઘાત ન કરતા સોય.

તેહનઈ સુગુરૂ મિલ્યા જોઅતિ, તેતો બઇહિ ઉંચી પંતિ;
તું પ્રતિબોધ સુંણો નૃપ આપ, જીન પ્રાસાદ કરે જાય પાપ. ૫૪

તુજ મુખમાં બત્રીસહ દંત, તેતાં ભુવન કરઈજિ અત્યંત;
શ્રીજીન પ્રતિમા માંડી કરી, ધૂઓ પાપ આલસ પરિહરી. ૫૫

બત્રીસ થડો બાંધઇ પ્રાસાદ, ધ્વજ તોરણ તિહાં ઘંટા નાદ;
સાત હાથ પ્રવાલા તણી, કીધી પ્રતિમા ત્રિભુવન ધણી. ૫૬

દોય ધોલા દોય કાલા રંગિ, બિ રાતા બિઇ નીલઇ અંગિ;
કંચણ વરણ સોલ જીણંદ, કરઇ બિંબ તિહાં કુંમરનિરંદ. ૫૭

પાપભીરૂ એહવો નિરીસ, અનતકાય મુકયાં બત્રીસ;
સદોષ વસ્ત વલી બીજી જેહ, કુંમારપાલ [1]મુંકી તેહ. ૫૮

ઢાલ.

પર્વતમાંહિ વડો મેરૂ હોઇ—એ દેશી.

રાગ દેશાખ.

પાંચ અતીચાર એહના ટાલઈ. અચિત ઠામ તે સચિત નિહાલઇ;
અચિત્ત વસ્ત સચિત્ત પ્રતિબદ્ધ, એ ટાલઇ નૃપ જાણી અશુદ્ધ. ૫૯

ઉપક દુપક તુછ ઓષધી કહીઇ, બક્ષ કરતાં સુખ કિમ લહીઈ;
ઓલા ઉબી પુખ ન ખાય, પાપડીઉ પરિ પ્રેમ ન [2]લાઇ, ૬૦

વ્યાલૂ અસૂરિઉં તે નવિકીજઇ, ઉદય વિના મુખિ અન્ન ન દીજઇ;
એણીપરિ નૃપ રાખઇ આચાર, રાજી કરતાં પ્રતિ સંસાર. ૬૧

દુહા.

[3]પ્રતિ સસારી નૃપ કહિઓ, પાલઇ વ્રત સુસાર;
કર્માદાન પનર તજઇ, ધન ધન નૃપ અવતાર. ૬૨

૧ છંડિ. ૨ જાઇ. ૩ અલપ

ચઉપઇ

કર્માદાન તણો વિસ્તાર, અગડ અનોપમ રાખઇ સાર;
વનપાટા તે નૃપ નવિ કરઇ, પાતિગ ધન સઘલું પરિહરઇ. ૬૩
લોહુ લ્યાલા ઇંટા જેહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ;
સાડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહઇલિ ગાડલાં નહીં નિરધાર. ૬૪
ભાડી કર્મ ગાડલાં વહઇલી, ભાડા હેતુ ન [૧]લેવુ વહઇલ;
ફોડી કર્મ કહીઇ જેહ, સરોવર કુઆ ન ખણાવઇ તેહ. ૬૫
પુણ્ય કાજી તો જયણા કહી, દંત વાણિજ તે છઠુ સહી;
દંત ચરમ નઇ નખલા જેહ, કસ્તુરી મણિ કહીઇ તેહ. ૬૬
મોતી પોઇ સાઆગરિ જઇ, ચરમ ન લિઇ નૃપ નિશ્ચઈ સહી;
લાખ વાણિજ્ય તે કીઓ નિષેધ, લાખ ધાવડી મહુડાં છેદ. ૬૭
સાજી સાબૂ સોમલખાર, વલી વછનાગ નહી વ્યાપાર,
મીઠુ તેલ અરણેટા ગલી, તેહના દાણ નૃપ મુંકઈ વલી. ૬૮
રસ વાણિજ્ય તે કહુ અસૂદ્ધ, માંખણ ચીડ ને ત્રીજો મધ;
કેસ વાણિજ્યનુ ન કરઇ કર્મ, નૃપ પાલઇ શુદ્ધ શ્રાવક ધર્મ. ૬૯
દુપદ ચઉપદ લાભજ કાજી, સોય કર્મ નૃપ કરતો તાજી,
વિસ વાણિજ્યનો નહીં વ્યાપાર, લોહાનાં ન કરઇ હથીઆર ૭૦
યંત્ર પીલણ ઘરટી ઉખલા, ઘાંણી કોહલૂ નઈ મુંસલા;
એ ન કરઇ નૃપ પુંણ્યનઈ કામિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખઇ સહુ ઠાંમિ. ૭૧
નાલ છેદતું ન કરઇ કર્મ, જો મનિ જાણઈ સુધો ધર્મ;
દવ દેવાનું નૃપ પચ્ચખાણ, જીમતિમ રાખઇ પરનાં પ્રાણ. ૭૨
કૂઆ, તલાવ, દ્રહ વાવ્યો જેહ, તે ન ગલાવઇ ઉત્તમ દેહ;
અસતી પોખ તજઇ નિરધાર, [૨]સુક સ્વાંન તજઈ મહારાજ. ૭૩

---

૧ લેતો બયલ. ૨ નહિ સુક સ્વાનને માંજાર.

દુહા.

કર્મ પનર નૃપ પરિહરઇ, ધરઇ સુધર્મ વિચાર;
અષ્ટમ વ્રત અંગિ ધરઇ, સફલ કરઇ અવતાર. ૭૪

ઢાલ.

તું ચઢીઓ ઘણુ માન ગજે-એ દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

વ્રત આઠમું ઇમ પાલતો એ, ટાલઈ અનર્થદંડ તો;
ખેલા નાટિક પેખણુ એ, નવિ જૂઈ પાખંડ તો. ૭૫
વાઘ છાલી નવિ ખેલતો એ, નૃપ મન વારઇ આપ તો;
સેત્રુંજ બાજી સોગઠાં એ, નહીં નૃપ તેહનું પાપ તો. ૭૬
નૃપ નવિ ખેલઇ જૂવટું એ, ન કરઈ ગુણની હાણિતો તો;
નૃપ નલ દવદતી પાંડવા એ, દૂતઈ દૂખીઆ જાણી તો. ૭૭
રાજકથા નઈ સ્ત્રી કથા એ, ભક્ત કથાનો ત્યાગ તો;
દેસ કથા નૃપ જો કરઇ એ ૮
હીંચોલે નવિ હીચતો એ, જલઈ ઝીલઇ સું હોય તો;
પાપ કરંતાં પ્રાણીઓ એ, મોક્ષ ન પહોતો કોય તો. ૭૯
ભીંસા ઘેટા બોકડા એ, કુકટ નઇ મોંજાર તો;
મલ્લ વઢતા નવિ જોવતો એ; એ પેખે સુર સાર તો. ૮૦
ચોર સતી નઇ બાલતા એ, નૃપ નવિ જોવા જાય તો;
મન મયલું એણઇ થાંનકઇ એ, અશુભ કર્મ બંધાય તો. ૮૧
ચિહું ભેદે અનર્થદંડ, ટોલઈ જાંણી અસાર તો;
આર્ત ધ્યાંન નઇ રૂદ્ર ધ્યાંન, પાપોપદેસ હથીયાર તો. ૮૨
માટી કણહ કપાસીઆ એ, નીલ ફુલિ જલ જેહ તો;
કાજ વિના નવિ ચાંપતો એ, કુંભરનિરદ્દ તેહ તો. ૮૩

જલ તક્ર ઘી તેલના એ, ભાજન ભાખિં ઢંકિ તો;
ઉઘાડા નવિ મુંકતો એ, જીવ પડઇ અસંખ્ય તો. ૮૪
સૂડા સાલહી પોપટા એ, પંજર ન રાખઇ રાય તો;
બંધન સહુનઈં દોહેલુ એ, સુખ સહુ નઈં જ સુહાય તો, ૮૫
પાંચ અતીચાર ટાલતો એ, કંદર્પ રાગ કુંભાખિ તો.
કાય કુચિષ્ટ પાપોપગરણ, ભોગઇ બહુ અભિલાખ તો; ૮૬

દુ હા

એ વ્રત ભાંખ્યું આઠમુ, નુંમું સોય નિધાંન;
સામાયિક વ્રત પાલીઇ, રાખી ચોખું ધ્યાંન. ૮૭

ઢા .

કાજ સીધાં સકલ હવઇ સાર–એ દેસી–રાગ–સામેરી.

સામાયક વ્રત નૃપ પાલઇ, કીધા કઠિણ કર્મ [1]તિહાં ગાલઇ;
નિત્ય સામાયક બિ કરતો, મુખ્ય નીમ વ્રત [2]નૃપ ધરતો. ૮૮
એહના પાંચ અતીચાર આખઇ, મન વચન કાયા થિર રાખઇ;
જેણઇ આરત રૂદ્ર ધ્યાંન ધ્યાગો, તેણઈં મુગતિ નહુ પાગો. ૮૯
અણ પૂંજઈ આગો ચાલઇ, મુખિ ઉઘાડઇ બોલ આલઇ;
એમ અંગી અતીચાર આવઇ, પરભવિ જાતાં નવિ ફાવઇ. ૯૦

દુ હા.

પરભવિ જાતાં તે સુખી, જે વ્રત પાલઇ સાંર;
કારણ પણઇ નૃપ નવિ ચલ્યો, સુંણયો તે અધિકાર. ૯૧

પઈ.

[3]એક દિવસ સાકંભરી રાય, પૂરણ નામિ તે કહઇવાય;
કુંમારપાલ ભગનિ ભરતાર, તેહનઇ ગજરથ અશ્વ અપાર. ૯૨

૧ નૃપ. ૨ મણિ. ૩ એક અવસરિ.

તે બઇઠો નિજ નારી સંગિ, સારિ પાસા રમતો મન રંગિ;
લેઇ સોગઠી દેતો દાય, કહઈ મુંડાસરિ [1]મારો ધાય. ૯૩

ત્રિણ્યિવાર શબ્દ ઇમ કહ્યો, નિજ નારીઇં નવિ સાંસહ્યો;
નારિ વાર્યો નિજ ભરતાર, કઠિણ વચન મમ બોલ્ય અસાર. ૯૪

માહરી લાજ ન રાખઈ તોય, કુંમારપાલ સાંહમુ તુ જોય;
મારિ નિવારી તેણઇ રાય, તું કિમ મુનિવર સરિ દિઇ ધાય. ૯૫

કહઇવું હુઇ તે મુઝનઇ કહો, પણિ લાંબી જીભઇ મમ વહો;
શ્રી ગુરૂ દેવ નઇ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતાં પાતગ કર્મ. ૯૬

નારી વચને ખીજ્યો રાય, પાટૂ પ્રાહાર કર્યો તેણઇ ઠાય;
જા ! તુઝ બંધવ નહીં કહઈ નારિ, હું સિ મ રાખીસ હઇઆ મઝારિ. ૯૭

દૂહા

હુંસિ મ રાખીસ કામની, કહઇ જઇ બંધવ વાત,
વેગ ચઢાવી લાવજે, દેખાડુ મુઝ હાથ. ૯૮

નારી કહઇ સુણિ કંત તું, ત્રિણ્ઇ અવગુણ ઠામ;
સોજઈ જાડો કીટ પંખ, ત્રીજું તુંઝ અભિમાંન; ૯૯

શકિત વિના નર કેટલા, માંન કરઇ બહુ પઇરિ;
રણ પંડિત દીસઇ ઘણા, સૂરપણું નિજ ઘઇરિ. ૧૦૦

કવિત્ત.

તારા તુછ બલ તિહાં લગઇ, જીહાં નવિ ઉગ્યો ચંદ;
મયગલ મદબલ તિહાં લગઇ, જાં સીહ કરઇ ગતિ મંદ. ૧

અગનિઝાલ બલ તિહાં લગઇ, ઘનઇ જીહાં નીર ન નાંખ્યો;
મુઢમતિ બલ તિહાં લગઇ, સુગુરૂ ચરણ ન પાંમ્યો.

---

૧ મારૂ.

મણિધર મદબલ તિહાં લગઇ, ગુરૂડ ન ઉડિઓ જીહાં લગી;
ભરતાર ! નૃપ બલ તિહાં લગાઇ, જીહાં કુમર ભેટિ તુઝ ન હવી. ૨

દુહા.

કુંમારપાલ બલીઓ બહુ, તઈ નવિ ચાલઇ ત્યાંહિ;
વચન વાદ સાનઇં કરઈ, માંન તજો મન માંહિ. ૩

ઢાલ

મનોહર હીરજીરે—એ દેસી—રાગ પરજીઓ.

મૂર્ખ માંન ન કરસ્યો કોઇ, એ દ્રષ્ટાંતજ જોઇ;
રાવણ સરીખો સીસ ગમાવઈ, લંકા નગરી ખોઇ. ૪
નર સહુ સાંભલોરે—
માંન મ કરસ્યો ભાઈ, શ્રેણિક માન કીઉં મૃગ હણતા,
તો લહી દુરગતિ ખાઇ. નર૦ આંચલી.
ભીમસેનભડ બલીઓ જગમા, ભ્રાત યુધિષ્ઠિર જેહો;
કુંભ કર્ણ સરિ તું બલમાંહિ, બુડણ લાગો તેહો—નર. ૫
કોણી રાજા અતિ અભિમાની, માંન થકી નવિ ખસીઓ;
ગૂઢા બારણઇ તે નર બલીઓ, જઇ નરગાદિક વસીઓ—ન. ૬
જરાસિંધુ પણિ કૃષ્ણઈ માર્યો, ચમરેદો [1]સુર હાર્યો;
શનતકુંમારનઈ રોગઇ પીડયો, કંત રહઇ તું વાર્યો—ન. ૭

દુ ૧.

એણે વચને નૃપ ખીજીયો, ચઢીઓ સબલ કષાય;
નારી પગની વાણહી, સીખ કસી દિઈ રાય. ૮
જસ ઘરિ બેટી લાડકી, ઘરિ કામિનીકેરી સીખ;
આવણ વિતઈ હલ કરઇ, એ ત્રિણઇ માગઇ ભીખ. ૯
ધિગ્ નારિના વચનઈ. ધિગ્ તે કુંમરનિરંદ;
ધિગ્ તે શ્રી જીનધર્મનઈ, ધિગ્ તે હેમસૂરિંદ. ૧૦

---

૧ પણ.

એણે વચને રાણી તપી, ચાલી પીહરિ ઉઠી;
ભૂપતણુઈ મુખિ ઇંમ કહ્યુ, જીભ કઢાવું પુંઠિ. ૧૧

ચઉપઇ.

અસ્યું કહીનઇ ચાલી જસઈ, બ્રાહ્મણ એક બોલાવ્યો તસઇ,
રે! જોસી! પાટણમાં જઇ, જાણ કરો રાજાનઇં સહી. અ૧
લેઇ આજ્ઞા રાંણી તણી, ચાલ્યો બ્રાહ્મણ પાટણ ભણી;
દીઠા લોક તિહાં અદ્‌ભૂત, પાટણિ આવ્યો બ્રાહ્મણ દૂત. બ૧
મોટી ડાઢી મુછિ હીણ, કાલા રંગઇ કાયા ખીણ;
મોટુ માથું હીણ નિલાડ, વંક વદન નઇ શાસે ખાડ. ક૧
રાસભ દંત અનઇ હોઠાલ, આંખિ ગલઇ મુખિ ચૂઇ લાલ;
સુદર નાક જાણે ડેડકૂં, અશુભ ગલઈ તે માંહિં થકુ. ખ૧
ટુંકી કોટિ લાબો નલો, જાંણે પરબતનો વાદલો;
હાથ પાયની સોભા ઘણી, જાંણે ગાડાની પીજણી. ૨
કહઇડિ કોઠિ સરીખો લાંક, વાંસો જાણે વાંહણી વાંક;
પહઇરી ઝુલડું નઈ સચર્યો, જાંણે ધૂલિ કોથલ ભર્યો. ૩
કટિ ચુંથો બાંધી હીડીઓ, જીમ કોઠી ચાપડ ભીડીઓ;
રૂપહીણ દીસઇ વિકરાલ, એકવડો જે ગુણ મુખિ વાચાલ. ૪
ફાંટું ધોતીઉ સાંધ્યું બહુ ભાતિ, જાંણું કરવતું લીધુ હાથિ;
મસ્તગ ફાલ ફરકઇ ચોટલી, પાછલિ આટાની પોટલી. ૫
એ બ્રાહ્મણનું અસ્યું સ્વરૂપ, પોલિ પઇઠો દરિદ્ર રૂપ;
હઇઇ વિચારઇ ઉભો રહી, કોઇક પુરૂષ નઈ પૂછુ સહી. ૬
અસ્યુ કહી ભટ ચાલ્યો તીમ, બાંભણ એક મલ્યો નર તાંમ;
પૂછી વાત તેહનઈ સરિ નામિ, કુમારપાલ મલસ્યઇ કુંણ ઠામિ. ૭
કુંમારપાલ બાંભણ નઇ વયર, બોલતો નવિ આંણઇ મહૅરિ;
તિહુયણપાલ સુત જીવત મૂઓ, જે બાંભણનો વયરી હુઓ. ૮

કઠિણવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઇં દુખ વીસાર્યો તસઇ;
રે! બાભણ! કહું સાંભલિવાત, પૂરા કહીંઇ ન થાય સાત. ૯

દૂ ા.

સાગર વિપ્રા ડાકિણિં જુઆ, અગનિ જમ (જગિ) રાય;
કવિ કહઇ સાત અધૂરડાં, પૂરા કિમઇ ન થાય. ૧૦

ચોપઈ.

અસું કહી ચાલ્યો બાંભણો, હડી માર દીઠો અણુમણો:
જઇ પૂછઈ બાંભણ તસ વાત, કિહાં મિલસ્યઇ પાટણનો નાથ. ૧૧
બીજો બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંમારપાલ તુઝ કિસું કાંમ;
તું ભીખારી હેરૂ જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨
ઉઘડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિઇ પરખ્યો ખરો નિટોલ;
પરીઉકૂંણુ પૂછું હુ કુંણભાતિ, જીમ જણાવઇ એહની જાતિ. ૧૩
હડી માર ફડીઓ બિલાડ, જગનઈ ભુંડું વંછઇ ચાડ;
વૈદ મસાણી બંદીવાન, એ સાતઇનું મયલું ધ્યાંન- ૧૪
અસ્યુ કહી નર આઘો પલ્યો, એક નરઆગલિ અર્ચક મિલ્યો;
રાય ખબરિં પૂછી નર જસઈ, આઘો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫
બીજો દૂત કહઇ રે!, દુષ્ટ!, ખાય અસું બોલે પાપિષ્ટ;
બ્રાંહ્મણ નઇ નંદઇ કુણ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ ઠાંમ. ૧૬
પુત્રી વિકરે પરસ્ત્રી રંગ, પરભાતિ પાપીનો સંગ;
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઇં ઉદરિ ભરાય. ૧૭
પર નિંધા કરતો નર જેહ, પર ભોજનઈ તૃસા તેહ,
કવિ કહઇ સો કુભઈ નાહઇ, સાત આભડછેટિ કહી ન જાય. ૧૮
અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો જાય, પંડિત ભેટિ હુઇ તસ ઠાય;
પૂછી વાત તસ રાજા તણી, તેણઇ નાખ્યો બાંભણ અવગુણી. ૧૯

દૂત કહઇ કેણે કારણ વઢઇ, રખે ગલે કો માહરઈ પડઇ;
વિનય કરંતાં વાંકો નમઇ, યાચક યાચક નઇ નવિ ગમઇ. ૨૦

પાડો પંડિત લુંડી જેહ, હાટ પડોસી કહીઇ તેહ;
મીઢો મલ્લ અનઇ માંગણાં, સાત અદેખા કાને સુણ્યા. ૨૧

અસું કહી ચાલ્યો વાચાલ, આગલિ એક મલ્યો નર બાલ;
પૂછિઉં કિહાં મલસ્યઇ ભૂપાલ, તે નર બોલ્યો આલ પંપાલ ૨૨

ઝાંખો દૂત હુઓ મનમાંહિ, નિર્મલ બુદ્ધિ વિચારે તિહાં;
હું ન લહુ સહિ ખેતર કાલ, પરવેદન સું જાણઇ બાલ. ૨૩

રાજા બાલિક વિપ્રા ચોર, જમરો જગમાં પાડઇ સોર;
અગનિ પારધી કવિયણ કહઈ, પરવેદન સાતઇ નવિ લહઇ. ૨૪

અસું કહી નર ચાલ્યો જસઇ, સૂતો નર એક દીઠો તસઈ;
જઈ જગાડયો લાગી પાય, કહઇ કિહાં મલસ્યઇ પાટણરાય. ૨૫

તે દારિદ્રી જાતિ કબાડ, લેઈ કુદાલો ઉઠિઉ ધાડ;
આવિ દેખાડું પાટણ ધણી, રાય ગયો છઇ ઇંધણ ભણી. ૨૬

બાંભણ કહઈ મુઝ લાગું પાપ, ઉંદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાપ;
સૂ સૂરે નર સહી એકલો, તું કબાડી સુતો ભલો. ૨૭

વાઘ સિંઘ ચિતર કુતિરા, માર્જારીનઈ પાપી નરા;
ભૂજંગ ભખઇ ઉંદિર એકલા, એ સાતઇ નર સૂતા ભલા. ૨૮

અસું કહી નર આઘો જાય, અમલી એક મિલ્યો તસ ઠાય;
પૂછી ખબરી રાજાની જસઇં, નાંખી ચરમનઇ બોલ્યો તસઇં. ૨૯

રે ! બાંભણ ! મુઝ દીધી ગાલિ, આહાંહણું તુજનઇ દેખાલ;
મારઇ પણિ માર્યું નવિ જાય, બાંભણ તવ બોલ્યો તસ ઠાય. ૩૦

શકતિ વિના બહુ કરતો રીસ, સુપુરૂપનઈ નવિ નાંમઈ સીસ;
દાંન વિહુંણો વંછઇ માંન, વિદ્યા વિણ કરતો અભિમાંન. ૩૧

અણતેડચો નઇ આવ્યો જાય, ઘણા પુરૂપના અવગુણ ગાય;
પાપ તણઇ કામિં જે કટા, [1]ઋડપભ કહઇ તસ સાતઇ જટા. ૩૨
તે પુંરૂપનઇ નિભ્રછિ કરી, ચાલ્યો બાંભણ તે પરવરી,
બઇઠો નર દીઠો એકલો, જાતિ શૂદ્ધ વિવહારી ભલો. ૩૩
ગયો દુત વિવહારી પાસ, બોલાવ્યો મનનંઇ ઉલાસ;
પુછું વાત તુહ્મ સુપુરૂષ ભણી, કિહાં મિલસ્યઇ મુઝ પાટણધણી. ૩૪
વિવહારી બોલ્યો ગુણવંત, સાંહમો રાજભુવનનો પંથ;
એણીવાટઇં મિલસ્યઇ તુઝ રાય. તુહ્મ દેખી મુઝ કૌતગ થાય. ૩૫
તું વાચાલ અનઈ વિકરાલ, અર્થ ભેદ જાણઈ સુકુમાલ;
ખોડિ નહીં જસ જોતાં રૂપ, એક અલુંણું ઓછુ રૂપ. ૩૬
સેઠ વચન સુણી ભટ ત્યાંહિં, ખીજ્યો નહિં નર હઇડામાંહિં;
ભલું કહ્યું વિવહારી પુત્ર. [2]હવઈ કહુ તુઝ છેહલ્યો ઉત્ર. ૩૭
રૂપ, રંગ નઇ કવિયણપણુ, નવિ પામઇ ધન ખરચઇ ઘણું,
સુર મીઠો મુરો કિમ થાય, નિચપણુ નર ઋદ્ધિ ન જાય. ૩૮
દ્રવિં ન મલઈ યોવન જાણ, નવિ દીસઇ કિહાં બલની ખાંણિ;
અમરપણાની મોટી વાત ધનઇ ન લહઇ એ વિખ્યાત. ૩૯
અસું કહી ભટ ચાલ્યો જાય, આવ્યો ઘર જીહા કુમરહ રાય;
દરબારી બોલાવ્યો તિહા, કુંમારપાલ મિલસ્યઇ મુઝ કિહાં, ૪૦
દરબારી બોલ્યો તિહા હસી, નૃપસુ વાત કરસો કસી,
રૂપ રહીત નઇ કાયા ખીણ, કિમ મલસ્યો તુહ્મો રૂપિંહીણ ૪૧
વેશ વૈદ નઇ માગણ જેહ કારકુન કરાંણી તેહ,
દલાલ લસ્કરી દૂત અસુલ, વસ્ત્ર વિના નવિ પાંમઇ મૂલ. ૪૨

કુમારપાલ રાજાના રાસનો પ્રથમ ખંડ સંપૂર્ણ.

---

[1] કવિયણ. [2] સુણિ તૂંજ ભાખુ એહનુઉત્ર

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે,

સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજાનો રાસ.

ખંડ ૨ જો.

દુહા

પહઇલું માણસ દીસણું, બીજું માણસ વુંણ
ત્રીજું માણસ બોલકું, [૧]અવર પોસાઈ કુંણ ૪૩
બાંભણ કહઇ પ્રતિહાર નંઇ, રૂપિ કાહુ કરેસ
મેલવિ કુંમરનિરંદ નઇ, પૂછિઉ ઉત્તર દેસ. ૩૫

ચઉપઇ

બ્રાહ્મણ ભાટ પંડિત પ્રધાંન, વીણાથી ઉપજઇ અતિગાન;
દૂત કાર સુખ તિખાં હોય, વસ્ત્ર વિના ઋદ્ધિ પાંમઇ સોય ૩૬
અસ્યાં વચન ભાંખઇ ભટરાય, દરબારી રલીઆયત થાય;
ભેટાડયો બ્રાહ્મણ નરરાય, ભાખી દૂતઇ પૂર્વ કથાય ૩૭
સ્વાંમી સાંહમો પૂરણરાય, બોલ્યાં વચન કહ્યાં નવિ જાય
શ્રી દેવગુરૂ નઈ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતો નાણઇ સરમ ૩૮
દેવલદેવી ભગની જસઈ, વિનય કરી નૃપ વાર્યો તસઈ
પ્રાટૂ પ્રહાર કરઇ તેણઇ ઠાય, પડી ભોમી હુઇ મૂર્છાય ૩૯
તે રીસાવી આવઇ ઇહાં, કુંમારપાલ તુહ્મ બઇઠા જીહાં
ઉઠો ચઢો મમ કરો વિચાર, સૂર છતઇ એ સો અધકાર ૪૦

---

૧ ચોથું

સીહ છતઇ મૃગ સસા સીઆલ, બોલઇ બરકઇ મુંકઇ ફાલ
એણી વાતઇ હુઇ સીહનઇલાજ, કુંમર નિરદ ચઢો મહારાજ ૪૧

ભગની વાત સુંણી ભૂપાલ, કુંમરનિરંદ ચઢિઉ સમકાલ;
હય ગય રથ પાયક પરવર્યો, ભેટગો ભગની પ્રેમઇ ભર્યો. ૪૨

ઢાલ

રાગ–મારૂણી–મુકાવોરે મુજ ઘરનારિ એ દેશી.

કુમારપાલ તણી તે ભગની, આવી પાટણ માંહિં રે;
ભૂપતિ આગલિ નિજ દુ:ખ રોઇ, રોતી ન રહઈ ત્યાંહિં રે. ૪૩

અવધારો રે બંધવ વાત, એણઇ મુઝ નીર ઉતાર્યું રે;
જો ઝાલી આંણું તો જીત્યું, નહીં તરિ આપણ હાર્યું રે અ. ૪૪

ગુરનઇ ગાલિ સુણી નૃપ ખીજ્યો, પ્રયાણ ભંભા વજડાવી રે;
અગ્યાર લાખ લેઇ દલ રાજા, વીંટી સાકંબરી આવી રે અ. ૪૫

અગ્યાર સહઈ સાથિં ગજ ધુંમઇ, રથ પાલા નહીં પારોરે;
નાલિ ગોલા ઢીકલીઉ લેઇ, કરતા માર અપારો રે અ. ૪૬

જાણ હવું રાજાનઇં જીહારઇં, સજ કર્યા રજપૂતો રે;
કટક જોવા કારણિ તેડયા, મોકલીઆ નિહાં દૂતો રે અ. ૪૭

દૂતઇ કટક નિહાલ્યુ ત્યાહિં, પુંજણીઉ પલાંણઇ રે;
નીર ગલી વાવરઇ વિવેકઇં, જીવ જતન નિસાંણઇં રે અ. ૪૮

દૂતઇ સીસ ધુંણાવ્યું ત્યાહિં, કુંમર નિરદહ નિરખઇ રે;
તેડી રાય પૂછઇ તસ પ્રેમઇ, હાસ કરઇ કિમ હરખઇ રે અ. ૪૯

દૂતઈ વાત કહી સુખિં માંડી, સાંભલિ કુંમર નિરંદો રે;
મુંજી પાય પલહાંણ્ઇ ઠવતો, કિમ હણસ્યઇ અંગિ ઇંદો રે. અ. ૫૦

કુંમરપાલ નૃપ એણીપરિ બોલઇ, ન હણું વિણ અપરાધી રે;
જીવજંત કીટક જે કંથુ, તિણઇ નવિ આંણુ વિરાધી રે અ. ૫૧

મિત્ર તણઇ હું ચંદ સમાણો, શત્રુનઇ સૂર સરીખોરે;
માહરૂં બલ દેખાડું તુહ્મનઈ, સુમતિ કરી તુહ્મે નિરખો રે અ. પર

કુંમારપાલ તિહાં દેખાડઇ, સાત કઢા અણાવઇ રે;
સાંગિતણઇ પ્રહારઈ પરોઇ, ગગનિ સોય ભમાવઇ રે અ. પ૩

દુહા.

ચમત્કાર તે પાંમીઆ, વલ્યા તે પાછા દૂત;
પૂરણરાયનઈ જઇ કહ્યું, વયરી દલ અદ્ભુત; ૫૪

ચઉપઇ.

વાત સુણી તેડયા વડવીર, કાજ કરેવા કુણ છઇ ધીર,
લાખ સોવન તસ કરૂ પસાય, જે જઈ મારઇ પાટણરાય. ૫૫

એણઇ અવસરિ નૃપ માલી જેહ, પૂરણરાય સું બોલ્યો તેહ;
સ્વામી એ છઈ થોડું કાજ, મારૂં કુંમરનિરદહ આજ. ૫૬

કરી જૂહાર નર ચલ્યો સહી, છુરિકા એક છાની પાણિ ગ્રહી
ચાલી આવ્યો કટક મઝારિ, છલવા છલ જૂઈ તેણઇ ઠારિ. ૫૭

અણઇ અવસરિ નૃપ કુંમર જેહ, અગડ અસી નર રાખઇ તેહ;
જાતા જીનમંદિર જેણઇ ગામિ, પૂજા ભગતિ કરઇ તેણે ઠામિ. ૫૮

આવ્યું દેવલ ઋષભ જીણાંદ, પૂજણ ચાલ્યો કુંમરનિરંદ;
જીન મંદિર જઇ બઇઠો જસઇ, ધાયક માલી પઇઠો તસઇ. ૫૯

કુંમારપાલ પૂજાનઇ કામી, પૂષ્ફ લિઇ નૃપ તેણઇં ઠાંમિ;
પૂજઈ જીન પ્રતિમા મનિરંગિ, આણી ઉલટ અધિકુ અંગિ. ૬૦

એણઇ અવસરિ નૃપમાલી જેહ, જઇ ગભારઇ પઇઠો તેહ;
નૃપ મારેવા કરઇ ઉપાય, પણિ નવિ દિધુ જાય ધાય. ૬૧

બાંભણ બંગની ન લહઇ વાત, કૂપી ન સમઝઇ ઉચો હાથ;
અંધ નજાણઇ ગર્દભ ગાય, માલી ન સમઝઇ દેવો ધાય. ૬૨

ઇંગ્રાં સુંઘાં મારઈ જસઇ, મત્રીઇ નર દીઠો તસઇ;
બોલાવ્યો માલી તેણઇ ઠામિં, અડકી ઉભો તું કુંણુ કાંમિ. ૬૩

હાકયો માલી તવ લહઇ ભયો, ઉદયન તવ તસ હાથિં ગ્રહ્યો;
બોલી નર તિહાં જોયું જસઇં, પાલી પ્રગટ હુઇ તે તસઇ. ૬૪

યષ્ટિ મુષ્ટિ માર્યો સિરિ ખધિ, તાંણી બાંધ્યો અવલયબંધિ;
દયન ભણઇ નર સાચું કહઇ, કદાચિ જીમ જીવતો રહઇ. ૬૫

તવ માલી બોલ્યો સરિનામ, આવ્યો નૃપ મારેવા કાંમિ;
પૂરણરાય મોકલીઓ સહી, પાપ કરેવા આવ્યો વહી. ૬૬

ાખઇ માલી સાચી વાત, અનુકંપા આવી નરનાથ;
ાડાવીઓ નર માલી તણઇ, એ કાયર મુઝનંઇ શું હણઇ. ૬૭

જવલગઇ પુણ્ય પ્રતાપજ હોઇ, તવલગઇ સાંહમું ન જૂઇ કોઇ;
પૂર્વ પુણ્ય જીહારઇ ખૂટસ્યઇ, તિહારઇ બેટા વયરી થસઇ. ૬૮

ણઇ કારણિ નર કહું છું અહ્મો, માલીનઇ જાવાદ્યો તુહ્મો;
હડો સોય સુભટ નઇ હણઇ; નવિ કરડઇ લોહ લાકડ તણઇ. ૬૯

કરૂણાસાગર કુમરનિરંદ, છોડી મૂકયો માલી મંદ;
દેઇ દમામ ચઢિઓ રાય, સાકંબરીઇ છુટયા જાય. ૭૦

દુહા

જઇ સાકંબરી ઢૂકીઓ, પાઠવીઓ નિજ દૂત
નૃપ પૂરણ રણિ આવયો, કરસુ યુદ્ધ અદ્ભુત ૭૧

ઢાલ

રાગ આસાઉરી સિંધુઓ

દભુત જાણી બીહક ન આણી, ચઢીઓ પૂરણ રાય
વાજાં વાજઈ અંબર ગાજઇ, બેહુ દલ ભેલાં થાય ૭૨

ભા ભેરી વંક નફેરી, વાજઇ ત્રંબ નિસાણો,
ાલઇ કાહલી અતિ વિકરાલી, કાયર પડીઆ પ્રાણો ૭૩

નાલિ[૧] હવાઇ મુંકઇ ધાઇ, ચંદ્ર બાણુની જોડયો
કાયર કંપઇ કામિની જંપઇ, કહઇ મુઝ સંકટ છોડો ૭૪
ગુરજહ ગુપતી મારઇ છપતી, નાંખઇ તોબર વીરો
બાંણુ વિછૂટઇ આંગા ત્રૂટઇ, વેઢિ કરઇ વડવીરો ૭૫
નિજ છ્વરખી ટોપી તીખી, હસીઇ મલઈ રણિ ભાલઇ;
સાંહમા ચાલઇ ધા બહુ ધાલઇ, લીધી ભોમી ન હાલઇ ૭૬
સલઇ સન્નાઇ પઇસઇ ધાઇ મનમુંકી રણ ઝૂઝઇ;
બેહુનર મલીઆ બેહુંદલ બલીઆ, [૨]ખેહઇ [૩]ભાણુ ન સૂઝઇ;
અર્જુનદે ઉઠિઓ મેહલઇ મુંડિઓ, હાથે લાલ કમાંણયો;
રણથી ટલવા પાછા વલવા, પૂરણરાયની આણયો ૭૮
વીરમદે વઢનો અંગિ અડનો, કહઇ રણિ રાખું નાંમો;
લખદલ લાધું લુંણજ ખાધુ, તે કિમ કરૂં હરામો ૭૯
વેજો વાઘેલો હાથે ભાલો, [૪]અણુહાણોઉ જાય;
સ્વામી કારણિ ચડિઓ આરણ, ન ગણઇ રંક નઇ રાય ૮૦
ઈસરદે આવઇ રણ ઝંપાવઇ, ન કરઇ આતમ સારો;
રણિ નવિ ટલીઇ કહો કિમ વલીઇ, મરવું એકજ વારો ૮૧
રણમાં વઢનો અતિ આરડતો, નાંમિઇ દુદો દુણો
પુંઠિ ન દીજઇ હરાંમ ન કીજઇ, કુમારપાલનુ લુંણો ૮૨
ભીમ ન ભાંજઇ રણમાં ગાજઇ, ન ધરઇ નારી નેહો
બહુપરિ વઢીઇ રણમાં પડીઉ, કુંકુમવરણી દેહો ૮૩
ખિત્રી પાલા અતિ વિકરાલા, કો નવિ જાઇ ભાગી;
કુંમરનિરંદહ પૂરણગયંદહ, લોહ કડાકડી લાગી ૮૪
પાલઈ પાલા ઝૂઝઈ ઝાલા, અસ્ત્રઇ અસ્ત્ર અનેક
ગયવરઇ ગયવર રથઇ રથ ભડતા, અપત્ય યુદ્ધ નહિ રેખો. ૮૫

૧બંધુક ૨ રજ ધૂળ ૩ સૂર્ય ૪ ઉઘાડાપગે

દુહા.

અપત્ય યુદ્ધ નવિ દો કરઇ, બિહુ રણિ ઝૂઝઈ રાય;
એણઇ અવસરિ નૃપ પૂરણો, ચિતમાં ચિંતા થાય. ૮૬
અપત્ય યુદ્ધ કર્યા વિના, કિમ વસિ થાસ્યઇ રાય;
બુદ્ધિ અસી પરિ[1] કેલવું, જીમ નૃપ નાંઠો જાય. ૮૭

જીમ છલ બોલ્યું જૂવટઇ, તિમ પણિ રણિ સંગ્રામ;
કાંયક કપટ કર્યા વિના, નવિ જીવુ એણઇ ઠામિ. ૮૮

પૂરણ વિચારી આપ મન, લીધાં કનક રતન;
કુંમારપાલના સુભટ નઈં, વહઇંચી આપે ધન. ૮૯

કાંમણ મોહણ વસિકરણ, સેહે કાજ સમરથ;
જેણે દીઠે મુનિવર ચલે, તરૂણી પસારે હત્થ. ૯૦

સોવન ધન સુભટઈ લીઆં, ન કરઇ ઉંચો હાથ;
સેન બિઇ ચિંત્યું દેખિ કરે, ચિંતા થઇ નરનાથ. ૯૧

નૃપ દુખિઓ દેખી કરી, બોલ્યો સામલ માહાત;
સુર બિઇ ચિંત્યુ દેખિ કરી, ચિંતા સી નરનાથ. ૯૨

જીહાં લગઇ તું ઉભો અહીં, જીહાં લગઈ કલિપંચાયણ;
જીહાં લગઇ હું સેવક અછુ, તિહાં લગઇ ચિંતા મ આંણિ. ૯૩
ત્રિગુ ત્રિભુવન નઇ ત્રિણિ જણ, જીપીસુ એક એક;
સુર થઇ સાંહમો થયો, ચિંતા મ કરો રેખ. ૯૪
અમો થોડા રિપુ ઘણા, કાયર ઇમ ચિંતેય;
એકહ સૂર્ય ઉગતાં, તારા કોડિ છપેય. ૯૫

સુર સુભટ નર પંચ જણ, કાયર સો પંચાસ;
આવી પડયું સરિ આપણઇ, મુંકિ પીઆરી આસ. ૯૬
સિંહ ન જોઇ ચંદ બલ, ન જોઇ ધરની રિદ્ધ;
એકો લાખાં નજે, જયાંહાં સાહસ તિહાં સિદ્ધ. ૯૭

---

1 અહિં.

વાજાં વાગો જણુ મિલો, જણાવો અપાણુ;
મુઝ દીઠઇ જો ડગ ભરઈ, તો જણુણી અપ્રમાણુ. ૯૮

સીહ કહઈ હું વનિ વસું, મુઝ છેડીઉ પરિમાણુ;
અવરિં ભગ્ગાં હું ધણી, મુઝ ભગ્ગાં નહીં ઠાણુ. ૯૯

સિહડા મોટિ આખડી, પર માર્યો ન ખાય;
પેહેલિ ત્રપે ન ચૂકિયે, ભાગ્યા કેડિ ન થાઇ. ૧૦૦

એહ સભાવ સીહડા તણો, સુરતણો ગુણુ એહ;
દિલગીર દલ દેખી કરી, હિયઇ સુહરખઇ તેહ. ૧

ચંદ્ર તણુ મુખ દેખતાં, વાધે ઉદધિ નીર;
સબલ સેન નર દેખતાં, બહુ વાધે બલવીર; ૨

શ્લોક.

વિદેસે વિદ્યા મંત્રો, ધરે મંત્રો સુભારયા;
સંગ્રામે ભુજા મંત્રો, અંત કાલે જિનનામ. ૩

અંત સમય અરિહંત સરણુ, રણુનઇ સમઇ ભૂજાય;
ઢોલ દમાંમાં વાગતઈ, સૂર હુઇ ઉચ્છાહ. ૪

રણિુ વાગઇ સરણાઇઆં, પાખરઇ કેકા ;
સૂરા ધરિ વધામણાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ. ૫

દેખીતા ડુંગર જસ્યા, કાંમિ કાયર થાય;
પડઇ ઉગમણી ખુંબડી, તો આથમણા જાય. ૬

કાયર મલિયા કોડિ, કોડિ ખત્રિ આણો'
ખાઈ નઇ ખાંધ વધારતા, વઢયાની વાત ન જાણે.

હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાલે;
સ્હામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ઘાલે.
લોહી દીઠે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુન્જાનો દાવો ધરે.
ભડતા ભડે ભંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૭

માર્યા પહેલા તે મરે, ખોહે વડાનું નામ;
પડે કામિ કાયર થિયો, વદન ઉગ્યો તેણે શ્યામ. ૮

એક પતિ નઇ બીજું પ્રાણમું, રાખ સકઇ તિહાં રાખિ;
જે ઉતર્યાં અધપાયકઇ, વલતું ન ચઢઇ લાખિ. ૯

તેણઈ કારણિ સામલ કહઇ, સાંભલિ કુંમરનિરંદ;
તાહરો જસ જગિમાં ઘણો, તું મમ પાડેસ મંદ. ૧૦

સુર થજે તું સિંહયરિ, હીઉં તે કરજે હાથિ;
આપણનંઇ નહી ભાજવુ, રાજ દીઉં જગનાથ ૧૧

કુમારપાલ મમ ચિંતિ કરી, ચિંત્યું કિંપિ ન હોય;
જેણઈ તુઝ રાજ સમર્પિયું, ચિંતા કરસ્યઇ સોય. ૧૨

ચઉપઇ

એવે વચને ભૂપતિ ચિતિ ઠર્યો, સાહસીક ગુણ અંગિ આદર્યો;
આગઇ સીહ અનઇ પાખર્યો, મયગલ માતો નઇ મદ ભર્યો. ૧૩

તીખું ખડગ અનઇ વિંખધાર, અગનિ યોગ મલ્યું ધૃત સાર.
આગઇ સુર કુંમરનરનાથ, વલી વકારત સામલ માહાત. ૧૪

કુમારપાલ સુરાતનિ ચઢયો, કલિ પંચાયણ નઇં થામડયો;
સામલ માહાન પ્રસસી કરી, નાગ ચલાવ્યો જીહાં નૃપ અરી ૧૫

નૃપઈ આવતો દીઠો જસઇં, પૂરણ પાછો ખસીઓ તસઇં
કુંમારપાલ જૂઇ ચિહુ પાસઇ, પૂરણરાય ન દીસઇં અસિઇં. ૧૬

એણઇ અવસરે થયો સંધ્યાકાલ, પડિકમણું માંડઇ ભૂપાલ;
મન વચન કાયા થીર કરી, સુકઈ સયલ કસાય પરિહરી. ૧૭
સુભ ધ્યાનઇં નર ચઢિઓ જસઇં પૂરણરાય રણિ ધસિઓ તસઇં;
સબલો તિહાં માંડયો સગ્રામ, કુંમારપાલ સુકાવા માંમ. ૧૮

કરઇ સોર નઇં રણમાં ફિરઇ, કૂંમારપાલના નર ઉસરઇ;
રાય વિના દલ ઝાંખું થાય, ચિતાતુર હુઆ માંહોમાંહિ. ૧૯

સુભટ ખોભ દેખઇ તસ હાય, તુહઇ ધ્યાંન ન ચૂકઈ રાય;
મૂરતિ તણીપરી હુઇ થિર થઇ, કિમ મુંકઇ વ્રત અંગિ ગ્રહી. ૨૦
કિમ સુપુરૂષ જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઇ એલીઓ;
કિમ મૃગપતિ રણિ નાઠો જાય, કિમ લીધું વ્રત મુંકઇ રાય. ૨૧
કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અંધેર
કિમ સોનું અગનિથી બલઇ, કુંમારપાલ વ્રતઇ કિમ ચલઇ ૨૨

દુહા

લીધું વ્રત નવિ મુકીઉં, નિજ મન રાખ્યું ઠામિ
પડિકમણું પૂરૂં કરી, ઉઠિઓ યુદ્ધ કામિ ૨૩

ચઉપઈ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણુ, સજ થાજે તુજ આવ્યું મરણુ
મુંકે પહઇલો મુઝ સિરિ ઘાય, પાછલિ ચોટી કરૂં હું રાય ૨૪
મુઝ તુઝ વયર અછઇ એણઇ ઠામિ, સુભટમરાવઇ કેહઇ કાંમિ;
ઉતરી હેઠો થાએ સજ્જ, અવર પુરૂષ સું નહી મુઝ કજ્જ ૨૫
એક ચિંતઇ દીઠો જવ રાય, પુરણ વિમાસઇ તેણઇ ઠાયિ;
તેડ્યો દૂત જે સબલો સાદ, તેણઇ તિહાં મુંક્યો સિંહનાદ ૨૬
તેણઇ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, બુદ્ધિ વિમાસઈ ભૂપતિ તસઈ
કમરબંધ તિહાં છોડી કરી, કાંને ઘાલ્યો લોચો કરી ૨૭
તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંતે સુંઢિ પ્રહાર;
ચાલ્યો ગજવર આવ્યો ત્યાંહિં, પૂરણરાયનો મયગલ જીહાં ૨૮
ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુંમર સજ થયો તેટલઇ
હાથી ઉપરથી ઉદકંત, પૂરણરાય સોર [1]પડીઓ દુરદાંત ૨૯
કુંમરનરિંદઇ [2] ગ્રસ્યો પૂરણુ, જીમ સીંહઇ સબલઇ દુબ્બલ હર્ણું;
તેણીપરી ઝાલ્યો રાજા તિહાં, બાંધી ઘાલ્યો પાંજરમાંહિ ૩૦

---

૧ થોલુ ૨ સાહ્યો.

ત્રિણિ લાખ અસવારજ હતા, પંચ સહઈ ગયવર ગાજતા
લાખ દશ પાયકનો ધણી, કુમરનિરંદઈ કર્યો રેવણી ૩૧
બાંધ્યો નૃપતિ અવલઇ બધિ, ચાલ્યા ગૂજરકેરઈ સંધી
આવી બઈઠા પાટણમાંહિં, વેગ બનેવી આંણ્યો ત્યાંહિ ૩૨
કુમારપાલ પધાર્યો ત્યાંહિં, લાજ્યો પૂરણ સભાસુ માંહિ
સબલ ક્રોધઇ મનમાં કહ્યો, કિસ્યુ કરઇ જો પરવસિ પડયો ૩૩

ઢાલ

રાગ આશાઉરી વસર આજહેરે, એ દેશી

પરવસિ બહુ ખમઈ રે, પણિ લેખઇ નહીઅ નિરધાર
નવિ પામઇ મુગતિ દુવાર, નવિ થાય સુરપતિ સાર
વ્યંતર ભુવનપતિ અવતાર „ „ ૩૪
પરવસ દૂખ ખમતા અતિ ભારી, ટાઢિ તાપ સિર ભારો
ભુખ તરસ ખમતા નર પોઠી, ઉપરિ સહઇતા મારો પ ૩૫
પરવસ વચન ખમતા નર કેતા, જણ જો(ય)ણા સો જાય
કંસ મસા મચ્છ કરડઇ કેતા, રણિ સહઇતા લોહ[1] ધાય ૩૬
પરવસિ સ્ત્રી સગ વિના ભાજઇ શ્રેણિક મચ્છ ન ખાય
વિણ પાંઇ વ્રત પરવસિ પાલઇ, લેખઈ તે ન ગણાય ૩૭
મન વિણ તપ જપ કિરિયા ખોટી, ફોકટ કષ્ટ કરિ જઈ
મન વિણ દાંન દીઇ તે મૂરખ, મુગતિપુરી નવિલીજઇ ૩૮
મન વિણ જીવ ઉગારો જગમાં, કાલગસૂરીઓ નાંમ
મન વિ દાન દીઇ તે કપિલા, બેહુનાં ન સર્યાં કામ ૩૯

દુહા.

પરવસિ ખમતા પ્રાંણીઆ, મોક્ષતણું ફલ ન હોય;
મન વિણ નર પખી પસુ, કષ્ઠ મ કરસ્યો કોય. ૪૦

---

૧ ઘણુ.

ઢાલ.

રાગ-ધન્યાશ્રી કેહેણી કરણી; એ દેશી.

પરવસિ કાયા કષ્ટિં ફ્લ હેય, તો રોગી સુખ પાવઇજી;
દેહી પખાલી જો નર નિર્મલ, તો મચ્છ જલમાં જાહવઇજી. ૪૧
પરવસિં કાયા કષ્ટઇ કેતાં, મુગતિ તણુઇ નહીં કામિંજી;
ગુરૂ ઉપદેશ સુહાયા નર કેતા, તન ઉડઇ પુણ્ય ઠામિંજી. ૪૨
ભસ્મ લગાડી જો હુઇ છૂટક, તો ખર છાહારઈ લોટઇજી;
મન વિણુ ધોતિ કરી સુખ પાંમઇ, ચાતુક સરિ નવિ ખોટઇજી. ૪૩
મન વિણુ જટા વધારઇ સુખીઆ, તો વટ મુગતિઇ જાયેજી;
ઉંધઇ મુખિ રહઇ તિહાં ઋદ્ધિ પામઇ, વાગોલ વૃક્ષઇ ટંગાયજી. ૪૪
પરવસિ નગન ભૂમિં દૂખ ભાગઇ, તો પસુઆં સુખ થાયજી;
પરવસિ મુંની રહઇ બગ પંખી, જનમ મરણુ નવિ જાયજી. ૪૫
પરવસિ ત્રાડિઇં તરતા દીસઇ, તો બહુ સંખ પુકારઇજી;
કાયા છેદ કરી સુખ હોઇ, તો સુરા સરિ હારઇજી. ૪૬
પરવસિ અગ્નિ ભખઇ સુખ પાંમઇ, પડઇ પતંગાં દીવઇજી;
ગુફા ગ્રહઈ જો બહુગુણુ વાધઇ, તો અહિ સુખભરિ જીવઇજી. ૪૭
પરરંજઇ પરમાનંદ પાવઇ, તો નાટિકીઆ નિરખોજી;
મન વિણુ નાચિં વૈકુંઠ જાય, તો મોરા સહુ હરખઇજી. ૪૮
પરવસિ દીધઇ શુભગતિ પાંમઇ, તો તરૂઅરફ્લ આપઇજી;
મન વિન રાંમ જપઇ નર સુખીઆ, તો સુક મુગતિ જાઇજી. ૪૯
શીલ ગ્રહઇ શિવમંદિર, તો નરપતિના વાજીજી;
એકાકી વિચરઇ સુખ પાંમઇ, તો સિહી ચિંતા ભાગીજી. ૫૦
સુકવિ કહઇ પરમાણુ ન કીજઇ, પરવસિપણાની વાતોજી;
મન વિણુ ક્રિયા તપ, જપ, જૂઠો, લોહ વિના જમ હાથોજી. ૫૧

ઘૃત વિહુણા લાડુ જેવો, વેણિ વિના સણગારોજી;
તિમ મન વિહુણું કરણી તેહવુ, કરતો ન લહું પારોજી. ૫૨

પુરુષાતન વિણ પુરૂષ ન શોભઇ, તિમ મન વિહુણો ધર્મજી;
મૂરખ મન વિણ કાયા કષ્ટઇ, તે નવિ સમઝઇ મર્મજી. ૫૩

દાન, શીલ, તપ, ભાવન, પૂજા, મુન શુદ્ધિ જો કીજઈજી;
પરમ પુરૂષ કહઇ સુંણયો લોગા, મુગતિપુરી ગઢ લીજઇજી. ૫૪

દુહા

મુગતિપુરી ગઢ લીજીઇ, કીજઇ ધર્મ સુસાર;
પરવસિ પીડયા દુઃખ ખમઇ, લેખઇ નહીંજ લગાર. ૫૫

પરવસિ પણઇ વેદન ખમઇ, તેહનો સોમો ભાગ;
આતમ સાખિ જો ખમઇ, લહઉ મુગતિ માગ. ૫૬

પ્રાંહિ કુલ જગિ જીવડા, સહઇજી ન કરઇ ધર્મ;
પરવસિ પીડગો દુખ ખમઇ, આવઇ ઉદય જમ કર્મ. ૫૭

પરવસિ પીડયો નરપતી, નવિ ચાલઇ કાંઇ પરાણ;
કુમારપાલ નૃપનાં ખમઇ, વચન રુપિઆં બાણ. ૫૮

બોલાવ્યો બોલઇ નહીં, લાજ્યો હઇડા માંહિં;
ગતિ, મતિ, બલ, પ્રાક્રમ ગયું, નાઠી બુદ્ધિ સુ ત્યાંહિં ૫૯

ઢાલ

રાગ આશાઉરી સિંધુઓ--રણિ અગણિનો, એ દેશ

બુદ્ધિ ગઇ પરહતિથ ચઢગો, કિમ છૂટઇ રાય;
જીભ પુંકિલી કાઢવા, સ્ત્રી કરઇ ઉપાય. બુ. ૬૦
જાણી વાત ભૂપઇ જસઇ, બોલ્યો તતકાલ;
જીભ ધણીની કાઢના, થાસથઇ દેશમાં ગાલિ. બુ૦ ૬૧
પુત્ર કપુત્ર જો હુઇ, તો ખમવું માય,
પીપલથી નર જો પડઇ, નવિ દીજઇ ધાય. બુ૦ ૬૨

બુડી જઉ સિરિ બાલજો, તો કો નીર ન કાઢઇ;
ચ્યવરી રત્ન ગલુંઅ જો, તો કો પેટ ન ફાડઇ. બુ૦ ૬૩
કંચન દુહવ્યો કસ ચઢઈ, ખંડી જીમ ચોલ,
અગર દહંતો ગુણ કરઇ, જીમ પાંન તબોલ. બુ૦ ૬૪
છોલી છુંદી છુંબરી, કીધી કટકા કોડી;
તુહઇ મીઠી સેલડી, જેહની નહીં જોડી. બુ૦ ૬૫
ચંદન ઘાઠો પરિમલઇ, દુર્ગંધ ન બોલઇ;
બેહુ પરિ વેધ્યો વંસનઈ, તુહઇ મધુરં બોલઇ. બુ૦ ૬૬
એહ સભાવ ઉત્તમ તણો, સુણિ બહઇની બાય;
અન્યાઇ તો તુહઇ આપણો, કીજઇ કિમ પેટ ઘાય. બુ૦ ૬૭
બંધવ વચન સુંણી બહઇનિ, થઇ શાંતિ સુજાણ;
બોલ્યું વચનજ પાલવા, કરૂં કાંઇ ઇધાણ. બુ૦ ૬૮
ડગલાં પુઠિઈ ઉભી કરી, જાંણે જીભ કાઢી;
રાજ્ય તે પાછું આપીઉં. ચઢિઓ સરહ નમાડી. બુ૦ ૬૯

દુહા.

સરિહ નમાડી સો ગયો, ન કરઇ ફિરી જવાબ;
પૂરણરાઇ નિવારીઉં, દેસ સકલમાં પાપ. ૭૦
શ્રીજીનની આજ્ઞા વહઇ, નાંમઇ મુનિવર સીસ;
જૈનધર્મ દેખી કરી, ન કરઇ રાજા[1] રીસ. ૭૧
એમ દેશે આજ્ઞા ફરઇ, - ધન્ય તું કુંમરનિરંદ;
સામાયકવ્રત પાલતાં, ન થયો રાજા મંદ. ૭૨
ચ્યાર સામાયક ચિંતવ્યો, સમકિત શુદ્ધ વલી જેહ,
દેસવ્રત ત્રીજો કહું, સર્વ વિરતિ જાગિ જેહ. ૭૩

---

1 કસિ.

ત્રિણિ સામાયક નૃપ ધરઇ, પહઇલું સમકિત સાર;
જીન ગુરૂ ધર્મહ કારણિં, મરણ કીઓ ખુઆર. ૭૪
શ્રુત સામાવિક સાચવઇ, ગુણ ખત્રીસ પ્રકાશ;
સોવન અક્ષર ગુરૂ તણા, ગ્રન્થ લિખાવઇ ખાસ. ૭૫
દેસ વૃત્તિ ત્રીજી કહું, સામાયક શુભ જાણી;
વ્રત બાર અગિ ધરઇ, સરિ વહઇ જીનવર આંણ. ૭૬
આંણ વહઇ અરિહંતની, કારણ પણઇ ન ચલંતિ;
રણિપડિકમણું તે નૃપ કરઇ, નવિ મનિ તેઅ ખલત. ૭૭
ત્રિણિ સામાયક નૃપ [1]ધરઇ, ચઉથઇ ભાવન ભાવિ;
નુંમું વ્રત નૃપ ઇમ વહઇ, લિઇ દશમાંનો લાભ. ૭૮

ચઉપઇ.

દેશાવગાસિક દશમુ વ્રત, પાલઇરાય દેહ કરઈ પવિત્ર;
લેઇ વ્રત નૃપ નવિ ખંડતો, તિહાં અતિચાર પંચ છંડતો. ૧
ઉત્તમ કુલનો એ આચાર, નીમી ભૂમિકા નર નિરધાર;
તિહાંથી વસ્ત અણવાઇ નહીં, ઇહાંથી નવિ મોકલતો નહીં. ૨
રૂપ દેખાડી પોતાતણું, સાદ કરઇ અતિ ત્રાડઇ ઘણું;
નાંખી કાંકર થાઇ છતો, તે નર કૂપિ પડતો દેખતો. ૩

દુહા.

ઉંડઇ કૂપિ તે પડઇ, જે કરતાં વૃત ભંગ;
ભવિ ભવિ દુખીયા તે ભમઇ, દુલહો સુ[2] ગુરૂ સંત. ૧
દોષ સકલ વર્જીત ભલું, વ્રત દશમું જે સાર;
કારણ પડિઇ નૃપ નવિ ચલ્યો, સુંણયો તે અધિકાર. ૨

ચઉપઈ.

આગડ અસી ગુરૂકનઈ ઉચરઇ, ચઉમાસઇ નવિ કટકઇ કરઈ;
પાતે હુઈ પરદેસઈ જસઇ, મુગલ ગર્જની આવ્યો તસઈ. ૧

૧ કરઇ. ૨ સદ

સબલ સેન લેઇ નિજ હાથિ, ગજ, રથ, થોડા બહુ સંઘાતિ;
આંકસ બાજી લેઇ કરી, વીંટી સુગલ પાટણ પુરી. ૨
આવ્યા સુગલ જાણ્યા જસઇ, દરવાજા લેઈ ભીડયા તસઈ.
ચિંતાતુર હુઆ જન લોક, પાટણમાંહિ રહ્યા સહી ફોક. ૩
એક કહઇ નર છાંડી જઇઇ, એક કહઇ નર માંડી રહીઇ;
એક કહઇ કાંઇ થાઇસ્યઇ, એક કહઇ ભાગી જાઅસ્યપઇ. ૪
એક કહઇ એનિસ્તરાય, એક કહઇ નૃપ ચઢીસ ન જાઇ;
એક કહઈ નૃપ નાસઇ આજ, એક કહઇ નૃપ ખિત્રીસી લાજ. ૫
આગઇ નાસ રાવતણુ જેહ, રણ સંગ્રામિં ભાગો તેહ;
પંથી લોક તસ પૂછઇ તિહાં, લેઇ ડાઢી નર [૧] નાસઇ કિહાં. ૬
બહુ જીવ્યા હવઇ સું જીવસ્યો, કુલની રીતિ [૨] તે કિમ ખંડસ્યો;
સોય કહઇ સુણુયો નર સાર, નાસંતાં મુઝ ગયો અવતાર. ૭
જનમ લગઈ નાઠાની ટેવ, તુ આ ડાઢી પામ્યો દેવ;
કાલી ટલી એ ધોળી થઇ, સોય [૩] પસાય નાડાનો સહી. ૮
અસ્યાં વચન ભાખઇ પુર લોક, ન મલઇ ઇંધણ પાણી ભોક;
શોકાતુર હુઆ નર જસઇ, કુંમારપાલ વીનવીઉ તસઈ. ૯
ભૂપતિ કહઇ વિવહારી સુણો, નીમ ગ્રહ્યો સગ્રામહ તણો
લીધુ વ્રત નવિ કરૂં અસુદ્ધ, ચ્યાર માસ નવિ કીજઇ યુદ્ધ ૧૦
અસ્યું વચન નરનાથઇ કહ્યું, મહાજન તિહાં ચિંતાતુર થયું;
જઇ વીનવીઉ ઉદયન તણુઇ, કસું કરેવું અબ આપણુઇ ૧૧
ઉદયન કહઇ મન નિશ્ચલ કરો, ચિંતા દુઃખ મનથી પરિહરો;
જેણુઇ દીધું છઇ પાટણુરાજ, તે ચિંતા કરસ્યઇ સહી આજ ૧૨
અસું કહી ચાલ્યો વાણીઓ, બુદ્ધી બોલ હીઈ આણીઉ;
ઉદયન મંત્રી મનિ ઉલાસિ, પુહુતા હેમાચારય [૪] પાસ ૧૩

૧ જે ૨ કીરતિ ૩ તે મહિમાના ઠાનો ૪ સુજ્ઞની

ગુરૂ વંદી બઇઠો તસઠાય, સ્વામી કરવો કિસ્યો ઉપાય;
પાટણ વીટિઉં મુંગલ ફિરી, ભૂપઇ વઢવા અડગજ કરી ૧૪
ધીરજ લોકતણું નવિ રહઈ, જઇ તે કુંમરનિરંદહ કહઇ;
નૃપતિ તો અગડનો ધણી, ન વઢઇ તે સગ્રામહ ભણી ૧૫
તે માટઇ મયા કરૂ આજ, જીમ રહઈ કુંમારપાલની લાજ;
તુહ્મ સરિખો ગુરૂ માથઇ છતાં, હીણપણુ [1] હોસ્યઇ ગંજતા ૧૬
અસ્યા વચન સુણીઆં મુનિ હેમ, કુમારપાલ પરિ સબલો પ્રેમ;
જીનશાસન સોભા નઇ કાજી, તેડી દેવી તિહાં ગુરૂરાજી ૧૭
ચક્રેસ્વરી આવી તેણી ઠાર, પ્રેમઇ ગુરૂનઇ લાગઇપાય;
દેવી કહઇ તેડી કુંણ કામિ, હેમસૂરિ બોલ્યા તેણઇ ઠામિ ૧૮
વારવાર કહું તુજ ઘણું, સંકટ ટાલો પાટણતણું;
સુદ્ધ અગડ છઇ નર મહારાજ, રાખો જીનશાસનની લાજ ૧૯
ગુરૂ વચને દેવી સજ્જ થઇ, નિસિભર મુંગલ દલમાં ગઇ;
આવી જીહાં બઇઠો સુલતાન, નિદ્રા દેઇ દીધું વિજ્ઞાન. ૨૦
સોવન ઢોલીઓ લેઇ કરી, મુંગલનઈ [2] ચાલ્યો ઉપહારી;
જઈ મુકયો ગજણવઇ તિહાં, કુમારપાલ નર સુતો જીહાં. ૨૧
અહ ઉગમતે સ જાગ્યો જસઈ, પાસઇ કોય ન દીઠો તસઇ;
પેખઇ ખિત્રિનો પરિવાર, અસુર હીઇ તવ કરઇ વિચાર. ૨૨
બડા બખત ભૂપતિકા સહી, ઉનકી બાત ન જાઇ કહી;
કે એક દેવ ફિરિસ્તા એહ, એ કોઇનો હઇ આદમ દેહ. ૨૩
અજબ બાત હુઇ દુની માંહિં, અસી ઠોરિ હું આયા કયાંહિ;
અબ મઈ જાણ્યા પાઉ કિહાં, જીનકા કબજી ગયા મઈ સહી. ૨૪
છોડઇગા નહીં મુજકું આજ, વયર પાતશાહ હીંદુરાજ;
મીંમઇ જીનકું છોડયા બહુત, એ મુઝકું દિઇગા સહી મોહોત. ૨૫

---

૧ થારસ્યઇગંજતાં. ૨ લેઈ પરવરિ.

અસું વિચાર કરઇ નર જસઈ, કુમારપાલ બોલાવઇ તસઈ;
સાંભલિ રે સુંગલ સુલતાન, હઇ ગ કરિ તુ મયલું ધ્યાન ૨૬

તે નું હઈ મુઝ મઉલક વસ, બાંધ્યાને હણુ નહી જે હંસ;
જો મુઝ સરણુ આવ્યો મીર, તુ તુ માહરો સહી વડવીર ૨૭

અસ્યાં વચન નૃપ ભાખઇ ત્યાહ, ખુસી હુઓ સુંગલ મનમાંહિં;
હું આવ્યો વઢવા નૃપ ભણી, એણઇ મુઝ કરમતિ રાખી ઘણી ૨૮

સહી એ રાજા જાતિ સુજાતિ, પોત વિના નવિ દીપઇ ભાતિ;
અવગુણ પુઠિઈ તો ગુણ કરઇ, જે સુપુરષ નર હુઇ સરઇ ૨૯

અસ્યું વચન સુંગલ ઉચ્ચરઇ, કુમારપાલસુ મૈત્રી કરઇ;
કટક લેઇ નર પાછો ફિરઇ, પોતઇ દેશ ભણી સંચરઇ ૩૦

કુંઆરપાલનો ગુણ ચિતિ ધરી, દેસમાહિ અમારિજ કરી;
જીવદયા જગમા વિસ્તરિ, ગર્જનીખાંન થયો સતવરી, ૩૧

અનેક જીવ ઉગરીઆ જેહ, કુમારપાલનો મહિમા તેહ,
એમ વ્રત દશસું અંગિ ધરઇ, કારણ પડિઈ નવિ ભંગજ કરઇ ૩૨

અગ્યારમા વ્રત અંગિ ધરઇ, પર્વ તિથિ નૃપ પોસા કરઇ;
ચાર આહાર પચ્ચખે નિરધાર, રાત્રે નિંદ્રા નહિ લગાર ૩૩

નિજ ગુરુનઇ વિસામણ કરઇ, મુનિવ્રત નૃપ મુખિ આદરઇ;
કાલિં ગુરુસુ બોલઇ રાય, ભણઈ ગુણઈ ક કરઈ સઝાય ૩૩

પાંચ અતિચાર અંગિ ટાલી, સંથારાની ભોમી સંભાલી;
ઠંડિલ પડિલેહી વાવરઇ, નૃપ હુતો બહુવિધિ આદરઇ ૩૪

પરઠવતો નૃપ જીહાં માતરં, પ્રથમ દ્રષ્ટિઈ જોઇ ખરં;
અણુજાણહ જસ્સગો કહી, પરઠવતો જયણાઈ સહી ૩૫

વાર ત્રિણ કહેતો વોસરે, નિસહિ આવસહિ ઉચરે;
કાલવેલા નૃપ વાંદઈ દેવ, પોસાની નૃપ કરતો સેવ ૩૬

પૃથવી પાણી તેઉ વાય, વનસ્પતિ છઠી ત્રસ કાય;

સઘટ તેહનું ટાલઇ રાય, પાલઇ પોસો નિજ મન ઠાય ૩૭
દિવસઇ નિદ્રા નહીં નૃપ તણઇ, સંથારા પોરિસિ નિતિ[1] ભણઇ;
અવધિઇં સથારઇ નહિ જેહ, મિચ્છાદુક્કડ નાવઇ તેહ ૩૮
પોષધ રાય સત્તારો કરઇ, પારિ વહિલો નવિ સાંચરઇ;
ભોજનની નવિ ચિંતા કરઇ, નૃપ હુંનો ઋષિનિ પરિ કરઇ ૩૯
પારી નૃપ જીહારઇ સચરઇ, વ્રતી શ્રાવકનઇં ચિતિ ધરઇ;
ઘણા પુરૂષસું નૃપ પારણું, એહજ ન્યાય અંતરવારણું. ૪૦

દુહો

એણીપરિ નૃપ પોષધ ધરઈ, વ્રત સઘલમાં સાર
હવઇ વ્રત બોલુ[2] બારમુ, ઉત્તમનો આચાર—૧

ઢાલ

રાંમ ભણઇ હરિઉઠીઈએ—દેશી રાગ રામગ્રી.

બારસું વ્રત ઈંમ પાલતો, દેતો મુનિવર દાન રે;
પાત્ર પોખીરે ભોજન કરઇ, હઇડઇ ઓખું ધ્યાન રે. બા. ૧
અતિથિ સંવિભાગ સુસાચવઇ, દેતો જે મુનિ હાથ રે;
તે પણિ અહાર પોતઇં લીઇ, પુણ્ય કરઇ બહુ ભાતિ રે બા. ૨
સાધુ ભલો અનઇ સાધવી, શ્રાવક શ્રાવિકા, સોય રે;
સઘ સકલનઈ રે પોષતાં, પદવી તીર્થંકર હોઇ રે. બા. ૩
એક દિન કુમર નરેસ્વર, આવ્યો વંદન કામિ રે;
ગુરૂ સિરિ ખાસર ઓઢીઉં, નૃપ[3] લાજ્યો તેણઇ ઠાંમિ રે. બા ૪
વિનય કરિ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો હેમસૂરીંદ રે;
જે તુમ ખાસર ઓઢીઉં, લજા કુંમરનરિંદ રે બા. ૫

૧ નૃપ. ૨ ભાખુ. ૩ લજાણકુમારનરિંદરે.

હેમ કહઇ સુણો નરપતિ, હું ગયો ગોચરી કાંમિ રે;
દુબ્બલ શ્રાવક સુભમતિ, પાય નમઇ તેણઇ ઠાંમિ રે. બા. ૬
ભાવ સહિત નર બોલીઓ, આવ્યો મંદિરમાહિં રે;
લાજધરિ મુઝ આપીઉં, ચીવર ખાસર ત્યાંહિં રે. બા. ૭
મુનિવર સોય મમતા નહીં, કુણ ખાસર કુણ ચીર રે;
ભાવ વડો જગમા વડવીર, ભાવિ રાબડી ખીર રે બા. ૮
તેહના હરખનઇ કારણઇં, ઓઢું ખાસર નિત્ય રે;
તે ધન્ય શ્રાવક જીવીઉ, અછતઈ વિક્રમાદિત્ય રે બા. ૯
જે નર બહુ ધન પાંમીઆ, સમઝયાં શાસ્ત્રનો મર્મ રે;
તે નવિ લખમીઅ વ્યય કરઇ, તો સુ સમઝીઆ ધર્મ રે. બા. ૧૦
આજ વડા તુહ્મો નરપતિ, ન કરો સાંમીની સાર રે;
દિનકર તિમિર ન નિગમઇ, કુણ ટાલઇ અંધકાર રે બા. ૧૧
ખાસર દેખીઅ લાજીઆ, તો સુંન ગ્નાનો વચન રે;
જે કુલ નિરધન શ્રાવકાં, તેહ ધરિ આપીઇ ધન રે. બા. ૧૨

એણે વચને નૃપ હરખિઓ, લાગો મુનિવર પાયરે;
ચૂક પડી તુહ્મ દાસંનઇં, તે ખમજો ઋષિરાયરે. બા. ૧૩
શ્રીગુરૂ વંદીઅ નૃપ વલ્યો, આવ્યો આપણ ઘઇરીરે;
બહુ ધન શ્રાવક આપીઆ, વણજ કરો બહુ પઇરીરે. બા. ૧૪
બિહુત્તરિ લાખ સોવન ટકા, મેલ્યા શ્રાવક ડંડરે;
પોષ કરઇ બહુ પુરૂષનો, પાલઇ વ્રત અખંડરે બા. ૧૫
એહવા જે[1] સાંહમી આપણાં, સીદાતા વલી હોઇરે;
સહસ દીનાર દેઇ કરી, નૃપ તેહનું સુખ જોયરે બા. ૧૬
કોડિ સોવન ધન વ્યય કરઈ, શ્રાવક ભકિત નઇ કાંમિરે;
સાતઇ ખેત્ર સંતોષતો, ધન વાવ્યાં શુભ ઠામિરે બા. ૧૭

૧ જેનરસામી આપણા.

ઢાલ.

ગુરૂ ગીતારથ મારગ જોતા એક મુનિવેશિ દીઠો એ દેશી રાગ—**આશાવરી**

સિંધુઉ રાગ વરાડી

પાંચ અતિચાર એહના ભાખ્યા, તે ટાલો નરનારિ;
આહાર અસુઝતો દેતા મુનિવર, દોષ કહ્યું સુવિચાર[1];
હો ભાવિકા પાંચ અતિચાર ટાલો—આચલી ૧

અણદેવા બુદ્ધિ કારણિ કિરપી, આહાર અસુઝતુ કીધુ;
ભવિ ભવિ દુખિઆ તે નર થાઇ કર નવિ ઉંચો કીધુ હો ૨

આહાર અસૂઝતુ છદ્મપણિ આગમ, તે સમ સૂઝતું સારો
અંગિ અતીચાર આવઇ ભાઇ, પંડિત આપ વિચારો હો. ૩

વરત હુતી નર પોતા કેરી, તે કિમ પારકી કીધી;
પારકી કેડી આપણી આણી, ભાખી મુનિવર દીધી હો. ૪

મધુકરી કાલ થયો નર કહો. તવ જઇ ખુણઇ પઇઠો;
અંગિ અતિચાર તેહનઇ આવઇ, પ્રગટ થઇ નઇ[2] બઇઠો હો. ૫

અસુર કરી આયો મુનિ તેડણ, જવ ગયો આહારનો કાલ;
જે નર કરઇ ચરિત્ર નિતું એહવા, એહનઇ પાપ વિશાલ હો. ૬

સાંત્રમિક સીદાતા જાણી, ન કરી તેહની સાર;
રી લખમી તસ મંદીર માહિં, ન કરઇ તત્ત્વ વિચાર હો. ૭

દીન ઉધાર ન કીધુ જેણઇ, તે ચુકા સંસાર;
અતિ ઉંડા ધન ધરણી[3] ધરનાં જાઇસ નરગ મઝાર હો. ૮

દુહા.

પંચ અતિચાર એ કહ્યા, ટાલઇ તે નરરાય;
જ્ઞાન બારઇ અંગિ ધરઇ, ન કરઇ પાતગ વાત ૧

૧ સંસારી. ૨ નવિ. ૩ લોભથકીને.

ઢાલ.

મંગલાવતી વિજય વિરાજીત એ દેશી રાગ આલવ ગોડી.

બારવ્રત આદરઇ અંગિ, ઉચ્છવ મહોચ્છવ અતિહિં મંડાણ;
સમકિત શુદ્ધ ઉચરીઉ વચને, કુમર નિરંદરાદ ચતુર સુજાણ. બા-૧
મણિમુક્તાફલ થાલ ભરીનઇ, વધાવ્યો (મુનિ) હેમસૂરીંદ;
સંઘ ભકિત કીધી મનિ રંગિ, દાનિઇં વરસઇ કુમરનિરંદ બા-૨
જયજયકાર હુઓ જગમાંહિં, ઉદ્યોતતણો મુખિ વલી જેમ;
શૈવતણાં સુખમંદ ઘણેરા, અમાવાસ્યા રયણી જેમ. બા-૩
ઘરિ ઘરિ તોરણિ મંગલમાલા, જૈન ધર્મ દીપઇ અભિરામ;
ચઉલુક વંસે કુમરનિરંદહ, રાજઋષિ ધરાવઇ અભિરામ.[1] બા-૪

દુહા.

રાજ ઋષિ નાંમજ હતુ, હરખ હુઆ નરરાય;
જૈન ધર્મ દીપાવવા, કરઇ સો કોડિ ઉપાય. ૧
કુંમરનિરંદ સુખિઈમ કહઇ, જૈન ધર્મ જગિ સાર;
જે જીનધર્મ ન ઘા કરઇ, તજીઇ તે પરિવાર. ૨

ચઉપઇ.

તજીઇ માતા મુકી મહઇરિ, જેહનઈ જીનવચનસું વયર;
તજીઈ તાત ન લાઇવાર, જૈન ધર્મ જે કરઇ અસાર. ૧
તજીઇ બંધવ જે પણિ સગો, જૈન ધર્મથી જે ઉભગો;
તજીઇ ભગિની મુકી મામ, જેહનઇ ન રૂચઇ જીનવર નામ. ૨
તજીઇ પુત્ર પોતાનો જાણિ, જૈન ધર્મની કરતો હાણિ;
તજીઈ પાપી પુત્ર વર્ગ્ગ, રાય કરઇ જીમ લહઇ સર્ગ્ગ. ૩

(૧) નામ.

દુહા.

સરગ લહીઇં શુભ પરિં, ન કરઇ મિથ્યા સંગ;
જૈન યતી શ્રાવક તણઈ, દેખી ઉપજઈ રંગ. ૪
સેવ કરઇ શ્રાવક તણી, શ્રાવક પણિ ધરી દાસ;
સજન તે શ્રાવક ભલો, જીહા શ્રાવક તિહાં વાસ. ૫
સારથી પણિ શ્રાવક ભલો, શ્રાવક ભલો અપાર;
પંથિ પણિ શ્રાવક ભલો, બોલઇ તત્ત્વ વિચાર. ૬
કુમરનિરંદ એણીપરિ ભણઇ, શ્રાવક સમો ન કોઇ,
તેણઇ કારણેં નિજ રાજમા, જૈન કીઆ નર સોઇ ૭
જૈન જૈન સહુકો જપઇ, ન હણઇ જંતુપરાંણ;
રાજ નિઃકંટક પાલતો, કોઈ ન ખંડઇ આંણ. ૮
એણઇ અવસર સોરઠ મધ્યે, રાય સમર દૂરદાંત,
આણ ન માનઇ ભૂપની,[1] ખીજ્યો નૃપ એકાંતિ. ૯
ઉદયનનઇં તેડી કરી, નૃપતિ દિઇ આદેસ;
સોરઠ દેસ ચાલો તુહ્મો, જીપો સમર નરેશ. ૧૦

ઢાલ.

ઘોડીની મુખ બોલ્યો મુનિવર, એ દેશી રાગ ધન્યાશ્રી.

જીપેવા કાજી સમર નરેશ્વર રાય
ચઢી ઉદયન સોરઠ દેશમાં જાય
બહુ સેના સંઘાતિઇં હયગયરથ નહીં પારો
ગડઈ ત્રંબ નિશાણ, ચઢીઆ બહુ અસવારો; ૨
દલ પાલીતાંણઈ, કટક કરઈ મેલ્હાણ;
તિહાં ઉદયન ચઢીઓ, સેંત્રુજ સોય સુજાણ;

1 રાયનિ.

જીન દેખી હરખ્યો રહ્યો, તે મસ્તગિ નાંમિ
દેઈ પ્રદક્ષણા ચેઇ,[૧] વંદન તસ ઠાર ૨
ચઢીઓ જવ ધ્યાનીં, નયણે નિરખ્યઇ ત્યાંહિ;
ઉંદિર એક દીવો, ચાલ્યો લેઇ બીલ માંહિ;

તે ભરડઇ દીઠો, જઇ મુંકાવઇ તેહ,
તવ ઉદયન ચિંતઇ, અનરથ સબલો એહો. ૩
જો અર્ચક ના આવતો, હું ચૂકતો ધ્યાંન;
જો ધ્યાન ન છંડુ[૨] તો, લાગઇ દેવ વિમાન;
જો ધિગ ધિગ મુઝનઇ, મુઝીં તીર્થ સારો.
સી લખમી તેહની, જેણઇ[૩] ન કીધું ઉધારો; ૪
શ્રી જીનવર ભાખ્યું, ન કરઇ તેહ વિચારો;
પુણ્ય અષ્ટગુણું જો કરતા જીરણ ઉધારો
ઇમ આતમ નિંદિ અગડ કરઇ તિહા ચ્યારો
બ્રહ્મવ્રત એકાશણુ શિય્યા પાંન પરિહારો ૫
જીહાં લગિ ભુવન કરાવું તિહાં લગઇ એ મુઝનીમો
ઇંમ કહી નઇ ઉદયન ચાપઇ સમરજ સીમો
રણતૂર બજાવઇ ઢમકઇ ઢોલ દમાંમો
નૃપ સમર સંઘાતિ લાગો લોહ સગ્રામો ૬
તિહાં ગૂર્જર ગુપતિ છુટઇ તોમર[૪] તીરો
બિહુ દલ્ર ઝૂઝઇ ભાજઇ નહીં વડવિરો
કાયર તિહાં કંપઇ પાછે પગલે ચાલઇ
સૂર રણમાં ધસીધસી સામા ધા ઘાલઇં ૭
જીત્યો ઉદયન સમરરાય તિહાં હાર્યો

૧ ચૈત્યવંદન તેણે ઠામ. ૨ ખડુ. ૩ ન કરે જીરણ ઉદ્ધારો. ૪ તોમર.

તેડી તસ બેટા તેહનઇ રાજી બિસાર્યો
આંણ કુંસરનિર દો ફરઇ[1] તે સોરઠ માંહિં
જીવજંત વલી કર્યો, કોઇ ન મરઇ ત્યાંહિં ૮

ઈંમ મંત્રી મોહુ કીધુ રાયનુ કામ
જસ પડો વજાવ્યો રણમાં રાખ્યૂં નાંમો

વલી ઉદયન પાછો અગિ અછે બહુ ઘાય
તેણઇ ચિંતાતુર મંત્રી થયો મનમાંહિં ૯

મુંકઇ નિસાસો ઉદયન મંત્રી ત્યાંહિં
પૂછિઉ તસ સુભટે કૂણ ચિંતા મનમાંહિં

ઝૂઝયા નઇ બુઝયા તુમો કર્યા બહુ કામો
મરવુ સહી સહુકો શોક તણો કુણ ઠામો ૧૦

તવ ઉદયન બોલ્યા મર્ણ બીહક નહી વીરો
મુઝ મનિ એ દુખ છઇ ધ્વાર સદા સરીરો
ઉધાર અપૂરવ ગિરિ ગિરનારિ પાજો
અ બડ ડંડ નાયક મુનિ નીઝામણાં કાજયો ૧૧

દુહા

મુનિ દર્શન મુઝનઇ નહી તેણઈ કારણિ દુઃખ થાય
નિસુંણી મુનિ આરાધના સો સુભગતિ કિસજાય ૧
બાલમરણ આગઈ કીઆ જીવ અનતી વાર
મુનિદર્શણ વિણ નવિતર્યો ન લહ્યો એ ભવ પાર ૨
તેણઇ કારણિ ચિંતા બહુ ઝુરૂં હઇઆ મઝારિ
અંત કાલિ મુનિવર નહી જીવ રૂલઇ સંસારિ

1 ફરઈ.

ચઉપઈ

અસીવાત ઉદયન જવ કહી, સુભટ સહુ બોલ્યા ગહગહી;
સ્વામી ચિંતા મધરૂ ચ્હદય, સુર સકલ સુણી એણીપરિ કહઇ ૧

સ્વામી શ્રીસેત્રુંજ ઉદ્ધાર, પાજ બંધાવું ગિરિ ગિરનારિ;
દંડનાયક અંબડ વિખ્યાત, ત્રિણિ બોલ બાહડદે હાથિ ૨

આરધના ઋષિ ચાહો તુહ્મો, તે મુનિવર નઇ આણું અહ્મો.
જોતો ઋષિ નવિ લાભઇ જસઇ. વઠ પુરૂષ એક આણ્યો તસઇ. ૩

તેહનઇ પહિરાવ્યો મુનિ વેશ, ધર્મકથા તેણઇ કહી અનેક;
ઇર્યા ભાષા સુમિતિજ સાર, જાંણે મુનિવર શુદ્ધ આચાર ૪

સોય પુરુષ નઇં આણ્યો તિહાં, ઉદયન મંત્રી બઇઠા જીહાં;
મુનિ દર્શણ દીઠું જસઇં, મંત્રી ઉદયન હરખ્યો તસઇં. ૫

બે કરજોડી લાગ્યો પાય, તુહ્મ ભલે આવ્યા[1] ઋષિરાય;
પાપતાપ દૂખ નાઠા આજ, તઈં સાર્યું દૂખ[2] માહરૂં કાજ ૬

એમ ઉદયન સુખશાતા લહઇ, મુનિવર ધર્મકથા તિહાં કહઇ;
ઉદયન આલોઇ નિજ પાપ, ખમત ખામણા કરતો આપ ૭

લાખ ચોરાશી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;
કોઇક જીવ ઉપરિ કીધી રિસ, તાસ ખમાવું નામી શીસ. ૮

રાજકાજ પણિ મયલા હોય, લોભિં પાપ કર્યાં જે કોય;
સકલ જીવસુ મુજ ખામણું, પાપ આલોઇ તિહાં આપણું ૯

ગજ રથ ઘોડા વાડી વન્ન, ગામ નગર પુર પાટણ ધન્ય,
ચ્યાર આહાર સુખિ છંડઇ અન્ન, વોસરાવઇ પોતાનું તન્ન. ૧૦

દ્વાદસ વ્રત આલોઇ કરી, ચ્યાર શરણા મનમાંહે ધરી;
સમકિત શુદ્ધ કર્યું તિહાં ફીરી, મંત્રી પુહુતો દેવની પુરી. ૧૧

(૧) મલીયા. (૨) રસિ.

મંત્રી સ્વર્ગ પુહુતો જસઇ, લંઠ પુરૂષ વિમાસઇ તસઇં;
દેખો વેશ તણો મહિમાય, ઉદયન સરીખો નમીઉ પાય. ૧૨

જેણઇ વેષઇં પૂજાણો બહુ, જેણઇ વેષઇ મુઝ નમીઉ સહુ;
સોય વેષ જો મુકુ જોય, તો મુઝ સરિખો મૂઢ ન કોય. ૧૩

ગર્દભ પાંમ્યો જો જવ હરી, નવિ ખાઇતો મૂર્ખ સિરી;
દારિદ્રી કરિ ચઢિયુ રતન, મહા મૂર્ખ જો ન કરઇ જતન. ૧૪

મરૂદેસઇં લહ્યુ ગંગાનીર, નવિ પીધું નવિ ધોયું શરીર,
સોય પુરૂષ મૂર્ખમાં ઠલ્યો, જલ પાંમી જે તરસ્યો રહ્યો. ૧૫

એણઇ દ્રષ્ટાંતઇ સમઝો સહુ. વઠગ પુરૂષ લબાડી બહુ;
હીણજાતિ શુભ નહી આચાર, કરમિં પાંમ્યો ચારિત્ર[1] સાર. ૧૬

જો રાખુ તો પંડિતપણુ, નાખ્યો ખુધો કરમિં ઘણુ;
અસ્યો વેષ પામ્યો નહીં કદા. ભાવ વિના લીધું તે મુદા. ૧૭

મન વિહુણો મઇ એહસ્યો વેષ, હવે હુ આણું હઇંઇ વિવેક
તો હું જોડિ એલાચી વલી, વસ ફરસત હુઉ કેવલી ૧૮

અષાઢ ભૂત વધારઇ વાન, નાટિક કરતાં પાંમ્યુ[2] જ્ઞાન;
પુરૂષ કેસરી પ્રભવો સ્વાંમિ, ચોરી કરત રહ્યું મન ઠામિ. ૧૯

એ તરીઆ સંસારહ થકા, હું તેહના પગની રેણુકા;
તેહના નામ મહિમા થકી, રાખું ચારિત્ર થાઉં સુખી. ૨૦

તેણઇ તિહાં ચારિત્ર રાખ્યુ હાય, તે તો વેષ તણો[3] મહિમાય;
સમઝે ઉપદેશ માલા મર્મ, વેષ વિવેકી રાખઇ ધર્મ. ૨૧

વેષ વડો જગમાં કહઋવાય, પાપ કરતો નર શંકાય;
કુમારગિ પડતુ રાખઇ વલી, વેષ વડો નર કહઈ કેવલી. ૨૨

સોય વેષ આવ્યો બહુ કામિ, લઠગ નરનઇ રાખિઉ ઠામિ;
જન રંજવાનઇ પહઇર્યો વેષ, વેસ ઉપાય વડો વિવેક. ૨૩

(૧) સચમ. ૨ ઉપાયું. ૩ તણુ જુએ કામ.

એણુઇ વેપઈં આગઇ બહુ તર્યા, ઇહ લોકઇં જસ કીરતિ વર્યા;
પરલોકઇં સુખ પાંમ્યા બહુ, રાય સંપતિ નઇ જોયો સહુ. ૨૪

પૂર્વ ભવિ ભીખારી જીવ, માંગી ખાય સોય સદીવ;
દુર્ભિંક્ષકાલ હુઉ તિહાં તસઇં, ભમતાં આહાર નવિ પામઇ જસઇ ૨૫

એણઈં અવસરિ દીઠા બહુ જતી, વણિગ આહાર આપઇ તસ અતી;
ભીખારી નઇં ઠેલઇ પરાં, જીમ હાંકીજઇ કલિ કુતિરાં ૨૬

એક દિવસ મુનિ વહઇરી કરી, પોશાલઇં[1] ચાલ્યા પરવરી;
સંપ્રતિરાય તણો જે જીવ, મુનિ આગલિ જઇ કરતો રીવ ૨૭

સ્વાંભી ભૂખ ખમી નવિ જાય, ઘો કટકો જીમ આહાર થાય;
મુનિવર કહઇ અહ્મો આપું નહીં, શ્રી જીનવર અહ્મો વાર્યા અહીં. ૨૮

દેતાં લોક ઘણા મુઝ મિલઇ, લેવા તણી તસ સંખ્યા ટલઇ;
સંગ્રહ પણિ અહ્મો કરવો થાય, જાતો મુનિ આચારહ જાય. ૨૯

તેણઇ કારણિ નવિ દેસ્યું અહ્મો, ગૃહસ્થ ઘરિ માગી ખાઉ તુહ્મો;
અસ્યું કહીનઇં મુનિવર જાય, જીવ ભિખારી કેડિ થાય ૩૦

મુનિ પોશાલઇં પઇઠો જસઇં. દ્રુમક બારણિ બઇઠો તસઈં;
ઋષિ આલોઇ તિહા ગોચરી, વિધિ વિનતી બહુ[2] પરિ કરી. ૩૧

સ્વાંમી બાહિર ભીખારી એક, માગઇ અન્ન બહુ ધરી વિવેક;
આજ્ઞાવિણુ દીધુ નવિ જાય, પણિ કરૂણા અહ્મ સબલી થાય. ૩૨

શિષ્ય સાથિ ગુરુ બોલ્યો ત્યાહ, દ્રુમક તણઇ તુહ્મો તેડો અહીં;
ભીખારીનઇ તેડી કરી, ગુરૂ પૂછઇ મન કરૂણાધરી. ૩૩

કહઇ ભીખારી તુજ સું કાજ, દ્રુમક કહઇ સાંભલિ ઋષિરાય;
હું ભુખ્યો તું દીઇ મુઝ અન્ન, ભૂખી ધ્રુજઇ પ્રાંણી તન્ન. ૩૪

સુંણિ વચન બોલ્યા ઋષિરાય, જો અહ્મ સરીખું તુ પણિ થાયઃ
તુ તુઝનઇ અહ્મો આપું આહાર, શાલિ દાલિ રોટી ઘૃત સાર. ૩૫

૧ પોસાલ ભણિ. ૨ ગુરૂનઈ ૩ બહુ.

કહઈ ભીખારી કિસ્યો વિચાર, થાઉ વેગ મ લાઉ વાર;
કરવુ હુઈ તે મુઝનઇ કરો, પણિ એક દાંતનઈં ઠાંસિ ભરો. ૩૬

અસ્યુ વચન નર બોલ્યો જસઈં, વેગઇ લોચ કર્યો તિહાં તસઇં;
શાલિ દાલિ સરહા પકવાંન, આપઇ આહાર દેઇ બહુમાન ૩૭

સરસ આહાર લીધુ શુભપરિ, વેદનતાસ હુઇ ઉદરિ;
મિલ્યા યતી વિવહારી સહુ, ઓષધ વેષધ કીજઇ સહુ ૩૮

કટુક વચન મુખિ જે ભાખતા, ગલઇ ગ્રહીનઈં નર નાખતા;
તે વિવહારી આવી ત્યાહ, ચોલઇ પાય હરખઇ મનમાંહિં. ૩૯

દુહા

મનમાંહિ બહુ હરખાતા, નવ દીક્ષિત મુનિરાય;
ભગતિ ઘણી તસ દેખતા, મુનિ બોલ્યો તસ ઠામ. ૧

ઢાલ

રાગ રામગિરિ–વીરમધુરી વાંણી બોલઇ. એ દેશી.

દ્રુમક મધુર વચન ભાખઇ, નર ભકિત નિહાલી;
અસ્યુ ચરિત્ર સુકૃત પાખઇ, કિમ સકું પાલી. દ્રુ ૧

હઇઇ હરખ્યો દ્રુમક મુનિવર, વેષ સહીઅ વારૂ;
ઇહ લોક ફલ જેહના અનંતા, પરભવિ સોય ત.રૂ. દ્રુ. ૨

પ્રબલ પુણ્ય જો નહી પોતઇ, ઉદય વેષ કિહાંથી;
અસ્યઇ ધ્યાનઇ ધર્મધ્યાનો, કાલ કરઇ તિહાથી દ્રુ. ૩

ચાલીઉ એઅ વિગતિ પાલી, થયો કુણાલ પુત્તો;
અશોકશ્રી નૃપ સોય વડુઉ, સોંપ્યુ રાજ સતો દ્રુ ૪

રાય સંપ્રતિ નાંમ ધરીઉં. જનમ જાત રાજા;
સવા કોડી જીન બિબ ભરિઆ, સવા લાખ પ્રાસાદ તાજા દ્રુ. ૫

એહ ચારિત્ર વેષ અહિમા, લઇ પુરૂષ ભાખઇ;
લાજ આંણી વેષ વખાણી, ચારિત્ર સોય રાખઇ. દુ ૬

દુહા.

તેણઇ તિહા વેષજ રાખીઊ પાલો શુદ્ધ આચાર,
ગુરૂ હાથિં દીક્ષા ગ્રહી ? સફલ કર્યો અવતાર[1]. ૧
ઉદયનથી નર તે તર્યો, તેણઇ કરી ઉદયન સાર;
જીનશાસન ગભીર છઇ, અનેક નય વિચાર. ૨

ચઉપઈ.

અનેક નય જીન શાસનમાંહિં, ઉદયન મંત્રી તરીઊ ત્યાહ;
સુભગતિ મત્રી પામ્યો જસઈ, કાયા દહન કરી તિહાં તસઇ. ૧
અગ્નિ દેહ સસ્કારી કરી, સુભટ સહુ ચાલ્યા પરવરી;
આવ્યા તે નર પાટણમાહિં, કુમારપાલ નર બયઠા જીહા ૨
આવી નૃપનઈં નામ્યું સીસ, કાજ તુહ્મારૂ કીધુ હસ;
સમરરાય અહ્મો માર્યો સહી, તુહ્મનામિં અહ્મ શોભા થઇ. ૩
પણિ એક શોક હુઉ મન માહિ, ઉદયન મરણ લહ્યુ જે ત્યાહિ;
ભુપ કહઇ તેહનો સ્યો સોગ, જે આરધિ[2] ગયો પરલોક. ૪

દુહા.

ઉદયન આરાધી ગયો ? કીધુ સરગઇ વાસ;
જેહની કીરતિ જગિ રહી, પુષ્પ ગયું રહ્યો વાસ. ૧
જીવ્યા તે જગિ જાંણીઇ, જેણઈ જાણ્યા[3] પરલોક.
તેણઇ કારણિં મત્રીતણો, કોઇ મ કરસ્યો સોગ. ૨

---

૧ સંસાર, ૨ સાધિ, ૩ સાધ્યા,

ઢાલ.

રાગ–કેદારો–આશાઉરી રતનસાર કુમારનો એ દેશી.

સુભટ સહુ સમઝીનઇ વલીઆ, આવ્યા બાહડ પાસિરે;
પૂર્વ કથા તેણઇ કહી માંડીનઈ, મનહ તપઇ ઉલ્લાસીરે, ૧

ચ્યાર અગડ હુતિ ઇદયનનઇ, તે તુહ્મો અંગિઇં લીજઇરે;
શ્રી સેતરૂજય ઉદ્ધાર કરાવી, આખડી સોય કીજઇરે ૨
ગિરિ ગિરિનારિ પાજ બધાવો, ડંડ નાયક નિજ ભ્રાતોરે;
તાત વચન તુમ વેગ કરીનઇ, હોયો આપ સનાથોરે. ૩
જે હુઇ પુત્ર સપુત્ર સુકુલનો. તાત વચન તે પાલઇરે;
જનમ્યા સોય ગુણિજન લેખઇ,[1] વસતણઇ અજુઆલઇરે. ૪

ઋષભનઇ[2] કુલિ ભરત ભલેરો, દસરથ નઈં કુલિ રામોરે;
પાંડુનઇં કુલિ પાડવ સરિખા, જેણઇ કુલિ રાખ્યું નામોરે. ૫
કીરતિધર નઇ કુલિ સુકોશલ, સિદ્ધાર્થ કુલિ વીરો રે;
વસુરાજા કુલિ કૃષ્ણ સરિખા, તસ કુલિ ઢંઢણ ધીરો રે. ૬
ત્રિભુવન પાલ તણઈ કુલિ દીવો, જીવો કુમર નિરદો રે,
ચાચા શેઠ તણઇ કુલિ દિનકર, નામિં હેમસૂરીંદો રે. ૭
શ્રેણિકની આજ્ઞા સરિ વહતો, બેટો અભય કુંમારો રે;
પદમરાય તણી મતિ રાખી, શિવકુંમાર નર સારો રે. ૮
કુણાલ તણઇ કુલિ સંપ્રતિ રાજા, સમુદ્ર વિજય કુલિ નીમો રે;
અશ્વસેન કુલિ પાસકુંમારહ, વસ દીપાવ્યો કેમો રે. ૯
ગોભદ્રનઇ કુલિ શાલિભદ્ર સરિખા, જેણઇ અજૂઆલ્યો વંસો રે;
સોય સરીખા થાજો બાહડ, ઉદયનનઇ કુલિ હંસો રે. ૧૦

---

૧ ગણિજે. (૨) તણઈ

દુહા.

હંસ સારખા થઇ કરી, રાખો ઉદયન નાંમ;
શ્રી સેત્રુંજય તીથર[1] જઈ, ભુવન કરાવો[2] તાંમ. ૧

ઢાલ

રાગ કેદાર ગોડી પારધિયાનો એદેશી

એણે વચને નર હરખીઓરે, બાહડ મંત્રી જેહ
સેઈ નૃપની[3] આગનારે, સેત્રુંજ ચાલ્યા તેહ
મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર, જેણઇ કીધું ગિરિ ઉદ્ધાર આંચલી.
તે તો જૈન શિરોમણિ સાર, મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદ્ધાર
શ્રી સેત્રુંજય ઉપરિ ચઢીરે, તિહા પૂજ્યા આદિનાથ;
પ્રાસાદ પાયો મંડાવીઉરે, વાત હવી વિખ્યાત મં. ૧
દેસ દેસના વિવહારીઆરે, પોહોતા સેત્રુંજય શુંગિ;
અંબડ આગલિ આવીઆરે, તે બોલ્યા મનરંગિ મં. ૧
મંત્રી જગમાં તુ તર્યોરે, નિજ સ્વામીનઇં તારિ;
પુણ્ય કામિ[4] ધન અલ્પ લીઉરે, જીમ તિમ અમ્હનઇં તરિ મં. ૩

ચઉપઈ

અસ્યાં વચન વિવહારી કહઇ, વાગભટ હઇડઇ ગહગહી;
કાગલ વેગ અણાવઇ તિહાં, નાંમ લિખઇ મંત્રી તેમાંહિ ૧
એણઇ અવસરિ ટીંમાણા તણો, ભીમ કુંડેલીઓ શ્રાવક સુંણો;
તે આવ્યો પૂજાનઇં કાંમિ, પઇસીત સકઇ તેણઇ ઠાંમિ ૨

---

(૧)જણ (૨)કરો અભિરામ ૩ નરપતિની ૪ કાચ

ચંપાનો નર દીઠો જસઇ, વાગભટઇ બોલાવ્યો તસઇ
સુભટઇ તિહાં તેડી આણીઉ, પાસઇ [illegible] ૩
મંત્રી પૂછી માડી નામ, પુણ્ય કરઉ નર આપઇ દામ,

એણઇ અવસરિ ભીમા મનિ થાય બોલઇ પાખિ બોલઉ નઇ જાગ; ૪
વાગભટ બુદ્ધિસાગર કહ્યા, તેણઇ ભીમનો બાજુ લહ્યો;
બોલાવ્યો તવ[1] પ્રેમઇ કરી કુડલીઉ બોલ્યો તિહાં ફરી ૫

સ્વામી મુઝ સુણિ કર્મ કથાગ, પુણ્ય વિના ભવ અહલઉ જાય
વસું ટીંબાણુ જીહા છઇ ગામ, ભીમ કુડલીઉ માહરૂં નામ ૬

દ્રવ્ય હિણ પોતઇ નહીં કર્મ, માગા સાહારઇ છઇ પટ દ્રમ;
ઘૃત વેચુ પરદેસઇ ફેરે, ઉદર પુરણા એણિપરિ કરૂ ૭
મવી તુણિ માગ્યો સિંણગાર, હીડવુ[2] પાલુ નઇ સાથઇભાર:
ભુંઇ સુવુ નઇ ઘરમાં સાપ, એ સાતે[3] પેહલા ભવનું પાપ ૮

એ સાતઇ દૂખ ભીમા તણઇ, સેત્રુજો પામ્યો પુણ્ય ઘણઇ
ઘૃત વેચતાં વાભજ હુઉ, જડયા દ્રમ અનઇ એક રૂઉ ૯
એક રૂઓ માલીકરિ ધરિ પુણ્ય લેઇ ગઇ પુજા કરી;
વલી મુઝ હાર્દ[4] હુઉ એણઇ કામિ સાત રૂઆલીજઇ પુણ્ય કામિ ૧૦
તવ મંત્રી મનિ હરખ્યો ઘણું, દેખી ધેર્ય વાણિગ તણું;
એહનઇ જીન ઉપરિ બહુ પ્રેમ, કોઇ ન કરતો દીસઇ એમ ૧૧

મારો તો પઠ કુમહ તણી, પુણ્ય કાજઇ આપઈ આપણી
એહવો શ્રાવક જગમા જેહ, દૈવઇ નિર્ધન કીયું તેહ ૧૨

દૈવ અટારૂં અવલું કરઇ, નદી નીર સાયરમાં ધરઇ;
સરોવર સુકાં દીસઇ ઘણાં, અવલ[5] લક્ષણ દીસઇ ઘણાં ૧૩

---

(૧) તેણે (૨) પગઅણુબાણે પાલો સિરભાર (૩) એ સાતે પૂરવના પાપ (૪) ભાવ (૫) અવલા લેખ તે દેવહ તણા.

જે પુણ્યવંત અનઇ દાતાર, શ્રાવક ભીમો જગમાં સાર;
અસ્યું પુરૂષ નઇ નિર્ધનપણું, દેખી મંત્રીનઇં દૂખ ઘણું. ૧૪
સહી ભગવતનું કીધું હસઇ, થોડે દિવસે ભીમ સુખીઉ થસઇ;
નિર્લોભી પુણ્ય ઉપરિ રાગ, પ્રાહિં તે ન હુઇ [1]નિર્ભાગ. ૧૫
નમી વિનમી વિદ્યાધર જોય, એક ચિંતઇ હુઆ નર દોય;
પૂજઇ ઋષભદેવના પાય, દેહી ઋદ્ધિ બોલઇ તસ ઠાય. ૧૬
ઋષભ સુખી સંક્રમિ કરી, ધરણેન્દ્ર દેવ બોલ્યો પરવરી;
સહસ અડતાલીસ વિદ્યાદીઇ, નમી વિનમી હરખીનઇ લીઇ. ૧૭
ભગતિ કરી તો નિષ્ફલ ન હોઇ, પુણ્યતણું ફલ પ્રગટ જોઇ,
ભીમો ભગતિ કરઇ જીન તણી, એ ધરિ લક્ષ્મી દીસઇ ઘણી ૧૮
અસ્યું વિમાસઇ મત્રી જામ, ભીમ વાણીઓ બોલ્યો તાંમ;
પુણ્ય કાજઇ લીઉ સાતઇ દ્રામ, હું જાઇસ હવઇ જીહાં[2] ગ્રાંમ ૧૯
એક ચિંત નર દીઠો જસઇં, શિરનામું માડયું તિહાં તસઇં
અવર પુરૂષ પૂછઇ તસ ઠામિ, સિરનામું માડયું કુંણ કામિ ૨૦
મંત્રી કહઇ વિવહારી સુણો, એ સામી સખરો આપણો;
પુણ્યકાજીં ધરસૂતર દીઉં, તેણઇ કારણિ સરિ નામું કીઉં ૨૧
એણે વચને નર હરખ્યા સહુ. સ્વામી ભીમ પ્રસંસો બહુ
વિનય ઘણો બાહડદે કરઇ, સોવનપચ સહઇં આગલિ ધરઇ; ૨૨
કાલ ભાવ જૂઇ તહાં ભીમ, સોવન લેવા ખાધી નીમ;
ભીમ પ્રસંસો[3] પાછો વલ્યો, સજન કુટુંબનઇં આવી મળ્યો ૨૩
પણિ હઇડામાં ચિંતા ઘણી, નારિ અ છઇ ધરમાં વઢકણી;
તેહથી ભીમો બીહઇ બહુ, તે આગલિ હારઇ નર સહુ ૨૪
અતિ [4]કાલી અનઇ વાચાલ, ફિરી જવાબ દીઇ તતકાલ;
પ્રાહિં રહઇ તે રીસંઇ ભરી, ખડકયા માંહિંથી બોલઇ ફિરી. ૨૫

૧, દુર્ભાગ્ય. ૨. મુજ. ૩. વખાણ્યો. ૪ આકુલિ.

દુહા.

અણુબોલવી બોલતી, વચિમા કરરતી વાત;
પ્રાહિ બહુ બોલાંવતી, જગમાં ભૂડા[1] સાત ૧

ચઉપઈ.

નારી શિષ્ય સેવક દીકરો, ઋષિ બોલ્યાનો લીઇ અભિગ્રહો;
છિદ્ર[2]સહિત નિર્ધન સાતમઇ બહુ બોલે કહઇનઇં નવિ ગમઇ. ૧

બહુ બોલી ભીમાની નારી, ભીમો બીહઇ હઇઆ મઝારિ;
પુણ્યકાજીં ધનખરચ્યા મઇં દ્રામ, નારીનહી રાખઈ સુઝ માંમ. ૨
અસું વિમાસઇ બોલઇ બીહઇં, વિનવી વાત ઘાલઈ સ્ત્રી હઇઇ;
સઈ જઇ જૂહાર્યો સેત્રુંજ સ્વામી, ઘૃતમાયા દીધુ પુણ્યકામિ. ૩
ભાગી ચિંતા મનમાં હતી, નારી કુલંઠ થઇ[3] ગુણવતી;
તેણી પ્રસસો નિજ ભરતાર, ભલું કરિઉ પુણ્ય કીધુ સાર. ૪

સખલું પુણ્ય નંઇ સખલુ પાપ, પરતગિ ફલ પામઇ નર આપ;
સાતઇ દ્રામ પૂજા ફલ જેહ, પરગતિ પુણ્ય ફલ્યું નર તેહ. ૫
તુબાતણો ખીલો જાજરો. ભગી નીસરીઉ બાહિરો
ભોમિ ખણી બઇસાર્યો ફિરી, પુણ્યઇં લખમી પ્રગટ કરી ૬
કલસ એક પ્રગટયો તિંહાસાર, માંહિ સોવન ચ્યાર હજાર;
ભીમો તે ધન હાથિ ન સાહિ. સોવન લઇ નઇ સેત્રુંજ જાઇ, ૭
ગયો ભીમ બાહડેદે જીહાં, સોવન કલસ ધર્યો તિંહાં
સ્વામી એ ધન નાવઇ કાંમિ, એ ધન ખરચો પુણ્યનઇં કામિ ૮
તવ બાહડ મનિ કરઇ વિચાર, એહનઇં અલ્પ અછઇ સંસાર
લાધુ ધન ઘરમાં નવિ ધરઇ, કો ઉત્તમ નર દીસઇ સરઇ ૯

---

૧. હોઈ. ૨. છત્ર. ૩. હુઈઈ.

દુહો.

ઉત્તમ નર જગિ એ સહી, રાખઇ વિવહારી વટ્ટ
મંત્રી કહઇ નર સાંભળો, જગમાં અચરિજ અટ્ઠ ૧

ચઉપઈ

સરપિં સમતા સત્ય જૂઆર, મધપાંની[1] નઇ તત્ત્વવિચાર
વિપ્ર સમતા સ્ત્રીનઇ વિનય, દયા ધર્મ નઈ સંસહ ભખઈ ૧

સરૂપાસું નપુંસક તણુંઇ, અસંભમ કાગ પવિત્રહ પણુંઇ
વિવહાર શુદ્ધિ નિર્ધન ધરિઆરિ, એ અચરિજ જગિ આઠ વિચાર ૨

અચરિજ વાત ભીમાની ઘણી, જેણુંઇ લખમીતરણુ સરિખીગણી
બહુ પ્રસરી ભીમા તણુંઇ, મધુરે વચને મંત્રી ભણુંઇ ૩

સુણો ભીમ ભાખઇ પ્રધાંન, કિમ લીજઇ નહીં તમહ નિધાંન
જો તુઝ હાથિ ચઢીઉં એહ, કરો સોય સુખ પાંમઈ દેહ ૪

વલી મંત્રી બોલ્યો કર જોડિ, એ ધન લેતાં નહીં તહ ખોડિ
બાહડનઇ મનિ એ ઇછાય, જીમતિમ ભીમો સુખિઉ થાય ૫

તેણુંઇ કારણિ કુહવી નઇ કહઇ, ભીમા લવલવ કરતો રહઇ
લીઉં નિધાંન જાઉ તહ ઘઇરિ, ખાઉ પુણ્ય કર બહુપઇરિ ૬

દુહા.

ચાંપી વચન મંત્રી કહઇ, હિતબુદ્ધિ દઇઇ અપાર
કડવું બોલી કારણિં, ઉત્તમ કરઇ ઉપકાર ૧

પર ઉપગારી વૈદ જે, દિઇ સુખિ ઉષડ ભલ
રોગ દોષ હરિં કરઇ, કરઇ દેહ નિસલ્લ ૨

તિમ કડવું નર કારણિં, બોલી કામ કરેહ;
ઉત્તમ નર કવિઅણુ કહઈ, લીંબ સરિખા તેહ. ૩

---

૧. મદિરા.

કવિત્ત

મુખિ કડવા ગુણવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;
શીતલ ગુણ સહઇ મન્ય, પત્ર દ્વિજાં નહીં અંતર;
ગ્રામતણો સુલતાન, લખણ અંગ [1] છત્રીસહ;
લીંબ વડો લઘુરાય, તાસતુ [2] હોય બત્રીસહ;
અગનિ દાઝિ ના[3] થિંવરઘ, ફલફુલ છાયા સહઈ ગુણ પેરઇ
કવિ ચણ[4] કહઇજે સંપ્રેસેષ તાસ વિષ નિર્ણય કરઇ ૧

દુહા

મરણ કરઇ તે વિષતણી, દુખ દેઇ નિજ પ્રાંણ
પર ઉપગારી તું સહી, સબલો લીબ સુજાણ ૧
લીંબ સરિખો વાગભટ્ટ, કરતો પર ઉપગાર
ભીમતણઈ મુખિ ઈમ કહઇ, લિઇ ધન મકરિ વિચાર ૨

ચઉપઇ.

મ કરિ વિચાર ભીમા વાણીઆ, પુણ્યઈં સોનઇઆ આંણીઆ.
માનિ વચન મુઝ સ્વામીતણું, વારવાર શુ કહીઇ ઘણું ૧
ભીમ ન લિઇ [5] નવિ બોલઇત્યાંહ, આપ વિચારઈ હઇડા માંહિ;
અદત્તદાન નું મુજ પચ્ચખાણ, વ્રત ન ખડું જીહાં ઘટિપરાંણ ૨
અસું વિચાર કરઇ મનમાંહિં, પ્રગટ થયો કવડયક્ષ તાંહિ;
ભીમા એ ધન તાંહરૂં સહી, ખાઉ ખરચો મન ગહઇગહી ૩
સુરવચને ભીમો હુઉ ખુસી, વાત હઇઇ બાહડનઇ વસી;
મંત્રી નંઇં પ્રસંસી કરી, જીનપૂજી ઘરિ આવ્યો ફિરી ૪
સુખી હુઉ નર શ્રાવક ભીમ, પાલઇ વ્રત નવિ ખંડઇનીમ;
ધન ખાય ખરચઇ પુણ્ય કરઇ, સેત્રુંજ નામ હૃદયમાં ધરઇ ૫

(૧) બત્રીસ (૨) ગુણ (૩) તોથિર ઠરે (૪) રૂષભ (૫) તવ

દુહા.

અનિ શુદ્ધિ સેત્રુંજ ચઢઇ, જીન પૂજઇ ત્રિણ્િ કાલ;
ભીમતણી પરિ તે સુખી, સુણુગો સહુ વૃધ્ધ બાલ ૧.
સુકવિ કહઇ જગિ તે ભલા, જેણુ જગિ પોખ્યાં પાત્ર;
ધન્ય જીવ્યું નર તેહતું, કીધું સેત્રુંજ યાત્ર
શ્રીજીન કહઇ તીરથ વહુ, શ્રી સેત્રુજે સાર;
ગણુધર મુનિવર પંડવા, એણુપ્ર ગિરિ પાંમ્યા પાર ૩
સૂર્યકુંડ જઇ ભીમમાં, જે નવિ નાહ્યા નીર;
શ્રીજીન કહઇ નર જાંણુગો, મયલાં તાસ સરીર ૪
ગૌતમ સરિખો ગુરૂ વલી, ઋષભ સરિખો દેવ;
સેત્રુંજ સરિખો ગિરિવલી, પુણ્યઇ લહઇ સેવ; ૪
પુણ્યઇં બહુ ધન પાંમીઉં, નવિ કીધુ ઉદ્ધાર
સેત્રુંજ ગિરિ નવિ ફરસીઉ, તેણુઇ હાર્યો મનુ અવતાર ૫
પુણ્ય જાંણી મંત્રી તિહાં, બાહડદે ગુણુવંત
ભુવન નીંપાયું જીન તણું, ઉચુ સોય અત્યંત ૬

ચઉપઈ

દેહરઇ કામ ચલાવી કરી, મંત્રી આવ્યો પાટ ભણી;
ભુવન નીપાયું પુરૂં જસઈ, વધામણી લેઇ આવ્યા તસઈ ૧
હરખ્યો મંત્રી મનહ જગીસ, સોવન જીભ આપી બત્રીસ;
બીજઇ દિવસ વધાંમણી વલી, પડિ પ્રાસાદ તે ભૂમિં ઢલી ૨
અનિ વિખવાદ અનઇ વલી હર્ષ, વધાંમણી પહઇરાવ્યો પુરૂષ;
ચોસઠિ જીભ તે સોના તણી, આપઇ નર તિહાં વધાંમણિ ૩
કીધું ભુવન પડયું તે દુઃખ, જીવંતાં પડયું તે સુખ;
હવઇ બુદ્ધિ હું કરૂં વિશાલ જીમ જીનમંદિર રહઇ ચિરકાલ ૪

એહવું આપ વિમાસી કરી, મંત્રી તિહાં ચાલ્યો પરવરી;
આવ્યા શ્રી સેત્રુંજો જીહાં, સુભ સિલાટ તેડાવ્યા તિહાં; ૫
પૂછઇ મંત્રી સુંણિ સિલાટ, એ પ્રાશાદ પડયો સ્યા માટિ;
કારીગર કહઇ સુંણિ પ્રધાંન. પવનઇં પડીઉં દેવ વિમાન ૬
હવઇ ચઉઆરો કરો પ્રાશાદ, ઇંદ્ર પુરી સું કરતો વાદ;
પણિ એક દોષ અછઇ પ્રધાંન, પાછલિ જનમ નહીં સંતાન ૭
મંત્રી કહઇ સાંભલી સિલાટ, કરિ પ્રાસાદ[2] સુંદર શુભ ઘાટ;
કરિ ચઉઆરો ચઉ વટવાટ, જે દેખાડઇ શિવપુર વાટ ૮
પુત્રી પુત્ર કલાં તિં જેહ, સાથિં કોય ન આવઇ તેહ;
કર્મ પોતિ જો ભુંડા હોય, તો તે નાંમ પિતાનું ખોય ૯
સરિઇયો પુત્ર જો સું કીધ, પિતા તણે મસ્તગિ ઘા દીધ;
ચરિત્ર જુઓ સુરીપુર કુમાર, તેણે તાત માર્યો નિરધાર ૧૦
હદે સલાટ વિચારો આપ, કંસે દુખિયો કીધો બાપ;
કોણિ રાજા સામુ જોય, જીવિત સોય પિતાનું ખોય ૧૧
કો કહઇનો નહીં સંસારિ, પરદેસી નઇ મારઇ નારિ;
કેતા તુઝ ભાખું અવદાત, મણિરથ રાઇં માર્યો ભ્રાત ૧૨
કનકકેતુ મારઇ નિજ બાલ, સુભદ્રાનઇં દિઇ સાસુ આલ;
રાજા સંખ પૃથિવિનો નાથ, કલાવતીના કાપ્યા હાથ ૧૩
તેણઇ કારણિ કારીગર જોય, કલિમાં કોકહઇનું નવિ હોય;
કહઇના બેટા દહઇની વહુ, આપ સવારથ મિલીઉં સહુ ૧૪
પુત્ર કુટુંબ સહુ મિથ્યાવાદ, કીજઇ ચઉઆરો પ્રાસાદ;
વેગઇં ભુવન કરાવ્યું ત્યાંહ, ઋષભદેવ બેસાયાં માંહિ. ૧૫
સંવત બાર અનઇ અગ્યાર, શનિવારઈ કીધું વિસ્તાર;
દંડ કલસ ધજ તોરણ જેહ, હેમ સૂરિ પ્રતિષ્ટેય તેહ. ૧૬

(૧) ફરિ. (૨) પુત્ર સુતાનો નહિં ઉગાટ.

ચઉવીસ વાડી ચઉવીસ ગાંમ, પૂજા કાજી ખરચઇ દાંમ;
તલહટીઇં જીહા સુભ ઠાંમ, ગામ વસાવ્યું બાહડપુર નાંમ. ૧૭
તિહાં એક ત્રિભુવનપાલ વિહાર, પાર્શ્વનાથ થાપ્યા તિહાં સાર;
જગમાં વર્ત્યો જયજયકાર, ધન ધન બાહડદે અવતાર; ૧૮
પુણ્યકાજ કરી તેણઇ ઠારિ, મંત્રી ચાલ્યો ગઢ ગિરિનારિ.
ત્રિણ ઉપવાસ આરાધી દેવ, અંબાઇ આવી તતખેવ. ૧૯
બોલ્યો મત્રી લાગી પાય, પાજ કરેવા છઇ ઇચ્છાય;
દેવી કહઇ ચિંતા કરિ તાજિ, નાખું ચોખા તિહાં કરૂં પાજ. ૨૦
દેવી વચન હવું જેતલઇં, શાલવૃષ્ટ હુઈ તેતલઇં;
મંત્રી મૂહુર્ત્ત લેઇ સાર, પાજ કરાવઇ અતિહિ ઉદાર. ૨૧
દોઇ કોડિ સતાણું લાખ, સોવનટંકા ખરચ્યા હર્ષ;
ધન ધન બહાડદે અવતાર, ઉતાર્યો ઉદયન સિર ભાર, ૨૨
પુત્ર જણ્યાનું એ પરિમાણ, જેણઇવહી તાતની સરિઆણ;
પિતા તણઇ ઉસકલ થઇ, પાટણિ આવ્યો તે ગહઇ ગહી. ૨૩

ઢાલ

પાટણિ મંત્રી આવીઉ, કીધો રાય જૂહાર;
ડંડ નાયક અંબડ કીઉ, હુઉ તે જયજયકાર.

ઢાલ

ચુનડીની ધનધન સેત્રુંજ ગિરિવર, એ દેશી

રાગ-ગોડી—રાગ-ધનાશ્રી.

જયજયકાર હુઉ સહી, ત્યાંહા અંબડવિચારઈઆપ હો;
તાત ઉસંકલ થઇ કરી, ધોયું પૂરવ પાપ હો, ૧

ધન ધન પુત્ર સુપુત્ર[1] હો, રાખ્યું ઉદયન નાંમ હો;
તાત કલ્યાણુક કારણે, ભુવન કર્યું અભિરામ હો. ધ. ૨
અંબડ ભૂપનઇં કહી કરી, ભરૂઅચિમાંહિં જાય હો;
શ્રીમુનિ સુવ્રત દેહરઇં, આવ્યો અતિ ઉચ્છાય હો. ધ. ૩
શ્રીજીંન મંદિર દીપતુ, સમલીઆ વિહાર હો;
નાંમ અસ્યું કુણુ કારણિ, સુણુયો સહુ વિચાર હો ધ. ૪
સમલી એણુઇ થાંનક બઇઠી તરૂઅર ડાલી હો;
બા આહેડી સાંધિઉ, પંખ હણી તતકાલ હો ધ. ૫
સુપુરૂષ શ્રાવક (મુનિ) તિહાં મિલ્યો, દીધુ તવ નવકાર હો;
સોય મરિ થઇ બાલિકા, સિંહલ નૃપ ઘરિ અવતાર હો ધ. ૬
શ્રીનવકાર સુણી લહી, જાતિ સમરણુ સારહો
તેણુઇ પ્રાસાદ કરાવીઉ, સંમલીઆ વિહાર હો ધ. ૭
તે જીનમંદિર જાજરૂં, દેખી અંબડ ત્યાહિ હો
પાયો વેગ મડાવીઉ, ઇચ્છા અતિ મનમાંહિ હો ધ. ૮
કોપી દેવી નર્મદા મેલી પાયા સાંધિ હો
પુરૂષ પઇઆં લઇ ચાંપીઆ, બોલ્યા બાકરી બાંધિ હો ધ. ૯
મંત્રી મનિ બીહનો નહી, કામ ચલાવ્યું તાંમ હો.
પ્રગટ થઇ દેવાંગના, નર બોલઇ ગુણુ આમ હો ધ. ૧૦
સાહસીક તું શીલઇ ભલો, અંબડ તુ ગુણવંત્ત હો
કરિ પ્રાસાદ સુહામણો, મન સુદ્ધ અત્યંત હો ધ. ૧૧
બલિ બાકુલ ઉછાલીઆ, લગન ભલું શુભ વાર હો
શ્રીજીન ભુવન કરાવીઉ, ઉંચુ હાથ અઢાર હો ધ. ૧૨
સવત બાર વીસો તરઇ, સંમલીઆ વિહાર હો;
શ્રી સુનિ સુવ્રત થાપીઆ [2] આવઇ સંઘ ઉદાર હો ધ. ૧૩

૧. તુ. (૨) થાપના

કુંમરનિરંદહ આવીઉ, આવ્યા હેમ સૂરિંદ હો
બિંબ પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪

અંબડ કરતો આરતી, ઉતરાવઇ કુંમરનિરદ હો;
બિહુત્તરિ નૃપ ચામર ધરઇ, જીમ જીન આગલિ ઇંદ્ર હો ધ. ૧૫

અંબડ દાનિ વરસતો, આપઈ અસ્વ રત્ન હો
આરતી વેલ્લા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬

અંબડ હર્ખ હઇઇ ઘણો, ચઢીઉ દેવલ શ્રુંગ હો;
ડંડ ધજ તલિ આવીઉ, નાચ્યો મનનઇ રંગિ હોધ. ૧૭

શિર ઉધાડઇ નાચતાં, છલીઉ અંબડ ત્યાંહ હો
કોપી દેવી સિંધવા, જે થિર ભરૂઅચિ માંહિ હો ધ. ૧૮

જાણ્યું હેમાચારજીં ચ્યાલ્યો અંત્રીક જાય હો
આવ્યા દેવી દેહરઇ, કાઉસગ્ગ રહઇતસ ઠાય હો ધ. ૧૯

નવિ માંની દેવી સિંધવા, ઉઠયો ચેલો તામ હો;
ઉખલિ ચાવલ ખાંડતો, ધૂજઇ દેવલ ઠામ હો. ધ. ૨૦

તોહઇ ન માનઇ સિંધવા, માર્યો બીજી ધાય હો,
દેવી મૂરતિ થર થરી, તોહઇ ન વારી જાઇ હો. ધ. ૨૧

મંત્રી જાપ જપાવીઉં, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;
આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાય હો. ધ. ૨૨

ચઉપઇ.

પાય નમી મુનિવર નઇ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી ખેવ
વિકટ નામ હું તેહનાં લહુ, તે સઘલાં તુહ્ય વિવરી કહું ૧

તારા ત્રિપુરા નઇ તોતલા, તુલજા તારણ નઇ મહઇખલા
હીંગોલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨
ચાંમુંડી ચડી[1] ચડિકા, ખપરીઇં ખાધા સાટિકા

---

૧. સુદ્ધિ.

દૈત સંધારણુ દુર્ગા જેહ, સિંધવાહની આવી તેહ ૩
ખોજાઇ દેવી ખોડીઆર, તેડી આવી તેણઇ ઠારિ
વહઇરાઇ નઇ વાઘેસ્વરી, માહોમાંહિ તે રોસઇંભરી ૪
અંબે અંબાઇ આકલી, કાલી મહાકાલી સાંકલી
સિધવા નઇ આવી સચિ આવી, માતર માતંગી નઈ લાવી ૫
કમખાદેવી નઇ કામરા, હાથ દેખાડયા હેમઈ ખરા
જગદંબા નઇ જવાલા મુખી, ધનુપધરી દેવી સરવભખી ૬
દેવી ભવાંની નઇ ભદ્રિકા, ગોરી માતા નઇ અંબિકા
માતીદેવી અનઇ મદભરી, વલી વડુંચી ઉભી કરી ૭
ગહઇલી બહઇચરી પદમાવતી, આવી તિહા મુનિહેમહ જતી
આસાપુરી આવી કાલિકા, મોટાબોલ બોલઇ મુખિ થકા ૮
રૂહાપુરી દેવી દુબલી, આવી ટોલામાંહિ ભલી
ગિરજાદેવી નઇ ચોરવાડિ, તિલાવની કહઇ બુંબ મ પાડિ ૯
બાલા ભયરવી નઈ ઉરવસી, કાલાંટી આવી તિહાં ધસી
બોરસિદ્ધ અનઇ વીરસિદ્ધિ, ગોઇઆસધજ જગમાં પ્રસિદ્ધ ૧૦
ચારણ સુધિ નઇ ઉમયા જેહ, નર્મદા નાગિલ દેવી તેહ
સરવાંણી મહાદેવી સાર, બાંધી ચઉસઠિ કરઇ પોકાર ૧૧

દુહા

બાંધિ ચઉસઠિ જોગની, મોડી માગઇ મીન
છોડી છોડી હેમ સૂરિંદ, વચન વદઈ મુખિ દીન ૧૨

ઢાલ.

ધનધન સેત્રુંજ ગિરિધર એહેસી ચુનડીનો–રાગ–ગોડી–રાગ–ધનાશ્રી

દીન મુખી દિઇ આંગુલી, લાગી મુનિનઇ પાય હો
કહણુ કરૂ હું પ્રુહ્નતણું, છોડો અહ્ન ઋષિરાય હો; દી ૧
હેમ કહઇ સુંણિ સિધવા, છલીઉ અખડ કાંઇ હો;

સુકૃત વિઘન કરંતડો, તાહરો નહીં મેહેમાય હો દી ૨
બોલી તાંય દેવાંગના, એ માહરો અપરાધ હો
હું અબડ નીંકી કરીં, ન કરૂં તુહ્મસું વાદ હો દી ૩
છોડી તામ દેવાંગના, લાગી મુનીવર પાય હો
હેમ પ્રસંસ્યો અતિ ઘણું, તું સાચો ઋષિરાય હો દી ૪
મુનિવર નામ=હિમાથકી, દેવી હુઇ સંતુષ્ટ હો
અંબડ વિઘન નિવારીઉં. કીધી પુષ્પની વૃષ્ટિ હો દી ૫.

દુહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ પ્રેમઇં કરી, નમી સુદેવી ત્યાંહ;
અંબડ હેમ સૂરિંદ ગુરૂ, આવ્યા પાટણમાંહી ૧
શ્રીગુરુ પાટણમાં રહઇ, ભાખઇ ધર્મ કથાય
વલી વ્યાખ્યાન સુંણાઇ સદા, ચઉલક વંસી રાય ૨

ચઉપઇ

એક દિવસ કહઇ હેમ સૂરિંદ, પ્રેમઇં સુણાયો[૧] કુંમરનિરંદ;
સોલ સસા ધરિ લહઇ તોય, જો પૂરવ[૨] સચિત પુણ્ય હોય ૧
સુદ્ધગુરુ સેવા સુકુલે જન્મ, સઘની ભગતિ સદ્દહણુ ધર્મ,
સુદ્રવ્ય સેત્રુંજ કરી યાત્ર, પુણ્યઇં લહીઇ મુનિ સુપાત્ર ૨
સાત ખેત્ર તણું પોખવું, સત્ય વચન મુખથી ભાખવું;
સમતા કુંડમાં હિં ઝિલવુ, તેહનઈં સુભગતિ વહઇલા જવુ ૩
સમાધિ સરીર સુંણવું સિદ્ધાંત, સમકિત શીલ રાખઇ એકાંતિ
સાસિક[૩] ગુણ તે પુણ્યઇં ગય, પુણ્યઈં સંઘપતિ તિલક ધરાય ૪
સોલ સસા ઈંમ વિવરી કહ્યા, પૂર્વ પુણ્ય નર તેણઇ લહ્યા;
સોલ સસામાં સઘવી સરઇ, તિલક ધરી સિર યાત્રા ધરઇ ૫

(૧) ઈ (૨) પૂરણ.

શ્રાવકમાંહિં વ્રતધર વડઇ, તે મુનિવર નઇ પાએ પડઇ;
મુનિ નમઇ આચાર્ય પાય, આચારજ અરિહંતનઇ ધ્યાય ૬

અરિહંત સિંદ્ધતણઇ નિત્ય નમઇ, સંઘનઈસંઘવીના ગુણ ગમઇ
તે સઘ તિલક સહી પુણ્યઇ થાય, પુણ્યઈ શ્રી સેત્રુજય જાય ૭

અન્ય તીરથ સેવઇ ખટમાસ, જેતું પુણ્ય નોહઇ નર તાસ;
શ્રી સેત્રુજય એક ખિણ રહઇ, તેહથકી પુણ્ય અધિકું લહઇ ૮

નંદીસરવર યાત્રા જાય, તેહનું પુણ્ય મઇં કહ્યું નજાય;
તેહથી યુગમ ગણુ પુણ્ય હોય, કુંડલ દ્વીપ જન નયણે જોય ૯

ત્રિ ગુણું પૂણ્ય હુઈ તતખેવ, રૂચક દ્વીપના જુહારઇં દેવ;
ગજદંતી જે યાત્રા જાય, પુણ્ય ચઉ ગુણું તેહનઇ થાય ૧૦

તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય થસઇ,[1] જંખુ વૃક્ષઇં યાત્રા જસઇં;
તેહથી છગણુ સુકૃત મંડ, દેત્ર જૂહારઇ ધાતકીખંડ ૧૧
બાવીસગણું પુણ્ય તેહનઇં સહી, પૂખરદ્વીપ પ્રણુમઇ ગહઇગહી;
તેહથી સાત ગણું પુણ્ય સોય, મેરૂ શિખર જીન જુહારઇ સોય; ૧૨

સમેત શિખર નર જે પણિ જાય, સહસ ગણું પુંણ્ય તેહનઇ થાય;
અંજન દ્વીપ જુંહારઇ જેહ, લાખગણું પુણ્ય લહસ્યઇ તેહ ૧૩

દશ લાખ તિહાંથી ગુણ વિસ્તાર, જૂહારઇ અષ્ટાપદ ગિરિનારિ;
તિહાંથી કોડિગણું પુણ્ય માંન, સેત્રુંજ નાંમ સુણતાં કાંનિ ૧૪

દુહા

સેત્રુંજ નામ સુણાંતડાં, હઇડઇ હર્ખ અપાર;
સકલ તીર્થ માંહિ વલી, શ્રી સિદ્ધાચલ સાર ૧

ઢાલ

રાગ—રામગિરિ રામભણઇ હરિ ઉઠીઇ—એ દેશી.

જગમાં તીર્થ છઇ ઘણાં, તેમાં સેત્રુજો સાર રે
પાંમ્યા ભાવિજન પારરે, નિવારી તિહાં ગતિ ચારરે;

(૧) હસઇ.

પુહુતો મોક્ષ દુવારરે, સેત્રુંજ સેવોરે ભાવિજના એ આંચલી ૧
જે જન છહરી પાલતા, સેતરૂંજ વદન જાયરે;
નદી સેતરૂંજીમાં નાહઇરે, પોઢાં પાપ ધોવાયરે;
એમ ઘટ નિર્મલ થાય રે. સે. ૨

સમકિત શીઞરે રાખતો, પગિ ચાલતાં તે જાય રે,
એકલ આહાર કહાયરે, ભોમિ સંથારી તે થાય રે.
સચિત્ત પરિહારિ થાય રે. સે. ૩

સેતરૂંજ વધાવો રે કારણિં, હોયો અતિ ઉજમાલરે.
દેઇ પ્રદક્ષિણા માલ રે, કર્મ ખપઇ તતકાલરે,
પોતઇ પુણ્ય વિશાલરે. સે. ૪

સૂર્ય કુંડ જઇ ભીમમાં, નાહઇ નિર્મલ નીરરે.
નહીં તસ રોગ સરીરરે, જસ ગુણ અતિહિં ગભીરરે,
ભાખઇ આદિલ વીરરે. સે. ૫

પસુ પ્રમુખ જે પંખીઆ, જલચર જીવડા જેહરે;
સેવઇ સેત્રુંજો તેહરે, દુખીઆ નહીં તસુ દેહરે
ત્રીજઇ ભવિસિદ્ધ તેહરે. સે૦ ૬

સાત છઠ્ઠ બિઇ અઠ્ઠમઇં, ગણુઇ વલી લાખ નોકરરે,
સેવઇ સેત્રુંજો સાર રે, તેહનઇં દોય અવતારરે;
તે નિશ્ચઇં નિર્દ્ધારરે. સે૦ ૭

પાંચ ભારત મહાવિદેહમાં, ઐરવત પંચઇ તું જોયરે,
તીર્થ અસ્યોઅ ન કોયરે, ભરતઇં પેખી સોયરે;
દીઠઇ ત્રિભુવન મોહઇરે. સે૦ ૮

દુહા.

ભવિજન વંદો ભાવસ્યું, જપો તે ગિરિવર નાંમ;
આગઇ સંઘપતિ બહુ હવા, સુણિ તેહના ગુણ ગ્રામ. ૧

ઋષભ વચન ભરતઈ સુંણિ, કીઉ તે ઉત્તમ કામ;
સોવન પ્રાસાદ કરાવીઉ, રાખ્યું જગમાં નામ. ૨

નાંમતે જગમાં રાખીઉં, પુહુતી મનની આસ;
ભરત ગયો કીર્તિ રહી, પુષ્પ ગયા જીમ વાસ. ૩

સેત્રુજય સધવી જવ હવઈ. ભૂપતિ ભરતનિરંદ'
તાસ કીર્તિ જગમાં રહી, જીહાં રવિ તારાચંદ. ૪

ઢાલ.

રાગ—આશાઉરી. ગુરૂગીતા રથ મારગ જોતા.—એ દેશી.

ભરત સમય સધ આવે સારો, કોડી નવાંણુ નિરખો;
લાખ ન્યવાસી સહસ્ર ચઉરાસી, નરપતિ દેખી નિરખો.
હો ભવિકાં સેતરૂજ, ગિરિવર સારો;
નદી સેતરૂજી સૂરજ કડઇ, નાહી ઋષભ જુહારો. ભ૦ ૧

આદિતજસા તે ભરતહ પાટિ, મહાજસા તે બીજઈ;
અતિ બલીઉ નરખો લોગા, અતિબલ પાટિ ત્રિજઇહો. ભ૦ ૨

બલિભદ્ર ચઉથઇં પાટિ પેખો, પચમ તે બલિવીર્ય;
કીર્તિવીર્ય અનઇ જલવીર્ય, જેહનું સબલુ ધીર્યહો ભ૦ ૩

એ સાતઇ નર નરપતિ સરીખા, સુંર સરીખી જોડી;
ભરત અનઇ એ સાતઇ વચિમાં; પૂર્વ ગયા છઈ કોડી, ભ૦ ૪

દંડવીર્ય હનો અઠ્ઠમેપાટિં, તેણઈ ઉદ્ધારજ કીધું;
ભરત તણી પરિ સધવી સાચો, જગમાં બહુ જસ લીધોહો. ભ૦ ૫

ઇદ્રઇ સોયં પ્રસંસ્યો જગમાં, ઋષભ વંસ અજૂ આલ્યો;
પાપ તિમર તે તેહનાં નાઠાં, સેત્રુજ નયણે નિહાલ્યો ભ. ૬

ઋષભપુત્ર તણઇ એ પાટિં, સિર સેત્રુંજય નામઇ;
ભુવન આરિસા માંહિ કેવલ, ભરત તણી પરિ પાંમઇ ભ. ૭

દુહા.

ભરતતણી પરિ પાંમીઉ, ઉજલ કેવલ ગ્યાન
યુગ્મ ઉદ્ધાર કરાવીઉં, ખરચ્યું બહુજ નિધાંન ૧

ચઉપઇ

તિહાર પછી ત્રિજો ઉદ્ધાર, ઇસાનેંદ્ર કરઇ અપાર
મહેંદ્ર દેવઇં જગિ જસ લીઉ. ઉધાર ચઉથઉ તે [1] પણિ કીઉ ૧
બ્રહ્મેંદ્ર હુઉ જગિ જેહ, ઉદ્ધાર પંચમો કરતો તેહ
ચમરેંદે છઠ્ઠો ઇદ્ધાર, સગર ચક્રવર્ત્તિ સતમસાર ૨
પચાસ કોડિ પચાણુ લાખ, સહસ પચોતરિ ઉપરિ ભાખ
એતલા ભૂપતિ સંઘવી થયા, સગર ચક્રવર્ત્તિ વારઇ કહ્યા ૩
ત્રીસ લાખ દશ લાખહ કોડિ, કીઆ ઉદ્ધાર સગરની જોડી
રત્ન કનકમય કીધા બિંબ, રોપી [2] રાય કીરતિનો થભ ૪
પછઇ [3] ઇંદ્ર વ્યતરનો જેહ, ભુવન આઠમુ કરતો તેહ,
ચદ્રજસા જગિ મોટો રાય, નુંમો ઉધાર કર્યો તેણે ઠાય ૫
ચક્રધર રાજાઇ કીધ, ઉધાર દશમો તિહાં પ્રસિદ્ધ;
અગ્યારમો ઉધારહ રામ, યાવચદ્ર તેણુઇ રાખ્યું નામ ૬

દુહા

નામ તે જગમાં રાખીઉં, રાય યુધિષ્ઠિર જેહ
ભીમ અર્જુન નકુલ સહદેવ, સેતરંજ પોહોતા તેહ ૧
ભુવન નીપાયું તેણઇ કાષ્ટમઇ, લેપમઇ ઉધાર [4] ત્યાંહ;
દ્વાદસ ઉદ્ધાર કરાવીઉ, જસ રહ્યો જગમાંહિં ૨
દીક્ષા ગ્રહી સેતરંજ ચઢયા, લહ્યું તે નિર્મલ ગ્યાન
પાંડવ પાંચ મુગતિં ગયા, કરતા સેતરંજ ધ્યાન ૩

---

(૧) તેણે તિહાં કર્યાં (૨) થાપી ગયા (૩) હવે (૪) પ્રતિમા.

ચઉપઈ

પાંડવ વીર વચિ વરસ ગયા, સંખ્યા સહસ ચઉરાસી રહ્યા;
વર્ષ ચ્યારસઇ સિત્તરિ જાય, વીર પછી હુઉ વિક્રમ રાય ૧
એકસો આઠે વરસ ઠેઠિ, વિક્રમીથી હુઉ જાવડ સેઠ;
ઉધાર તેરમો તેણઇં તિહાં કર્યો, જીન થાપી (જીમ) ભવસાયર તર્યો ૨
જાવડ પાંડવ વચિમાં કહ્યા, પંચવીસ કોડિતિહાં નરપતિ લહ્યા;
લાંખ પંચાણુ ઉપરિ ભયા, સહસ પંચોત્તરિ સંઘવી થયા. ૩
સંવત બારનઇ ચઉદોતરઇ, મંત્રી બાહડદે તિહાં કરઈ;
ઉદ્ધાર ચઉદસમો અતિહિં વિશાલ, બહુ નીંપાપાં તીર્થમાલ ૪
બાર બ્યાસીઇ સઘપતિ કહ્યો, જીનમંદિર કરસ્યઇ ગહ ગહ્યો;
અઢાર લાખ કોડિ ઓગણચ્યાલ, હેમટંકા ખરચઈ વસ્તપાલ ૫
એકત્રીસ કોડિનઇ છત્રીસ લાખ, અર્બુદાચલ ગિરિનારિ ભાખ;
વસ્તપાલનાં કરણી લંબ, સવાલાખ ભરાવ્યાં બિંબ. ૬
સંવંત તેરનઇં એકોતરઇ, સા સમરો લખમી વ્યયં કરઇ;
ઉદ્ધાર પનરમો પરચંડ, કરિ કલસ ધજા[1] દંડ ૭

દુહા.

કલસ ધજા ડંડા ભલો, કરસ્યઇ અતિ ઉછાય;
જાવડ સમરા વચિ વલી, કહું સંઘપતિ સખ્યાય. ૮

ઢાલ.

રાગ–સારંગ–મગધ દેસકો રાજરાજેશ્વર એ દેશી.

સાહ જાવડ નઈ સંઘવી સમરો, એ ઇ કીધું ઉદ્ધાર;
તે વચિ સઘવિ સહસ ચઉરાસી, ત્રિણિ લાખ સમકિત ધાર હો. ૧
નૃપતિ સેત્રુંજ્ય સંઘવિ સાર, શ્રી સિદ્ધાચલ નયણે નિરખ્યો;
નહિં પસુઆં અવતાર હો, એ અચલી. ૨

---

૧. સુભ.

સતર સહસ સઘવી ભાવસાર, ખત્રી શોલ હજાર;
પન્નર સહસ વિપ્ર વખાણુ, એણુઇ ગિરિ પામ્યા પાર હો. ન. ૩

બાર સહસ કુંટબિક સંઘવી, નેઉ સહસ લેઉચા કણુબી;
પાંચસઇ પીસતાલીસ સંઘવી, નાતિ કંસાર ગણાવી હો. ન. ૪

ભરત સમરાવચિ સઘવિ અસંખ્યા, તે કેવલી સહુ જાણુઇ
એ તીર્થ મહિમા અતિ મોટો, કિમ છદ્મસ્થ વખાંણુઇ હો. ન. ૫

પનર સત્યાસી પાત સાહ બાધર,[1] દેસઇ નર વણિગ બહુમાંન
સાહ કરમો ઉદ્ધાર' કરાવઇ, ખરચઈ બહુઅ નિધાંન હો. ન. ૬

જે પુણ્યવંતા વલી નર હોસ્યઇ, તે સેત્રુજ ગિરિ જાવઇ
પુણ્ય કામિ ધન ખરચ્યું જેણુઇ, સોય સંઘાતિં આવઇ હો. ન. ૭

દાન ન દીધું શીલ ન પાલ્યું, નવિ પોખ્યા વલી પાત્ર
તે નર રાનિ રોયા તુલ્હો જાણો, કીધી ન સેત્રુજય યાત્ર હો. ન. ૮

જીન પ્રસાદ ન કીધુ, પૂજ્યા નહીં જગનાથ
સેત્રુ ગિરિ જેણુઇ નયણુ ન નિરખ્યો, દીધી બાવલ બાથ હો ન. ૯

દીન ઉધાર ન કીધું જેણુઇ, ન લહો શાસ્ત્ર વિચાર;
ગિરિ સેત્રુંજય જે નવિ ચઢીઆ, આલિ ગયો અવતાર હો ન. ૧૦

જનમ સફલ કીધુ નર જેણુઈ, લખમી મારગ થાપી
સેત્રુજય જઇ પ્રાસાદ કરાવ્યો, તસ કીર્તિ જગિ વ્યાપી હો ન. ૧૧

કીરતિ કરણિ તેહની સાચી, જે ભવદુખથી તરીઆ
સેત્રુંજ નાંમિં બહુ નર સિદ્ધા, મુગતિ મારગ સંચરીઆ હો ન. ૧૨

દુહા.

મુગતિ તણુઇ પંથઇ લહ્યા, પાંમ્યું કેવલ ગ્યાન;
સિદ્ધ અનંત આગઇ હવા, કરતા સેત્રુંજ ધ્યાન ૧

---

૧ બહાદુર.

ઢાલ

રાગ–ધન્યાસી મુનિવર મારગ ચાલતા એ દેશી.

શ્રી સેત્રુંજ ગુણ ગાઇઇ, ગાતાં હર્ષ અપાર
સિદ્ધ અનતા ઇહાં હુવા, પાંમ્યા ભવ પાર ૧
ધન ધન સેત્રુંજ ગિરવરૂ, ધન ધન ઋષભ જીણંદ
પુંડરીક ગિરિવર રાજીઉ, દીઠઇ અતિ આણંદ ધ. ૨
ચૈત્રિ પુનિમ દ્દિન વલી, ઋષભ ગણધાર
મુગતિ ગયાં પાંચ કોડિસ્યું, ટાલી કર્મ વિકાર ધ. ૩
કાતી પુનિમ દ્દિન વલી, દ્રાવીડ નઇ વાલીખીલ
મુગતિ ગયા દસ કોડિસ્યું, જેહના નિર્મલ શીલ ધ. ૪
ફાગુણ સુદિ દસમી દિનઇ, પુહુતી મનની આસ
નમી વિનમી દોય કોડિસ્યુ, કીધું મુગતિમાં વાસ ધ. ૫
ઋષભથકી જે કેવલી, અસખ્યાતા પાટ
મુગતિ સવાર્થ સિદ્ધિ ગયા, દુજી નહીં વાટ ધ. ૬
ઋષભ વસિ બહુ નરપતી, ઘણે ચારિત્ર લીધા;
શ્રી સેત્રુજ આવી કરી, તિહા[1] અણુસણ કીધા ધ. ૭
રામ ભરત બેહુ બધવા, લીધું સંયમ ભાર
મુગતિ ગયા ત્રિણિ કોડિસું, તસ નહી અવતાર ધ ૮
નારદ એકાણું લાખસું, શ્રી સેત્રુંજા શ્રૃંગિ
મુગતિ ગયા મુનિવર નમુ, મનનઇ વલી રંગિ ધ. ૯
સાંમ પ્રદ્યુમ્ન સુત કૃષ્ણના, બેહુ સંયમધારી.
આઠ કોડિ સાઢી સાધસું, હુઆ મુગતિ દૂઆરી. ધ૦ ૧૦
પાંચઇ પાંડવ નર ભલા, ઇદ્રી દમ કીધુ
ઋષિ વીસ કોડિસું સંચર્યા, મુગતિ ગઢ લીધું. ધ૦ ૧૧

---

૧ ગણે.

ઋષિ થાવચ્ચો મુનિપતિ, સંયમ સુખ લીધું
સહસ મુનિ પરિવારસું, સેત્રુજ ગિરિ સીધો. ધ૦ ૧૨
સુક તાપસ સંયમ લીઉ, સહસ મુનિવર સાથિ
શ્રી સેત્રુજય મુગતિ ગયા, વંદુ પ્રભાતિ. ધ૦ ૧૩
સેલગ સૂરિ રૂઅડો, સેત્રુંજ ગિરિ ચઢીઉ
પંચસય સુ પરિવર્યો, મુગતિં જઇ અડીઉં. ધ૦ ૧૪
એ મુનિવર મુગતિ ગયા, કુણ કહઇ તસપાર
વલી જાસ્યઇ એણુઇ તિરથિં, સેત્રુંજ ગિરિ સાર. ધ૦ ૧૫

દુહા.

સાર તીર્થ જગમાં ઘણા, તેહમાં સેત્રુંજ સાર
હેમ કહઇ નૃપતિ સુંણો, પૂન્યઇ લહીઇ ભવપાર. ૧
ગુરૂ વચને નૃપ હરખીઉ, જીમ જગિ ભરત નરેસ;
તિમ ભૂપતિ આણુંદીઉ, સેત્રુંજ યાત્રા કરેસ. ૨
તન ધન યોવન કારિમું, જાતા ન લાગઇ વાર
તેણુઈ કારણિ સેત્રુંજ જઇ, સફલ કરૂં અવતાર. ૩

ઢાલ.

ભમરાની રાગ–ગોડી.

કુંમારપાલ નર કેસરી–મન ભમરારે, સેત્રુંજય સઘ્રી થાય. લાઞ ભમરારે.
બહુ ઋધિ પરિવા સું, મ. શ્રી સિદ્ધાચલ જાય લા. ૧
નાગ .પીઠ દેવલ ઠવ્યા, મ. માંહિં જીન પ્રતિમા. લા.
કેસર ચંદન લેઈ કરી, મ. પૂજઇ ચઉલક રાય. લા. ૨
વાગ ભટાદિક સારિખા, મ. માંહિં મંત્રી ચઉવીસ લા.
દેહરાસર દેવ પૂજતા, મ. નાંમઇ નનઈ સીસ લા. ૩

અઢાર સહસ વિવહારિઆ મ. શ્રી જીન દેવલ સાથિ લા.
ચંદન પુષ્ફ લેઇ કરી મ. જીન પૂજઇ નિજ હાથિ લા. ૪
નગરશેઠનો દીકરો મ. આભડદે સંઘમાંહિ લા.
સોવનટકા લહઇણું કરઇ મ. ગાંમ શ્રાવક ઘરિ જીહાં લા. ૫
ખટ ભાષા ચક્રી કહ્યા મ. નામિં નરેદેપાલ લા.
વસ્તપાલ સુત સંઘમાં મ. કવિ દાતા કૃપાલ લા. ૬
કપરદિનાંમ ભડારીયા મ. સંઘ ભગતિ કરઇં સોય લા.
અન્ય દૂબલ તસ આગલિં મ. ભૂખ્યો ન જાય કોય લા. ૭
પ્રહિલાદ લાંણો નરપતી મ. માંહિં છાડો સેઠ લા.
સોય લાડૂ નિજ કરિ ધરી મ. કરતો સાંમિ ભેટિ લા. ૮
પ્રતાપ મલ્લ પુંઠિઇં લીઉ મ કુંમારપાલ ઘે પુત્ર લા.
ચઢવા હય ગિરિ રથ દીઇ મ. કુંણ વયરિ કુંણ મિત્ર લા. ૯
નગરલોક સાથિં બહુ મ. ષટ દર્શણ વેષધાર લા.
કુંમારપાલ નિત તેહની મ. બહુ પરિ કરતો સાર લા. ૧૦
સોલસ સહસ જોડી ગડઇ મ. ભુંગલ ભેરી અનેક લા.
પચ •શબ્દ વેણા બહુ મ. તતી તાલ વિશેપ લા. ૧૧
અગ્યાર સહસ હાથી ભલા મ. અંજન ગિરિની જોડી લા.
રત્ન જડિત અંબાડીઆં મ. મોતી માલા કોડિ લા. ૧૨
અગ્યારે લાખ હય રેપતા મ. હંસ પરિ ઠવતા પાય લા.
પંચ વર્ણું વાજી સહી મ. ઘૃત ગોલ દલીદો ખાય લા. ૧૩
અઢાર લાખ પાલા સહી મ. રથ પંચાસ હજાર લા.
વૃષભ સોવન મઇ સીગડા મ. નેવરનો ઝમકાર લા. ૧૪
વાંકી વચ્છની પુંછડી મ. વાંકી વહઇલી વિશેષ લા.
વાંકા રથના વાવટા મ. ધ્વજા ગુડીઅ અનેક લા. ૧૫
વાંકી પુરૂષની પાઘડી મા. વાંકી સીંગણિ હાથિ લા.
વાંકી સુંછના માનવી મ. કુંમારપાલ નઇ સાથિ લા. ૧૬

વલી વાંણાજ નિકેરીઉ મ. ઢાંક દમામા ડંડ લા.
ગાંઠી વસ્ત્ર વજાનના મ. ઉદ્ય શબ્દ અખંડ લા. ૧૭
વાંકે નગીણું નર બહુ મ. વાંકા ખપૂઆ અંગિ લા.
વાંકી પાલખીમાં ચલી મ. બઈઠા મનનઇ રંગિ લા. ૧૮
અભર મંત્રી નૃપ આગલિ મ. અષ્ટ સહસ તસ માંનિ લા.
હીરસોવન મણિ રૂપમઇ મ. સુંદર સોભિતવાન લા. ૧૯

દુહા.

વાંન ભયો નૃપસંઘનો, મિલીઆ પુરૂષ અનેક;
અર્હું વ્યાપારી સંઘમાં, દગો નહીં તિહાં રેખ. ૧
.... દીપે જેમ દીણંદ;
પરણાગ્ગી પુંઠે સહી, દીઠે અતિ આણંદ. ૨

ઢાલ.

ત્રિપદીનો.

જવહેરી શોની વાણિગ મિલીઆ, નાંણાવટી દોસી ફોફલીઆ;
વલી વણઝારા પલીઆહો, ભવિકા. ૧
ફડીઆ સાથરીઆ પરતાગી, ભક્ષ ઘણા તે ખાય માગી;
મેહર વણગ દિઇ જાગીહો. ભ. ૨
ગાંધી વૈદ ઘણા સુગંધી, અનેક નરનઈ લિઈ ખંધી,
એક વેચઇ અનઇ રંધી હો. ભ. ૩
સંઘમાં સાથ સબલ પણિ થાય, અશ્વ અનેક ગજરથ ચોરાઇ;
બહુ વ્યાપારજ થાય હો, ભ. ૪
અયડામાં જાનઇ હથીઆર, શાલૂ ચીર પટોલાં સાર;
વણિગ કરઇ વ્યાપાર હો. ભ. ૫

માલી તખોલી મણીહાર, કંસારા જડીઆ સોનાર;
સંઘમાં બહુ સુતાર હો. ભ. ૬
કદોઇ કણબી કુંભાર, નાટકીઆ નાટિકીણી સાર;
મોચી તણો નહીં પાર હો. ભ. ૭

દુહા

અનેક નર નૃપ સંઘમાં, કહઇ તો ન લહુ પાર;
પટરાંણી પુ(છિ)ઇ સહી, જેહના રૂપ અપાર. ૧

ઢાલ

રાગ—હુંસેની.

ભૂપલદેવી નૃપ ત્રીયા, અંગ વિભૂષણ સોલ;
પહઇરણી ચંપા ચુંનડી, કાયા કુંકુમ રોલરે.
નૃપ આવ્યો કુમર નિરદ, જેણઇટાલ્યો મૃગમચ્છફંદએ;
કીધુ સકલ લોક આણંદ એ, નિવાર્યો દેશ સકલમાંહિ દંદએ નૃ. ૧
ચંદ મુખી મૃગ લોચણી, નિજ નવલા સિણુંગાર
ઉરિ ઘણી કટિ પાતલી, લાવણ્યનો નહીં પાર એ નૃ. ૨
વેણી વાસગ જીપીઉ, હસ હરાવ્યો ચાલિ
નાગ નગોદર ખીંટલઇ, કાંનિ ઝબૂકઈ ઝાલિ એ નૃ. ૩
ભમર ભમઇ જીમ મધુકરા, અધર પ્રવાલા રગરે
દંત જસ્યા દાડિમ કુલિ, અલવિ મોડઇ અંગ એ નૃ. ૪
નાશક સૂડા ચંચડી, કનક કચોલા ગાલિ રે
તિલક કરી મુખ શોભતુ, અર્ધ ચંદ જસ ભાલ એ નૃ. ૫
યોવન અંબો મોરીઉ, કંઠ કોયલ ટહુકાર રે
વસંત માસ ક્રીડા [૧] કરઇ, કંઠિ કુશમના હાર એ નૃ. ૬

(૧) ટહૂક.

કમલ નાલ જસી બાંહુડી, કરિ કંકણની માલરે
કરતલ જાસૂ ફૂલડાં, અંગુલ નખ સુકુમાલ બે નૃ. ૭
કનક કુંભ પયોધરા, રૂપિં શોભઇ રંભરે
ઉપમ જંઘા તુઝ કહું, જાણો કદલી થંભ બે નૃ. ૮
ચિત્રાલંકી કામિની, નાભિ કમલ ગંભીર રે
કંચુક ૧ ચુરણી ચુનડી, શીલઇ ગંગનીર બે નૃ. ૯
પદ પંકજનુ જોડલુ, ઉઢણિ આછા ધાટરે
હાસ વિનોદ ક્રીડા કરઇ, કામિની આંખિ વાટ બે નૃ. ૧૦
ચરણે નેઉર વાજતાં, કટિમેખલ ખલકંતી રે
ચાલી રે ગિરિવર ૨ભેટવા, જીહાં હુવા સિદ્ધ અનંત બે નૃ. ૧૧
બિહુતરિ સાંમન્ત રાયની, પુંઠિં સુંદર નારિરે
અધિક રૂપ રંભા થકી, અસી નહી સુરબાર બે નૃ. ૧૨

દુહા.

સુરઘરિ નારિ અસી નહીં, ઇહાનાં રૂપ અપાર
વેષ બનાવઇ જૂજૂઆ, પંચવર્ણ સિણગાર ૧
નીલા પીલા ઉજલા, રાતા વેષ અત્યંત
પંચ વર્ણ કો પહઇરતી, ગોરી સામ શોભંત ૨

ચઉપઇ.

ગોરી નારિનઇ સાંમ ચુંનડી, કાલી કસ્તુરી તનિ અડિ;
કાલી ભમર ભમરાનઇવાંનિ, દંત અરિષ્ટહ રત્ન સમાંનિ ૧
કીકી કાજલ વેણી શાંમ, શાંમ ગોફણો અતિ અભિરાંમ;
કાલા કંચુક ચૂડા સ્યાંમ, ગજ બઇઠી ઉલ્લાલઇ દામ. ૨

(૧) ચરણા (૨) ફરસવા.

કેતી વેષ પીલો આદરઇ, કેસરતિલક નિજ ભાલઇં કરઈ,
પીલા[1]પિતાંબર પહઇરણિ સાર, કંઠ બનાવઇ ચંપકહાર. ૩
પીલાં નેવર પીલી ઝાલી, જાણ્યું સૂરજ ઉગ્યો ગાલિ;
પીલા ચૂડા કંચન તણાં, પીલા કંચુક રલીઆમણા. ૪
કેતી રાતો વેષ અપાર, તારા રત્નતણા ગલિ હાર;
રાતુ તિલક રાતો તંબોલ, રાતી દેહ જીમ કુંકુમ રોલ. ૫
રાતી જીભા રાતા દંત, રાતા અધર શોભઇજ અત્યંત;
રાતા નખનઇ રાતા પાય, રાતા મનિ સેત્રુંજય જાય. ૬
રાતા કંચુક રાતાં ચીર, રાતા ચર્ણા સોહઇ સરીર;
રાતા કમલ કરમાહિ ધરી, જીન પૂજવા ચાલી સુંદરી. ૭
નીલવરણ કરતી સિંણગાર, દમણા મરૂઆના તાલહાર;
નીલાં વદની વડાંગરપાન, નીલા કંચુકના વલી વાંન. ૮
નીલા ચર્ણા નીલાં ચીર, હાથિં ચુડલા વદનિઇં વીર;
નીલીપાચિનણા ગલિ હાર, હઇંડઈ સેત્રુંજય ગિરિનાર. ૯
કેતી નારિ ઉજલ સિંણુગાર, ઉજલ ફૂલ નઈ [2]કંઠિહાર;
ઉજલ કચુક ઉજલ ચીર, પંચવરણ તિહાં ભરીઆં હીર. ૧૦
ઉજલ મોતિ કેરા હાર, ઉજલ નેવરના ઝમકાર;
ઉજલ ચંદન ચરચઇ અંગિ, ચાલી અબલા સેત્રુંજ શૃંગિ. ૧૧
સુંદરનારિ સરિખા સિણગાર, રૂપતણા મદ કરઇ અપાર;
ગોરી ન ગમઇ સાંમલી, હાસ વિનોદ કરઇ તિહાંવલી. ૧૨
ગોરી કહઇ સુણિ કાલી નારિ, તું બઇઠી રહઇ તાહરાઇ ઠામિ;
કરમિં કાયા કાલી કરી, તુ સું બોલઈ સાંહમી ફિરી. ૧૩
કાલી કહઇ સુંણિ ગોરી સહી, કાલા ગજ ગાજઇ ગહઇ ગહી;
કાલા ઘન ગાજઇ સહુ સરિ, લોચન સોભા કાજલિ કરીં. ૧૪

(૧) પેહેરણ વલી પીતાંબર સાર, (૨) ગલે.

કાલા કાન નઈં કાલા નેમ, કાલા પાસ પરિ સહુને પ્રેમ;
શ્રી મુનિસુવ્રત નઇ મલ્લિનાથ, સામલવર્ણ સબલા પૂજાત. ૧૫
કીકી નયણાં વેણી જેહ, કાલઇ વરણિં સોભઇ તેહ;
અરિષ્ટ રત્ન બહુ કાલા હોય, કાલાં જલ યમુનાનાં જોય. ૧૬
કાલી કસ્તૂરી અંગિ ઠવઇ, કાલી કોયલ મધુરૂં લવઇ;
કાલાં મરી જગિ કહીઇ જેહ, ધોલા કપૂર નઇ રાખઇ તેહ. ૧૭
'ધુલા બગલા બગલી ભમઇ, ધુલા ભૂતીઆ નર નવિ ગમઇ;
ધુલાં માણુસ રોગઇં થાય, ગોરપણાનો સ્યો મહિમાય. ૧૮
એણે વચને ગોરી કલકલી, બઇઠી રહઇ ભુંડી સાંમલી;
લિહાલા સરિખું તાહરૂ રૂપ, સરસું વાદ કરઈ સું કૂપ. ૧૯
રૂપ વિના કરતી અભિમાંન, કાલા કાગ નઈં કુણુ દિઇ માન;
બઇઠી રહઇ તું તાહરઇ ઠાય, તું ગોરીનો નખ ન પોસાય. ૨૦
ગોરૂં અછઇ ગંગાનું નીર, ગોરૂ સુવિધિનાથ સરીર;
શ્રીચંદ્રપ્રભુ ગોરા સહી, જેહની કીરતી જગમાં[1] રહી ૨૧
ગોરા હંસ નઈ ગોરા ચંદ, ગોરા ગજ રાજાય ગયંદ;
ગોરાં મૃગ જીમણાં ઉતર્યાં, સુકન ભલા નર[2] આવઇ ભર્યાં. ૨૨
ઉજલ ચમર કમલ ગજ દંત, ઉજલ મોતિ અતિ સોભત;
પુષ્ફ કપૂર દક્ષણાવર્ત્ત સંખ, જે લખમી આપઇજ અસંખ. ૨૩
રૂપું ચંદન ચીવર જેહ, ઉજલ ચુંનો દિઇ રંગ તેહ;
દુધ દહી ઘૃત ઉજલ સાર, જીમતાં દેહ દીપઇ નિરધાર. ૨૪

કવિત્ત

ધીઇં વાધઇ વાન. કાનપણિ સરૂઆ થાય;
આખિ વાધઇ તેજ, ખરજને ખોડા જાઇ;
જરા ન વ્યાપઇ અંગ, ટંગ તન ધાત ન ધૃજઈ;

૧ યુગયુગ. ૨ ધરિ.

કાયા નહીં કટિ ભંગ, અર્થ આગલિથી સૂઝઇ;
મુખનું મંડણ ઘૃત સહી, હાકયો હીંડઇ દેતો હડી;
ઘૃત વિહુણા નર જેહ, જાંણો સૂકા લાકડી. ૯

દુહા.

લકડ સરિખા તે નરા, જે નવિ પાંમઇ ધીઅ;
ઘૃત જીમતાં બલીઆ બહુ; જસા પંચાયણ સીહ. ૧
એક અક્ષર પણિ બલ બહુ, જો છઇ ઉજલ વાંન;
તેણુઇ કારણિ ગોરી કહઇ, કાલી તજો ગુંમાંન. ૨
કાલી ગોરી નારિમાં, હોય તે વાદ વિવાદ;
વારઇ ગરઢી શ્રાવિકા, કાઢી મધુરો સાદ. ૩

ચઉપઈ

મધુરો સાદ રૂપદે તણો, વારઈ વાદ મ કરસ્યો ઘણો;
સી કાલી નઇ સી ગોરડી, પુણ્ય કરઇ તે જગમાં વડી. ૧
સબલ સરૂપ સબલો સિણગાર, દાન તપ શીલ પાખઇ છાહાર;
તેહનુ રૂપ જગમાહિ સાર, જે સ્ત્રી કરતી પર ઉપગાર. ૨
કાંન કોટી સિણગાર્યા સહુ, અંગિ આભર્ણ પહઇર્યા બહુ;
દાંન પુણ્ય નવિ કરઈ લગાર, ભારભૂત તેહનો સિંણગાર. ૩
સો સિણગાર પ્રસંસા કરી, તેહનું રૂપ જગમાહિ ખરું;
સાત દદા જેહના ઘટમાંહિ, શ્રાવિકા કહઇ સિરિ નામું ત્યાંહિં. ૪
દયા દાન દમ દેહનો દોષ, દોલતિ જાતિ ન કરઇ પ્રશોક;
દૂખ ભંજઈ પ્રેમઈ પારકું, દીવ્ય વચન બોલઇ મુખિ ઘકું. ૫
દુર્જન ઉપરિ ન કરઇ રીસ, તે સ્ત્રી પાંમઇ સબલ જગીસ;
એ અંગિઇ ધરતી સાત દદા, રૂપવતી તસ ભાખું સદા. ૬

૨૫ ભલું તુહ્મો નર નારિ, ચાલી શ્રીસેત્રુંજ ગિરિનારિ;
અતિ પુણ્યવંતી સબલી[૧] તુહ્મો, તુહ્મનઇ સીખ દઉ છું અહ્મો. ૭
એણે વેચને હરખઇ સહુ નારિ, ખમઇ ખમાવઇ તેણઈ ઠારિ;
પાછી પ્રીતિ કરઇ અતિ ઘણી, અબલા ચાલી સેત્રુંજ ભણી.

દુહા

સેત્રુંજ ગિરિ ભણી સચરી, હઇડઇ હર્ખ અપાર;
ગજ રથ ઘોડા પાલખી, વાહણુ સોય સુસાર.

ઢાલ

પ્રણમું શ્રીમંધરજી એ દેશી.

ચતુરા બહુ ચકડોલમાજી, બહુ સેજવાલીરે નારિ;
રથિ બઇઠી બહુ પ્રેમદાજી, શોભઇ હયવર હારિ. ૧
સંઘવિ સાચો કુમર નિરંદ. આંકણી.
પાલખીઇં બહુ પ્રેમદાજી, મુખ તંબોલ્ન પાન;
બઇઠી નારિ અબાડીઇંજી, હઇડિઇ સેત્રુંજ ધ્યાંન. સં. ૨
કરહા ઝીકાવઇ કામિનીજી, હઇડઇ હર્ખ ન માય;
સંઘ અનોપમ[૨] રાયનોજી, શ્રીસેત્રુજય જાય. સં. ૩
બિરૂદાવલી બોલે બહુજ, યાચક બહુ[૩] હજાર;
વૈદ વિવેકી તિહાં ઘણાજી, બુદ્ધિતણાં ભંડાર. સં. ૪
રાંધણિઆ બહુ સઘમાંજી, રસોઇ નીપાયરે સાર;
ભોજન શાક ભલાં કરઇજી, જીમતાં સ્વાદ અપાર સં. ૫

દુહા

સાચો કુંમર નરેસ્વરૂ, જેહમાં સબલ્ન વિવેક;
ભોજન કરઇ બહુ પુરૂષ સુ, પ્રીસઇ વસ્ત અનેક ૧

૧. સાહમી; ૨ કુમારપાલનોજી બીરૂદાવ બોલાય; ૩. પુરૂષ.

ઢાલ.

લાલની રાગ સામેરી રાગ મલ્હાર.

કુંમારપાન ભોજન તિહાં કરતો, બહુ પુરૂષ સંઘાતિ લાલરે;
ખાજાં લાડૂ મરકી માંડી, ભોજનની બહુ ભાતિ લાલરે. ૧
આવો શ્રી સેત્રુંજ ગિરિવર વંદન જઈએ, જીહાં શ્રીઋષભ જીણંદલાલરે
પૂજી પ્રણમી પાય પખાલો, ભાષઇ કુંમર નિરંદ લાલરે ૨
પયડાં ઘેબર અનઇ પતાસાં, સેવ સુંહાલી ખાસ લાલરે;
ખાંડદમીઠા સકરપાર, જમતા અતિ ઉલ્લાસ લાલરે. ૩
દ્રાખ બદામ અનઇ ચારોલી, શ્રીફલસાર અખોડ લાલરે;
નિમજાં પસ્તા અનઈ ખલઇલાં, ખાતા પુહુચઇ કોડ લાલરે. ૪
તનમની કોલાપાક જલેબી, ખીર ખાંડ ધૃત સાર લાલરે
કેલાંતણી કાતલીઉ પ્રીસઇ, જમતા હર્ખ અપાર લાલરે. ૫
અંબતણા રસ ઘોલી મુંકઇ, ધલ ધ્રલ ઘીની ધાર લાલરે;
ઉપરિ પાતલિ પોલી પ્રીસઇ, ભોજન ભગતિ અપાર લાલરે ૬
શાલિ દાલિ નઇ કૂરકપૂર, શાક સુગંધી જ્યાંહ લાલરે;
ખડબૂજાં નઇ બહુ ત્રોસડીઆં, ફલહ મતીરાં ત્યાંહ લાલરે ૭
ભોજનની તે સબ્બ સજાઇ, ઉપરિ ફોફલપાન લાલરે;
કુમારપાલનુ ભોજન કરતા, વાધ્યા દેહના વાન લાલરે. ૮

દુહા

વાન વધ્યા નિજ દેહના, ભોજન ભકિત અપાર;
સબલ સજાઇ સંઘમાં, કહઇ તો ન લહું પાર. ૧

ઢાલ

આખ્યાનની દેશી રાગ-ધનાસી રાગ વિરાઢી તથા આશાઉરી

બહુ દીવટીઆ દીવી ધરતા, ટાલઇ તિમિર અંધારો;
ગગન ભોમ કરતા અજૂઆલુ, જગમાં જોતી અપાર. ૧

બહુ વણિક વ્યપારી સાંથિં, વેચઇ વસ્ત અનેકો;
વસ્ત વિવિધનઇ ધી ગુલ આપઇ, દગાનો નહીં તિહાં રેખો. ૨
શેઠ સાર્થવાહ પંડિત પોઢા, પુરૂષ તણો નહીં પાર;
માગણ જન મિલીઆ તિહાં બહુલા, બોલઇ જય જય કારો. ૩
સગા સજન બહુ મંત્રી મિલીઆ, પુત્રી[1] સુત પરિવારો;
કુંમર નરિંદ તે પુઠિ લીધું, ચિત[2] કીઉ અતિ ઉદારો. ૪

દુહા.

બહુ ઋદ્ધિ લેઇ સંચર્યો, બહુ વિવહારી ભાતિ;
કુબેરદત્ત સરિખા વલી, કુમારપાલ નઇ સાથિ. ૧

ચઉપઇ.

સાથિં ધવલ ધનો ધરમસી, પાંચો પેથો નઇ પદમસી,
સૂરો સવજી નઇ સધરાજ, કરે પુણ્યતણાં તે કાજ. ૧
સંઘ સદહઇ વચ્છસાહ શ્રીમલ, ભોજો ભાખર ભીમો ભલ્લ;
હીરો હરખો નઇ હરપાલ, તેણઇ પહઇરાવ્યા ગરઢા બાલ. ૨
દેવો દુદો નઇ બંધવ જેહ, શાકરપર્વ મંડાવઇ તેહ;
અમજી આબો બંધવ હોય,[3] મોદક હાટ મંડાવઇ તેહ. ૩
ખોખો ખેતો નઇ ખીમસી, હાથ વાવરઇ હઇડઇ હસી;
ભાદો ભૂપતિ નઇ ભીમસી, જલપોટલીઆ આપઇ ધસી. ૪
સારિંગ સવસી નઈ શ્રીપાલ, જીન પ્રતિમા પૂજઇ ત્રિણકાલ;
સાહ ભાણો લખમો લાહ લીઇ, કેલાં સેલડી વહંઇચિ દીઇ. ૫
ચાવર થેરો થોભણ સાર, પાત્ર મુનિ નઈ આપઇ આહાર;
જાવડ ભાવડ બેહુ વડા, દુધ[4] દહીના રેડઇ ઘડા. ૬
ઘણા પુરૂષ સંઘમાંહિં અસ્યા, પુણ્ય કાજઈં સેતરૂંજય ધસ્યા;
છહરી પાલઇ નર દાતાય, વણ દીધઇ કટકો નવિ ખાય. ૭

૧ પુત્ર સુતા, ૨ સજન સહુ પરિવારો. ૩ દોઈ. ૪ આપે દુધ દહિના ઘડા.

ખાધઈ પેટ ભરાંસું હોય, સુપુરૂષ અસું વિચારઇ જોય;
સિદ્ધખેત્ર આ વાટજ ભણું, થોડું દીધું હોઇ પુણ્ય ઘણું. ૮
અનેક પુરૂષ એહવા દાતાર, પુણ્યકાજઈ મઈ કલા વિચાર;
ઘણી શ્રાવિકા સઘમાં સહી, નામ નિઇ ચ્યાર કહું ગહઇ ગહી. ૯
પુહુતી પુચીઆઇ પાખડી. નીલા દાતણુની આખડી;
ચાંપલદે ચતુરાઈ ભલી, ન કરઇ ભોજન તે એકલી. ૧૦
વીરમતી વિમલાદે સતી, છનાઇ યોગ પાલઈ ચાલતી;
ગુણશ્રી બહુ કમલાશ્રી જેહ, [1]સચિત વસ્ત ન ખાઇ તેહ. ૧૧
કોડમદે કનકાદે જોય, ચઉદ નીમ સંભરાઇ સોય;
૧૨

ઇમ સ્રીપુરૂષ ઘણા સંઘમાંહિં, હયવર હાથી ખોલ્યાં જ્યાંહ;
અસ્યો સંઘ તે ચાલ્યો સહી, ગાઉ પાચ તે હીડઇ વહી. ૧૩
રાતિઇં સઘ ન ચાલઇ કદા, જીવ જતન નૃપ કરતો સદા;
પથી ફલ ચુટી નવિખાય, જયણા કરતા જાત્રા જાય. ૧૪
જયણા વિણ જીન નકહઇ ધર્મ, જયણા કરતો ધોઇ કર્મ:
જીહાં જયણા તિહાં ધર્મ વિશેષ, અસંયમ કરતા ફલ નહીં રેખ. ૧૫

દાંન શીલ તપ ભાવનમાંહિ, જીનવર જયણા ભાખી ત્યાંહ;
પોમો પડિકમણુ [2]સજ્ઝાય, જયણાઇ કરતા ફલ થાય. ૧૬
જતિ ધરમમાં જયણા કહી, જીવજંત ઉગારે સહી;
પદદેતાં ભણતાં સદહે, રખે જીવ દુખ મુજથી લહે. ૧૭
ઉઠંતાં બઇસતાં વલી, મુનિવર રાખઇ મતિ નિર્મલી;
સથારઇ જયણાંઇં સોય, ધુંસર પ્રમાણિઇ પંથઇ જોય. ૧૭
ઉભો રહઇ ઋષિ જયણા કરઇ, મધુર વચન મુખથી ઉચરઇં
ભુજંતાં નવિ બોલઇ જેહ, ઋષભ કહે ઋષિ સાચો તેહ ૧૮
એણીપરિ જયણા કરતો યતી, તેહ નઇ પાપ ન લાગઇ રતી;
તિમ શ્રાવક જયણાઇ ધર્મ, જયણા કરતો શ્રાવક પરમ ૧૯

(૧) સોવન ઘને વરસે તેહ (૨) પૂજાય.

પરમ પુરૂષ નર મલીઆ જીહાં, અસંયમપણું ન કરતા તિહાં;
જીવ જંત જોઇ પગ ભરઇ, સેતરૂંજય સંઘાતિ સંચરઇ ૨૦
જે નર સાહમું આવઇ સોય, વિવિધ વસ્ત નર દીજઇ સોય;
વેઢ મુદ્રિકા [1]વેપ સફાર, ભૂપતિ ભગતિ કરઇ અપાર ૨૧
બિંદુપરિ દાંન દિઇ નર ત્યાહ, સંઘ આવ્યો ધધૂકા માહિ;
નગર આખઇ લદઇણું કરઇ, થાલમાંહિ સોનઇઉં ધરઇ ૨૨
ઝોલકા વિહાર કર્યું છઇ જીહાં, વલિય ચમારડી આવ્યા તિહાં;
તિહાં બિઇ પર્વત મોટા સહી. દોઇ પ્રાસાદ કર્યા ગહઇગહી ૨૩
ઋષભ ભુવન તે સોહામણુ, બીજું પાસ જીણેસર તણુ;
અસ્યાં ભુવન કીધાં તિહાં દોઇ, સેતરૂંજ ચાલી આવ્યાં સોઇ ૨૪
ભરત તણીપરિ બહુ ઋદ્ધિ જોઇ, કહઇંતા પાર ન પામઇ કોઇ;
મહંતા મંત્રી બહુ પરિવાર. ધન ધન રાયતણો અવતાર. ૨૫
સંઘપતિ તિલક કરાવ્યું[2] ભાલિ, ઉત્તમ કુલની રાખી ચાલી;
બહુ પુણ્ય જાણી સંઘવી થયો, શ્રીસેત્રુજય ચાલી ગયો. ૨૬
દીઠો સેત્રુજો જવ દષ્ટિ, સોવન પુષ્પ કર્યા તિહાં વૃષ્ટિ,
નરપતિ મનિ તિહાં હરખ્યો ઘણું, દીઠું રૂપ જવ[3] સ્વામિતણું. ૨૭
મણિ મોતિ ભરિઆ બહુ થાલ, સેતરૂજ વધાવઇ નર ભૂપાલ;
ત્રિણ પ્રદક્ષિણા દઇ તિહાં રાય, હઇડઇ હર્ષ ઘણેરો થાય. ૨૮

દુહા.

હર્ષ ઘણો હઇડઇ ધરી, નાહ્યો નદી સુ નીર;
સૂર્યકુંડ અંઘોલીઉ, નિર્મલ તાસ શરીર. ૧
નદી સેતરૂંજી તિહા ભલી, તેણઇ નીરઇ જે નાહ્ય;
સકલ રોગનઈ ખય કરઇ, દેહ કનકમય થાય. ૨
ગુણ અનંત ગિરિવરતણા, કહઇ તે[4] રૂષભ જીણંદ;
હેમવચન શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંમર નિરંદ. ૩

(૧) ભોજનસાર (૨) ઘરાવ્યુ (૩)જખ. (૪) સુખિ

આણુંદો નૃપ અતિઘણું ગિરિવર કેરઇ નાંમિ;
પાય નમી જીનવર તણા, પૂજા કરઇ તસ ઠાંમિ. ૪
કેસર ચંદન લેઇ કરી, અગર૦ ધૂપ કપુર;
દીપક સુંદર સાથીઓ, કરતા પાતક ચૂર. ૫
કમલો દમણો મરવો કેતકી, કમલ સુગંધી ફુલ;
ચંપક જાઇ મોગર, પૂજા કરઇ બહુ મૂલ. ૬
કુંમર નિરદ હરખ્યો ઘણું, સેતરૂંજય કેરઇ નાંમિ;
સતર ભેદ પૂજા કરી, ચેઇવંદન તસ ઠામિ. ૭

ચઉપઈ

ચેઇવંદન તસ[1] રાજા કરઈ રસના હેમ પવિત્રહ કરઇ;
ધનપાલ પચાસિકા તિહાં ગુણઈ કુંમારપાલ નૃપ શ્રવણે સુંણઇ. ૮
બિંઇકરજોડી પૃથવીરાય હેમસુરિનઇ લાગઈ પાય;
કવિ ધનપાલ પડિત ખરૂં પણિ કાંઇક પોતઇ સ્તુતિ કરૂં. ૯
હેમ કહઇ સુણો કુમરનિરદ એહનઇ ઉપનો અતિ આણંદ
ભગતિરાગ પોષઈ એણઇ અસ્યો મઈં પોષ્યોનવિ જાયઇ તસ્યો ૧૦
ટીબા તણઇ સી પર્વત તોડિ કિહાં, કુડી કિહાં કનકહ[2]કોડિ
કિહાં આંબો કિહાં તરૂવર આકડો મૃતિકા કુંભ કિહાંકનકહ ઘડો ૧૧
કિહાં ચંદન કિહા સુકો ઘાસ નૃપની હોડિ કરઇ નહિ દાસ
કિહાં ખાસર કિહાં ચપક ચીર જીમ પાંણી નઈ નગમઇખીર ૧૨
જીમ મયગલ નઇ ન મલઇ મૃગો ન મલઇ મૃગપતિનઇ જીમસસો
ન મલઇ કીડી પર્વતકાય નમલઇ રંક અનઇ વલીઇ રાય. ૧૩
ન મલઇ ખજૂઉ નઈ વલી સૂર ન મલઇ વાહો ગંગાપૂર
ન મલઇ નિર્ધન નઇં ધનવંત ન મલઈ નિગુણ નઇ ગુણવંત ૧૪
ન મલઇ શશિહર નઇ સીપ, ન મલઇ જીમ દિનકર નઇ દીપ
ન મલઇ કિરપી નઈ દાતાર, ન મલઇ મણિકો મોતીહાર ૧૫

(૧) ગુરૂ. (૨) જોડિ

કિહાં પીતલ નઇ કહુ કિહાં હેમ, કિહાં હરિહર નઈ જીનવર દેવ;
કિહાં મુનિહેમ કિહાં ધનપાલ. તેહની બુદ્ધિ જગિ અતિ વિશાલ. ૧૬

એહનઈ જીન ઉપરિ બહુરાગ, જીમ જંબૂનઈ મુગતિજ માંગ;
જીમ ગૌતમ નઈ વાહલો વીર, જીગ હંસ નઇ મોતિ હંસા ખીર. ૧૭

જીમ કોયલ વાહલો સહકાર, જીમ ચાતુક વાહલો [1]જલધાર;
હેમ કહઈ સુંણિ કુમરનિરંદ, તિમ ધનપાલ નઈ ઋષભ જીણંદ. ૧૮

તેણઈ કારણિ સુંણિ પૃથવીરાય, બરાબરી એહની નવિ થાય;
ભગતિરાગ એહંનઈજ વિશાલ, કવિ મોટો જગમાં ધનપાલ. ૧૯

કુંમારપાલ કહઈ જસગુણઘણા તે ગુણ બોલઇ અવરાં તણા;
જે ગુણહીણ પ્રાંહિ હોય, પર કીરતિ ન કરઇ સોય. ૨૦

પરના ગુણ ગ્રહી હેમસૂરિંદ, પોતાના ગુણ પાડઇ મંદ;
સાકર કહઇ હું મીઠી નહી, પણિ તે છાની ન રહેઇ કહીં. ૨૧

ચંદન ઉષ્ણપણું જો ભજઈ, તોહઈ લોક તેહનઈ નવિ તજઇ;
અમૃત કહઇ મુઝમાં કડુઆસ, તોહઇ લોક ન છંડઈ તાસ. ૨૨

તિમ મુનિ હેમ સૂરિંદહ જતી, મુખ કહઇ મુજમાં શું નથી;
ગિરૂઆ એહના એહ સભાવ, વરસઈ જલ નિચો થઇ આભ. ૨૩

એણે વચને જાણ્યો મહામતિ. હેમ સમો નહિં દુજો જતિ;
પરતગિ જ્યું ચાલી સરસતિ, જેહમાં દોષ ન દેખઇ રતિ. ૨૪

દુહા.

દોષ ન દેખું જસ રતી, હું ગાઉં નર સોય;
હેમસુરિ સરિષો જતી, જગિ ન દીસઈ કોય. ૨૫

---

1 ધન.

ઢા .

રાગ ચંદ્રાયણનો–રાગ આસાઉરી–કેદાર ગોડી–સિંધુઓ.

સો સુત ત્રીસલાદેવી સતીનો–એ દેસી.

શ્રી સત્રુંજય સમો તીર્થ નકોઇ ઇંદ્ર સમો સુર કો નવિ હોઈ;
ભોગિમાં ચક્રવૃતિ જગિ જોઈ, ઐરાવણ હાથી જગિ જોઇ. ૨૬

ખીર સમુદ્ર સાગરમાંહિ સારો, ઉત્તમ જગિ એ રામજ વારો;
સમ સુસમાં સખરો આરો, સીલવતી જગિ સીત સંભારો. ૨૭

અર્જુનસમ જગિકો નહીં બાણી, ગંગાજલ સમ કો નહીં પાણી;
સ્ત્રી કુલમાં મરુદેવ્યા રાંણી, પથરમાંહિં જીમ હીરા ખાંણી. ૨૮

અશ્વ અનોપમ રવિના જાણુ, [1]પસુઆમાંહિં જીમસિંહ વખાંણું;
મહિષીસમકો નહીં દુઝાણું, હેમ ટંકાસમ કો નહિ નાંણું. ૨૯

દિશાનભદ્રસમ કો નહીં માંની, શાંતિનાથ સમ કો નહીં દાંની,
શાલિભદ્રસમ કો નહી ભોગી, હેમસુરિંદસમ કો નહીં યોગી. ૩૦

દૂહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, ભાખઈ કુંમરનિરંદ;
હેમ કહઇ હું નહીં ભલો, ભલો તે રૂષભજિંદ ૩૧

જસ પદ પૂણ્ય પસાઉલઇ, સેત્રુંજગિરિ હુઉસાર;
રાયણ રૂખતલઇ સમોસર્યા, પુરવ નવાણું વાર. ૩૨

ઉપ .

તે ઇ કારણિ એ રાયણ માંન, અઠમ એક કરઇ શુભ ધ્યાંન;
ક્ષીર વૃક્ષ નઈ પુજઇ જેહ, રસની કુંપી પામઇ તેહ. ૩૩

તે રાયણની પુજા કરી, ગિરિ ફરસો ચિહું પાસ ફિરી;
આવી જુહાર્યા ઋષભ જીણંદ, જીન પુજઇ તિહાં કુંમરનિરંદ. ૩૪

---

૧ સરિખો. ૨ જાતિમાં.

નવઇ રત્ન નવ અંગિ ધરઇ, એકઠ ધજા સોવનમય કરઇ;
ચામર છત્ર મોતીનાં સહી, સિરિ ઉપરિ ધરતો ગહગહઈ. ૩૫

કનક રૂપ મણિ થાલહ કરી, માંહિ બહુ મુગતાફલ ભરી;
શ્રીજીન આગલિ મુકઇ સહી, ગીતગાંન કરઇ ઉભો રહી ૩૬

એમ જીન પૂજા કરતો જસઇ, ચારણ એક તિહાં બોલ્યો તસઈ;
એક પુષ્પઇં જીન પૂજઈ જેહ, શિવ પદવી ફલ પાંમઇ તેહ. ૩૭

પર વા ડ્રુ ૧.

એકહ ફુલહ માટિ, દીઇ જિનવર સિવપુરસુહો;
એહી કરે કુસટ બપુ, મોલમ જિનવર તણી. ૩૮

જિન ન જુઈ વિતવાસ, મન જુઇ માનવ તણાં;
ચદનને ચિત ધાર, અડદે કુચી મોકલઇ. ૩૯

અસ્યો દેવ અરિહત, રાગ દ્વેપ નહી રિદઇ;
દાતા તું મહોટો દેવ, ફુલે ફેરો ટાલતો. ૪૦

રૂડો ઋપભ જિણુંદ, રૂઅડો કુંમર નરેસરૂ;
પૂજા કરે બહુ પરિ, પુણ્ય ભવે પરમેસ્વરૂ. ૪૧

એક આદીશ્વર દેવ, દૂજો કુંમર નરેશ્વરૂ;
અવર ન જાણૂં કોય, જઇ જાચું નર તેહ. ૪૨

આજ થકી અંતરાય, કર્મ કઠિણ કડકું થયું;
દીઠઇ નરપતિ દેવ, પુણ્યભાર પ્રગટિઉં સહી. ૪૩

ઢા .

રૂપક–રાગ–આસાઉરી–રાગ–મલાર કડખો.

(સકલ સોરઠો, બંધ છોડો કરી–એ દેશી)

પેખો પ્રગટ પ્રતાપ નર કુંમરનિરંદનો, વયરીઆં માંન તે વેગગાલઇ;
જગત્રજનકઇજીવેજેકુંમરનરભૂપતિ, છોરૂપરિજંતુનઇતું જપાળે. ૪૪

જાગતીયોતિ નર કુંમારભૂપાલની, દાનઝૂઝઇબિહ પખ્ય પરખ્યો;
કરતઆસાન બહુ ચાલ જગિ ચાલતાં, નગરસહુદેશનોલોકહરખ્યો-પે. ૪૫

કવિ સહુ ભણઇ દેવમુનિ પશુગણઇ, અવરનરજોયતાં નજરિનાવઇ;
ઝીલીઆ ગંગજળ વાવિ સર દેષતાં, તેણીઆહતતે કિમઆવઈ-પે. ૪૬

હંસમનિહરખીઆ માનમુખદેખતઇ, સૂર સંગ્રામિ દેખિ રાચ્યઇ;
કવિકવિહરખિઉ કુંમરનૃપ ભેટતઈ, અવરપુરૂપાજઈકુંણયાચ્યઈ-પે. ૪૭

દુહા.

કુમરનિરંદ તુ કેસરી, જાણી યાચ્યો દેવ;
સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિહાલ્યું હેવ. ૪૮

તું દીપક તું દિનમણી, તુ સાયર તું વીર;
કલ્પદ્રુમ જાણી કરી, કિમ જાચ્યુંજ કરીર. ૪૯

કવિત્ત.

મિલઇ જો ગગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજઇ;
મિલઇ મિત્ર અતિ ઉચ્ચં, નીચ સગ કાં કીજઇ;
મિલઇ અશ્વ પાખર્યો, તો પાય કુણ પાલો દોડઇ;
મિલઇ સાલૂચીર, તો અગિ કુંણ ખાસર ઉઢઈ;
મિલઇ છાયા કલ્પદ્રુમ, લીંબ તલઇ સાહાનઈ જઇઇ;
સુ કવિ કહઇ નર કોય, મદીર છોડી કો મઢીઇ રહઈ. ૫૦

મલે સરોવર નીરતો કૂપ, ભરણ કોણ જાઇ;
જો મલે સાલિહ દાલિ તો, કુણ કોદરા ખાઈ.
જો મળે કુમરનરિંદ તો, અવરકોણ જઇ મગ્ગઇ;
જો મલે જિન અરિહંત તો, કોણ અવર પાય લગ્ગઇ.
જો મલે પંડિત જાણ તો, મૂરખકી સંગ કો કરઇ;
ભેટા કુમરનરિંદ તો, મૂરખ તે મગ્ગણ કરઈ. ૫૧

દૂહા.

ફરે પુરૂપ પર મંદિરે, ભૂપ ન ભેટયો જ્યાહાં;
કુમરનિરંદ ભેટયા પછી, હસ્ત ન ઓડયો કયાહાં. ૫૨

ચઉપઇ.

અસ્યાં વચન સુણિ લોલઇજસઇ, નવ લખ ટકા દીધા તસઇ;
ચારણુહરખીકહઈ સુણિનરનાથ, મઇં આપ્યો તુઝ જમણો હાથ. ૫૩
અસું કહીનઇ ચારણ જાય, માલા ઉગટણ અવસરિ થાય;
વિચવિધ પુરૂપમલીઆ તેણીવાર, [1]વાગભટ બોલ્યો [2]જયકાર ૫૪
ચ્યાર લાખ સોવન દીઉ સહી, અષ્ટલખ રાજા રહ્યો કહી;
વાગભટ આપુ કહઈ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્લોલ. ૫૫
બિઇ કરજોડિ બોલઇ ઇસ, સોવન લાખ દીઉં બત્રીસ;
શ્રાવક એક ભાંખે કર જોડિ, દિઉં સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬
રાજાઈ તે તેડયો સહી, મુખ જોઉ હઇડઈ ગહઇગહી,
મહુઆનો વાસી કહઇવાય, હાસ પિતા ધારૂ માતાય. ૫૭
તેહનો પુત્ર જગડૂશા એહ, જેહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ;
તેહનઇ માલા દીધી ત્યાહ, તેણે ઘાલિ માતા ગલિં માંહિ. ૫૮
જનની સમ નહિં તીરથકોઇ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલઈ જોઈ;
જેણઇ માંની પોતાનઇ માંય, સકલ તીર્થ ઘરિ બઈઠાં થાય. ૫૯
જેણી માતાઇ ઉદરિ ધર્યો, મલમૂત્ર ધોઇ ચોખો કર્યો;
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસકલ કિંમઇ ન થાય. ૬૦
સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, ખવિ ધરી કરઈ તીરથ સોય;
ઇંદ્રિમાલ પહઇરિવઈ માય, ગુણ ઉસકલ કિમઇ ન થાય. ૬૧

---

૧ તિહાં સહી ૨ ગહગહી.

પગ ધોઇને પાણી પીઈં, અમૃત કવલમાતાના મુખિં દીઈં,
દેવ ચીવર પહઇરાવઇ જોય, ગુણ ઉસંકલ તુહે ન હોઇ. ૬૨

તે ઇ કારણિ સાજગડૂ જેહ, માલા હાથ કરઇ નર તેહ;
મોટું તીરથ જાણી ત્યાહ, માલાધરી માતા ગલામાંહિ. ૬૩

રત્ન એક દીધું ગહઇગહી, સવાકોડિ તસ મૂલજ સહી,
તે દેખી નૃપ હરખ્યો બહુ, એ પુણ્ય હેમસૂરિદજ સહુ. ૬૪

અસું કહી નૃપ લાગો પાય, તું ગુરૂ પામ્યો પુણ્ય પસાય;
શ્રીસેત્રુંજો સુધો શ્રેય, શ્રીગુરૂ પુણ્યઇ પામ્યો એહ. ૬૫

જૈનધર્મ વિણ પૃથ્વીરાય, તેહથી ન સરઈ એકુ કાજ;
અરિહંત વિના અલુણું ઘણું, સું કીજઇ ચક્રવૃત્તિપણું. ૬૬

ઢાલ.

દેખો સુહડા પુણ્ય વિચારી–એ દેશી–રાગ શ્રીરાગ.

ચક્રીકુલ નહિઅ અભોગ, સરજી સીદ સુર સયોગ;
શેઠ સેનાપતિ સચી અનુમાન, જૈનધર્મ વિણન ભજતાં ભોગ–ચ. ૬૭

ન ભજાં ભોગ ભૂપતિ કુલ કેરો, ખિત્રી કુલ તણી નહી ખાંતી;
દાસપણું દેજે ઘર જૈનાં, વરિ બઇસારી નીચેરી પાંતી–ચ. ૬૮

દેવ તણું કુલ ન ગમઇ દીઠુંઇ, ચતુરપણું તે કિસુંઅ કરેવ;
દરિદ્રપણુંઇનવિ દેખઈ દુખીઆ, જે જન પામ્યો જીનવર દેવ–ચ. ૬૯

ઈંદ્રતણી કો આપઇ પદવી, [૧]મણિમયલા [૨]પાંમઈ ધનકોડિ;
રાય કહઇ કો ઋદ્ધિ મ રાચો, જૈન ધર્મ વિણ મોટિ ખોડિ–ચ, ૭૦

દૂ હા.

અભોગ નહી ચક્રી તણો, પાંમ્યો અનંતી વાર,
જૈન ધર્મ પામ્યા વલી, ધન તે સહુ અવતાર. ૭૧

---

૧ મેહેલા ૨ વિદ્યા.

પદ્ય.

અસ્યાં વચન રાજાના સુંણી, બોલ્યો સકલ મુનિનો ધણી;
ધન ધન રે તું કુંમરનિરદ, ભાવિં પૂજ્ય ઋષભ જીણંદ. ૭૨
ધન્ય કુલ તિહુયણપાલહતણું, જે તું પાંમ્યો જૈનહ પણું;
એમ પ્રસંસી પ્રણમેં ગુરૂ નરનાથ, કુમારપાલ સિરે દીધો હાથ. ૭૩
પ્રેમઈ કરી કર ઠવીઉ જસઈ, ચારણ એક તિહાં બોલ્યો તસઈ;
સાંભલિ ! કહું પૃથવીના નાથ, જગમાં એ અસભવ વાત ૭૪

દૂ ૧.

મેઘ રૂપ કાલું ધરી, દીઇતો ઉજલ નીર;
પસુ ગાય તૃણાં ચરઇ, આપઇ અમૃત ખીર. ૭૫
કસ્તુરી કાલી હસી, ઊપની માંઠઈ ઠાંમિ,
અસંભવ એહેપરિમલબહુ, આવઈ [1]ઘ્રણાને કામિ. ૭૬
મુત્તાહલ જો જઇ વસ્યું, કુંજર તણે કપાલિ;
નર નારી નરપતિ ખુસી, તેહનુ રૂપ નિહાલિ ૭૭
જલ ઉપજે [2]જલ તાંતૂઓ, વલગઈ કુંજર પાય;
વારણ વહી તિહાં નવિ સકઇ, એહ અસભવ થાય. ૭૮
તિમ મુનિહેમસૂરિંદ ગુરૂ, જેહ નમાવ્યા પાય;
એહ અસંભવ મુઝ સહી, તિહાં ગતિ ચી થાય. ૭૯
હેમ ? તુહ્મારા કર નમું, જીહાં અનંતિ ઋદ્ધિ;
જેહ ચપ્યા હેઠઈ મુહિં, તિહાં ઉપરે સિદ્ધ. ૮૦
ગુણ અનંત ગુરૂ હેમ તણા, મુઝ મુખિ રસના એક;
વિવિધ વસ્ત પ્રીસ્યા વિના, શોભઈ નહી વિવેક. ૮૧

---

૧ બહુ. ૨ જીવ.

સર્ગ મૃત્યુ પાતાલમા, દેસ વિદેસહ માંહિં;
હેમ સૂરિ સરિખા [1]જતિ, જગહ નહી દીસઇ કયાંહિં. ૮૨
જે નિકલંક શીલઇ ભલો, ગુણ અંગે કઇ કોડિ;
અવર પુરૂષ જોયા ઘણા, દીસે અકેકિ ખોડિ. ૮૩
ખોડિ વિના નર કો નહી, આણું તુહ્મ ધુરાય;
પૂર્વ પુરૂષ દેખ્યા બહુ, દોષ અછેં તે માંહિં. ૮૪

ઉપઇ

સુકરાચાર્ય સુરગુરૂ જેહ, પણિ આંખિ નર કાંણો તેહ,
ભાનુ ઘસાણો ગલ્યો મયંક, હેમ તુહ્માંઠ કિમ હુઈ રંક. ૮૫
બભ અપૂજ બંધ્યો બલિરાજ, અર્જુન વહ્‌દલ્લ રૂપિં થાય;
મેરઅદાતા ઈંદ્ર અજાણ, અરણક વાગા કંદર્પ બાણ. ૮૬
સાયર મથાણો કાલો હરિ, મસ્તગિ ફાડિ મરઇ કેશરી;
રાવણ બલીઉ ન રહ્યો ઘડઈ, સેષ સુવિષ તું વિહુનઈ નડઇ. ૮૭
અઘડ રાહ વલી વિકલ ઇસ, ચંદ્રરૂદ્રનઈ ઝાઝી રીસ;
બ્રહ્મકુમાર તે ભાજઇ વડઇ, તે ન કરૂં મુનિ હેમજ ઘડઇ. ૮૮
રહનેમઇ કરી કૂડી વાત, લોભી ભરતેં ન લહ્યો ભ્રાત;
લોભી [2]કપટ આષાઢ આહાર, આદ્રકુમાર માંડિ વ્યાપાર. ૮૯
કાલીનાગણિ નથાણું સહી, પાંડવ પ્રગટયા છાના સહી;
દિસાનભદ્રનેં સબલુ માંન, પ્રસનચંદ્ર કીઉ મયલું ધ્યાન. ૯૦
નંદિખેણ નિઆણુ કરઇ, કુંડરીક સંયમથી ફિરઇ,
ધનો પચાર્યો સંયમ વરઈ, તહારી તોડિતો કો નવિ કરઇ. ૯૧
સનતકુમારનેં અંગિ રોગ, સેલગ સૂરિ મુનિ મુંકયો યોગ;
નંદિષેણ નહી તાહરી જોડિ, વ્રત ખડયો એ મોટી ખોડિ. ૯૨

---

૧ મુનિ ૨ આષાઢોસહે કપટે આહાર

બાહુબલી વિંટયો વેલડી, કયવનો રહ્યો પરઘરિ પડી,
ઢંઢણ ન લહઇ વ છિઓ આહાર, ગયસુકુમાલ સિરિં અંગાર. ૯૩
સુરમુખ ઉનો બાલઇ સહુ, નલરાજા કુવસની બહુ;
ભીમ ભલો રસોઇ કરી, હરિચંદઈ જલગાગરી ભરી. ૯૪
ગજહઇંઈ નવિ આવ્યો મૂલિ, જે નિજ મસ્તગિ ઘાલઈ ધૂલિ;
ચમરેંદો ભાગો તે ફરૂ, હેમ સમોવડિ કેહીપરિ કરૂ. ૯૫

દુહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણઇ પ્રતિ બોધ્યો રાય,
જલચર થલચર જીવના, તઈ કીધી રક્ષાય. ૯૬
પખી નઇ પ્રભવઇ નહી, જેહનઇ મસ્તગિ હેમ;
ચારણ કહઈ તુહ્મ દર્શણઈ, મુઝનેં હુઓ પ્રેમ. ૯૭
દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉસ્સુ દેહી વાંન,
હેમ સૂરિ મુખ દેખતાં, પાંમ્યો નવઈ નિધાન. ૯૮
ચારણ વચન નૃપ સાંભલી, હરખ્યો હઇડામાંહિં;
હેમસૂરિ કરી લુંછણુ, નવ લખ દીધા ત્યાંહિ. ૯૯

ઢાલ ંદ્રા લાની.

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કૂંમરનિરંદો;
તરૂઅર ચીર પહઇરાવીઆરે, હઇડઇ અતિ આણંદો;
હઇડઇ અતિ આણંદો સુજાણું, ઠાંમિ ઠાંમિ મુકઈ સોવન નાણું,
પુષ્પ ઉછાલેં ભાવના ભાવેં, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રઈ વાવઈ,
જી ઋષભજીજીરે. ૧૦૦
ગિરિ ઉપરિ સંઘવી ચઢયોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાંહો;
હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પામવા કયાં હો.

એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણેં હરખઈ હુ ડુંગર નમ્યુ,
તીર્થં ગામ નગર તે સારો, જીહાં,(મહા) પુરૂપતણો વિવહારો,
જી ઋષભ જીજીરે. ૧

શેત્રુંજાનું ટુંક પાંચસુરે, નામિ ગઢ ગિરનારો;
કુમારપાલ સંઘ સંચર્યોરે, સાથિ બહુ નર નારો;
સાથિ બહુ નર નારિસુ કહીઇ, ગામિં ગામિ જીન પૂજતાં જાઇઇ;
શ્રી ગિરિનારિ સંગિ આવઇ, થાલ ભરીજ મોતી વધાવઇ;
જી ઋષભ જીજીરે. ૨

ગિરિ ઉપરિ સંઘવી ચઢયોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાહો;
હેમાચારજ નૃપ તણારે, એ પદ પાંમવા કયાહો;
એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચુ, તેણઇ હરખઇ ડુંગર નાચું;
તીર્થં ગામ નગર તે સારો, જીહાં મહા પુરૂપ તણો વિવહારો;
જી ઋષભ જીજીરે. ૩

અસું વચન ગુરનું સુણીરે, ચઢીઓ કુંમરનરિંદો;
ત્રિણિ પ્રદક્ષિણા દેઈ કરીરે, જૂહાર્યા નેમ જીણંદો,
જૂહાર્યા નેમજીણંદ સુસિધ્ધો, ચંદન પુષ્પ લેઇ પૂજ કીધો,
અગરધૂપ નઇ આરતી સારી, જીન પૂજા કરે નર (ને) નારી,
જી ઋષભ જીજીરે. ૪

દૂહા.

નરનારી પૂજા કરઇ, હરખેં કુમરનરિંદ;
નૃપ ઉલટ દેખી કરી, ભાખઇ હેમસુરિંદ. ૫

ચઉપઇ.

શ્રીગુરવચન અસુ તિહાં બકયું, તેણઇ મયંકસિરિ નામજ લખ્યું;
તેણઇ પૃથવી પવિત્રજ કરી, તેહનઈ પાય નમઇ તે હરિ. ૬

વસુધાતું મંડણ તે સહી, ખરી સંપદા તેહની કહી;
જગમાં જીવ્યા તે પરિમાણ, સંધપતિ તિલક ધરાવે જાણ. ૭
શ્રી સેત્રુંજય જૂહારે પૂણ્ય, તે તુ શ્રીગિરિનારઈ માનિ;
પંચમ ટુંક સેત્રુંજાનું સાર, પંચમ ગતિ આપઇ ગિરિનારિ. ૮
પેહેલે આરે ગિરિ કૈલાસ, બીજઇ ઉજ્જયંત નામ પ્રકાસ;
ત્રીજે રૈવત નામ વિચાર, ચોથે સરણ પંચમ ગિરનાર. ૯
છઠઇ આરઈ સુંણિ અભિરાંમ, નંદભદ્ર ગિરિ હોસ્યે નાંમ;
એ ગિરિ વર્ણવ હિવ કેતો કરૂં, કેહીપરિ સાયર ભૂજાઇ તરૂં; ૧૦
અસ્યાંવચન નિજગુરૂના સુણિ, બોલ્યો તવ પૃથવીનો ધણી;
સ્વાંમી પ્રતિમા વજ્રહ દેહ, [1]કવણ પુરૂષઈ ભરાવી એહ. ૧૧
ગુરૂકહઇઅતીત ચઉવીસીજસેં, સાગર તીર્થંકર ત્રીજો તસેં;
ઉજેણી નરવાહન રાય, સમોસર્યા સાગર તેણઈ ઠાય. ૧૨
રાજા વંદન આવ્યો જસેં, બાર પરખદા બેઠી તસેં;
સભા કેવલી [2]જાંણી જાંમ, કરજોડી નૃપ બોલ્યો તાંમ. ૧૩
સ્વામી કેવલ કહીઇ હસઇં, સાગર [3]જીણેસર બોલ્યા તસેં;
બાવીસમો શ્રીજીનવર નેમ, તુઝ પંચમગતિ હોસઇ એમ. ૧૪
શખ્ખરદેશના જીનની સુંણી, લહી વેદના ચિહુંગતિ તણી;
અતિવયરાગઈ પૂર્યો રાય, સંયમ લેઇ સુરલોકિં જાય. ૧૫
બ્રહ્મદેવલોકિ ઈંદ્રજ થયો, જીહાં સાગરદસ આઉખો;
પૂરવ પુણ્ય સંભારી કરી, શ્રીજીન વચન હઇઆમાંહિં ધરી. ૧૬
વજ્ર રત્ન તિહાં આંણી કરી, નેમનાથની પ્રતિમા ભરી;
નિજ દેહરાસર તે પણિ ધરી, નિત પૂજઇ આલસ પરિહરી. ૧૭
ઘણો કાલ તિહાં એણીપરિ જાય, ઈંદ્રિ આઉખું પૂરૂં થાય;
તિહારઈ નિજમનિં કર્યો વિચાર, જગમાં મોટો ગિરિ ગિરિનારિ. ૧૮

૧ કોણે. ૨ જોઇ. ૩ જીણવર.

ત્રિણિ કલ્યાણક જીનના હસઈ, દીક્ષા કેવલ મુગતિ જસઈ;
એહવું દેવ વિચારી કરી, ગિરિ ઉપરિ આવ્યો પરવરી. ૧૯
ભોમિ માંહિં પ્રાસાદ અપાર, ત્રિણિ ગભારા કીધા સાર;
રૂપાતણુ તે દેહર કરઈ, ત્રિણિ પ્રતિમા તેણઇથાંનકિ ધરઈ. ૨૦
એક બિંબ રત્નમય કર્યું, બીજુ બિબ તિહાં મણિમય ધર્યું;
ત્રીજું બિબ સોવનમય સાર, કરઇ થાપના સુર તેણીવાર. ૨૧
એક તિહાં કંચણુ મલાંણું કરે, વજ્ર બિબ તે માંહિં ધરઈ,
પૂજી પ્રણુમી વલીઉ હવઇ, આયુ પુહુચઈ સુર તિહાં ચવઈ. ૨૨
બહુ સંસારમાંહિં તે ભમ્યો, સુખભરિ કાલ ઘણો નીગમ્યો;
નેમ તીર્થંકર પ્રગટ થાય, તિહારઇ તે હુઉ પૃથવીરાય. ૨૩
પલ્લી મહાપલ્લી જે દેસ, સીતસાર નગરીજ નિવેસ;
પુણ્યસાર નૃપ એહવેં નામિ, નેમનાથ આવ્યા તેણઇ ઠાંમિ. ૨૪
પુણ્યસાર નૃપ વંદન ગયો, બિ કરજોડી ઉભો રહ્યો;
દેશના જીનની સુણી, શ્રાવક થયો મિથ્યા અવગુણી ૨૫
નેમઈં તિહાં પૂર્વભવ કહ્યો, તવ રાજા ગિરિનારિં ગયો;
બહુપરિ જીનની પૂજા કરી, નૃપ આવ્યો નગરીમાં ફિરી. ૨૬
પૂર્વ ભવ દુખ કાંને સુણી, સુતનઇ કીધો નગરી ધણી;
દીક્ષા બહુ મડાણઇ વરી, મુગતિ ગયો મલ ખેર કરી. ૨૭
પૂણ્યસાર [1]નૃપ મુગતિ જાય, લેપ બિબ એક તિહાં મડાઇ;
નેમતણું નિર્વાણુજ થાય, નવસેનવ વરસ ઉપરિં જાય. ૨૮
તિહારઇ કાસ્મેર દેસહ થકો, રત્ન નાંમ શ્રાવક ઉલખ્યો;
યાત્રા કરવા આવ્યો ત્યાંહ, નેમનાથ જીન બઇઠા જ્યાંહ. ૨૯
હરખી બહુજલ કરઇ પખાલ, લેપ બિંબ તિહાં [2]થયું વિસરાલ;
ખિણુ ખેદ હુઓ મનમાંહિં, સાઠ ઉપવાસ કરેં તેણઇ ઠાહિં. ૩૦

૧ જબ. ૨ હતું.

પ્રતિગ અંબિકા તિહારઇ થઇ, ગુહ્ય વાત શ્રાવકનઈં કહી;
કંચન મલાંણમાંહિં પ્રતિમાય, તે બઇસારઇ તેણઈં ઠાય. ૩૧

દેવી વચને શ્રાવક રત્ન, વજ્ર બિંબ માંડયું કરી જત્ન;
એ પ્રતિમાનો મહિમા બહુ, તે ત્રિહું ભુવને જાંણઇ સહુ. ૩૨

દૂહા.

ત્રિહુંભુવને ગુણ વિસ્તર્યા, નેમનાથ ગુણવંત;
પૂજઇ શિવસુખ પાંમીઇં, પેખ્યઇં સુખ અનંત. ૩૩

શાસનમાંહિં એ કહું, અન્ય શાસ્ત્રઇ એ વાત;
કૃષ્ણ બલિ તો જીવીઉં, આરાધી નેમનાથ. ૩૪

ઢાલ.

રીષીનું વૈયાવચ કરે એ–દેસી–રાગ ધનાશ્રી.

અસુંઅ સુંણી નૃપ હરખીઉએ, પૂજીઆ નેમ જીણંદ તો;
રંગિ હું ભણુંએ.

ઇંદ્રમાલા લેઇ ઉગટઇ એ, મનિ ધરિ અતિહિ આણંદ તો–રં.
જગડૂસાહ તે માલા લીઇએ, દેઈ નૃપ કોડિ સવાય તો–રં.
કુમરનરિંદ ઇમ કહઇ એ, ધન ધન હો તુઝ માય તો–રં. ૩૫

ચામર છત્ર ધજ તોરણ એ, કમકમય કરઇં નૃપ આપતો–રં.
શ્રીજીન ભગતિ ભાવિ કરીએ, ધોઇઆ પૂરવ પાપ તો–રં. ૩૬

ગજરથ અશ્વ આપ્યા ઘણાએ, બીજી કનકની કોડિ તો–રં.
સકલ પાજ ભાગા ભણી એ, કરે ત્યાહ પત્થર જોડિ તો–ર. ૩૭

શ્રી સંઘ ભગતિ કીધી ઘણીએ, આપીઆ ભૂપણ ચીર તો–રં.
શ્રીગુરૂ પાઉલઈં જઇ નમ્યોએ, નિર્મલ કીધ સરીર તો–ર. ૩૮

યાત્રા કરી નૃપ સંચર્યો એ, ચાલીઉ ચઉલક રાય તો–રં.
પાટણિ દેવકઇ આવીઉ એ, શ્રીચદ્ર પ્રભુ તસ હાય તો–રં. ૩૯

પૂજી પ્રણમી નૃપ લીધ એ, હાથમાં તે ઇંદ્રમાલ તો-રં.
રત્ન દીધું સવાકોડિનુ એ, જગડુલીઇ(માલ) તતકાલ તો-રં. ૪૦
અચરિજ પેખિ નૃપ તિહાં એ, પૂછીઉં જગડૂ તાંમ તો-રં.
સાંમાન વાંણીઓ તું સહી એ, તુઝ કિમ એવડા દામ તો-રં. ૪૧
જગડુ કહઈ સુણી રાજીયા એ, પ્રાગવસી હંસરાજ તો-રં.
રત્ન પાંચ હતાં તે કહઇ એ, ત્રિણ તે પુણ્યનઇ કાજ તો-રં. ૪૨
સંઘતો સંચ તસ નવિ મલ્યોએ, રત્ન દીઆં મુઝ તાત તો-રં.
ત્રિણિ ખરચ્યાં પુણ્ય કારણિએ, યુગલ રહ્યા મુઝ હાથ તો-રં. ૪૩
રત્ન અમૂલક બિં ભલાંએ, જે મુઝ વિણુજનઇ કાજ તો-રં.
તે લીઉં હુ તુહ્મ રીપીઉ એ, નવનિધિ તાહરઇ નાંમ તો-રં. ૪૪
જગત્ર ભૂષણુ નૃપ લહી એ, મુકિઆ રત્ન બિ હાથિ તો-રં.
કુંમરનિરંદહ ત્યાહાં નમીએ, અઢી કોડિ આપી હાથ તો-રં. ૪૫

દૂહા.

અઢી કોડિ આપી રોકડા, બહુજ પ્રસંસ્યો ત્યાંહ;
તીરથયાત્રા સુપરિં કરી, આવ્યા પાટણુ માંહિં. ૪૬

પઈ.

પાટણુમાંહિં નૃપઆવ્યો જસઈ, નગર ભલુ સિણુગાર્યું તસઈ;
રચના ગઢ દરવાજઈ ઘણી, ઉપમ નગરી લંકા તણી ૪૭
ધજ તોરણુ બાંધ્યા વિશાલ, બાંધ્યા કનક તણાં બહુ થાલ;
ઉપરિ વાજે ભુંગલ ભેર, સિણુગારી સુંદર હટસેણુ. ૪૮
ગાજઇ ગયવર બહુઅ સલાંણુ, વાજેં ઢોલ ગડગડઇઅ નિશાણુ;
બહુ આડંબર આવઈ રાય, મંત્રી મહઇતા સાહમા જાય ૪૯
મુંકી ભેટિ નમાવઇ સીસ, પુરજન લોક દિઇ આસીસ;
ધન ઉચ્છલઇ આવઈરાય, નારી જોવા આવિ થાય. ૫૦

ધસી નારી ચૂકઇ સિંણગાર, કાંને કાજલ પાએ હાર;
ગલઈ ઝાલી કંચૂક કરિ ગ્રહ્યો, કેતી હાથ આરિસો [1]ગ્રહ્યો. ૫૧
કેતી કટિથી [2]ગયો સાડલો, નાક ઉપરિ કીધો ચાંદલો;
કેતી બાલ ત્રછોડઇ ધસેં, નૃપ નઇ જોવા [3]મન ઉલસઈ. ૫૨
કેતી કંચૂક પહરિ સરીર, પણિ નહીં હેઠે ચરણાચીર;
કેતી કરિ ઝાલ્યું પહઈરણું, કેતી મુંકઈ તિહાં રાંધણું. ૫૩
એક નારિ ઉઠી સમકાલિ, કહઇડિ ધાલ્યું પરનું બાલ;
એક નારી નરનઇ પ્રીસતી, દોડી તે અધવચિં મુંકતિ. ૫૪
ઇંમ નારી નૃપ જોવા કામિ, મિલી પ્રમદા ઠામો ઠામિ;
અનેક પુરૂપ મિલ્યા વૃદ્ધ બાલ, આવ્યા કુંમરનરિંદ ભૂપાલ. ૫૫
પઇઠો સ્વામિ નગર મઝારિ, મોતિ વંધાવઇ નરનઈ નારી;
નૃપ જૂઈ ચિહુ પાસે ફિરી, સતોષે શુભ વચનેં કરી. ૫૬
મહોત દીઇ બહુ પ્રજા તણુંઇ, બઇસો બઇસો નૃપ મુખિ ભણઈ;
એણીપરિ કુંમરનિરંદહ જીહાં, આવી બઇઠો પાટણમાંહિં. ૫૭

।.

પાટણમાંહિ નપ આવીયો, હુઓ તે જયજયકાર,
અનુક્રમિં તિહા આવીઆં, અષ્ટાન્હિક દિનસાર. ૫૮

પઈ

સાર દિવસ તિહાં આવ્યા જસેં, અઠાઇ મહોત્સવ કરતાં તસેં;
ઉત્તરાધ્યનની વૃત્તિ કહઈ, ગિ યાત્રા તે શાસ્વત લહઈ ૫૯
ચૈત્ર માસ અષ્ટમ દિન કહ્યા, આઠ દિવસ અસોમાં લહ્યા;
એણે દિવસે સુરશ્રેય આદરઈ, નદીસર સુર મહોત્સવ કરઈ. ૬૦

---

૧ રહ્યો. ૨ વિટ્યો. ૩ અતિ.

કુંમારપાલ તિહુયણપ્રાસાદ, આવ્યો ત્રંબગડંતે નાદિ;
બિહુંતરિ સામંત પુંઠિ સહી, સંઘ સહિત નૃપ આવ્યો વહિ. ૬૧

જીન પુજઇ આલસ પરીહરઈ, સતર ભેદ જીન પુજા કરઇ;
અગર ધૂપ ચંદન આભર્ણ, પુષ્પ ચઢાવ્યાં પંચઈ વર્ણ. ૬૨

નાચઇ વાઈ ગાઇ ગીત, શ્રાવક કુલની રાખઇ રીત;
ઉત્સવ મહોત્સવ કરતો રાય, એણિપરિં આઠ દિવસને જાય. ૬૩

જીન પુજા નૃપ સુકૃત ભરઇ, કનકતણો રથ મોટો કરઇ,
ધજ તોરણ ને ચામર છત્ર, કનક કલસ તિહાં કર્યા પવિત્ર ૬૪

ત્રેવિસમો જીન ત્રિભુવનધણી, પ્રતિમા થાપિ પાસહતણી;
ચૈત્ર સૂદિ અષ્ટમદિન જસઈ, પુહુર પાછિલો થાઈ તસઇ. ૬૫.

વાજીત્ર કોડિ સંધાતિ વલી, સંઘ સકલ નૃપ મંત્રી મિલી;
પુષ્પ વૃષ્ટિ કરતા નરનારિ, ગજરથ આવઇ નૃપ દરબારિ ૬૬

નૃપ પુજઇ હઈઈ હરખ ધરે, શ્રીજીન આગલિં નાટિક કરે;
વાંહણુઈ સીંહ દૂઆરઈ જાય, મંડપતલિ ગજરથ થિર થાય. ૬૭

તિહાં નૃપ પુજઇ પાસ જીણંદ, આરતી ઉતારઇ કૂંમરનિરંદ;
તિહાંથી રથ તે ચાલ્યો જાય, નાચઈ નારી ગંધર્વ ગાય. ૬૮

ચોહોટઈ ચોહોટઈ મંડપજીહાં, રથ ઉભો રાખઇ ખણ તિહાં,
કોડિ પુરૂષસુ રથ પરવર્યો, નગર ચઉરાસી ચોહોટઇ ફિર્યો ૬૯

ચોહોટઇ ભૂમિ કરિજ પવિત્ર, હાટઈ લિખીઆ સુંદર ચિત્ર,
ધજ તોરણ તિહાં બાંધ્યા સહી, ઇંદ્રપુરીની ઉપમ કહી. ૭૦

અસૂં નગર સિણગાર્યું જીહાં, ગજરથ યાત્રા થાઇ તિહાં;
ઈંમ જીન મહોત્સવ કરતા રાય, પુણ્ય કરંતાં દાડા જાય. ૭૧

ત્રિણિ યાત્રા શાસ્વતી કહી, અષ્ટાહિક રથયાત્રા સહી;
તીર્થયાત્રા (ત્રીજી) કહીઇ જેહ, કૂમારપાલઈ કીધી તેહ. ૭૨

દુહા.

સકલ કામ કુંમાર કર્યાં, રાખ્યું જગમાં નામ
નીત સેવા કરઇ ગુરૂતણી, મુખિ બોલઇ[1] ગુણગ્રામ. ૭૩
ગુણ ગાય નિજ ગુરૂતણા સુણઈ વખાણુજ સાર;
વીરચરિત્ર તિહાં વાંચતાં આવ્યો એહ અધિકાર. ૭૪

ઢાલ.

રાગ આશાઉરી—રાગ સિંધવો

અધિકાર એહતણોઅ જોય, તિહાં બોલઇ જીનવર વીર સોય;
તિહાં[2] પુછઇ અભયકુંમારસાર, સ્વાંમીકહોપ્રતિમાતણોઅ વિચાર. ૭૫
શ્રીજીવીત સ્વાંમીનું બિંબ જેહ, કેતોક કાલ પૂજાસઇ તેહ;
જીનવીર કહઇ સુણિ કહુંઅ જેહ, ઘણો કાલવલી પૂજાંપાંમઇતેહ. ૭૬
આગલિં હોસઈ કુંમારપાલ, તે પ્રતિમા પૂજસ્યઇ ત્રિણ કાલ;
અસું વચન કહે મુનિહેમરાય, નૃપ કુંમરનરિંદહ ખુસીઅ થાય. ૭૭

દુહા.

ખુશી થયો બહુ નરપતિ, વીરઇં કીધી સાર;
નિજ[3] જીહ્વાંઇં હુ ચઢયો, સફલ થયો અવતાર. ૭૮

ઉપ .

સફલ થયો માહરો અવતાર, વીરઇં કીધી માહરી સાર;
રસનાઈ ચઢીઓ મુઝ નાંમ, તો સહી સઘલાં સીધાં કાંમ. ૭૯
તવ હરખી બોલ્યો નૃપ તિહાં, સ્વામી કહું જીન પ્રતિમા કીહાં;
ગુરૂ કહઈ વીભાપાટણ જસઈ, જીવીત સ્વાંમીની મૂરતિ તસઈ. ૮૦

---

૧ મુનિવર ૨ નર ૩ શ્રીજીનજીહ્વાંઇ.

ગાંમ ઠાંમિ થિતિ પૂછી કરી, ભૂપઇ તિહાં પ્રતિમા ઉધ્ધરી;
બહુપરિ પૂજા કીધી ઘણી, આવ્યા સ્વાંમી પાટણ ભણી. ૮૧
વાજીત્ર કોડિ વજાડયાં ત્યાંહ, આંણી પ્રતિમા પાટણ માંહિ;
નિજઘરિ રત્ન દેહરાસર કરી, જીવીત સ્વાંમીપ્રતિમાતિહાં ધરી. ૮૨
બાર હજાર ભલાં જે ગામ, તેહનો જે વલી આવઇ દાંમ;
તે જીનપૂજા કામિં સહી, તે ધન બીજઈ થાનકિં નહી. ૮૩
ચીવર ચોખાં અંગિઇ ધરી, ભૂપણ ફૂલઇં શોભા કરી;
કેસર ચંદન અગર સુધૂપ, શ્રેણિકપરિં જીન પૂજઇ ભૂપ. ૮૪
જીન દેખી હરખઇ બહુભાતિં, રત્ન ચઢીઉં દારિદ્રી હાથિં;
બુડતાં જીમ જડીઉં વહાણ, કિમ આનંદ લહઇ તસ પ્રાંણ. ૮૫
જીમ લૂંકયો લહઇ અમૃતકુંડ, ભૂખ્યાં ભોજન ખીરહ ખંડ;
તિમ પ્રતિમા દેખી ઉલસઈ, જીન મૂરતિ જીન સરીખી વસઇં. ૮૬
નિત ઉઠી નૃપ પૂજા કરઈ, શ્રીજીન ધ્યાંન હઇઆમાં ધરઈ;
પાંચ નમુત્થાણ નરપતિ[1] કહી, દિનપ્રતિ જીન વંદઇ સહી. ૮૭
બિહુતરિ સામંત રાજા વલી, વડ વિવહારી સાથિં મિલી;
હસ્તી ખંધિઇં બઇસી રાય, નિતિ ત્રિહુયણ પ્રાસાદિં જાય. ૮૮
ઘરિ આવી જીનપૂજા કરઈ, નિવેદથાલ લેઇ આગલિ ધરઇં,
સાંઝ સમય જીન પૂજઈ સહી, દીપધૂપ કરતો ગહઇ ગહી ૮૯
એક દિવસ નૃપ કુંમર નરિંદ, પૂજેવા શ્રીવીરજીણંદ;
વણ વાયર્યું પટોલું જેહ, કુમારપાલઇ માગ્યુ તેહ. ૯૦
વેગઈં સેવક બોલ્યો તહીં, પટકૂલ[2]અહિં અબોગતનહીં,
બંબેરા નગરીનો રાય, પહઇરીપટકૂલ ચિહુંદસિં જાય. ૯૧
કુંમારપાલ પૂજાનંઇ કામિ, દૂત મોકલ્યો તેણેં ગામિ;
ભલી ભેટિ દીધી તસ હાથિં, કાગલ લેખ લીખ્યો બહુ ભાંતિ. ૯૨

---

૧ ભૂપતિ ૨ પટોલુ.

દૂતઈં જઈ વિનવીઓ રાય, બિઇ કરજોડિ લાગો પાય;
કુમારપાલ મોટો અદભુત, સ્વાંમી હું તસકેરો દૂત. ૯૩
તેણઈ ઇંહા જીનપૂજાને કાંમિં, મુઝ મોકલીઓ એણઈ ઠાંમિ;
આલો પટોલું અણુવાવર્યું, વિવિધ ભાતિ નઇ હીરઈં ભર્યું. ૯૪
તવ નરપતિ નર બોલ્યો તાંહ, જે અરથી તે આવે આંહ;
તઈં ફેરવીઉ કવણ વિશેષ, તુઝ પટકૂલ ન આપું એક. ૯૫
જા તું મારગિ તાહરઇ વલો, મુખ લેઇ શું ઉભો રહ્યો;
માનભ્રષ્ટ કરી કાઢિઉ જસઇં, હીતકારણિં કવિ બોલ્યો તસઇં. ૯૬
દાંણી ડાંગીઓ માગણ ચાડ, સારથી નઇ દૂહવઇ તે ધાડ;
દરવાની રાજાનો દાસ, દૂહવી ગુણ નવિ કહીઉ તાસ. ૯૭
હાકયો હડસેલ્યો જે દૂત, વલ્યો દૂત[1] થયો ભયરવ ભૂત;
આવ્યો કુંમરનિરંદહ જીહાં, અતિ કકલતો બોલ્યો તિહાં. ૯૮
સ્વામી એ રાજા દુરદાંત, તુહ્મનઇ જલ ટીપું નવિ પાંતિ;
ફોકટ શોભા ખોવા કાજીં, મુઝ મોકલીઉ એહનઇ રાજી. ૯૯
સુંણિ વચન ખીજ્યો તિહાંરાય, બાહડદે તેડયો તસ ઠાય;
લેઇ કટક જાઉં તેણઇ ઠાંમિ, કરૂર રાય વસઇ જેણઈ ગાંમિ. ૧૦૦
એક હજારનઈં સહઇ ચ્યાર, રઉંટંઇ પુરૂષ ચઢયા તેણીવાર;
હય ગય રથ સુર અનેરા બહુ, યુધ કારણ નર ચાલ્યા સહુ. ૧
વીટિઉં બબેરાનો કોટ, કરૂરગય પરિં દેવા દોટ;
પડયું કટક તિહાં છાનું [3]સહી, વલ્યું સેન રાજાનઇ ગ્રહી. ૨
સોવન કોડિ તિહાં લાગુ હાથિં, અગ્યાર સહ્યાં વાજી બહુભાતિ;
ભલા સાલવી સાત હજાર, કબજી કરઇં મંત્રી તેણીવાર. ૩
બાહડદે તિહાં ચઢીઉ ગયંદ, ફેરી આગન્યા કુમરનિરંદ;
પાડયો કોટનઇ ધટિં દલ્યો, હલ ગાધઇડઇ ધાલી વલ્યો. ૪

---

૧ પુરૂષ ૨ પુઠઈ ૩ રહી.

આવ્યો કુમરનિરંદહ જીહાં, ચરણે શિષ નમાવે તિહાં;
કરૂરરાય નઇ ઘાલ્યો પાય, કુમારપાલ હરખ્યો તેણઇ ઠાય. ૫
રાજઘંટ દીધું તસ[1] નાંમ, મંત્રીની વાધી બહુ માંન[2];
નૃપનઈ નવિ દૂહવ્યો લવલેશ, આપ્યો સવાલાખ તસ દેશ. ૬
કુંમારપાલ કહે સાંભલિ રાય, જીવતણી કરજે રક્ષાય;
ટાલેઅ કર અનઇં અન્યાય, છોરૂપરિ પાલે પ્રજાય. ૭
મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ; તુઝનઇ ન ઘટે એવડી વાત;
શ્રીજીનપૂજા કેરઇં કાજ, દૂત મોકલ્યો તાહરઈ રાજ. ૮
તઈ હેલ્યો મુઝ સબલો દૂત, તુઝનઇં ન ઘટે ખત્રિપુત;
પુંણ્યતણી એ હુંતિ વાત, હરખઈ કાજ કરી જાઇ નાથ. ૯
એણે વચને નૃપ લાજ્યો ઘણું, અતિ ઓછું ભાવઇ આપણું;
હુ મૂરખિ નઈ હું અજ્ઞાન, પુણ્ય ઠામિં કીધું અભિમાંન. ૧૦
જસ્યું કર્યું હું પાંમ્યો તસ્યું, મુખ લેઇ હુંઉ બોલું કીસું;
માહરા કરણી સારૂં વલી, તુઝવિણ બીજો નાંખઇ દલી. ૧૧
તાહરા ગુણનો પાર નવિ લહું તાહરૂં વચન સરિ ઉપરિ વહું;
તો અવગુણ પુંઠિ ગુણ હોય, અવર પુરૂષ ડસ સહુ કોય. ૧૨
[4]હિઇઇ ન છંડઇ પૂરવ વાત, હુંસા ઉપરિ મારઇ લાત;
વરરૂચિ વિપ્રઇં જો શું કર્યું, માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ઠર્યું. ૧૩
સરીઇ સમતા નાણી માંહિ, વરરૂચિને મરાવ્યો ત્યાંહિં;
અસ્યો ન દીસઈ જગમાં તેહ, પાછું વયર ન લાવઇ જેહ. ૧૪
દીપાંયન તાપસ દગ્ધો એક, તેણે નરનારી દહ્યાં અનેક;
નારદ મુહુત તણો વલી કામિ, દ્રુપદીને મુંકી પરગામિં ૧૫
કોણીઇ કુવચન બોલ્યું ક્યાંહિં ખિણખિણ સાલઈ હઇડામાંહિં;
વાસુદેવ ત્રિપૃષ્ટ ચઢીઉ માંન, સીસું ઢોલ્યું સેવક કાંનિ. ૧૬

---

૧ તવ ૨ માંજા ૩ હવે ૪ હ્રદે.

માગી વસ્ત જો ન દીઈ કોઇ, તિહાં વિખવાદ ઘણેરૂં હોઇ;
કોણીનઈ ન દીઉ ગજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટાલ્યો કાર. ૧૭
ઈમ અનેરા દ્રષ્ટાંત જોય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;
સમરથ હુઈ તો વાલઇ તદા, શકિત વિના કર્મ બાંધઇ તદા. ૧૮
પડિપાંન ચૂનો સહુ દીઇ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીઈ,
ખંચઇ હાથ પડંતઇ દાય, તે નર નહી જે ન દીઈ ઘાય. ૧૯
તવલગઈ મુનિવર તવ વઇરાગ, જીહાં લગઇ છલવા નપડઇ લાગ;
તવલગઈ સતાનઇ તવલગઈ સતી, એકઠામિં મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦
સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયા લોભ જસ નહી લગાર;
માંન રહીત નર જે કહઇવાય, કામ પડઇ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

I.

કામ પડિ જે કેસરી, ક્રૂડ નહીં મનમાંહિં;
શકતિ છતીઈ જે ખમઇ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

ઢાલ.

રાગ—મલ્હાર

(વીરમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાડી કારમી એ દેશી)

સીસ નમાવું તેહનઇ, ગુણ તેહના ગાસું;
શકતિ છતી નર જે ખમ્યા, નિજકર્મ અહીઆસું-સી. ૨૩
નમું રઘુવસી રામનઈ, માની કેકઇ માત;
દેશવટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણ એહ વિખ્યાત-સી. ૨૪
ત્રેવીસમો તીર્થંકરૂ, સમતારસ ભરીઓ;
કમઠ જીવપર સો (દયા) કરઇ, રોષ તિહાં નવિ ધરીઓ-સી. ૨૫

ભ્રાતઈં ભ્રાત કઢાવીઉ, જૂઉ રાય સુમિત્રો;
તેણઇં નિજ બંધવ રાખીઆ, જે જન્મના શત્રુ. ૨૬
શ્રવણે ખીલા જીન ખમઈં, જેણઇ મેરૂ નચાવ્યો;
શકતી છતા નવિ ફેરવી, સમતારસ (જો) નાવ્યો[1]-સી. ૨૭
ચક્રીથકી બલ બહુગુણું, બાહુબલિ માંહિં;
ભરત સરિ મુંઠિ મુંકતાં, આંણઇ સમતા [2]માંહિં. ૨૮
પગ પૂંજુ પુંડરીકનાં, કહણ ભ્રાત કીધું;
ચારિત્ર લેઇ રાજ તિહાં, કંડરીક નઈં દીધું-સી. ૨૯
શનત કુંમારનઇ નિત નમું, તપ કરી તન ગાળ્યો;
શકતી છતી નર તેહમાં, પણિ રોગ ન ટાલ્યાં-સી. ૩૦
બ્રહ્મદત્ત ચક્રીનઇ નમું, જેણઇ વિપ્ર વધાર્યો;
પંથિ ન આપ્યો સાથુઓ, અવગુણ તે નવિ ધાર્યો-સી. ૩૧
તેહની પાંતિનો તું સહી, નૃપ ચઉલક વસી;
દેસ દેઈ મુઝ તું માહરો, મુખિ ઘણુંજ પ્રસંસી-સી. ૩૨

દૂહા.

સીસ નમાવું તુઝ સહી, સમરૂં તાહરૂં નાંમ;
હું સેવક તું ઠાકુરો, જીમ [3]હનુમાન નઈં રાંમ. ૩૩
પદ્મોત્તાર ને વિમલબોધ, બિહુંવચિ વાધિ પ્રીતિ;
તેણઇં ન્યાયી તુમસું વલી, રાખું નરની રીતિ. ૩૪
મુઝનઇ બોલ તુહ્મો કહ્યા, તે રાખું મનમાંહિં;
આણ ફિરઇ તુહ્મ દાસની, જીવ ઉગારૂં ત્યાંહ. ૩૫
અવર અન્યા ટાલું સહી, છોરૂ પરિં પાલુ પ્રજાય;
તે પુણ્ય સઘલું તુહ્મ તણઇં, કુંમરનિરહ [illegible] રાય. ૩૬

---

1 આવ્યો. 2 ત્યાહાં. 3 હનુઓ.

અસું કહી નૃપ સંચર્યો, આવ્યો જીહાં બંબેર;
જીવજંત ઉગારવા, ફેરવ્યો દેશ ઢંઢેર, ૩૭
અન્યાય અકર ટાલ્યો સહી, દેસ નગર નિજ નાંમ;
જગત્ર જન સુખીઆ કીઆ, કુંમારપાલ નઈ નાંમ. ૩૮
કુંમારપાલ નિરંદનો, મંત્રી બાહડ જેહ;
પૂરવિ બંબેરા થકી, લાવ્યો સાલવી તેહ. ૩૯

પઈ.

હવઇ સાલવી સાત હજારિ, પાટણ વાસ્યા તેણીવાર;
વણઇ પટોલાં તિહાં તતખેવ, તે પહઈરઈ પૂજઈ નૃપ દેવ. ૪૦
એમ જીનવરની પૂજા કરઈ, અરિહંત નાંમ હ્રદયમાં ધરઇ;
નિત રાખે નિજ ગુરૂનું ધ્યાંન, વિધિ કરી સુણતો વ્યાખ્યાન. ૪૧
એક દિવસ નૃપ સભા મઝાર, પંડિત નર બઇઠા તસ [1]ઠાય;
પૂછઈ ગુરૂ નઈ થઈ પ્રસન્ન, કહું સ્વાંમી આજ કુંણ તિથિ દિન. ૪૨
સહસાકાર ગુરૂ બોલ્યા સહી, અછઇ [2]અમાંસનઇ પુંનિમ કહી;
તવ બ્રાહ્મણ બોલ્યા તિહાં હસી, કહોનઇ બુદ્ધિ નહી ગુરૂ જસી. ૪૩
જગ જાંણે જે આજ અંમાસ, હેમઇ ભાખીઈ પુનિમ તાસ;
કાલા કાગને ઉજલ કહઈ, મૂરખ તે સાચું સદહઇ. ૪૪
ફિકર હુઉ તવ કુમરનિરંદ, હાકી બોલ્યો હેમ સૂરિંદ;
પંડિત વાદ કરોછો કાંઈ, અમાંસ પુંનિમ રાતિ જણાઈ. ૪૫
હવઇં વચન વિચારી તહીં, બાંભણ તો મુઝ હેલઇ સહી;
જીનશાસન નઈ એ હેલસ્યઇં, તવ જગમાંહિં ઉડાહ થસઇં. ૪૬
તેણે કારણિ મુનિ કરઇ ઉપાય, તેડી દેવી તેણઇ ઠાય;
વાત સકલ તસ માંડી કહી, તવ બોલી દેવી ગહઇગહી. ૪૭

---

૧ ઠારિ. ૨ અમાવાસ્યા.

મ કરીસ ચિંતા તું ઋષિરાય, પુંનિમ થાપવા કરૂં ઉપાય;
બ્રાહ્મણ ભટની પતિ જીમ જાય, જયજયકાર જીનશાસન થાય. ૪૮

એસું કહીને આવી રાતિ, ઉગ્યો ચંદ તારા બહુભાતિ;
દેવી કુંડલણઇ પસાય, બાર જોયણ અજૂઆલું થાય. ૪૯

પેખી તારા ઉજલ ચંદ, હઇડઇ હરખ્યો કુંમરનિરંદ;
બાંભણીઆ મુખ કરતા મંદ, સકલ લોક હુઓ આણંદ. ૫૦

જસ વાધ્યો જીનશાસન તણો, મહિમા સબલ હુઓ ગુરૂ તણો;
ઘણા લોક કહઇ જૂઠા બ્રહ્મ, સાચો તે જીનશાસન ધર્મ. ૫૧

જીત્યો વાદ હુઓ પ્રભાત, હેમાચાર્ય જોડઇ હાથ;
શ્રીસંઘ સાથિં ખમાવે સહી, મૃષા આજ મઇં પૂંનિમે કહી. ૫૨

જીનશાસન રાખેવા લાજ, જૂઠું હું મુખિ બોલ્યો આજ;
તે તુહ્મ ખામું સંઘ સુજાંણ, જિમ રહઇ(થિર)જીનવરનીઆંણ. ૫૩

દુહા.

આણ ન ખંડઇ જીનતણી, પાપભીરૂ મુનિ હેમ;
દયા ધર્મ દીપાવતો, જીનશાસન પરિ પ્રેમ ૫૪

શાસન દયા નઇ કારણિં, કબહીક કહઇ અસત્ય;
મનમાંહિં સાચું સદ્દહઈ, નિર્મલ રાખઇ મતિ. ૫૫

ઢાલ.

રાગ—માલવ ગોડો.

નરા તસ નમો, સરલ મનિ સાગ સોટો,
ન બોલઇ મુખિ ખોટો,
જીવ એહવા જીકો, મુગતિ ગામિ તિકો,
તેહનઇં નહી જગિ પાપ મોટો, તેહના પાયની રજહ લોટો—ન. ૫૬

સુપુરૂપ તે સહી, ન સુગ મનમાં નહી;
પાપ કરતો મનમાં સંકાય;
સંસાર બીહતો રહઇ, દોષ નિજ મુખિ કહઇ,
તે નર મુગતિમાં કાં ન જાય-ન. ૫૭

નારિસું નિત રમઇ, કામ વિરસ્યો ગમઇ,
જીવ હણુન્તો સબલ ધ્રૂજઇં,
પાપ પરિગ્રહ ઘણો, મેલતાં નવિ બીહઇં,
સોય ભવિગણુય બૂઝઇં, તેહનઇ મુગતિનો સેર સૂઝઇં-ન. ૫૮

કાંમ પુણ્યતું કરઇં, નિધંસપણું આદરઇ,
જતનસું ઉપગરણાં ન રાખિ,
વરત મયલાં કરઇ, સંક મનિ નવિ ધરઇં,
સોય(કેમ)મુગતિનોમાગચાખઇં, જાતા રહ્યા જીવ પાખઇં-ન. ૫૯

દુહા.

સાગપરિં મન સરલ બહુ, સ્વાંમી હેમ સૂરિંદ;
પુનિમ થાપી કારણિ, માંનધરી આણુંદ. ૬૦

મિછા દુકકડ દેઇ કરી, હુઇઉ મુનિવર નિકલંક;
સોય પુરૂપ હલૂઓ સહી, દોષ ઠામ ધરઇ સંક. ૬૧

સુપુરૂષ જાંણી નૃપ ભણેં, સુણિં તું મુનિવર હેમ;
જૈન (ધર્મ) ઉપરિ શૈવને, દ્વેષ ઘણો તે કેમ. ૬૨

ઢાલ.

રાગ-આશાઉરી-પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા એ-દેશી.

રાગ-વિરાડી તથા રા-સામેરી.

હેમ કહઇં નૃપ સાંભલોએ, એક દિન ઋષભજીણંદ રે;
નયરી અયોધ્યા નઇ વનિ, સમોસર્યા ગુણવંત રે-હે. ૬૩

વનપાલઈ જઇ વિનવ્યો, સ્વાંમી ભરત નિરંદ રે;
સાઢિબાર કોડિ ધન્ન, દેતો અતિહી આણંદ રે–હે. ૬૪

પંચસલ્યાં શુભ સકટમાં, મોદક ભરી સાર રે;
બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, વદન તેણી વાર રે–હે. ૬૫

વિધિઇ વંદણ કરઇ રાજીઓ, અભિગમણ દસહ પ્રકાર રે;
ભરત નરેશ્વર સાચવઇ, ચૂકઈ નહીઅ લગાર રે–હે. ૬૬

પઈ

આચાર રાખઇ મનિ ઉલ્લાસ, સચિત વસ્ત ન રાખઈ પાસ;
અચિત આભર્ણું નઇ શુભ્ર વસ્ત્ર, તે નૃપ રાખે અતિહીં પવિત્ર. ૬૭

મન એકાંત અલગું નહી કીહાં, એક સાટિક ઉત્રાસણ તિહાં;
કર જોડઇ જીન દેખઇ જસઇં, છત્ર ખડગ વાણહી નહી તસઈં. ૬૮

મુકુટ ચામર મુંકઇ સહી રાઇ, ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દિઇ તેણેં ઠાય;
શ્રીજીનવરના વંદઇ પાય, ઈદ્રિ પાસઇ જઈ બઇસઈ રાય. ૬૯

સ્વામી ધર્મ કહઇ એકમના, દાંન શિલ તપ નઇ ભાવના;
એ ચિહુ બોલિ તરઈ નરનારિ, દાંન વડુ એણઈ સંસારિ. ૭૦

દાંનિં મુનિવરનો ધર્મ રહઈ, દાનિં તપીઆ બહુ સુખ લહઈ;
દાંનિ સાસન દીપઈ સહી, ઘણા પુણ્ય કરઈ ગહઇગહી. ૭૧

દાંનિ જ્ઞાનતણી વૃદ્ધિ હોય, દાતામુખ સાંહમુ સહુ જોય;
મુનિ મુખની કુંચી દાતાર, દાતા વિણ પડઇ ચ્યાર હજાર. ૭૨

પંચ સલ્યાં તાપસ જે કહ્યાં, દાતા વિણ તે તરસ્યા રહ્યા;
વરસ[1] એક ફર્યા આદિનાથ, જો ન કર્યો કુંણઇ ઉંચો હાથ. ૭૩

ઋષભ કહઇ સુંણિ ભરત વિચાર, વસુધાનું આભર્ણું નર સાર;
નરનું આભર્ણું જેહ નિધાંન, ધનનુ અભર્ણું જે જગિ દાંન. ૭૪

---

૧. તરસ એક પૂરો આચાર, વસ્તધાન આભર્ણું સુસાર.

દાનતણું આભર્ણું સુપાત્ર, સાલિભદ્ર સુકોમલ ગાત્ર;
મૂલદેવ ધનો ધનસાર, દાંનિં તે સુખ પામ્યાં સાર. ૭૫

જો સાગર જગિ કૃપી થયો, તે મુખ લેઇ નીચો ગયો;
જો જલધર વરસીદિ તતખેવ, તો સહુ મસ્તગિ ગાજેં તેહ. ૭૬

તેણઇં કારણિં પુણ્યસાલા સાર, દાંન દીઉ નર જીમ જલધાર;
દાંનિંઇ લજ્યા દાનિં માંન, દાન વિના[1] પસુઆં અજ્ઞાંન. ૭૭

વસ્ત્ર અનોપમ પહઇરઈ સાર, હાથિ મુદ્રિકા વેષ સફાર;
[2]અતિઆહારનિતિ મેવા ખાય, દાંન વિહુણી કીર્તિ જાય. ૭૮

દૂહા.

દાન વિના કીરતિ નહીં, વેલિ વિના જીમ પાંન;
તે મૂરખ ફોકઇ કરઇ, દીધા વિણ અભિમાંન. ૭૯

કવિત્ત.

સીહ મોટીમનુ ન્યાય, અનેકનઈ એકલો ગંજઇ;
ઉદધિ મોટીમ ન્યાય, દરિદ્ર દેશનાં ભંજઇ;
મેરૂ મોટીમનુ ન્યાય, જીહાં જીન ઉત્સવ થાય;
મહિપતિ મોટિમ ન્યાય, જગત્ર જન લાગઇ પાય;
પાઇકો કોઈ ખરચઈ નહી, લહઇણુઇ થાલી [3]મોટિ ધરઈ,
કવિ ઋષભ એણીપરિં ઉચરઈ, તે નર મોટિમ કાં કરઈ. ૮૦

હરિ મોટમ તો ન્યાય, દીર્ધ જેણે દૈત્ય વિડાર્યો;
રાધવ મોટમ ન્યાય, સાયર જેણે પત્થર તાર્યો;
પાંડવ મોટમન્યાય, ચલ્ય ન દૂતે હાર્યો;
પ્રેમે આધા ઠેલતા, દાનકાજિ નાઠા ફરઇ;
ગુણ અંગે નહીં એ, તે નર મોટમ કાં કરઈ. ૮૧

૧ રહિત ૨ અમૃત ૩ પેહેલિ.

દૂહા.

મોટિમ ખરી નર તેહની, વણ દીધઇ નવિ ખાય;
યાચક જન પંખી પશું, ભૂખ્યો કોઇ ન જાય. ૮૨
પાત્ર મુનિનઈં પોખીઇ, સુખ દીજઇં પરદેહ,
ઋષભદેવ કહઇ [1]નૃપ સુંણો, જીવ્યાનું ફલ એહ. ૮૩

ચોપઈ.

એણે વચને હરખ્યો ભરતરાય, કરજોડિ બોલ્યો તસ ઠાય;
સ્વાંમી પધારો માહરઇ ઘઇરિ, અનપાંન દીઉં બહુ પયરિ. ૮૪
ઋષભ કહઈ સુણિ ચક્રીભરત, તાહારા આહારતણો નહી અર્થ;
રાજપિંડ મુઝ નાવઇ કામિં, નૃપ ધન ખરચો બીજઇ ઠાંમિ. ૮૫
એણે વચને હુઉ ખિણુ ખેદ, વેગેં બોલ્યો ઇંદ્ર સુદેવ;
ભરત ? ભગતિ સ્વાંમીની કરો, સુકૃત તણો ભંડારહ ભરો. ૮૬
હરિ વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, શ્રાવકજન મેલ્યા નર સહુ;
ભાવ ભગતિ કરઈ [2]ઠામોઠાંમિં, ગયાં નુહુતરાં ગાંમો ગાંમિ. ૮૭
કોડિબદ્ધ શ્રાવક તિહાં મીલ્યા, અનેક પુરૂષ [3]તિહાં બીજા ભલ્યા;
રાંધણીઆ થાકાં રાંધતાં, પુહુંચી ન સકે [4]નર પ્રીસતા. ૮૮
ભોજન લાલચી જગમાં બહુ, વૃદ્ધબાલ નર ધાઇ સહુ;
ઠેલા ઠેલી કરઇ અતિ ઘણી, વઢઇ થાલ ડાબરીઆ ભણી. ૮૯
ઝૂટી લિઈં આખલ પાટલો, મનિ લાજઇ શ્રાવક જે ભલો;
ઈહાં જમવાનો નહી આચાર, એ ભોજનથી ખીચ સુસાર. ૯૦
એમ જમતાં નર લજા જાય, ઈંમ જમતાં લાલચીઉ થાય;
એમ જમતાં હુઇ લોલપીપણુ, ઈંમ જમતાં હેલાઇ ઘણું. ૯૧
ઈંમ જમતાં [5]નુ રહઈ ધર્મ, ઈંમ જમતાં નર ભાંજે ભર્મ,
ઈંમ જમતાં અંગિઆલસ થાય, નર રલવાની [6]આહઈ જાય ૯૨

---

૧ ભરત. ૨ તેણે, ૩ માંહિ. ૪ તે. ૫ નર. ૬ આય.

સુપુરૂપ અસું વિમાસઈ ત્યાંહ, જીમતા લાજઇ હઇડામાંહ;
ભોજન લાલચી થાઇ ખુશી, માંગઈ જૂંટી ઉઠી લીઇ ઘસી. ૯૩
દિહાડી દિહાડી નર બહુ ઘણા, જીમવા પુરૂષ[1] મિલ્યા બહુગુણા;
લોક લાલચી ભોજન સાર, જીમવા લબકઇ ડાઢ અપાર. ૯૪
રસ લોલપી ધાઇ નીતિ ઉઠી, જીમ માંખી મધપૂડા પુંઠિ;
વનકેડિ જીમ બહુ વાંનરાં, જીમ સુંનઇ ખેત્રઈ ઉંદિરા. ૯૫
જાણું છાણઇ વલગા કીડ, જીમ હરિત ખેત્રઇ વલગા તીડ;
ખાતા કો પાછું નવિ જૂઇ, ભરિ પેટ ઘરિ આવી સૂઇ. ૯૬
ઈમ અણુતેડયા જીમવા ધસઈ, દાન કાજી નર પાછા ખસઇ;
મોટાબોલ બોલઇ મોહીઆ, સોય મરી હોસઈ પોઠીઆ. ૯૭
ગુણ વિણ ગર્વ ધરઈ મનમાંહિં, કોડી એક ન ખરચે કયાંહિં;
પ્રગટ દીસઇ પેટભરા, સોય મરી થાસઈ કૂતિરા. ૯૮
દાંન શીલ તપ નઇ ઉપગાર, ન લહઇ શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;
આપ પ્રસસી જીમવા જાય, મરી પુરૂપ[2] નઇ ભઈસા થાય. ૯૯
પરઘર ભોજન કાંનિ સુંણી, અંગિ સાતા ઉપજઈ ઘણી;
છાંડઇ જમઇ કરઇ અન્યાય, મરી પુરૂપ તે ગર્દભ થાય. ૧૦૦
જે લૂખાં ઈંદ્રી વસી કરે, હરખેં તિહાં આવેનહિં તુહુતરે;
લોભ રહિત નર લાગો પાય, તેહનો જસજગતમાં[3] કહઈવાય. ૧
કાયા કરણ લોચન નઇ નાક, એહના જીતણ હારા લાખ;
જે નર જીહ્વાનઇ વસિ કરઇ, સોય પુરૂષ સઘલામાં સિરઈ. ૨
સંસ્કૃતરસ તવ લગઈ ભાવિં, જવલગઇ મીઠાં નિસુંણ્યાં કાવ્ય;
કાવ્યતણો રસ તિહારઈ ગયો, ગીત નાચ્ય રસ પ્રગટ થયો. ૩
[4]ગીત નાચ્ય રસ નિહારઈ ભંગ, જવ ન દીઠું નારીતું અંગ;
ઋષભ કહઈ રંભા રસ ગલ્યો, ભૂખ્યાં ભોજન જીહારઇ મિલ્યો. ૪

---

૧ એ હરખે ૨ તે ૩ બોલાય. ૪ તાન માન રસ તિહાર ઇભિંગ.

જેહનઇ દોઇ વિષય અતિ વડૂઆ, બોલે ખાઇ ઘૃત લાડુઆ;
અનંતમેર થકી બહુ ધાંન, ખાધે નવિ લહે ન સાન; ૫
તેણઇં કારણિં નર પંડિત તેહ, રસના વસિં રાખઇં નર જેહ,
ખાટઈ ખારઇ ન ધરઇ ખેદ, વલી સુંણુયો ભોજનના ભેદ. ૬

દુ ।.

મનમાં ઇચ્છા નવિ ધરઇ, મહોતે પરિ ધરિ જાય;
લોક વિવહાર રાખી જમઈ, [1]ભાવિં નિર્મલ થાય. ૭
જસ તેહનો જગમાં વાધઇ, તે નરને નહી દોષ;
જમતાં હર્ખ ધરી નહીં, નહી મનિ ઇંન્દી પોષ ૮
એ વિધિ શ્રાવક નઇ [2]સહી, પાલઇ તે નર સાર;
શાસ્ત્ર અનુસારિ વલી કહું, સુપુરૂપ બોલ વિચાર ૯

પઇ.

ત્રીજઇ તેડઇ જીમવા જાય, પેટભરી તિહા અંન ન ખાય;
સઘલી વસ્ત સખર નવિ લીઇ, નવિ છાંડઇ નવિ પાછી દીઇ. ૧૦
સાદ કરઇ નવિ ત્રાડઇ તાહી, ભોજન ભગતિ વખોડઇ નહી;
ઋષભ કહઇ વ્રત અંગિ ધરઈ, તે નર જીમતાં તારઇ તરઇ. ૧૧

દુ ।.

એણીવિધ શ્રાવક જે જમઇં, તે [3]નર મોટુ પાત્ર;
તપ જપ કિરીઆ આદરઇં, ભણઇ ભણાવઇ શાસ્ત્ર. ૧૨
પ્રાંહિં પુરૂષ અસ્યાં વલી, જગમાંહી થોડી જાંણુ
શ્રાવક સહુ સરિ ?ખરૂ, ગુણ સઘલાની ખ ૧૩
આગમ અર્થ ઉંડા લહી, ન કહઇ પરના દોષ
ધન્ય જીવ્યું જગિ તેહનુ, કરઇ અસ્યાનો પોષ ૧૪

૧ તો ઘટ નિર્મલ થાય. ૨ કહી. ૩ તે પણ શ્રવને ચિન્તે ગમે.

તેણઇં કારણિ ભરતેસર, મેલિં પાત્ર અનેક;
મેઘતણિ પરિ વરસતો, કર નવિ ખંચે રેખ; ૧૫

વૃક્ષ ફલઇં જીમ પંખીઆ, આવી મિલઇ બહુ ભાતિ,
તિમ ભરતેસર આંગણઇ, ભોજન હુઇ પરભાતિ ૧૬

જીમતાં આલસ નવિ કરઇં, દેતો ન ખંચઇ હાથ:
રાંધણીઆ થાકા સહી, તેણઇ વિનવીઉ નાથ ૧૭

ચઉપઇ.

નાથ તેણે વીનવીઉ જસઇં, સ્વામી પુરૂપ મિલ્યા બહુ અહિ,
શ્રાવક ભેલા લોક અનેક, એમ જમતા ન રહઇ વિવેક ૧૮

વિવેક વિના નવિ સોભઇ પુણ્ય, વિવેક વિના નવિ શોભઇ ગુણ
વિવેક વિના તપ કિરીઆ કસી, વિવેક વિના વિણુ સાડઇ સહી ૧૯

વિવેક વિના નવિ શોભઇ ધ્યાન, વિવેક વિના નવિ શોભઇ જ્ઞાન,
વિવેક વિના ભક્ષું નહી દાંન, વિવેક વિના નવિ શોભઇ ગાંન ૨૦

તેણઇં કારણિ નૃપ કરી વિવેક, જીમ કો નિતી ન લોપઇ રેખ,
નીતિ વિના નવિ શોભઇ રાજ, નિતિ વિના સુંધર્મહ કાજ ૨૧

નિતી વિના ઘર શોભા કસી, નિતી વિના પતિ જાઇં ખસી,
નિતી વિના કસુ નહી સાર, નિતી વિના સી જીમણવાર ૨૨
તેણઇ ભરતેસર કરો ઉપાય, જીમ શ્રાવક અલગા ઉલખાય;
સુણિ વચન ભરતેસર રાય, કસી નીતિ કરઇ તેણઇં ઠાય ૨૩
શ્રાવક સમકિત ધારી જેહ, વલી વ્રતધર કહોઇ તેહ,
ભોજન કારણ રાખ્યા સોય, તે ભેલા હુજા નહી કોય ૨૪
ઉલખવા કારણિ તસઠાય, રત્ન કાંગણી કર લોઇ રાય,
રેખા ત્રિણિ નર હઇંઇ કરઇ, સમકિત દ્રષ્ટિ સો પણિસિરિ ૨૫
જે વ્રત અંગે જેતાં ધરઇં, તેહ નઇ તેતી રેખા કરઇ;
સુપરિં ભગતિ કરઇ નરનારિ, ચીવર ભુષણ દીઇ તસઠાય ૨૬

કાલઇ ભરત ગયો પરલોક, આદિજસા હુઓ પુણ્ય યોગ;
તેપણિ ભગતિ કરઇ નર સાર, કંઠ ઠવ્યા સોનાના તાર ૨૭
આઠપાટ અનુક્રમઈ ગયા, તવ દોરા સુતરના થયા;
કાલે તિર્થંકર વિરહ થાય, જીનનવ દશ વચિ મુનિવર ગયા. ૨૮
કાલે શ્રાવક સઘલાજ થયા, વ્રત છંડી ઘરમાંડી રહ્યા;
કન્યાદાંન પ્રકાસ્યઈ સહી, નિશિ ભોજન કરતા ગહગહી. ૨૯
સનાંન શ્રાદ્ધ સંવત્સરી જેહ, ઉખલ મુષલ [1]કહીઇ તેહ;
અનરથ ઘણા પ્રકાસ્યઇ બહુ, કાલે શ્રાવક વઠા સહુ. ૩૦
[2]શ્રી શ્રેયાંસજીન પ્રકટયાં જસઇં, સુધો ધર્મ પ્રકાસ્યો તસઇં;
મિથ્યા શ્રેય તેણઇ કર્યો નિષેધ, તેણે બ્રાહ્મણ મુનિ ઉપરિ ખેધ, ૩૧
જે જે પૂછઈ કુમરનિરંદ, પડઉત્તર દીઈ હેમસૂરિંદ;
શુદ્ધ વાત ગુરૂમુખથી સુંણી, અતિ હરખ્યો પાટણનો ધણી. ૩૨

દૂહા.

કુંમર નરેશ્વર ઇમ કહઈ, તું ગુરૂ અતિગુણવંત;
તસું વચન મુખથી કહઈં, જેહવુ જીન ભગવંત. ૩૨
એમ ગુરૂ ઉપરિ આસતા, ગુરૂનું વચન પ્રમાણ;
જે પુછે મુનિ ને જસ્યું, (ઉત્તર દીઇ તેહને તસ્યું.) ૩૪
એક દિન એકે પુછીઉં, બેઠા મુનિવર જ્યાંહ;
કોહો ગુરૂ જ્ઞાનિ છે કસ્યુ, મુજ કર મુઠિ માંહિ. ૩૫
હેમ કહે તુજ હાથમાં, હરડે છે નિરધાર;
સોય કહઇ કો કારણઈ, મુનિ બોલ્યો તેણીવાર. ૩૬
હય આળ્યો છે હેમાઇને, તેણે એ રાતો સાધ;
સોય કેહે હરખિઓ, નામ તમારે આદિ ૩૭

---

૧ દાનહ. ૨ શ્રી શીતલ જીન.

એક સમય વ્યાખ્યાનમાં, ગુરૂ કહંઇ મુખિ હાય;
દેવબોધ કર તિહાં ધસે, નૃપ ભાખઇ મુનિ કાંઇ. ૩૮

ગુરૂ કહઇ પાટણિ દેવકઇ, શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વાંમી,
દીપક વાટિ ઉંદરી ગ્રહી, ચાલ્યો કૌતગ કાંમિ. ૩૯

તેણીયોતિં બહુ પરજાળ્યો, ચંદરૂઉ તે ત્યાંહ;
તેણઇ કારણિ નૃપ જાણ્યો, મુખિ ભાખુ હાય હાય. ૪૦

સોય ચંદરઉ ઉલવ્યો, દેવબોધ નિજ હાથિ;
તેણઇ કારણિં ઇહાં કર ધસ્યા, સુણિ ચઉલક નરનાથ. ૪૧

જ્ઞાનવંત ગુરૂ જાણિ કરી, હરખ્યો કુમર નરિંદ
સત્યવચન મુનિ તું કહે, જસું નર વીરજીણંદ. ૪૨

કૌતગ કારણિ નૃપ તિહાં, જોવરાવ્યું નિજ ધઇરિ;
શુદ્ધવાત જાંણી કરી, નૃપ હરખ્યો બહુપયરિ. ૪૩

પઈ.

જ્ઞાનવંત ગુરૂ જાંણ્યા જસઈ, મનિ અનુકંપા આવી તસેં;
રણરહીત સહુ કોને કરૂં, સોવનસિદ્ધ વિદ્યા કરિ ધરૂં, ૪૪

અસુ વિમાસી આવ્યો તિહા, હેમાચાર્ય બઇઠા જીહાં;
સોવન સિદ્ધિ પૂછી વિદ્યાય, હેમ કહિ સુણિં પૃથવીરાય. ૪૫

દેવચંદ ગુરૂ માહરો જેહ, તુઝનઇ વિદ્યા દેસઇ તેહ;
મુનિવચને ગુરૂ તેડયા ત્યાંહ, વેગેં આવ્યા પાટણ માંહિં. ૪૬

નૃપ સાંહમઇ જાય જસઇં, ગુરૂ પોશાલઇ આવ્યા તસઇં;
કુંમારપાલ તિહાં વંદન ગયો, સુવિધિ શ્લોક સાંભલવા રહ્યો. ૪૭

સભા સકલ વિસરજી જસે, કુંમારપાલ નૃપ બોલ્યો તસેં;
સ્વાંમી સોવન વિદ્યા દીઓ, ઝાલરઘટ સરીખો કહ્યો. ૪૮

અસું વચન નૃપ બોલ્યો જસઇં, હેમસૂરિ મુખિ [1]બોલ્યા તસઈં;
સ્વાંમી વિદ્યા છઈ તુહ્ન સાર, આપો સોય કરો ઉપગાર. ૪૯
પૂરવે વેલિ કમાડી પાસિ, તે તુહ્યો નિરખો મન ઉલ્લાસ;
ગુરૂ પરીક્ષા નઇં કાજી ત્યાંહ. લેવરાવી શ્રાવક કર માંહ. ૫૦
ત્રંબા સાથિં વેલો ઘસ્યો, સોવન [2]હુઓ તે સોલો જસ્યો;
સોય ઓષધિ નૃપ નઇ કહું, એથી અનરથ કાંઇ મમ લહુ. ૫૧
અસુ વચન ગુરૂ સુણીઉં જસેં, દેવચંદ મુનિ ખીજ્યા તસેં;
ગુઝ વાત મુનિ ભાખી રહ્યો, કાચા કુંભ બરાબરિ થયો. ૫૨
હેમ સરીખો મુનિવર જેહ, ગંભીરપણું નવિ આંણઇ તેહ;
તો કુણ બીજો નર સોભાગ, એ વિદ્યાનો નહી કુંણ લાગ. ૫૩
એ વિદ્યા અનરથનુ મૂલ, એહથી સંયમ થાઇ ધૂલ;
જે ચરિત્રનો અરથિ હોય, સાવધ વચન ન ભાખઇં [3]કોય. ૫૪

ઢાલ.

રામ ભણઇ હરીઇ એ દેશી રાગ રામગીરી

સાવધ વચન મુનિ નવી કહઇ, નવિ કહઈ મંત્ર નઇ મૂલરે;
ઓષધ વેદ્ય ભાખઇ નઇ, તો [4]રહઇ સંયમ મૂલરે. સા૦ ૫૫
જીવ છકાયરે રાખતો, ન કરઇ હિંસાની વાતરે;
મંત્ર તંત્ર મુનિ નવી કહઈ, તસ મુનિ કહઇ જગનાથરે. સા૦ ૫૬
નવવિધ પરિગ્રહ પરિગ્રહઇ, કારણ પણઇં પરિહાર રે;
પંથ અસ્યોનર પડિવજે, ને કહ્યા સંયમ ધારરે. સા૦ ૫૭
જેણઈ [5]નિજઘર પરિહર્યાં, ન કરઇ પરઘર સાર રે;
જ્યોતિક નિમિત્ત તે નવિ કરઈ, [6]જે સુધો અ ગાર રે. સા૦ ૫૮

---

૧ ભાખે. ૨ થયો. ૩ સોય. ૪ હોઇ. ૫ મદિર. ૬ તસ મુનિ કહિઇજિ સારરે.

સરીર શોભા મુનિ નવિ કરઈ, નવિ વંછઇ શુભ આહાર રે;
સાતાગારવ તે પરિહરઇ, છડઇ કામવિકાર રે. સા૦ ૫૯
પ્રમાદ પાંગરે પરિહરે, રાખે કરિઆમું રગરે,
વલી વયાવચ ખપકરઈ, કરતો રેહે ગુરૂ સંગરે સા૦ ૬૦
જે સમુદ્દાણી રે ભિક્ષા કરઈ, દોષ બહેતાલીસ દૂરિરે,
જે. તપ સંયમ ઉપશમી, ન પડયા સસાર પૂરિ રે. સા૦ ૬૧
જે ખરતરસરે ભિક્ષાલીઈ, છઇ વિગય તણો આહાર રે;
નહી તપ સંયમ ઉજમી, દુરગતિ ભજન હાર રે. સા૦ ૬૨
મૃષા મુખથી બોલઈ નહી, અદત્તતણું પચ્ચખાણરે;
શીલ ધરઇ નવ વાડિસું, નવિ ખડે જીન આંણરે. સા૦ ૬૩
જે અભિલાષીરે મોક્ષનો, તેણીઇ સંયમ ધ્યાંન રે;
મંત્ર સુકન મુનિ જે કહે, તે ખોઇ નિજ માંન રે. સા૦ ૬૪
માસ ખમણનેં રે પારણેં. મુનિ આવે ઘરિબારિ રે,
નિમિત્ત કહે નર દયાભણી, હરખી ભીમની નારિ રે. સા૦ ૬૫

દુહા.

ભીમનારિ હરખી ઘણું, અનર્થ હુઓ તસ ઘઈરિ;
પચ જણા મરણિં ગયાં, સુણયો સોય સુપઇરિ. સા૦ ૬૬

ઢાલ.

ગુરૂઆગુણ વીરજી ગાઇસું ત્રિભોવનનાથ, એદેશી રાગ વિરાડી તથા
ધન્યાશ્રી

નગર રાજગ્રહી કેરો વાસી, ભીમ ભલો નરસાર;
તવ તે ક્ષત્રિરાય સંઘાતિ, કટકઇ ગયો વરસ બાર. ૬૭
મુગતિ પંથનહી પામો નિશ્ચે, શુચિ દેસ્યે સૂરલાત;
મોટામુનિ મુકો મૂલમંત્રની વાત-એ-આંકણી

ભીમ સુભટ નવિ આવઇ પાછો, ઘરિ જોઇઇ અનપાંત,
સ્ત્રી કુલવંતી બહુ સીદાય, પણિ નવિ મુંકઇ માંન–મો. ૬૮
એણઇ અવસરિ મુનિ આવ્યો આગણિ, મુખિદીઇ ધર્મ લાભ
ઉઠી અબલા મુખિ દૂખ ભાંખે, નયન ચૂઇ જીમ આભ–મો. ૬૯
સ્વાંમી તું સુપુરૂષમાં સારો, કહો કિમ મિલસ્યઇ કંત;
વરસ બાર ગયા વહી વચિમા, સાલઈ દૂખ અત્યંત–મો. ૭૦
અતિ કરૂણારસ દરિઓ મુનિવર, દૂખ ભંજે તસ ત્યાંય;
વાંહણઈ કંતમિલઇસહી તાહરો, મધરીસ દૂખ મનમાંહિ–મો. ૭૧
એણે વચને બોલી તિહાં અબલા, તું જગિ પુરૂષ રતન;
તુઝ વચને મિલસ્યઇ મુઝસ્વામી, તુઝ દેઇ લેઉં અન–મો. ૭૨
હરખી અબલા બેઠી ઉતરઇ જપઇ મુનિવરતણું નાંમ;
વાંહણઇ કંત મિલ્યો નિજનારી ઉત્સવ હુઆ અતિ તાંમ મો. ૭૩
ઉષ્ણ કાલિ દાવાનલ દાધો ૧ જગિપાઈ ઘનધાર;
તિમ અબલા હઇઆમાં હરખી આલીંગ્યો ભરતાર–મો. ૭૪
અન્ન ઉદક નિપાયાં સખરાં ફિરી ફિરી જૂઇ ભીમનારિ;
એણઇઅવસર દીઠોમુનિ તપીઓ તેડી આવી ઘરિબારિ–મો. ૭૫
અનઉદક દીધાં મુનિ હરખિ ઉલટ અંગિ ન માય;
વિપરિત વાત વસિ ભીમામનિ, ચઢિઉ સબલ કષાય–મો. ૭૬
કહઇ સાચુ કહઈ મારૂં તુઝનઈ, તુઝ મુનિવર સી પ્રીતિ,
નારી કહઇ તુઝ નિમિત્ત પ્રકાસ્યું, તેણે કંત રાખી રીતિ–મો. ૭૭
ભીમ કહઇ તો માનુ અબલા, મુનિવર કેરૂ જ્ઞાન;
કહઈ ઘોડી પ્રસવઇ સું બાલિક, ભાખઇ તિલકનું માંન–મો. ૭૮
મુનિ કહે એ જણઇ વછેરો, તિલક ભલાં તસ પાંચ,
ઉઠી ભીમ વિડારઇ ઘોડી, નવિ આંણઈ ખલખંચ–મો. ૭૯

---

૧ પામેમેઘ

મિસ્યું વચન મુનિવરનું જીહાંરે, ખત્રીઅ લાજ્યો તાંમ;
ધિગધિગ મુઝ જીવ્યા મસ્તગ કીધું કસાઇનું કામ,-મો. ૮૦

દેખી તે મનિ અબલા લાજી, ધિગ્ ધિગ્ મુઝ અવતાર;
મુઝ માટઇં બિં હત્યા હુઈ દૂખ ધરિ ગઈ વાહઇ ધાર-મો. ૮૧

સોય સરૂપ દેખી અબલાનું ભીમ હઇંડિ દૂખ થાત;
હત્યા દોય હુઈ મુઝ મસ્તગિં, વલી ઘર ધરણીનો ઘાત-મો. ૮૨

ધરણિ વિણ ઘર સૂત્ર નસોભઈ ઘરતણુ મડણ નારિ,
ઘરણી વિણ કોઇ પરહુંણો આવી ન ચઢઇ બારિ-મો. ૮૩

ઘરલેજા વાધઇ ઘરણીથી ઘરણી ઘર સિણગાર,
ઘરણી વિણ નર લહઇ કોડી ગૃહી ધર્મ ન રહઇઆચાર-મો. ૮૪

તેણઇ કારણિં ભડભીમ વીચારઇ ગૃહી ધર્મ મડણ નારિ;
તે અબલા પરલોકિ પુહુતી, ધિગ્ નર જીવ્યુ સંસાર-મો. ૮૫

બાલપણઇ જસ માતા મરણું, યોવન કાલિં નિજનારી,
અંતે પુત્ર મરણ હુઇ જેહને, ત્રિણિ દૂખવડાંઅ વિચારી-મો. ૮૬

એહવાં દૂખ દેખી કુણ જીવઇ, જીવ્યા મસ્તગ લાત;
અતિવઇરાગ ભીમ ભરાયું, કરઈ નિજ પ્રાણનો ઘાત-મો. ૮૭

એમઅનરથ દેખઇમુનિ તપીઓ, મરણ ગયા જણ ચ્યાર;
ઋષિ ધિકાર[૧]કરઈ નિજ જીવિત, પચખ્યા વેદ આહાર-મો. ૮૮

પંચ જીવ પરલોકિ પુંહુત, ભાખઇ સૂરિ દેવચંદ
તેણઇહું સાવઘ(નિમિત્ત)નભાખું સાંભલિ કુંગરૂનિરંદ-મો. ૮૯

શુદ્ધ મુનિ આતમ ગવેષી, ન કરઇ ગૃહસ્થનો સંગ;
જીહાં પરિચય તિહાં હુઇ અવજ્ઞા, [૨]થાય વલી સંયમ ભગ-મો. ૯૦

---

૧ કહઈ. ૨ હોઈ

દુહા.

થોડો પરિચો વલી, ગ્રહસ્થ તણો તુ વારિ;
ચંડપ્રદ્યોતન કિમ ઠગ્યો, વાર્તિગ ઋષિ સંભારિ ૯૧
અસું વિચારી આપ તિહાં, સૂરિ શ્રીદેવચંદ;
મધુર વચન મુખથી કહઇ, સુણિ તું કુંમરનિરંદ, ૯૨
સકલ ઋદ્ધિ પુણ્યઇ લહી, નહી તુઝ ઉણિમ રાય;
સોવન સિંધ્ય બઇઠી સહી, જીહા પુણ્યરૂપીયા [1]માય, ૯૩
એણે વચને નૃપ હરખીઓ, વંધા મુનિવર પાય;
હવઇ સબંધ લૂતાતણો, સુણ્યો સહુ સમુદાય, ૯૪

ચઇ

એણે અવસરિ રયણીથ ઇજિસઇં, લૂતાદેવી આવી તસઇં;
રોગતણી અદ્રષ્ટા જેહ, નૃપ આગલિ મુખિ બોલી તેહ ૯૫
હું પયસીસ તાહરા તનમાંહિ, તુઝ કુલિ રાજા હુઆ ઇહાંઇ
તેહને પૂર્વિ અસ્યો સરાપ, લૂતાદેવી કરઇ ઉપઘાત ૯૬
અસ્યુ કહી નઇં દેવી જાય, કુંમારપાલ ચિંતાતુર થાય;
તેડયાં હેમસૂરીશ્વર તણઇ, આપદ કથા તિહાં રાજા ભણઇ ૯૭
હેમ કહઇ નૃપ કીજઇ ધર્મ, જીમ હરઇ હુઇ વેદની કર્મ;
જીન પૂજો દ્યો [2]સુપાત્રઇ દાંન મનમાં રાખો અરિહંત ધ્યાંન ૯૮
અસુ વચન ભાંખે ગુરૂપાય વાહણે લૂતા પ્રગટ થાય;
ગાઈ જેવડો ફોડો અંગિ. નૃપ વેદન વાધી બહુ ભંગિ ૯૯
ઓષધ વેઘ બહુ તિંહાકરઈ, ફો વેદન નૃપની નવિ હરઇં;
તવ નેડાવ્યા ગુરૂ ગુણવંત, વેગઇ આવ્યા મુનિ મહંત ૧૦૦

---

૧ ગાય. ૨ સુપરે.

ગુરૂ કહઈં કોઇક કરો ઉપાય, જીમ રાજાનો રોગ પલાય;
મંત્રી કહઇ સુંણિ મોટા જતી, તુહ્મ ટાલી કો બીજો નથી. ૧
નાંમ તુમ્હારઇ વારૂ થસઈ, સકલ આપદા નાસી જસઈં;
તું ગુરૂ ગાજે મુનિવર જીહા, ભૂત ભૈરવ દૂખ નાવઈં તિહાં, ૨
હેમ કહઈં સુંણિ મંત્રિ આજ, પાટણિ જે બઇસઇ મહારાજ;
તેહનઇ શ્રાપ દગધછઈં એહ, એહઇ રોગઈં નર વણુસ્યઈં દેહ. ૩
તેણઇ કારણિ નરપતિનું રાજ, હેમ કહઇ મુઝ આપો આજ;
જીમ રાજાનું વિઘન પલાય, સકલ લોક સહુ સુખીઉ થાય. ૪
ભૂપ કહઇ સુંણિ મુનિવર રાય, તુઝ નવિ મારૂં માહરઈં ડાય;
જો મુઝ કરમિં આવ્યુ દુખ, તો તુઝ પુણ્યઈં થાસઇ સુખ. ૫
આસાતના ગુરૂની નવિ કરૂં, અવજ્ઞા કીધી ચિહુ ગતિ [૨]ભમું.
અસું વચન નૃપ ભાંખે ત્યાંહ, ચિંતાતુર હુઉ મનમાંહિં. ૬
વિગર ચિંત હુઉ નર જસેં, નૃપે થાનિક મુનિ બઇઠો તસે;
રાય તણી વ્યથા જે હતી, તે લાગી મુનિ હેમજ જતિ. ૭
નૃપ ચિંતાતુર હુઉ જસેં, ગુરૂ કહે કહોલું આંણો તસેં;
ફલ એક મોટુ આંણ્યું ત્યાંહ, મંત્ર બલિ મુનિ પઇઠો માંહિં. ૮
રોગ તણી અદ્રષ્ટા જેહ, કોહલામાંહિં ઘાલી તેહ,
તે રહી માહિ મુનિ નીસરે, ફાડુ કહોલુ નૃપિ ધરઈ. ૯
નાઠી દેવી ગઈ પૂર બહારઇ, હરખ્યા સહુ [૨]પુરજન નરનારિ;
કુંમારપાલ તિહા બઇઠો રાજી, રોગ અદ્રષ્ટા ગઇ [૩]તે ભાજી. ૧૦

દુહા.

દેવી તિહાં ભાગી ગઇ, મહિમા મુનિવર હેમ;
કુમારપાલ નૃપ ઉપરિ, પૂરવિઇં ગુરૂનઈં પ્રેમ. ૧૧

---

૧ ફરૂ. ૨ પાટણિ. ૩ ત્યાહા

પ્રેમ ઘણો જીનધર્મ પરઇં, તેણઇં બઇઠો નૃપ ઠાંમિ;
અલ્પ દોષ પુણ્યજ ઘણું, જીનશાસનનઇં કાંમિં. ૧૨

તુઆ તનમાં સંચર્યો, મુનિવર શાસન કામિં;
ઉડી ગાય આવી પડી, સકર દેહરઇ ઠામિં, ૧૩

ખપરા આચાર્ય હવો, આવ્યો શૈવહ રાય;
વિપ્ર હણી જીવાડીઆ, જીનશાસનનઇં કાંજી. ૧૪

અનેક પુરૂપ આગેં હવા, જીનશાસનનઇં ઠાંમિ;
૧જીમ મુનિવર હેમેં વલી, શાસન રાખ્યું ઠાંમિ, ૧૫

કુંમારપાલ ઉગારીઓ, જૈન શિરોમણિ રાય;
શાસન દીપે એહથી, તેણઇ મુનિ કરઇ ઉપાય. ૧૬

મંત્રબલેં દેવી ગઈ, રાજ કરઇ નૃપ સાર;
યોગ શાસ્ત્ર તિહાં વાંચતા, આવ્યો સ્ત્રી અધિકાર. ૧૭

ઉપઇ.

એક દિન મુનિ હેમ સૂરિંદ, આગલિં બઇઠો કુંમરનિરંદ;
યોગ શાસ્ત્ર વાંચેં તેણીવાર, માંહિં આવ્યો અસ્યો અધિકાર. ૧૮

સાયરનીર મપ્યાં પણિ જાય, નદી વેલૂકા સખ્યા થાય;
મેરૂ પર્વત ત્રાજૂઇ તોલાય, નારિ ચરિત્ર તે નવિ સમજાય. ૧૯

હેમ કહઇ સ્ત્રીચરિત્ર કથાય, સાભલિં કુંમરનિરંદ્દ રાય.
સીંહપુરી નગરી સીધરવસઇં, નારિ નાગિલા ઘરણી તસઇ. ૨૦

ધરણ પુત્ર તેહનઈ અભિનવો, તેહજ નગરિ તસ વિવાહ હવો;
પ્રીય કરનારી શીલવતી, પુત્રી શ્રીદેવી તસ સતી. ૨૧
તે સુંદર સુખી શ્રાવિકા, શ્રી જીનધર્મ તણી ભાવિકા;
ધરણ વર્યો ધન ખરચી બહુ, પણિ નવિ બાઝઉ સાસુ વહુ. ૨૨

૧ તે. ૨ નારૂડઇ.

સાસુ ભુંડી જે નાગિલા, કલિ કંદલ કરતી બહુલા;
ફું ફુંકાર કરી નઈ ધાય, સાપણિની પરિં સબલ કષાય. ૨૩
લુંડણિની પરિ લખલખ કરઈ, સકરી છટઇ સઘલે ફેરવે;
કુહી ધ્રસિઇ પરિં બડબડઈ, વહુઅરને સિરિ ટાકર ઘડે. ૨૪
સીરાંમણુ નવિ પ્રીસઈ સરઈ, ઘૃત વાહડી નીચી નવિ કરઈ;
માગ્યું પાણી તે નવિ પાય, કરપી સઘલાની તે માય. ૨૫
સાઠ સતી સુધી રાખસી; શકિત વ્યંતર હુઇ જીસી;
લક્ષ્મીની તે લહુડી બહેણ, તે નવિ ચાલે કહોનેં કહણ. ૨૬
એક દિવસ પોતાનો ધણી. પાડિ મુદ્રિકા તેહજ ભણી;
લાધી વહુને તેણઇ ત્યાંહ, લેઈ મુંકી એક તાકામાંહિં. ૨૭
સસરો તવ સોધઇ મુદ્રિકા, બાહિરથી બોલી બાલીકા;
સ્વાંમી મુદ્રા લાધી અહ્મો, સસરા વીંટી લીજેં તુહ્મો. ૨૮
આપે મુદ્રિકા વહુ જેણીવાર; ઉઠી સાસુ કરઇ પોકાર;
અહ્મ ઘરનાં માણસ ધન ગ્રહે, ચોરંતાં ઘરમાંસું રહે. ૨૯
સાસુ ઈમ બોલી સંખણી, સુતને રીસ ચઢાવી ઘણી;
તેણઇ મારી નિજ નારી ત્યાંહ, વાગી ભોગલ માંથા માંહિ, ૩૦
ભોમિ પડીતિહાં ધરણુજ નારિ, ઉપાડી ગયા પીહરિ મઝારિ;
પુત્રી વારઈ માત પિતાય, મમ કરજો તુહ્મે કલેશ કષાય. ૩૧
સાસુ ઉપરિ મ કરો શેષ, એ મુઝ કર્મ તણો છઇ દોષ;
પૂરવિં એહ વિરાધી ઘણું, કીધું કર્મ ભોગવું આપણું. ૩૨
કીધાં કર્મ ન છૂટઈ કોઇ, કર્મિં નલતઇ વીતુ જોય;
હરિચંદઈ મુકી નિજ પુરી, તારા લોચન સાથિ ધરી. ૩૩
મૃગાવતી નઈ ગરુડઈ હરી, ચંદન બાલા સાથિ ધરી;
અચ્છંકારી કરમિં નડી, શ્રેણિક નઈ સરિ નાડી પડી, ૩૪

૧ હુઓ.

કરમિં અરૂણ હુઉ પાંગલો, બ્રહ્મદત્ત [1]રાજા આંધલો,
ખંધક તણી ઉતારઇ ખાલ, હરિ ખોઇ ઋદ્ધિ રમણી માલ. ૩૫
કરમિ બાલ ગજસુકુમાલ, સિરિ વાઘણિ સુકોસલિ ફાલ;
કર્મ ભોગવે સહુકો આપ, પુત્રીઈં સમઝાવે બાપ. ૩૬
માત પિતા મનિ બહુ દૂખ ધરે, પુત્રી ઉપરિ [2]બહુ મોહ કરે;
રૂદન કરઇ વિલપઈ બહુ ભાતિ, દૂખીઆં તે ઝૂરઇ દિન રાતિ. ૩૭
ઈંદ્ર ચંદ્ર અનઈ નાગેદ્ર, પર્વત તરૂઅર મોટા મદ્ર;
આયુ ત્રૂટતાઈ તે પણિ ગયા, તે કહઇના રાખ્યા નવિ રહ્યા ૩૮
આયુ ખૂટતઇ પુત્રી જેહ, મરણ લહઈ આરાધી તેહ;
શુભગતિની ભજનારી થઇ, પણિસાસુની [3]પતિ તિહાં ગઇ. ૩૯
ફટ ફટ લોક કરઇ જગમાંહિં, બેટા પણિ હેલાણો ત્યાંહ;
પુત્રી તાસ ન દીઇ કોઇ, પરણાવ્યો પરદેસઇ સોય. ૪૦
ગજપુર નયર અનોપમ વરઇ, વિપુલ ગોતિ કરે પણ તસઇ;
ગવરી નારી ઉમયા દીકરી, તે કન્યા ધરણે વરી. ૪૧
ધરિ લાવ્યો તે પોતા તણે, તે કેહેને નવિ માને ગણે;
સાસુ સાહમી બોલઇં ગાલિ, ટાકર મારે સિરહ કપાલિ. ૪૨
સાસુ કહઇ વહુ ખાડો દલો, વાસીદું નઈ પાંણી ગલો;
વલતી વહુઅર બોલઇ આપ, સકલ કામ કરઈ તુહ્મ બાપ. ૪૩
બોલતી મૂઢઈ વાચાલ, વાઘણિની પરિ દેતી ફાલ,
અણુદીઠાં વલી બોલઇ આલ, સાપણિ સાસુ કરી સીઆલ. ૪૪
ગાઢી સાસુ અતિ વઢકણી, પણિ તે બીહઇ વહુઅર ભણી;
ઉમયાઇં નાગિલિનેં દમી, વિણહ પધોરી કીધી સમી. ૪૫
ઇમિ કરતઇ દિન કેતા જાય, સાસુ સસરો પાછાં થાય;
ઉંમયા ધરિ રમઇં એકલી, ભગતિ કરઇ ભરતારહ ભલી. ૪૬

---

૧ અતિ. ૨ અતિ. ૩ પતિ ત્યાં.

મન રંજઇ ભરતારરહ તણું; પણિ શીયલનરાખઈ(તે)આપણું;
અવર પુરૂષસું રંગિઇ રમઇ, જીમ પોતાના મનમાં ગમઈ. ૪૭

એક દિવસ ઉમયા ભરતાર, સોમદેવ શ્રાવક નરસાર;
તેહ સું મિત્રી રાખઈ ઘણી, સકલ વાત કહઇ પોતાંતણી. ૪૮

સ્વામી મુઝઘરિ નારિ એક, સબલભગતિ મુઝ કરઈ [1]વિવેક;
મુઝસું રાખઇ સબલો પ્રેમ, ચકવો ચકવી પંખી જેમ. ૪૯

દૂહા.

ચકવીપરિ મુઝ કામની, મુઝસું રાખઈ નેહ;
શીલવતી સુંદરી ભલી, બહું ગુણવંતી તેહ. ૫૦

સોમદેવ શ્રાવક ભણઈ, મિત્ર સુંણો મુઝવાત
રામા રંગિઇ જે રાચસ્યે, તે નર ઘસસે હાથ. ૫૧

સીંહણી નાગણી ડાકણી, અગન નીર વિષ ખાસ;
સોમદેવ કહઇ નારિનો, નવિ કીજઇ વિસવાસ. ૫૨

નવિ માંનઇ તો આજતું જઈ કિહજે નારિ;
હું [2]ચાલેસ કાંમિ કંહી, તું [3]રહે મુહુલ મઝારિ. ૫૩

સોય વચન શ્રવણે સુંણી, કીધી તેહવી પઇરિ;
હુ ચાલૂં પરદેસડઇ, તુ રહઇજે નિજ ઘઇરિ. ૫૪

કાંમિની કહઇ કંત સુંણો, તુઝ વિણુ મુઝ ન સુહાય;
નીર વિના જીમ પોયણી, ખિણુ કરમાઈ જાય. ૫૫

નાંહણ ધોયણ વિલેવણાં, પાંન ફૂલ નઈ હાર;
તું ચાલઇ પરદેસડઇ, હું ન કરૂં સિણગાર. ૫૬

ગીતગાંન કરવું નહીં, કાજલ સોય નિવારિ;
મધુરમીઠૂ નવિ જમુ, ન જાઉ વનહુ મઝારિ. ૫૭

---
૧ વિશેષ. ૨ જાઇસ. ૩ રહે જે ઘર.

પરધરિ ફરવું મુજ નહી, નહીં લિંગીનો સંગ;
ચિત્ર ન જોવું મેં સહી, ફોફલ નહીંજ લવિંગ. ૫૮
ચંદ્રકાંતિ અગિં નહીં, નહી ચંદન નહી વાય;
તપ જપ કિરીયા પુણ્ય કરૂં, બઇઠી રહું એક ઠામ. ૫૯
માયાવચન મયલી કહઇ, સાંચૂં માંને કંત;
પ્રીઉ પરખ્યાનઇં કારણિં, મિત્રી ધરિ આવંત. ૬૦
નિશાસમય નર દો તિહાં, આવ્યા છલ જોવાય;
બાંહિર [1]આવઈ કાંમિની, નર પઇઠો ઘરમાંહિ. ૬૧
છાંનો સોય છપી રહ્યો, નવિ જાઈ ઘરનારિ;
રણધીર સુત કોટવાલ નો, આવ્યો [2]મોહુલ મઝારિ. ૬૨

ઢાલ.

રાગ ગોડી—આસાઉરી સિધવો-સાંસો કીધો સાસુલીયા-એ દેશી-
વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેસી

ભુવન મઝારિ આવ્યો ખત્રિ, કરતી સબલ સજાઇ;
સોલસિંણગારકરઇ[3]નિજઅંગિ, નિર્મલ નીરે નાહી ભુ.એઆચલી ૬૩
ભોજન ભગતિ કરે નર કેરી, વિવિધ સૂખડી પ્રીસઇ;
શાલિ દાલિ બહુ શાક નીંપાઈ, જીમતાં હઇડું હીંસઇ-ભુ. ૬૪
અનુક્રમિં તે જડિત્ર ઢોલીઓ, ભરીઓ રેશમ દોરી;
મસરૂ લાલ તણીજ તલાઇ, સેજ્ય સમારઇ ગોરી-ભુ. ૬૫
વિવિધ વર્ણ તણાં ઉસીસાં, ચંદરવા બહુ ભાતિ;
પંચવર્ણ તણાં ગાલમસૂરાં, જાતી ન જાણઈ રાતિ-ભુ. ૬૬
વિવિધ પુષ્પ ઠવ્યાં તિહાં સેજ્યઇ, અગર સુગંધી ધૂપ;
કાંમિનર [4] કામી એ કીધુ, જાંણુ પડવા કૂપ-ભુ. ૬૭

---

૧ નિકળી. ૨ ભુવન. ૩ સર્વ. ૪ કાજ્યેએ.

બત્રીસા ઓ દીપક કીધા, ચિત્ર તણી શોભાએ;
થાલ કલશ આરીસા[1] ફિરતા, જાણું હરિસિયાય–ભુ ૬૮
જાર પુરૂપસું ઉંમયા લુબધી, કરતી ભોગ વિલાસ;
નિંદ્ર[1] ભરતારતે નયણેનિરખઈ, કહઈ એ ધિગ ધરવાસ–ભુ. ૬૯
અસ્યૂ વિમાસીનઇ તિહાં કોપ્યો, કરૂં નરનારિ પ્રહાર,
નારી હત્યા કરતાં નહી રહઇ, ઉત્તમ કુલ આચાર–ભુ. ૭૦
અસ્યૂં વિમાસી નઈ સજથાય, જવ ઉંધ્યો તે જાર;
ગલકંદલ ધા મુંકયો તેહને, મરણ લહ્યો તેણી વાર–ભુ. ૭૧
પરનારીસ્યૂં પ્રીતિ નિવારો, જો સુખ વછો દેહ;
એણે વ્યસને દૂખ પામ્યાદેવા, બિરૂદ વહંતા જેહ–ભુ. ૭૨

દૂહા.

બિરૂદ વહઇ વ્યસની બહુ, ખિત્રી જે રણિધીર;
બહુ દૂખ પાંમ્યો તે વલી, ખોયુ સીસ સરીર ૭૩
એણઇ અવસરિ ઉંમયા તિહાં, જાગી સહસાકાર,
પુરૂપ ન દીસઈ પાસકો, માર્યો દીસે જાર, ૭૪
તવ ઉપાડી નીકલી, નાંખ્યો કૂપ મઝારિ;
હેમ કહે નારીતણા, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫
રવિ શશિ તારાહનો લહીઈ તેહ વિચાર;
પણિ અસ્ત્રીના ચરિત્રનો, કો નવિ[2] પાંમઇ પાર. ૭૬
ઉંમયા નારી ચરિત્ર જુઉ, સ્યો સ્યો કરે ઉપાય
ખીરખાંડ (ઘ્રત) ભરી લાડુલા, થાલ ભરી ઉ જાય, ૭૭

પદ્ય.

ઉજાંણી ઉંમયા તિહાં જાય, કેડિં ધરણ નિજ માંટિ થાય;
તે ચાલી સમસાન મઝારિ, ભૂત પ્રેત તિહાં શાકિની[3] નારિ. ૭૮

૧ અતિ આડંબર લીલ કરતા. ૨ લાભિ. ૩ નારિ.

દેવ દાંનવને બહુ બ્યંતરા, ઝોટીંગ વીર વેતાલજ નગ;
કહોથી ન બીહઇ ઉંમયા નારી, પુહુતી ડુંગર ગફા મઝારિ, ૭૯
માંહી બેઠી ચઉસઠી યોગિની, ક્રીડા કરઇ બહઇન્યો એકમનિ;
ડંડ પ્રણામ ઉમયા તિહાં કરઇ, થાલ ભર્યું લેઇ આગલિ ધરઇ, ૮૦
હરખી બહઇન્યો બોલીતાંમ, ઉમયા તાહરૂં સીધું કામ;
ઉંમયા કહઇ મુઝ કાંમ નવિથયો, જાર પુરૂષ મુઝ મરણિં ગયો, ૮૧
તેણેં કારિણે મુઝ કૃપા કરો, ચઉસઠી યોગની દૂખ મુઝહરો,
તરૂ ઉતપન દીઇ વિદ્યા માય, જેહથી વનવૃક્ષ ચાલ્યો જાય. ૮૨
તેણેં તરૂઅર હું બઇસી કરૂં, વિવિધ પુરૂષસું ક્રીડા કરૂં,
હું કહઇની મારી નવિ મરૂં, વિદ્યા બલે નરના [1]મદ હરૂં, ૮૩
બોલી વિકટ ખપરા જેહ, મહાબલિ મુઝનઇ માંગ્યું દેહ,
તવ ઉંમયા બોલી તેણી વાર, જા બલિ દેસુ મુઝ ભરતાર, ૮૪
પણિ એક અંજન આપો માય, જીમ માહરો માંટિ વસિ થાય;
તુઝનઈં બલિ હું આણી દેસ, બોલ્યું વચન તે કિમ ચૂકેસ, ૮૫
આપ્યું, અંજન વિદ્યાવલી, તરૂંઅર ઉપરિ બઇસી પલી;
નિજ ભરતાર પણિ પાછો વલ્યો, દેખી ચરિત્ર મનમાં પરજલ્યો, ૮૬
પાછાં ઘરિ આવ્યા નરનારિ, ઘરણુ વિચારઇ મનહ મઝારિ,
ગયો મિત્ર સોમનઇ પાસ, પૂરવ વાત કહી મનિ ઉલાસ, ૮૭
સોમમિત્ર નઈ કહઈ હું તુઝકહું, એણઈં ઘરિ વાસ સહી નવિરહું
જો વિશ્વાસ કરૂં એ તણો, તો મસ્તગ ખોઉં આપણો, ૮૮
સોમ કહઇ તુઝ કહુ ઉપાય, ઘરમાં ધન મુંકી મમ જાય;
ચંચલ નારિ ઘરિ એકલી, ઋદ્ધિપૂરણ રહે કિમ ભલી. ૮૯
ડાકણી નઇંજીમ રાવલી ચઢી, કારેલી નઇ લીંબઈ અડી;
જીમવિપનઇસાપણિ મુખપડયો, ક્રોંહી ઘઇસ ને કીડો ચડયો. ૯૦

૧ મન.

જેમ કરમ્ગે નીલીનો પાસ, ધુરત થયો જેમ તસ્કરદાસ;
તિમ એ આગઇ ચચલ નારિ, તુ (મુકી) જાઇવિન મુહુલ મઝારિ; ૯૧
એણી વાતઇ અનરથ બહુ કરઇ, તાહરઇ પણિધન વિણનવિશરઇ;
... ... ૯૩

દુહા.

ધન વિણુ તાહરઇ નવિ સરઇ, પડિત આપ વિમાંસ;
ચઉદ વિદ્યાનો ધણી, માગઇ મૂરખ પાસ, ૯૪

કવિત્ત.

ચઉદઇ વિદ્યા સાથિ. હાથ મૂરખ નઇ ઉદઇ;
વરસઇ હુઓ વૃદ્ધ, બાલની ઉલગ દ્રોડઇ;
રૂપેં હુઇ સરૂપ, કરૂપને ખધે ચઢાવઇ;
જેહનાં કુલ અતિ ઉંચ, નિચ નઇં સીસ નમાવઇ;
પૂજનિક સઘલી નાતિનો, પાય પડઇં પાપી તણે,
છઇં દાસ સહુ લછિ તણા, ધન વિણ સહુઇ અવગુણે. ૯૫

ચઉપ.

એહવું દ્રવ્ય તણુ બંધાણ. સાંભલિ મિત્ર ધરણ સુજાણ;
તેણઇ કારણિં ધન લીઉગ્યર થકો, મિત્ર તુહ્મો જીમ થાઉ સુખી. ૯૬
સોમ તણી બુદ્ધિ હઇડઇ ધરઇ, ધન લીધું ઘરથી બુદ્ધિ કરી;
ચાલ્યો ધરણ પંથિ તે પલ્યો, સિદ્ધ પુરૂપ એક વાટિં મિલ્યો. ૯૭
વેગઇ ધરણ [1]લાગ્યો તસપાય, ભાખી સઘલી પૂર્વ કથાય;
સ્વાંમી કર્મ કીઆં મેં કોડિ, બિહત્યાનાં પાતગ છોડિ. ૯૮
સિદ્ધ પુરૂપ બોલ્યો તવ ત્યાંહ, હું ચિંતાતુર છુ મનમાંહિં;
સોવન સિદ્ધ મત્ર ઉપાય, ધન વિણ તે [2]ન ફલઇ વિધાય. ૯૯

---

૧ નમ્યો. ૨ પણિ નવિ સિધાય.

ધરણુ કહઇ સ્વાંમી ધન લીઉ, વલી મુઝ કાંમ અનેરૂં દીઉ,
સિદ્ધ પુરૂષ હરખ્યો અતિઘણું, ધૈર્ય ભલું એ ધરણુહ તણું. ૧૦૦
ધન નવિ લીધું ધરણું લગાર, દીધી વિદ્યા એક અપાર;
અતીત અનાગત નઈ વર્ત્તમાન, આપ્યું ત્રિણ કાલનું ગ્યાન. ૧
ચરણે ધરણુ નમી સંચરઇ, મહાવનમાં એકલડો ફિરઇ;
કલ્પદ્રુમ તલઇ મુનિવર એક, બઇઠો દીઠો યતિ વિશેષ. ૨
આવઈ વેગઈ નમી તતકાલ, સ્વાંમી હું મૂરખમતિ બાલ;
બિં હત્યા માથઇ બલવતી, તે પાતગ છોડવો જતિ. ૩
મુનિવર કહઇ જપો શ્રીનવકાર, જૈન ધર્મ આરાધો સાર;
શ્રીસેત્રુંજ્ય તીર્થ જઇ, પાપ ધૂઉ જીન આગલિ રહી. ૪
વચન અનોપમ કાનિં સુંણી, ચાલ્યો નર સેત્રુંજા ભણી,
ફરસ્યો ગિરિવર જૂહાર્યા દેવ, બિ હત્યાના [1]પાતગ છોડ. ૫
શ્રીજીનધર્મ આરાધઇ સાર, વદનિં જપઇ શ્રીનવકાર;
વિદ્યા શકિત અછઇ તસ ઘણી, પણિ નવિ જાઈ નિજ ઘરભણી. ૬
ઉંમયાથી બીહે નર ધરણ, નારીથી બહુ પામ્યા મરણ;
મુજ રાય પરદેશી જેહ, નારિ માર્યા નર વલી તેહ. ૭
રાય ભરતરીને ભોલવ્યો, જમદગન તાપસ રોલવ્યો;
સ્ત્રીની વાત નં જાઈ કહી, ચંડ પ્રદ્યોતન ડાંભ્યો સહી. ૮
અસું વિચારી ધરણુઇ તિહાં, ન ગયો નિજ ઘરિ નારી જીહાં;
સ્ત્રી ચરિત્રનો ન લહે પાર, હેમ કહઇ સુંણિ રાય વિચાર. ૯
અસું વચન ભાખઈ મુનિરાય, કુમારપાલ મનિ સંકા થાય;
ગુરૂ નઇ પૂછઈ એ કિમ મિલઇ, કીડી કુંજર કેહીપરિં ગલઇ. ૧૦
નૃપ નઇ સમઝાવ્યો તેણીવાર, ચક્રેસરી તેડી તેણીવાર;
ગુરૂ કહઇ દેવી પઇરી કરી ભલ્લ, કાઢું કુંમારપાલનું સલ્લ. ૧૧

---

૧ છુટો તતખેવ.

દેવી કહઇ સુંણિ હેમસૂરિંદ, વિઘન ઠાંમ છઇ કુંમરનિરંદ;
ગુરૂ કહઇ કાંઇક કરવું સોય, સંકા રહીત જીમ રાજા હોઈ. ૧૨
ચક્રેશ્વરી બોલી તવ ત્યાંહ, આજ થકી અઠદાડામાંહિં;
પાટણ નયર વિવહારી એક, મરણ થસઈ તસ એહવો લેખ. ૧૩
તિહાં પ્રતિબોધસ્યઇ એ રાય, અવર નહી બીજો કીસ્યો ઉપાય;
અસ્યું કહીને દેવી જાય, આઠ દિવસ અનુક્રમિં થાય. ૧૪
પાટણનયર વિવહારી જેહ, કરમિ મરણ લહઇ નર તેહ;
પૂઠી નારી થાઇ સતી, વેગઇ વિનવીઉ નરપતિ. ૧૫
રાય કહઇ થયો સંધ્યાકાલ, મમ આલયો અબલા બાલ;
વાહણઈ હું આવેસસહીત્યાંહ, સતી નારી હસઈ વલી જીહાં. ૧૬
અસ્યું કહી ચાલ્યા નર તેહ, કહઇવા આવ્યા હુંતા જેહ;
નિશા મધ્ય સમઈ જવ થાય, લેઈ ખડગ નઈ રાજા જાઇ. ૧૭
આવ્યો વેગઈ રાજા તિહાં, સતી બલેવા બઇઠી જીહાં;
એણઇઅવસરિંતિહાંસુણીઓનાદ, જાણે કો સુર કિન્નર સાદ. ૧૮
નાદિં મોહ્યા નરનઈ નારિ, નાદ વડો એણઇ સંસાર;
નાદિં દૂખીઆ દૂખ નિગમઇ, નાદિં નાગણી ક્રીડારમઈ. ૧૯
નાદઇ સુર બહુ થંભ્યા રહઇ, નાદિં લીણા મૃગ દૂખ વહઇ;
આરયો નાદ સુણયો જવ કાંનિ, ઉઠી સતી વિહ્વલ હુઇ ગાંનિ. ૨૦
ચાલી સોય સુંણી નઇ નાદ, આગલિ ઇશ્વરનો પ્રાસાદ;
તેહમાં પંગુલ બઇઠો ગાય, તેણઇ નાદિં ડોલે બ્રહ્માય. ૨૧
સતી જઇ બેઠી તસ પાસ, નાદ સુંણઇ મનનઇ ઉલ્હાસ;
રાગઈ મોહી વિહ્વલ થઇ, પંગુલ નઇ પ્રારથ્યો સહી. ૨૨
તેણે કારણિ નર વરજો નાદ, સહજી ઋષિ નવિ કાઢઇ સાદ;
શીલવંત નરનારી જેહ, ઘણો આલાપ કરઇ ન તેહ. ૨૩

શાસ્ત્ર માંહિં કહ્યું છે જોય, કોઇક ટાલીઓ નિર્ધન હોય,
કોઈક સૂરખિ નર દંતાલ, કોઈક કાંણો નર સુકુમાલ ૨૪
કોઇક ગીતવતી હુઈ સતી, તેણઇ નાદિ ન ખેદઈ જતી;
બ્રહ્મચારી નર સ્ત્રી અવગુણઈ, ન કરઇ રાગ નઈ કાને સુણઈ ૨૫
[1]પંગુલ જો સતીઇ સુણીઉં નાદ, તો કામિં કીધું ઉન્માદ,
પગુલ નઇ પ્રાર્થના કરી, સ્વામી રહઇ મુઝ અગિધરી ૨૬
પંગુલ કહઈ સાંભલી સુકુલીણ, રૂપ હીણનેં કાયા ખીણ,
મુઝ માથિ તુઝ કિમ્યો સનેહ, માહરૂં કામ નહી સહી એહ. ૨૭
દીન વચન ભાખઇ સ્ત્રી ત્યાંહ. દસ અંગુલી દીઇ મુખમાંહ;
સ્વાંમી સતી વચન મમ ઠેલી, કઠણપણું હઇઆનું મેલિ. ૨૮
રણ સંગ્રામિં પાલા ધસઇ, રીહ દેખી નવિ પાછા ખસઈ;
પણિ તેણે કામ નવિજીત્યોજાય. સ્ત્રી આગલિ તે છાલી થાય ૨૯
પંચ અગનિ નર સાધઈ જેહ, કરવતિ કાયા કષ્ટઇ દેહ;
મસતગ પજ કરઇ નર વલી, સ્ત્રી સંગિઇ તે જાઇ ગલી. ૩૦
આતાપના લીઇ બારઈ માસ, જે નરનો વનમાંહિ વાસ;
માહાતપીઓ ખટમહિનેજમઈ, તે પણિ નારી વચને [2]ગમઇ. ૩૧
નારી વચને ચૂકો પગુ, સતીઈ આપ વિટાલ્યુ અંગ,
ફરી કરમ નઇ આવી તિહાં, નિજ ભરતારનું સબ જીહા ૩૨
સતી ચરિત્ર સઘલું જે થયુ, સોય સકલ રાજાઈ લહ્યું;
એણઇ અવસરિ હૂઉ પ્રભાત, સમમાનઇ આવ્યો નરનાથ. ૩૩
બિઇ કરજોડિ વારઇ નારી. કાતુ પઇસઇ અગનિ મઝારિ,
મમબલિં બાઇ રહઇ જીવતી, તુઝ ચરણે હુ લાગુ સતી. ૩૪
કુંમારપાલ નૃપ વારઈ આપ, નિજ હત્યાનું મોટુ પાપ;
પાપિ જીવ ન હોઇ સુખી, ચિહુ ગતિ માંહિં તેફિરઉ દૂખી. ૩૫

૧ નર. ૨ નજો.

સતી કહઈ સાંભલી નરસાર, મુઝનઈ પ્રેમ ઘણો ભરતાર;
માહરઇ મિલવું તેહનઇ સહી, સું કહુ હું ઈંહાં રહી. ૩૬

રાય કહઇ સાંભલિરે સતી, તુઝનઇ કિમ મિલસ્યે તે પતી,
આચરણ તાહરાં તેહમાં ફેર, તો કિમ જાસ્યો એકઈ સેર. ૩૭

જીવ કર્મ જીમ જૂજૂ કરઈ, લાખ ચઉરાસી યોનિ ફરઈ;
કુણ કેહને મિલઇ છઇ ત્યાંહ, સતી વિચારો હઇડામાંહ. ૩૮

સતી કહઇ સાંભલિ નરનાથ, ન [1]ગલ્યાંની તું મકરિસ વાત;
સહી ગલેવુ સતીઈ આજ, દીઇ આદેશ મુઝનઇ માહારાજ. ૩૯

કહ્યું ન માનઇ અબલા જસઈ, નૃપ એકાંતે તેડી તસઈ;
કાં ચૂકઇ છઈ આ ભવલીલ, હું જાણું છું તાહરૂં શીલ. ૪૦

રયણી વાત ગઇ વિસરી, નિજ નરનઈ મુંકી નીસરી;
જઇ કીધો પશુનો સંગ, સતી શીલ કરેઉં તિહાં ભંગ. ૪૧

ગસ્યું વચન ભાખઈનર જસેં, સતી પોકારી ઉઠી તસેં;
અરે લોક જૂઓ સંસારિ, ચંદન થકી વરસેં અંગાર. ૪૨
સાયરમાહિંથી ઉઠી ઝાલ, સીરણી જાઇ ભુંડણ બાલ;
ચંદનથી ઉઠઇ દુર્ગંધી, દેખંતાં હુઇ નર અંધ. ૪૩
સાર સુગંધ હુઇ છઇ હીંગ, સસલાનઇ સિરિ દીસઇ સીંગ;
સોના ઉપરિ લાગઇ શાંમ, જહયર પ્રગટિઉં અમૃત ઠાંમિ. ૪૪
જે કહઇવાય પૃથવી(નો) નાથ, સોય કરઇ પાતગની વાત;
મુઝને કહઇ ઘરનારિ થાય, કિસ્યુ કરૂં જો ૨પૃથ્વીરાય. ૪૫
નીમ કીઉ નૃપ અણુહ વિચારી, કર્મ મૂઇ આઠેં નારી;
પટરાંણી વિણ કિમ રહઇવાય, તેણેં કારણિ પ્રાર્થના રાય. ૪૬
ઈંમ રાજા નઈં હેલી ત્યાંહ, સતી ઝંપાવઈ અગનિ માંહિં;
રાયતણું મુખ ઝાંખુ થયું, લોક માંહિં નૃપ પાંણી ગયું. ૪૭

---

૧ વલવાની, પાટણ.

વાત હુઇ નર કોરોઠારિ, લાજ્યો ભૂપતિ નાવઇ બાર;
હઇડિ વિચારઈ [1]હેમસૂરિસ, હુઓ કલંકી કુમરનિરંદ. ૪૮

સકલ લોક દેખતાં આજ, કલંક રહીત કરવો મહારાજ;
જીમ એ ધર્મ થકી નવિ જાઇ, કીર્તિકલા જીમ વાધઇ રાય. ૪૯

હેમઇ તેડયો કુમરનિરંદ, વેગઇ ગયો જીહાં હેમસૂરિંદ,
ણિઇ કરજોડિ લાગો પાય, વેગઇ તિહાં બોલ્યા ઋષિરાય. ૫૦

કાં રાજા મનિ શંકા ગઇ, હેમ વચન જૂઠું કઇ સહી;
રાય કહઇ હું મુરિખ મંદ, કહ્યું ન માન્યું હેમસૂરિંદ. ૫૧

ઘણા દિવસની મેલી લાજ, તે મઈ ખોઇ સઘલી આજ,
ચઢિઉં નીર પાછું ઉતર્યું, જો તુઝ વચન હઇઈ નવિ ધર્યું. ૫૨

તે ભાખ્યું તે સાચું સોય, [2]સ્ત્રી ચરિત્ર ન બુઝઈ કોય,
જો બુઝઇ તો યોગી હોઇ, કઇ માહરીપરિ મહિમા ખોઇ. ૫૩

એહ વગન ભૂપતિનાં સુણી, પ્રજા [3]તેડી પાટણતણી:
અસ્યું વચન કહઇ હેમસૂરિંદ, દોષ રહીત છઇ કુમરનિરંદ ૫૪

જેહ સતી અગનિમાં બલી, તે પગુલસું ચૂકી વલી;
સોય સરૂપ રાજાઈં લહ્યું, ત્યા કાજીં તસ છાનું કહ્યું. ૫૫
ભલું કર્યું રાજાઇ જસઈં, નારી પોકારી રૂઠી તસઈં,
કૂડ કલંક દીધું પાપણી, દોસ રહીત છઇ પાટણ ધણી. ૫૬
પુરજન લોકા માંનો નહી, તો પગુલ નઈં તેડો [4]આહીં;
એણે વચને હરખ્યા નરનારિ, પગુલ આણ્યો તેણે ઠારિ. ૫૭
સકલ લોક દેખતા અસઈં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસઈં;
તુઝ પૂર્વ પાતગ નવિ છેહ, તો આણંઇભવિ પંગુલ દેહ. ૫૮
આ ભવિ જૂઠૂં બોલીસ જોય, તો આગલિં દૂખ તુઝનેં હોય;
તેણઇ કારણિ સત્ય બોલે આપ, મૃષા કહઇ તું પૃથ્વી પાપ. ૫૯

---

૧ સૂરિંદ. ૨ અસતી. ૩ મેલિ. ૪ સહી.

પૂછી વાત તવ પંગુલ કહી, પરાણી પાતગ લાગુ સહી,
સતી તણો મઈં કીધો સગ, પરવસિ પણઈં વિટાલ્યુ અગ. ૬૦
પંગુલવચન સુંણ્યા તિહાં ભલા, નીકલી તયાં હઈઆનાં સલ,
રાય પ્રસસ્યો લોકે ત્યાહ, કીર્ત્તિ પસરી ત્રિભુવન માહ. ૬૧
જ્ઞાનવંત ગુરૂ જાણી કરી, અંગ તણું આલસ પરહરિ,
પ્રેમઈં પૂછઇ ગુરૂને વાત, કહો સ્વામી પૂરવ અવદાત ૬૨
પૂરવભવિ કહો હું સ્યો હતો, કુંણકુલઇં આગલિ થાઇસિ છતો,
કુંણ કારણિ જેસંગસું વયર, ઉદયન હેમ ધરે કિમ મહેર. ૬૩
પાચ બોલ એ પૂછ્યાં જસેં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસેં,
વીરથી ચઉસહિ વરસેં કહ્યો, જંબુસ્વામી તવ મુગતિ ગયો. ૬૪
દસ વાનાં તે સાથિં ગયા, હેમસૂરિ તે વિવરી કહ્યા,
પહઈલું મનપર્યયજ્ઞાન, બીજુ પરમ જે અવધિ જ્ઞાન. ૬૫
ત્રીજી પુલાક લબ્ધિ જે ગઇ, ચઉથું આહારક સરીર તે સહી;
પાંચમી ક્ષપકશ્રેણી તે ગઇ, છઠી ઉપશમશ્રેણી તે નહી. ૬૬
સાતમો જે જીનકલ્પ નિષેધ, આઠમો કહુ સયમનો ભેદ,
પરિહાર વિશુદ્ધ શુક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત ચારિત્ર કહું વિધાય. ૬૭
નુમું નર નહી કેવલજ્ઞાન, દશમઈં વારી મોક્ષ [1]પ્રધાન,
એ દશ જંબુ જાતાં ગયા, અલ્પ જ્ઞાન તે હવડા રહ્યાં. ૬૮
પણિ મઈં કરવુ તાહરૂં કાંમ, આવ્યો સિદ્ધપુરી જીહાં ગામ,
નદી સરસ્વતી તીરઈં રહી, સૂરિમત્ર આરાધઇ સહી ૬૯
અઠમ તપ કીધો તિહાં જસઈં, ત્રિભુવનસ્વાંમીની આવે તસઈં,
દેવ અદ્રષ્ટીભવ તિહાં કહઇ, તેણઈં વચને [2]તવ મુનિવરલહઇ. ૭૦

દૂહા.

તેણઇ વચને મુનિવર કહે, ભાખઇ પૂરવ ભવ વાત;
દેશ મેવાડમાહિં હવો, સુણી પૃથવીના નાથ. ૭૧

---

૧ નિધાન. ૨ ત્યાહાં.

ઢાલ.

રામ ભણે હરિ ઉઠીઇ—એ દેશી— રાગ રામગીરી.

દેશ મેવાડ માંહિં વસે, જયપુર નગર સુસાર રે;
જય કેસી નૃપ તિહા ભલો, અન્યાનહિંઅલગારરે—દે-એઆંચલી ૭૨
નૃપ જયકેશી તણે કુલિ, હુઉ એક નરવીર બાલ રે;
સાતઇ વ્યસન સેવતો, તેહને કાઢઇ ભૂપાલ રે—દે. ૭૩
ચાલ્યો નરવીર એકલો, આવ્યો મેવાડ સંધિ રે;
થાઇ પલિપતિ પાદસ્યાહ, લૂટઈ ઝગડઈ કરઇ બધરે—દે. ૭૪
એક દિન માલવ દેશનો, જાતો સારથ વાહરે,
બહુ ઋદ્ધિ લેઇરે આવીયો, લૂંટિ નરવીર જાય રે—દે. ૭૫
દૂહવ્યોખીજવ્યોરે [1]દૂખઈભિર્યો, આવ્યો માલવ માંહિં રે;
નૃપ સતોષીરે [2]બહુપરિ, ધાયો નરવીર જ્યાંહ રે—દે. ૭૬
પલ્લી વીટયોરે વાંણીઈ, [3]નાસી નરવીર રાય રે;
નારિ સગર્ભારે હાથિં ચઢી, માર્યો તેહને ધાય રે—દે. ૭૭

દૂહા.

ધાય દીઉ નૃપ નારી નઈ, બિ હત્યા સમકાલિં;
નારિ સગર્ભા મૂઇ તિહાં, અનેં વલી ઉદરિઇ બાલ. ૭૮

ચોપઈ.

બાલિક સ્ત્રી હણીનઈ ત્યાંહ, આવ્યો વણિગ માલવમાંહિં;
વાત સકલ કહી નૃપનઇ જસઈ, નગરધણી તિહા ખીજ્યો તસઈ. ૭૯
પાપી તઇ બિહુ હત્યા કરી, તું જાઇસિ દુર્ગતિમાં [4]ફરિ;
તાહરૂં મુખ જોવા અગ્રાહ્ય, તુમ મ રહઈજે માહરઈ રાજિ. ૮૦
દેશ બાહિર કઢાવ્યો જસઈ, પુરજન લોકે હેલ્યો તસઈ;
વગરાગઈ તવ તાપસ થયો, કષ્ટ કરઇ નર વનમાં રહ્યો. ૮૧

૧ દલ લીધ. ૨ નાઠી. ૩ મરી.

કાલે મરણ સારથપતિ થાય, તપબલિં હુઉ જેસગ રાય,
હત્યા માટઇ નર વાંઝીઓ, જેસગદે હુઉ જયતીઉ ૮૨
પસુઆં પંખી માંણુસ તણુઇ, જે નર બાલિક તેહના હણઇ,
વલી વિગોગ કરઇ નરનારિ, નુ હઇ છોરૂ તે ઘરિબારિ. ૮૩
જો હુઇ તો જીવઇ નહી, પાપઇ સાતા નો હઇ કહી,
તેણઇ કારણિં નર [1]ચેતાઆપ, જેસગ વાઝીઉ પૂર્વ પાપ. ૮૪
હવઇ કહુ નરવીર કથાય, વાટિં મુનિ મેલાપક થાય;
યશોભદ્ર સૂરિ કહઇ કથાય, ધર્મ વિના ભવ આલિ જાય ૮૫
દયા દાન દમ પરઉપગાર, સીલ વિના નર સ્યો અવતાર,
પૂજા પરમપુરૂષનું નામ, નિસુણ્યા ઇસતણા ગુણગ્રામ. ૮૬
વચનસાર વિનય નહી જહાં, ઉપશમ નહીં આખા ભવમાહિં;
[2]શુદ્ધગુરૂ સંગ કિમઇનવિથયો, બયલપરિ તેહનો ભવ ગયો. ૮૭

દૂહા.

બયલ કહઇ સુણો મુનિવરૂ, મુઝમા ગુણ બિહુ ચ્યાર,
નિર્ગુણ જમલો મમ કગે, તાણું વિષમ સુભાર. ૮૮

કવિત્ત.

વિષમ ભાર જોતરી, સકલ પૃથવી પણિ ખેડુ;
શાલિ દાલિ જવ જવારી, નીપાઇ અન્ન ઘરિ ગેડુ;
રાજ [3]ઋદ્ધિ સિણગાર, ધોરી ઉપમાજ અગિઇ,
ઇસ ચઢઇ મુઝ પીઠ, જગત્ર જસ પાએ લાગઇ,
વિવાહ વાઇન જાન જતાં, મુઝ વિણ કિહા ચાલે નહી,
નિયાનરનઇ તોલિ, યશોભદ્ર આંણો [4]નહી. ૮૯

દૂહા.

વૃષભ વચન શ્રવણેં સુણી, ગુરૂ કહઇ વચન કહ્યું ખરૂ;
ગુણ અંગિઇ નહી એક, તે નર [5]જાણે ઢ્રતિરો. ૯૦

---

1 વરી. 2 સદ. 3 રથ. 4 કહી. 5 કહીઇ.

કવિત્ત.

સ્વાંન કહઇ હું સાર, પડત પાંનડઇ જાગું;
કરૂં વકાર્યો વેઢી, પાછો કિમઇ ન ભાગુ;
મણુ માઠેરો આહાર, કથીઅક કુલીઇ સારૂ;
ન કરૂં લુણ હરામ, બોલતો કિમઇ ન હારૂ;
વિષય વિકલ નીતિ નહી, બિહું નહી નિસ એકલો;
સૂરિ સુંણો નર નિગુણથી, સ્વાંન કહઇ જગિ હુ ભલો. ૯૧

દૂહા.

સ્વાંન વચન શ્રવણે સુંણી, ગુરૂ કહઈ વચન સુઇક્ક;
ગુણ હીણા નર તે તસ્યા, જેવા મૂરિખ મહિષ. ૯૨

કવિત્ત.

જલપાઉં જગમાંહિં, ત્રીઆસરિ ભાર ઉતારૂ,
ગજ સાથિ કરૂં વેઢી, દૈત કુલ કહીઇ અહ્મારૂ,
સુર વાહન હું સાર, સ્રગનો ધાટ ઘડાઇ;
કૂપ કુંપલિ સાર, ચૂઆ તિહાં અબર ભરાઈ;
જલથી બિહું નહીં કદા, જેણઈ કારણિ મહીષજ [૧]ભણઈ,
[૨]સૂરિ સુંણો ભીસો ભણઇ, ફોગટ કા મુઝ અવગુણઈ; ૯૩

દૂહા.

મહિષ વચન શ્રવણેં સુંણી, ગુરૂ કહઇ બોલ કહું ખરા,
ગુણ હીણા નર જેહ, તે નર જાંણો વાંનરાં. ૯૪

કવિત્ત.

વાનર કહઈ હુ વીર, ફાલ (ફલ) કિમ્હઇ ન ચૂકૂં;
હઇઇ ન પાંઉં હારિ, વિષમ [૩]વઢવાઢિ ઢૂકું.

---

૧ હણે. ૨ મહિષ કહે મુનિવર સુણો. ૩ વડ ઠામ જાઇ.

જનની સું નહી સંગ. સનેહ ઘણા સગાસ્યુ સાંહિં;
નર આકાર ઓલખું, લક ગઢ લીઓ સુબાંહિં;
શંમદાસ જગમા જતી, પૂજાતો પરતગિ ઘણી;
સુણો [1]ગુરૂજી વાનર ભણઈ, મકરિ જોડિ નિર્ગુણ તણી ૯૫

દૂહા.

વાંનર વચન શ્રવણે સુંણી, [2]ગુરૂ કહઇ મ કરો વાદ,
નિર્ગુણ જમલા મુઝ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૯૬
જગમાં કો અસ્યો નહી, તોલું નિર્ગુંણ જોડિ;
તેણઇ કારણિ અવગુણ તજી, આંણો ગુણની કોડિ. ૯૭
નરવીર કહઇ ગુરૂ સાંભલો, હું ગુણહીણ અસાર;
દાંન સીલ તપ ભાવના, નિ.ફલ ગયો અવતાર. ૯૮
જીવ હિંસા કીધી ઘણી, મૃષા તણું મુઝ પાપ;
ચોરી પરદારા સહી, મંસ ભખ્યા મઇ આપ. ૯૯
જનમ લગઇ પાપી સહી, ન લહું પુણ્યની વાત;
યશોભદ્ર ગુરૂ કહે તુમો, વ્યસન નિવારો સાત. ૧૦૦

ચઉપઇ.

સાત જગ્યુસ્યના નરવલી રહ્યા, તે કવિતાઈ વિવરી કહ્યા;
પર્વત પ્રાય સરીખા જેહ, બહુકર્મ [3]નર કહીઈ તેહ. ૧
પર્વત શિખર સરીખા એક, તિહાં વરસાત વરસઈજ અનેક;
પણિ અંકુર નહી લવલેસ, જીમ ટાલિ નવિ ફૂટઇ કેસ. ૨
તિમ નર પત્થર સરીખા હોઇ, બહુ ઉપદેશ સુંણઇ [4]જે સોય;
પુંણ્યની વાત હઇઇં નવિધરઇ, દાંનશીલ તપ [5]ભાવના કરઈ. ૩
મુંમણ શેઠના સાથી જેહ, જીહાં જીવ્યા તિહાં કષ્ટઇ દેહ;
સુણી સુંણીને ફૂટાં કાંન, તે નર કહીઈ ન દેતાં દાંન; ૪

---

૧ મુનિવર. ૨ મુનિ ૩ જીવ. ૪ નર. ૫ નવિ આદરઇ.

કુંડરિગ રાજા નરગિ જોય, ભ્રાત વચન નવિ માનઇ સોય.
પર્વત શિખર સરીખા એહ, નહીં ઉપદેશને યોગ્યહ તેહ ૫
એક નર ઉખર ભૂમિં જસ્યા, મેઘ ઘણા વર્ષેનોહઇ તસ્યા,
ગુરૂ ઉપદેશ તે ઝાઝા દીઈ, મહા કષ્ટઈ એક [1]અડગજલીઈ ૬
જીમ મુનિવરને મિલીઓ ચોર, દેઈ [2]દેસના કીઓ સમદોર,
તસ્કર કહઇ પચ્ચખાણુહ ભલુ, ગુરૂમઈ નવિ ખાવુ ગાડલું. ૭
એક જેહવી ભૂમિ મરૂ થલી, તીહાં મેઘ જોઇઇ વલી વલી,
તુચ્છ વરસાતઈ તિહા દુકાલ, સદા વૃષ્ટ હોઇ તો સુગાલ. ૮
તિમનરનઈ ગુરૂજીહાંરઇમિલઇ, તિહારઇ ધર્મ મારગ સાભલઈ;
ખિણુ એક યતિ વિરહ થાય, ધર્મ તણી મતિ તિહાંરે જાય. ૯
કુલ વાલૂઓ સંયમથી ચલ્યો, જો અતિ ગુરૂ તસ નવિમલ્યો;
મરી સોય દુર્ગતિમાં ગયો, ભૂમિ મરૂથલી સરિખો થયો. ૧૦
બીજો પુરૂષ હુઓ બલભદ્ર, બહુ ઉપદેશ દીઈ નર ઈંદ્રિ;
સુર વચને નર સમઝયો તેહ, તેણે શુભ સયમ લીધો ત્યાંહ. ૧૧
હવઇ કહું ચઉથઉ દ્રષ્ટાત, સુણિ તુ સોય કરી એકાંત;
એક પુરૂષની પરગતિ અસી, ભૂમિ ચિડોત્તર હુઇ જસી. ૧૨
એક મેઘ વરસઇં જેટલઇ, પૃથવી સરસ થાઈ તેતલેં;
અનુક્રમિ હુઇ ધન દસ વિસ, ફલઇં અન્ન [3]તિહાં હુઇ જગિસ ૧૩
પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ, મેઘ સરીખો ગુરૂ [4]પણિ જોય;
વાંણી તે જલ સરીખી જાંણી, સુંણતા હુઇ ગુણની ખાંણી. ૧૪
એકવાર સુણી જો રહ્યો, વલતો તે ગુરૂ ઉપદેસ નવિ લહ્યો,
સોય ધર્મથી પાછો પડઈ, જીમ ચિડોત્તર ઊણું ઘડઈ. ૧૫
ઇહાં સંભારો અભયકુમાર, સુંણી દેશના બહુ નરનારિ;
ઋદ્ધિ રમણી તેણઇ પરિહરી, વીર હાથિ તેણઇ દીક્ષા વરિ. ૧૬

---

૧ અડગ. ૨ ઉપદેસ. ૩ તવ. ૪ તું.

કાહાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘઈ અન્ન અનેક,
તિમ થોડે ઉપદેશઇ બહુ, અર્થ ભેદ નર સમઝઇ સહુ. ૧૭
ઉદાઇ ધરિ જીમ પદમાવતી, સયમ ધારઇ સીલઇ સતી,
તેણઇસમઝાગ્યો નિજ ભરતાર, ઉદાઇ રાજઋષિ લહઇ પાર. ૧૮
એકનર સરોવર ધરતી જસ્યો, મુનિ મિલઈ પુણ્ય કરઇ ઉલસ્યો;
ન મલઇ તિહારઇ લીઈ કુવાટ, જલવિણ સર ધરતી જાઈ ફાટ. ૧૯
સરોવર સરીખા ચ્યાર હજાર, ઋષભ સાથિ લીઇ સંયમ ભાર,
આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય ૨૦
એક પુરૂષ ધરતી માલવો, થોટઇ મેઘઇ સુગાલ હવો,
તિમનરનઈ હુઇ એક ઉપદેશ, ન કરઈ પાતિગનો લવલેશ ૨૧
માલવ ધરતી સરિખા જોઇ, જમ્બુ મેઘ મુનિશ્વર સોય,
પ્રભવ સ્વામી શ્રેણિક મહારાય, એક વચને સમઝયા તેણઇ ઠાય. ૨૨
નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાજાઈ સુંણી;
ઋદ્ધિ રમણી મુંકયો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેઇ સંયમ ભાર ૨૩
કેસી ગણધર કહઈ કથાય, કિમ સમઝયો પરદેશી રાય,
યસોભદ્રની વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઓ નરગુણી. ૨૪
વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાહ, સ્વાંમી જીવન મારૂ કિહા;
મદિરા માંસ નઇ પરનારિ, એહના પાપ ઘણા સસારિ. ૨૫
ન કરૂં ચોરી નહીં મુઝ ધુત, પાલુ નીમ જો ક્ષત્રિ પુત્ર;
વેશ્યા ગમન હું ન કરૂં રાય, કરી અગડ નઇ છબીયા પાય. ૨૬
ધર્મ ગ્રહી નર ચાલ્યો જાય, તિલગદેશ નવલખો કહઇવાય,
એક સિલા નગરી તિહા ગાંમ, વમઇ વાંણીઓ આઢરનામ. ૨૭

દૂહા.

આઢર કીર્ત્તિ અતિઘણી, માગ્યાં ન કહઇ નાથ;
અનપાન ચીવર દીઈ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

ચૌદ પપા જસ મંદિરઇ, પુણ્ય પ્રસાદહ પાંન;
પવિત્ર પુજા પ્રઅલધન, પાથરણાં પ્રધાન. ૨૯
પરમવચન પરભાવના, પૌષધ પરઉપગાર,
પડિક્કમણુ પચ્ચખાણ તિહાં, પોષઇ પાત્ર અપાર ૩૦
અસ્યો આદર નર વાંણીઓ, મેત્રપરિં દિઇ દાંન;
નરવીર લાજી તિહા ગયો, માગણ મરણ સમાંન; ૩૧

કવિત્ત.

માગણ મરણ સમાન, સોયપણિ સુપુરૂષ કેરઇ;
તૃષ્ણા કહઇ જઇ માંગઇ, લાજ તસ પાછો ફેરઇ.
ફિરી મડઇ પગ પ્રાંણુ, નાકમુખ નિચું ઘાલઇ,
હઇઉ હાથ હડબડઇ, જીમની યુગતિ ન ચાલઇ.
શ્રવણ સોય સસઇ પડઇ, કવણ શબ્દ હોસઇ કહી;
મન ચિંત્યુ મનમાંહિં, દેસઈ કઇ દેસઇ નહી. ૩૨

દુહા.

એહવુ [1]માઠું માગવું, ભુંડી તે પરની આસ;
માગણથી નર તે ભલો, જેહનઇ સરિ સંડાસ. ૩૩
માગણ જો મયગલ ચઢઇ, સોવન કચોલો હત્થ,
માંગ્યાં જો મોતિ જડઈ, તોહઇ જન્મ અકયત્થ. ૩૪
તેણઈ કારણિ નરવીર તિહાં, કીધો સુદ્ધ વિચાર;
સેવા કરૂં આદર તણી, વિવહાર સુંદ્ધિ લીઉ આહાર. ૩૫
અસું વિચારી આવીઓ, ઉદર ભરેવા કાંમિ;
ગલગલ સાદિં બોલીઓ, વિનય વચન તસ ઠાંમિ. ૩૬
સ્વાંમી મુઝને રાખસ્યો, તુહ્મ ઘરિ કરસુ કામ;
રક્ષા કરૂં તુમ દેહની, ન કરૂં લુંણ હરામ. ૩૭

૧ ભુંડુ.

આઢર શ્રાવક સુભમતિ, આવી કરૂણાસાર;
નરવીરનેં સુપરિ કરિ, તેડયો તેણીવાર. ૩૮
ભોજન ભગતિ કીધી ભલી, પૂછી પૂરવ વાત;
નરવીર ઈમ માંડી કહ્યો, વિતક સહુ અવદાત. ૩૯
આઢર કહઈ સુંણિ વીર તું, રહઇ ૧અહ્મારઈ ઘઇરિ;
ભોજન ભગતિ નઇ લૂગડાં, દેસુ સોઇ સુપઇરિ. ૪૦
કુંમર રહ્યો ઘરિ તેહનઇ, કરતો કારજ સર્વ;
એણઇ અવસરિતિહા આવીઉં, વડું પજૂસણ પર્વ. ૪૧

ચ પઈ.

પર્વ પજૂસણ આવ્યું સાર, સાહ આઢર સુત સુદર ચ્યાર;
નારી ઝબકા વહુઅરો જેહ, કરી ઉપવાસ નઇ બઇઠી તેહ. ૪૨
એણઇ અવસરિ નરવીરહ જેહ, કાજ કરી ઘરિ આવ્યો તેહ;
મંદિર કોઇ ન દીસે તસઈ, ઉપાસરઇ નર આવ્યો જસઇ. ૪૩
ઉચુ નિચું થઇને જૂઈ, અઢાર શ્રાવક દીઠો સોય;
દૃષ્ટિ કરી વહુ ઉપરિ જસે, તે બડબડતી ઉઠી તસે. ૪૪
હાલી ન લહઇ પુણ્ય નઇ પાપ, ખાવઇ પીધઇ સુખીઓ આપ;
ઉત્તમ દિવસ પજૂસણ આજ, હાલી પેટ ભર્યાસું કાજ. ૪૫
જેહ પજૂસણ પર્વ વિસાલ, મોઢાં પાપ કરઇ વિસરાલ;
જેણઈ દિન કલ્પસત્ર એ સાર, આઠવાર સુંણતાં નહીં અવતાર. ૪૬
અસું પજૂસણ પુણ્ય ભંડાર, સકલપર્વ માંહિં ૨તે સાર;
જીમ પંખીમાં ઉત્તમ હસ, કુલમાંહિ જેમ ઋષભ વંસ, ૪૭
જીમ પાંણીમાં ગંગા નીર, જીમ વસ્ત્રમાં ચારૂ ચીર;
જીમ વાંનરમાં વડ હનુમંત, ખિમાવંતમાં જીણ ભગવંત. ૪૮

૧. સહી મ્હારે ૨ પણ.

તિમ એ સકલ પર્વમાં કહું, પર્વ પજૂસણ મોટુ લહું;
એણુંઇ દિવસે લીઇ આહાર, સો હાલી નર વડા ગુંમાર. ૪૯

અસ્યાં વચન તિહાં વહુઈ કહી, નરવીરને તવ તેડયો સહી;
ચાલિ દિઉં સિરામણ તુઝ, ધર્મ અક્ષર જાઇ છઇ મુઝ. ૫૦

ક્રોધ કરતી દીઠી જસે, શેઠાણી બોલાવી તસે;
કુણ કારણિ ખીજો છો તુહ્મો, આજ આહાર ન લેસુ અહ્મો. ૫૧

તવ શેઠાણી કહઇ સુણિ દાસ, પરાંણી ન કરાવું ઉપવાસ;
જાંણઇ સસરો માહરો જામ, મુઝ ઉપરિ બહુ ખીજઇ તામ ૫૨

નરવીર કહે સુણી માહરી માય, કરૂં અપવાસ હું મનઉચ્છાય;
તમ ઉપરિ કોણુ ખીજે આજ. તમો કરો જઇ ધર્મહ કાજ. ૫૩

હું તુઝ સાથિ આવું સહિ, ગુરૂ મુખ નીમ કરૂં ગહઇગહી,
નરવીર આવ્યો સભા મઝારી, શેઠઇ બોલાવ્યો તેણઇ ઠારી. ૫૪

નરવીર તું આવ્યો કુંણ કામિ, વિનય કરી બોલ્યો તસ ઠામિ;
સાંમી આજ પજૂસણ ખાસ, મુઝનઇ પચ્ચખાવો ઉપવાસ. ૫૫

એક ચિંતઇ દીઠો જવ દાસ, ગુરૂ કહઇ પચ્ચખાવું ઉપવાસ;
યશોભદ્ર ગુરૂ મુખે પચ્ચખાંણ. કરી ઉપવાસ સુંણઇજ વખાંણ. ૫૬
એણીપરિ દિવસ ગયો દિનરાતિ, પારી શેઠ આવ્યો પ્રભાતિ,
નરવીરનઇ લીધો સગાતિ, ભોજન ભગતિ કરઇ બહુભાતિ. ૫૭
આદર ન કરઇ દાતણનીર, તવ વેગઇ બોલ્યો નરવીર,
સ્વામી તુહ્મો ન કરં પારણું, કારણ સોય કહો તુહ્મ તણું. ૫૮
આઢર કહઇ સુંણિ નરવીર વાત, હું પુજીસ આની જગનાથ,
તિવાર પછી હું લેસ આહાર, તું ભોજન કરિ મ કરિ વિચાર. ૫૯
કુંમર કહઇ સુણ સ્વાંમી વાત, સેવક જમઈ કીમ ભૂખ્યા નાથ,
જીમ સુકુલીણી [1]શામા જેહ, નર ભૂખ્યા સ્ત્રી ન જમઇ તેહ. ૬૦

---

૧ અસ્ત્રી.

જે ચેલો ગુરુનો ગુણસાર. નિજ ગુરુ પહીલો નકરઈ આહાર:
પુત્ર સપુત્ર જે પણિ હોય, પિતા પહીલો ન જમઇ સોય. ૬૧
તુ સ્વાંમી હું તાહરો દાસ, તુહ્મ પહીલો કીમ લેઉં ગ્રાસ,
તુહ્મો પધારો જીન પૂજવા, મુઝનઇ [1]હર્ષ સાથિ આવવા ૬૨
અસ્યાં વચન તે બોલ્યો જસઈ, શેઠઇ સાથિં લીધો તસઇ,
કેસર ચંદન અગર સુગ્રહી, આવ્યો તે જીન મંદીર વહી ૬૩
નિસહી શેઠ કહી તિહાં સાર, કહી પયટ્ટા જીહાં જીનનું દ્વાર;
નિસહી એક કહઇ મધ્ય ઠાંમિ, નિસહી એક ચેઇવંદન કાંમિ. ૬૪
મૌનગ્રહી જીન પૂજા કરઈ, પૂજા લેઇ નઈ છાબો ભરઈ,
નરવીરને સીખામણ દીઈ, જીન પૂજો તુમો હરખિ હઇઈ. ૬૫
કેસર ચંદન અગર કપૂર, પૂજી પાતિગ કીઇજ દૂર;
દમનો મરૂઓ ચંપક જાય, કુસમ લેઇ પૂજો જીનરાય. ૬૬
કુંમરઇ વાત વિચારી અસી, પરદ્રવિ એ પૂજા કસી,
ગાંઠિ ન છૂટઈ પોતાતણી, તો કીર્ત્તિ સું વાધઇ ઘણી. ૬૭
પરદ્રવિં કરતાં બહુકાંમ, પણિ તેણઇ કાંઇ ન રહઇ મામ;
એક પાયકો પોતાતણો, ખરચઇ તો જસ હુઇ ઘણો. ૬૮
વડી વાત કરઇ વાગરી, છોડઈ નહી એક નર નાંસરી,
પરદ્રવિઇ હુઇ મોટીઆર, ન વધઇ શોભા એક લગાર ૬૯
અસું વિમારસી તિહા નરવીર, પૂજી નિર્મલ કરિઉં સરીર,
કોડી પાચ અછઇ વાવરૂ, ફૂલ લેઇનઇ પૂજા કરૂં. ૭૦
બઇઠી માલણી દુગુ જીહાં, નરવીર વેગઇ આવ્યો તિહા,
કુડી પાચ દીધી તસ હાથિ, પુષ્ફ અઢાર લીઆ શુભ જાતિ. ૭૧
આવી પૂજ્યા અજીત જીણંદ, નરવીર હઇડઇ અતિ આણંદ;
શેઠ સેવક જીન પૂજા કરી. આવ્યા નિજ મંદિર પરવરી. ૭૨

1 પ્રેમ

ભોજન કાજી બઇસઇ સાહ, નરવીર બઇસાર્યો શુભ ઠાહ;
સાકર દૂધ કરંબો સુભ સાલિ, સાહ મીલાવઇ નરવીર થાલિ. ૭૩
ભલી જલેબી સાકર જસી, બહુ ગોરી તિહાં પ્રીસઇ હસી;
સેવ સુહાલી નઇ સાકલી, ઘૃત થીણું નઇ સાકર ભલી. ૭૪
પિંડા પાપડ સાકર તણા, વલી પતાસા લાડૂ ઘણા;
દૂધપાક દલ નઇ હેસ્મી, બહુ સુકુલીણી પ્રીસઇ નમી. ૭૫
ખીર ખાંડ ઘૃત પ્રીસઇ વલી, ઉપરિ પોલી તે પાતલી;
ઘૃત ખરડી કેલાં કાતલી, સખરી સાકર માંહી ભલી. ૭૬
પ્રીસઇ મેવા જે જે સાર, દ્રાખ બદામ અખોડ અપાર,
શ્રીફલ સીઘોડાં ચારબી, ચારોલી આંણી તિહા નવી. ૭૭
સાલિદાલિ નઈ સાક અનેક, દધી માખણ સું સબલ વિવેક;
આપ્યા ફોફલ પાન લવીંગ, ભોજન ભગતિ કરઇ મનિરંગ. ૭૮

દુ ।

ભક્તિ કરી નરવીરની, દીધુ મુનિવર દાંન;
પોતઇ પણિ ભોજન કર્યું, આરોગી મુખિ પાન. ૭૯
એણીપરિ જે નર દેઇ જમઇ, તેહનુ ભોજન નામ;
દીધા વિણ તે ઝોબર્યું, ભોજન ન કહઇ તામ. ૮૦
ભોજન ભગતિ વિવરી કહી, પુણ્યઈ ભોજન સાર;
હવઇ સુપુરૂષ સહુ સાભલો, ઝોબર્યા તણો વિચાર. ૮૧

કવિ .

ચોલા બરટી તેલ, સાક વિણ નિતઇ સારઇ,
પ્રીસઇ ભુંડી નારિ, પેટ કહો કેઇપરિ ઠારઈ.
ઉપરિ [1]પ્રીસઇ ધઇસ, છાસ પણિ પ્રીસઇ પાણી;
સિંધવ નહી જસરાખ, કસી કહું કર્મની કાંણી.
આહાર અઢાઇ સેરનો, સેર સવા દોહલો મિલઇ;
દત્તહીણ નર ઝોબર્યા, ભોજન એહનઇ કુંણ કહઈ. ૮૨

---

૧ ધઇસ.

ભોજન એહનઇ નવિ કહું, એ સહિ ઝોબર્યું જાંણી;
વલી ચ્યાર બોલજ કહું, પાપિં લહઇ નિર્વાણ. ૮૩
આપકવહ બાલણ જવ જમણા, ચેલકડાં બહુ આઈ;
ટીપેં ટીપેં ઘર ચૂઇ, ત્યારઇ પાપ ફલાઈ. ૮૪
કદ્રૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર;
ભાર વહીનઇં જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર, ૮૫
ત્રિણ્યઇ દુઃખ જગમાં વડાં, બીજા દુખ અનેક;
પર ઉપકારજ કારણિં, વિવરી કહું વિશેષ. ૮૬

છપઇ.

પહઇલું દુખ પાડોસી ચાડ, બીજું દુખ ઘરિ વિખનું ઝાડ;
ત્રિજું દુખ જે નિત સહઇ માર, ચઉથું દુખ જે ન જરિ આહાર, ૮૭
પાંચમું દુખ પાલા ચાલવુ, છઠું દુખ નિતિં માગવું;
કવિ કહઇ માંચઇ માંકણ બહુ, એ સાતાઇ દુખ સુંણુયો સહુ. ૮૮
પહઇલું દુખ જે પરની આસ, બીજું દુખ જે ઓછઇ વાસ;
ત્રીજું દુખ જે બહુ રણિ ચઢઇં, ચઉથું દુખ જે વહુ વસિ પડઈ. ૮૯
પાંચમું દુખ જે ન ટલઈ રોગ, વાંછયો ન મલઇ જેહને ભોગ;
કવિઅણ કહઇ નિત ખારૂં નીર, એ દુખ સાતઇ દહઈ સરીર; ૯૦
અંધ પુરૂપ નઇ આંગણિં કૂઇ, નાહનો બાલ નઇ મા તસ મૂઇ.
પડયા દાત સોપારી ઘુંટિ, આસણ ગુંભડું ચઢવું ઉંટિ; ૯૧
ઘર નાંહ્વા વચિ ખીલો જડયો, નિર્ધન આટઇ બહુજલિ પડયો.
લૂખું ભોજન ટાઢું થાય, સાતાઇ દુખ મોટા કહવાય; ૯૨

દૂહા.

એ દુખ પાપિં પાંમીઇં, પુણ્યઈં ભોજન ભોગ.
રૂપ કાંતિ ધન કામની, પુત્ર સજન સંયોગ; ૯૩

છાસ છમકો છાંહડી, છઇ રીતિ ભોગ ભલાય.
છોરૂ છતિ ઘરિ છયલ ત્રિય, પુણ્યઇં સાત છછાય; ૯૪
ગોધૂમ ગોરસ ગોલરસ, ગોખઇ ગોરી ગાંન.
ઋષભ કહઈ ગજ બારણઇ એ સુખ સ્વર્ગ સંમાન, ૯૫
સાત ગગા પૂણ્યઇં લહઇ, પુણ્યઈં ભોજન ભોગ.
પુણ્યઇં ઇંદ્રી પરવડાં, પુણ્યઇં [1]તંનુ નહી રોગ; ૯૬

ઉપઇ.

પહઇલુ સુખ જે જાતિ નર્યા, બીજું સુખ જે ઘરિ દીકરા;
ત્રીજુ સુખ જે રણવણ વરા, ચઉથું સુખ જે પોતઇ ઘર ૯૭
પાંચમું સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠ્ઠુ સુખ જે ઝોરું બારિ;
સાતમું સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઇ એ લહઇ ઘરસૂત્ર ૯૮
પહઇલું સુખ જે નજઇઈ ગામિ, બીજું સુખ જે વસઇ ઠાંમિ;
ત્રીજું સુખ જે માનઇ ભૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ. ૯૯
પાંચમુ સુખ ઇચ્છાઇ રમઇ, છઠ્ઠુ સુખ વેલાઇ જમઇં;
કવિ કહઇ સાતમું સુખ એગમઇં, સકલ લોક ઘરિ આવી નમઈં. ૧૦૦

દૂહા.

એણી પરિ સુખ બહુ ભોગવાઇ, સાર આઢર ધનવંત;
ભોજન ભોજી ઉઠીઓ, દેહ કાંતિ દીપંત. ૧
ણઈ અવસરિ નરવીર તિહાં, ભોજન કીધું જાંમ;
સરસ આહાર ગોમઈ કરી. જીવ ચૂથાઇ તાંમ. ૨

પઇ.

જીવ ચૂંથાવા લાગો જસઈં, સાહ આંઢર પાસે ગયો તસઈં;
ઓષધ વેષધ નઇ ઉપચાર, અનેક તેલ આણ્યા તેણી વાર. ૩

---

[1] તન નિરોગ

વૈદ વિવેકી લહઇ વિચાર, જાંણુ પુરૂષ તેડયા તેણી વાર;
વિવિધ ઓષધ કરઈ તિહાં ભલાં, સાહ ઓલાસઈ પગના તલાં. ૪
તવ નરવીરઇ કર્યો વિચાર, ધન્ય ધન્ય જઇનધરમ જગિસાર;
એક ઉપવાસ જીન પૂજા કરી, તેણઇ કારણિ સહુ પૂજઇ ફિરી. ૫
પણિ મહારઈ પોતઇ પુણ્ય નહી, તો હું ધર્મ આરાધુ કહીં;
શ્રીજીન શ્રેંય તણોજ પસાય, સાહ સરિખો મુજ ચંપઇ પાય. ૬
નરવીર નિર્મલ ચોખુ ધ્યાંન, શ્રીજીન વચને ધરતો કાંન;
કીધાં ચારઇ મોટાં સરણુ, શુભ ધ્યાને સેવક કરઇં મરણુ. ૭
એહજ જંબૂદ્દિપ મઝાર, ભરત ક્ષેત્ર દઇથિલી વિચાર;
તિહુયણુ પાલ કાસ્મેરી નારી, નરવીર ઉપનો ઉદરિ મઝારિ. ૮
નામ હવું તસ કુંમરનિરંદ, પ્રતાપી જીમ ગગને દિણુંદ;
જીન પૂજ્યા લેઇ પુષ્ફ અઢાર, અઢાર દેશ પામ્યો તેણઇ સાર. ૯
શ્રીજીન ધર્મ પ્રેસંસા કરી, તેણે શુભશ્રેંય તુ પાંમ્યો ફરી;
એ રાજા તુહ્ય પુરવ કથાય, અઢાર મરીનઇ ઉદયન થાય. ૧૦
યશોભદ્ર હુઆ હેમસૂરિંદ, આગલિં અંતર કુંમરનિરંદ;
તિહાંથી આ ભારત ક્ષેત્ર મઝારિ, ભદ્દલપુર નગર તિહાં વિચારિ. ૧૧
રાજા સતાનંદ તિહાં સહી, ધરણી ધારણી દેવી કહી,
તેહનો સુતતે સતબલિ નાંમ, કુંમારપાલ ઉત્તમ ગુણ ઠાંમ. ૧૨
રાજ કરઇસો મન ઉલ્લાસ, પદ્મનાભ તિર્થંકર પાસ;
દીક્ષા લેઇ ગણધર થાઇસ્યો, થોડા કાલમાં મુગતિ જસ્યો. ૧૩

દુહા.

મૂગતિ જસ્યો નર તુહ્ય સહી, લહી અનંતી ઋદ્ધિ;
અષ્ટ કર્મનઈ ખય કરી, હોસ્યો મુગતિ સિદ્ધ. ૧૪

ઢાલ.

ઝુલગારે—એ દેશી—રાગ સોરઠ.

સિદ્ધ ગતિરે નરપતિરે, તુહ્ય હોસ્યઇ નિરધાર;
રોગ સોગ ભય આપદા, કુગતિ નહીંજ લગાર—આં. ૧૫
સાહિબ સેવક સોય નહીં, નહીં કો મારણ હાર;
બઇહિં ઠેલી નવિ લીઇં, કો કઇનો નહી દાર—સિ. ૧૬
રાય તણો ભય તિહાં નહીં, નહી અગનિ [1]જમજોર;
વાઘ સિંહ વીંછી નહીં, નહીં સર્પ તણો તિહાં સોર—સિ. ૧૭
ડાંસ મસા માખી નહી, નહીં ભૂપક નહીં તીડ;
અનત સુખ(સિદ્ધ જે)જીવનઇ, નહીં વેદન નહી પીડ—સિ. ૧૮
સાસ ખાસ ખસ તિહાં નહીં, નહી જલંધર રોગ;
ભૂખ તરસ ભય તિહાં નહી, [2]નહી નરનારિ વિયોગ—સિ. ૧૯
જનમ જરા મરવું નહી, અજરામર તેણઇ ઠાંમિ;
ટાઢ તાપ જલ તિહાં નહી, ડંડ નહિ તેણઇ ઠાંમિ. ૨૦
પુછી ધુંઓ જીજીઓ, નહીં દેવાલુ દાંણુ;
ચાડ ધાડ ઘર તિહાં નહીં, નહીં નૃપ કેરી આંણુ—સિ. ૨૧
સત્રુ મિત્ર સો તિહાં નહીં, નહીં તિહાં રાગ નઇ દ્વેષ;
ક્રોધ માન માયા નહી, નહીં નરનારિ નિસેસ—સિ. ૨૨
અનંત ગ્રાન સિદ્ધ નઇ સહી, સિદ્ધનઇ સુખ અનંત;
અનંત દર્શન દીપતું, અનંત વીર્ય સિદ્ધ જંત—સિ. ૨૩

દુહા.

એસી મુગતિ નગરી ભલી, જેહનઇ નહીં કો જોડી;
નર વરણવી કો નવિ સકઇ, જો મુખ જીહ્વા કોડી. ૨૪

---

૧ ચોર ૨ નહી સજ્જનનો સોગ.

ઉપમ ઇહાં તેહની નહી, આણુ મોક્ષ ધૂરાય;
જીમ વનિ વસતો ભીલડું, સમજી કહું ન જાય. ૨૫

ઢાલ.

રાગ—કેદાર ગોડી તથા પારધિયાનો—ભોજન ઘેવર ભીમનઈરે—એ દેશી.

ભીલ પુરંદર વનિ વસઇરે, કરતો વંન ફલ આહાર;
પહઇરણિ ખાખર પાનડાંરે, નલહઇવસ્ત્રવિચાર-ભી.એઆચલી. ૨૬
પાસે પોતે નઇ ઘરિનારિ, બહુ બાલક છે તેણે ઠારિ;
એણુંઇ અવસરિ એક નરપતિરે, પોહોતો વનહ મઝારિ—ભી. ૨૭
અશ્વ કુલક્ષણુ લેઈ ગયોરે. જીહાં ભીમો નરનારિ.
... ... ભી. ૨૮
નૃપ તૃષાતુર તિહાં થયોરે, ભોમિ પડયો દુઃખ લહઇરિ;
દેખઇ ભીમ પુલંદરરે, તેહનઈ આવી મહઇરિ—ભી. ૨૯
લેઈ વન ચૂંટિ આંબલોરે, મુંકયો નૃપ મુખ માંહિ;
સજગ હુંઓ નૃપ રાજીઓરે, બોલ્યો નૃપ મુખ ત્યાંહ ભી. ૩૦
તઇં વનરાજા સહી દીઉંરે, મુઝનઈ જીવિત દાંન;
ગુણ ઓસંકલ કારણુઇરે, તુઝ દેહીવાલું વાંન-ભી. ૩૧
અસું વચન મુખિં ભાંખતાંરે, આવ્યો નૃપ પરિવાર;
ભીલ બઇસાર્યો પાલખીઈરે, નૃપ વલીઓ તેણુંઈ ઠાંમ-ભી. ૩૨
નૃપ નિજ મંદિર આવીઓરે, આણ્યા તેલ સુગંધ;
ભીલ પુરૂષ નવરાવીઓરે, બાંધ્યા બાજૂબંધ—ભી. ૩૩
પહઇરણિ ચિર પિતાંબરરે, પહઇરણિ સાલૂ સાર;
મુકુટ કુંડલ નઇ મુદ્રિકારે, જાંણે ઇંદ્ર અવતાર—ભી. ૩૪
ભોજન કાજી ભીમડોરે, બઇસાર્યો નિજ પાસ,
વિવિધ જાતિનાં સુખડીરે, મુંકઈ કપૂરઈ વાસ ભી. ૩૫
ખીર ખાંડ ઘૃત લાપસીરે, સાક તણી બહુ જાતિ,
વિવિધ પાક તિહાં પ્રીસતાંરે, ભોજનની બહુ ભાતિ—ભી. ૩૬

વલી વડાં નાગર બીડલાંરે, માંહિ સુધ કપૂર;
સોનવ સેજી પૂઢતોરે, ઉગ્યો ન જાણઇ સૂર—ભી. ૩૭
એણીપરિ કાલ ગયો ઘણોરે, એક દિન પૂછઇ રાય;
સામી જોઇઇ તે કહુરે, જે મનમાં ઇછાય—ભી. ૩૮
તામ પુલિંદર બોલીઓરે, ન રૂચઇ રહ્યું એણઇ ઠાંમિ;
તિહાં મુઝ મુંકો નરપતિરે, જીહાં મુઝ ભીલની નારિ—ભી. ૩૯
જે જીવ વિખમા ઉપનોરે, ન ગમઇ અમૃત કુંડ;
માખી ચંદન પરહઇરે. સ્વાંન તજઈ ખીરખંડ—ભી. ૪૦
કનક તણઇ જીમ પંજરઇરે, સુખ નવિ માંને કાગ;
તિમ મુઝને ઇહાં નવિ રૂચઇરે, મુઝ મનિ વસતાં રાગ—ભી. ૪૧
ભીલ વચન ભૂપઇં સુંણીરે, મુક્યો વનહ મઝારિ;
બહુપરિ હરખ્યો ભીલડોરે, ભેટિ હુઇ ઘરનારિ—ભી. ૪૨
સજન કુટુંબનઇ જઇમિલ્યોરે, પૂછઈ પૂરવ વાત;
દિવસ આટલા કિહા રહ્યોરે, ભાખો સોય અવદાત—ભી. ૪૩
હું રહ્યો ભૂપભુવન સહીરે, વવિધ વસ્ત્ર મુજ ત્યાંહ;
તેહની ઓપમ સી કહુંરે, જો નહી આ વનમાહી—ભી. ૪૪
ભૂષણ ચીવર મંદિર શુંરે, ખાજમની જે વાત;
બહુપરિ પુછે ભીલનેરે, કહી ન સકે અવદાત—ભી ૪૫
હેમ કહઇ સુંણો નરપતિરે, જો પણિ અનુભવિ વાત;
સોય ભીલ કહી નવી સકઇરે, નગરી સુખ અવદાત—પુ. ૪૬
સુખ અનંત નૃપ મુગતિનાંરે, નવિ અનુભવિઆ તેહ;
કેવલ ગ્યાન વિના વલીરે, કેહીપરિ ભાખુ તેહ—ભી. ૪૭

દૂહા.

કેહીપરિ ભાખું તે વલી, મુગતિ સિલા સુખ સાર,
યોજન લાખ પસ્તાલની, ચંદ્ર તણો આકાર—ભી. ૪૮

આઠ યોજન વચિ સહિ, છેહડઇ માખી પંખ;
અર્જુન સોના સારીખી, સુખ અનંત અસખ-ભી. ૪૯
સિધ્ધ શિલા નગરી વલી, જોયણ ચોવીસમો ભાગ;
હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં રહઇ સિધ્ધ નિરાગ-ભી. ૫૦
તેજ પૂંજમઈ થઇ રહઈ, સિદ્ધ જીવ અરૂપ;
લોક અલોકલાણું વલી, જાંણઇ સકલ સરૂપ-ભી. ૫૧
ચઉદરાજ નગરી તણું, નાટિક જ્ઞાનઈ જોય;
પાપ પુણ્ય જન જે કરઇ, સિદ્ધ અગમ નહી સોય-ભી. ૫૨
એહ સરૂપ સિદ્ધજ તણું, તું પણિ થાઇસ સિધ્ધ;
હેમ કહઈ નૃપતિ સુંણો, તિહાં અનંતિ ઋદ્ધ-ભી. ૫૩

૭.

શ્રીગુરૂ વચન સુણી તિહાં રાય, ચઉકસ વાત ,કરઇ તસ ઠાય;
એકસલા નગરી છઈ જીહાં, નિજ સેવક મોકલીઉં તિહાં. ૫૪
આદર ધરિ ગયો તે સહી, તેણઇ મંદિર એક દાસી રહી;
થિરદેવી છઈ તેહનુ નાંમ, પૂરવ વાત નર પૂછઇ તાંમ. ૫૫
દાસી કહઈ સુંણિ સુપુરૂષ વાત, આદર હુઓ નર જગિ વિખ્યાત;
ચ્યાંર પુત્ર તેહનઇ પણિ સહી, જૈન ધર્મ કરતા ગહઇગહી. ૫૬
બહુ ઋદ્ધિ તેહનઈ બહુપરિવાર, એક-નરવીર ધરિ સેવક સાર;
તેણઇ ઉપવાસ જીન પૂજા કરી, કર્મ યોગ ગયો તે મરી. ૫૭
કાલેં શેઠ શેઠાંણી જેહ, ગયા પરલોક આરાધી તેહ;
ચ્યાર પુત્ર સુંદર જે હતા, કાલે સોય હુઆ નર ગતા. ૫૮
વહુઅરો ચાર હતી ગુણવતી, તે પરલોગઇ પોહોતી સતી;
દુખની વાત કહું સું ઘણી, હું જીવું ભૂડી પાપણી. ૫૯
પ્રાંહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉખઇ જાઈ તેહ;
ખટ મહીના જીવઇ કેસરી, કાલા કાગ ન જાઇ મરી. ૬૦

તાડ સિરિ કો ન દીઇ ધાય, કેલિ તણું પટ મહીના આય;
ઈદ્રિ રૂપ નર ચાલ્યા વહી. હુ પુણ્યહીણી જીવું સહી. ૬૧
જેતી વાત ગુરૂ હેમઇ કહી, તેતી તે દાસી મુખિ લહી;
આવ્યો સેવક વેગઇ વહી, કહી કથા નૃપ આગલિ રહી. ૬૨
અતિ હરખ્યો નરકુમરનિરંદ, સબલ પ્રસંસ્યો હેમસૂરિંદ;
કલિકાલિ સર્વજ્ઞ નાંમજ થયો, નહીં જીનપણિ જીનસરિખો કહ્યો. ૬૩

દુહા.

જીન સરિખું મુઝ તઇં કહ્યું, મુઝમનિ નહીં સદેહ;
હીત જાણી પૂછુ વલી, સકા ટાલો તેહ. ૬૪

ચ પઇ.

કુંણ ઉઘઇ કુંણ નર જાગતા, સંસાર વેલી કેહા વાવતા;
વિષ અમૃત કહો ગહનનો ભેદ, કવણ નરગ ધરી ૧ઉમેદ. ૬૫
ગુરૂ કહઇ મૂરખિ નિત ઉંઘતાં, પંડિત વિવેકવંત જાગતા;
સંસાર વેલી વાવેછઇ તેહ, જેહનઇ નહીં તૃષ્ણાનો છેહ. ૬૬
વિષ ખાય પર નિંદ્યા કરઈ. પડિત વચન તે અમૃત સરઈ;
ગહન ચરિત્ર તે અબલા તણુ, નરગ સોય જે પરવસિ પણૂં. ૬૭
કુંણ અંધો કુંણ સૂરો લહું, ગુરતા પણું તે કોહને કહુ;
લઘુતા દાન મંત્ર કુણ કહીઈ, બહીરે પુરૂષ તે કહઇનઈ કહીઇ. ૬૮
ગુણ વિના રાગ ધરઈ તે અધ. તેહનઇ ભાખ્યો પાતગ બધ;
સ્ત્રી વચને નવિ વિંધ્યો જેહ, સૂર સુભટ નર કહીઇ તેહ, ૬૯
ગુરૂપણું તસ વાધઇ સિરઈ, જેનર પ્રાર્થના નવિ કરઇ;
લઘુતા પણું યાચંતાં હોય, દેઇ દાંન મ વંછો કોય. ૭૦
પાપ કરતો રાખઈ જેહ, પરમ મિત્ર નર કહીઈ તેહ;
હીત શિક્ષા સુંણતો કરઇતઇ કાણિ, તે નરનઇ નૃપ બહીરો જાંણ. ૭૧

---

૧ વિવેક

કુંણ અધમ કુંણ મુગો વલી, ચપલ કસું નિશિ જીમ વીજલી;
કુંણઇ જગ જીત્યો નઇ વસિ કર્યો, કુંણ પ્રસંસ્યો સાર કુણ સર્યો. ૭૨
અધમ સોય વ્રત લેઇ ચલઇં, મુંગો તે જે અવસરિ ખલઇં;
ચપુલ કહું દુર્જનની પ્રીતિ, ખિમાવંત રહ્યો જગ જીતિ. ૭૩
પ્રીય સત્ય વચને જગ વસિ થાય, અલ્પ-ઋદ્ધિ દાતાર ગવાય;
દીઇ દાંન પ્રીય વચન અપાર, તે નર કહીઇ સાર સંસાર. ૭૪

દૂહા.

સાર વચન ગુરૂનાં સુંણી, હરખ્યો કુમરનિરદ;
બાઇ કરજોડી નૃપ નમ્યો, [1]ધન્ય તું હેમસૂરિંદ. ૭૫
તુ ગુરૂ મુઝ તાતજ સહી, તું બંધવ તું સ્વામી;
તું પરમેશ્વર દેવ તું, તું આવ્યો મુઝ કાંમી. ૭૬
આગઈ રહ્યો હુ જીવતો, તે સહી તુહ્મ પસાય;
સકલ વાત તુઝથી લહી, કહો કાંઇ ધર્મ કથાય. ૭૭

ઢાલ.

રાગ–માલવી ગોડી–સુરસુંદર કહઈ સિરનાંમિ––એ દેશી.

ગુરૂ [2]કહઇ ધર્મ કથાય, જીવ મુગતિં કેહીપરિ જાય;
તવ બોલ્યા મુનિ હેમસૂરિંદ, સાંભલિ તું કુંમરનિરંદ. ૭૮
જીન પૂજઇં જે ત્રિણિ કાલ, આગલિ મુંકઇ નિવેદ થાલ;
જે ચેઇ વેયાવચ્ચ કરસ્યઈ, તે આતમ આપ ઉધરસ્યઈ. ૭૯
સાધુ વંદન દેતાં દાંનો, મહી લહીઇં કેવલજ્ઞાનો;
સમકિત સાથિં બહુ રંગો, સુર વચને તેહ ન ભંગો. ૮૦
સિદ્ધાંતતણું વલી સુંણવું, ભણવું નિત જ્ઞાન સુગુણવું;
સુભ ભાવના અંગિ ધરતાં, નહીં વાર તે મુગતિ જાતાં; ૮૧
ચ્યાર ભાવના ભાખી જેહો, નૃપ હઇડઈ રાખો તેહો;
મૈત્રી પરમોદહ સોય, કરૂણા મધ્યસ્થ વલી જોય. ૮૨

૧ ધનધન હેમ ૨ ભાખો સોય.

ચઇ.

ચ્યાર ભાવના એ તુમ કહી, અર્થ એહનો સુંણુયો સહી;
પાપ કરી મમ હોજયો દુખી, જગ મુકાઇ થાઇ સુખી. ૮૩
ગુણવંતના ગુણ ગ્રહવા ભઇ, પ્રમોદ અરથ તો એહવો સહી;
કરૂણા બોલ ન કરએ સુદ્ધ, દીન ઉપરિ ઉપગારજ બુદ્ધ. ૮૪
કરૂર કર્મ તણા કરણહાર, શ્રીદેવ ગુરૂના નિંદન હાર;
તેહનઇ ઉવેખી મુંકવા, તે નરસાસ્ત્રી મધ્યમ હવા. ૮૫
એણીપરિ આરાધઈ જીનધર્મ, તે નર ધોઇ આઠઇ કર્મ;
સુંણીવચનહરખ્યો મનમાંહિં, વિવિધ પુણ્ય કરઇ નૃપ તિહાં. ૮૬
સાત ખેત્ર નૃપ પોષઇં સહી, ચઉદસહઇ ભુવન કરઈ ગહઇગહી;
જન્મ દિક્ષા ગ્નાંન નિર્વાણ, તિહા પ્રાસાદ કરઇ નૃપ જાંણ. ૮૭
જીર્ણ પ્રાસાદ તણી કરઈ સાર, સોલસહસ જૂના ઉદ્ધાર;
સંપ્રતિ રાયતણી પરિ કરઇં, દેવલનામિ આતમ ઉધ્ધરઇ. ૮૮
પચવિસંતી ઉચો અસ્યો, નેમિ પ્રાસાદ કરઇ ઉલસ્યો;
નીલરત્નમઇ માંહિં બિંબ, થાપી રોપ્યો કીર્ત્તિ થંભ. ૮૯
બિહુત્તરિ જીનાલું ફિરતું કરઇ, તિહુયણ વિહારતસનામજ ધરઇ;
તારંગાનો દુર્ગ છઈ જીંહાં, એક પ્રાસાદ કરાવ્યો તિહાં. ૯૦
ચઉવીસ હાથ ઉંચોજ અચંભ, એકસોએક આંગુલનું બિબ,
અજીતનાથ થાપ્યા ભગવંત, જસ મુખ દીઠઇ સુખ અનંત. ૯૧
આવી નૃપ ત્રંબાવતી માંહિં, હેમાચાર્ય દીક્ષા જીહાં,
અલંગ વસહી પોલિ વિશેષ, વીર પ્રાસાદ કર્યો તિહાં એક. ૯૨
રત્નબિંબ તિહાં થાપી સાર, હેમપાદુકા (ત્યાં) કરઇ અપાર;
પુસ્તગ તણો કરઇ ભંડાર, કીધું રાય સફલ અવતાર. ૯૩
ત્રિહસઠિ શિલાકા પુરૂષ પવિત્ર, નિત સાંભલવા કરઇ ચરિત્ર;
ગ્રંથ સંખ્યા સહસ છત્રીસ, સોવન અક્ષર લિખાવઇ ઈસિ. ૯૪

તે પોથી ગજ મસ્તગિ ધરી, બિહુત્તરિ સામંત આગલિ ધરી;
સંઘ ચતુર્વિંધસું પરવરી, સુંણઇ સાસ્ત્ર મનિ ચોખું કરી. ૯૫
અગ્યાર અંગ નઇ બાર ઉપાંગ, સોવન અક્ષર લિખાવઇ ચંગ;
યોગ શાસ્ત્રના બાર પ્રકાસ, વીસ વીતરાગ તવનના ખાસ. ૯૬
બત્રીસ પ્રકાસ સોવનમઇં કરી, ભૂપઈં પોથી હાથેં ધરી;
નિત્ય ગુણવા ભૂપિં નિરધાર, આલસ નહીં નર એક લગાર. ૯૭
સોવન કમલ નિત્ય હાથેં ધરઈં, તેણઈં લેઇ ગુરૂની પૂજા કરઈં;
વરસઇં એકદા સંઘવી થાય, યાત્રા કરઈં પાટણનો રાય. ૯૮
લક્ષ ભોજી એક માસિં [1]કરઇ, સુકૃત ભંડાર તે પોતઇ ભરઇ,
શ્રાવક કોડિ તે સમકિત ધણી, વરસઇ ભગતિ કરઈં તેહતણી. ૯૯
વલી દુર્બલની ચિંતા કરઇં, વિવિધ સૂખડીઉરા ભરઈં,
સત્રાકાર મંડાવેં સાર, રાંધ્યાં કોરા આપઇ આહાર. ૧૦૦
પાખી આઠમનાં પારણાં, ઘરિઘરિ તેડાં જાય ઘણાં;
માંન મુહુત બહુ આદર કરી, તેડયા શ્રાવક ઘરિઘરિ ફિરી. ૧
આદર મુહુતઈં નર બહુ મિલઇ, મુહુતઇ માંનિ ધર્મેં ભલઈં;
મુહુતઇં ફોફલ, મુહુતઇં પાંન, મુહુત વિના સુ ભોજન દાંન. ૨
માંન મુહુત વિના દીઇ દાંન, તેહથી ન લહઇ મોક્ષ પ્રધાન;
આદર વિના દીઈ અભિનવ શેઠ, મોક્ષ પથ નવિ પાંમ્યો નેઠ. ૩
મુહુત તણી જગિ મોટી વાત, શ્રેયાંસ ઘરિ આવ્યા આદિનાથ,
સાંહમો જઇ સરિનાંમી કરી, દેઇ દાંન તેણેં સદ્ગતિ [1]વરી. ૪
નીચા નમણો 'એ દાનસાર, મોહોતે મુનિવર ધૃત સોસાર;
દેઇ દાન તીર્થંકર થયો, તેહનો જસ જગ માંહિ રહ્યો. ૫
મોહોતે દાન દીઇ નર સાર, પામ્યો તીર્થંકર અવતાર;
વિનય કરી પ્રતિલાભ્યા વીર, ચંદનબાલા પાંમી તીર. ૬

---

૧ છત્રીસ.

મોટા માસખમણનો ધણી, આવ્યો સંગમના ઘરભણી;
હરખ્યો ઉઠી આપઇ ખીર, સાલિભદ્ર હુઓ સંગમ વીર. ૭
રગિં વહઇરાવઇ રથકાર, મરણ લહી લહઈ સુર અવતાર;
તેણઇ કારણિ ભ્રમ ચૂકો રેખ, કિસું દાન જો નહીં વિવેક. ૮
મૂરખિ દાન દીઇ નર બહુ, વિવેક વિના વિણસાડે સહુ;
ઘરિ આવ્યા નવિ આદર કરઇ, વિનય વચન મુખિ નવિ ઉચ્ચરઇ. ૯
અભિમાનિં વિણસાડઇ કાંમ, પાત્ર કુપાત્ર ન જાંણઈ નાંમ;
કુંણ તપીઓ કુણ દાની ગુણી, સરિખા ચંદન મૂલાપણિ. ૧૦
અંતર નહી તેહનઇ મનિ રેખ, કરતા ભક્તિ પણિનહીજ વિવેક;
કુણ આવ્યો કુંણ નાવ્યો ભઇ, દેઈ નુંહતરૂ વિસારઈ સહી ૧૧
વીસારઇ સબલો સતાપ, ખિણ ખિણ પ્રતિ બાંધઇ પાપ;
વયરતણું વલી કારણ હવું, મૂર્ખ વીસારઇ તેડવું. ૧૨
પહેલો મૂરિખ પરધન હરઇ, બીજો તે પરનિંધા કરઈ;
ત્રિજો કલહ લગાવઇ ઘણો, ચઉથઉ પરદ્રેષી અવગુણો. ૧૩
પાંચમો વંચઇ માય નઇ બાપ, વિશ્વાસઘાતિ મોટું પાપ;
ઋષભ કહઇ તે મુરિખ હવા, દેઈ નુતરૂં નાવઇ તેડવા. ૧૪

દૂહા.

મૂરિખ નાવઇ તેડવા, ન કરેં પૂરવ વિચાર,
શ્રેણિક સરિખો રાજીયો, બહુપરિ થયો ખુઆર. ૧૫

ઢાલ.

રાગ—રામગિરિ—પાટ કુશનની પૂજ પરૂપઇ—એ દેશી.

નૃપ સુમંગલ વનિ સંચરીયો, તાપસ તિહાં નુતરીઓ,
ઘરિ આવી નિજકામિંરે લાગો, પરિવ્રાજક વિસરીઓ.
હોરાજન મૂરિખપણું તુઝ મોટો, નર નુતરીઉ નવિ તેડયો;
બાંધ્યો પાતિગ પોટો, હો રાજન.—એ આંકણી. ૧૬

તાપસ તાંમ તિહાં સમતા આંણી, વારી રાખ્યો પ્રાંણી;
બીજુ માસખમણ તિહાં પચ્ચાખ્યું, તપની વૃદ્ધિ તે જાણી–હો. ૧૭

સાંઝઈં ભૂપતિ નઈં સાંભરીયું, સહી તાપસ વીસરીઓ;
ધ્યાયો નૃપ જઇ પાય ખમવાઈં, વિનય વિવેક બહુ કરીઉ–હો. ૧૮

મુઝ અવગુણ હઇડિઇં મમ ધરો, સ્વાંમી ધરિ પધારો;
તાપસ કહઇં તપની વૃદ્ધિ કીધી, માસિં પારણ મોરે–હો. ૧૯

તવ ભૂપતિ કહઈં સાંભલિ સ્વાંમિ, તુહ્મો છો શુભગતિ ગાંમી;
હવઈં તુહ્મ પારણું મુઝ ધરિ હોસ્યઈં, નુંતરૂં હું સરિનાંમી–હો. ૨૦

માસખમણ પારણ દિન જીહારઈં, તાપસ વીસર્યો તિહારઈં;
ત્રીજું માસખમણ તેણઇ પચ્ચખ્યુ, તપની વૃદ્ધિ હુઈ માહરઇ–હો. ૨૧

ભોજન કાલ વોલી જવ જાઈ, તવ સાંભરીયું રાય;
પશ્ચાતાપ કરઇ નૃપ લાજઇં, પણિ અનુહાંણો ધાઇ–હો. ૨૨

સ્વાંમી હું સબલો અપરાધી, તાહરી ખબરી ન લીધી;
આગઇં મઇં અન્યા બહુ કીધો, પાપ ગયુ મુને વાધી–હો. ૨૩

સ્વાંમી હું સિતલ જીમ પાંણી, વાંણી અમીઅ સમાંણી;
હવઈં મુઝ મંદિર વેગ પધારો, તપ કરી કાય કોમલાંણી–હો. ૨૪

તાપસ કહઇ ત્રિવિધે કરી લીધું, માસખમણ મઈં ત્રિજું
તુંહ્મ પારણ મુઝ ધરિ કરવું, સું કહીઈં તુમ બીજું–હો. ૨૫

અસું કહી નૃપ નગરિ પોહોતો, પારણ વેલા સૂતો,
તવ તાપસ ધમધમીઓ ક્રોધઇં, એ નહી ક્ષત્રી પૂતો–હો. ૨૬

તવ તાપસ હુઓ સબલ કષાઈ, નૃપ કરઇં મુઝસું ઠગાઇ;
જો માહરા તપનું ફલ હુઈં, તો નૃપને દુખદાઈ–હો. ૨૭

ઈંમ નીઆણું કીધું જીહારઈં, રાજન આવ્યો તિહારઈં;
સ્વામી તુહ્મ મ આપો મુઝનઇ, ભોજન કરો ધરિ માહરઇ–હો. ૨૮

તાપસ કહઇ મમ બોલીસ બાલી, નહીંતરી નાંખીસ બાલી;
મંઇ તુઝ ઉપરિકીધું નિઆણું, નૃપ રહઇજે સંભાલી–હો. ૨૯
સુણીવચનભૂપતિ ધરિ વલીઓ, અતિ મનમાં કલકલીઓ–હો.
કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંમ્યો, દેવ તણો ભવ ફલીઓ–હો. ૩૦
ભૂપતિ જવ શ્રેણિક નૃપ થાય, તાપસ હુઉ કોણી રાય;
રાણીચિલણાંકુંખિંઅવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પસાય–હો. ૩૧
ઉદરિં બાલ વધ્યો નર જીહારે. ડોહલો ઉપનો તિહારે
નિજ ભરતાર હઇઆની માટી, ખાધી જોઇઇ માહરઇ–હો. ૩૨

દૂ હા.

ચિલણા કુંખિ અવતર્યો, શ્રેણિક તણઇ સંયોગ;
રૂતિવતી અબલા જસેં, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩
ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું તે ગર્ભ વિચાર;
રૂતિવંતી અબલા તણો, કહઇ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

ઢાલ.

રાગ–ગોડી–એણીપરિં રાજ કરંત–એ દેશી.

જે રતિવતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;
બીજઈ વસ્ત્રેં અડકઇ નહીં એ. ૩૫
હીડઇ નહીં તે નારીરે, સંધ્યા રાતિ સમય;
નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઇ એ. ૩૬
રાત ન કરે આહારરે, પુફ તે પરિહરઈ,
આંખ્યે અંજન નવિ કરઇ એ, ૩૭
વલી વિલેપણ વારિરે, દંત ધાવન નહીં;
સ્નાન શુદ્ધ તેહનઇ એ. ૩૮
ન કરઈ પુષ્ટો આહારરે, દર્પણ નવિ નરખઈ;
ધાતુને પાત્રઇ નવિ જમઇ એ. ૩૯

માટી કાષ્ટ પાષાણરે, ભોજન તેહનાં;
ભોજન સોય તેહમાં કરઇ એ. ૪૦

ચઉથય દિન એકાંતરે, સ્નાંન મંજન કરઈ;
અવર પુરૂષ નઇં નવિ જૂઇ એ. ૪૧

સુંદર કરી સિણગારરે, નિજનર નિરખતી;
ગર્ભ અનોપમ ઉપજઇ એ. ૪૨

સોલ દિવસનો કાલરે, સ્ત્રી રહઇ રતીવંતી;
પછઈ ગર્ભ ન ઉપજઇ એ. ૪૩

ચઉથઈ વાસર ગર્ભરે, જે પણ ઉપજે:
અશુભ અલ્પ તસ આઉખું એ. ૪૪

પષ્ટ અષ્ટમ દશ બારરે, ચઉદસ સોલમઇં,
બાલ અનોપમ ઉપજે એ. ૪૫

પોહોર પછી મધ્ય માંહિરે, ભોગ ભજઈ સહી;
સમ દિવસઈ સુત ઉપજઇ એ. ૪૬

વિષમ દિન એકી જાંણીરે, ભોગ તવ નવિ ભજઇ;
વીર્યંઈ પુત્રી ઉપજઇ એ. ૪૭

દિવસ નહી સંભોગરે, ગર્ભ નબલો હોઇ;
મારગ પણિ તેહનો નહી એ. ૪૮

સ્ત્રી રતિવંતી જાંણીરે, બાર વરસ પછી;
પ્રસવે પંચાવન લગઇ એ. ૪૯

સોલ વરસની નારીરે, પુરૂષ પંચવીસનો;
તેહનો સુત સુંદર હુઇ એ. ૫૦

નાસિક જીમણી જાંણીરે, વહઈતી જવ હુઇ;
ભોગઈ સુત સુંદર હુઇ એ. ૫૧

ટાલો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્ર જવ રેવતી;
બાલ જનમ મૂલિં ૧હસેં એ. ૫૨
નરતું વીર્ય વિશેષરે, તો સૂત ઉપજઈ;
રગત ઘણાઇ પુત્રી કહી એ. ૫૩
સોણિત શુક્ર સમ ભાગીરે, તેહથી નીપજઈ;
બાલ નપુંસક ઉપજઇ એ. ૫૪

દુ ।

બાલ નપુંશક ઉપજઇ, શોણિત શુક્ર સમ ભાગિ;
ગર્ભ વિચાર શ્રવણેં સુંણી, આંણ્યો મનિ વયરાગ. ૫૫

ચુપઇ.

ગર્ભ તણો વલી કહું વિચાર, ઉપજવાનો ઠામ અસાર;
શોણિત શુક્ર તણઇં સંયોગ, ઉદરિ ઉપનો કરતઇ ભોગ. ૫૬
રગત માંસ અનેં અંધકાર, ગર્ભ તણઇ રેહવાનો ઠાર;
પાપિં પડીઉ પરવસિ જંત, આતમ ભોગવઇં દૂખ અનંત. ૫૭
કલીલ દિવસ સાતમે થયો, સાતે બુદબુદ થઇનઇ રહ્યો;
મંસ પિંડ મહીનઇ બંધાય, પલ પોણા પાકે જનરાય. ૫૮
બીજઇં માસિ પેસી જેવડો, ત્રીજઈ માસિં કાઇક કહયો વડો;
માય ધરે મન ડોહલા જસ્યા, દુખઇ જીવ ઉપના હુઈ તસ્યા. ૫૯
ચઉથઇ માસિ બાલિક વિસ્તરે, માય તણા અંગ મોટાં કરેં;
ડાબઇં સ્ત્રી જીમણઇ નર જોઇ, વચિ વસઇં કલીબહુઇ જોઇ. ૬૦
પાંચમઇ પાચ અંકુરા જોય, બીઇ પગના બીઇ કરના હોઇ,
મસ્તગ તણો અંકુરો એક, તેણેં થાનિક નહી કીસ્યો વિવેક. ૬૧
પ્રાંણી પીત્ત અને લોહી ધરઇ, દિન દિન કાયા પોઢી કરઇ,
કર્મ સંયોગે તે તિહાંથી મરઇં, કોય જીવ નરગિં અવતરઈ. ૬૨

---

૧ હોઇ એ.

સતમ માસિં પેસી પાંચસઇં, સિરા નાડી હોઇ સાતસઇં,
નવસઇં નાડી તે ધમણી કરઇં, અઉઠ કોડિ રોમરાય વિસ્તરઇં. ૬૩
સર્વ શરીર પુરૂં હોઇ તસ્યઇં, માસ આઠમો [1]થાઇ જસ્યઇં,
ઉંધઇં માથઇં ઉદરિં રહિં, નરગતણા દુખ તિહાંપણિ સહઇ. ૬૪
અઉઠ કોડિ સોય તાતી કરીઇ, સુર વિધઇં બહુ પ્રાક્રમ કરી;
આઠ ગણું દુખ તેહથી હોઇ, ગર્ભ તણી વેદન સહુ કોય. ૬૫
મા સુખિણી તો તુઝ સુખ હોય, મા પોઢઇ તો બાલક સોય;
એણીપરિં જીવઉદરમાહિ રહઇં, પરવસિ પડીઓ કોહનઇં કહઇ. ૬૬
નવ મહીના દિન સાઢાં સાત, માત ઉદરિં તું રહ્યો અનાથ;
તિહાં મલમૂત્રમાંહિ તું વસ્યો, નારક નરગમાહિં હોઇ જીસ્યો. ૬૭
કોઇક કર્મ વિકટનો ધણી, ગર્ભમાંહિં થોઇરે વણી;
એકિં ડીલે બઇ ભવ કરઇં, ચોવીસ વરસ ઉદરમાંહિં ફિરઇ. ૬૮
જઘન્યતો અંતર મૂહરત સાર, ભવસ્થિતિ ભાખ્યાં વરસ બાર,
કાય સ્થિતિ વરસ રહઇચોવીસ, માંનવ ગર્ભની સ્થિતિ કહીઇસ, ૬૯
તીર્થંચ ગર્ભ એચારજ કહઇ, જઘન્યતો અંતર મૂહુરત રહઇ,
ઉતકૃષ્ઠુ તો વરસ રહઇ આઠ, પસૂઇં લહિં બંધનથી વાટ. ૭૦
મેઘ તણો ગર્ભ કેતો રહઇ, જઘન્યતો અંતર મૂહુરત કહઇ;
ઉત્કૃષ્ઠુતો રહઇં ષટ્ માસ, દોહિલો કહઇ ગર્ભાવાસ. ૭૧
તે માટઇં કહો તત્વ વિચાર, જન્મતણુ દુખ અછઇ અપાર.
ઉદર થકી વેદન સોગુણી, અથવા સહસ્સગુણી પણિ સુંણી; ૭૨
કોડી ગુણી ઝાઝેરી જોય, જાણતાં વેદન ભાખી સોય.
ઘણા જીવ પ્રસવતાં મરઇ, જન્મ તણા દુખ સહુમાં સિરઇં; ૭૩
કોયક જીવંનિ કર્મ અનંત, પાપી કાઢયા દીસઇ જંત;
કોયક ગલઈ છઇ ગર્ભ થકી, ભમતાં જીવ હુઆ ઇંમિ દુખી. ૭૪

---

૧ એસે.

એહવાં ગર્ભતણાં દુખ જાણી, ઉત્તમ નર ચેત્યા નિર્વાણી,
જંબૂ કુંમરઘરિં આઠે નારિ, પરણી તે ન રહ્યો સંસારિ. ૭૫
નેમિનાથ નવિ પરણ્યા નારિ, ગર્ભ તણાં દુખ કહ્યાં અપાર;
દેખી ચેત્યો મેત્ર કુમાર, આઠ નારિ અંતે તજી ઉદાર ૭૬
ગયસુકુમાર ઢંઢણ કુમાર, શાલિભદ્ર ધનો અણુગાર;
ચિહું ગતિના દુખ ચિંતી કરી, છંડી ભોગ જેણે દીક્ષા વરી. ૭૭
સહસ્સ નારી મુંકઇં હનુમંત, રામચંદ્ર સરિખા ગુણવંત;
નંદિષેણ સરિખા નર જેહ, પંચ સહ્યા સ્ત્રી છડઇ તેહ. ૭૮
સનતકુમાર મન રાખઇ ઠારિ, ચોસઠ સહસ્સ જેણઇં મુકી નારિ;
અધિકો તે અવંતિ સુકુમાલ, બત્રીસ નારી મુંકી સમકાલ. ૭૯
ઇંદ્રજીત બિભીષણ રાય, છડી ભોગ તે મુગતિં જાય;
રાવણ લખમણ વિષય ભમઇં, મરી હોય તે દુરગતિ ભમઇં ૮૦
ભમતા યોની લહઇ નવનવી, તાપસનિ માનવગતિ હવી,
ચિલણા કુખઇ લીધો અવતાર, દિનદિન વાધઇ ગર્ભ અપાર. ૮૧
ત્રિણ માસ ઉદરિ હુઆજાંમ, ડોહોલો ઉપનો અખસા તાંમ,
શ્રેણિકના હિઆનું માંસ, ખાતાં પોહોચઇ મનની આસ ૮૨
ચિલ્લણાઅતિદુખ્ખલહુઇજસ્યઇં, અભય કુંમાર તેડયો તસ્યઇ.
વિનય કરી કહઇ શ્રેણીકરાય, વેગઇ દુખ ભંજો તુમ માય. ૮૩
અભય કુમાર બુદ્ધિનો ભંડાર, મંસ અણાવ્યુ તેણીવાર,
ભૂપતિ હિઈઇં બાંધ્યુ તેહ, તેડી ચિલ્લણા રાંણી તેહ. ૮૪
છુરીકા એક દીધી કરમાંહિં, કાપી ખાવા લાગી ત્યાંહિ;
નિજમનિ ડોહલો પુરો કરી, સુત જન્મ્યો અતિરૂપહ સિરી. ૮૫
અશોકચંદ્ર દીધુ તસ નામ, ચિલણા પુત્ર નખાવઇ તાંમ;
શ્રેણીકે દીઠો તેણીવાર, લીધો અશોકચંદ્ર કુંમાર. ૮૬

આવીંરાય રાણીનેં કહઈ, સુત નાખંતાં કરકિમ વહઇ;
ચિલ્લણા કહઈનહીપુત્ર એસાર, ડોહલો ઉપનો અતિહી અસાર. ૮૭

જનમ જાતિ ન મુંકે જેહ, સહી નરવેદી નહુંઇ તેહ;
આગલિ અજ્ઞજીમઈ કિમભાખ, પહઈલઇ કોલીએ આવી માખ. ૮૮
કહુઓ કનક બીજ અંકૂર, વાવ્યો મીઠો નહીં ધતુર;
ઉપજતો પાવક બાલતો, કિમ સિતલ હોસ્યઇં વાધતો. ૮૯

તિમ એ પુત્ર કપુત્ર વિચારિ, જેણઇ દુખ દીધું ઉદર મઝારિ;
આગલિ સુખ સુંદીઇ ભૂપાલ, તેણઇ કારણિ મિ નાખ્યો બાલ. ૯૦

રાજા કહઈ મમ બોલિ અસાર, ઉગતો તૂરો [1]સહઈકાર;
પૂર્ણું ફલ્યો તવ મિઠો હોય, સુત સહઇકાર સરિખો જોય. ૯૧
ઇસ્યું કહી પાલઇ ભૂપાલ, ખિણખિણ રૂઇ સુત સુકુમાલ;
કુકડઇ હાથિ ડસીઓ વલી, તેણિં પાકી સુતની આંગલી. ૯૨
ઓષધ ભેષજ કરઇ અનેક, પણિ તે રોતો ન રહઈ રેખ;
મોટું મોહકર્મ જગિ વલી, શ્રેણિક મુખમાં લિઈ અંગુલી. ૯૩
અનુક્રમિ સુત્ત વેદન ગઇ, દિનદિન સુત વાધઈ પણિ સહી,
યોવનવય આવ્યો તે જસ્યઈ, રાજસુતા પરણાવી તસ્યઈ. ૯૪

કુકડઇ અગુલી કરડી જેણ, કોણી નામ ધરાવ્યું તેણ;
રાજમદેં તે માતો ફિરે, હિઇ વિચાર તે અવલો કરે ૯૫

વૃદ્ધ કાલ હુઓ મુઝતાત, રાજ્ય તજ્યાની ન કરઈં વાત;
હું લોહો સુત મોટા બહુ, રાજ્ય ઋદ્ધિ તે લેસ્યે સહુ. ૯૬
કોણી કુપુત્ર વિચારઈ આપ, એ મુઝ રાજ્ય ન આપઈ બાપ;
એક દિવસ છોછેં છલ લહી, શ્રેણીકરાયનઇં બાંધ્યો સહી, ૯૭

લેઈ ઘાલ્યો કઠપંજરમાંહિં, નાડિ પાંચસઈ મારઇ ત્યાંહિ;
લીધુ રાજ્યતણું ઘરસૂત્ર, જગમાંહિ કોણી હુઓ કપુત્ર. ૯૯

---

૧ આંબો.

ઇસ્યાપુત્ર ધરિ જન્મયા થકી, જેનર વાંઝીયા તે બહુ સુખી;
કુપુત્ર ભુંડા સિરિ ધિક્કાર, જે સુત કરઇ પિતાનઇં પ્રહાર. ૯૯

ઇસ્યાપુત્ર જનમ્યાસ્યઇં કાજી, એકવીસ કુલની ખોઈ લાજ;
તસ જીવ્યાથી મરણ સનાથ, જે પાપી દુખ દેતો તાત. ૧૦૦

દુખદાઈ કોણી કહેવાય, એકદીન ભોજન કરતો રાય;
લઘુશંકા નિજ બાલિક કરઈ, ભોજન થાલ તિહા છાંટઇ ભરઈ. ૧

બાલક ચરિત્ર તે દેખી કરી, જીમઇરાય બહુ હરખજ ધરી;
તવ બોલી પોતાની માય, સાંભલિ સુત કહુ પૂરવ કથાય ૨

તું મુઝ ઉદરિં આવ્યો જસ્યઈં, ધણીમાંસનો ડોહલો હુઓ તસ્યઇં,
જવ જનમ્યો તવ હિઇવિચારી, મિં નાંખ્યો તુઝને ધરબારિ. ૩

તુઝને દેખઇ તાહરો તાત, મંદિરમાં લેઇ આવ્યો નાથ;
મુઝને બહુપરિ ઠબકા દીઓ, તુઝને પ્રેમકરી પાલીઓ. ૪

તુઝ ઉકરડઇ નાંખ્યો જ્યાંહિં, કુકડો અંગુલિ કરડે ત્યાંહિં;
તે પાકીનઈ પરૂ વહઇ, ધરઇં તાતમુખિ રોતો રહઇં. ૫

સ્વાંમીનઇં મનિ સુગ ન થાય. ઇમિ ઉછેર્યો કોણીરાય.
દેખી નિજ સુતનું માતરં. તું હરખઇ તો હુંસ્યુ કરૂ, ૬

માત વચનઇંમ સુંણી અપાર, કહઇં મુઝ જીવિતસિરિં ધિક્કાર;
એણીપરિ મુઝ ઉછેર્યો આપ, તે કઠપંજરિ ધાલ્યો બાપ. ૭

પરૂભરી ચાટી આંગુલી, તેહને નામી મારૂં વલી;
સહી હુ દુરગતિનો ભજનાર, અધમ યોનિ હોસ્યઇ અવતાર. ૮

હુ પાપી હું જગમાંહિં દુષ્ટ, શ્રેણિક તાતને દીધું કષ્ટ;
ખિત્રી કુલની ખોઈ લાજ, સહી ધિકાકર પડો મુઝરાજ. ૯

રાજઋદ્ધિ સહુ એહની સહી, ઉઠયો રાય અસ્યુંમુખિં કહી;
લેઇ કોઠારને ચાલ્યો વહી, ભાંજી પંજર કાઢું જઇ. ૧૦

શ્રેણિકરાય દિન પહિલો જસે, પૂરવ મિત્ર એક તેડ્યો તસે,
કર્મકથા તસ માંડી કહી, નાડી માર ખમાઇ નહી. ૧૧
તેણઇં વિષ આણીદીઇ પ્રધાન, જાણ્યું તે દીઉં જીવિતદાંન,
રાયતણું દુખ હઇડઇં ધરી, તાલવિખ દિઉં છાનુ કરી. ૧૨
જવકોણી દીઠો આવતો, તવ શ્રેણિક હઇઇં ધ્રુજતો,
એ સહી મુઝ મારે કોઠાર, ખમ્યો ન જાઇ એવડો પ્રહાર. ૧૩
તેણઇંકારિણિં શ્રેણિક નૃપ તિહા, તાલવિખ દીધું મુખમાહિં,
મગધદેશ નૃપ મરણિં ગયો, પહિલી નરગિ નારકી થયો. ૧૪
ભૂપતિ પંજર ભાંગી કરી, શ્રેણિક તાત કાઢ્યો કરિધરી,
બોલાવ્યો નવિ બોલિં જસેં; કોણીરાય દુખ ધરતો તસેં. ૧૫
પશ્ચાત્તાપે કરઇ નૃપ આપ, પિતા હણ્યાનું મોટું પાપ;
મિં કીધું મોટું કુકર્મ, ક્ષત્રીય કુલનો ખોયો ધર્મ. ૧૬
અસ્યું કહઇં રોઇં દુખ ધરઇં, શ્રેણિકરાય નર મૂઓ સિરે;
સુંણી દ્રષ્ટાંત વિચારો ખરૂં, કારણ તે તાપસ નોતરૂ, ૧૭
તેણેં કારણઇં પૃથવીનો રાય. વિવેક નચૂકઇ એકું ઠાહિં;
વિનય ઘણો બહુ આદર કરી, તેડ્યા સાંહમી ધરિધરિ ફિરી. ૧૮
વલી દુર્બલની ચિંતા કરઇં, ભૂખ્યો કોઇ ન જાઇ સિરઇં,
શત્રુકાર મંડાવઇં સાર, રાંધ્યો કોરો આપઇ આહાર. ૧૯

દુહા.

આહાર અન્ન આપઇ સહી, ભૂખ્યો કોઇ ન જાઈ;
પૂરોધર્મ આરાધતાં, ચ્યાર નાંમ નૃપ થાય. ૨૦

ચુપઇ.

વિચારચતુરમુંખિ પહેલું નાંમ, રાજઋષિ બીજું અભિરામ;
જીવિતદાનિં નૃપ બિરૂદ વહઇં, જીમૂતવાહન સહુકો કહઇ. ૨૧

એવડુ બિરૂદ લહઇનૃપ જસેં, ઘણા દિવસ વોલી ગયા તસેં;
બાહડદે અંબડદે જેહ, કાલઈં સર્ગ પહુતા તેહ. ૨૨
ત્રિહું બોલઇ હુઓનૃપ વૃદ્ધ, તપ તેજેં નેં વયે પ્રસિદ્ધ;
ચિંતાતુર હુઓ નરનાથ, શ્રીગુરૂનેં કહઇં સુણો મુઝ વાત, ૨૩
પુણ્યઈં તુઝસરિખો ગુરૂ લહ્યો, પણિં મુઝકર્મે સુતનવિ થયો,
તેણે ચિંતા અતિહુઇ આજ. કહો સ્વાંમી કુંણ ભુગતા રાજ. ૨૪
શ્રીગુરૂ વયન કહઈં મુખિલલ. પુત્રીનો સુત પ્રતાપમલ્લ,
રાજયોગિ દીસેં છઇં તેહ, જેહસ્યૂં તાહરેં સબલ સ્નેહ ૨૫
અસી વાત મુખિ હેમેં કહી, બાલચંદ્ર ચેલેં તે લહી,
અજ્યપાલનિં જઇ કહઇ તેહ, કુમારપાલ ભત્રીજો જેહ. ૨૬
બેહું થયા તિહાં એકઈ ચિત્ત, ગછભેદ તવ થયો અત્યંત;
હેમપખિં હુઓ રામચંદ્ર, અજયપાલ પખિં બાલચંદ્ર ૨૭
દિનદિન વયર વધતું જાય, બાલચંદ્ર ડંસિ મનમાંહિં;
છલ જૂઈ મુખિ કડૂઓ લવે, ગુરૂઉપરિ ભૂંડું ચિંતવે. ૨૮
ભાંગ્યું મન ગુરૂચેલા તણું, શ્રાવક બ્યગ્ર થયા અતિઘણું,
સંપ વિના ગચ્છકિમચાલસ્યેં, જીહાંસંપ તિહાં શ્રેય થાયસેં. ૨૯
સંપ વિના એ સ્યુ ઘરહાટ, સંપવિના નવિ શોભઇ વાટ;
સંપવિના નવિ ચાલઇં રાજી, સંપ વિના વિણસઈં શુભ કાજી ૩૦
સંપ વિના સ્યો બંધવતાત, સંપવિના સી ભગિની માત;
સંપ વિનાનો શ્યો ગુરૂશિષ્ય, ખિણખિણ પાતગ બંધઇ લક્ષ્ય. ૩૧
જો સંપ નહીં કોરવ પાડવ, તો તેહના કુલના ખય હવા;
રાવણ ઇંદ બિભીષણ સાથિં, ખોયું રાજ્ય ગયું લંકા હાથિં. ૩૨
કોણી હલ્લવિહલ્લ સ્યું વિઢઇ, જીમ કંસો ગોવિંદનઈં નડઈં,
સંપવિના શ્રેય નહોઇ કદા, ગુરૂચેલા ચડબડતા સદા ૩૩

ı.

ગુરૂ ચેલો નીતિ ચડઅડઇ, એહુમા ન્હાઠો નેહ;
બાલચંદ્ર છલ જોઅતો, શિષ્ય કુશિષ્ય હુઓ તેહ. ૩૪
આગિં શિષ્ય કુસિષ્ય બહુ, પેખો પંચ સઝાય,
ગર્ગાચાર્ય તણા દીખીઆ, અવગુણ બહુ તસમાંહિ. ૩૫
બોલાવ્યો બોલે નહીં, કહ્યું ન માંને કોય;
મધૂરે વચનેં માગતા, ઝડકી ધાઇ સોય. ૩૬
ગુરૂ કહઉ ખપ પાણી તણો, મુઝ પગિં દેવા કાપ;
શિષ્ય કહઇ સહી અત્યારમાં, પાંણી દીઈ તુહ્મ બાપ. ૩૭
વલી વિનય કરી ગુરૂ કહઈ, લાવો રોટી ભાત;
વલતું શિષ્ય મુખિં ઇમ ભણે, નિત ખાધાની વાત. ૩૮
સઘલા શિષ્ય સરિખા સહી, હુકો તે તેર હાથ;
ગુરૂ સાહમા બોલઇ ધસી, બહલિ જસ્યા વિણનાથ. ૩૯
મિલ્યા કુશિષ્ય એ પચ સંહે, જીમ પાપી ગોસાલ,
સ્વામી વીર જીણંદનેં, જેણેં કીધો પરજાલ. ૪૦
બાલચદ તેહવો સહી, મિલીઓ પાપ પસાય;
હેમસૂરિંદ ગુરૂ જીવતાં, ગછ ભેદ બહુ થાય. ૪૧
છલ જૂઇ છાંનો ફિરઈ, બગધ્યાની . . . મતિમંદ;
એણેં અવસરિતિહાં બોલીઓ, સ્વાંમી કુંમરનિરદ. ૪૨

ઢાલ.

ઉપઇ.

બોલ્યો સ્વામી કુંમરનિરંદ, વેગે તેડ્યો હેમસૂરિંદ;
યથા યોગિં પુણ્ય કીધુ સહી, એક હુંશ મનમાહિ રહી. ૪૩
મોટા બિંબ પ્રતિષ્ઠા કાજ, તેહની ઇચ્છા થઇ મુઝ આજ,
વેગિં સ્વામી પ્રતિષ્ઠો બિંબ, ધર્મ કાજ મ કરો વિલંબ. ૪૪

મુહુરત સાર ગ્રહી તવ ત્યાંહિં, ઉછવ માંડયો પાટણ માંહિં;
કનક રત્નમણિ રૂપા તણા, બિંબ ભરાવ્યા ભૂપિ ઘણાં. ૪૫
પીતલ કાષ્ટ અને પાષાણ, કીધા બિંબ તે માન પ્રમાંણ;
બિંબ પ્રતિષ્ઠા કરતો સાર, કનક કોડિ વઇ કરઇ અપાર. ૪૬
સંઘ ચતુર્વિધ જગમાં સાર, ભૂપતિ ભગતિ કરઈજ અપાર,
વેઢ મુદ્રિકા શાલૂ સાર, ચીર પટોલાં ન લહે પાર. ૪૭
પાટ સાવટું નિ ઘાટડી, દીઈ કબાય અનિં પાઘડી,
દાનિં વરસઈ જીમ જલધાર, ભોજનભગતિ તિહાં કરઇ અપાર. ૪૮
એણીપરિં લખમીનો વ્યય કરે, મોટા મંડપ ઘાલ્યા સિરઈ;
દીપક તોરણ દીપઇ બહુ, ચિત્ર ચંદરૂઆ નિરખઇ સહુ. ૪૯
પવિત્ર પીઠિકા તિહાં એક કરી જીન પ્રતિમા તે ઉપરિ ધરી;
સનાત્ર મહોછવ શ્રાવક કરઇ, સુકૃત ભડાર તે પોતે ભરઇ ૫૦
અંજન વેલા મુહુર્ત જસેં, અઢાર આચારય બેઠા તસેં;
બાલચંદ્ર ઘડી ઉપરિ ઠવ્યો, અજયપાલ તિહાં આવી લવ્યો. ૫૧
બાલચંદ્રનેં પૂછયું અસ્યું, ઘડી ઉપરિ તુમ બઇઠો કસ્યું;
ચેલો કહઇ જોઉ મુહુરત કાલ, જીમ જયકાર હોઇ વૃદ્ધ બાલ. ૫૨
જો હોઇ મુહુર્ત્તનો ભગ, તો ખંડાઇ પ્રતિમા અંગ;
દુખ પાંમઈ નર કુમરનિરંદ ચિરજીવ નહી હેમસૂરિંદ. ૫૩
અસ્યું વચન જવ ચેલે કહ્યું, અજયપાલ નવિ જાઇ સહ્યું;
બે કરજોડી બોલ્યો અસ્યું, બાલચંદ્ર વિમાસઇ કસ્યું, ૫૪
મુનિવર આજ કહ્યુ મુઝમાનિ, તુઝની થાપું હેમસમાનિં;
મુહુર્ત્ત ભંગ જો તું સહી કરઇ, કુમારપાલ તો વેગો મરઈ. ૫૫
સુંણી વચન તવ મતિઉધીકરી, ત્યારિં બાઇઠો ગુરૂથી ફરી,
હેમઇ પૂછયો મુહુર્ત્ત કાલ, તવ તિહા ખોટુ બોલ્યો બાલ. ૫૬

સ્વામી મુહુર્ત્ત વેલા થઇ, અજન હેમ કરે ગહઇગહી;
પ્રતિમા સકલ પ્રતિષ્ટ જસેં, ભીમ વાંણીઓ આવ્યો તસેં. ૫૭
હાથિ પ્રતિમા પીતલ તણી, ધાયો વેગેં નિજ ગુરૂ ભણી;
સ્વાંમી બિંબ પ્રતિષ્ઠા કરો, રોગ શોક જીમ જાઇ પરો. ૫૮
હેમસૂરિ બોલ્યા ગહગહી. શ્રાવક મુહુર્ત્ત વેલા ગઈ;
એણે વચનેં ભીમો થયો દીન, ધીગ ધીગ માનવ હું પુનિ હીન. ૫૯
પૂણ્યે હીણો ખેતી કરઈ, બલદમરેં સુકવણુ પડે;
પુણ્યહીણ ભોજન શુભજીમઇ, કેં નજરઈ કેં પાછું વમઈ. ૬૦
તિકુ પુણ્યહીણો નર સહી, મનની ઇચ્છા મનમાં રહી,
ભલા મનોરથ સહુને ગમે, પુણ્ય વિના મનમાં સમેં. ૬૧

કવિત્ત.

મન જાણઇ મયગલઈ ચહું, હયવર પાય પરહું;
પોઢું પલંગ પાલખી, અમૃત આહારતો ભખું.
સ્ત્રી આવી લાગું કઠિ, મોહોલિંમાહિં કરૂં વાસ;
ઉચ્ચ વસ્ત્ર તે અંગે, ચંદન બાહરમાસ.
પૂણ્ય તો પોતે નહી આતમ તો ઇચ્છઈ ઘણું;
કવિ ઋષભ કહઇકિંમ પામીઇ, ૧પુણ્યહિણુ પોતાતણું. ૬૨

કવિ .

મન જાંણઇ મહીલા વરૂં, નરપતિ થઈ નવખંડિ;
સીસ છત્ર ચમરહ ચ્યાર, ચઢું તો ચંચલ સંઢિ.
કુસુંમ બોહોલા સિંસિ, નાટક નીતિ નીરખી જઈ,
આય વંછિં અતિ ઘણો, સહુ વસ્તુ મોહલિ મેલિ જઇ
પુછી કાજ સહુકો કરઈ, મુરખ મન ચિંતિ ઘણું;
ભીમ કહેં કીંમ પામીઈ; પુણ્ય નહીં પોતાતણું. ૬૩

---

૧ દત્ત નહિં.

દુહા.

પુણ્યવંતા નર તે સહી, મનોરથ [1]જામ ફલંત;
પુણ્યહીણ પ્રાહિં વલી, વાંચ્યાં તે ન મિલંત ૬૪
મનમાં ઇછા બહુ કરઇં, કરી ન શકે શુભ કાંમ;
સુપુરૂષ કાજ સઘલાં કરઈં, રાખેં મુખની માંમ. ૬૫
દાંન શીલ તપ ભાવનાં, કીધાં કાંચન બિંબ,
શ્રીજીન ભવન કરી ગયા, રહ્યા તે કીરતિ થંભ. ૬૬

કવિત્ત.

પ્રથમ પોઢા બિબ, ભલઇ ભાવ ભરાવ્યા,
ઉતુંગ ઉંચ્ચ પ્રાસાદ, જીન ઉછવ કાજ કરાવ્યાં;
સેત્રુંજગિરિ તિરથ જઇ, દાંન સુપાત્રહ દીનો;
દીન ખીન ઓલખી. અન્ન ઉવારી કીનો;
સત્ય શીલ તપ તપ્યો, પુણ્યશીલ પ્રભાવના;
ભીમ કહે નર તે સહી, બાકી વયરી ધાનના. ૬૭

દુહા.

ધાન તણાં વયરી સહી, ભીમ કહઇ સુખિં આપ;
સુકૃત સોય કીધું નહી, ઉદર ભર્યું કરી પાપ. ૬૮
મુનિવર મુખિ એ તું સુંણ્યુ, જેહનું શ્રાવક નાંમ;
કર્મ યોગિં નિર્ધન હુઓ. તોહું કરઇ દો કાંમ. ૬૯
પ્રતિમા પીતલ કાષ્ટની, સોય અંગુષ્ટ પ્રમાંણ;
દેવલ સોય કર એકનું, શ્રાવક સોય સુજાણ ૭૦
અસ્યું વચન શ્રવણે સુંણી, લીધી પ્રતિમા એક;
આવ્યો અંજન કારણિં, પણિ શિર ઉઘો લેખ ૭૧

---

1 તણ.

ચઉઈ.

અસ્યાંવચન નર ભાખઇજસિં, ગુરૂનેં કરૂણા આવી તસેં;
દેખો શ્રાવકનો અતિરાગ, આલસ કર્યાનો નહિ લાગ. ૭૨
અસ્યું વિચારી હઇડા માંહિં, હેમે ચેલો તેડયો ત્યાંહિ,
મૂહુર્ત્ત છાયા છઇ કાંઇ છતી, બોલ્યો બાલચંદ્ર તવ યતિ. ૭૩
સ્વામી હવડાં મૂહુર્ત્ત સાર, કહતા ચૂકો પહિલીવાર,
હેમેં નિરખી જોયું જસેં, ભદ્રા મુખિં મૂરત પડયું તસેં. ૭૪
હાથ ધસઇ મુનિ બેઠાં ત્યાંહિં, ખિણ ખેદ હુઓ મનમાંહિં;
દુસમન ચેલો મઇં નવિ લહ્યો, સાપ થઇ નઈ સાંમો રહ્યો. ૭૫
અગનીસાપ જલ સ્ત્રી હથીઆર, મ કરો ચોર તણો પતીઆર;
દુસમનથી બીહતો નવિ રહે, તે દુખ જગમાં સઘલું લહે. ૭૬
દુસમન ચેલો માહરો જેહ, ધર્મ મિત્ર કરી જાંણ્યો તેહ;
વયરીનો આંણ્યો વિશ્વાસ, પાડયો મુઝ માઠી મૃગ પાસ. ૭૭
હું જગમા મોટો નિરબુદ્ધ, માંજારીઅ ભલાવ્યુ દુધ;
વન ભલાવ્યું જો વાંનરાં, તે માનવ જગિ મૂરખ ખરાં. ૭૮
હું મુરખને હું અજ્ઞાન, અંતકાલ મુઝ નાંઠી સાંન;
દુશમન તણઈં ભલાવ્યું કાંમ, લાહાલો ભખી મુખ કીધું શ્યામ. ૭૯
કેતુ એક દુસમન માંહિં કરૂં, ધર્મ કાજ હવઈં આદરૂં,
અવસ્ય ભાવિ પદારથ જેહ, દૈવે ટાલ્યો ન ટલિં તેહ. ૮૦
જીનવર જીવ દયા પ્રતિપાલ, સમો શરણિં બાલઇ ગોશાલ;
બ્રહ્મદત્ત નયણાં ગયાં નીકલી, અવસ્ય ભાવિ પદારથ વલી. ૮૧
નીચ કુલિં ગતિ જીનવર થઈ, વીર દેશના નિષ્ફલ ગઇ;
ચંદ સૂરજ મૂલગેજ વિમાંન, અવસ્ય ભાવિ પદારથ માંન ૮૨
ચરમેંદો હુઓ ખિણખેદ, મલ્લી નાથ પામ્યા સ્ત્રી વેદ;
યુગલ નારકી હુઆ જેહ, અવસ્ય ભાવિ પદારથ તેહ. ૮૩

એક સમેં એકસોને આઠ, ઉત્કૃષ્ટિ દેહી સિદ્ધિ ગતિ વાટ;
અસંયતિ પૂજાણું બહુ, અવશ્ય ભાવિ પદારથ સહુ. ૮૪

અમર કંકાનગરી હુઓ હેવ, શંખઇં શંખ મિલ્યા વાસુદેવ;
એમ નોહિં એ કેમ હુવ્યું, અવશ્ય ભાવિ એહનેં સંભવ્યું. ૮૫

શ્રીજીન સ્વાંમી વિચરઇં જીહાં, મારી ન મરગી ઇત ન તિહાં;
વીર વિચર્યાં રાજગૃહી જસેં, મહિપ પચસ્પેં મારિં તસેં, ૮૬

તો અતિશય ચોતીસ ન ગયા, પાંત્રીસ ગુંણ વાંણીનાં રહ્યા,
અવશ્ય ભાવિ પદારથ વલી, તે ટાલી ન સકઈ કેવલી. ૮૭

તો હું હેમ કહઈ સું કરૂં, ફોકટ દુખ હઇઆમાં ધરૂં;
ખિણ ખેદ હવું કુંણ કાજી, હેમઈ ચિંતા કીધી ત્યાજી. ૮૮

એમ મન વાલી અંજન કરઇં, ભીમા હાથિં જીનપ્રતિમાં ધરઈ;
તુઝ ધરિ ઋદ્ધિ ભરાસ્યઇ સહી, પુણ્ય કાજ કરજ્યો ગહગહી. ૮૯
અસ્યુ કહી મુનિ હેમસૂરિંદ, વેગે તેડયો કુંમરનિરંદ;
જીન મંદિર પ્રતિમાનો ભંગ, છઠિ માસિ વિણસઇ તુઝ અગ. ૯૦
હેમ(આયુ)વચન આવ્યું હુ કહું, તેણઇ દુખિં નવિ રોઉં રહું;
પણિ મુઝને બીજું દુખ બહુ, તુહ્મ જાતેં શ્રેય જાસે સહુ. ૯૧
કુણ કરસ્યઇં પસુઆંની સાર, કેહીપરિં હોસ્યઇ મુનિવર વિહાર;
તીર્થ યાત્ર શુભ કરણી જેહ, તુહ્મ જાતેં સીદાસઈ તેહ. ૯૨
એક છત્ર જઇનમઇ રાજ, કોડિ બદ્ધ હુઆં શુભ કાજ,
જીનપ્રતિમા જીનભવન અપાર, કુણ કરસ્યઇ હવઇં તેહની સાર. ૯૩
સાધુ સાધવી શ્રાવક જેહ, કુણનેં દુખ જઈ કહઇસ્યઈ તેહ;
પૌષધસાલા પુણ્યનાં ઠામ; તુઝ વિણ વણસઇ-ધર્મના કાંમ. ૯૪

દુહા.

ધર્મકાજ વિણસઇં સહી, નૃપ જાતાં પરલોક;
હેમ કહઇં તેણઈ કારણઇં, હુ મનિં ધરતો સોગ. ૯૫

ઢાલ.

રાગ—ત્રીપદીનો.

અસ્યાં વચનસુંણીયાંજવકાંનિં, મન વચન કાયા શુભ ધ્યાંનિં;
નૃપ વરસે બહુ દાનેં, હોરાજના નૃપવરસેંબહુદાનેં-આં. ૯૬
આરાધના કરઇ દસહ પ્રકાર, અતિચાર અનેં વ્રત બાર;
ખામણુ કરઈ તેણીવાર હો—રા. ૯૭
વોસરાવઇ નૃપ પાપ અઢારો, તેહનો તુઝ ભાખું અધિકારો;
સુંણયો પાપ વિચારો—હો—રા. ૯૮

દૂહા.

પાપ વિચાર ૧વલી કહું, જેહથી દુખ અત્યંત;
તેંણું કારણિં પાતગ તજો, કો મમ હણજયો જંત. ૯૯

ઢાલ.

રાગ—કેદાર ગોડી—સુર સુંદરીનો—એ દેશી અતી દુ;ખ દેખિ કામની—એ દેશી

પ્રાંણઘાત તે નવિ કીજીઇ, અલીવચન તેમ ન ભાખિં;
પરધન દેખી પ્રાંણીઆ, વલી તુ મનરે નર થીરકરી રાખિં. ૧૦૦
જીવરલે ચોગતિ મોઝીરિ, તેણુ રાખો નિ મન ઠારિ;
પ્રાણિ પાપ અઢાર નિવારી, પ્રારણીડા ભાઈ ! આપઈ આપ વિચારી,
હો પ્રાણીડા. આંચલી. ૧
સ્ત્રી સંગ સેવા ટાલીઈ, દ્રવ્ય તણી મૂર્છા જેહ
અતિક્રોધ મનથી મુંકીઇં, સુખ લહીઈ આતમ દેહ—હો પ્રા. ૨
અતિમાંન માયા પરિહરો, ટાલજયો ત્રિવિધેં લોભ;
મોહમલ્લ સુખ નવિ જોઇઇં, જેમુગતિરેજાતાંકરઇ ખોભ-હોપ્રા. ૩

---

૧ વવરી.

દ્વેષ કલહ તે નવિકીજઇં. દીજઇ નહીં જ કલંક;
ચાડી તે ચિત્ત નિવારજે, તુંતોહોજેરેમનમાંહિસુસંક-હોપ્રા. ૪
રતિ અરતિ તે પરહરે, પરતણા અવરણવાદ;
માયા મૃષા તે નવિ બોલીઇં, નવિકીજઇરેમિથ્યાતનિમાદહો-પ્રા. ૫
દશ આઠ પાતાગ ઓલખી, વારતો આતમ આપ;
મિચ્છા દુક્કડ તે દેઅતો, જે લાગાંરે ભવિભવિપાપ-હો પ્રા. ૬

દૂહા.

પાપ અઢાર આલોઅતો, કરતો આતમસાર,
પાપભીરૂ પાટણપતિ, શરણ કરઇ તિહાં ચ્યાર, ૭

ચોપઈ.

ચ્યાર સરણ મનમાહિ ધરઇં, પહિલુ સરણ અરિહંતનું કરઇ;
અરિહંત તે હણતા કર્મઆઠ, જે પાંમ્યા પંચમગતિ વાટ. ૮
જેહનાં અતિસય છે ચોત્રીસ. વાંણીગુણ જેહનેં પાંત્રીસ;
દોષ અઢાર રહીત ભગવંત, સરણ કરઇ એહવા અરિહંત. ૯
બીજું શરણ કરતો સિદ્ધતણું, અનંત સુખ જસ વર્ણવ ઘણું;
અનંતબલને જ્ઞાન અનંત, અનંત વીર્ય સિદ્ધનેં સહિતંત. ૧૦
ત્રીજું સરણ કરતો સાધુનુ, સમકિતસીલ સુધુ જેહનું;
પંચ મહાવ્રત પાલણહાર, પંચસુમતિ ત્રણ ૧ગુપતિજ સાર. ૧૧
ચોથું સરણ કરતો ધર્મનુ, જ્ઞાની સરૂપ કહઇ તેહનું;
જીવઘાત અલિ ચોરી નહી, પરદારા જીન વારઇ સહી. ૧૨
અસ્યાં સરણ ચ્યારેમનિધરે, દુઃકૃતતણું નિંદેવુ કરઇ,
પ્રાણઘાત અનિ ચોરી જેહ, પરનારીનાં પાતક તેહ. ૧૩
પાપિં પરિગ્રહી મેલ્યો લક્ષ્ય, ખાવેં અનંતકાય અભક્ષ્ય;
પાપ વિણજમિં કીધો આપ, લાગાં અનર્થદંડનાં પાપ. ૧૪

૧ વિચાર.

સામાયક પોષધ વ્રત ભંગ, નિંદુ પાપ કર્યાં સ્ત્રીસંગ;
દેતાં દાંન કર્યું અંતરાય. જે મેં દુહવ્યા માતપિતાય. ૧૫
થાપણ મોસો કુડકલંક, ખુતો પ્રાણી પાતગપંક;
આસાતના જે કીધી ઘણી, અરિહંત,સિદ્ધ,મુનિ,ધર્મહ તણી. ૧૬
જ્ઞાન દર્શન નેં ચારિત્ર સાર, આશાતના કીધી બહુવાર;
આચાર્ય ઉઝવાય નેં યતી, અસાતના તિહાં કીધી અતિ. ૧૭
સાધુ, સાધવી,શ્રાવક, શ્રાવિકા, રૂલઇ જીવ આસાતનાથકા,
દેવી, દેવ, જીન પ્રતિમાં તણી, આસાતના કીધી જે ઘણી. ૧૮
ઇહિલોક પરલોકહ પંથ, આસાતનાથી ભારે જંત,
આભવ દુઃકૃત્ નિંદુ આપ, આલોઉં પૂરવભવ પાપ. ૧૯
ભવભવિ પાતગ લાગિં જેહ, કુમારપાલ નૃપ નિંદઇ તેહ;
પરવિં જીવ એકેદ્રીમાંહિં, તરૂઅર લોહહુઓ વલી ત્યાંહિ. ૨૦
લોહતણાં હુઆં હથીઆર, પશુનર કઠિ તેહની ધાર;
પાપો પગરણ હુઆં વલી જેહ, આણઇભવિં વોશરાવુ તેહ. ૨૧
કાપી તરૂઅર સૂલી કરી, વાહણ યંત્ર ઘાણી થઇ ફરી;
ઉખલ મુશલ દેહ અનિકરણ, નૃપ વોશીગવઇં રાંની મરણ ૨૨
વોણ જાતિમાંહિં ઉપનો, તેહ તણો સૂત્ર નિપનો;
તેહનાં પાસાં ગુંથ્યા જાલ, તે વોશીરાવઇ નર ભૂપાલ. ૨૩
ભમતા જીવ થયો સુરસાર, તિહાં મેં કીધો ભોગ અપાર,
પસુ પુરૂપ બાલક સ્ત્રી છલ્યાં, તે પાતગ આલોઈ ટલ્યાં. ૨૪
પરમાધામી સુર હું થયો, પાપ કરતો ભવ મુઝ ગયો;
માર્યા વિંધ્યા બાલ્યા નારકી, કાપી જીવ કર્યાં તિહાં દુખી. ૨૫
કર્મે યોગઇ હુઓ નારકી, વઢયો સબલ તિહાં ક્રોધ પકી;
શસ્ત્ર બાંણ વિકુરવી કરી, છેદ્યા નારકી ક્રોધ ભરી. ૨૬

કર્મયોગઇ હુઓ માનવી, ભમતાં ગતિ માઠેં કુલ હવી;
પંખ ધરી હુઓ પારધી, ખાધા જીવ ઘણાં મેં વધી. ૨૭
ભમતાં ગતિ હુઇ તિર્યંચ તણી, વાઘ, સિંહ, અજગર હુઓ ફણી;
જીવ હણ્યાં તિહા થઇ વિકરાલ. માર્યા સાંબર સસા સીયાલ. ૨૮
એમ ભવિં ભમતાં દુ કૃત જેહ, કુમારપાલ કહઇ નિંદુ તેહ;
સુકૃત તણઇં અનુમોદું સહી, વિવરી વચન નિજ મુખથી કહી. ૨૯

દુ હા.

વિવરી વચન મુખથી કહુ, સુકૃત કેરાં ઠાંમ;
હું અનુમોદું તે વલી, જે કર્યું પુણ્યનું કાંમ. ૩૦

ઢાલ.

રાગ–ગોડી–એણીપરિ રાજ કરંતાં–એ દેસી.

દાંન શીલ તપ ભાવનાંરે, સત્યગુણ અનુમોદું;
જંત ઉગાર્યા તે ભલું એ. ૩૧
દેવલ પ્રતિમા જેહરે, પૂજા મિં કરી;
હું અનુમોદું મનિ ધરી એ; ૩૨
પુસ્તગ પરઉપગારરે, વિનય વેયાવચ;
શ્રીગુરૂ ભગતિ ભલી કરી એ. ૩૩
બિંબ પ્રતિષ્ઠા જેહરે, સઘ ભગતિ કરી;
યાત્ર કરી તીરથ ફિરી એ ૩૪
ટાલ્યો અકર અન્યાયરે, ઉપસમ જે ધર્યો,
જીન વાંણી શ્રવણે સુંણી એ. ૩૫
આણ્યો વલી વિવેકરે, કીધી અનુકંપા,
સુકૃત એ અનુમોદીઇ એ. ૩૬
અરિહંતના ગુણ બારરે, અતિશય ચોત્રીસ,
દોષ અઢાર તેહને નહી એ. ૩૭

ટાલ્યાં આઠે કર્મરે, આઠઇ મદ નહી,
ક્રોધ માંન ન ધરઇ કહીએ. ૩૮
અનેક ગુણ અરિહંતરે, હું પણિ અનુમોદુ;
એકત્રીસ ગુણ સિદ્ધના સહીએ. ૩૯
ટાલ્યા આઠે કર્મરે, કાયા તસ નહી;
નહી તસ રોગ વિયોગડાંરે. ૪૦
આચારજ ગુણવંતરે, ગુણ તસ છત્રીસ;
હું અનુમોદુ તે સહીએ. ૪૧
સંવરઇ ઇંદ્રીય પાંચરે, બ્રહ્મવ્રત નવ વાડિ,
ચ્યાર કષાયનેં પરિહરઈ એ. ૪૨
પંચ મહાવ્રત ધારરે, પંચ સુઆચાર;
પંચસુમતિ ત્રિણિ ગુપતિસ્યું એ. ૪૩
પંચવીસ ગુણ ઉવઝાયરે, હું પણિ અનુમોદુ;
ઉવઝાયપણું તેહનું સહીએ. ૪૪
ભણતા અંગ ઇગ્યારરે, દસ ચઉ પૂરવ ભણે;
ઉવઝાય અનુમોદિઇ એ. ૪૫
ગુણ સતાવીસ સાધુરે, મહાવ્રત આદરાઇ;
ષડકાયાને રાખતો એ. ૪૬
દમતો ઇંદ્રિય પાંચરે, મધુંર ભાખતો;
ક્રોધ અંસ તેહનેં નહી એ. ૪૭
લોભ નહી લવલેસરે, અનેં વલી પડિલેહણ;
ભાવ સહિત તે આદરઇ એ. ૪૮
કરણ સીત્તરી સારરે, ચરણ સીત્તરી;
મુનિ ધરનારો તેહનો એ; ૪૯

સંયમ યુક્તા સત્યરે, કાયા મન વચન.
મુનિવર થિરકરી રાખતો એ; ૫૦
સીતાદિક પરિસહરે, મરણાંત ઉપસરગ.
સોય ખમઈ ઋષિરાજીઓગે. ૫૧
ગુણ સત્યાવીસ એહરે, હું પણિ અનુમોદું;
દેશવિરત તિર્યંચ તણી એ. ૫૨
શ્રાવકના વ્રત બારરે, હું પણિ અનુમોદુ;
ગુણગાઉ મુનિવર તણાએ ૫૩
દેવનું દેવપણ અરે, હું પણિ અનુમોદું;
ભગતિ કરઇ સાસન તણી એ. ૫૪
જીવ નારકી પાસરે. સમકીત છે ભલું;
હું અનુમોદું તે સહી એ. ૫૪
હવઇ સેસ જે જીવરે, એહથી અન્ય વલી;
હું અનુમોદું તેહનુ એ. ૫૬
દાંન રૂચિ ગુણ જેહરે, હું પણિ અનુમોદું;
વિનય ભલો જસ એહમા એ. ૫૬
અલ્પ કષાઇ જીવરે, પરનેં ઉપગારી;
ભવ્યપણ અનુમોદીએ એ. ૫૭
જીવ દયાલુ જેહરે, દાખિણી દેહમાં,
પ્રિયભાંખી અનુમોદીઇ એ. ૫૮

દુહા.

પ્રિયભાખી અનુમોદીઇ, બીજા શુભગુણ જેહ;
ધર્મોપગરણ દેહનુ, હું અનુમોદું તેહ. ૬૦

પઈ.

ભમ્યોજીવબહુપામી મરણ, હવું દેહનુ ધર્મોપગરણ;
નીલકંઠ તનુ પાંમ્યો સહી, પીછતણી પૂંજણી થઇ. ૬૧

પૃથિવી કાયમાંપઇઠો સહી, તિહાં મુઝ દેહની પ્રતિમા થઇ.
જલનોજીવ હુઓ ભૂપાલ, તિહાં પ્રતિમાને હુઇ પખાલ; ૬૨
અથવાપાત્રતણુંઈમુખિનીર, તે અનુમોદું આપ શરીર;
પુણ્યકાજ હુઇઅગ્નિહકાય, તેહથી ધૂપ જીનવરનેં થાય. ૬૩
વાઉકાય વસ્યો મુઝજંત, તેહથી સાતા મુનિજન સંત;
ચંપક જાય અને કેવડો, જીન મસ્તગિં ચઢતાં ગુણવડો. ૬૪
એ ભવિ ભમતાંવાર અનંત, ધર્મોપગરણ દેહનું હુંત;
હું અનુમોદું તે પણિ સહી, ભલી ભાવના રાખુ વલી. ૬૫
જીવઈ ભમતાં ચઉગતિ લહી, સબલ વેદના તિહાં પણી થઇ;
અસ્યું વિચારી થિર મન કરઇ, એહવી ભાવના હઇડઈ ધરઈ. ૬૬
આરાધના અણુસણરૂપ ધરઇ, જેહથી શિવ ગતિ સુરગતિ વરઇ;
ભૂપ ઓલખઈ આતમ મરણ, રાખિં મનિ નવકારજ સરણ. ૬૭
અડસઠિ અક્ષરનો નવકાર, એકસઠિ અક્ષર તિહાં લઘુ સાર;
ભારે સાતને નવપદ લહું, આઠ સંપદા તેહની કહું. ૬૮
સાત પદે થઇ સંપદા સાત, આઠમ નવ પદની કહું વાત;
બેહુ પદ થઇ એક સંપદા, એ નોકાર ગણો તુહ્મ સદા. ૬૯
ન કહિતાં નિર્મલ હોઈ આપ, ટાલઇ સાત સાગરનું પાપ;
આખુંપદ ઇછાઈ ગુણઇ, પચાસ સાગર પાતગ હણઈ; ૭૦
આખો જે ભાખઈ નવકાર, તેહના પુણ્ય તણો નહી પાર;
પંચ સહ્યાં સાગરનુ કહું, પાતગ સહી તેણઈ અપ હર્યું. ૭૧
વલી કેહવો છઇ શ્રીનવકાર, દુખ ટાલઈ સુખ દીઈ નીરધાર;
સોસઈ સંસાર રૂપ ઉદધી, સુખ તરૂઅર તસ ફુલઇ વધી. ૭૨
એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કામ કુંભ અમૃત પેં સાર;
કાંમ ગવિ ચિંતામણી સમો, શ્રીનવકાર સુરતરૂ અભિનવો. ૭૩

રાજ ઋદ્ધિ પાંમ્યા સ્ત્રી સાર, સુરના ભોગ અનંતીવાર.
પણિ જગિ દુલહો શ્રીનવકાર, જે ઉતારે પેલે પાર. ૭૪
ઇહ લોકિં સુખનો દાતાર, શિવકુંમારનો સુંણો વિસ્તાર;
રત્નપૂરીજ વસઇ વાંણીઓ, યશોભદ્ર શ્રાવક જાણીઓ. ૭૫
શિવકુમાર નર તેહનો પુત્ર, તેણેં નવિ રાખ્યું ઘરસૂત્ર;
સાંત વ્યસન સેવેં દુર મતિ, ધર્મ, દેવ, નવી જાંણઇ યતી. ૭૬
અસ્યો પુત્ર ઘરિ વાધઇ જસેં, યશોભદ્ર ઘરડો હુઓ તમે;
અંત સમય જવ તેહનેં થાય, પુત્ર પિતા નઈ પાસિં જાય. ૭૭
સ્વાંમી શિખ દીઓ કહો કાંમ, યશોભદ્ર નર બોલ્યો તાંમ;
શિવકુમાર સુત એતું કરે, શ્રીનવકાર સદા મનિ ધરે. ૭૮
અસ્યું કહી શુભગતિલહઇસાર, મનવિણ સુતેં શિખ્યો નવકાર;
અનુક્રમઈ દિન કેતાં જાય, ધન ખાધું ને નિર્ધન થાય. ૭૯
તામ ત્રિદંડી મિલીઓ એક, નાંમી સિસ નેં કર્યો વિવેક;
સ્વામી લખમી જોઇઇ આજ, સોય કહઇ તુઝ સારૂં કાજ. ૮૦
કાલી ચઉદસનો દિન જસ્યઈ, મરતગ એક અણાવ્યુ તસઈ;
લેઇ ગયો સમસાન મઝારિ, મસ્તગ હાથિ દિધી તરૂઆરી. ૮૧
કુમરતણેં કહંઇ કહુંછું અહ્નો, મસ્તગ પાય ઉલાંસ્યો તહ્નો;
મંત્ર જાપ કરૂં એકલો, જીમ એ પુરિસો થાઇ ભલો. ૮૨
અસ્યુ વચનજવ જોગી કહઈ, નિશ્ચલમન નરનું નવિ રહઈ;
સંકટે પડીઓ જાણ્યુ જસેં, શ્રીનવકાર સંભાર્યો તસેં. ૮૩
ત્રિદંડીઓ આરાધઇ મંત, સબ ઉઠી ધાઓ કરત.
નવપદસાંથિં નચાલઈ મંડઇ, ઉઠી મસ્તગ પાછું પડઈ; ૮૪
મંત્ર જગાવ્યો બીજીવાર, પડઈ ભૂમિ કરવા જાઇ પ્રહાર.
ત્રિદંડીઓ પૂછઇ તેણીવાર, કસ્યો મંત્ર તું જપઈ કુંમાર. ૮૫

કુમારઈ કહઈ નવિ જાણું કસ્યું. ત્રિવંડીઆ મન સાચું વસ્યું;
ત્રીણવાર જગાવ્યો મંત, મસ્તગ યોગીનઈ મારંત; ૮૬
પુરિસો સોય હુઓ અતિભલો, ખણિ ભૂમિ ધાલ્યો એકલો.
આવી નગર ધણીનઈ કહઈ, વલી વૃત્તાંન સુંણાવ્યો સહી; ૮૭
રાય કહઈ જા પુરિસો ગ્રહઈ, પુણ્યઈ પાંમ્યો મુઝ સ્યુ કહઈ;
ભૂપતિ વચન શ્રવણે સૂણી, પુરિસો તે આણ્યો ઘરભણી. ૮૮
ખાઈ ખરચઈ વસ્ત્ર પાર, પરતક્ષ ફલીઓ શ્રીનવકાર;
અનુક્રમિં તેણઈ ચારિત્ર ગ્રહ્યો, કર્મ હણીને મુગતિં ગયો. ૮૯

દૂહા.

મુગતિં ગયો નર તે સહી, ફલીઓ તસ નવકાર;
વલી જીનદાશ જ વાંણીઓ, સુર કરતો તસ સાર. ૯૦
લેઇ બીજોરૂં આવીયો, મુખિં જપતો નવકાર;
બલરાજા તવ હરખીઓ, સકલ લોક જયકાર. ૯૧
તે જીનદાસ મુગતિં ગયો, આરાધી જીનધર્મ;
એક વલી સુધી શ્રાવિકા, ફલિઆં નવપદ પરમ. ૯૨
નામેં નારી શ્રીમતી, જપતી શ્રી નવકાર;
મણીધરની માલા થઇ, [1]તેહનો ગંધ અપાર. ૯૩
ઇમ અનેક સુખ [2]પાંમીઆ, ઇહિલોકે બહુ જંત;
પરલોકિં પ્રાણી ઘણા, પાંમ્યા સુખ અનંત. ૯૪

ઢાલ.

રાગ ગોડી—એણીપરિં રાજ કરંતરે—એ દેશી.

આગેં હુડિક ચોર રે, સો સુખ પાંમીઓ;
પરભવિ યક્ષ થયો ભલો એ. ૯૫

૧ સુગંધ ૨ સુખિયા થયા.

મથુરા નગરી માંહે રે, નૃપ અરિમર્દન;
હુડિક ચોર ચોરી કરઇ એ. ૯૬
સુબુદ્ધિ વિવહારિ ઘરે રે, હુંડિક જઇ કરી;
ખાતર પાડુ ધન હરઇ એ. ૯૭
ચોર ઝલાંણો તાંમ રે, નૃપ બહુ ખીજીઓ;
ચોર તણઇ સૂલી દીઓ એ. ૯૮
ચ્યાર સુભટ [1]તિહાં સાર રે, ભૂપિ મુંકીઆ;
ચોર સાર કરતા રહે એ. ૯૯
એણઇ અવસરિ જીન દાસ રે, શ્રાવક શુભ મતિ;
અરણ્ય ભૂમિ જઇનઇં વલ્યોએ. ૧૦૦
માગ્યું પાણી તામ રે, શ્રાવક બોલીઓ;
જપિ નવકાર જલ લાવીઈ એ. ૧
આવી નિજ ઘરબાર રે, ભરીઓ કરબડો;
જલ લેઈ સાહ આવીઓ એ. ૨
ચોરે દીઠું નીર રે, તવ મૃત્યુ પામીઓ,
હુઓ યક્ષ સુર તે વડો એ. ૩
એણિ અવસરિ જીનદાસ રે, સુભટઇ ઝાલીઓ;
બાંધી નૃપ આગલિ ધર્યો એ ૪
ભૂપતિ ખીજ્યો તાંમ રે, ગર્દભી ઘાલીઓ;
નરનેં મરણ કાઢીઓ એ. ૫
યક્ષ દેવતા તાંમ રે, જ્ઞાને નિરખતો;
કુંણ પુંન્યે હું ઉપનો એ. ૬
મહા મંત્ર નવકાર રે, ગુણતાં ઉપનો;
યક્ષ ભલો હું દેવતા એ. ૭

---

[1] નર.

જેણઇ દીધો નવકાર રે, મિત્રિ જીણદાસ;
સોય પુરૂષ સકટ પડયો એ. ૮
આવ્યો હુંડિક યક્ષ રે, શિલા તે વિકૂરવી;
કહઇ ચકચૂર મથુરા કરૂં એ. ૯
ભૂપઇ જોડી હાથ રે, સ્વાંમી મમ હણો,
કહિણુ તુહ્માર કીજીઇ એ. ૧૦
બોલ્યો સુર શુભ વાણીરે, પૂરવ દિસિં જઇ,
એક પ્રસાદ કરાવીઇ એ. ૧૧
ભૂપિં માન્યું તાંમરે, ભવન કરાવીઓ,
હુંડીકરૂપ ઘડાવીઓ એ. ૧૨
ગજ ખધી જીણદાસરે, ચામર ઢાલંતી;
મથુરામાંહિ ફેરવ્યો એ. ૧૩
કીધું તેહનું રૂપરે, હુંડિક આગલિ;
શ્રીનવકાર સુણાવતા એ. ૧૪
વાજઇ ઘંટા નાદરે, પુરજન રાયસ્યુ;
ઉછવ કારણિં આવતાં એ ૧૫
જસ વાંધ્યો જીણદાસરે, અને વલી હુંડીકનો,
શ્રીનવકાર તણઇ ગુણે એ. ૧૬

દુહા.

શ્રીનવકાર તણઇ ગુણઇ, સુખ પાંમ્યો એક ચોર;
ચંડપિંગલ નામેં સહી, કરતો પાપ અઘોર. ૧૭
વસંતપૂર નગરી ધણી, જીતશત્રુ રાજા ત્યાંહિં;
રાણી ભદ્રાનો વલી, હાર ગ્રહિં નર ત્યાંહિં. ૧૮
કલાવતી ગણિકા તણઇ, ચોરઇ દીધો હાર;
તે પહીરી જવ નીકલી, નૃપ જાંણ્યો તેણીવાર, ૧૯

તસ્કર ગ્રહી સૂલી દીઓ, ગણિકા દીઇં નવકાર;
ભદ્રાકુખિ ઉપનો, પૂરંદર સોય કુંમાર. ૨૦

રોતો રહઇ વલી તે નહી, ગણિકા આવી ત્યાંહિં;
ચંડપિંગલ કહી તેડીઓ, જ્ઞાન હવું ખિણમાંહિં. ૨૧

આગલિ બહુ સુખ ભોગવી, આરાધી જીન ધર્મ;
પુરદર સોય મુગતિ ગયો, ટાલિં આઠિં કર્મ, ૨૨

અનેક જીવ મુગતિં ગયા, શ્રીનવકાર ગણતાં;
રાજકુલિ રાયસિંઘ હવો, ભીલ્ર પુલિંદહ જંત ૨૩

નારી તેહની ભીલડી, ગણતી શ્રીનવકાર;
પદ્મરાય પુત્રી હવી, મુગતિ તણી ભજનાર. ૨૪

ઢાલ- ૫૬.

મુગતિ તણી ભજનારી થઇ, તેણઇ નવ પદ ગુણવા સહી;
નિરમલ વસ્ત્ર તજી પરતાતિ, નોકરવાલી લીજીઇં હાથિ. ૨૭

નોકારવાલી નવલા નારી, કરી ધરતાં જો મન ,,રહઇહારિ;
તે નરનારી કરમ નિવારી, ખિણમાં પોહોંચઇ મુગતિમઝારિ. ૨૮

નોકરવાલી નાંમ નવિ કહુ, સરગ સિદ્ધની નિસરણી લહું;
અથવા આતમ શુભગતિ વાટ, મણિકા એહના એકસો આઠ. ૨૯

અઠોતરસો મણિકા તણો, અર્થ કહું તે શ્રવણેં સુંણો;
ભેદ લહી ને જો તુહ્મે ગણો, અષ્ટ કરમ તો ખિણમાં [1]હરો. ૩૦

અરિહતના ગુણ ભાવો બાર, અષ્ટ ગુણ એ સિધ્ધ સુસાર;
આચારયના ગુણ છત્રીસ, ઉવઝાયના ગુણ પચવીસ. ૩૧

ગુણ સતાવીસ મુનિવર જોય, સિરવાગેં એકસો અઠ હોય;
ભાવીભાવના જો નર ગુણંઇ, મોક્ષતણું ફૂલ સહી તેહતણુંઇ. ૩૨

---

૧ હણો.

મોક્ષતણો જે અરથી હોય, મધ્યમ અંગુલીએ ગુણઇ સોય;
બીજી ત્રીજી સંસારહ કાજ, ઋદ્ધિ રમણી તે આપઈ રાજ. ૩૩

એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કુમારપાલ નિત્ય ગુંણે અપાર;
આરાધના એ દસવિધ કહી, નિશ્ચલમનિં આરાધઇ સહી. ૩૪

શ્રાવક શુદ્ધ આરાધના કરઇ, બારમિં દેવલોકેં અવતરઇં;
જઘન્યથકી પહિંલઈ સુર થાય, મધ્યમ ભેદ કહઇ જીનરાય. ૩૫

બીજા થકી માંડી ભવ કરઈ, ઇગ્યારમાં લગઇ જઇ અવતરઈ;
યતી હોય તો મુગતિ જાય, જઘન્ય થકી પહિલઈ સુર થાય. ૩૬

મધ્યમ બીજઇં ભવ કરઈ, અનુત્તર વિમાન લગિં અવતરઈ;
તેણઇકારણિં આરાધના અસી, કુમારપાલ કરઇ ઉલ્હસી. ૩૭

દશ પ્રકાર આરાધના કરઇં, પાપ કર્યાં વદને ઉચ્ચરઇં;
અરિંહત સિદ્ધ સાધુની સાખિ, કહઈ રાય મન નિશ્ચલ રાખિ. ૩૮

પાપકર્મ સુર સાખિં કહી, આતમ સાખિં નૃપ નિંદઈ સહી;
એમ આલોતા પાતિગ જાય, ભારવહી પરિં હલુઓ થાય. ૩૯
લાજેં અભિમાનેં નવિ કહે, જ્ઞાનમદે મનમાં સલ્ય રહે;
આલોઇ ન શકેં તે ગુરૂકનેં, ચોગતિનાં દુખ હોસે તેહનેં. ૪૦
સસ્ત્ર સાપવિખ જે નવિ કરે, ભવસલ્ય મરણ દુખ તેહથી સિરે;
દુર્લભ બોધી તે નર થાય, અનંત સસારી કહઇ જીનરાય. ૪૧

તેણઈ કારણિં સસલ્યમમ મરો, રખે કોય નીઆણું કરો;
ઋષભદેવ જીનાદિક જેહ, નવઈ નીઆંણાં વારઈ તેહ. ૪૨

ઢાલ.

કાયાવાડી કાંરમી—એ દેશી રાગ મલ્હાર

નીઆંણાં નવ વારઇ જે, મમ માગીસ રાજ;
ઉગ્રપણું મનિ વંછિત, સહી વિણસઇ કાજ નીજ.—ની. ૪૩

નારીપણું નવિ ઇચ્છઈ, નરનો માગે અવતાર;
કાંમ ઘણો મમ વછજે, નહી તેહમાં સાર—ની. ૪૪

કાંમ ઇછા મમ કરો, કામનોહિ ત્યાંહિ;
મૂરખપણું નવિ ઇચિઇં, દારિદ્રહ ત્યાંહિ—ની. ૪૫

નીઆંણાં નવ એ કહ્યાં, પહિલાં ખટ જોય;
નરનારિ મનિ ધારતાં, સમકિત નવિ હોય—ની. ૪૬

કાંમ ન હોઇ મન વાંછતાં, દેસ વિરતિ ન થાય;
મૂરખપણું મનિ ઇચ્છતાં, ચારિત્ર પલાય—ની, ૪૭

દરિદ્રપણુ મનિ ઇછતા, જીવ મુગતિ ન જાય;
તેણંઇકારિણિં નૃપ તિહાં વલી, મન રાખઇ ઠાંહિ—ની. ૪૮

નીઆણાના જીન કહઈ, જોજે ત્રિણિ પ્રકાર;
રાગ દ્વેષ મોહિં કરઇં, વાધઇ સંસાર; ૪૯
ગંગદત્તિં રાગે કર્યું, દ્વેષિ વિશ્વભૂતિ
ચંડપિંગલ મોહિં કરઈ, સંસારિ ખુંતિ—ની. ૫૦
તેણઇં કારણિ જીનવર કહઇં, નીઆણાજ અસાર;
પ્રાર્થના વલી કીજીઇં, તે ભાખી વલી ચ્યાર—ની. ૫૧
દુખમાઆરાનો ખય હજ્યો, ખય કરમનો જાણી,
સમાધિ મરણ સુપરિ હજ્યો, સમકિત મનિ આંણિ—ની, ૫૨

દુ ૧૦

નીઆણાં નવ પરિહરિ, આરાધના કરઇ રાય;
ભવ્ય જીવ હલુઆ વિના, અભવ્ય તણઈ નવિ થાય, ૫૩

ઉપઇ.

અભવ્ય જીવ આરાધઇં નહી, ત્રિસષ્ટિ શલાકાનરમાં નહી;
અનુત્તરવિમાનપાંચછઇંજ્યાંહિં, અભવ્યજીવઉપજઇ નહી ત્યાંહિં. ૫૪

ઈંદ્ર ગુરૂ સુર ત્રાયત્રયસંક, તિહાં ન ઉપજઈ મોટો વંક;
પૂરવ ચઉદ ન આવઈ ઉદઇ, નવ પૂરવ ભણતાં જીન વદઇ. ૫૫
અભવ્ય ઇંદ્ર ન થાઇં વલી, દીક્ષા તસ નવિ દીઇ કેવલી;
જીનશાસન યક્ષ યક્ષિણી, અભવ્યઇ તેહતણી ગતિહણી. ૫૬
લોકાંતિક સુર તે નવિ થાય, સમકિત વિણ ભવ આલિ જાય,
પાત્ર સુસાર મિલઈ કિમ તને, ચરિત્ર ન લીઇ શુધ્ધ ગુરૂ કનેં ૫૭
અંતિં સમાધિ મરણ નવિ હોય, આરાધના વિણ વિણસઇ સોય
પુષ્પમાલાગુત્રે એ કહ્યું, મિં પણિ સહી ગુરૂવચને લહ્યું, ૫૮

દુહા.

સુહગુરૂવચનેં મિં સુણ્યું, અભવ્ય તણઇ નહી એહ;
ભવ્ય જીવ હલુઆ જીકો. આરાધના કરઈ તેહ, ૫૯

ચઉ.

ભવ્યજીવ હલુઓ નૃપ આપ, આતમ નિંદઈ ધોઇ પાપ;
દસપ્રકાર આરાધના કરઈ, રોતો ગુરૂચરણે સિર ધરઈ, ૬૦
તુમ્હ સરિખો ગુરૂ કિહાં પાંમવો, તુઝ મુઝ પુણ્યે યોગજ હવો;
તેં મુઝ સુકૃત દિધો જીવ, તે ઋણ માથેં વહું સદિવ; ૬૧
નું સરગિ જાતાં જ અલૂણ, સેવકનેં નીઝામેં કુંણ;
હેમ કહીઇ સાંભલિ નરપતિ, તુઝને સુલભ અછે ગુરૂજતી, ૬૨
તુઝનેં મોક્ષ સુલભ છે રાય, તુજથી વાધ્યો બહુ મહિમાય;
સદાવલ્લભ તુજનેં જીનમતી, [1]તું મુજને વિસરવો નથી, ૬૩
સકલધર્મ મુઝવચને કર્યો, શ્રાવકશ્રેય સાચો આદર્યો;
સદા ભગત તું મારો કહ્યો, તું સહી નરપતિ ઓરણ થયો, ૬૪
અસ્યું વચન ભૂપતિનેં કહી, રામચંદ થાપ્યો ગહગહી;
સીખામણ દીધી સુભ માટેં, બાલચંદ્ર મમ દેજે પાટ, ૬૫

---

૧ રા.

સીખદિઈં મુનિવરનઈં જસઈં, વિપરીત વાત હુઈ જીહાં તસઈં
હેમતણઈં માથઈં મણી જેહ, યોગી એકઈં જાણી તેહ, ૬૬
લેવા બુધ્ધિ કરઇ તે બહુ, આવરજ્યા ગુરૂ મુનિવર સહુ,
બહુપરિચો કરતો ઋષિ સાથે, મણિ મસ્તગમણિ નાવેં હાથે, ૬૭
ઘણા દિવસ એણીપરિં જાય, એક દિવસ તેણઇં લહ્યો ઉપાય;
મુનિવર વહિરી પાછા વલેં, વેગિં જઈ યોગી તસ મિલેં, ૬૮
વિનય કરીને પૂછઈ અસ્યું, કહો મુનિવર તુમ્હેવહિર્યું કસ્યું
એમ કહી ઝોલીમા કર ધર્યો, લાડુ હાથઇ ફરસજ કર્યો, ૬૯
વિખ વરૂઉ હુતું નખમાંહિ, વેગઇ પસર્યું લાડુ જ્યાંહિં;
તે લાડુ મુનિ લેઈ કરી, પોશાલિ આવ્યો પરિવરી, ૭૦
આલોઈ વેગેં ગોચરી, મોદક, ઝોલી આગલિ ધરી;
ગુરૂવહિચી આપઈ શિષ્યતણઈં, વિખલાડુ આવ્યો આપણઈં. ૭૧
લેઇ આહાર ગુરૂ ઉઠયા જસે, કાયા ધ્રૂજણ લાગિ તસેં;
વેગિં તેડયો તિહાં હીંડીઓ, કુંણ ઘરથી આહારજ આંણીઓ. ૭૨
ચેલો કહઇ સુંણી સ્વામી સાર, શ્રાવક ઘરથીં આંણ્યો આહાર;
પણિએક વાટઈ જોગી મિલ્યો, લાડુ ફરસી પાછો વલ્યો. ૭૩
તવ મુનિવરં કહઇ, વીણઠી વાત, એણઇ યોગી મુઝ ઘાલી ઘાત;
વિશ્વાસઘાત કર્યો મુઝ ઘણો, પારનહીં એ પાતિક તણો. ૭૪
સ્ત્રી હત્યાનું મોટું પાપ, બાલ હત્યાનો બહુ સંતાપ;
બ્રહ્મહત્યા જેણઇ મારી ગાય, તે પાતિ મોટું કહીવાય. ૭૫
તેહ થકી જો પાતિગ સિરઇ, પસુઆં પુરૂષ નંપુંશક કરઇ;
તિહાં થકી મોટો પાતકી, નગર દહઇ નરગેં નારકી. ૭૬
તેહથી જગિ મોટું પાત, જે નર કરતા વિશ્વાસઘાત,
ગતિ ચારિમાં તે નર ભમઇ, વિશ્વાસી જે પરને દમઇ. ૭૭

માયા વચન મુખિ બોલી કરી, પરના પ્રાણ લીઇ જે હરી;
અધમ યોનિ જઈ તે ઉપજઈ મુગતિ નારી સહી તેહને તજઈ. ૭૮
દુરગતિનારિતણો ભજનાર, યોગી પાતિગ કરઇં અપાર,
વિશ્વાસી વિખ દીધું સહી, આંકો આવ્યો વિદ્યા રહી. ૭૯
વીર સરિખો જે ભગવંત, સમવસરણિં બઇઠા ગુણવંત;
પાંત્રીસ ગુણ અતિશય ચોત્રીસ, ગોસાલેં બાલ્યા જગદીસ. ૮૦
કૃષ્ણ સરિખો રાજા જેહ, જરા કુમારિ માર્યો તેહ;
અવસ્ય ભાવી પદારથ એહ, ઇંદ્રિં ટાલ્યો ન ટલિં તેહ. ૮૧
[1]મુનિ વિખ વાધુ સાતઇં ધાત, ઔષધની કો મ કરો વાત;
ચેલાનેં કહઇં કહુ છુ અમ્હો, કહિણ અમ્હારૂં કરજ્યો તુમ્હો. ૮૨
હેમ દેવાંગત થાઈ જસે, ચયપણિએણિંથાંનકકરજ્યોતસે;
દૂધપાત્ર ધરી મેલજ્યો, તેહમાં મણી પડસિ લેહજ્યો. ૮૩
દેઇ સીખામણગુરૂઅણસણ કરે, અરિહંત નાંમ હૃદયમાં ધરે;
આરાધના કરતો ઋષિરાય, પાપ ધૂંઇ વંદી જીનપાય. ૮૪
લાખ ચોરાસી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતગ લાગ્યા જેહ;
કોઇ જીવ ઉપર કીધી રીસ, તાસ ખમાવઈ નામી સીસ. ૮૫
પૃથવી પાંણી તેઉવાય, સાત સાત લાખ તે કહીવાય;
પ્રત્યેક વનસ્પતી તું જોય, દસ લક્ષ યોનિ તિહાં પણિ હોય, ૮૬
ચઉદલાખ અનંતકાય, જીવ વિણાસ્યા તેણિ ઠાય,
બેઇંદ્રિ તેઇંદ્રિ જેહ, ચોરીંદ્રી પણ કહીઇ તેહ, ૮૭
દો દો લાખ યોનિ તેતણી, ચ્યાર લાખ નારકીની ગણી,
તિર્યંચયોનિ કહીઈ લક્ષચ્યાર, તિહાં જીવ હણ્યા કઇ દાર; ૮૮
ચઉદલાખ છઈ યોનિ માંનવી, તિહાં વિરાધના સઘલી હવી,
દેવ યોનિ કહી લક્ષચ્યાર, ભમતાં વયર કર્યાં કઇવાર, ૮૯

---
૧ માનું

લાખ ચોરાસી યોની એ જોય, ભમતાં પાતગ લાગાં સોય;
જીવ એકેંદ્રી માર્યા બહુ, નિંદી પાપ ખમાવું સહુ. ૯૦
નાલિ કેરી જાંબુ અંબાય, તેહ તને કીધાં મઈં ઘાવ;
કંદમૂલ મે ભખ્યા સદેવ, એક શરીર અનંતા જીવ. ૯૧
ગાજર મૂલા સૂરણ જેહ, ખાધાં કાપ્યાં બાલ્યાં તેહ;
છેદ્યાં અનંતકાય બત્રીસ, તે પાતિગ છોડો જગદીસ. ૯૨
વલી મિં હણી બેઇંદ્રી નામિ, કોડા સંખ ગડોલા જાતિ;
મેહરા પુરા નેં અલસીઆં, જલોહણી પાતિગ બહુ કીઆં. ૯૩
વલી હણ્યા તેઇંદ્રી જીવ, માકડ કીડા કરતા રીવ
ઇંદ્રગોપ ગિંગોડા જૂઆ, જીવ ગધઇઆને કંથુ મુઆ. ૯૪
ઇઅલ ઉધઇને ધીમેલિ, સાવા જીવ હણ્યા કરી ગેલિ;
માર્યા મંકોડા જૂ જેહ, મિચ્છા દુક્કડ હોજ્યો તેહ. ૯૫
જીવ હણ્યા ચોરિંદ્રિય ઘણા, પ્રાણ ગમાડયાં વીંછી તણા;
ભમરા ભમરી માખી તીડ, ડંસ મસાનિં કીધી પીડ. ૯૬
ચાંચણ ઢીંક કંસારી જેહ, હણતાં પાતગ લાગાં તેહ,
સોય ખમાવું જીનવર સાખિં, મન વચન કાયા થિર રાખી. ૯૭
પંચેદ્રી સરિ દીધા ઘાય, વૃષભ તુરગ મહિષીગાય;
વાનર વાઘ સસલા ઉંદિરા, માર્યા અજચિતર કૂતિરા. ૯૮
આણઇંભવિં પહિલઇ ભવિંજેહ લાગા પાપ ખમાવું તેહ;
જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર જોય, વિરાધના કીધી તિહાં હોય. ૯૯
પંચમહાવ્રત મિં ઉચ્ચરી, વિરાધના મિં તેહની કરી;
અથવા અતિચાર મુઝજેહ, સિધ્ધ સાખિં ખમાવું તેહ. ૧૦૦
અથવા પાપોપગરણ દેહ, હું વોસિરાવું સઘલાં તેહ,
ધર્મોપગરણ દેહનાં થયાં, હું અનુમોદું અહીકાણી રહ્યાં. ૧

સકલ જંતુ ખમાવુ સહી, તુમ્હો ખમાવો મુઝ ગહગહી;
મૈત્રી ભાવે સુખ અનંત, વયર કરતાં દુખ લહી જંત. ૨
જગ સઘલાંને વાછું સુખી, કોય મ થાયો જગમાં દુખી;
કર્મ થકી મુંકાયો સહી, મુગતિ પામ્યો ગહગહી. ૩
અસી ભાવના હઇડઇ ધરઇં, ચ્યાર સરણ મનમાંહિં કરઈ;
દસમિં દ્વારિં પ્રાંણી જાય, ભવન પતિ સુર મોટો થાય. ૪
સંવત એકાદશ પીસ્તાલ, કાતિ શુદિ પુનમ સુવિશાલ;
તેણી રાતી જનમ્યો મુનિ હેમ, ઘરિ ઘરિ મંગલમાલા ખેમ. ૫
સંવત એકાદશ ચોપન જસેં, હેમઇ દીક્ષા લીધી તસેં;
સંવત ઇગ્યાર છાસઠઇ કહ્યું, [1]હેમ તણઇ સૂરિપદ થયું. ૬
સંવત દ્વાદશ ઓગણત્રીશ, સુરલોકિ પોહોતો મુનિઇશ;
વરસ ચોરાસી આયુ સહી, કીરતિ શોભા સઘલી લહી. ૭
સુર લોકેં મુનિ ચાલ્યો જસેં, અગ્નિ દહન કરઇ નૃપ તસેં;
ચૂઆ ચંદન અગર સુ ધરી, મુનિ કાયા સંચકારિજ કરી. ૮
ભસ્મ આસિકા લેતા ત્યાંહિં, ખોહ પડી તવ ધરતી માંહિં;
હેમ ખાડ પડયુ તસ નાંમ, વાધ્યા શ્રી ગુરૂના ગુણ ગ્રામ. ૯

દુહા.

ગુણ વાધ્યા શ્રીગુરૂ તણા, સફલ કર્યો અવતાર;
દયા રૂપ જલ લેઇ કરી, સીંચ્યો પુણ્ય સહકાર. ૧૦
સુગુરૂ સર્ગ પધારતાં, રૂદન કરઇ મૃગ મોર,
મચ્છ કચ્છ મેડક રડયા, ચકવી ચાસ ચકોર. ૧૧
નૃપ રોતો ત્રિહુ આંસૂએ, ગુરૂના ગુણ સંભારિ,
વિરહ વેદન સાલઇ ઘણું, હઇડા સોય મઝારિ. ૧૨

---

૧ પદ મોહોચ્છવની સોભા લહુ.

મત્રીશ્વર પુરજન મિલી, પંડિતનેં પરધાંન;
ભૂપતિનેં સમઝાવતાં, દેખાડીજ નિદાંન. ૧૩

ઢાલ.

સિંહ તણઈ પરિં એકલો–એ દેશી–રાગ ગોડી.

દેઈ દ્રષ્ટાંત પંડિત કહઇ રે, સુંણી તું કુંમરનરિંદ;
જે અજૂઆલી આથમ્યો રે, ધન ધન તેહ દિણંદોરે.
નૃપ મોહ વારીઇ, પાછો નવ લહંઇ નર કોયોરે,
ભૂપતિ અવધારિઇ–આંકણી. ૧૪

જેણંઇ અંધકારજ ટાલીઓરે, ટાલ્યો ચકવીરે વિરહ;
કમલ વિકાશન જેણંઇ કીયોરે, ગ્રહ ઢકયા તેણંઈ સીહોરે-ભૂ ૧૫

ગવરી બંધન છોડીઆંરે, ટાલ્યો સયલ અન્યાય;
બહુપરિ પૂજા પાંમીઆરે, તે રવિ દુખ નહી રાયોરે–ભૂ. ૧૬

જે ઉગિ તે આથમઇ રે, ફૂલેં તે કરમાય;
જે ઉપજઈ તે વિણસઇરે, જે જનમ્યો તે વલી જાયરે–ભૂ. ૧૭

ન કો રહ્યો નવિ રહઈસ્યઈરે, નરનારી સુર સોય;
જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, તે ન રહ્યા નર કોયરે–ભૂ. ૧૮

એમ દ્રષ્ટાત દેઇ ઘણારે, ટાલઇ નૃપનોરે સોગ;
ગુણ સમરઇં નિજ ગુરતણારે, જીમ યોગી પરલોગરે;–ભૂ. ૧૮

ઢાલ.

ધન સ્વામી સીમધરજી એ દેશી

ગુર સમરઇ નિજ સૂતજી, જીમ બપીહોરે મેહ;
ગજ સમરઇ વનિ વિંધ્યનાજી, જીમ સુગુણો ખિણિ નેહ.
નરેસર તો મોહ અપાર, ક્રોધ માન જેણઇ પરિહર્યો.
ન કરે રાજ્યની સાર–આંકણી ૧૯

સીતા સમરઈ રામનેજી, ગોકુલ ગુણરે ગોવિંદ.
ઉમયા સમરઈ ઇશનેજી, ઇંદ્રાણી જીમ ઇંદ્ર—નૃ. ૨૧
ચકવી સમરઇ સૂરનેજી, સસીને જેમ જીવ ચકોર.
માતા સમરઇ બાલનઇજી, યોગી મંત્ર અઘોર—ન. ૨૨
સારંગ સમરઇ નાદનઈજી, માંનસ સરોવર હંસ;
ઘર સમરઇ પરદેશીઆજી, ઉત્તમ જીમ નિજ વંસ—ન. ૨૩
રાજા સમરઇ સેનૂનઈજી, સેવક સ્વાંમીરે નાંમ;
નૃપ સમરઇ મુનિ હેમનેંજી, જીમ નિર્ધન નર દાંમ. ૨૪

દુ.

મોહ ધરઈ ગુરૂ ઉપરિ, નિસદિન ગુરૂ ગુણ ગાય;
હેમ હેમ જપંતડાં, રાયતણાં દિન જાય. ૨૫

ઢા.

ઉલાલાનો રાગ ધન્યાશ્રી.

શ્રી ગુરૂ વચન આરાધઈ ભાવ ભલો તસ વાધઇ;
હુઓ અતિહિં વયરાગી ધર્મ વિષયઇ મતિ જાગી. ૨૬
જ્ઞાન ભણઇ કરઇ ક્રીયા, અંતર ઉપસમ ભરીયા;
નિશ્ચલ મન નૃપ આખઇ, પવિત્ર પાત્રનેં પોખઇ. ૨૭
હુઓ સબલ વિવેકી, વિષય તણી મતિ છેદી;
છેદઇ સંસાર વેલી, તૃષ્ણા કાઢઇ ઠેલી. ૨૮
આલસ નહી નૃપ [1]જાગઇ, ધર્મ કરઇ મન રંગઈ;
મરણ તણો ભય જાણી, સુણતો જીનવર વાણી. ૨૯
નિદ્રા ન કરઈ મનનઇ રંગઈ, લય તસુ સુગતિસું લાગઇ;
સંગતિ સાધુની કરતો, સાત ખેત્ર ઉદ્ધરતો. ૩૦

૧ અંગિ.

જીવ સકલ નહીં ઉગારે, મૃષા વચન મુખિં વારે;
મૂર્ચ્છા નહી ધન કેરી, ઇંદ્રી બાંધ્યા એ ઘેરી. ૩૧
અનિત્યપણું ચિત્ત શાખઇં, સંસાર છાંડવો ભાખઇં;
વયર વિરોધ સમાવઇ, ધન શુભ થાનકિં વાવઇ. ૩૨

દુહા.

ધન શુભ થાનકે વાવરઇ, જાંણી આસન કાલ;
પાણી પહિલા પાલી તિહાં, બાંધઇ નર ભૂપાલ ૩૩
કુમરનરિંદ ચૂકઇ નહીં, આરાધઈ પરલોક;
બીજા મૂરખ નિગમેં, મણુઅ તણો ભવ ફોક. ૩૪
કરસ્યું કરસ્યુ કહઇતાં, આયું ગયું સબ ખુટિં;
પુણ્યયહીણ પાપિં ભર્યો, હંસ ગયો તવ ઉઠિ. ૩૫
આઉખા રૂપીઓ લાકડુ, રવિ સસી રૂપ કરવત;
કાલ રૂપીઓ સૂત્રધાર, વહરિ ૧ખડ કરંત. ૩૬
એહ સરૂપ આયુ તણુ, ન લહઇ મરણુજ કાલ;
તેણઈં કારણિું બાલપણિ, કરજ્યો પુણ્ય સગાલ. ૩૭
આગલિ પુણ્ય કરસ્યું અમ્હો, અસ્યું કહઇ નર જેહ;
મરણ સમય નર તે વલી, બહુ પસ્તાણા તેહ. ૩૮
મરણ તણી ગતિ કુંણ લેહઈ, કઇ ઘર કઇ પરદેશ;
પંથિ પ્રાંણ મુગતા હુઆ, સાધન કાહુ કરેસ. ૩૯
કેતા જલિ બૂડી મૂઆ, કેતા તરૂઅર હેઠિ;
કેતા ગર્ભથી ગલ્યા, કેતા જનની પેટ. ૪૦
કેતા સિરિ પડી વીજલી, કેતા સિરેં લોહધાર;
કેતા ઝહિર ભખી મૂઆ, સાધન નહીંજ લગાર. ૪૧

૧ આધ.

કેતા ભીતિં ભૂમિં રહ્યા, કેતા મુંગા મરણ;
કેતા ને વિષધર વઢઇ, કહે તિહાં કોહનું સરે. ૪૨
કેતા વાઘ મુખેં પડયા, કેતા સિરિ ધૂલીકોટ;
કેતા નર સુતા રહ્યા, સ્યુ બાંધી પુણ્ય પોટ. ૪૩
કેતા નર લૂકી મૂઆ, કેતા સુલી સરોગ;
કેતા ગજદંતે મૂઆ, તિહાં કિહા સાધન યોગ. ૪૪
કેતા નર દેવે છલ્યા, તાઢેં ગયા પ્રાણ;
કેતા નર બહિરા મરઇ, સુણવું કિહાં વખાણ. ૪૫
અનેક મરણ એહવા અછે, ચેતો આતમ સાખિં;
તેણે કારણે અવસર લહી, પુણ્ય કરો નિજ હાથિં. ૪૬
તનુ ધન યૌવન બલ છતાં, ચેતણહારા ચેત.
નહિ કરિં રાવણની પરઇ, પશ્ચાતાપ રણ ખેત. ૪૭

કવિ.

નમિ બલી બાંહે ધર્યો, ગ્રહીઅ પાતાલ લોકથી;
નમિં મીચનિ હાલિંઅ, લોક છુટત સ્યો કથિં,
શશી કલંક નહુ હર્યો, સુરથીત તાપ ન વાર્યો;
ભણેં રાવણ નંમઇ, સેસ સિર ભાર ઉતાર્યો.
રણભૂમિ પડયો રાવણ કહઇ, વ્યયસકતિ સચૂં અબહીકીન,
પરતાપ વઢવી પરપચી નર પડિ દાઉ ચુકઉ મતિ. ૪૮

।.

પડઇ દાંઉ ચૂકઇ નહી, સુપુરૂષ કુમર નરિંદ;
પુન્ય કાજ કરતો સદા, હઇડઇ હેમ સૂરિંદ. ૪૯

ચુપઇ.

શ્રીગુરનામ જપતો રાય, લોકવ્યવહાર રાખઇ તસ ઠાય;
પ્રતાપલલ્લ તેડયો તેણીવાર, દેવારાજ તસ કર્યો વિચાર. ૫૦

અજયપાલિ જાંણી તે વાત, વિખ વિરૂઉં દીધું નરનાથ;
આકુલ વ્યાકુલ થાઈ રાય, વેગે સિપ મગાવે તસ હાય. ૫૧

જેણી સિપિં વિખ ન્હાઠું સોય, જેણી સિપેં સહી સાપ પલાય;
સોય સિપ નૃપ માગિ જસે, માગી કોય ન આપિં તસે. ૫૨

અજયપાલે ફેરવીઉ સહુ, નિજ પરાક્રમ દેખાડયું બહુ;
ન કરઇ કોય નૃપતિની સાર, સીપ ન આવી તેણીવાર. ૫૩

દૂહા.

સીપિં ન કરી સારરે, ચારણ તિહાં ચિંતિ અસ્યું;
જગમાં જાચ્યા જીવ, પ્રાણપરિં કુંણ પાલસ્યઇં. ૫૪

કુંમર કુંમર વિહારરે, એતા કાંઈ કરાવી તિહાં;
કુણ કરસ્યઇ સારરે, સીપ ન આવઇ સિભર ધણી. ૫૫

કહું તુઝ કુંમરનરિંદરે, અવની તેં ઉજલ કરી;
અમર જોઇ તુઝ વાટરે, મુખ જોવા અહિપતિ તણું. ૫૬

એણે વચને જય અત્યંતરે, હર્ષ હુઓ હાંદ્દ તણેં;
દીધો સોય સુલક્ષરે, સરગ પધાર્યો સ્યઇં ધણી. ૫૭

દૂહા.

કુમારપાલ સરગેં ગયો, સરગિં હેમસૂરિંદ,
વિખ પ્રયોગ દેખી કરી, મમ કરયો મતિ મંદ. ૫૮

ખાયક સમકિતનો ધણી. પૂજઈં જીનવરના પાય;
સો શ્રેણિક પંજરિં મૂઓ, મગધ દેશનો રાય. ૫૯

જસધરિ મગગલ મલપતા, હયવર કેતિ હાથિ;
તે કોણી નૃપ રાજીઓ, મુઓ તે ગુફા દુહારિ. ૬૦

સગરરાય ચક્રી વડો, દેખી આપ સંભાલિં;
સાઠિસહસ સુત તેહના, સોય બલ્યા સમકાલિં. ૬૧

પૂરવ આયુકર્મ ભોગવઇ, આભવ પુણ્ય ન જાય;
ખંધક મુનિં સરિખિં મૂઓ; મૃગતિ પૂરિમા પૂરા જાય. ૬૨
પ્રદેશી કુવિધિં મૂઓ, પાંમ્યો સુરગતિ સાર;
ખંધક મૂરિ શિષ્ય પચસઈ, છુટા તે અવતાર. ૬૩
પાપિં ગતિ માઠી હવી, કીધું પુણ્ય ન જાય,
રાવણ જીમ નરગેં જઈ, આગંલિં અરિહા થાય. ૬૪
પુણ્યેં પુણ્યાઢયો હવો, જગિ અતુલિ બલરાય;
પાપકર્મ તેણઈ ભોગવ્યું, કાયા કુબડ થાય. ૬૫
મરણ તણી ગહન છઇ, ભાંવઈ સાર અસાર;
જો ઉત્તમ હલૂઆ ભવિ, ચિંતા નહી લગાર. ૬૬
અધમ અભવ્ય ઉંચો ચઢયો, જીમ જીનમંદિર કાગ;
ઉડી ઉકરડે જઈ, લેસઇ મલનો ભોગ. ૬૭
ઉત્તમ નર જગમાં જિકો, જો તસ મરણ અસાર,
જો જીવ ગતિ માઠી સહઈ, ચિંતા મ કરી લગાર. ૬૮
જીમ ભૂલો સુક પંખીઓ, પાંમ્યો આક અસાર,
ફલ ચાખી આવ્યો પલઈ, સોય લહઇ સહકાર, ૬૯
કુમરનરિંદ શુક સારિખો, જોહુ લહ્યો વિપ ભાર
મરણ લહી વ્યંતર થયો, પિંણ એક અવતાર. ૭૦

ચ પઇ.

એક અવતાર નરપતિ(ને) કહ્યો, ત્રિણિવર્ગ સાધીને ગયો;
ધર્મ અર્થ નઇ ત્રિજો કાંમ, એ સાધી નૃપ રાખ્યું નાંમ, ૭૧
ત્રિસ વરસ ઉપરિ [1]અર્ધમાસ, ઋિહુત્તરિ દિનનૃપ [2]લીલવિલાસ;
સંવત બારને ત્રીસઇ રાય, કુંમારપાલ વ્યતરમા જાય. ૭૨

---

૧ આઠ ૨ રાજ

નૃપ દિવગત હુઓ જસિં, અજયપાલ નૃપ બેઠો તસિં;
કુમારપાલ પરિં સબલો દ્વેષ, તેણેં અનરથ વલી કર્યા અનેક. ૭૩

પાડયાં દેવલ ભાંજ્યા બિંબ, ટાલ્યા પૌષધશાલા થંભ;
પુણ્ય થાંનક નરપતિનાં જેહ, અજયપાલિ પડાવ્યા તેહ ૭૪

બહુ પ્રસાદ પડાવ્યા જસિં, તારગા ભણી ચાલ્યા તસિં;
તવ પાટણ વ્યવહારી જેહ, મલી વિચાર કરઇં નર તેહ. ૭૫

વણિગ કટક ચઢયાં ફેરવઈ, વણિગ ધનનો મદ ઊરવઈ,
વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમઇં. ૭૬

વણિગ કરઇ સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણ હાર;
વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારઇં વાંણીઆ. ૭૭

અજા મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાંણીઆ;
ટાલઇં અકર અને અન્યાય, સોય કરઇ જે ન કરઇ રાય. ૭૮

તેણઇં સહીવાણિગનું કુલસાર, જેણેં કુલેં હુઆ દાતાર;
સાહ સારગની કીરતિ રહી, નવલક્ષ બંધ છોડવ્યા સહી. ૭૯

સમરા કરમા કીરતિ સંસાર, સિદ્ધાચલિં કીધા ઉધાર,
સાહ જગડૂનો જસ બોલાય, જેણે જીવાડ્યા પ્રથવીરાય. ૮૦

વસ્તુપાલ મોટો દાતાર, જેણઇંબહુ પોષ્યાંવરણ અઢાર;
ભીમ સેઠ ગૂજરમાં હુઆ. દીધા લજાલું લાડુઆ. ૮૧

હેમ ખીમ અંબડ જગપાલ, ઉદયન જીવદયા પ્રતિપાલ;
વાણિંગ કુલમાં એ નર હુઆ, જાણે પુણ્યતણા વલી કૂઆ. ૮૨

મોટી જાતિ વણિગની તેહ, વસઇં પૂરૂષ પાટણમાં જેહ;
મિલ્યા એકઠા કરઇ વિચાર વ્યવહારી બોલ્યા તેણીવાર. ૮૩

કર્યું કરેવુ એહ ભૂપાલ, પ્રગટયો સિંહકુલિંજ શીયાલ,
પંડિત પુરજન એહવું વદઇં, હસ્તીનેં પાટે બઇઠો ગદ્ધઇં. ૮૪

હંસ કુલિ પ્રગટ્યો કાગડો, પંડિતનેં કૂલિં મૂરખ જડો,
ઉગ્રસેન કુલેં કંસકુમાર, કુલની કીરતિ ખંડણહાર. ૮૫
શ્રેણિકનો સુત કોણીરાય, જેણેં પિતાસિરિ દીધો ઘાય;
કૃષ્ણ કુલે પાલક દીકરો, પાપી સોય અભવ્ય નર ખરો. ૮૬
આગેં હુંઓ સુરપ્રીયકુમાર, તેણઇ પિતા માર્યો નિરધાર;
અધમ જીવ સ્યું લીજઇનાંમ, જેણઇ કીધાં પાતગનાં કામ ૮૭
અજયપાલ એ તેહની જોડિ, કુલ કીરતિમાં આણઇ ખોડિ;
કુમારપાલનું ખોયું નામ, હાથઇ [1]વદન કરતો સ્યામ. ૮૮
અસ્યું વિમાસઇ વણિગજસિં, એક વ્યવહારી બોલ્યો તસિં;
આ નગરિં એક ભણુઓ વસઇ, કાંઇક બુદ્ધિ સહી તેહમાં હસઇ. ૮૯
લંઠક નર તેડો તિહાં સહી, પુછી વાત બોલ્યો ગહગહી,
સ્વામી નૃપનઇ સિક્ષા દીઉં, પિણ હું મોહ માંગ્યું ધન લીઉં. ૯૦
વાણિગ કહઇ તું માગિ જેહ, મોહ માંગ્યું ધન આપું તેહ,
પિણ તું રાયતણઇ જઇવારઇ, જીનમંદિર પડતાં ઉગારિ. ૯૧
સુણી વચન નર ચાલ્યો જસિં, સાથઇ બેટો લીધો તસિં,
વેષ બનાવ્યો રાજા તણો, અતિ આડંબર કીધો ઘણો. ૯૨
રચના મોહોલ કર્યાં તિહાં બહુ, લંઠક પુત્રિં પાડ્યા સહુ;
તવ ભણુઓ ખીજ્યો તિહાં ઘણું, કુલ બોલ્યું સુત તઈં આપણું. ૯૩
જે રચના નિજ તાતે કરી, તે તું સુત પાડઇ છઇ ફરી;
તુઝ ઉફરો પાપી કુંણ હોય, એકવીસ કુલનું નામજ ખોય. ૯૪
જે જનમ્યા સુત રૂડઇ કાંમિ, તે આવ્યા વયરીનેં ઠાંમિ,
આપ કુલિ લજાવઇ તાત, ધિગ ધિગ રે તું મ્હારા જાત. ૯૫

---

૧ મ્હોડું કાળું

દૂહા.

જાયા તે પરમાણુરે, જે જાયા જગિં જાણીઇં;
કુલના વિડંબણહાર રે, તે જાયાથી અજાયા ભલા. ૯૬
જેણે ન કીધી સાર રે, જીવંતાં જનની તણી;
પિતા ન પૂજ્યા પાય રે, ઉદરિં વહ્યો ઇંટાલુઓ. ૯૭

દૂહા.

કસ્યુ કરઇ [૧]સુત બાપડો, કસ્યું કરઇજ પિતાય;
કરમિં સાતજ ની મડઇં, સુણજ્યો સકલ સભાય. ૯૮
દંત, કંત, કામિની, પશુ, સેવક, શિષ્ય, વન ઝાડ;
લંઠક કહઇ સુત સાતમો, કરમિં એની માડ. ૯૯
કરમ નહી જસ પાધરૂં, કેહીપરિ માનઇં પુત્ર,
પુણ્યઇ સુત સુંદર ભલો, પુણ્યે રહઇ ઘરસૂત્ર. ૧૦૦

ચોપઈ.

અસ્યાં વચન જવ ભણ્યુ ઇંકિલ્લા, તેણઇં પુત્રઇં સાચા સદહ્યાં;
કરજોડી બોલ્યો તેણઇ ઠાય, સ્વામી દુખ મ કરો પિતાય. ૧
જેહવા રાજા પ્રજા તસી, અજયપાલ જુઓ ઉલ્લસી,
કુંમારપાલિં કીધા કાંમ, તેહનાં રાજા ટાલઇં ઠાંમ. ૨
જેણે કીધાં ઉત્તમ પ્રાસાદ, ઇંદ્રપૂરીસ્યુ કરતાં વાદ;
તે જીન ભવન પડાવઇં રાય, તું કા કોપે મુઝ પિતાય. ૩
મુઝનિ સંગતિ લાગી રાય, તેણઇ ઢોલ્યું ભવન પિતાય,
સંગતિ દોષનો સુંણો વિચાર, કુસંગ પડયા નર હોઇ ખુઆર. ૪
વાંસિં સંગતિ ગાછા તણી. તો ફાડી કીધો રેવણી;
સખિં સંગિત ચોગી ભણી, ઘરિઘરિ ભિખ મગાવો ઘણી. ૫

---

૧ નર.

હંસ કાગનેં પાસિં ગયો, મરણ લહ્યો નઈ ગંજણ થયો;
નદી સંગતિ તરૂઅર જે રહ્યા, સોય સમૂલા કેતા ગયા. ૬
અસતી સંગ કરઇ કુંતાર, તેહના પ્રાંણ ગયા નિરધાર;
મુંજ સરિખો રાજા જેહ, દાસી સાથિ દુ:ખ પાંમ્યો તેહ. ૭
એ સંગતિનાં સુણી દ્રષ્ટાંત, નિચ સંગઈ વિણુસઇ નર સંત;
ચઉ સંગતિ ઉંચો થાય, સુણિ દ્રેષ્ટાંત તુ મુઝ પિતાય. ૮

કવિત્ત.

સંગતિ વિશેષેં સૂત્ર, પુષ્પ પરિ હરિસિરે ચઢીઓ;
ત્રાંબૂ સંગતિ વિશેષ, કનક ધાટમાં ઘડીઓ.
નગરનદી વાહોલીયા જાય, ગગામાં મિલીઆ.
ચંદન જમલા વૃક્ષ, સોય [1]સુકદિં થઈ ફલીઆ,
ધજાલય લહી સુવંશ સિરિં, ઇશિ અહિ ગલિં ઘાલિયો.
ઋષભ કહિ રામ સંગતિ, લંક બિભિષણ મિલિયો. ૯

દુહા.

લંક બિભિષણુનેં દીઓ, જો હુઇ સંગતિ સાર;
કુસંગ પડયા નર જે વલી, તે નર થયા ખુઆર. ૧૦
મુઝ સંગતિ હુઈ રાયની, વસતા આણુઈ ગાંમિં;
તેણુઈ તુઝ મંદીર પાડીઆં, તું ખીજઇ કુણ કાંમિં. ૧૧
જેણુઈ પાલી પોઢા કીઓ, પરણાવ્યો બહુ નારિં;
કુમારપાલ ભત્રીજડો, તેહનેં કાં નવિ વારિ, ૧૨
લંઠ કહઇ સુણિ પુત્ર તું, ગજ કિંમ ઝાલું કાંનિં;
સાયર ઘનની નરપતી, એ નહી કોહોને માંની. ૧૩
જગિ સઘલો વસિ એહનિં, એ વાર્યા નવિ જાય;
ચંદ સૂરનેં નરપતી, સહજઇં નીચા થાય. ૧૪

---

૧ ચદન

એહમાં બલ પ્રાક્રમ ભલુ, એહનું નિરમલ ગ્નાન;
હુ સ્યું વારૂ એહને, એ મુઝ પિતા સમાંન. ૧૫
એ સીખ્યા સહુનિં દીઈ, એ પરમેશ્વર ઠાંમિ;
ત્રિભુવનપાલ કુલિં ઉપનો, સોનિં ન લાગઇ સ્યાંમ. ૧૬
કરણ ભીમ આગઈ હવા, તેણુંઇ કીઆ ઉત્તમ કાંમ,
અજયપાલ કરસિં તસ્યુ, જીમ રહસ્યઇ નિજ નામ ૧૭
એણુંઇ વચનઇંનૃપ હરખીઓ, બોલ્યો તામ સુજાણ;
પુણ્યઠામ મુઝ પાડવા, પરમ પુરૂષની આણ. ૧૮

ઉપઇ.

પરમ પુરૂષના છમીઆ પાય, શ્રીજીનભવન ન [1]પાડઇ રાય;
રામચંદ્ર આચારય જેહ, અજયપાલ નૃપ તેડઇ તેહ ૧૯
વિનય કરી રાજા બોલીઓ, બાલચંદ્રનિં પદવી દીઓ;
રામચંદ્ર કહઇ સુણી પુરધણી, નથી આગ્ના નિજ ગુરૂતણી. ૨૦
રાય કહઇ સાંભલરે યતી, વચનલોપ મ કરો મહીપતિ,
એણીવાતઇ નહી તુઝનેં શ્રેય, જાનો દુખ પામીસ તું દેહ. ૨૧
મુનિવરકહઈ સુણી પ્રથવીરાય, ગુરૂનુ વચન ન લોપ્યું જાય,
સીખ દેઇ ગુરૂ સરગઇ જાય, બાલચદ્રનેં પદવી કેહીપરિં થાય. ૨૨
દસમ દુઅ'લસબ હુ તપકરઈ, શુદ્ધ શીલ મનમાંહિં ધરઈ,
ગુરૂનું વચનન માંનઇ જોય, અનંત સસારી તે નર હોય. ૨૩
કુલવાલુઓ મુનિવર જેહ, ગુરૂનું વમચ ન માંનઈ નેહ,
માનભ્રષ્ટ થોડઈ દિન થયો, મરી સોય દુરગતિમાંહિં ગયો. ૨૪
વીરતણો શિષ્ય જેહ જમાલ, ગુરૂનું વચન કરઇ વિસગલ,
બહુ સંસારભમિં નર સોય. ગુરૂનુ વચન ન લોપો કોય. ૨૫

---

[1] પડાવે

સહસમલ્લ ગુરૂ સાહામો થયો, નગ્ન થયો મન માંડી રહ્યો;
નિન્હવનાંમ તેહનુ પણિ થયું, જો ગુરૂવચન તેણઇ નવિ સદ્દહ્યું. ૨૬
ઇણિ રાસીઓ મુનિવર જેહ, ગુરૂલોપી પાપી કહું તેહ;
સોય ચરિત્ર સંભારૂં આજ, વચ ન લોપુ હુ મહારાંજ. ૨૭
અજયપાલ કહઇઓસે મધણું, ડાહાપણિ મુનિમુંકો આપણું;
બાલચંદ્રનઇ આપો પાર, અનર્થ ઉપાઓ સ્યા માટ. ૨૮
રામચંદ્ર કહઇ સાંભલિ રે ભૂપ, દેખંતાં કિમ ઝંપાવું કુપ,
ગુરૂ લોપી સ્યું સાધું કાજ, ઘણુ ન બોલીસ તું મહાંરાજ ૨૯
અજયપાલ તવ કોપજ કરી. લોહસિલા તિહાં ઉહુની કરી;
રાય કહઇ મુનિ સાહમુ હુઓ, ધોપદ કે સિલા ઉપરિ સૂઓ ૩૦
રામચંદ્ર કહઇસુણિ મહારાજ, વચન ન લોપું ગુરુનું આજ;
મરતાં મુને નવિઆવઇ લાજ, ગુરૂલોપી સું સાધું કાજ. ૩૧
અનંતમરણઆગઇપણિ કર્યાં, તેણઇ મુઝકાજ કસાં નવિસર્યાં;
એકમરણ ગુરૂકામિં હુ કરૂં, જિમ જનમ મરણ નિસ્તરૂં. ૩૨
આગેં તે નર સિવપુરી મલ્યા, કારણપણે નર જે નવિ ચલ્યા;
વીર સરિખા જીનવર જેહ, આજ સંભારૂ અરિહત તેહ. ૩૩

ઢાલ.

રાગ–ધવલ ધન્યાસી–રાગ ગોડી

બહુપરિંસો સબલો, વર્દ્ધમાંન જીનધારો,
જસ શ્રવણે ખીલા, ચરણેં રાંધી ખીરો. ૩૪
ખંધક સૂરિના શિષ્ય, પંચસયા મુનિ જેહ;
ઘાણઇ પણિ પીલ્યા, મન નવિ ડોલ્યા તેહ. ૩૫
મુનિવર નિત્ય વંદો, ગિરૂઓ ગજ સુકુમાલો,
સિર અગ્નિં ધરંતાં, જે નવિ કોપ્યો બાલ. ૩૬

વલી પુત્ર ચિલાતી, કીડી તાસ સરીરો;
ચઢી દીવસ લગઈ, વલી ફ્રૂલ્યે ન ચલ્યો ધીરો. ૩૭
વાધર પિણ વિંટ્યું, મુનિ મેતારજ સીસો;
તોહિ પિણ નાવી, દુર્જન ઉપરિ રીસો. ૩૮
જંબૂકીજસ ધરિ ધરણી, અતિ ભુખ્યો વિકરાલો;
તેણઇ મુણિ ભખીઓ, કૂમર અવતી બાલો. ૩૯

ઢાલ.

ઐણીપરિ રાજ કરંતરે–એ દેશી રાગ ગોડી

ઢંકણ દ્દઢ પ્રહાર રે, અરણક ઋષિ મુનિ;
સનતકૂમાર સહી વેદના એ. ૪૦
ખંધક ઉતારી ખાલ રે, કુરગડુ મુનિ;
બાહુબલિ વિંટ્યો વેલડી એ. ૪૧
બલભદ્ર અભયકુમાર રે, ધન્ના શાલિભદ્ર;
મેઘકુમાર માંડી રહ્યા એ, ૪૨
મૃગાપૂત્ર પુંણ્યવંત રે, વારતિગ મુનિ વડો;
શિવકુમાર શુભઅન્ન તજ્યો એ, ૪૩
ધનોમુનિ તપ પૂંજ રે, વંદુ થુલિભદ્ર
સ્ત્રીપરિસહિં જે નવિ ચલ્યો એ, ૪૪
કરકંડુ મુનિરાય રે, વંદુ નમિરાજ;
દ્રુમક રીષી ન જઇ નમુએ. ૪૫
પ્રભવો વિષ્ણુ કુમારરે, વંદું અઇમન્તો;
જંબુમુનિ પાસે નમુ એ. ૪૬
રામચંદ્ર હનુમંતરે, વાલિ મુનિ વડો;
અષ્ટા પદઇ ધાનિં રહ્યા એ. ૪૭

ગૌતમ ગુણ ભંડાર રે, સંભુતિ મુનિ નમું,
યશોભદ્ર જગિ જાંણીઇ એ. ૪૮
શામ્બ પ્રદ્યુમ્ન સુત કૃષ્ણ રે, દૈત્ય મુનિ નમુ;
પાંડવ પાંચ પરિસા ખમઇ એ. ૪૯
ભાવ દેવ ભવ દેવ રે, મુનિવર થાવચ્ચો;
સિરીઓ સુત સકડાલનો એ. ૫૦
રાજ રિષી પુંડરીક રે, કુમર તે કઇવન્નો;
દસરાણ ભદ્ર દિનકર સમો એ. ૫૧
અધિકો આષાઢભૂત રે, આદ્રકુમાર વડો;
નંદી ખેણ મુનિવર નમું એ. ૫૨
ઉદાઇ ઋષિ સિંહ રે, પરિસહઇ નવિ ચલ્યો;
કુમર અનાથી અતિ ભલો એ. ૫૩
શુકો સલ મુનિ દોય રે, નારદ ઋષિ નમું;
પુંડરીક પંચ કોડિસ્યું એ. ૫૪

દૂહા.

એમ મુનિવર આગેં હુઆ, હું પણિ તેહનો બાલ;
લોહ શિલા મેં આ ગમી, જો કોપ્યો ભૂપાલ. ૫૫
મરણ તણો જગિ કવણ ભય, જેણી વાટિં જગ જાય;
મન મેં મુનિં શંબલું, તેણઇ કારણેં ડોલાય. ૫૬
દાન સુપાત્રહ જેણેં દીઉં, સિરિ વહી જીનવર આંણ;
જીહાં જીવઇ તિહાં તસ ખુસી, મરઇ તો તાસ કલ્યાણ. ૫૭
ષટખંડ કેરા રાજીઓ, જો પણિ સુર અવતાર;
જે જનમ્યા તે જાય સ્યઇ, કો થિર નહી નિરધાર. ૫૮
નાંહનો મોટો નરપતી, અમરપુરીનો રાય;
રામચંદ્ર મુનિ ઇમ કહઇ, જે જનમ્યા તે જાય. ૫૯

તેણેં કારણિં નૃપ ગુરૂ તણુ, વચન કરૂ નહિ લોપ;
મરણ ભાગો બીહું નહી, જો ભૂપતિ તુઝ કોપ. ૬૦

ચઉપઇ.

કોપ લહ્યો નરપતીનો જસે, રામચંદ્ર આરાધ્યઇ તસેં;
ખમત ખામણાં કરતો આપ, પંચ સાખિ બાલોયાં પાપ. ૬૧
લાખ ચૌગસી યોનિ જેહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;
કોઇ જીવ પરિં પીધી રીસ, તાસ ખમાવું નામી શીસ. ૬૨
પૃથવી પાણી તેઉ વાઉ, વનસ્પતી છઠી ત્રસકાય;
સૂક્ષ્મ બાદર હણીઆ જંત, તે પાતક છેદે ભગવંત. ૬૩
પંચ મહાવ્રત અંગિં ધરી, વિરાધના ભવિ ભમતા કરી;
પંચ સુમતિ ત્રણ ગુપતિખોડિ, મિછા દુક્કડ દેઉં કરજોડિં. ૬૪
ઇહ લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકિં સુર પદવી થાય;
જીવિત મરણ નીઆણું જેહ, મિચ્છા દુક્કડ ભાખુ તેહ. ૬૫
વાંછયા ભોગ પંચેંદ્રી તણા, અંગિં અતિચાર લાગા ઘણા;
આતમ સાખિ આલોઇ કરી, વયર ભાવ નૃપસું પરિહરી. ૬૬
ચ્યાર શરણ મનમાંહિ ધરી, શિલા ઉપરિ ઋષિ સૂતો ફરિ;
ઘાસ તણી પરિ દાધો તેહ, દેવંગત મુનિ હુઓ તેહ. ૬૭
મુનિ વિડંબણ હુઇ જસેં, બાલચંદ ભડાણો તસેં;
અજયપાલ નિંદાણો બહુ. ફિટ ફિટ પુરજન કરતા સહુ. ૬૮
બાલક બ્રહ્મ સ્ત્રી ચોથી ગાય, એતા પાતિગ મોટા કહીવાય;
એહથી પાપ શિરોમણિ સિરે. જે પાપી મુનિ હત્યા કરે. ૬૯
મુનિવરમાં જે વર પ્રધાન, જે આચાર્ય નિમલ જ્ઞાન;
તેહની હત્યાનો કરનાર, કરઇ જીવ ઘણો સંસાર. ૭૦
મછ કછ અજગર બગ સાપ, અધમ યોનિ જઇ પ્રગટઇઆપ;
જીહાં જાઇ તિહાં થાઇ દુખી, પાપી જીવ કીહાં નોહી સુખી. ૭૧

એકસોમલ પાપીમા સિરિ, ગય સુકુમાલની હત્યા કરઇ;
અભવ્ય જીવ દઈ કહિ ધાય, મારી સોય ઉદાઇ રાય. ૭૨
કવણુ હસયઇ તે નરપતિ હાલ, જેણેં ઉતારી ખધક ખાલ,
અધમ જીવ જગમાંહિં ગોનાર, મેતારયનો મારણ હાર. ૭૩
પાપી ઉદાઇનો પ્રધાન, સ્વામીસ્યું કીધુ વિજ્ઞાન;
વિખ દેતાં પાતગ હવું મોટ, વિતિ પાટણિં પડયો ધૂલ કોટ. ૭૪
અધમ નાગશ્રી બાંભણી, પરતિગ પાપ કરઇ પાપણી,
વિખ તુંબ તે દીઇ અસાર, માર્યો ધર્મરૂચિ અણગાર. ૭૫
પાપી પાલક પુરોહિત જેહ, અભવ્ય જીવ કહીઇ તેહ;
પિલિં પંચસહિં મુનિવર સોય, ખંધક સૂરિના શિષ્ય તે હોય. ૭૬
મુનિ હત્યાનાં એ કરનાર, એહના પાપ તણો નહી પાર;
પાપી અજયપાલ નરનાથ, ગછ નાયકની કરતો ઘાત. ૭૭
ગોઢું પુણ્ય નેં મોઢુ પાપ, નરગફલ પાંમે નર આપ;
મુનિ હણ્યાનું પાતગ જેહ, પ્રત્યક્ષ ફલ નૃપ પાંમ્યો તેહ. ૭૮
ન કર્યું પાટણુ કેરૂં રાજ, લોકમાંહિં ગઇ તસ લાજ;
નરનારી નૃપ ઉપરિ ખાર, અજયપાલ સિરિ સહી ધીક્કાર. ૭૯
બાલચંદ્ર હકાણો ખરો, જીમ કિડાલોકલિં કુતિરો;
શંકાણો લાજ્યો મનમાંહે, નૃપ ઉપરિ ખેદાણો ત્યાંહિં. ૮૦
પાપી નૃપ સ્યું કીધુ કાજ, એકવીસ પાટની ખોઇ લાજ;
શ્યામતિલાક નિજ ભાલિં હવું, મિં પણ કલંક લહ્યું અભિનવું. ૮૧
એહુ તણા ઉતરીઆ નીર, શોભા નાઠી એહુ શરીર,
એહુ કલંકી મૂરખ મંદ, જીમસાયરં નઇ બેટો ચંદ. ૮૨

દુહા.

સાયર સંદેશો મોકલિં, ચંદ્રા પુત્ર જુહાર;
ચઢયા કલંક ન ઉતરઇ, તુઝ ખંપણ મુઝ ખાર. ૮૩

ચ પઈ.

કલક્ષ્વત હુઆ એહુ જસિં. બાલગઢ મનિ ખીજ્યો તસિં;
સુપરિ કીધી બહુ સુર સેવ, આવ્યો સર્વાનુભૂતિ દેવ. ૮૪
બાલચંદ્ર બોલ્યો તસઠારિ, જીમતિમ જઇ ભૂપતિનેં મારિ;
સુર રજ્યો કહઇ કરસ્યું કામ, ટાલું અજયપાલનો ઠામ. ૮૫
એણિં અવસરેપાટણનો રાય, ચઢી તુરંગમ બાહિર જાય,
વડઅરૂઅરતલિંઆવ્યોજસિં, સુર વાજીમાં પઇઠો તસિં. ૮૬
અજયપાલ ભૂમિં નાખીઓ, ચરણેં તિહાં ચાંપી રાખીઓ;
અકલાણો નેં ગયા પરાંણ, દેવિં રાખી મુનિવર આંણ. ૮૭

દૂહા.

મુનિ વચને નૃપ મારીઓ, સાહી પામ્યો પરલોક;
થોડા દિવસનેં કારણેં, પાપ કર્યું નૃપ ફોક. ૮૮
ઋષભ કહઇ નર લોભીઆ, કરતા પાપ જંજાલ;
રામા રામા ધન ધન. કરતાં ગમાડઈ કાલ. ૮૯
મમતા માયા કારિમીં, ફોકટ ધંધ કરેસ;
જો ઋદ્ધિ મેલિ અતિઘણી, અંતિ તોહુ મરેસ. ૯૦
ઋષભ કહે નર કેટલા, ન કરઈ તત્વ વિચાર;
[1]થોડા દિવસનેં કારણે, સિર લિઇ સબલો ભાર. ૯૧
લોભેં જગહ વિગોઈઓ, લોભ ન જીત્યો જાય;
લોભઇ ભરત બાહુબલી, દીઈ સિરતાકી ધાય. ૯૨
લોભઇ જગ અંધો ભયો, મામિં ગયો વિવેક;
ક્રોધ કરી તપ બાલીઓ, દુખ લહઇ જંતુ અનેક. ૯૩
ક્રોધ ઘણો નિદ્રા બહુ, આહાર તણો નહી પાર;
સોગઈ નૃપતિ ન પાંમતો, તસ દૂર ગતિ નિરધાર. ૯૪

---

૧ પાચ.

સંયમ પાલઈં સિદ્ધ નમિં, શીલ ન ખંડઇ રેખ;
તોહિ મુગતિ તસ વેગલી, જો ધ્રટિ રાગ નેં દ્વેષ. ૯૫
જો હિત વંછઇ આતમા, તો મુખિ મધુરૂં ભાખ;
ઋષભ કહે જગિં જીવડા, તે(નો)હસ્યું : મિત્રી રાખિ. ૯૬
પરનિંદા નર પરિહરો, સ્તુતિ નવિ કીજઇ આપ;
એણીપરિં આતમ નિરમલો, અંગ ન લાગઈ પાપ, ૯૭
કવિ કહઈં પાપ ન કીજીઈ, પાપિં સુખ ન હોય,
પાપિં નગર દ્વારાવતી, બહુ દુખ પાસી જોય. ૯૮
ધર્મીને ધર્મ જ ગમઈ, પાપી ગમઇ સુ પાપ;
ધર્મી પરભવિ દેવતા, પાપી પરભવ સાપ. ૯૯
અતિ પાપિં દુખ પામિયો, અજેપાળ નરનાથ;
બાલચંદ્ર દુખીયો થયો, જો નહી ગુરૂનો હાથ. ૧૦૦
ગુરૂ સાહમો નર જે થયો, તે નર સુખી ન થાય;
નિજ પતિ મહિમા નીગમી, વહિલો દુરગતિ જાય. ૧
હેમસૂરિ સાહમો થયો, બાલચંદ્ર મુનિ જેહ;
આ ભવિ સુખ ન પામીયો, પરભવિ દુખીયો તેહ. ૨
એહ ચરિત્ર હૈયડઈ ધરી, મુંકો પાતિગ વાત;
રાખો ન્યાય અન્યાય તજો, વાવરી જીમણો હાથ. ૩

પદ્ધી.

જે ધન દીધું જીમણઇ હાથે, અંતકાલિ તે આવિં સાથિ;
પાત્રદાન પસાઈં કરી, ભવસમુદ્ર ગયા નર તરિ, ૪
જીવતણી જે રક્ષા કરઇ, મૃષા વચન મુખિ નવિ ઉચરિ;
પરધન કેરી ન કરઇ આશ, તે નર પામે સુખ નિવાસ. ૫
પર રમણીથી રહે વેગલો, ક્રોધ માન મેહલો આમલો,
માયા મોહની અને મિથ્યાત, પરિહરિ પાપ કર્મની વાત. ૬
સુણીઇ શ્રી ગુરૂનું વ્યાખ્યાન, જીને પૂજા પરિ ચોખ્ખું ધ્યાન;
તપજપ ક્રિરીયાં કષ્ટ નિદાન, તે નર પામઇ નવય નિધાન. ૭

દુહા.

નવનિંધિ પામી તે નરા, બોલ ધરિ મનિ સોલ;
દાન શીલ તપ ભાવના, દયાસમુદ્ર કલોલ્લ. ૮
પર ઉપગારી વચન સાર, ભવન બિંમ્બ પૂજાય;
યાત્રા પાત્ર સુ ભાવના. પ્રાણી નિર્મલ થાય. ૯
વીર વચન અરિહત, ગુણ બ્યવહાર શુદ્ધ વશેષ;
ઉપસમ અંગઇ આણતા, પામ્યા સુખ અનેક ૧૦

ઢાલ.

પ્રણમી તુમ સીમંધરૂંજી--એ દેશી–રાગ ધન્યાશ્રી.

અનેક નર સુખં પામીયાજી, ઉપસમ અંગિરે ધારી,
કુરગડુ મુનિ રાજીયોજી, પહોતો મુગતિ મઝારિ. ૧૧
સોભાગી કરી સમતાસ્યુંરે રંગ;
દાન શીલ તપ ભાવનાજી, આદરી સુ પુરૂષ સંગ;
સોભાગી કરી સમતા૦ આંકણી–સો. ૧૨
દાન સુપાત્રિં જે દેએતાંજી, સુખ પામ્યો ધનસાર,
તીર્થંકર પદવી લહીજી, લહ્યો તે ભવજલ પાર–સો૦ ૧૩
શ્રીગુરૂ વચન હૈયડઇ ધરીજી. પાળે નિર્મલ શીલ,
વંકચુલ વનમાંહિ વસિંજી, પામ્યુ લખમી લીલ–સો૦ ૧૪
તપ તપતાં સુખ પામિયોજી. દેખી ધન્નો અણગાર,
સર્વારથ સિદ્ધિ ગયોજી, જીહાં એક એકાવતાર–સો૦ ૧૫
મૃગલો ભાવે ભાવનાંજી, દેખી મુનિવરદાન
મરણ લહી મૃગ રાજીયોજી, પામ્યો અમર વિમાંન–સો૦ ૧૬
જીવ દયા જાગં પાલતાંજી, છૂટો ગજ અવતાર,
પરભવિ નરવર રાજીયોજી, થયો તે મેઘકુમાર–સો૦ ૧૭
પરઉપકાર કરંતડાજી, સુખીયો સિવકુમાર;
સુર સેવા તેહની કરંઇજી, આપ્યાં રતન અપાર–સો૦ ૧૮

સાર વચન મુખિ બોલતાંજી, સુખિયો ભૂજ બલસેઠી;
સુર રંજી સોની તણીજી, ગુણે કરી તસ ભેટી–સો૦ ૧૯
જીનપ્રાસાદ કરાવીઆજી, કીધાં જીનવર બિમ્બ;
નૃપ સંપ્રતિ સુખ પામિયોજી, રહ્યો જસ કીરતિ થંભ–સો૦ ૨૦
શ્રીસુપાસ જીનવર તણી, સીતા કરઇ પ્રતિમાય,
અમર વિમાને તે ગઇજી, સુર જેહના ગુણ ગાય–સો૦ ૨૧
જીન [1]પૂજંતા પામિયોજી, મુગતિપૂરીનો વાસ;
નાગકેતુ [1]નરનઈ નમુંજી, હું તસ પગલે દાસ–સો૦ ૨૨
તીર્થયાત્રા કરંતડાંજી, ચક્રી ભરત ઉલ્લાસ;
જેહની કીર્તિ જગિ રહીજી. પામ્યા સુખ નિવાસ–સો૦ ૨૩
તીર્થ યાત્રા ચિત ભાવતાંજી. પામ્યો કેવલજ્ઞાન;
ધર્મચંદ નર નિરખતાજી, લહીઇ નવય નિધાન–સો૦ ૨૪
વીર વચન નાગિ સૂણિજી, આણી સમતારે સાર,
કીડી કોલ્યો નવિ ચલ્યોજી, પામ્યો સુર અવતાર–સો૦ ૨૫
શ્રીજીનના ગુણ ગાવતાંજી, સુખીયો રાવણ રાય;
લંકા ગઢનો રાજીયોજી, પરભવિ અરિહા થાય–સો૦ ૨૬
વ્યવહાર શુદ્ધિ નીત પાલતાંજી, સુખ પામ્યો જીનદાસ;
સોવન કઢા સહજીં લહિંજી, તસ્કર સોય નિરાશ–સો૦ ૨૭

I.

સોલ બોલ અંગિ ધરો, [2]મુકી પર નિંદાય;
નિંદા આપ કરંતડા, જીવ સુખીયો સહી થાય, ૨૮
ખંધિ ચઢી ગુરૂ મારતો, ચેલો ચતુરસુજાણ,
નિંદા આપ કરંતડા, પામ્યો કેવલજ્ઞાન. ૨૯
પૂર્વ પુરૂષ હઇઇ ધરો, ટાળો મન મદ આઠ,
હિનપણું નર પામિંઇ, લહીંઇ દુરગતિ વાટ. ૩૦

૧. નિરમલ થયોજી ૨ છંડો.

ઢાલ.

પ્રણમી તુંમ સીમંધરૂજી. એ દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ વામણોજી, કાઢયો કંટક જ્યાંહિ,
દાસી ઉદરિં ઉપનોજી, અગિં કુબડ ત્યાંહિ.
માન રહિત નર જે થયાજી, સુણો નર મુકો મનિ મદ આઠ,
તે પામ્યા સિવવાટ. સુ૦ આંકણી ૩૧
લાભ તણો મદ જે કરઇંજી, આ ભવિ પરભવિ હિણ
ભૃગુગચ્છ મુનિનિ જુઓજી, પામ્યો દુ:ખ નિરવાણ-સુ૦ ૩૨
મરીચિ સુત ચક્રી તણોજી, ધરતો હરખ અપાર,
ઉત્તમ કુલ કહી નાચીયોજી, નીચ કુલિં અવતાર-સુ૦ ૩૩
પ્રભુતા મદ કરતાં વલીજી, દસારણભદ્ર ખોઈ લાજ,
શક્ર તણી ઋદ્ધિ દેખતાજી, મનિં લાજ્યો મહારાજ-સુ૦ ૩૪
મૃગલી મારી ભૂપતિજી, કરતો બલનું રે માન
તે શ્રેણિક નરગિં ગયોજી, જીહાં નહિં તપ જપ ધ્યાન-સુ૦ ૩૫
તપ મદ કરતા મુનિવરૂજી. ન લહે કેવલજ્ઞાન,
સાસનદેવી નમી નહીંજી, ગલ્યું સભામાં માન-સુ૦ ૩૬
રૂપ પ્રસંસિં આપણુંજી, ચક્રિ સનતકુમાર
સપ્ત રોગ તન ઉપનાજી, ક્ષીણ નવિ લાગી વાર-સુ.૦ ૩૭
શ્રુત મદ કરતો સિંહ થયોજી, થૂલભદ્ર મુનિ જેહ,
પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોજી, ગુરૂઇં વખોડયો તેહ-સુ૦ ૩૮
ઋષભ તણો સુત વરસ લગિજી, માનઇ દુખીરે થાય;
બાહુબલી સરખો રાજીયોજી, વેલડીઇં વિંટાય-સુ૦ ૩૯
પીપલ તણું જીમ પાનડુંજી, ચચલ જેમ ગજ કાન,
ધન યૌવન કાયા અસીજી, મ કરો મનિ અભિમાન-સુ૦ ૪૦
કાચો પિંડ ન પોખિઇંજી, અભક્ષ ન કીજઇરે આહાર;
વસિ કીજઇ મન માંકડોજી, તો લહીંઇ ભવપાર-સુ૦ ૪૧

કાયા હંસ બિં બલદીઆજી, ઋષભ કહઇં મન રાસ,
કર્મ રૂપિઓ સારથીજી, ફેરિં ચિહુ ગતિ વાસ–સુ૦ ૪૨
કાલિં જગ ખાધો સહીજી, કુણે ન ખાધોરે કાળ,
કાલ આહેડિ જગિ પડોજી, જેણિં ભખીઆ વૃદ્ધ બાલ–સુ૦ ૪૩

દૂહા.

આઠઇં મદ મુકી કરી, દીઓ સૂપાત્રિ દાન;
આરાધો અરિહતનિ, જીમ ધરિં નવય નિધાન. ૪૪
નવ નિધાન ચક્રી તણાં, તે લહીઇ નિજ ધરિ;
તેહથી અધિકાર એક છઇ, સુણિ જે સોય સુપઇરિ. ૪૫
સદ્ગુરૂ સેવા સત્ય વાણુ, જીન પૂજા ગુણુ જ્ઞાન;
દયા દાન ગુણ ઉપસમી, નવઈં અખુટ નિધાન. ૪૬

ચઉપઇ.

અખુટ નિધાંન લહ્યુ મિંઆજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;
સકલ કવિનઇં લાગી પાય, કરજોડી કવિજન ગુણ ગાય. ૪૭
ગાતાં ગુણતાં કવતા કયાંહિં, દુષણ જે દીસઈ મતિમાહિં;
તે પંડિત ટાલેયો તુમો, એણીવાતિ સુખ લહિંસ્યુ અમો. ૪૮
આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણરજ કવિ ઋષભાય;
લાવણ્ય લીંબા ખીમો ખરો, સકલ કવિની કીર્તિ કરો. ૪૯
હંસરાજ પાછો દેપાલ. માલ હેમની બુદ્ધિ વિશાલ,
સુસાધુ હંસ સમરો સુરચંદ, શીતલ વચન જીમ શારદચંદ. ૫૦
એ કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિ હુ મુરખ બાલ;
સાયર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડીયા છાણની ખીર. ૫૧
ખીરખાંડ ધૃત સરિખા જેહ. હું સેવક મુજ ઠાકુર તેહ;
તેહના નામ તણઈજિ પસાંય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋષિરાય. ૫૨
રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, ક્રોધ માન માયા પરિહરી,
પર ઉપકાર નિજ સુખની કામ, કીયો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

પુર્વઇ જે મહા પંડિત હવો, સૂરિ સોમ [1]પંડિત અભિનવો.
પંચાસમિ પાટિ તે કહ્યો, તપાગચ્છ સિરિ ટીકો થયો. ૫૪
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિવાય, જીનમંડણ નામિ ઉવઝાય;
કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચીત ઠર્યો. ૫૫
શાસ્ત્રઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરૂનામી શીશ,
સંવત-ચોદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણ નીલો. ૫૬
કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂના જેહ, કેતાએક માહિ આણ્યો તેહ;
કેતાએક ભાવ ગુરૂમુખથી લહ્યા, તે મિં જોડી વિવરી કહ્યા. ૫૭
સોય ગ્રન્થ હવડા વંચાય, મનમા મત રાખો શંકાય;
તે પ્રબધ માહિં છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યુ. ૫૮
કેતાએકગભીર બોલ તિહાં જેહ, રાસમાહે મઇં જાંણ્યા તેહ,
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આંણ્યાં અવદાત, ૫૯
જીન શાસ્ત્ર અનેરા ભલા, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા,
રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આંણ્યુ નિતિશાસ્ત્ર વલી જેહ. ૬૦
હેતુ યુક્તિ દ્રષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ;
વચન વિરૂદ્ધ કહ્યું હોઇ જેહ, મિછાદુકકડ ભાખુ તેહ. ૬૧
કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, [2]કર્યા કવિ જે આગઇ હુઆ,
સરસ સુકોમલ આંણ્યા જેહ, રાસમાહિં લેઇ આણ્યા તેહ. ૬૨
એણીપરિં બોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણ માલા કરી;
સિદ્ધ કામજમાલીઈવરી, બ્રહ્મ સુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૩

દુહા.

બ્રહ્મ સુતા ચરણે નમી, ગાયો ‧ કુમરનરિંદ;
ભણઈ ગુણઈ જે સાંભલિં, તે ઘરિ અતિ આણંદ. ૬૪

---

૧ સુંદર ૨ કર્યા.

ઢાલ.

રાગ-ગોડી—મનમોહના-એ દેશી.

કુમારપાલના નાંમથી મનમોહના, મુઝઘરિ મંગલ ચ્યાર લાલ મનમોહના;
મનહ મનોરથ મુઝ ફલ્યો-મ. નામિં જયજયકાર-લા. ૬૫
સુંદર ઘરણી શોભતી-મ બહિન બન્ધવ જોડિ,-લા.
બાલ રમેં બહુ બારણેં-મ. કુટંબ તણી કેઇ કોડિ-લા. ૬૬
ગાય મહિષી દુઝતાં-મ. સુરતરૂ ફલીઓ બારિ,-લા.
સકલ પદારથ નામથી-મ થિર થઈ લછી નારિ-લા. ૬૭
રોગ, શોગ, ભય વેગલો-મ. કુમારપાલને નાંમિં;-લા.
સુર નર કિન્નર વ્યંતરા-મ. સમર્યા આવિં કામિ-લા. ૬૮
વાઘ સિંહ ગજવર વિષધરા-મ તસ્કર લોહની ધાર,-લા.
જલ તેઉ તસ નવિ નડે-મ. મ કહે વિસમ વિકાર-લા. ૬૯
તેણેં કારિણુ મઇં ગાઇઓ-મ. રાજ ઋષિ મહારાય;-લા.
મૂરખનિ મતિ ઉપની-મ. શ્રીગુરૂ ચરણ પસાય-લા. ૭૦

દુહા.

શ્રીગુરૂ ચરણ પસાઉલિ, મેં ગાયા ગુણ આજ;
હીર મુનિના નામથી, મુઝ સરીઆ સહુ કાજ. ૭૧

ઢાલ.

રાગ-મારૂણી—ગિરિમાં ગોરો-એ દેશી.
સ્વર્ગે સાથજ સોધ્યો નવિ લાભિઇરે-એ દેશી.

કાજ સકલ મુઝ સિદ્ધા હીર નામથીરે, હીર સમો નહી કોય, જગમાંરે,
જ૦ જસ પડહો હો જગિ વાજીઓ રે. ૭૨
સાહિ અક્બર જેણિં પ્રતિબોધિઓરે, સમઝાવ્યો જીનધર્મ, તેહનેંરે;
તે૦ જૈન [1]શિરોમણી સહી કર્યો રે. ૭૩

---

૧ સનમુખ શ્રેયસાહમી કર્યો રે.

સાહિ અક્બર આપમુખિં એમ ઉચ્ચરિરે, કહ્યુ માગો ગુરૂ હીર, મોપેરે;
મો૦ તુહ્મ લીજઇ હય હાથીઆરે. ૭૪
હીર પટ્ટોધર વીરનો તિહા બોલિઓરે, સુણિ હો અકકબરસાહિ, ગાજીરે;
ગા૦ કોડી એક ન લીજીઇ રે. ૭૫
ઋદ્ધિરમણી નેં મંદિર હયવર હાથીઆરે, તે નાવિં મુઝકાંમિં, સાહજીરે;
સા૦ હમ ફકીર ખુદાયકે રે ૭૬
એણઇ વચને સાહઅકકબર રંજ્યો અતિધણુંરે, નાંમ જગતગુરૂ જેહ, જગમાંરે;
જ૦ હીરયતિ સો સાહી બડા રે. ૭૭
તવ દલ્લીપતિ અકકબર ગાજી ફરી કહઇરે, હીર કહ્યુ મુઝ લેહ, મેરારે;
મે૦ જે માગિ સો દીજીઇ રે. ૭૮
હીર કહઇ સુણિ અકકબર ગાજીયા તસ્યારે, હુ માગુ તુહ્મ એહ, દીજીઇ રે;
દી૦ વાસર આઠ અમારીના રે. ૭૯
તવ સાહ અકકબર બોલ્યો આપ સુમોહથીરે, લીજઇ દિન તુમ બારિ,[1]ભીકહ્રુરે,
ભી૦ ઓર વસ્તુ ગુરૂ માગીઈ રે. ૮૦
હીર કહઇ સુણિ હમાઉનંદન કહુંરે, વચન અમારૂં એહ, કીજઇરે;
કી૦ જગ સારેકુ બહુ સુખી રે. ૮૧
તવ સાહ અકકબર મહિર કરીને મુકતોરે, પંખી મૃગલા ચોર, કેતારે,
કે૦ પશુ પ્રમુખ તે છોડીઆં રે. ૮૨
ડામર તલાવમાં જાલ ન ઘાલઇ કો વલીરે, ન કરઇ જીવસંહાર, નર કોરે;
ન૦ નીચકર્મ નવિ આદરઇ રે. ૮૩
ગાય ભીંસ નઈ વૃષભ ટોલા મહિષનારે, તાસ ન લહઈ કોઇ નાંમ, જગમાંરે;
જ૦ જીવિતદાંન તસ આપીઉં રે. ૮૪
ફ ડ દાણ નેં પુંછી મૂઓ જીજીઓરે, તે મુંકયો સુલતાન વલી, તીરથેરે;
તી૦ તીરથ મુકયું મૂંડિકું રે. ૮૫

---

૧ ભીક્ષુ.

ગિરિ સેત્રુંજો સાહીબ અકકબરઈ આપીઓરે, હીરગુરૂનિ હાથિં, જેણેરે;
જે૦ કીધુરે કીધુ પુસ્તક ભેટણું રે. ૮૬
દોય કરજોડી અકકબર ગાજીઈમ કહઈરે, ઓર કહો કછુ કાંમ, મોપઇરે;
મો૦ આજ નિવાજો જગ ગુરૂએ રે. ૮૭
કુંમર નરિંદહ [1]હેમાચાર્ય જેહવોરે, તે તેહથીઅધિકીપ્રીતિ, બેહુમારે,
બે૦ હીરગુરૂને અક્કબરાં રે. ૮૮
વીરપટ્ટોધર હીરવિજય [2]ગુરૂ રાજીઓરે, તેહતું જગમાં નાંમ, લીજઈરે;
લી૦ કાજ સરિ જીમ આપણાં રે. ૮૯

દુહા.

કાજ સરઇ નર આપણું, નિત્ય જયો ગુરૂ હીર,
વિજયસેન તસ પટ્ટ ધણી, સંયમ ધારી ધીર, ૯૦

ઢાલ.

પ્રણમી તુમ સીમધરૂજી—એ દેશી

સંયમ ધારી શુભ મતિજી, વિજયસેન સૂરિંદ;
કુમત તિમિરને ટાલવાજી, [3] પ્રગટયો પુનિમચંદ
સૂરીસર ! પ્રણમુ તુમ્હારે પાય
દિન દિન ગચ્છ દીપાવીઓજી, હીર તણઇ સુપસાય, સુ૦ આં ૯૧
જેણઇ અકકબ્બર સમજાવીઓજી, ભાખ્યો ધર્મ વિચાર,
વાદ સભામાં જીતીઓજી, જેસંગજી જયકાર–સૂ૦ ૯૨
શૈવ સન્યાસી બંભણાજી, ભટ્ટ પંડિતનીરે જોડિ;
વાદ કરઇવા કારણઇજી, મિલીઆ કેતી કોડિ–સૂ૦ ૯૩
પંડિત કહઈ સુણો અકબરાજી, નવિ માંનિ ગંગસૂર;
શાસ્ત્ર ન સમઝઇએ વલીજી, સાંઇ તો એહથી દૂર–સૂ૦ ૯૪
શાહ અકબર બોલીઆજી, કયા કહિ તે બભણાન !
હીર પટોધર બોલીઓજી, સુંણીઇ હો સુલતાન–સૂ૦ ૯૫

---

૧. કુમરનરિંદે જેવી રીતે હેમનેરે ૨. સૂરિ ૩ ઉદયો

શિબ પ્રતિષ્ઠા કારણેજી, આંણે ગંગારે નીર,
એ નાખિ જન અસ્થીનેજી, ધોઇ મઇલ શરીર.–સૂ૦ ૯૬
સૂરયદેવ દેખ્યા વિનાજી, અમ્હો ન ખાઉં રે અન્ન;
અસ્ત હોઇ તવ આખડીજી, ઋષિ ભાખે ઇમ મન્ન–સૂ૦ ૯૭
સિદ્ધદેવ સાંઈ નમુંજી, જેહના ગુણ એકત્રીસ,
પંચ વર્ણથી વેગલોજી, દોય ગધ નહી ઇશ–સૂ૦ ૯૮
પાચ રસ જેણઇ પરિહર્યાજી, આઠ ફરસ ત્રણિ વેદ;
શરીર નહી કો સિદ્ધનેંજી, કરવો સગ નિખેદ–સૂ૦ ૯૯
ઉપજઇ નહી સંસારમાંજી, નહી પંચઇ સંસ્થાન.
એ પરમેશ્વર અમ્હ તણોજી, ગ્યાન કરો સુલતાન––સૂ૦ ૧૦૦
નિરાકાર સાંઈ નમુજી, માનું ઓર આકાર,
ક્રોધ માન માયા નહીજી, નહી સ્ત્રી સંગ લગાર–સૂ૦ ૧
ચક ગદા ફરસી ધરઇજી, ખેલિ જોરરે માંહિ;
દધી ચોરે ગો ચારતાજી, વંશ વજાવઇ ત્યાહિં–સૂ૦ ૨
ગોરી અંસ ભખી સદાજી, ઇશ ગલિ રૂંડમાલ;
જોરૂ આગે નાચતોજી, ગ્યાન ગયા હુઆ બાલ–સૂ૦ ૩
શૈવ સન્યાસી બંભણાજી, ભટ પંડિતનીરે જોડિ:
સ્ત્રી ધનથી નહી વેગલાજી, એ જગિ મોટિ ખોડિ–સૂ૦ ૪
ઉગ્યા વિન અન્ન વાવરઇજી, અસ્ત હોઇ તવ ખાય,
પાચે ઇંદ્રી મોકલાજી, દિન આરંભે જાય–સૂ૦ ૫
લોહ શિલાનેં વલગતાંજી, નવિ તરીઇ નિરધાર:
જસ કરિ લાગાં તુંબડાજી, તે પામ્યા જલ પાર–સૂ૦ ૬
શૈવ દેવ ગુરૂ એ સહીજી, ઇનકા ધર્મ અસાર;
અશ્વ અજા નર મારતાજી, ક્યુ કરી પાંમિ પાર–સૂ૦ ૭
ધર્મ ચરયો પણ પરિહરોજી, ગુરૂ મુકો ગુણહીન,
દેવ કુદેવહ છડીઇંજી, જીમ મુનિવર સિર વેણ–સૂ૦ ૮

એહ સરૂપ હઈં ધર્મકાજી; સુંણીઇ અકબ્બર શાહ,
તુમ્હ મોથિ જે કહો ખરાજી, સો દુનીઆં મહિમિ સચ્ચાય-સૂ૦ ૯
એણે વચને નૃપ હરખીઓજી. સૂરિસવાઇરે નામ;
જીવદયા જગિં વિસ્તરઈજી, જીહાં અકબરતાં [1]ઠાંમ-સૂ૦ ૧૦
સભા સમક્ષ પ્રસંસીઓજી, શેવ ન રાખીરે શરમ,
જેસિંગજી સાચો કીઓજી, સાચો તે જીનધર્મ--સૂ૦ ૧૧
સાહિ અકકબ્બર એમ કહીઓજી, જગમિં સાચો રે હીર,
ઉનકા ચેલા ચાહિઈજી, તુમ્હભી અવલ ફકીર-સૂ૦ ૧૨
મણિધરનો મદ તિહાં લગીજી, ન કરઇ ગરૂડ પ્રયાંણ,
અંગટોપબલ તિહા લગિંજી, સુભટ ન લાગાં બાંણ-સૂ૦ ૧૩
મદમયગલબલતિહાં લગિંજી, જીહા નવિ ઉઠયો રે સીહ,
અંધકાર બલ તિહાં લગિજી, જીહાં નવિ ઉગ્યો રે [2]દીહ-સૂ૦ ૧૪
ભટબંભણ મદ તિહાં લગિજી, ન મિલ્યો જૈન સુલતાન.
વિજયસેન સૂરિ દેખતાંજી, વાદી મેલ્યું માંન-સૂ૦ ૧૫
સોય સૂરિ ગુરૂ માહરોજી, સકલ લોક સિણગાર;
વિજયસેન સૂરિ દેખતાજી. ફલીઓજી પુણ્ય સહકાર-સૂ૦ ૧૬
તેહતણે પાટે હવોજી, શ્રીવિજયદેવ ગણધાર;
તસપદ પંકજ સેવતાંજી, હયડઇ હરખ અપાર-સૂ૦ ૧૭

ઢાલ.

રાગ ધનાશ્રી.

હિંવિરે હિંવિરે પુણ્ય પ્રગટ ભયો,
તો મનિ મુઝ મતિ એહ આવી;
રાસ રંગિ કર્યો સંસાર સાગર તર્યો,
પુણ્યની કોટડી મુઝહ ફાવી-પું૦ ૧૮

---

૧ ગામ. ૨ સૂર.

સોલ સંવછરિ જાંણિ વર્ષ સિત્તરિ (૧૬૭૦),
ભાદ્રવા સુદિ સુભ બીજ સારી;
વાર ગુરૂ ગુણ ભર્યો રાસ ઋષભે [૬]કર્યો,
શ્રીગુરૂ સાથિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી–પુ૦ ૧૯
દીપ જંબૂઅ માંહિ ખેત્ર ભરથિં ભલું,
દેશ ગુજરાતિમાં સોય ગાયસ્યું;
રાય વિશલ વડો ચતુર જે ચાવડો,
નગર વિસલ તેણઇં વેગેં વાસ્યુ–પુ૦ ૨૦
સોય નયરિ વાસિ પ્રાગવંશિ વડો,
મહિરાજનો સુત તે સીંહ સરિખો,
તેહ ત્રાંબાવતી નગર વાસિ રહ્યા,
નામ તસ સંઘવી[૬]સાંગણ [૧]પેખો–પુ૦ ૨૧
તેહને નદને ઋષભદાસે કવ્યો.
નગર ત્રાંબાવતી માંહિ ગાયો;
કુંઅર નરેસર રાજઋષિ બિરૂદ ધરૂ,
નાંમથી નવનિધાન પાયો–પુ૦ ૨૨

ઇતિ શ્રીરાજઋષિ બિરૂદ ધારક શ્રીકુમારપાલ નૃપ કથા સંપૂર્ણમ્.
[૨]સંવત્ ૧૮૧૫ ના વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૨ ભોમે શ્રી પાટણ નગરે

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૭૦
(ઇતિ જૈન ગૂર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાં ૮)

---

૧ નિરખો. ૨ સંવત ૧૬૯૨ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ શ્રી તાજગ્રામે સાશ્રી ૫ પ્રેમજી રૂપચંદ પઠનાર્થં લખિત ઠા૰ મનજી વાસણ ભાટ ॥ શુભ ભવતુ ॥ એ પ્રતિ ઉપરથી પાઠાંતર કર્યાં છે. તે પ્રત ઘોઘાબંદરના સંઘનાં ભંડારની છે. સોધનાર મુનિ સંપતવિજય.

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ટ.	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.	પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિના જાણ્યઇ.	વિનાઽન જાણ્યઇ	૪૩	૨૧	યંગદેવ	ચંગદેવ
				૪૪	૭	ધજાવંત	લજાવંત
૪	૪	ખાપ	ખાય	૪૪	૧૦	સુમરિ	સુપરિ
૪	૧૪	જોણાઇ	જોણઇ	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ	ભાવદેય
૫	૨૧	ભલાલી	ભલાવી	૪૬	૬	લાજીય	લાજીઇ
૬	૧૮	કરસ્પઇં	કરસ્યઇં	૪૬	૬	દિન	દિએ
૮	૨	પાઘઠી	પાઘડી	૫૦	૩	શગાર	શૃંગાર
૯	૮	મૂંકાઇ	મૂકઇ	૫૦	૩૩	ચદ્ર રૂદ્રનો	ચંદ્રરૂદ્રનો
૧૧	૨	ચોહુંટઇ	ચોહુટઇ	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર	દેવઈંદ્ર
૧૧	૧૭	ટકોની	ટંકોની	૫૦	૨૦	સહીરરે	સહીરે
૧૬	૧	દેખઇ	દેખહી	૫૧	૭	વઠો	વંઠો
૨૦	૨૧	આલાયઇરે	આલાપઇરે	૫૧	૧૨	ધમ	ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે	માગી	૫૨	૧૩	હરખિત	હરખિ
૨૨	૨૦	બોલાઈ	બોલઇ	૫૪	૨૦	નાહનારિ	નાહિનારિ
૩૪	૬	સામસધ	રામસધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ	ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કડઆં	કહુઆં	૫૭	૧૧	વિણસિઉં	વિણ સિઉં
૩૭	૨	કીજાઈ	કીજીઇ	૫૭	૧૧	વિનાસિ	વિના સિ
૩૮	૧૬	તુઝેને	તુઝને	૫૯	૧૬	ધમ	ધર્મ
૪૦	૨૨	ભર્યો	ભયો	૬૦	૭	અથ	અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ	વાંણીઓ	૬૦	૧૧	શંઠરનઈં	શંકરનઇં

પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ટ	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૦	૧૬	મર	નર	૭૨	૧૧	તિહાર્ઈ	તિહા રઈં
૬૦	૧૭	ગુણતી	ગુપતી	૭૪	૯	સદહ ગુરૂ	સદ્ગુરૂ
૬૦	૨૦	વિશ્વડર્મા	વિશ્વકર્મા	૭૭	૨	ઝપ	ઝુંપ
૬૧	૧૪	કાનો	કાકો	૭૮	૧૮	શુદ્	શુદ્ધ
૬૧	૧૪	ખ	શાખ	૭૮	૨૪	સુપ	રૂપ
૬૧	૧૮	ડાંમિ	ઠાંમિ	૮૦	૬	મગાગો	મંગાગો
૬૨	૧૫	માગઇ	મારઇ	૮૦	૧૫	ક્રમિ	કર્મિં
૬૨	૧૬	કગઇ	કરઇ	૮૧	૨૧	મલપ્ઇ	મલપઇ
૬૨	૨૧	જાતલા	આતલા	૮૬	૧૪	આરે	ચારે
૬૭	૯	કરઈ	કહઇ	૮૮	૧૯	સુંત	સુત
૬૮	૧૩	કુંમર નિરદરે	કુંમર-નિરદરે	૯૦	૧૦	મઝા	મુઝ
				૯૧	૧૫	પૃણ્યલ	પુણ્યલ
૬૯	૧૩	એણિનાવિ	એણિ નવિ				
૭૧	૨૧	સકહી	સહી				

પૃષ્ટ ૯૬ કડી ૩૭—**કવિત્ત.**

પૂરવિ તાપસકણુ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;
ભોજન પહેલો આહાર દીઇતો ભખવું સુઝે.
માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહી છાંનો;
કરૂ કુટુંબનો પોષ ગગનિ ફલ ચરૂં લોભાણો,
છેતર્યો છપ્પો જાઉં નહી કૃષ્ન વર્ણ કાગા સહી;
નિગુણ જનમિકાં મીંઢવો વાપસવાત વિવરિ કહી ૩૭

દૂહા.

વાપસ વચન શ્રવણે સુણી, નૃપ કહે સોય અભાગ;
ગુણ હીણા નર જાણજો, જેહવો મુરખ છાગ. ૩૮

કવિત્ત.

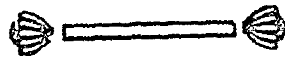
ચરતાઈ ન કરૂં છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;
મુઝથી બીહીઇ ન કોઇ, ચરમ તો પશમ પઢોલું,
જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રાં કરઈ,
લીડી ઓખધ કાજી, અનઇવલી કાંમ અનેરઇ,
વિષધર વિષ મુઝ નવિ ચઢઇ, પવિત્ર ન રહુ બાપરો,
અધમ નરનઇ તોલિ, રાજા મુઝ નઈ કાં કરો. ૩૯

પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ટ.	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૯૮	૭	દોકઢા	દોકડા	૧૩૮	૧૨	પિમં	પામિ
૯૯	૬	કરઓ	કરૂઓ	૧૪૧	૧૭	ત્રટી	ત્રુટી
૧૦૦	૧૦	ગંગુટો	ગંગેટો	૧૪૨	૮	ઉનરી	ઉતરી
૧૦૦	૨૧	ઉદયમત્રી	ઉદયનમંત્રી	૧૪૭	૬	કૃષ્ણુ દેવ	કૃષ્ણદેવ
૧૦૨	૩	રતિ	રાતિ	૧૫૧	૪	ચંદનઇ	ચદનનઇ
૧૦૪	૨૩	૧હસ	૧દસ	૧૫૧	૧૭	સુચન	સુપન
૧૦૫	૩	વચત્ત	વચન	૧૫૭	૭	સાય્ય	સાહાય્ય
૧૧૦	૧૭	દત્તોરે	દેતોરે	૧૫૮	૨	થાયના	થાપના
૧૧૧	૨૩	સહાઈ	સયાઇ	૧૫૮	૧૧	મૂઢ	મૂઝ
૧૧૫	૧૪	કોલબ નગરનો	કોલંબનગરનો	૧૬૨	૨૦	તો	તે
				૧૬૪	૬	અગિ	અગિ
૧૨૦	૧૭	અગિ	અગિ	૧૬૫	૧૫	બધન	બંધન
૧૨૩	૧૬	મીનતિ	વીનતી	૧૬૮	૧૩	વેદ ન	વેદન
૧૨૪	૧૭	અસખ	અસંખ	૧૬૮	૧૭	સહીત	રહીત
૧૨૬	૧૭	સુણગો	સુણયો	૧૭૨	૧૪	હેમ સુરિ	હેમસૂરિ
૧૩૫	૫	કુમારપાલ	કુંમારપાલ	૧૭૩	૨	સુવસારે	સુવંસારે
૧૩૭	૧૬	આ લઇ	આલઇ	૧૭૩	૪	મસ	મંસ

પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૫	૧૭	ધ્રાતો	ધાતો
૧૮૦	૧૬	પિગલ	પિગલ
૧૮૧	૧૧	નહી	જેહ
૧૯૨	૧૯	ઠલી	ઠેલી
૧૯૩	૧૩	કુણુ	કુલ
૧૯૭	૪	જીન ધર્મ	જીનધર્મ
૧૯૯	૬	પાનઇ	પામઇ
૨૦૦	૧૩	પેષધવ્રત	પૌષધવ્રત
૨૦૪	૧૧	કુંસારપાલ	કુંમારપાલ
૨૦૬	૫	ગલઇ	લગઇ
૨૧૭	૧	સ્યો	જસ્યો
૨૨૨	૧૫	મત્રિ	મિત્રી
૨૨૩	૧૮	ચમ	ચર્મ
૨૨૪	૫	જચણા	જયણા
૨૨૭	૨૧	ચિત્ત	વિત્ત
૨૩૦	૧૨	કારાણિ	કારણિ
૨૩૨	૧	સેત	સતી
૨૩૨	૧૨	પવર્ત	પર્વત
૨૩૨	૧૯	કુંમર	કુંમરી
૨૩૪	૧૫	અન	અંન
૨૩૪	૧૭	સાયગ	સાયર
૨૩૭	૧૦	નકી	થકી
૨૩૭	૨૨	ખઠઇ	ખંડઇ
૨૩૮	૫	ઘત	ઘૃત
૨૩૮	૭	પાંસસે	પાંચસે
૨૪૦	૧	અતિસાર	અતિચાર
૨૪૦	૧૫	આડાર	આહાર
૨૪૦	૧૮	અસ્યોઆ-વિચાર	અસ્યોઅ-વિચાર

શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૨ જો.

પૃષ્ટ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ટ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૬	૮	આય	આપ	૪૦	૨૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત
૬	૨૫	જયહાં	જ્યાહા				
૮	૭	સિંહયરિ	સિહપરિ	૪૧	૭	શ્રુંગ	શ્રૃંગ
૧૦	૧૯	કિરિય	કિરિયા	૪૨	૨૦	હેમ સુરિંદ	હેમસુરિંદ
૧૧	૪	નાહવઈજી	નાહાવઈજી	૪૩	૬	મુતિવર	મુનિવર
૧૨	૨૨	વત	વાત			નામન્હિ	નામહિ
૧૫	૪	જન	જખ	૪૩	૧૨	સુણાઇ	સુણઇ
૧૯	૧૩	મુાન	મુનિ	૪૩	૧૪	સુંણાયો	સુંણ્યો
૨૦	૬	ભાવિકા	ભવિકા	૪૫	૧	ભાવિ	ભવિ
૨૧	૪	નિરંદરહ	નિરંદહ	૪૮	૯	નીંપાપાં	નીંપાયાં
૩૧	૧૪	તરિ	તારિ	૪૮	૧૭	ધજા ડંડા	ધજાડંડ
૩૨	૪	પાણિ	પણિ	૫૨	૫	નરદેંપાલ	નરદેપાલ
૨૩	૫	કહ્યા	કહ્યો	૫૪	૧૭	ઝખુકઇ	ઝબુકઇ
૩૨	૧૪	વાભજ	લાભજ	૫૭	૮	સ્થો	સ્યો
૩૨	૧૯	મારો	માયા	૫૭	૩૩	આખિ	આંખિ
૩૪	૨	અણુબોલવી	અણબો-લાવી	૫૯	૩	વેચને	વચને
				૫૯	૨૦	કરઇ જી	કરઇજી
૩૪	૨	કરરતી	કરતી	૬૧	૨૧	પાત્ર	પાત્ર
૩૪	૧૫	ભગી	ભાંગી	૬૨	૪	બિઈ	બિઇ
૪૦	૪	શ્રીમુનિ સુવ્રત	શ્રીમુનિ સુવ્રત	૬૪	૨	જીવવર	જીનવર

પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ટ.	ઓળી.	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૭૬	૧૧	ચદનને	ચંદનને	૧૩૬	૯	સડા	મડા
૬૯	૫	લોલઈ	બોલઈ	૧૪૧	૨	પગાન્યુ	પગ્યાચ્યું
૭૩	૨૦	વાનઈ	વાવઈ	૧૪[illegible]	૨	તપતી	તપની
૯૪	૨૧	રેખરૂ	શેખરૂ	૧૪૩	૨૦	લગાર	વગર
૯૫	૨૦	વતધર	વ્રતધર	૧૪૪	૧૩	અધકાર	અંધકાર
૯૮	૮	કુંમ	કુભ	૧૫૭	૧૮	પ્રાણ્ગીડા	પ્રાણીડા
૧૧૨	૧૪	ધ ણુ	ધરણુ	૧૭૧	૨	ચહ્દિ	ચક્રિ
૧૧૨	૧૫	મુજ	મુંજ	૧૭૨	૮	લાહુ	લાહુ
૧૧૩	૧૩	આસ્યો	અસ્યો	૧૭૭	૨૨	રગાઈ	રંગાઈ
૧૧૫	૨	કહું	કરૂ	૧૭૮	૪	વાવઇ	વાવરઇ
૧૧૭	૩	તયાં	ગયા	૧૭૯	૪	પેટ	પોટ
૧૧૮	૫	બાહ	બાલ	૧૮૬	૨૦	વમચ	વચન
૧૨૩	૪	ભરતા	ભરતાર	૧૮૭	૧	રહ્યા	રહ્યો
૧૨૫	૬	મોઇ	સોઇ	૧૮૮	૨	ચઢી	અઢી
૧૨૬	૧૯	આઢ	આઢર	૧૮૮	૯	ઢંકણુ	ઢંઢણુ
૧૨૭	૧૧	કીઇજ	કીજઇ	૧૯૦	૨૨	નિમલ	નિર્મલ
૧૨૮	૧૨	મનિરગ	મનિરંગ	૧૯૧	૧૩	પોટુ	મોટુ
૧૨૯	૨૧	સાતાઇ	સાતઇ	૧૯૧	૧૫	લેક	લોક
૧૩૧	૧૪	અઢાર	આઢર	૧૯૧	૧૯	પાત	પાપી
૧૩૪	૮	પરહઇરિ	પરહરઇરે	૧૯૨	૭	અરૂઅર	તરૂઅર
૧૩૫	૬	લણું	તણું				

શ્રીઆગમોદય સમિત તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રન્થોની યાદી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂા આ. પા.
૧ ×	આવશ્યક ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨–૪–૦
૨ ×	આવશ્યક ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩–૦–૦
૩ ×	આવશ્યક ભાગ ૩ ,,	૩–૮–૦
૪ ×	આવશ્યક ભાગ ૪ ,,	૧–૦–૦
૫ ×	આચારાંગ ભાગ ૧ શ્રી સુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશીલાંકાચાર્યની ટીકા સહિત.	૧–૮–૦
૬ ×	આચારાંગ ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૨–૪–૦
૭ ×	ઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૮ થી ૧૧ ×	પરમાણુ, નિગોદ, પુદ્ગલ અને બંધ છત્રીસી.	૦–૬–૦
૧૨ ×	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૩–૪–૦
૧૩ ×	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩–૨–૦
૧૪ ×	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૩ ,,	૩–૪–૦
૧૫ ×	સમવાયાંગ ઉપર પ્રમાણે.	૧–૦–૦
૧૬ ×	નન્દીસૂત્ર શ્રીદેવવાચકગણિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૨–૨–૦
૧૭ ×	ઓઘનિર્યુક્તિ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીદ્રોણાચાર્યની ટીકા સાથે.	૩–૦–૦

× આ નિશાનીવાળા પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનું નામ, તેના કર્ત્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૮ ×	સૂત્રકૃતાંગ શ્રીસુધર્માચાર્યકૃત, શ્રીશીલાંકાચાર્યની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૧૯ ×	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીશ્યામાચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૩-૧૪-૦
૨૦ ×	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રમાણે,	૧-૧૨-૦
૨૧ ×	સ્થાનાંગસૂત્ર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત. શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૨૨ ×	સ્થાનાંગસૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રમાણે.	૪-૦-૦
૨૩ ×	અંતકૃદ્દશાદિ ત્રણ સૂત્રો, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૧-૦-૦
૨૪ ×	સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૮-૦
૨૫ ×	જ્ઞાતાધર્મકથાંગ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૬ ×	પ્રશ્નવ્યાકરણ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૭ ×	સાધુ-સમાચારી-પ્રકરણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત	(વિના મૂલ્યે)
૨૮ ×	ઉપાસકદશા શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૦-૧૦-૦
૨૯ થી ૩૨	બે અષ્ટક-પ્રકરણ તથા બે ષડ્દર્શનસમુચ્ચય કર્તા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ અને બીજા	૦-૪-૦
૩૩	નિરયાવલીસૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૩૪	વિશેષાવશ્યક ગાથાનો આકારાદિક્રમ.	૦-૫-૦
૩૫	વિચારસારપ્રકરણ શ્રીપ્રદ્યુમ્નસૂરિકૃત, શ્રી માણિક્યસાગરે રચેલી છાયા સાથે.	૦-૮-૦
૩૬	ગચ્છાચારપયન્ના શ્રીવાનરઋષિની ટીકા સાથે.	૦-૬-૦
૩૭	ધર્મબિંદુપ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સાથે.	૦-૧૨-૦

× આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.

અંક.	ગ્રંથનુ નામ, તેના કર્ત્તા વિગેરે.	મૂલ્ય
૩૮	વિશેષાવશ્યક ભાગ ૧ જિનભદ્રગણિકૃત, ગુજરાતી ભાષાન્તરકર્તા મી૦ ચુનીલાલ હુકમચંદ	૨-૦-૦
૩૯	જૈન ફિલોસોફી (અંગ્રેજીમાં) વીરચંદ રાઘવજી ગાંધીકૃત	૧-૦-૦
૪૦	યોગ ફિલોસોફી ,, ,,	૦-૧૪-૦
૪૧	કર્મ ફિલોસોફી ,, ,,	૦-૧૨-૦
૪૨	રાયપસેણીસૂત્ર સ્થવિરકૃત શ્રીમલયાગિરિની ટીકા સાથે.	૧-૮-૦
૪૩	અનુયોગદ્વાર શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિકૃત	૨-૮-૦
૪૪	નંદીસૂત્ર (બીજી આવૃત્તિ) જુઓ નંબર ૧૬.	૨-૪-૦
૪૫	વીરભક્તામર ઉપાધ્યાય શ્રીધર્મવર્ધનગણિકૃત સટીક તથા નેમિ-ભક્તામર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત સટીક, ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.	૩-૦-૦
૪૬	ચતુર્વિંશતિકા શ્રીબપ્પભટ્ટિસૂરિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.	૬-૦-૦
૪૭	સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.	૬-૦-૦

છપાય છે.

૧. પંચસંગ્રહ.

૨. વિશેષાવશ્યક ભાગ ૨ ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે

૩. આચારપ્રદીપ.

૪. આવશ્યક શ્રીમલયગિરિકૃત ટીકા સહિત.

૫. નન્દીઆદિ અકારાદિક્રમ.

૬. ચતુર્વિંશતિજિનાનન્દસ્તુતિ શ્રીમેરુવિજયગણિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.

૭. સરસ્વતીભક્તામર શ્રીધર્મસિંહસૂરિકૃત તથા શાન્તિ-ભક્તામર શ્રીકીર્તિવિમલમુનિરાજકૃત. ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.

૮. ધનપાલ-પચાશિકા, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.

૯. ભક્તામર-સ્તોત્ર શ્રીમાનતુંગસૂરિકૃત, શ્રીગુણાકરસૂરિ તેમજ ઉપાધ્યાય શ્રીમેઘવિજયકૃત ટીકા સાથે.

૧૦. જૈનધર્મવરસ્તોત્ર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત, સ્વોપજ્ઞ ટીકા સહિત.

૧૧. લીંબડી આદિ ભંડારની પ્રતિઓનું સૂચી-પત્ર.

૧૨. લોકપ્રકાશ (ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે) દ્રવ્ય લોક પ્રકાશ.

૧૩. જીવસમાસ.

૧૪. પ્રવ્રજ્યાદિ કુલકો.

૧૫. સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, શ્રીજયવિજય પ્રમુખ ચાર મુનીશ્વરોએ રચેલી ટીકાઓ સહિત.

૧૬. ભવભાવના.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું.—

લાયબ્રેરીઅન, શ્રીઆગમોદય સમિતિ,

ઠ દેવચંદ લાલ ાઇ ધર્મ ા ા,

ખડેખા ચકલો, ગોપીપુરા,

સુરત.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રન્થોની યાદી.

અંક,		ગ્રન્થનું નામ, તેના કર્ત્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
			રૂ. આ. પા.
૧	×	શ્રીવીતરાગસ્તોત્ર શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યકૃત, શ્રીપ્રભાચંદ્રસૂરિએ રચેલી તેમજ મુનિશ્રીવિશાલરાજના શિષ્યે રચેલી ટીકા સહિત.	૦-૮-૦
૨	×	શ્રમણપ્રતિક્રમણસૂત્રવૃત્તિ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૧-૬
૩	×	સ્યાદ્વાદભાષા શ્રીશુભવિજયગણિકૃત.	૦-૧-૬
૪	×	શ્રીપાક્ષિકસૂત્ર, ખામણા અને પાક્ષિક સૂત્ર ઉપર શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત ટીકા સહિત	૦-૬-૦
૫	×	અધ્યાત્મમતપરીક્ષા મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયકૃત સ્વોપજ્ઞ ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૬	×	શ્રીષોડશક પ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોવિજય અને શ્રીયશોભદ્રની ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૭	×	શ્રીકલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૮	×	વંદારૂવૃત્તિ, શ્રીદેવેન્દ્રની ટીકા સાથે	૦-૮-૦
૯	×	દાનકલ્પદ્રુમ (ધન્નાચરિત્ર) શ્રીજિન કીર્તિસૂરિકૃત	૦-૬-૦
૧૦	×	યોગ ફિલોસોફી (અંગ્રેજીમા) શ્રીયુત વીરચંદ રાઘવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૧	×	જલ્પકલ્પલતા મુનિશ્રીરત્નમંડણકૃત	૦-૩-૦

× અંક ૧ થી ૨૯ સીલકમા નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ, તેના કર્ત્તા વિગેરે.	મુલ્ય.
૧૨ ×	યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, સ્વોપજ્ઞ ટીકાસાથે	૦—૩—૦
૧૩ ×	કર્મ ફિલોસોફી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાઘવજી ગાંધીકૃત	૦—૫—૦
૧૪ ×	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૧લું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૫ ×	શ્રીધર્મપરીક્ષા પંડિત પદ્મસાગરકૃત	૦—૫—૦
૧૬ ×	શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦—૨—૦
૧૭ ×	કર્મપ્રકૃતિ શ્રીશિવશર્માચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સહિત	૦-૧૪-૦
૧૮ ×	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીકાલિકાચાર્યની કથા સહિત	૦—૮—૦
૧૯ ×	પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, પ્રાચીન મુનિરાજકૃત	૦—૪—૦
૨૦ ×	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૨ જું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૧ ×	ઉપદેશરત્નાકર, શ્રીમુનિસુંદરસૂરિકૃત	૧—૪—૦
૨૨ ×	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૩ જું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૩ ×	ચતુર્વિંશતિજિનાનંદસ્તુતિ શ્રીમેરૂવિજયગણિકૃત	૦—૨—૦
૨૪ ×	ષટ્પુરૂષચરિત મુનિક્ષેમંકરગણિકૃત	૦—૨—૦
૨૫ ×	સ્થૂલભદ્રચરિત શ્રીજયાનંદસૂરિકૃત	૦—૨—૦
૨૬ ×	શ્રીધર્મસંગ્રહ ભાગ ૧ શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧—૦—૦

× આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ, તેના કર્ત્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૨૭ ×	સંગ્રહણી સૂત્ર શ્રીશ્રીચદ્રસૂરિકૃત, શ્રીદેવભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૨૮ ×	સમ્યક્ત્વપરીક્ષા (ઉપદેશ શતક) શ્રીવિબુધવિમલસૂરિકૃત	૦-૨-૦
૨૯ ×	લલિતવિસ્તરા (ચૈત્યવંદન સૂત્ર) શ્રીહરિભદ્રસૂરિત શ્રીમુનિચદ્રસૂરિની ટીકા સહિત	૦-૮-૦
૩૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૪થું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૩૧ ×	અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત	૦-૧૦-૦
૩૨	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક પમુ (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૩૩ ×	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧. શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૫-૦
૩૪ ×	મલયસુંદરીચરિત્ર શ્રીજયતિલકસૂરિકૃત,	૦-૭-૦
૩૫ ×	સમ્યક્ત્વસપ્તતિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત શ્રીસંઘતિલકાચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૦-૦
૩૬ ×	ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૨, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ તથા શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૨-૦
૩૭ ×	અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત્ત	૦-૧-૦
૩૮ ×	ગુણસ્થાનક્રમારોહ શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત, સ્વોપજ્ઞ ટીકા સાથે.	૦-૨-૦
૩૯ ×	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૧ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૦ ×	ધર્મકલ્પદ્રુમ શ્રીઉદયધર્મગણિકૃત	૧-૦-૦

× આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૪૧ ×	ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૩, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશાન્તિસૂરિની ટીકા સહિત	૬-૧૪-૦
૪૨ ×	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૨ શ્રીહરિભદ્રસુરિકૃત, શ્રીમલયગિરિ આચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૪-૦
૪૩	આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૬હું (ગુજરાતી કાવ્યોનો સગ્રહ)	૦-૧૨-૦
૪૪ ×	પિણ્ડનિર્યુક્તિ શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીમલયગિરિઆચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૫ ×	ધર્મસગ્રહ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૪-૦
૪૬ ×	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (પૂર્વાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજકૃત	૨-૦-૦
૪૭ ×	દશવૈકાલિકસૂત્ર શ્રીશય્યભવસૂરિકૃત, શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૮-૦
૪૮	શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રીરત્નશેખરસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૪૯ ×	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીસિદ્ધર્ષિ મુનિરાજ કૃત.	૨-૦-૦
૫૦ ×	જીવાજીવાભિગમ સૂત્ર શ્રીમલયગિરિની ટીકા સહિત.	૩-૪-૦
૫૧	સેનપ્રશ્ન (પ્રશ્નોત્તર રત્નાકર) શ્રીશુભવિજયગણિકૃત	૧-૦-૦
૫૨ ×	જમ્બુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (પૂર્વાર્ધ) શ્રીશાન્તિચન્દ્રની ટીકા સહિત.	૪-૦-૦
૫૩	આવશ્યક વૃત્તિ ટિપ્પણ શ્રીહેમચંદ્રસુરિકૃત.	૧-૧૨-૦
૫૪ ×	જમ્બુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૫૫ ×	દેવસીરાઇપ્રતિક્રમણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૩-૦
૫૬	શ્રીપાલચરિત્ર (સંસ્કૃત) શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત.	૦-૧૪-૦
૫૭	સૂક્તમુક્તાવલિ.	૨-૦-૦

× આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૫૮	પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીનેમિચન્દ્રસૂરિકૃત, શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિની ટીકા સહિત.	૩–૦–૦
૫૯	તંદુલવેયાલિય (ચઉસરણ) શ્રીવિજયવિમલની ટીકા સહિત.	૧–૮–૦
૬૦	વિંશતિસ્થાનકચરિત શ્રીજિનહર્ષગણિકૃત.	૧–૦–૦
૬૧	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજયની ટીકા સહિત.	૨–૦–૦
૬૨	સુબોધસમાચારી શ્રીશ્રીચન્દ્રાચાર્યકૃત.	૦–૮–૦
૬૩	સિરિસિરિવાલકહા (શ્રીપાલચરિત્ર) શ્રીરત્નશેખરસુરિકૃત	૧–૪–૦
૬૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર (ઉત્તરાર્દ્ધ) શ્રીનેમિચન્દ્રસૂરિકૃત, સટીક.	૪–૦–૦
૬૫	લોકપ્રકાશ ભાગ ૧લો દ્રવ્યલોકપ્રકાશ સંપૂર્ણ, ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયકૃત.	૨–૦–૦
૬૬	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક ૭ મુ. (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૧–૮–૦
૬૭	શ્રીતત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (અધ્યાય ૧ થી ૫, પહેલો ભાગ) વાચકવર્ય ઉમાસ્વાતિકૃત, સિદ્ધસેનગણિની ટીકા સહિત.	૬–૦–૦
૬૮	નવપદ લઘુવૃત્તિ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિકૃત સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ	૧–૦–૦
૬૯	સદર પુસ્તક.	
૭૦	શ્રીપંચવસ્તુક, શ્રીહરિભદ્રસૂરિ વિરચિત સ્વોપજ્ઞવ્યાખ્યા સમેત.	(પ્રેસમા)

છપાય .

ચૌસરણપયન્ના

કથાકોશ શ્રીરાજશેખરકૃત.

અષ્ટલક્ષી (અર્થરત્નાવલી), સમયસુન્દરઉપાધ્યાયકૃત.

જિનપ્રભસૂરિકૃત સ્તોત્રાદિ.

લોકપ્રકાશ (ક્ષેત્ર લોક વગેરે). (ભાગ ૨ જો ૩ જો).

નવપદપ્રકરણ

વિચારરત્નાકર.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (બીજો ભાગ).

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૮ મુ (કુમારપાળરાસ).

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ શ્રીહરિભદ્રજીકૃત.

નવ સ્મરણ (સટીક).

પ્રિયંકરનૃપકથા.

તત્ત્વાર્થાધિગમસુત્ર હારિભદ્રિય ટીકા

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાયબ્રેરીઅન, શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ,

ઠે૦—શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,

બડેખા ચકલો, ગોપીપુરા,

સુરત.

શા. આનંદચંદ વેલચંદવાળા ગ્રંથો

ધન્યચરિત્ર પૂર્વાર્ધ.	૪-૦—૦
” ” ઉત્તરાર્ધ.	૪-૦—૦
નવસ્મરણ તથા તત્ત્વાર્થસૂત્ર.	૦-૪—૬
ત્રૈલોક્ય દીપિકા સંગ્રહણી.	૦-૪—૦

જ્ઞાનખાતાના ગ્રંથો

વીતરાગસ્તોત્ર તથા તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્રનું ગુજરાતી ભાષાંતર.	૦-૧૨-૦
ચાતુર્માસી વ્યાખ્યાન.	૦-૪—૦
નવસ્મરણ તથા ગૌતમરાસ	૦-૩—૦
બે અષ્ટક પ્ર૦ બે ષડ્ દર્શન સમુચ્ચય	૦-૪—૦
પ્રકરણ (૪૯) સમુચ્ચય.	૧-૪—૦

દે. લા. પુ. ફંડ તથા આ. સમિતિના કલાર્ક

માસ્ટર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દે૦ લા૦ જૈનધર્મશાળા, ગોપીપુરા,

સુરત—SURAT.

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડારના પુસ્તકો.

	રૂા.
ગણધર સાર્ધસતક	૧)
પ્રાકૃત વ્યાકરણ	૧)
સંદેહ દોલાવલી	૨)
પંચલીંગી	૨॥
સંવેગરંગસાલા પ્ર. ભા.	૨॥
ચૈત્યવંદનકુલક વૃત્તિ	૨।
પ્રશ્નોત્તરસાર્ધસતક	૧)
વિશેષસતક	૦॥
દીવાલી કલ્પ	૦॥
જયતિહુઅણ વૃત્તિ	૦।
પંચપ્રતિક્રમણ	૧)
શ્રાવકનિત્યકૃત્ય	૧)
દાદાસાહેબનું ચરિત્ર	૧॥
દાદાસાહેબનીપુજા	૦)=
દાદાસાહેબનીછબી	૧)
પર્યુષણાસ્તવન	૦॥

કલ્પસૂત્ર ભાષાંતર આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્સ્તવનાવલી આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્ પર્યુષણા નિર્ણય.
દેવદ્રવ્ય નિર્ણય.
અનુયોગદ્વારસૂત્ર ભેટ.
} ભેટ

શ્રી જીનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર.

ઠે૦ શીતલવાડી ઉપાશ્રય, ગોપીપુરા–સુરત.

જાહેર ખબર

મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન ભંડારમાંથી લખેલા તથા છાપેલા ગ્રંથો શહેરમા તથા બહારગામ ભંડારના નિયમ મુજબ વાંચવા માટે આપવામાં આવે છે. તથા નીચેના ગ્રંથો વેચાતા મળે છે.

રૂ૦	નામ વગેરે.
૪)	વ્યવહારસૂત્ર સટીક ભાગ ૧-૨ જો.
૪)	દશવૈકાલિકસૂત્ર સટીક
૨ા	દ્વાદશપર્વ-કથા સંગ્રહ
૧ાા	સૂયગડાંગ સૂત્ર ભાષાતર ભાગ ૧ લો
૧ાા	" " " ૨ જો
૨)	આવશ્યક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો
૮)	આચારાગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨-૩-૪-૫ (દરેકના રૂા. બે. પેહેલો ભાગ ખલાસ)
૧ાા	દશવૈકાલિક સૂત્ર ભાપાંતર ભાગ ૨ જો
૨ાા	" " " ભાગ ૩-૪ થો

મળવાના ઠેકાણાં.

શ્રી મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન ભંડાર ગોપીપુરા સુરત.

શેઠ દેવચંદ લાલ ભાઇ જૈન ધર્મશાળા-ગોપીપુરા. સુરત.

શેઠ ઘેલાભાઇ લાલભાઇ જવેરી કેશર-બરાસ ફંડ.

જાહેર ખબર.

આ થકી હિન્દુસ્તાનના તમામ શ્વેતામ્બર મૂર્ત્તિપૂજક સંઘને જણાવવામાં આવે છે કે, જે જે ગામનાં શ્વેતામ્બર મન્દિરોમાં કેશર-બરાસની અગવડ હોય; તે મન્દિરોને માટે હમારી પાસેથી નીચે જણાવેલ શીરનામાથી કેશર-બરાસ ભેટ મંગાવી લેવા. પણ મેહેરબાની કરી કોઇએ ટપાલ અગર બીજે રસ્તે મંગાવવા તસ્દિ લેવી નહીં પરન્તુ નીચલે ઠેકાણેથી આવી લઇ જવુ અથવા મુંબાઇમાં પિછાણવાળા દ્વારા મગાવી લેવા.

સર્વે સાધુમુનિરાજોને વિનંતીસહિત વિદિત કરવાનુ કે, આપશ્રીઓના વિહારમાં જે જે ગામનાં મન્દિરોમાં કેશર-બરાશની અગવડ જણાતી હોય તે તે જગ્યાએ નીચલે ઠેકાણેથી કેશર-બરાસ ભેટ મંગાવવાનો ઉપદેશ કરવા તસ્દિ લેવી.

શીરનામું.

શા. નગીનભાઇ ઘેલાભાઇ જવેરી.

૧૬-૧૮ ત્રીજો ભોયવાડો, ભૂલેશ્વર— **બાઇ. નં. ૨.**

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઇ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૭૦
(ઇતિ જૈનગૂર્જર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૮.)